

NICOLAE-ȘERBAN TANAȘOCA
CUVINTE LATINE LA SCRITORII BIZANTINI
DIN SECOLELE V-X

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

Cuvinte latine la scriitorii bizantini din secolele V-X

NICOLAE-ȘERBAN TANAȘOCA

EDITURA ISTROS A MUZEULUI BRĂILEI „CAROL I”

BRĂILA, 2021

Copertă:

Index:

DTP: Evdochia Smaznov

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TANAȘOCA, NICOLAE-ȘERBAN

Cuvinte latine la scriitorii bizantini din secolele V-X / Nicolae-Șerban Tanașoca. - Braïla : Editura Istros a Muzeului Braïlei „Carol I”,
2021

Index

ISBN 978-606-654-428-3

81

82.09

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Moartea l-a surprins pe profesorul Nicolae-Șerban Tanașoca în plină activitate creatoare. Pe lângă proiectele științifice pe care le conducea în calitate de director al Institutului de Studii Sud-Est Europene și de președinte al Societății Române de Studii Bizantine, pe lângă propriile sale cercetări științifice, Profesorul avea în pregătire câteva volume în care intenționa să-și adune lucrările publicate în periodice¹ și să ducă la tipar manuscrise rămase nepublicate. În aceasta ultimă categorie se afla și teza sa de doctorat, *Cuvinte latine la scriitorii bizantini din secolele V-X*, susținută în 1979 la Universitatea București. Textul de 300 de pagini, găsit de familie pus integral pe computer cu un bun număr de locuri marcate pentru note, din păcate necompletate, arată că Profesorul îl pregătea pentru tipar. Subiectul tezei, de altfel, reprezintă o temă majoră de cercetare în bizantinologie, căci Imperiul bizantin a fost definit, în felul celebrei definiții a Egiptului ca „dar al Nilului”, drept o metafrază: traducerea în greacă a Imperiului roman creștin. În decursul carierei sale, profesorul Tanașoca a revenit de mai multe ori asupra sensului politic și istoric al acestei chestiuni care depășește cu mult granițele lingvisticii².

Textul tezei, așa cum a fost descoperit în computer, nu avea o bibliografie a lucrărilor științifice utilizate, evident pentru că Profesorul n-a mai apucat să o facă. Am inclus, de aceea, sub titlul REFERINȚE, lista bibliografică dată la sfârșitul studiului consacrat aceluiași subiect din cartea sa, *Creație și tradiție literară bizantină. Studii și texte*. București 2009, p. 26-54, studiu pus la dispoziție, împreună cu altele, de Doamna Anca Tanașoca, soția autorului. Am adăugat în listă toate lucrările citate în teză. Am alcătuit, de asemeni, o listă de abrevieri pentru toate operele bizantine utilizate în bogatul repertoriu (aproape 200

---

¹ Astfel, a apărut deja, îngrijită de Oana Iacubovschi și Andrei Timotin, cartea: Nicolae-Șerban Tanașoca, *Études byzantines et balkaniques*, Brăila, Muzeul Brăilei „Carol I” – Editura Istros, 2018 (Académie Roumaine. Institut d'Études Sud-Est Européennes).

² N. Ș. Tanașoca, „Der lateinische Einfluss auf den byzantinischen Wortschatz im 6-10 Jahrhundert”, în: *Deutsch-rumänisches Colloquium junger Historiker, Kulturhistoriker und Zeitgeschichtler*, München 1974 (Südosteuropa-Studien 22), 39-45; id., „Remarques sur les latinismes de l'historiographie byzantine”, RESEE 23 (1985), p. 241-248 (retipărit în volumul citat la nota 1, p. 125-133); id., „Imperial Ideology and Classicizing Rhetoric in Byzantine Historical Writing”, în: *Politics and Culture in Southeastern Europe*, eds. R. Theodorescu & Leland Conley Barrows, Bucharest 2001 (UNESCO-CEPES, Studies on Science and Culture), p. 17-45; id., *Creație și tradiție literară bizantină. Studii și texte*, București, Editura Unarte, 2009, p. 26-54.

de pagini) de termeni latini adoptați de greaca bizantină, repertoriu care dă o valoare unică acestei teze. Trebuie să precizez că am confruntat cu originalul absolut toate textele grecești și dacă, din nefericire, există erori, sunt singurul responsabil pentru ele. În sfârșit, am completat numai notele lăsate în alb de autor care necesitau doar informații generale, nu speciale de bizantinologie.

Ar fi fost fără îndoială de dorit ca o astfel de lucrare să fi fost publicată într-o limbă de circulație și autorul a lăsat într-o notă să se înțeleagă că avea în gând o versiune franceză care, din păcate, nu s-a materializat.

Doresc să-i exprim, și pe această cale, gratitudinea mea distinsei Doamne Anca Tanașoca pentru că m-a onorat încredințându-mi editarea tezei de doctorat a celui pe care l-am cunoscut și admirat mai bine de șaiszeci de ani, de când învățam la același liceu (era cu doi ani mai mare) și apoi la secția de limbi clasice a Universității București. De asemeni, țin să mulțumesc Doamnei Rodica Tanașoca, de care mă leagă aceeași veche prietenie din anii liceului, pentru că s-a gândit la mine pentru această ediție a lucrării fratelui său.

Adrian Pârvulescu

Ne gândim cu grațitudine la aceia care au făcut posibilă apariția acestei cărți, în absența autorului ei. Recunoștința noastră se îndreaptă spre prietenul Adrian Pârvulescu care și-a asumat, cu generozitate, migăloasa și dificila muncă de îngrijire a ediției. Rămânem îndatorate directorului Editurii Istros, Ionel Cândea și colaboratorilor Domniei sale pentru publicare. Și, nu în ultimul rând, mulțumirile noastre se cuvin lui Andrei Timotin, directorul Institutului de Studii Sud-Est Europene și Oanei Iacubovschi care au vegheat îndeaproape la editarea volumului.

Anca și Rodica Tanașoca

I. PROBLEMA

INFLUENȚA LIMBII LATINE ÎN GREACA BIZANTINĂ ÎMPREJURĂRI, CAUZE ȘI SEMNIFICAȚII ISTORICE

Influența limbii latine asupra limbii grecești a fost nulă în domeniul foneticii, superficială și accidentală în domeniile morfologiei și sintaxei. Urme ale unei asemenea influențe au putut fi detectate numai în traduceri *au pied de la lettre* ale unor texte latine cu caracter, în genere, oficial și anume, în primul rând, în texte epigrafice elaborate în conformitate cu formularul latin, de cele mai multe ori chiar de către autoritățile romane.

În schimb, lexicul grecesc a fost mai puternic, mai profund și mai durabil influențat de limba latină. În acest domeniu influența latină se manifestă prin:

 Calcuri lingvistice (*Lehnübersetzungen*) – echivalente pentru cuvinte și expresii latine create cu mijloace lexicale exclusiv grecești. De exemplu: ὕπατος, CONSUL; ἀξία, DIGNITAS; ἑπαρχος, PRAETOR; ἀνθύπατος, PROCONSUL; δήμαρχος, TRIBUNUS; ἑκατοντάρχης, CENTURIO; παρόπατος, CONSUL ALTER.

2⁰. Împrumuturi propriu-zise (*Fremdwörter*) – cuvinte latine adaptate sistemului fonologic și morfologic grecesc. De exemplu: ἀσηκρήτις, A SECRETIS; λεγεών, LEGIO; κεντούριος, CENTURIO; ὀρδινατεύειν, ORDINARE; βένετος, VENETUS; ῥουσσάτον, RUSSEUM.

3⁰. Adoptarea unor noi mijloace de derivare lexicală, de origine latină sau consolidarea unor vechi mijloace de derivare lexicală, comune limbii latine și celei grecești, care au proliferat datorită frecvenței folosiri a unor cuvinte latine de împrumut create cu ajutorul lor. Așa sunt, de pildă, sufixele -άριος, -τωρ, -τίων, -ούρα, devenite foarte productive în greacă în urma frecvenței întrebuițării a cuvintelor latine terminate în sufixele -ARIUS, -TOR, -TIO, -URA.

Influența latină asupra limbii grecești a început o dată cu primele contacte ale latinilor cu grecii. S-a afirmat că primul cuvânt latin care a pătruns în greacă ar fi fost MODIUS, μόδιος (VISCIDI, 45), atestat începând din secolul al IV-lea a.Chr. Această influență crește vertiginos după încorporarea Greciei și a teritoriilor elenizate din Orient în sistemul administrativ-politic roman. Ea se intensifică după fundarea celei de a doua capitale a Imperiului roman la Constantinopol, pe locul vechii colonii megariene Byzantion și ajunge la apogeu în vremea domniei lui Iustinian (527-565), când apar, pe măsura afirmării acestei

limbi ca un instrument lingvistic echivalent cu latina în viața statului, primele codificări juridice imperiale în limba greacă. Latinismele intrate în greacă masiv dau dovadă de o remarcabilă vitalitate și după ce greaca ajunge să fie unica limbă oficială a Imperiului devenit bizantin. Unele dintre ele supraviețuiesc și în neogreacă, ba chiar mai mult, prin intermediul acesteia, nu puține pătrund, împreună cu numeroase elemente ale civilizației bizantine pe care le desemnează, în lumea și în limbile slave și balcanice. VISCIDI, 43 constata, pe baza dicționarelor lui DU CANGE și SOPHOCLES, prezența a 2924 cuvinte de origine latină în greaca bizantină, dintre care 207 se păstrează și în greaca modernă.

Apariția latinismelor în limba greacă este consecința victorioasei expansiuni romane în Orientul elenic, unde romanii și-au impus, prin forța armelor și diplomație, autoritatea politică, instituțiile, civilizația. Nu ne vom opri aici asupra acestui îndelungat și complex proces, astăzi bine cunoscut, mai mult decât e nevoie pentru a creiona cadrul istoric general necesar în vederea lămuririi problemei de care ne ocupăm. Deși nu au reușit – ei nici nu și-au propus, de altfel, așa ceva – să latinizeze lingvistic lumea elenică, așa cum s-a întâmplat în cazul lumii tracice din spațiul balcano-carpatic cucerit, romanii au izbutit totuși să o romanizeze într-o anumită măsură din punct de vedere politic și cultural. Într-adevăr, acționând potrivit unei strategii de admirabilă suplețe, respectând tradițiile și cultura grecilor cucerțiți, făcându-i să aprecieze avantajele organizării superioare de stat ai cărei creatori au fost, acordându-le, în cele din urmă, și privilegiul deplinei cetățenii, romanii au câștigat, pe măsura trecerii timpului, adeviziunea lumii elenice, asociind-o destinului lor politic. Lucrurile au mers atât de departe încât, într-un mod cu totul neașteptat, *elinii* (Ἕλληνες), numiți de romani *greci*, GRAECI, au renunțat în cele din urmă la propriul lor nume etnic, adoptându-l pe acela de *romani*, Ῥωμαῖοι, ROMANI, pe care l-au păstrat cu mândrie și tenacitate până foarte aproape de zilele noastre.

În chip paradoxal, „romanizarea” lumii grecești nu este însă numai consecința slăbiciunii elenismului, covârșit de forța militară și superioritatea politică a Romei, ci și dovada vigoriei lui. Căci romanizarea lumii grecești a fost însoțită de o anumită elenizare a lumii romane. Înglobând această lume în sfera de autoritate directă a Imperiului lor, romanii însșiși au fost nevoiți să se adapteze și să-și adapteze propriul instrument de dominație, statul, realităților Orientului grecesc. Bogăția și dinamismul economic al orașelor de aici, locuite de o populație, dacă nu totdeauna de origine etnică, în orice caz de limbă și cultură predominant elenică, mentalitatea și tradițiile acestei populații, prestigioasa cultură și rafinamentul stilului ei de viață au influențat, la rândul-le, profund, lumea romană. S-a vorbit, pe bună dreptate, de o anumită orientalizare, în spirit elenistic, a civilizației romane în perioada de sfârșit a antichității. *Graecia capta* nu l-a biruit însă pe învingătorul ei numai în sfera literelor și a artei, cum credea poetul latin Horațiu. Ideologia politică elenistică – a cărei cheie de boltă este conceptul monarhiei universale de drept divin – asociată cu gândirea religioasă a Orientului,

activismul economic, arivismul social și accesul la funcții politice ale reprezentanților lumii elenice și elenizate din noile provincii au determinat transformarea lumii romane sub raportul mentalității și stilului de viață. Pentru a-și vedea recunoscută calitatea de om într-adevăr civilizată, orice roman trebuia să se lase modelat de *paideia* elenică, să devină un *παιδευμένος ἄνθρωπος*, trebuia, adică, să facă dovada „elenizării” sale pe plan spiritual, însușindu-și limba și cultura greacă.

Doă evenimente istorice de importanță fundamentală au accelerat în chip hotărâtor îndoitul proces al romanizării lumii grecești, pe de o parte, al elenizării lumii romane, pe de alta. Cel dintâi a fost *mutarea capitalei Imperiului roman* de pe malurile Tibrului pe ale Bosforului. Constantinopolul, conceput de Constantin, în secolul al IV-lea, ca o a doua Romă, ce nu trebuia să i se substituie neapărat celei dintâi, a sfârșit prin a deveni totuși, prin jocul împrejurărilor istorice, la sfârșitul secolului al V-lea, singura. Transferarea centrului politic al statului roman aici marca biruința părții orientale, a regiunilor grecești ale Imperiului, în viața acestuia. Ea consacra importanța acestei lumi atât în domeniul economiei, cât și în domeniul spiritual, ideologic și cultural. Și era lesne de înțeles că, în pofida îndârjirii lor de a vorbi latina și de a o menține ca limbă oficială a statului, minusculele colonii de conducători romani din noua capitală nu reprezentau decât o minoritate de latinofoni meniți elenizării. Îmbogățite mereu cu elemente orientale, de limbă și cultură greacă, curtea imperială, administrația centrală și provincială de stat, au început prin a tolera greaca ca o a doua limbă a statului și au sfârșit prin a o impune drept singura, în locul latinei. Acest îndelungat proces, desfășurat în perioada cuprinsă între domniile lui Constantin cel Mare (324-337) și Iustinian I (527-565), a devenit ireversibil după căderea Romei (476) împreună cu întreg Occidentul latin sub dominația „barbarilor” germani. În vremea domniei lui Heraclius (610-641), Imperiul roman, cu centrul la Constantinopol, își exercita efectiv dominația numai asupra lumii grecești și elenizate.

Al doilea eveniment de importanță fundamentală pentru procesul despre care vorbim este *triumful creștinismului*. Recunoscut, de drept, de împăratul Constantin ca una dintre religiile îngăduite în stat, dar preferat, în fapt, fățiș de el, creștinismul devine, sub Teodosie I (379-395), religia oficială a Imperiului, singura formă legitimă de trăire religioasă, pentru oricine dorește să se bucure deplin de toate drepturile unui cetățean roman. Triumful creștinismului, marcat de alianța dintre Imperiul roman și Biserica creștină, a avut drept consecință, printre altele, înfrângerea definitivă a politeismului elenic. Numele însuși de *elen*, devenit sinonim cu *păgân*, va fi de acum înainte abhorat. O nouă conștiință identitară, ale cărei principale componente sunt atașamentul față de ideea imperială romană și fidelitatea față de doctrina creștină, de nedespărțit de acum înainte, înlocuiește vechiul sentiment de solidaritate elenică al lumii grecești. Eșecul încercării lui Iulian Apostatul (361-363) de a restaura în vechile lui drepturi elenismul păgân vădește caracterul ireversibil al acestei mutații. Departele de a

submina, cum greșit s-a spus, Imperiul roman, creștinismul a contribuit la reînnoirea și revigorarea ideologiei imperiale romane. Triumful creștinismului în plan religios a însemnat triumful ideii imperiale romane în planul vieții și al cugetării politice.

Nu trebuie să uităm totuși că, încă de la începuturile lui, creștinismul era strâns legat de limba greacă. Diaspora iudaică, în mediul căreia el s-a dezvoltat și care l-a răspândit între „neamuri”, așadar între neidei, folosea în chip curent, cu precădere, această limbă. Primele scrieri creștine au fost elaborate în grecește. În greacă au fost formulate definitiv principiile fundamentale ale noii doctrine religioase. Mai mult decât atât, filosofia greacă servise la formarea arsenalului conceptual al creștinilor, îi ajutase să dea expresie în termeni filosofici și teologici universali viziunii lor despre lume, om și divinitate, le permisesse să o facă accesibilă și mediilor cultivate ale societății la un nivel intelectual corespunzător celor mai înalte exigențe ale vremii, le dăduse puterea de a-i converti pe necreștini nu numai prin apel la afectivitate, ci și la cugetare. Această tendință se manifestase, de altfel, și în viața culturală a lumii iudaice; e suficient să reamintim că Vechiul Testament fusese tradus în greacă în epoca elenistică. Limba greacă dobândise astfel statutul privilegiat al unei limbi sacre, era considerată limbă a revelației dumnezeiești. După ce au izbutit să înfrângă elenismul pe teren religios, creștinii au operat reconcilierea între doctrina lor și cultura elenică, procedând la valorificarea critică a prestigioasei ei moșteniri. Retorica și filosofia greacă au fost reabilitate, sub condiția ca ele să fie privite drept simple mijloace de cultivare a expresiei și de afinare a gândirii în scopul pregătirii spiritelor pentru a accepta adevărurile doctrinei creștine sau pentru a-i conferi acesteia consistență intelectuală și strălucire literară. Cei cărora li se datorează această reconciliere sunt, în primul rând, așa-numiții Sfinți Părinți capadocieni ai Bisericii: Vasile cel Mare al Cezareei (cca 330-379), bunul său prieten Grigore al Nazianzului (325-389) și fratele său, Grigore al Nyssei (m. cca 394). În această ordine de idei, e destul să cităm aici, din vasta lor operă, manualul redactat de Sfântul Vasile cel Mare pentru a arăta cum trebuie și cum pot să tragă folos tinerii creștini din lectura literaturii grecești clasice. Înfrângerea elenismului ca religie de către creștinism nu a dus, așadar, nici la înlăturarea limbii literare, nici la repudierea integrală a culturii grecești. Ele au reușit să-și mențină și chiar, puse în slujba Bisericii creștine, să-și întărească pozițiile pe teren lingvistic și cultural.

Asocierea ideii imperiale romane cu religia creștină și cultura grecească a dat naștere acelei sinteze de civilizație pe care o numim, cu un termen modern, de obârșie occidentală, *bizantină* și care a înflorit, vreme de un mileniu, în bazinul răsăritean al Mediteranei, în Orientul Apropiat și Mijlociu, în Peninsula Balcanică și în spațiul pontic. Pe această vastă arie geografică s-a afirmat Roma cea nouă, purtătoare a tradiției de stat romane, îmbrăcate în hainele limbii și ale culturii grecești și însuflețite de spiritul creștinismului. Imperiul roman, devenit *romeic*, prin treptata sa grecizare, a păstrat întotdeauna, cu mândrie, numele și conștiința originii sale: βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, IMPERIUM ROMANORUM, Ῥωμανία,

ROMANIA. În asemenea măsură s-au identificat bizantinii cu trecutul roman încât ei se prezentau în fața lumii nu numai drept moștenitori ai Romei, ci drept singurii ei moștenitori legitimi, singurii romani adevărați. După pierderea Occidentului, cucerit de germani, desprinderea de Imperiu a teritoriilor romanizate din Peninsula Balcanică, unde se formează statele sud-slavilor și cel al bulgarilor slavizați, a dus la restrângerea conținutului noțiunii de *romani*; termenul Ῥωμαῖοι, ROMANI, desemnează acum numai cetățeni ai Imperiului vorbitori nativi de limbă greacă sau barbari deplin asimilați. Procesul elenizării Imperiului roman, cu capitala la Constantinopol, se încheie în secolul al VII-lea.

„*Devenind elinofon, Imperiul roman de răsărit a devenit Imperiul bizantin*” (DAGRON, 23). Dar fidelitatea Bizanțului față de originile sale romane s-a manifestat nu numai prin conservarea orgolioasă și îndârjită a numelui roman al împărăției și al cetățenilor ei. Limba latină însăși a fost păstrată, o vreme, ca limbă oficială, în anumite sectoare ale vieții de stat. Astfel, în armata bizantină, în secolul al VII-lea, comenzile mai erau încă date în latinește. Inscripții monetare latine sunt cunoscute numismaticii bizantine până în secolul al XI-lea. În sfârșit, aclamații și formule oarecum rituale din ceremonialul aulic bizantin, din ceea ce s-a numit liturghia imperială bizantină, o formă de cult al instituției monarhului „uns de Dumnezeu”, erau rostite în limba latină chiar în secolul al X-lea. Iar sintagme juridice și termeni de drept latini fac, în secolul al XI-lea, obiectul comentariilor lui Mihail Psellos într-un mic tratat versificat despre legi. E vorba totuși numai de reminiscențe ale trecutului roman al Imperiului.

În schimb, cunoașterea aprofundată a limbii latine dispare treptat din Bizanț. Unul dintre scriitorii de care ne vom ocupa în studiul de față, IOAN DIN LYDIA, pare să fi fost, în secolul al VI-lea, ultimul intelectual cu o serioasă formație latină. În același secol, GRIGORE CEL MARE, aprocrislar în Constantinopol se plânge (597) că nu găsește pe nimeni în acest oraș care să traducă bine din greacă în latină și din latină în greacă (*Epistulae*, VI, 27, la DAGRON, 36). Asemenea fapte i-au determinat pe cercetători să conchidă că diversele forme de supraviețuire a limbii latine în Bizanț, în perioada următoare secolelor VI-VII, sunt numai expresia conservatorismului, a dorinței bizantinilor de a marca, pe această cale, ascendența lor politică romană. Nu mai poate fi vorba, așadar, acum de o influență directă a limbii latine asupra celei grecești, ci de menținerea unor formule stereotipe, tradiționale, în sectoare tehnice ale vocabularului.

Transformarea limbii grecești în instrument oficial al vieții de stat care se substituie latinei a determinat însă îmbogățirea ei cu elemente lexicale de origine latină, prin calcurile și împrumuturile de care aminteam. Această îmbogățire s-a produs treptat, de-a lungul mai multor secole, pe diferite căi, la diferite niveluri ale societății și în grade diferite în fiecare dintre regiunile Imperiului roman. Intrarea cuvintelor de origine latină în limba greacă a fost, în bună măsură, rezultatul inițiativei lumii grecești însăși. Grecii nu au cunoscut

bilingvismul de masă; ei foloseau în chip curent propria lor limbă în raporturile cu autoritățile romane, iar acestea tolerau faptul, făcând treptat concesii de la norma folosirii exclusive a limbii latine în viața de stat. În mod firesc însă, grecii au introdus în limba lor cuvinte și expresii latine desemnând, mai ales, instituțiile cărora ei trebuiau să li se supună, normele juridice cărora ei trebuiau să se conformeze potrivit legilor romane, alte elemente ale civilizației romane în care ei se integraseră. La rândul lor, autoritățile romane s-au văzut obligate să folosească limba greacă în raporturile lor cu populația din zona orientală, elenică și elenizată, a Imperiului. Lucrul era înlesnit de obligativitatea cunoașterii limbii grecești, ca limbă de cultură, pentru elita societății romane. Romanii înșiși, întreprinzând traduceri ale unor texte de lege, edicte, hotărâri judecătorești au introdus în limba greacă, de ei folosită, cuvintele latine necesare. La capătul acestui proces de îmbogățire lexicală, din inițiativă greacă și romană deopotrivă, ajuns la apogeu în secolele VI-VII, limba greacă devenise aptă să se substituie celei latine în viața statului roman, în toate domeniile.

Elenizarea statului roman în Răsărit, prin adoptarea limbii grecești ca limbă de stat, nu este însă singura înnoire caracteristică Bizanțului. Atât în structura politică și administrativă, cât și în viața socială și economică, precum și în sfera vieții spirituale, Bizanțul prezintă elemente de noutate. Ele sunt rezultatul firesc al evoluției istorice, răspunsul necesar la imperativele acesteia. Rod al unei sinteze originale, Bizanțul înseamnă mai mult decât simpla însumare a tradiției politice romane, a creștinismului și a culturii grecești. Instituțiile romane au suferit, în cadrul sintezei bizantine, transformări importante, unele și-au schimbat radical structura și funcțiile, altele au dispărut, pur și simplu. Importante transformări, un adevărat salt calitativ în acest sens, se înregistrează în secolul al VII-lea. Concomitent cu adoptarea limbii grecești ca limbă de stat, Heraclius și succesorii săi imediați reformează radical sistemul administrativ constantinian, instituind așa-numitul regim al temelor. Imperiul este împărțit în districte, numite, cu termenul sinonim celui ce desemnează mari unități ale armatei de recrutare provincială, *teme*, puse sub ocârmuirea unui comandant militar, înzestrat și cu atribuții civile. Principiul constantinian al separării puterilor civilă și militară este, așadar, abolit, din motive asupra cărora nu e necesar să stăruim aici. Pentru mulți cercetători, reforma lui Heraclius reprezintă adevăratul act de naștere al Bizanțului. De-a lungul secolelor sale de existență, Imperiul bizantin va cunoaște desigur și alte reforme, restructurări ale instituțiilor, modificări ale legislației, transformări în organizarea militară, niciuna însă nu va avea semnificația istorică de act fondator a reformei lui Heraclius.

Caracteristică pentru Imperiul bizantin este tendința de a masca toate aceste prefaceri prin conservarea terminologiei instituționale tradiționale. Bizanțul dorește să se prezinte în fața lumii ca o entitate eternă, imuabilă, ca Imperiu roman și creștin menit să dăinuiască veșnic. Ca urmare, denumirile latine, moștenite din trecutul Imperiului roman, ajung să desemneze, în fapt,

instituții cu totul noi. Sensurile cuvintelor latine se schimbă radical, conținutul noțional al acestor cuvinte este pur bizantin și suferă, la rândul lui, chiar pe teren grecesc, evoluții, transformări. Nu o dată, latinismele sunt asociate cu cuvinte sau mijloace de derivare pur grecești, intră în componența unor noi creații lexicale bizantine. Se pot astfel înregistra până foarte târziu ecouri îndepărtate ale influenței lexicale latine, semne ale romanității Bizanțului, componentă esențială a identității sale.

Dar nu numai *politeia* romană a fost transformată de Imperiul bizantin într-o structură de stat cu totul nouă, originală. Limba greacă însăși, instrumentul de expresie culturală propriu Bizanțului a căpătat și ea caractere distinctive. În virtutea unei tendințe interne firești, greaca folosită curent, limba vorbită în viața de toate zilele a evoluat, dând naștere limbii neogrecești, al cărei proces de formație s-a încheiat, în linii mari, în secolul al X-lea. Nu dispunem însă, până în secolul al XII-lea, de texte mai întinse, așternute în scris, în această limbă. Numai accidental întâlnim, înainte de această dată, inserate în operele scriitorilor bizantini, mostre de neogreacă, fragmente de cântece populare, reproduceri de fraze scurte, proverbe și expresii neogrecești. Organul lingvistic al culturii bizantine este o greacă artificială, moartă, limba textelor literare antice, deprinsă de intelectualii bizantini în școală. Atât textele cancelariei de stat, cât și literatura bisericească și laică sunt elaborate în această limbă. Continuând tradițiile literaturii grecești din antichitatea târzie, bizantinii practică o *koiné* – limba comună din epoca elenistică – aticizantă. Diglosia bizantină, coexistența unei limbi fosilizate, de cultură cu o limbă vie, de comunicare curentă, avea să lase urme adânci în istoria culturii neelenice, devenind o sursă de mari dificultăți pentru creatorii literaturii grecești moderne. Problema lingvistică a fost până târziu, în Grecia, subiect de vii discuții și dispute aprige între partizanii limbii populare (δημοτική), neogreaca vorbită de mase și adepții limbii literare pure (καθαρεύουσα), arhaizante, impuse de tradiția culturală.

Limba literaturii bizantine este un instrument complex, elaborat după modelul scrierilor eline antice și al Scripturilor creștine, a căror limbă, cum se știe, este mai apropiată de cea vorbită în secolele I-II decât limba literaturii aceleiași perioade, de orientare clasicizantă. Norma limbii literare bizantine, elaborată pe baza acestor modele, nu excludea folosirea unor cuvinte latine. Marii istorici greci din perioada dominației romane – Polibiu, Dio Cassius, Appian, Plutarh și alții – manifestaseră față de istoria Romei un interes deosebit, însoțit adeseori de admirație și simpatie. Unii dintre ei își însușiseră chiar foarte bine limba latină. Scriind despre realități romane, folosind documentație istorică latină, ei erau nevoiți, firește, să recurgă la termeni noi cu care să le desemneze. Au rezolvat această problemă fie prin procedeul calculului lingvistic, fie prin împrumut propriu-zis. În general, din scrupulul purismului literar elenic, ei au preferat calculul lingvistic. Încă înainte de nașterea Bizanțului, limba literaturii grecești păgâne, pe care bizantinii o folosesc drept model și pe care continuă să o cultive, dispunea, așadar, de un tezaur de cuvinte latine. Bizantinii îl preiau și-l îmbogățesc. În operele scriitorilor greci

creștini din secolele III-IV, celălalt model literar și lingvistic al scriitorilor bizantini, latinismele erau și mai numeroase, întrucât, la începuturile ei, creația literară creștină se comporta mai liber față de norma retorică, punând spontan în valoare resursele expresive ale limbii vorbite. Foarte curând însă și literatura religioasă creștină intră în tiparele retorismului clasicizant.

Influența latină s-a exercitat la ambele niveluri ale limbii grecești: atât la nivelul literar, prin scriitori, cât și la nivelul limbii curente, vorbite de popor în viața de toate zilele. Pe măsura diferențierii celor două niveluri, pe măsura îndepărtării limbii vorbite de cea scrisă, chiar din secolul al II-lea a. Chr., devine tot mai evidentă deosebirea dintre tratamentul aplicat cuvintelor latine în greaca populară, pe de o parte, în cea cultă, pe de alta: cea dintâi le asimilează complet, desfigurându-le adesea, cea de a doua păstrează cu mai multă grijă amintirea formei lor originare. Variantele cultă și populară ale aceluiași cuvânt, coexistente uneori simultan în texte, dovedesc acest lucru.

Dar și limba latină a evoluat. Expresia lingvistică latină a Imperiului este și ea dublă: pe de o parte, latina clasică, pe de alta, latina vorbită, „vulgară”, în tranziție către idiomurile romanice. Latinismele din greacă provin, așadar, fie din textele literare propriu-zise, fie, cele mai multe, din documentele oficiale, juridice și administrative, fie din limba vorbită curent în viața de toate zilele. Pe măsura creșterii rolului romanității balcanice în viața statului, în perioada tranziției de la Imperiul roman la Imperiul bizantin, a crescut și numărul latinismelor din greacă provenite din latina vorbită în provinciile balcanice ale Imperiului. Latinismele pătrunse în limba greacă și folosite de scriitorii bizantini poartă semnele originii lor, fie ea „clasică” literară, fie vulgară, în particular balcanică sau dunăreană.

Cele de mai sus sugerează, credem, îndeajuns, importanța și complexitatea cercetării influenței latine în lexicul bizantin. Înainte de a defini mai precis obiectul și metoda cercetării noastre, ni se pare necesar să prezentăm pe scurt principalele direcții în care s-au desfășurat până acum cercetările, să înfățișăm critic rezultatele mai importante la care s-a ajuns, să arătăm care sunt sarcinile și perspectivele acestui gen de preocupări științifice. În felul acesta, vom situa mai exact, în ansamblul lor, propriile noastre încercări.

CERCETAREA LATINISMELOR DIN GREACA BIZANTINĂ

LEXICOGRAFIA

Studiul latinismelor din greaca bizantină a debutat prin cercetări de natură lexicografică. Constatăm chiar la scriitorii bizantini care folosesc cuvinte de origine latină preocupări științifice, semantice, filologice și etimologice, legate de acestea. Ei încearcă să definească sensul latinismelor, să le precizeze forma corectă, să le determine uneori etimologia. Unul dintre cei mai interesanți reprezentanți ai acestei direcții este Ioan Laurențiu Lidianul, Ioannes LYDOS,

funcționar erudit al prefecturii pretoriului din Constantinopol, din vremea lui Iustinian, poate cel din urmă cunoscător autentic de limbă și literatură latină din Bizanțul timpuriu și un dârz apărător al folosirii latinei ca unică limbă oficială. Preocupări sistematice de studiere lexicografică a latinismelor atestă glosarele juridice bizantine în care este explicată terminologia latină a dreptului roman și care au servit la elaborarea terminologiei dreptului bizantin. Aceste preocupări se reflectă și în sholiile la colecțiile bizantine de legi, ca de pildă în sholiile la BASILICALE. Un rod impunător al acestor preocupări lexicografice bizantine îl reprezintă vestitul Lexicon SUDA, vastă operă de caracter enciclopedic elaborată în secolul al X-lea, cuprinzând explicarea unor nume proprii și comune, rânduite alfabetic. Dacă acest lexicon este accesibil acum, în ediția critică de înalt nivel științific datorată Adei ADLER, celelalte lexicoane juridice de care am amintit și cărora L. BURGMANN le-a consacrat cândva un important studiu nu sunt încă toate editate corespunzător exigențelor filologice contemporane. Contribuțiile lexicografice bizantine la studiul latinismelor sunt valoroase nu atât prin propriul lor conținut științific, cât, mai curând, ca izvoare pentru cunoașterea latinismelor din greaca bizantină și pentru aprecierea culturii latine a scriitorilor care le folosesc.

Lexicografia bizantinologică modernă s-a ocupat și ea de cuvintele de origine latină din greaca bizantină. Unul dintre cei dintâi erudiți care a acordat atenție împrumuturilor grecești din latină a fost Martin CRUSIUS. În opera sa *Turco-Graecia*, apărută în 1584, umanistul german, călător în Răsărit, unde a servit încercările Bisericii luterane de a-și apropia Biserica ortodoxă, vorbește despre aceste împrumuturi pe baza informațiilor date de un constantinopolitan, ZYGOMALAS, notar al Marii Bisericii. În 1601, francezul Nicolas RIGALT elaborează un glosar al vocabularului militar bizantin, intitulat în chip semnificativ *Taktikon mixobarbar*. El înregistrează aici termeni grecești bizantini de proveniență latină sau de alte proveniențe străine, explicându-le sensul. Dar pasul hotărâtor în direcția dezvoltării lexicografiei bizantine moderne a fost făcut de marele erudit francez Charles DU FRESNE sieur DU CANGE, considerat unul dintre părinții bizantinologiei moderne. Al său *Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis* (Lyon, 1688), este, în fapt, o vastă enciclopedie a culturii și civilizației bizantine, care nu și-a găsit încă echivalentul științific în timpurile noastre. Deși în multe privințe depășit, dicționarul lui DU CANGE este încă indispensabil oricărui bizantinist. Cuvintelor latine înregistrate de el le este definită valoarea semantică, le este deslușită ipotetic etimologia, le sunt reproduse variantele atestate în texte. Evident, opera lui DU CANGE nu epuizează materialul lexical bizantin, trimiterile se fac la ediții socotite azi învechite, nu o dată chiar la manuscrisele consultate de autor, unele rămase încă inedite. Considerațiile acestui umanist despre evoluția cuvintelor analizate, despre schimbările de sens suferite de ele s-au dovedit uneori, în lumina cercetărilor întreprinse în secolele următoare, insuficient fondate. Etimologiile propuse sunt, nu o dată, greșite, chiar când e vorba de cuvinte

latine. Elaborarea noului DU CANGE este astăzi una dintre preocupările centrale ale Asociației Internaționale a Bizantiniștilor. Un loc însemnat în lexicografia bizantină îl ocupă dicționarul lui E. A. SOPHOCLES, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, a cărui primă ediție a apărut la Boston, în 1870, iar a doua la Cambridge, Massachusetts, în 1887, după care a fost reeditat în mai multe rânduri. Este singurul dicționar mai nou al limbii grecești bizantine de care dispunem³. El nu este totuși complet, nu este un dicționar de tip enciclopedic ca acela al lui DU CANGE, nu oferă explicații amănunțite asupra sensului unor termeni ce desemnează realii, nu înregistrează anumite forme. SOPHOCLES indică etimologia latină a numeroase cuvinte bizantine. Deși susceptibil de îmbunătățiri considerabile, dicționarul lui SOPHOCLES rămâne și astăzi un instrument de lucru indispensabil bizantiniștilor. Foarte bogat și științific întocmit este dicționarul limbii literaturii patristice grecești, întocmit de G. W. H. LAMPE, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961. Fără să fie nici el conceput ca o enciclopedie sau ca un dicționar de tip tezaur, ci numai ca un instrument de lucru pentru cititorii textelor patristice, acest dicționar înregistrează un număr însemnat de latinisme din greaca epocii romane și bizantine. Autorul nu ia, desigur, în considerare întreaga literatură bizantină, ci numai textele religioase sau interesante pentru cercetarea lexicului teologic și ecleziastic grecesc. Ancheta se oprește la Teodor Studitul (759-826). Nu vom stăruia aici asupra dicționarelor consacrate limbii grecești din epoca anterioară perioadei bizantine, ca acela al lui LIDDELL-SCOTT, bogat totuși în termeni latini întâlniți la scriitorii greci din epoca romană și nu ne vom ocupa nici de lexicografia literaturii neo-testamentare, în care se întâlnesc, de asemenea, termeni latini. O mențiune deosebită merită, în schimb, lucrările lexicografice consacrate latinismelor din textele păstrate în papiri. Vom aminti aici vastul dicționar al lui Fr. PREISIGKE și E. KIESSLING, *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden mit Einschluss der griechischen Inschriften, Aufschriften, Ostraka, Mumienbilder usw. aus Ägypten*, vol. I-IV, Berlin-Marburg, 1925-1978, instrument de lucru fundamental, completat de cercetările lexicografice ale lui B. MEINERSMANN, A. WILHELM, A. CAMERON și R. CAVENAILLE, autori ai unor studii-lexicoane despre cuvintele latine din papirii sau inscripțiile grecești din Egipt. Depășind cadrul cercetării noastre, dar foarte important pentru istoria lexicologiei bizantine și foarte util este lexiconul consacrat limbii populare medievale grecești atestate în textele dintre 1100 și 1669, întocmit de venerabilul lingvist grec Emanoil KRIARAS cu ajutorul unui întreg colectiv de discipoli, lucrare în curs de publicare, începând din 1969, la Tesalonic. Dicționar de tip tezaur, înregistrând toate atestările fiecărui cuvânt, dând explicații ample despre

---

³ La data la care profesorul Nicolae-Șerban Tanașoca scria aceste rânduri (1979) încă nu apăruse marele lexicon dedicat în special bizantinei din sec. IX-XII: *Lexikon zur byzantinischen Gräzität besonders des 9.-12. Jahrhunderts*, vol. 1-8, Viena, 1994-2017.

fiecare, lexiconul lui Kriaras, ajuns acum la al XIV-lea volum, constituie un impunător monument al lexicografiei bizantinologice⁴.

Alături de aceste contribuții cu caracter general, amintim studiile speciale consacrate latinismelor dintr-un anumit sector al vocabularului grecesc din epoca romană sau bizantină ori celor care se întâlnesc la diferiți scriitori considerați individual. Așa sunt: studiul lui D. MAGIE (1905) despre vocabularul religios și al dreptului public roman și redarea lui în greacă, cele consacrate de GOTZELER lui Dionis din Halicarnas și Polibiu, de SICKINGER lui Plutarh, de ULRICH lui Dio Cassius, elaborate la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX, ca teze de doctorat.

Nu dispunem, așadar, încă de un *Tezaur* al limbii grecești din epoca bizantină și nici măcar de un inventar complet al tuturor cuvintelor de origine latină întâlnite în operele scriitorilor bizantini. Întocmirea unui asemenea inventar, cuprinzând toate atestările de cuvinte latine, toate formele și explicarea evoluției sensurilor cuvintelor rămâne un deziderat al cercetării științifice pe care, în parte, într-un domeniu bine delimitat, încercă să-l împlinească și prezenta lucrare.

CERCETAREA RELAȚIILOR DESEMNAȚE DE LATINISME

Istoria cuvintelor latine din greaca bizantină, precizarea sensului lor exact în diferite momente din istoria Bizanțului reclamă o cercetare ce depășește neîndoiește hotarele lingvisticii. Întrucât majoritatea termenilor latini intrați în greaca bizantină sunt termeni de civilizație, denumiri de instituții, magistraturi, termeni juridici, termeni aparținând vocabularului tehnic militar ș.a.m.d., sunt de neapărată trebuință studii privind realitățile bizantine desemnate de aceste cuvinte. Nu dispunem nici de o *Real-Encyclopädie* a lumii bizantine, ca în cazul antichității greco-romane, după cum nu dispunem nici de un *Tezaur* al limbii grecești bizantine. Progrese serioase în această direcție s-au făcut însă, în secolul XX, mai ales prin studiile de istorie instituțională inaugurate de Charles DIEHL și de J. B. BURY, acesta din urmă autor al studiului fundamental *The Imperial Administrative System in the Ninth Century*, Londra, 1911, însoțit de ediția critică a așa numitului *Kletorologion* al lui Filotei (vezi PHIL în lista de abrevieri), cel mai important izvor documentar intern pentru cunoașterea administrației bizantine din epoca studiată. Fără să ne propunem să urmărim aici în detaliu istoria acestei direcții de cercetare care i-a solicitat intens pe bizantinologi, vom aminti numai că, în vremea din urmă, învățatul francez Rodolphe GUILLAND a publicat o impresionantă serie de studii monografice consacrate instituțiilor bizantine. Ele au fost grupate, pe măsura apariției lor, în volumele *Recherches sur les institutions byzantines*, vol. I-II, Berlin, 1967 și *Titres et fonctions de l'Empire byzantin*, Londra, 1976. Cercetările lui

⁴ Lucrarea nu s-a terminat nici astăzi. Ultimul volum, apărut în 2016, este al XX-lea și cuprinde o parte din litera S.

GUILLAND privesc două aspecte: *aspectul instituțional* – așadar, deslușirea esenței și evoluției instituțiilor, titlurilor și dregătoriilor din statul bizantin de-a lungul întregii sale istorii și *aspectul prosopografic* – adică identificarea deținătorilor titlurilor și dregătoriilor analizate, pomeniți în izvoare și reconstituirea biografiilor lor. Erudiției, râvnei și acribiei lui Rodolphe GUILLAND li se datorează și două prețioase volume de studii despre topografia Constantinopolului (Berlin, 1969), în care autorul identifică și descrie principalele cartiere, monumente, clădiri laice și bisericesti constantinopolitane, inclusiv încăperile palatului imperial, multe purtând nume de origine latină. O contribuție deosebit de importantă la istoria instituțiilor bizantine este lucrarea lui Nikolaos OIKONOMIDES, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*, Paris, 1972, cuprinzând atât ediția critică optimă a unor *taktika* (liste de protocol) bizantine din perioada amintită, inclusiv a *Kletorologionului* lui Filotei mai sus amintit, cât și un substanțial comentariu, menit să elucideze structura, originile și evoluția sistemului administrativ bizantin din secolele IX-X în lumina tuturor cercetărilor anterioare, o succintă *Summa* a istoriei instituționale bizantine. Alături de aceste lucrări, amintim, de asemenea, câteva lucrări de sinteză fundamentale privind realii din alte domenii. În ce privește organizarea administrației **patrarhale**, avem la îndemână azi masivul op al lui Jean DARROUZÈS, *Recherches sur les offikia de l'Église byzantine*, Paris, 1970. În ce privește metrologia bizantină, care nu-i decât continuatoarea – inclusiv sub raport lexical – a celei romane, dispunem azi de manualul lui E. SCHILBACH, *Byzantinische Metrologie*, München, 1970. Pentru domeniul cancelariei imperiale și al diplomatiei bizantine, de asemenea influențat lexical de latină, de lucrarea lui F. DÖLGER și J. KARAYANNOPOULOS, *Byzantinische Urkundenlehre*, München, 1968. Pentru domeniul terminologiei calendaristice de tratatul lui V. GRUMEL, *La chronologie*, Paris, 1958 („Traité d'études byzantines”, I). Toate aceste lucrări pun în valoare nenumărate alte contribuții anterioare, studii, articole și cărți ale altor cercetători, oferindu-ne imaginea cuprinzătoare a stadiului actual al cercetărilor în fiecare dintre domeniile amintite.

CERCETAREA LINGVISTICĂ

Studierea cuvintelor de origine latină din greaca bizantină din punctul de vedere strict lingvistic implică mai multe direcții de cercetare. Foarte fecundă a fost aceea a examinării lor în perspectiva istoriei limbii neogrecești. Reprezentative pentru această direcție sunt importante lucrări datorate lui Karl DIETERICH, *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrh. n. Chr.*, Leipzig, 1898 și lui St. B. PSALTES, *Grammatik der griechischen Chroniken*, Göttingen, 1913; cei doi autori folosesc cuvintele împrumutate din latină drept martori ai istoriei limbii grecești. Transformările suferite de aceste cuvinte prin adaptarea la sistemul

fonologic și morfologic grecesc pun în evidență tendințele evoluției limbii grecești. Un loc important este acordat în aceste lucrări procedeele de derivare lexicală care s-au impus în limba greacă ca urmare a masivului import de latinisme. Studii speciale au fost consacrate latinismelor din greaca modernă și din greaca populară bizantină de G. MEYER, *Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen*, Viena, 1895 și K. M. A. TRIANDAPHYLLIDIS, *Studien zu den Lehnwörtern der mittelgriechischen Vulgärliteratur*, Marburg i. H., 1909. Dintre români, profesorul Haralambie MIHĂESCU a consacrat un amplu studiu latinismelor din *Strategikonul* lui Mauriciu și ecoului lor în neogreacă (RESEE, VI, 1968, 3, 481-498, VII, 1969, 1, 155-166, 2, 267-280). Un loc important este acordat latinismelor în lucrarea lui Robert BROWNING, *Medieval and Modern Greek*, Londra, 1969, scurtă istorie a limbii grecești medievale și moderne.

Martori ai tranziției de la latină la limbile romanice, latinismele din greaca bizantină au făcut obiectul unui amănunțit studiu exhaustiv, în perspectiva istoriei latinei vulgare și a romanisticii, datorat aceluiași Haralambie MIHĂESCU. După ce a publicat două fascicule din cercetarea sa în RESEE XVI, 1978, 2, 195-215 și XVII, 1979, 1, 39-60 sub titlul *La littérature byzantine source de connaissance du latin vulgaire*, le-a inclus, într-o formă definitivă în cartea pe care a consacrat-o latinei din provinciile dunărene ale Imperiului roman. Haralambie MIHĂESCU a acordat o atenție deosebită valorii cuvintelor latine ca temelii pentru reconstituirea latinei balcanice.

Cuvintele de origine latină din greaca bizantină au fost studiate și din punctul de vedere comparatist al balcanologiei. Reprezentativ pentru cercetările comparate de lingvistică balcanică este articolul lui Petar SKOK, „Byzance comme centre d’irradiation pour les mots latins des langues balkaniques”, *Byzantion*, VI, 1931, 371-378, iar pentru cele de istoria culturii studiul lui Gheorghe MIHĂILĂ, „Sintagma lui Matei Vlastaris și începuturile lexicografiei slavo-române (sec. XV-XVII)”, inclus în volumul de autor *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972, 261-306, unde se relevă faptul că glosele nomice bizantine au pătruns și în Țările române, în prelucrări slave. Atât în planul studiilor lingvistice propriu-zise, cât și în acela al studiilor de istorie culturală, abordarea comparatistă, balcanologică, a temei deschide perspective deosebit de interesante cercetării, înlesnind evidențierea rolului Imperiului bizantin ca factor de răspândire a unor elemente de limbă și civilizație de sorginte romană în Balcani.

LUCRĂRI DE SINTEZĂ

Pornind de la studiul cuvintelor de origine latină din greaca epocii romane și bizantine, mai mulți cercetători au elaborat încercări de sinteză privitoare la influența limbii latine asupra celei grecești. Ne vom ocupa de ele în cele ce urmează.

Sub titlul „L'influence du latin sur le grec”, L. LAFOSCADE a publicat în volumul coordonat de J. PSICHARI, *Études de philologie néo-grecque, recherches sur le développement historique du grec*, Paris, 1892, 83-158, un amplu studiu consacrat acestei probleme. Studiul este întemeiat în primul rând pe izvoare epigrafice și are următoarele diviziuni: 1. *Contactele militare*, 2. *Contactele oficiale*, 3. *Contagiunea latinei*, 4. *De la Constantin la Iustinian*, 5. *Uitarea latinei după Iustinian*, 6. *Cauzele rezistenței limbii grecești*. Autorul urmărește raporturile externe dintre greacă și latină: politica lingvistică a împăraților romani, evoluția atitudinii grecilor față de dominația romană, căile de contact între limba latină și limba greacă, cunoștințele de latină ale grecilor și progresul lor, apoi decăderea acestor cunoștințe în epoca ce urmează domniei lui Iustinian. LAFOSCADE acordă atenție cuvintelor și numelor proprii latine pătrunse în limba greacă în perioada analizată mai ales pentru valoarea lor ca martori ai istoriei generale, politice și culturale. În încheierea studiului, autorul trasează însă cu deosebită pătrundere, direcțiile viitoare de cercetări în acest domeniu. El relevă necesitatea întocmirii unui inventar complet al latinismelor din diferitele domenii ale vocabularului limbii grecești de epocă bizantină influențate de limba latină (termeni referitori la armată, drept, administrație etc.). Foarte sugestive sunt considerațiile sale asupra rolului autorității de stat în pătrunderea unor cuvinte latine în limba greacă. Este, de pildă, cazul lat. HOSPITIUM, care dă gr. σπίτι, casă: casele erau unități imobiliare impozabile și de aceea chiar un termen atât de frecvent folosit ca numele locuinței ajunge să fie împrumutat de greacă din latină, limba oficială a fiscului imperial, înlocuind, în limba vorbită, vechile cuvinte grecești οἶκος, οἰκία, οἶkov care desemnează aceeași realitate. Studiul lui LAFOSCADE este foarte util, concluziile lui sunt corecte, dar, firește, el nu face decât să indice liniile directe, bine concepute, ale cercetărilor viitoare. În aceeași publicație a lui PSICHARI întâlnim, de altfel, o primă materializare a proiectului enunțat, un lexic al cuvintelor latine din *Novелеle* lui Iustinian și din opera lui TEOFIL ANTECESORUL, întocmit de C. C. TRIANDAPHYLIDES și comentat lingvistic de editor (p. 159-277). Din păcate, comentariul lui PSICHARI este mai mult un prilej de vie polemică cu CHADTZIDAKIS în privința unor probleme ale istoriei limbii neogrecești decât o contribuție lexicologică.

Deosebit de temeinică este lucrarea lui Ludwig HAHN, *Rom und Romanismus im griechisch-römischen Osten*, Leipzig, 1906. În acest amplu studiu, autorul urmărește răspândirea culturii și civilizației romane în Orientul grecesc, până în vremea împăratului Adrian. El acordă o deosebită atenție atât calcurilor grecești după cuvinte latine (*Lehnübersetzungen*), cât și cuvintelor latine adoptate ca atare de greacă (*Lehnwörter*), în care vede, ca și Lafoscade, martori ai influenței romane în lumea orientală elenizată. Este studiată, în capitole consacrate fie unor scriitorii greci păgâni, ca Plutarh, Polibiu, Epictet, fie Noului Testament, influența latină asupra lexicului grecesc. Cartea lui HAHN constituie cea mai profundă și mai documentată cercetare a problemei influenței

latine asupra lexicului grecesc, abordate în perspectiva istoriei generale și culturale. Ea oferă un bogat material de referință, dar se limitează la perioada amintită, oprindu-se la domnia lui Adrian, fără să se refere deloc la perioada bizantină. Același autor a dedicat însă aceleași probleme și două studii de mai mică întindere, care ne interesează ceva mai direct. Cel dintâi, intitulat „Zum Sprachenkampf im römischen Reich bis auf die Zeit Justinians”, *Philologus*, Supplementband X, 1907, 675-718, la fel de temeinic documentat, privește rivalitatea dintre cele două limbi la demnitatea de limbă oficială a Imperiului. Al doilea studiu, intitulat „Zum Gebrauch der lateinischen Sprache in Konstantinopol”, *Festgabe für Martin von Schanz*, Würzburg, 1912, 173-183, însumează toate datele cunoscute în momentul elaborării lui privitoare la folosirea limbii latine în Constantinopol până în vremea lui Iustinian, cărora le adaugă informații asupra conflictului dintre partizanii limbii latine și cei ai limbii grecești. Concluziile acestor lucrări au rămas un bun câștigat al cercetării.

Titlul celui dintâi studiu amintit al lui HAHN a făcut carieră. El a fost reluat de Henrik ZILLIACUS care a publicat, în 1935, la Helsingfors (astăzi Helsinki), cartea intitulată *Zum Kampf der Weltsprachen im Oströmischen Reich*. În această lucrare, solid întemeiată pe documente, autorul examinează numeroase aspecte ale soartei limbii latine în Orient în primul mileniu al erei creștine: poziția politică a împăraților romani și bizantini din această perioadă față de problema diglosiei greco-latine, folosirea limbii latine în inscripțiile imperiale bizantine și influența ei asupra limbii inscripțiilor grecești bizantine, prezența latinei în inscripțiile monetare, folosirea latinei și procesul înlocuirii ei de greacă în legislație, justiție și armată. Două capitole foarte cuprinzătoare sunt consacrate terminologiei juridice și militare bizantine de origine latină. Autorul analizează fiecare latinism din aceste două domenii ale lexicului, iar la sfârșitul lucrării sale oferă o prezentare schematică, sub formă de tabele alfabetice, a termenilor discutați, consemnând și data dispariției lor din texte, în diferite momente istorice din perioada secolelor VI-X. El ilustrează atestarea cuvintelor prin câte o singură trimitere la papyri, texte literare sau alte izvoare. ZILLIACUS a ajuns fără îndoială la rezultate valabile, dar foarte generale. Sfera izvoarelor consultate de el este foarte restrânsă. Dintre scriitorii bizantini ai perioadei de care se ocupă, el i-a folosit numai pe IOAN LYDOS, IOAN MALALAS, TEOFAN MĂRTURISITORUL, CONSTANTIN PORFIRO-GENETUL și CRONICA PASCALĂ. Pentru papyri s-a adresat studiilor lui MEINERSMANN, iar pentru termenii latini din legislația lui Iustinian lexicului citat mai sus al lui TRIANDAPHYLLIDIS. Pe de altă parte, autorul și-a delimitat strict cercetarea la vocabularul militar și juridic, domenii ale lexicului grecesc bizantin puternic influențate de latină, dar nu singurele care să fi suferit influența ei. În aceste limite, cercetarea sa este una dintre cele mai serioase și încă foarte utilă. Același autor a întreprins o cercetare asupra folosirii termenilor de împrumut din latină în scrierile hagiografice grecești din secolul al X-lea, subintitulându-și lucrarea „Ein Beitrag zur Geschichte der klassizistischen Bestrebungen im X.

Jahrhundert' (Byzantinische Zeitschrift, 37, 1957, 302-344). Perspectiva stilistică, nouă și originală, în care ZILLIACUS studiază aici soarta latinismelor în literatura hagiografică greacă, transpusă, cum se știe, în secolul al X-lea, în limba arhaizantă a literaturii clasicizante și epurată de „vulgarisme” primei ei redactări, între care și o serie de latinisme, merită să fie reluată și adâncită.

Teza de doctorat a lui Federico VISCIDI, *I prestiti latini nel greco antico e bizantino*, Padova, 1944, este, fără îndoială, cea mai ambițioasă încercare de prezentare a influenței lexicale latine în limba greacă din cele mai vechi timpuri și până în secolul al XI-lea, când, după opinia autorului, influența limbii latine asupra celei grecești încetează și începe influența limbilor romanice. Materialul documentar de bază al lucrării îl constituie cuvintele latine atestate în dicționarele lui DU CANGE și SOPHOCLES. Pe baza acestora, autorul a întocmit un inventar de cuvinte, rămas nepublicat. Comparându-l cu lexiconul lui MEYER, mai sus citat, VISCIDI constată că în greaca bizantină se găsesc 2924 cuvinte de origine latină, dintre care 207 se păstrează și în greaca modernă. În lucrare sunt discutate numai o parte dintre aceste latinisme, cele mai importante, pe care autorul le grupează judicios în următoarele categorii semantice: *termeni militari, termeni privind viața statului, termeni juridici, termeni din domeniul metrologiei, termeni privitori la calendarul roman, termeni referitori la curtea imperială, la spectacolele de circ, denumiri de animale, de plante, de veșminte, termeni din diferite alte domenii ale vocabularului*. VISCIDI ajunge la concluzia că numai în lexicul militar și politic bizantin s-a făcut simțită în chip deosebit influența limbii latine. Faptul s-ar explica, potrivit lui, prin aceea că numai în aceste domenii romanii au fost superiori grecilor; în altele, ca, de pildă, comerțul, literatura, artele, dimpotrivă, grecii, net superiori romanilor, au furnizat limbii latine elemente de vocabular. Un scurt capitol al lucrării lui VISCIDI este consacrat „criteriilor pentru stabilirea vitalității împrumuturilor din latină”. Aceste criterii, care i-au permis autorului să distingă cuvintele importante ce merită să fie discutate, cuvintele cu adevărat împrumutate, de cele atestate numai întâmplător, sunt: *schimbările fonetice, schimbările de gen, schimbarea sufixelor după tipuri pur grecești, formarea de noi derivate fără corespondent în latină, apariția unor formațiuni analogice pe bază de etimologii populare, intrarea cuvintelor împrumutate în compunere cu elemente lexicale grecești, transformările semantice suferite de latinisme din greaca bizantină care ajung să dobândească semnificații cu totul noi, inexistente în latină, frecvența latinismelor în texte, persistența lor în greaca modernă*. În sfârșit, un capitol important e dedicat cronologiei împrumuturilor. Pe baza inventarului de cuvinte întocmit, după ce repartizează cuvintele pe secolele în care ele sunt atestate, VISCIDI alcătuiește chiar și un grafic al evoluției influenței limbii latine asupra limbii grecești. El susține că influența latină urmează o linie ascendentă până în secolul al II-lea p. Chr., după care scade ușor până în secolul al IV-lea. De atunci înainte însă influența latină crește iarăși vertiginos, ajungând la apogeu în secolul al VI-lea. La fel de brusc, ea descrește apoi sub orice limită

atinsă mai înainte, pentru ca, din secolul al VIII-lea, să urmeze din nou un curs ascendent ce culminează, la un nivel similar celui de al II-lea secol, într-al X-lea. După secolul al X-lea, potrivit cercetătorului italian, influența latină asupra lexicului bizantin intră, brusc, în declin.

Pe lângă incontestabilele ei merite, lucrarea lui VISCIDI are și serioase lipsuri, imputabile tendinței autorului de a formula pripit concluzii generale, pe baza interpretării prea puțin critice a materialului lexical supus analizei. Aspectul cel mai vulnerabil al lucrării, la care fac aluzie foarte discret, în prefața lucrării, Carlo TAGLIAVINI, Aldo FERABINO și Alfonsina BRAUN, membrii juriului tezei, este desigur încercarea de a stabili cronologia creșterii și descreșterii influenței latine în greaca bizantină. Autorul nu a ținut îndeajuns seama de natura textelor cărora le aparțin cuvintele atestate. Dacă în secolul al X-lea, în care el situează apogeul influenței latine, găsim numeroase latinisme în lexicul bizantin, este pentru că din acest secol datează tratatul lui CONSTANTIN PORFIROGENETUL *Despre ceremonii*, un text care abundă în cuvinte de origine latină, datorită conținutului său: acest tratat se referă la viața de curte și la aparatul de stat bizantin, domenii al căror lexic era puternic influențat de latină. La un examen mai atent, constatăm însă că textul lui Constantin Porfirogenetul este țesut, potrivit unei tehnici literare tipic bizantine, din texte mai vechi ce urcă până în secolul al VI-lea, dacă nu cumva reprezintă chiar, în forma în care ni s-a păstrat, în unicul manuscris de la Leipzig, nu redacția definitivă a operei, ci numai dosarul documentar al autorului, fișele lui de lucru asupra izvoarelor, rămase în mare parte neprelucrate. Multe din latinismele atestate în tratatul *Despre ceremonii* sunt cuvinte arhaice și, în orice caz, ele nu pătrund în greaca bizantină în momentul scrierii acestui tratat. Mai interesante, în cazul lui Constantin Porfirogenetul, sunt transformările semantice suferite, o dată cu realitățile desemnate, de aceste cuvinte de origine latină, începând din momentul intrării lor în limba greacă, în perioada secolelor II-IV, și până în vremea imperialului scriitor. La fel de puțin întemeiată se vedește situarea în timp a momentelor când influența latină în greacă ar atinge, după VISCIDI, cotele ei minime: prima dată, în secolul al IV-lea, după cota maximă din secolul al II-lea și, a doua oară, în secolul al VIII-lea, după cota maximă din secolul al VI-lea. În realitate, nu este vorba de momente în care influența latină asupra limbii grecești a scăzut, ci numai de momente în care literatura bizantină este foarte slab reprezentată, fie pentru că s-au produs prea puține opere noi, fie pentru că, din cele elaborate, nu toate s-au păstrat. În secolul al VIII-lea, de pildă, producția literară este foarte slab reprezentată în Bizanț, pe de o parte, pentru că s-a scris puțin, pe de altă parte, pentru că o serie de opere ale autorilor iconoclaști au fost distruse ulterior de adepții ortodoxiei triumfătoare. Suntem departe de explicațiile lui VISCIDI care atribuie scăderea influenței latine la Constantinopol în această vreme tensiunilor intervenite în raporturile Bizanțului cu Roma. Observații critice se pot face și asupra altor afirmații și concluzii pripite ale autorului. Felul în care el înțelege raporturile dintre latină și greacă și semnificația

influenței latine în anumite sectoare ale vocabularului grecesc este oarecum simplist. Așa cum aminteam în paginile precedente, sinteza bizantină este un proces complex și a vorbi despre superioritatea lumii latine în cele materiale, opunând-o superiorității lumii grecești în comerț și lucruri ale spiritului pentru a explica ponderea influenței lexicale latine în greacă sau a celei grecești în latină, ni se pare cu totul neconvingător. Criteriile propuse de VISCIDI pentru aprecierea vitalității latinismelor în limba greacă nu sunt, nici ele, întru totul acceptabile. Prea puține sunt cuvintele latine cărora scriitorii greci, citându-le, să nu le fi dat o înfățișare greacă, adaptându-le foneticii și morfologiei grecești. Cât privește supraviețuirea în neogreacă, ea este, într-adevăr, un criteriu cert de verificare a vitalității unui cuvânt. Dar, pentru istoricul civilizației bizantine, un latinism aparținând vocabularului administrativ sau juridic al Imperiului, chiar dacă a dispărut ulterior din greacă, este poate mai semnificativ decât unul ce poate fi auzit și azi, într-o formă și cu un sens mai mult sau mai puțin schimbate, în vorbirea curentă a grecilor. Căci un asemenea latinism pune în evidență acel atașament față de originile sale romane, din care Imperiul bizantin își făcuse o datorie și un titlu de glorie. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, întemeierea lucrării numai pe materialul lexical din cele două dicționare citate se repercutează negativ asupra calității ei.

În pofida tuturor acestor neajunsuri, cartea lui VISCIDI rămâne totuși singura tentativă de a surprinde global și sistematic influența latină în lexicul grecesc. De aceea, alături de lucrarea lui ZILLIACUS, pe care însă o ignoră, teza lui VISCIDI este citată mereu, ca o referință bibliografică fundamentală în literatura problemei.

SEMNIIFICAȚIA ISTORICĂ A LATINISMELOR DIN GREACA BIZANTINĂ

Pentru cercetarea pătrunderii cuvintelor latine în limba greacă sub aspectul semnificației ei istorice generale și de istorie culturală, deschizător de perspective este studiul lui Gilbert DAGRON, „Aux origines de la civilisation byzantine: langue de culture et langue d’État”, *Revue historique*, 93, 1969, vol. 241, 23-56. Autorul este cunoscut prin contribuții fundamentale la elucidarea genezei Imperiului bizantin. Urmărind pas cu pas etapele transformării Imperiului roman în Imperiu bizantin, DAGRON pune într-o lumină nouă acest proces. Textele literare, pertinent analizate, dovedesc că, în vremea Antoninilor, se ajunsese la un echilibru între cele două limbi, care-și împărțiseră domeniile supremației: latina era limba *politeii*, a Statului și a Dreptului, în vreme ce greaca era limba *paideii*, a culturii dezinteresate. Substituirea latinei prin greacă nu este efectul unei „lupte” între limbi, ci un proces istoric mult mai complex. DAGRON examinează nuanțat, cu multă finețe, cele două tendințe majore din lumea intelectualității grecești, în care se manifestă, în raport cu atitudinea față de limba latină, două concepții despre limbă și cultură: una, „naționalistă” și puristă, în numele căreia este

respinsă „coruperea” prin folosirea latinismelor a limbii și culturii „dezinteresate” eline, de tip retoric și umanist, alta, universalistă și romanizantă, în numele căreia este acceptată influența latină asupra limbii grecești și care stă la originea prefacerii acesteia într-o limbă a *politeii*, a culturii angajate politic. Un rol fundamental în această evoluție l-a jucat transformarea creștinismului în religie de stat. Ea a impulsionat „politizarea” și romanizarea limbii grecești, limba sacră a Bisericii răsăritene, care asumase misiunea propagării ideii, biruitoare și datorită ei, de unitate și legitimitate romană a Imperiului bizantin. Pe măsură ce, în părțile răsăritene ale Imperiului, greaca devine o limbă a *politeii*, o limbă de stat, în părțile apusene, latina devine, la rândul ei o limbă a *paideii*, o limbă de cultură. Studiul lui DAGRON este unul de istorie a culturii; autorul urmărește atitudinile față de limba latină ale scriitorilor de limbă greacă și politica Imperiului în materie lingvistică, întemeindu-se mai cu seamă pe texte teoretice și nu pe cercetarea cuvintelor latine din greaca bizantină. Totuși, în încheiere, învățatul francez consideră necesar să traseze un adevărat program de viitoare cercetări asupra influenței latine în lexicul bizantin. Potrivit lui, o anchetă minuțioasă ar putea demonstra, pe baza vocabularului impregnat de latinisme al limbii grecești de epocă bizantină, că influența latină nu s-a exercitat numai în domeniile lexicului administrativ și militar. În realitate, pe lângă terminologia instituțională romană, un întreg fond de termeni tehnici latini, referitori la viața materială și cotidiană pătrund în limba greacă. Fenomenul corespunde faptului esențial al unității de civilizație a Imperiului, în pofida diviziunii sale în două arii lingvistice: Orientul grecesc și Occidentul latin. Nu există însă o singură limbă greacă. Potrivit celor două tendințe amintite mai sus, există o greacă „națională”, închisă față de inovații și o greacă „romanizată”, deschisă influențelor latine. Această diviziune corespunde distincției tradiționale între cultura dezinteresată, apolitică, al cărei organ optim de expresie era socotită greaca și civilizația romană, purtătoare de valori politice și juridice specifice, al cărui instrument lingvistic obligatoriu era latina. Greaca „romanizată” este produsul tendințelor populației grecofone din partea răsăriteană a Imperiului de a se afirma politic în propria ei limbă. DAGRON propune, așadar, ca, prin cercetări aprofundate asupra tuturor categoriilor de izvoare, în care să fie detectate cuvintele latine, să se creeze baza documentară necesară unei lucrări menite să deslușească sensul istoric al împrumuturilor lingvistice din latină în greaca bizantină, semnificația culturală și politică a acestui proces. Autorul se arată nesatisfăcut de încercările „fie prea modeste, fie prea ambițioase” întreprinse până acum în domeniu, încercări de care am avut prilejul să ne ocupăm în paginile precedente.

Între contribuțiile mai recente privind global, cu precădere din punct de vedere lingvistic, problema raporturilor dintre latină și greacă se numără cele două articole semnate de profesorul H. MIHĂESCU, „La lingua latina e la lingua greca nell’Impero bizantino”, *Atene e Roma*, XVIII (1973), 144-153 și „Die Lage der zwei Weltsprachen (Griechisch und Latein) im Byzantinischen Reich des 7. Jhdts. als Merkmal einer Zeitwende”, *Studien zum 7. Jahrhundert in Byzanz*,

Berlin, 1976, 95-100. Autorul pune în evidență faptul că, în secolul al VII-lea, destinul limbii grecești ca limbă de stat este definit în chip ireversibil datorită întreruperii relațiilor Imperiului cu Apusul, după domnia lui Mauriciu (582-602) și a lui Phokas (602-610) și datorită despărțirii populației romanizate din provinciile danubiene de trupul Imperiului, în urma invaziei și statornicirii slavilor în Sud-Estul Europei. În sfârșit, vom aminti aici raportul lui Marcello GIGANTE, *Significato della cultura latina a Bisanzio*, Atena, 1976, prezentat la al XV-lea Congres internațional de studii bizantine. Autorul prezintă stadiul cercetării problemei răspândirii culturii și literaturii latine în Imperiul bizantin, în decursul întregii sale istorii. El se ocupă de cunoștințele de limbă latină ale bizantinilor, de circulația literaturii latine, de traduceri bizantine din latină. GIGANTE dă și bibliografia problemei, de la vechea dizertație a lui WEBER despre traduceri din latină în greacă (1852), încă utilă, până la articolul lui HEMMERDINGER despre literatura latină la Constantinopol până în vremea lui Iustinian („Les lettres latines à Constantinople jusqu'à Justinien”, în F. Dölger, P. Wirth (ed.), *Polychordia*, Amsterdam 1966, 174-178).

Studii științifice remarcabile au lămurit o serie întreagă de aspecte ale raporturilor dintre limba latină și limba greacă în perioada Imperiului roman târziu și în perioada bizantină. Avem astăzi o imagine destul de exactă despre situația și chiar despre sensul istoric general al împrumuturilor din latină în lexicul grecesc al acestei perioade. Totuși, sarcini importante incumbă încă cercetării științifice. Așa cum remarca, pe bună dreptate, Gilbert DAGRON, contribuțiile la cercetarea problemei latinismelor din greaca bizantină sunt fie prea modeste, fie prea ambițioase. Limitate în chip excesiv la anumite domenii ale vocabularului, la anumiți autori, lucrările „modeste” tratează cuvintele în spirit lexicografic, atomar, mult prea analitic. E vorba de un demers necesar, desigur, cu condiția ca el să se desfășoare în perspectiva sintezei viitoare. Așa cum am mai amintit, ne lipsește atât *dicționarul de tip tezaur* al limbii grecești bizantine, cât și *enciclopedia realităților* bizantine. În vederea alcătuirii acestor instrumente de lucru, a căror necesitate e din ce în ce mai des evocată de bizantiniști, ar trebui să se desfășoare, după un plan bine coordonat, o serie întreagă de anchete lexicale. Când privește lucrările „ambițioase”, ele își propun elaborarea unei sinteze înainte de a-și fi asigurat baza documentară necesară, sărind peste etapa analizei minuțioase a materialului lexical. În sfârșit, oricât de utile și de importante ar fi acele contribuții care își propun și, adesea, reușesc să elucideze aspecte ale latinei vulgare sau ale istoriei limbii neo-grecești cu ajutorul cuvintelor latine din lexicul grecesc bizantin, ele interesează bizantinologia numai tangențial. André MIRAMBEL în domeniul istoriei limbii, Gilbert DAGRON în domeniile istoriei generale și al istoriei culturii și civilizației au atras atenția asupra necesității de a se face eforturi mai mari în vederea lămuririi, cunoașterii mai aprofundate a limbii și culturii bizantine în sine, ca realități bine individualizate istoric, originale.

SCOPUL ȘI METODA LUCRĂRII DE FAȚĂ

Încadrându-se în acest ansamblu de preocupări, lucrarea de față vizează obiective strict definite, încercând să evite deopotrivă analitismul exagerat și lipsit de perspectivă ca și sinteza pripită, neîntemeiată documentar.

Perioada istorică de care ne ocupăm este cea cuprinsă între domnia lui Iustinian (527-565) și cea a lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959). Cea dintâi marchează, potrivit unei convenții științifice discutabile, dar intrate în tradiție, începutul literaturii bizantine printr-o pleiadă de scriitori originali. Ea constituie, cum am văzut, o dată semnificativă și în procesul înlocuirii limbii latine prin greacă în viața statului. Anii domniei lui Constantin Porfirogenetul coincid cu apogeul a ceea ce Paul LEMERLE numea „primul umanism bizantin”, prima epocă de strălucită afirmare a culturii bizantine ajunse la maturitate, de înflorire a literaturii, științei și artelor în Bizanț, în forme originale.

Primul nostru obiectiv a fost întocmirea unui repertoriu complet al cuvintelor latine din greaca istoricilor bizantini ai acestei perioade. Ne-am oprit numai asupra cuvintelor de împrumut propriu-zise, nu și a calcurilor lingvistice. Ne-am ocupat însă și de derivatele acestor cuvinte pe teren bizantin. Am înregistrat toate latinismele, făcând trimiteri la toate locurile din texte în care ele sunt atestate. Am introdus în repertoriul nostru, atunci când edițiile existente ne-au permis s-o facem, alături de toate formele întâlnite în texte, formele interesante din punct de vedere lingvistic din unele manuscrise, consemnate de editori în aparatul critic. Am înregistrat, în măsura posibilului, cuvintele în contextul unor citate mai ample și am transcris întotdeauna comentariile pe marginea cuvintelor latine făcute de scriitori: încercări etimologice, glose, argumentarea opțiunilor de grafie, considerații despre istoria cuvântului. Cuvintele au fost grupate în repertoriu după criteriul alfabetic (alfabetul grec), iar trimiterile au fost făcute în ordinea cronologică a atestărilor.

Ancheta noastră s-a limitat la o singură categorie literară de scrieri și anume la textele aparținând istoricilor și cronicarilor bizantini din secolele VI-X. Pe lângă aceste texte, am făcut totuși trimiteri și la câteva scrieri aparținând altor genuri literare bizantine: lexiconul SUDA, CARTEA EPARHULUI, câteva TAKTIKA sau liste de protocol, un tratat de artă militară. Materialul lexical astfel recoltat este, desigur, insuficient pentru a întemeia convingător încheieri de natură generală asupra împrumuturilor latine în greaca bizantină din secolele VI-X. Pentru a ajunge la asemenea concluzii, altfel decât a încercat Federico VISCIDI, este necesară consultarea unui număr imens de izvoare de toate categoriile: papirologice, numismatice, epigrafice, hagiografice, juridice ș.a.m.d. Nădăjduim însă că încercarea noastră și materialul cules pot constitui un pas care să înlesnească o asemenea întreprindere.

În același timp, omogenitatea stilistică a textelor, apartenența lor la un anumit gen literar, acela al istoriografiei, genul cel mai bine reprezentat în literatura laică bizantină, ne-a făcut să credem posibilă încercarea de a caracteriza stilistic, în raport cu folosirea latinismelor de către scriitorii analizați, această ramură a literaturii bizantine. Este al doilea obiectiv al lucrării de față, mai modest, dar cel mai important pe care putea ambiționa să-l atingă pe baza materialului recoltat.

II. SCRITORII

Prezentarea, cât de succintă, a personalității scriitorilor într-o lucrare destinată, în primul rând, să le caracterizeze stilul nu ar avea nevoie de justificare. În cazul nostru, trebuie evocate totuși câteva împrejurări speciale care-i impun caracterul particular.

Scriitorii bizantini se conduc în scrisul lor după alte norme artistice decât acelea care guvernează creația literară modernă și contemporană. Unii dintre ei nu ezită să recurgă, de pildă, adesea la procedeul compilației, al preluării și adaptării unor texte mai vechi, aparținând altor scriitori, fără să-și indice întotdeauna sursele. Uneori, textul vechi intră ca atare în structura noii opere, păstrându-și individualitatea stilistică și producând disonanțe în armonia ansamblului. Alteori, el este prelucrat și încadrat armonios în acest ansamblu. Există, desigur, scriitori bizantini cu o puternică personalitate artistică și intelectuală care, asemenea scriitorilor de azi, recurg la textele vechi numai ca la niște izvoare de informație istorică. În principiu, de aceste realități literare bizantine trebuie să ținem seama atunci când procedăm la studierea limbii scriitorilor. Compilatorul lipsit de abilitate poate reproduce cuvinte și forme, inclusiv cuvinte latine, care nu mai sunt în uz în vremea sa, ci aparțin epocii scriitorului compilat. Alteori el le deformează, neînțelegându-le sau le înlocuiește, în chip semnificativ, cu alte cuvinte. În acest caz, compararea celor două texte, a izvorului de inspirație și a operei noi este, desigur, foarte instructivă.

Dar nu numai procedeul compilării altor scriitori ne solicită atenția. Istoricii bizantini folosesc izvoare documentare mai vechi sau contemporane, acte de cancelarie, scrisori, alte înscrisuri oficiale care pot explica, nu o dată, prezența unora dintre cuvintele latine în opera lor. Nu o dată ei reproduc, de asemenea, fapte de limbă populară, citând, în legătură cu diferite manifestări ale maselor, vorbe schimbate de demnitari cu oameni din popor, dialoguri din viața cotidiană, ba chiar și texte aparținând folclorului rural sau urban. Împrejurările care l-au pus pe scriitor în contact cu asemenea fapte de limbă, atitudinea lui față de ele sunt factori care-i explică stilul și care trebuie luați în considerare. Se poate lămurii astfel și istoria unor cuvinte latine din limba vorbită intrate în limba literară.

Cultura scriitorilor bizantini de care ne ocupăm explică, la rândul-i, nu o dată, trăsături ale stilului lor. Cultura latină a unor scriitori bizantini, cunoașterea de către ei a limbii latine și frecventarea literaturii latine în original ne pot ajuta, dacă reușim să le constatăm, la stabilirea modului în care ei au ajuns să folosească latinisme, să determinăm mai precis frecvența unor cuvinte latine în limba

bizantinilor, caracterul lor de împrumuturi savante sau populare, geneza etimologiilor propuse sau numai reproduse de un scriitor sau altul după izvoarele sale, grecești sau latine. Nu mai puțin interesantă din punctul de vedere al istoriei culturale este atitudinea scriitorului față de limba latină și față de cultura romană de expresie latină.

La fel de importantă este evocarea formației intelectuale a scriitorului, prezentarea tendințelor ideologice din opera sa, a școlii artistice din care face parte, a doctrinei estetice la care aderă. Orientarea puristă clasicizantă, opțiunea pentru greaca aticizantă a unora dintre scriitorii bizantini explică adeseori lipsa latinismelor din opera lor. Absența acestora nu poate constitui, așadar, nici un argument doveditor al inexistenței unor latinisme în limba greacă curentă a vremii, nici o probă a ostilității lor față de latinitate.

În paginile imediat următoare, ne propunem să înfățișăm pe scurt, grupându-i pe secole și insistând asupra aspectelor mai sus enumerate, pe scriitorii bizantini din secolele VI-X la care ne referim în lucrarea noastră.

SCRIITORII SECOLULUI AL VI-LEA

PROCOPIU DIN CEZAREEA

Născut la Cezareea, la o dată situată între 490 și 507, Procopiu a căpătat aici o formație retoric-sofistică greacă. A urmat apoi cursurile înaltei școli de drept roman de la Berytos. A avut parte de o carieră strălucită în administrația Imperiului, deținând, pentru început, funcția de consilier juridic al lui Belizarie, vestitul general al lui Iustinian. A participat la campaniile împotriva vandalilor (533-534), la luptele pentru respingerea asediatorilor Romei, conduși de Wiltigis, la alte expediții militare ale Imperiului. Deține apoi funcții militare și civile în Sicilia. În 542, se găsește la Constantinopol, unde asistă la ravagiile ciumei pe care avea să o evoce în pagini scrise după modelul, devenit clasic, al descrierii ciumei de la Atena de către Tucidide. Căderea lui Belizarie în dizgrație nu pare să-l fi afectat direct, Procopiu criticându-și patronul în scrierile sale. Nu se cunosc date sigure despre sfârșitul lui. În ultimii ani ai vieții este posibil să fi obținut titlul de patriciu.

Opera cea mai importantă a lui Procopiu este o istorie în opt cărți a războaielor purtate de Iustinian împotriva goților și perșilor. Ea a fost elaborată prin anii 545-550. Îi urmează o scriere consacrată construcțiilor ridicate de Iustinian, citată cel mai adesea sub numele latin *De aedificiis*, redactată prin 558/9, mai înainte de ultima carte a *Războaielor*. În sfârșit, i se atribuie lui Procopiu scrierea intitulată *Istoria secretă (Historia arcana)*, un pamflet la adresa împăratului Iustinian și a soției sale, Teodora, celebrați în celelalte opere. Lucrarea ar data din 558-559. Contestată în trecut de unii învățați, paternitatea

lui Procopiu asupra acestei lucrări este, azi, acceptată aproape unanim de cercetători.

Procopiu este socotit primul mare istoric bizantin. Opera lui este scrisă în limba literară, arhaizantă și aticizantă, a vremii. Modelele lui sunt istoricii antichității: Tucidide, Herodot, Xenofon, Polibiu, Diodor, Appian. Așa cum a arătat Ernst STEIN (II, 715), imitarea clasicilor, recomandată de manualele de retorică, merge la el atât de departe încât, uneori, ea se repercutează negativ asupra relatării faptelor. Imitând, de pildă, pe Tucidide, Procopiu își încheie povestirea evenimentelor fiecărui an de război cu o formulă împrumutată cuvânt cu cuvânt din istoricul atenian, care așeza sfârșitul campaniilor iarna. Astfel, la capătul cărții a doua a *Războiului peloponeziac*, Tucidide scrie: „Așa s-a sfârșit iarna și și al treilea an de război descris de Tucidide”. În mod similar, Procopiu notează în capitolul 7(69) al cărții a V-a („Războiul cu goții”) următoarele: „Acestea au fost evenimentele din Dalmația. Iarna s-a sfârșit și astfel s-a încheiat primul an al acestui război, a cărui istorie a fost scrisă de Procopiu”. Campaniile împotriva goților se terminaseră însă la sfârșitul primăverii! Aceeași deformare a realității din pricina formației retorice se constată în amintita descriere a ciumei din 542. Cu toate acestea, nu e mai puțin adevărat că, în virtutea înaltei lui poziții sociale și a participării directe la multe din evenimentele relatate, Procopiu a dispus de informații documentare de primă mână. A fost un bun cunoscător al limbii latine, deprinse, o dată cu dreptul roman, la Berytos și indispensabilă activității sale în condițiile secolului lui Iustinian. Cunoștințele lui de limbă latină sunt atestate convingător de transcrierile exacte de cuvinte latine folosite și de comentariile pe care el le face pe marginea unora dintre acestea: etimologii juste, traduceri corecte, explicații semantice întemeiate. Este însă un adept al purismului elenic în scrisul literar.

Religiozitatea lui Procopiu a stârnit controverse între învățați. Din opera lui se degajă un anumit indiferentism religios. Aparținea, pare-se, unei categorii de oameni care practicau creștinismul mai degrabă din conformism decât din convingere. Atras, evident, de elenism și de spiritul filosofic, era mai curând un sceptic. Prin aceste trăsături, el nu reprezintă Bizanțul clasic, ortodox, ci o fază de tranziție din istoria mentalității bizantine.

IOAN MALALAS

Originar, probabil, din Antiohia, Ioan Malalas este și el un oriental. Născut prin 491, a trăit până în 578. Numele sub care e cunoscut îi indică originea și profesiunea: în siriacă, *melel* înseamnă „avocat, retor”. Malalas este socotit creatorul unei noi specii literare, tipic bizantine: cronica universală, cronografia sau cronograful, care înfățișează de obicei cititorului istoria lumii de la facerea ei, de la Creație până în vremea celui ce scrie. Cronica lui Malalas cuprinde evenimentele istoriei omenirii până în anul 563. Este, de fapt, ceea ce ne-a

mai rămas dintr-însa. Traducerile slave din secolul al X-lea – al XI-lea dovedesc, împreună cu alte indicii, că opera ducea povestirea evenimentelor istoriei mondiale până în 565 sau chiar 574. Cronografia lui Ioan Malalas are 18 cărți. Ea comasează, rânduite cronologic, informații referitoare la fapte de categorii variate: evenimente religioase, politice, cataclisme naturale, miracole, ciudățenii, întâmplări neobișnuite, anecdote despre mari personalități. Izvoarele lui Malalas nu sunt ușor de identificat. Între ele se numără *Biblia* – receptată însă, mai ales, prin intermediul unor opere pierdute sau numai în parte cunoscute azi ale unor autori creștini de istorii universale, cronicile unor autori necreștini, operele epitomatorilor romani târzii ai vieților cezarilor, o cronică a Antiohiei ș.a.m.d. Pentru reconstituirea istoriei Greciei antice, a războaielor troiene se pare că l-a folosit pe așa-numitul Dictys Cretanul. Lipsit de spirit critic, Malalas selectează faptele mai mult după gradul lor de spectaculozitate și le interpretează cu o anumită naivitate, făcând credit tuturor legendelor. Este un creștin convins. Dată fiind profesiunea lui de jurist, e mai mult decât probabil că a cunoscut limba latină, lucru confirmat și de unele referințe la autori latini întâlnite în opera sa. La un moment dat, el reproduce chiar, în transcriere greacă, și traduce un pasaj din Vergilius. Opera lui Malalas, scrisă într-un limbaj mai apropiat decât al lui Procopiu de greaca vorbită, a fixat un anumit stil cronicăresc în literatura istorică bizantină. Ea a avut parte de nenumărați imitatori, compilatori și continuatori.

AGATHIAS DIN MYRINA

Agathias din Myrina (cca. 536-582), de asemenea un oriental, funcționar al Imperiului, a făcut studii la Alexandria și Constantinopol, unde a terminat dreptul. Activitatea lui literară a fost foarte bogată, a scris epigrame, păstrate, în bună parte, în *Anthologia Palatina*, care l-au impus ca poet talentat, diverse alte poezii și scrieri în proză, azi pierdute. Ca istoric, este autorul unei opere neterminate, în cinci cărți, despre domnia lui Iustinian, referitoare la anii 552-558. Agathias este un scriitor de tip retoric, aticizant. Citează în repetate rânduri pe Xenofon și Herodot, pe care îi și imită, ca și pe Tucidide. Dar modelul său imediat este PROCOPIU însuși, față de opera căruia a sa nu aduce multe lucruri noi. I se datorează totuși unele precizări personale, rezultat și al consultării unor izvoare persane, traduse de SERGIOS. Nu știm nimic despre cultura lui latină, pe care o putem totuși presupune cu șanse de certitudine, dată fiind formațiunea sa juridică, dobândită la Constantinopol.

MENANDRU PROTECTORUL

Menandru, supranumit, după funcția sa cu denumire de origine latină, *Protectorul*, nu aparține, pare-se, lumii orientale decât prin originea tatălui său, Euphratas. El s-a născut și a trăit la Constantinopol. Aparținea înaltei societăți,

familiarizate cu valorile culturii elenice. HUNGER, 309, atrage atenția asupra caracterului semnificativ, în această privință, al numelor purtate de el și de fratele său, Herodotos. A dus o viață de plăceri și distracții, nouă prea puțin cunoscută din pricina penuriei izvoarelor. Spre sfârșitul zilelor sale, în a doua jumătate a secolului al VI-lea, s-a dedicat activității istoriografice. Aparținea cercului lui Agathias, pe care, de altminteri, l-a imitat și continuat. A scris o *Istorie* în zece cărți, în care evocă evenimentele anilor 558-582, păstrată azi numai fragmentar, în culegerile *Excerpta de sententiis* și *Excerpta de legationibus*, alcătuite în secolul al X-lea, precum și în lexiconul SUDA. Valoarea istoriografică a lui Menandru este deosebită; el a folosit izvoare inedite, rapoarte diplomatice, acte de cancelarie. Ca scriitor este un purist, retorizant și aticizant în gradul cel mai înalt. Stilizează chiar, în sens aticizant, după propria lui mărturisire, raportul lui PETRU MAGISTRUL, care i-a servit drept izvor, despre solia acestuia la perși.

IOAN DIN EPIPHANEIA

Ioan din Epiphaneia, consilierul patriarhului Grigore al Antiohiei, așadar și el un oriental, necunoscut altfel literaturii bizantine, este autorul unei istorii a războaielor bizantino-persane, în mai multe cărți, dintre care nu ni s-au păstrat decât introducerea și începutul cărții întâi. Se referea la evenimentele dintre 571/572 și 592/593. Ioan a vizitat Persia, unde a putut frecventa curtea regală. Opera lui pare să fi avut o valoare istoriografică deosebită. Nu este un scriitor excesiv de retorizant. HUNGER, 312, își exprimă convingerea că a fost folosit ca izvor de THEOPHYLACT SIMOCATTES, care l-a stilizat, introducând părți din opera lui în cărțile a IV-a și a V-a ale propriei sale *Istorii*. Ne lipsesc cu totul indicii despre cultura sa latină, pe care o putem numai presupune.

IOAN LAURENȚIU DIN LYDIA

Personalitatea lui Ioan Laurențiu din Lydia, Ioannes Lydos, cum i se spune în mod obișnuit (490-post 552), originar din Philadelphia Lydiei, ne este mult mai bine cunoscută. A venit, în anul 511, în capitala Imperiului, unde a urcat cu repeziciune treptele carierei administrative, dispunând de relații influente și atrăgând asupra sa, prin performanțe profesionale personale, atenția împăratului Iustinian însuși. A fost *exceptor*, apoi *chartularius* și, în sfârșit *cornicularius* în serviciile prefecturii pretoriului. Se retrage din funcție în 552, primind titlurile de *tribunus*, *notarius* și *comes primi ordinis*. Cariera lui Lydos, pe care el însuși o istorisește cu lux de amănunte, se datorează, în bună parte, excelentelor lui cunoștințe de limbă latină. A fost însărcinat, se pare, să și predea cursuri de latină la Universitatea din Constantinopol. Opera lui Lydos se compune din trei lucrări care ni s-au păstrat: *Despre magistraturile statului roman (De Magistratibus)*, *Despre luni (De mensibus)*, *Despre semne (De ostentis)*,

precum și alte trei, azi pierdute (un elogiu al prefectului Zoticos, protectorul său, un altul adresat lui Iustinian, o istorie a războaielor cu perșii). Tratatul *Despre magistraturi* este singura istorie a dreptului public roman scrisă în acea vreme. Este compus din trei cărți: prima consacrată instituțiilor Romei regale și republicane, a doua instituțiilor Romei imperiale, cea de a treia, care este și cea mai amplă, oficiului prefecturii pretoriului din care autorul făcea parte și pe care, cum spunea ironic Ernst STEIN, îl diviniza. Acest tratat este bogat în informații utile dar și în greșeli, puse de unii cercetători pe seama bătrâneții scriitorului. Lydos folosește izvoare numeroase, în mare parte pierdute pentru noi, dar adesea citează din memorie și nu o dată îl putem surprinde „încurcând fișele”. Tratatul *Despre luni*, foarte dezorganizat ca structură, e o enciclopedie a sărbătorilor romane; nu s-a păstrat integral. Cel *Despre semne* nu este decât un tratat de divinație, în care sunt compulsate diverse superstiții astrologice, interpretări ocultiste privitoare la stele, tunete, fulgere, cutremure.

Personalitatea lui Ioannes Lydos este dintre cele mai tipice pentru epoca sa. E un om al tranziției de la Imperiul roman la cel bizantin. Cunoscător al ambelor limbi, al latinei și al elinei, în care scrie deopotrivă, ca funcționar într-una, ca istoric în cealaltă, Lydos este un partizan îndârjit al menținerii limbii latine în administrația de stat. Ostilitatea sa față de Ioan Capadocianul, prefectul Constantinoplei care favorizase introducerea limbii grecești în administrația provincială, este fără margini. Motivele vor fi fost mai multe, dar Lydos mărturisește unul singur: divergența în ce privește politica lingvistică. Pentru a-și apăra punctul de vedere, Lydos invocă un vechi oracol ce lega pieirea Imperiului roman de renunțarea la limba latină. O face, referindu-se la Cyrus, guvernatorul Egiptului, dar este, evident, un atac la adresa Capadocianului.

Faptul că scrie în limba greacă nu vine în contradicție cu atașamentul său față de latină. Cazul lui Ioan Lydos este ilustrarea cea mai convingătoare a susținerilor lui DAGRON, mai sus citate, privind evoluția problemei lingvistice în Imperiul roman târziu. Pentru Lydos, Atena și Roma sunt deopotrivă vrednice de venerație, cea dintâi ca o creatoare de cultură și civilizație de la care înșiși romanii au avut de învățat, cea de a doua ca o creatoare de ordine politică și juridică. Constantinopolul nu este decât copia Romei. Așadar, Lydos este un zelator al ideii echilibrului între latină, ca limbă de stat și elină, ca limbă a culturii. Cât de departe, uneori surprinzător de departe, merge atașamentul lui Lydos față de valorile politice romane se vede din felul în care el prezintă geneza și funcțiile monarhiei imperiale. El laudă statornic trecutul republican al Romei și vede în *imperium* – o magistratură, magistratura supremă, firește. Repudiază termenul βασιλεύς, respinge vehement tirania și regalitatea și face elogiu împăratului ca garant al libertății cetățenilor. Brutus are parte de laude înflăcărâte din partea acestui bizantin, care îl condamnă pe Dioclețian nu pentru persecutarea creștinilor – loc comun în literatura bizantină – ci pentru atingerile aduse, în spiritul unui tiran dornic de permanente înnoiri, instituțiilor tradiționale.

O componentă tipică a personalității lui Lydos, caracteristică, de altfel, mai târziu, multor bizantini, este patriotismul său local. Între admirația entuziastă față de cetățile universale care sunt Atena și Roma și atașamentul înflăcărat față de patria sa, Lydia, nu există nicio diferență de intensitate. Una dintre cele mai interesante particularități ale acestui scriitor este mania de a vedea în lydieni urmași ai etruscilor. De aici, marele său interes pentru istoria etruscă, în care se pretinde specialist.

Ioan Lydos are o cultură latină foarte întinsă și variată pentru timpul său. Citează și traduce din numeroși autori latini, dar este de presupus că, de multe ori, a folosit un intermediar, că s-a adresat unor antologii, culegeri de texte și chiar unor traduceri făcute de alții. Chiar și așa, opera lui este izvor unic, ajutându-ne să reconstituim surse latine pierdute. E sigur, de pildă, că a dispus de comentariile lui Criton (LYD MAG II 28) referitoare la războaiele lui Traian cu dacii, din care scurte fragmente s-au păstrat numai prin el.

În opera lui Ioan Lydos se întâlnesc atât cuvinte latine traduse în greaca bizantină curentă (calcuri, *Lehnübersetzungen*), cât și cuvinte latine propriu zise, termeni latini ce desemnează realități romane, termeni resimțiți ca străini (*Fremdwörter*), desprinși din izvoare, cuvinte latine a căror transcriere este însoțită de cele mai multe ori de echivalente grecești propuse de autor și care reflectă, nu fără o anumită ostentație, erudiția lui latină, de anticar. Lista celor două categorii de cuvinte latine întâlnite în lucrările lui Ioannes Lydos este foarte bogată.

SCRITORII SECOLULUI AL VII-LEA

THEOPHYLACT SIMOCATTES

Originar din Egipt, probabil din Alexandria, unde se presupune că a primit o educație retorică temeinică, Theophylact Simocattes a făcut, de asemenea, studii de drept, neatestat altfel decât prin faptul că a ajuns consilier juridic.

A devenit secretarul împăratului Heraclius, de care a fost personal foarte legat, apoi eparh în Constantinopol. Nu cunoaștem nimic altceva despre viața lui. Este autorul mai multor scrieri: *Quaestiones physicae*, o lucrare de paradoxografie, o culegere de epistole cu caracter retoric, în sfârșit, cea mai importantă, a sa *Istorie universală*, consacrată domniei împăratului Mauriciu (582-602). Valoarea acestei din urmă lucrări este deosebită; ea constituie cel mai de seamă izvor narativ pentru perioada menționată. Theophylact a folosit ca surse pe MENANDRU, pe care-l continuă, pe IOAN DIN EPIPHANEIA, pe care-l stilizează, folosindu-l din plin în cărțile a IV-a și a V-a, pe istoricul bisericesc EVAGRIOS. Cercetătorii au stabilit, de asemenea, că Theophylact a pus în valoare și unele documente oficiale la care avea acces în calitate sa de înalt funcționar. *Istoria* lui Theophylact a fost amplu folosită de THEOPHANES.

Theophylact Simocattes este socotit deschizătorul unei noi etape în istoria istoriografiei bizantine (HUNGER, 319). El este reprezentantul unei mentalități noi, diferite de aceea a predecesorilor săi. Religiozitatea sa creștină este mult mai puternică, interesul pentru faptele miraculoase recunoscute de Biserică, pentru sfinți și martiri, mult mai mare, iar devotamentul lui absolut față de persoana și autoritatea împăratului îl recomandă ca pe un legitimist desăvârșit. Din punctul de vedere al artei literare, Theophylact Simocattes urmează cu excesivă fidelitate modelele clasice antice, scrisul lui este dominat de retorism, greaca pe care o practică e puternic arhaizantă, aticizantă. Prologul cărții este elaborat în forma unui dialog între Filozofie și Istorie, conceput în spiritul lui Diodor. Retorismul lui Theophylact Simocattes, mai ales abuzul de figuri de vorbire și gândire, l-a impresionat neplăcut pe intelectualul cultivat și de bun gust care a fost, în secolul al IX-lea, marele umanist de tip bizantin, patriarhul FOTIE⁵.

O mențiune specială merită mult dezbătuta zicere a unui soldat roman din Tracia secolului VI – „torna, torna, fratre” – în care unii învățați au crezut că pot identifica prima mostră de limbă română.

CRONICA PASCALĂ

Cronica Pascală își datorează denumirea faptului că autorul ei se ocupă, în partea introductivă, de computul pascal. Este o cronică universală, în care se povestesc evenimentele istoriei omenirii de la Facerea lumii până în anul 628. Cronica a fost alcătuită de un necunoscut, în anii 631-641. Ea fixează, pentru prima dată, începutul erei zise bizantine. Sub raport istoric, cronica este mult îndatorată altor opere, compilate în cuprinsul ei. Alături de EUSEBIU DIN CEZAREA, FASTI CONSULARES, ACTE MARTIROLOGICE, BIBLIE, COSMAS INDICOPLEUSTES, literatură hagiografică și patristică, MALALAS pare să fi fost amplu folosit. Este însă cu puțință ca pasajele similare până la identitate din cele două cronici să aibă numai un izvor comun, compilat de ambele deopotrivă de sărguincios. Cronica este scrisă într-o limbă simplă, apropiată de uzul comun, deloc îndatorată retoricii.

⁵ Photios, născut cca 810-820, mort după 893. Patriarh al Constantinopolului între 858-867 și 877-886. Numit prima oară patriarh, deși nu era cleric, de împăratul Mihail III, când Ignatios, patriarhul în funcție, a fost forțat să demisioneze la exilarea împărătesei Theodora. Photios a devenit a doua oară patriarh când Ignatios, restabilit pe scaunul patriarhal din 867 de împăratul Vasile I, a murit. Photios a fost considerat de contemporani și urmași drept cea mai importantă personalitate culturală a timpului său. Lui i se datorează o vastă lucrare enciclopedică, *Bibliotheca* sau *Myrobiblion*, în care sunt descrise și reproduse citate din peste 300 de cărți, majoritatea lucrări de religie creștină, cărți ale sfinților părinți ai bisericii, și cărți de istorie. S-au mai păstrat o colecție, *Amphilochia*, de 300 de întrebări și răspunsuri asupra unor chestiuni discutate în Biblie, un *Lexicon* al termenilor din autorii clasici care nu mai erau înțeleși în vremea lui, cărți împotriva unor erezii (maniheică și pauliciană) și un mare număr de scrisori.

GEORGIOS PISIDES

Diacon și chartophylax al bisericii Sfintei Sofii din Constantinopol, Georgios Pisides a fost unul dintre prietenii personali și panegiristul împăratului Heraclius. A scris, în versuri, mai multe poeme în cinstea acestui împărat, databile între 619 și 630. Bizantinii l-au apreciat exagerat de mult, comparându-l cu Homer. În lucrarea de față, ne referim la „epica istorică” a lui GEORGIOS PISIDES și anume la poemele sale *Heraclida*, *Războiul cu perșii*, *Războiul cu avarii*. GEORGIOS PISIDES este un autor purist; textele lui ne interesează, în lucrarea de față, mai mult ca repere literare de epocă, ilustrând stilul poeziei bizantine laice, de factură clasicizantă. I se datorează numeroase alte versificări cu caracter teologic sau laic, impregnate toate de o profundă religiozitate ortodoxă.

SCRITORII SECOLULUI AL VIII-LEA

GEORGIOS SYNKELLOS

După cum îl arată și supranumele, singhelul Gheorghe, a fost un om al Bisericii, călugăr și secretar al patriarhului Tarasie (784-806). Și-a petrecut viața la Constantinopol, unde a și murit curând după 810. Este autorul unei cronici consacrate evenimentelor istoriei mondiale de la Facerea lumii până la Dioclețian (284). Asemănătoare CRONICII PASCALE, cronica lui Georgios Synkellos vădește preocupările științifice ale scriitorului legate de problemele cronologiei. Spre deosebire de autorul celei dintâi, el folosește însă era alexandrină. Scopul lucrării este de a pune în acord cronologia cu datele biblice, fixând nașterea lui Hristos în anul 5500. Partea pur istorică, organizată analitic, se dovedește îndatorată, chiar și în privința formulării, izvoarelor compilate. Acestea sunt operele unor scriitori ca MANETHON (sec. III), amplu folosit pentru istoria Egiptului, IOSEPHUS, SEXTUS IULIUS AFRICANUS, EUSEBIU DIN CEZAREEA, DEXIPPOS, PANDOROS, AMMIANOS. Angajat în apărarea ortodoxiei, Synkellos polemizează cu EUSEBIU, acuzat de origenism. El acordă mai multă atenție istoriei biblice și ecleziastice, în defavoarea celei laice. Cronica a rămas neterminată, probabil din pricina morții neașteptate a autorului, ceea ce ar explica și aspectul ei oarecum neglijent, prezența unor contradicții și a unor note marginale neincluse în text.

SCRIITORII SECOLULUI AL IX-LEA

SCRIPTOR INCERTUS DE LEONE ARMENIO

Este vorba de un autor anonim din secolul al IX-lea, din a cărui operă istorică ni s-au păstrat numai două fragmente: unul referitor la înfrângerea lui Nichifor I în Bulgaria în anul 811, al doilea despre domniile lui Mihail I și Leon al V-lea (811-820). Cercetătorii nu căzut încă de acord în privința provenienței acestor fragmente: fie dintr-o vastă cronică universală, continuare a cronicii lui MALALAS, fie dintr-o istorie mărginită la evenimente contemporane. Oricum, autorul face dovada angajării sale politice hotărâte împotriva împăraților iconoclaști și a partizanilor lor. S-a remarcat, pe bună dreptate, motivarea religioasă a atitudinii politice pe care el o adoptă; este o trăsătură tipic bizantină, un element de noutate în istoriografia Bizanțului, ajuns acum la maturitate.

TEOFAN MĂRTURISITORUL

Cronica lui Teofan Mărturisitorul este izvorul narativ fundamental pentru cunoașterea istoriei bizantine în secolele al VII-lea – al VIII-lea. Născut prin 752, Teofan a încetat din viață în 818. Era descendentul unei familii de vază. S-a retras în mănăstire, îmbrăcând rasa monahală, mai întâi pe muntele Sigriane, apoi într-o ctitorie proprie, pe insula Kalonymos. A luat parte activă la disputele religioase din vremea lui. S-a împotrivit, din solidaritate de clasă cu marii proprietari, lui Nichifor I (802-811), dar și împăraților iconoclaști. Pentru vina de a fi apărat cultul icoanelor, a fost pedepsit de Leon al V-lea (813-820), arestat, apoi exilat în insula Samothrake, unde a și murit. Persecuția îndurată i-a adus supranumele de „mărturisitor” al credinței și, la câțeva vreme de la moarte, canonizarea. Teofan a fost prieten cu GEORGIOS SYNKELLOS, pe care, ca istoric, și-a propus să-l continue. *Cronografia* lui, elaborată între 810 și 814, relatează evenimentele istoriei mondiale din anii 284-813. Autorul grupează evenimentele pe ani, indicând mai întâi anul de la Facerea lumii, potrivit cronologiei alexandrine, apoi anul de la Hristos, anul de la urcarea pe tron a fiecărui împărat, rege al Persiei și calif arab, precum și anul de păstorire al fiecăruia dintre cei cinci patriarhi. Pentru perioada 769-813, *Cronografia* lui Teofan este singurul izvor narativ de care dispunem. Asemenea tuturor autorilor de cronografe, Theophanes este un compilator. A folosit nenumărate izvoare, între care: *Istoriile bisericești* ale lui SOKRATES, SOZOMENOS și THEODORET DIN CYR, cunoscute însă, probabil, prin intermediul unei epitome datorate lui TEODOR ANAGNOSTES (sec. VI), operele lui PRISKOS, PROCOPIU, AGATHIAS, MALALAS, IOAN DIN EPIPHANEIA, THEOPHYLACT SIMOCATTES, și chiar ale lui GEORGIOS PISIDES. Nici scrierile istoriografice ale acestor din urmă bizantini nu i-au fost întotdeauna accesibile lui Teofan direct, ci prin intermediul unor prelucrări astăzi

pierdute, cum ar fi așa numitul *Mare cronograf* de la sfârșitul secolului al VIII-lea. Un alt izvor pierdut al lui Teofan este cronică lui TRAIANOS PATRIKIOS. Teofan este foarte informat în privința evenimentelor din regiunile orientale ale Imperiului; orientarea interesului către Orient este caracteristică vieții intelectuale bizantine din acest secol. Departe de a fi un purist, Teofan scrie într-o limbă accesibilă tuturor monahilor mai puțin cultivați cărora li se adresează cu precădere.

GEORGIOS MONACHOS HAMARTOLOS

Georgios Monachos Hamartolos a trăit la mijlocul secolului al IX-lea. A fost un călugăr, iar supranumele „cel păcătos” nu e decât epitetul de smerenie pe care îl asumau în chip obișnuit călugării bizantini. A scris o cronică universală, relatând evenimentele de la Facerea lumii până în anul 842. Ea a fost elaborată prin anii 866-867. Pentru partea mai veche a istoriei, autorul folosește ca izvoare BIBLIA, pe autorii de istorii ecleziastice (ATHANASIOS, TEODORET), iar dintre bizantini, în primul rând, pe MALALAS și TEOFAN, cărora li se adaugă CRONICA PASCALĂ și opera patriarhului NICHIFOR. Modelul de organizare analitică a materialului este împrumutat din *Cronografia* lui TEOFAN. Valoare proprie din punct de vedere istoric are această operă numai începând cu anul 813. Pentru reconstituirea perioadei care începe cu această dată, autorul a folosit atât informații orale ale unor participanți la evenimente, cât și propriile sale amintiri, dar și unele izvoare scrise, de proveniență bisericească, precum *Viața patriarhului Nichifor* datorată lui IGNATIOS. Cronică lui Georgios Monachos a fost continuată, compilată adeseori de scriitorii bizantini ulteriori și tradusă în slavă, bucurându-se de o largă răspândire în lumea ortodoxă. Autorul este interesat cu precădere de problemele de natură teologică și bisericească. Reprezentant tipic al călugărimii bizantine, el este un adversar înverșunat al iconoclasmului, pe care-l combate din răputeri, în termeni de mare vehemență, nu o dată chiar grosolani. Religia îi oferă criteriile de selectare a materialului istoric; el lasă deoparte evenimente importante din punct de vedere politic sau cultural, pentru a stăruia asupra unor, adesea secundare și accidentale, dar foarte utile pentru exemplificarea doctrinei morale sau teologice creștine. Georgios Monachos este considerat, din această cauză, drept unul dintre cei mai reprezentativi autori de „cronici monahale”. Limba în care scrie este adecvată publicului căruia i se adresează, apropiată de nivelul de cultură comun, opoziția sa față de scriitorii clasicizanți este întemeiată principial, conștientă, deliberată. Însăși scrierea operei ne este înfățișată de autor ca o reacție împotriva curentului clasicizant din rândurile călugărimii cultivate, mult prea atrase de farmecul antichității păgâne.

SCRIITORII SECOLULUI AL X-LEA

IOSIF GENESIOS

Nu știm nimic despre personalitatea acestui istoric bizantin, autor al unei cronici în patru cărți a domniilor lui Leon al V-lea (813-820), Mihail al II-lea (820-829), Teofil (829-842) și Mihail al III-lea (842-867), intitulată Βασιλεῖαι, *Domnii împărătești*. În prefața lucrării, Iosif Genesios declară că a purces la scrierea ei din îndemnul lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959). Fără îndoială, scriitorul făcea parte din cercul apropiaților acestui împărat, strălucit cărturar și animator al vieții culturale bizantine din secolul al X-lea. Lucrarea cuprinde, în ultima carte, o prezentare în linii mari și a domniei bunicului lui Constantin al VII-lea, Vasile I (867-886), fondatorul dinastiei zise macedonene. Intenția panegirică la adresa casei macedonene este evidentă, ea se încadrează în tendințele generale ale culturii epocii. Între izvoarele identificate ale cărții lui Iosif Genesios se numără operele patriarhului NICHIFOR, ale lui IGNATIOS, GEORGIOS MONACHOS și TEOFAN. A folosit, pare-se, și una dintre VIETEILE LUI VASILE I. Sub raport literar, Iosif Genesios se străduiește să se încadreze în mișcarea clasicizantă din vremea Renașterii macedonene, dar nu izbutește întotdeauna. El este deopotrivă tributar literaturii cronistice monahale.

SIMEON MAGISTRUL

Pe numele său complet Simeon Magistrul și Logothetul, înalt funcționar bizantin din secolul al X-lea, este indicat drept autor al unei cronici universale, care povestește evenimentele de la Facerea lumii până în anul 948, cronică „adunată din diferite alte cronici și istorii”. Autorul a fost identificat cu SIMEON METAFRASTUL, autorul imensei culegeri de *Vieți ale sfinților*, pe care le-a transpus, în spiritul clasicizant al epocii, în limba pură, retorizantă, de inspirație antică. Cronica sa ridică însă dificile probleme de filologie și istorie literară, rămase încă deschise și care au întârziat apariția unei bune ediții critice. Cronica a suferit numeroase prelucrări, adăugiri, prescurtări și ni s-a transmis în manuscrise sub numele mai multor scriitori: al lui LEON GRAMMATIKOS, care declară că ar fi încheiat-o în anul 1013, al lui THEODOR MELISSEOS (de fapt SIMEON KABASILAS, din 1578), al lui IULIOS POLIDEUCES (scriitor din secolul al II-lea). Toate aceste versiuni nu sunt altceva decât prelucrarea și dezvoltarea unei *Epitome* istorice al cărei miez este reprezentat de mai sus citata operă a lui TRAIANOS PATRIKIOS, din vremea lui Iustin al II-lea (565-578). Textul a fost îmbogățit o dată până în anul 842, a doua oară până în 948. Acest text a fost publicat sub numele lui LEON GRAMMATIKOS în *Corpusul* de la Bonn și în această atribuire l-am folosit și noi în lucrarea de față. Cronica la care ne referim

în această lucrare – pentru că așa a fost publicată în același *Corpus* – ca la o operă a lui SIMEON MAGISTRUL este un alt elaborat istoriografic care își trage substanța din TEOFAN, GEORGIOS MONACHOS, THEOPHANES CONTINUATUS și dintr-o continuare a cronicii lui GEORGIOS MONACHOS. Este în realitate o cronică pseudo-simeoniană, care cuprinde evenimente până în anul 963. Ne vom referi aici, pentru că el este adevăratul autor, la cronică lui SIMEON transmisă în prelucrarea lui LEON GRAMMATIKOS. Ea se ocupă de domniile lui Mihail al III-lea, Vasile I, Leon al VI-lea, Alexandru, Constantin al VII-lea și Roman I. Cronică are un caracter neomogen, ea cuprinde părți apropiate de cronicile monastice, altele scrise în spiritul elitei intelectuale din vremea Renașterii macedonene, dacă nu cu mai multă obiectivitate, în orice caz cu mai mare independență de spirit și într-un stil elevat.

IOAN CAMINIATES

Născut în deceniul al VIII-lea al secolului al IX-lea, Ioan Caminiates făcea parte din rândurile clerului inferior, deținând funcția de cubicular, *κουβουκλείσιος* (un termen de origine latină!). A trăit în Tesalonic. Este autorul unei istorii a cuceririi Tesalonicului de către arabi, la 31 iulie 904, eveniment la care a asistat personal. Descrierea este plină de prospețime, lipsită de retorism, talentatul autor nefiind un om deosebit de cultivat, cu vanități de erudit. Orizontul său este însă mărginit, iar sensibilitatea la elementul miraculos, fantastic, foarte mare. Limba este cea a scrierilor bisericesti.

CONSTANTIN AL VII-LEA PORFIROGENETUL

Constantin al VII-lea Porfirogenetul (905-959), fiul împăratului Leon al VI-lea (886-912), s-a născut în Porphyra, camera destinată nașterilor imperiale din palatul bazileilor constantinopolitani, de unde epitetul ce i se aplică în mod curent lui, ca și tuturor celor născuți din împărați în exercițiul funcțiunii monarhice. Era în vârstă de numai șapte ani la moartea tatălui său. Deși a fost proclamat împărat în 913, nu a domnit efectiv decât din 945, când a preluat în mâinile lui puterea, împărțită până atunci mai întâi cu unchiul său Alexandru (912-913), fratele tatălui său, apoi cu Roman I Lakapenos (920-944), viitorul său socru. Din fragedă tinerețe, Constantin s-a dedicat cu pasiune studiului și îndeletnicirilor literare, lăsând, de voie, de nevoie, grijile statului în seama asociaților săi. Renașterea bizantină din secolul al X-lea este nemijlocit legată de personalitatea și activitatea lui. A inițiat o vastă operă enciclopedică, recomandând sistematizarea în 53 de grupe (*ὑποθέσεις*) a principalelor monumente literare antice și bizantine. Dintre acestea nu ni s-au păstrat decât un număr de culegeri de texte privitoare la diplomație, *Excerpta de legationibus*, la domeniul eticii, *Excerpta de virtutibus et viciis*, la atentate și comploturi împotriva împăraților, *Excerpta de insidiis*, o

culegere de sentințe, *De sententiis*, alta de texte referitoare la arta militară, *De strategematis* și una privind cuvântările către soldați, *De contionibus militaribus*. Alte culegeri de texte privitoare la medicină, astronomie, zoologie și agricultură sunt cunoscute, direct sau indirect, dar toate fragmentar. Lui Constantin Porfirogenetul i se datorează și inițiativa alcătuirii unei noi ediții a *Basilikalelor*, corpusul legilor bizantine. El însuși a redactat o *Viață a împăratului Vasile*, inclusă între lucrările ce constituie corpusul *Continuatorilor lui Teofan*, menită să glorifice memoria întemeietorului dinastiei macedonene, propriul său bunic. Sub numele lui, deși redactate probabil cu ajutorul unor colaboratori, ni s-au transmis trei importante lucrări privitoare la aspecte fundamentale ale structurii și funcționării statului bizantin.

Cea dintâi, desemnată curent cu titlul latin *De administrando imperio*, este o operă parenetică, carte de învățătură adresată de scriitorul-împărat fiului său Roman. A fost elaborată prin 948-952. Ea privește îndeosebi raporturile Bizanțului cu vecinii săi, cu popoarele și statele străine. Este, de fapt, un tratat de politică externă, care expune, pe de o parte, doctrina imperială bizantină, definind poziția preeminentă a Imperiului în lume, iar pe de altă parte, recomandă urmașului la tron norme de conduită, de practică diplomatică, față de fiecare dintre popoarele amintite. Lucrarea cuprinde descrieri etnografice de cel mai mare interes. Nu sunt cunoscute toate izvoarele ei. E sigur că au fost folosite *Cronografia* lui TEOFAN, dar și documente oficiale din arhivele imperiale și, dat fiind caracterul practic al tratatului, informații contemporane orale.

A doua lucrare este cunoscută sub numele latin *De ceremoniis*. Constantin Porfirogenetul a încercat să sistematizeze în această operă, într-un ansamblu coerent, toate elementele tradiționale ale ceremonialului aulic bizantin. Acest ceremonial avea o deosebită importanță în viața Imperiului. Conceput, cum s-a spus, ca o liturghie imperială, ceremonialul era o formă de cult al împăratului, reprezentant direct al lui Dumnezeu în afacerile pământești. Fiecare gest avea o semnificație, fiecare demnitar era situat în ierarhia funcționarilor pe o treaptă bine gândită, în raport cu importanța rolului său în cârmuirea Imperiului, imagine, în mic, a cosmosului. Opera este alcătuită din texte mai vechi și mai noi, de genuri foarte diverse. Autorul reproduce aici fragmente din lucrarea lui PETROS PATRIKIOS (sec. VI) despre magistraturi, azi pierdută, întreg *Kletorologionul* lui FILOTEI, act normativ din anul 899, care fixează locul convenit, potrivit ierarhiei și protocolului imperial, fiecărui demnitar în cadrul diferitelor ceremonii, lista rangurilor bisericești datorată lui EIPHANIOS (sec. IV), alte asemenea texte referitoare la diferite aspecte ale vieții de curte, printre care, de pildă, instrucțiuni privind echiparea armatei, organizarea taberelor de luptă, echiparea flotei etc. Caracterul, totuși eteroclit, al acestui tratat a stârnit curiozitatea cercetătorilor. Nu dispunem decât de o singură ediție, bazată pe unicul manuscris păstrat la Leipzig al scrierii (sec. XII), ediția lui I. REISKE, publicată mai întâi în 1751-1754, împreună cu un foarte bogat comentariu erudit și reprodusă mai târziu în *Corpusul* de la Bonn. Albert VOGT, nemulțumit de

calitatea acestei ediții, a încercat să restabilească textul original. Procedând foarte curajos, el a căutat să îndepărteze tot ce era adăos ulterior, tot ce nu aparținea, după părerea sa, autorului. A ajuns astfel la concluzia că, în forma sa autentică, elaborată prin 958-959, puțin înainte de moartea lui Constantin Porfirogenetul, textul era mult mai unitar și rațional întocmit. El răspundea intenției împăratului de a reforma ceremonialul curții după modele din ultimele două secole. În consecință, VOGT respinge, ca adăosuri mai noi, toate textele anterioare secolului al VIII-lea inserate în operă, tot ce este evident posterior anului morții împăratului (959), precum și toate textele ce nu privesc direct ceremonialul curții. Din păcate, moartea l-a împiedicat pe VOGT să-și termine ediția critică și comentată, din care n-a publicat decât cartea I. Pentru lingviști, textul operei, așa cum este păstrat în manuscrisul de la Leipzig și editat de REISKE, are însă o valoare cu totul deosebită, datorită numeroaselor atestări de cuvinte din limbajul curent, termeni de civilizație, folosiți în secolele al X-lea – al XI-lea.

A treia lucrare, desemnată curent cu titlul ei latin, *De thematibus*, este o descriere a împărțirii administrative a Imperiului bizantin pe teme, cu prețioase detalii privitoare la istoria lor. A fost elaborată prin 944.

Scrierile lui Constantin Porfirogenetul nu sunt lucrări de istorie propriu-zisă, ci monografii în care aspectul istoric se bucură de o deosebită atenție. Scopul autorului este practic, dar și ideologic: acela de a da o imagine cât mai înaltă despre Imperiul bizantin, singurul, după el, legitim. Doctrina promovată este tradiționalistă, conservatoare. Constantin vrea să dovedească nu numai preeminența în lume, dar și continuitatea și stabilitatea statului lui Constantin cel Mare, înfățișat, acesta, drept paradigmă a suveranului creștin desăvârșit. Limbajul scrierii este foarte apropiat de cel al actelor oficiale, pe care le întrebuințează și citează adesea. De aici și abundența latinismelor, de a căror origine autorul este conștient și pe care nu o dată le comentează. Nicolae IORGA i-a atribuit cunoștințe de limba latină; deși plauzibile, ele rămân totuși de domeniul ipotezei. Constantin Porfirogenetul ține să-și justifice abaterile de la norma literară puristă prin caracterul utilitar al scrierii, din care derivă exigența de a fi scrisă într-un limbaj accesibil cât mai multor cititori.

THEOPHANES CONTINUATUS

Sub această denumire latină sunt cuprinși scriitorii posteriori lui TEOFAN MĂRTURISITORUL, continuatorii săi. Este vorba de o culegere de cronici care narează evenimentele istoriei bizantine dintre anii 813 și 961. Cele dintâi 5 cărți ale acestei culegeri, consacrate anilor 813-886, au fost elaborate în anii 945-959, din inițiativa lui Constantin Porfirogenetul, care a și colaborat personal la lucrare cu a sa *Viață a împăratului Vasile*. Celelalte sunt adăosuri ulterioare morții lui Constantin. Culegerea este o operă istoriografică valoroasă, ale cărei izvoare

constituie însă un subiect de controverse între cercetători. Nu e perfect unitară din punct de vedere stilistic și lingvistic, neputând fi situată nici în istoriografia puristă, nici în cronistica de largă circulație, ale căror caractere literare sunt îngemănate în paginile ei. În *Viața împăratului Vasile*, de certă valoare și originalitate artistică, datorată lui Constantin Porfirogenetul, se face simțită influența biografiilor plutarhiene.

LEON DIACONUL

Originar din Kaloe (Asia Mică), Leon Diaconul, un apropiat al curții imperiale și al marelui împărat Vasile al II-lea (976-1025), și-a scris, după 992, *Istoria*, în care relatează evenimentele anilor 959-976. Dacă materia scrierii lui este contemporană, Leon, scriitor de bună formație retorică, își ia drept modele literare pe istoricii din antichitate și pe clasicii literaturii bizantine, PROCOPIU și THEOPHYLACT. I s-a reproșat chiar (HUNGER, 370) o anumită pedanterie. El reproduce, în stil direct, pretinse cuvântări și scrisori ale unora dintre personalitățile istorice evocate, lipsite de multe ori de orice bază istorică reală. E vorba numai de imitarea procedului literar al discursului fictiv, folosit de istoricii greci antici. În același spirit retoric clasicizant tratează Leon Diaconul cuvintele și expresiile din limbajul oficial, multe de origine latină.

SCRIERILE PRIVIND ISTORIA CONSTANTINOPOLULUI

I se atribuie, în unele manuscrise, lui GEORGIOS KODINOS o culegere de legende, tradiții și relatări istorice obiective despre orașul Constantinopol, despre monumentele sale și istoria lor, despre transformarea acestui oraș în capitala Imperiului. Scrierea se încadrează în genul, înfloritor în antichitatea târzie, al așa-numitelor *Πάτρια*, istorii locale, titlu pe care îl poartă, de altfel, în originalul grecesc, și acest text, *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως*. În realitate, culegerea reprezintă o prelucrare, mult îmbogățită, a operei similare elaborate de HESYCHIUS în secolele al V-lea – al VI-lea. Ea datează de la sfârșitul secolului al X-lea ori începutul celui de la XI-lea și este produsul mișcării literare enciclopedice patronate de Constantin al VII-lea Porfirogenetul și continuate de urmașii săi. Cronica are la bază, pe lângă lucrarea lui HESYCHIUS, și o relatare de mici proporții, anonimă, datând din anii 742-746, care ni s-a păstrat, precum și o narațiune-descriere referitoare la biserica Sfintei Sofii din Constantinopol. Aceasta din urmă, intitulată în original *Διήγησις περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τῆς ἐπανομαζομένης ἁγίας Σοφίας* (*Povestire despre construirea mării biserici a lui Dumnezeu numite a Sfintei Sofii*), este considerată de HUNGER, 120, mai curând o cronică legendară, decât o piesă

retorică din categoria *ekfrazelor*, atât de răspândite în Bizanț. Datorită conținutului lor, toate aceste scrieri abundă și ele în cuvinte latine.

ALTE TEXTE DIN SECOLELE VI-X

Am folosit în lucrarea de față și alte texte decât cele istoriografice, indispensabile ca elemente de referință atât în ce privește atestarea unor latinisme din greaca bizantină, cât și tratamentul lor stilistic. Este vorba, mai întâi, de patru taktikoane, *τακτικά*, adică liste de protocol, dintre care cel mai important este, fără îndoială, mai sus amintitul taktikon al lui FILOTEI, reprodus în întregime de Constantin al VII-lea Porfirogenetul în *De ceremoniis*. Îi urmează: TAKTIKONUL USPENSKI, datând din anii 842-843, TAKTIKONUL BENEŠEVIĆ, din 943-944, și TAKTIKONUL DE LA ESCORIAL sau SCORIALENSIS, datat între anii 971 și 975 sau în 979. Toate aceste texte, de o importanță deosebită pentru istoria instituțiilor bizantine, au fost editate critic de Nikolaos OIKONOMIDES și amplu comentate.

Un alt text la care ne referim este tratatul de artă militară, intitulat în latina filologilor *De velitatione bellica*. El a fost scris în a doua jumătate a secolului al X-lea de un anonim, în numele împăratului Nichifor al II-lea Phokas (963-969), căruia îi este atribuit în manuscrise. Spre deosebire de alte tratate de artă militară, acesta avea și o utilitate practică, nu numai o funcție culturală, ceea ce îi conferă o poziție aparte în literatura strategică bizantină atât din punctul de vedere al conținutului, cât și din acela al vocabularului folosit; tratatul atribuit lui Nichifor Phokas descrie, așadar, realități militare și abundă în termeni tehnici de uz curent în Bizanț, el nu perpetuează numai tradiții livrese de cabinet (HUNGER, II, 336).

Ne-am referit de asemenea la CARTEA EPARHULUI, un edict emis, în zilele împăratului Leon al V-lea (886-911), de eparhul Orașului, adică de prefectul Constantinopolului, în vederea reglementării activității corporațiilor **meșteșugă-rești** și comerciale din Capitala bizantină. Textul are o valoare documentară cu totul deosebită atât pentru istoria socială și economică a Imperiului bizantin, foarte puțin cunoscută, cât și pentru istoria limbii grecești bizantine, atestând cuvinte de uz comun.

În sfârșit, ne referim mereu la lexiconul SUDA sau al lui SUIDAS, opera enciclopedică din secolul al X-lea, monumentul cel mai de seamă al lexicografiei bizantine, prezentat ceva mai sus.

Toate aceste texte se impun atenției noastre prin caracterul lor foarte tehnic sau „științific”. Autorii lor sunt guvernați de alte norme stilistice decât istoricii și cronicarii, norme cu mult mai puțin rigide, care le permit nesfârșit mai mult valorizarea limbii vorbite, reflectarea mai directă a realităților bizantine. Ele abundă în cuvinte de origine latină, dovedind că influența latinei asupra lexicului limbii grecești vorbite a fost mult mai puternică decât ar putea să ne lase să credem vocabularul literaturii artistice. Totodată, textele cu un pronunțat

caracter tehnic, relevante pentru vocabularul administrației de stat, pentru limbajul folosit de cetățeni în raporturile lor oficiale cu autoritățile, atestă formele curente ale cuvintelor, formele vulgare sau apropiate de cele din vorbirea cotidiană, dubletele variantelor culte din operele istoricilor și cronicarilor. Este vorba atât de variante fonetice și morfologice, cât și de variante de grafie.

CONCLUZII

Constatările precedente ne impun prudență în formularea de concluzii generale asupra limbii grecești din epoca bizantină, atunci când pornim de la analiza lexicului scriitorilor. Textele acestora din urmă nu atestă decât parțial realitatea lingvistică bogată și complexă din Bizanțul secolelor al VI-lea – al X-lea. Această carență este agravată, în cazul istoricilor bizantini, de sărăcia producției literare din anumite perioade, importante pentru evoluția vocabularului. Se poate vedea, din cele de mai sus, că nu dispunem pentru secolul al VIII-lea decât de opera unui singur scriitor, a lui GEORGIOS SYNKELLOS, care se ocupă, de altfel, numai de istoria Imperiului roman până la Dioclețian (anul 284), iar pentru secolul al VII-lea de numai două opere istoriografice: *Istoria* lui THEOPHYLACT SIMOCATTES și CRONICA PASCALĂ. Cea dintâi are drept autor un scriitor purist, retorizant, clasicizant și arhaizant, care evită latinismele, iar cea de a doua nu este decât o compilație în care regăsim transcrise aproape literal pasaje întregi din cronica lui MALALAS ori din izvorul lor comun. Este o situație pe care o regăsim în aceeași perioadă și în alte sectoare ale literaturii și culturii bizantine; ea se explică prin criza generală provocată atât de frământările interne din Imperiu – crâncenele înfruntări declanșate de disputa cu privire la cultul icoanelor – cât și de neconținutele războaie purtate de Bizanț împotriva dușmanilor din afară (slavi, avari, bulgari, arabi), soldate cu imense pierderi teritoriale.

În schimb, secolele al VI-lea și al X-lea sunt vremuri de rodnică producție literară și artistică, în care originalitatea Bizanțului se manifestă cu pregnanță. Pe lângă numeroșii compilatori care reproduc texte preluate de la predecesori, întâlnim acum creatori cu personalitate puternică, sesizabilă și în stil, și în lexic. Scriitorii secolului al VI-lea folosesc și atestă lexicul civilizației bizantine, cristalizat definitiv, în forma sa grecească, în vremea domniei lui Iustinian, iar cei din secolul al X-lea, lexicul civilizației bizantine, acum de expresie exclusiv greacă, din vremea Renașterii macedonene, când Imperiul, altminteri radical restructurat, se manifestă ca o forță puternică, tinzând să-și refacă vechile granițe. La începutul veacului al XI-lea, sub Vasile al II-lea (976-1025), din aceeași dinastie macedoneană, Bizanțul va atinge, de altfel, apogeul dezvoltării sale istorice ca Imperiu romeic, grecesc de tradiție romană.

Dispunem, pentru aceste epoci, de o gamă bogată de texte provenind de la personalități de rang social foarte diferit, de la împărat la umilul monah sau

cleric mărunț, de la înaltul demnitar la micul birocrat, oameni de nivel intelectual și formație culturală diferite, cu orientări ideologice și opțiuni estetice diverse. Este o bază suficientă pentru a întemeia, în anumite limite, concluzii sigure privitoare la limbă și stil.

Un impediment serios, nu însă fatal, pentru cercetarea limbii și stilului istoricilor și cronicarilor bizantini îl constituie, în numeroase cazuri, lipsa unor ediții critice științifice întocmite ale textelor lor. În ce ne privește, chiar dacă asemenea ediții au fost publicate în ultimele decenii, am fost nevoiți, dată fiind absența lor din bibliotecile românești, să recurgem tot la textele cuprinse în venerabilul *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* de la Bonn.

III. CUVINTELE

După ce am evocat, în capitolul anterior, personalitățile scriitorilor, vom încerca să prezentăm în continuare cuvintele de origine latină din lexicul bizantin atestate în operele acestor scriitori. Materialul lexical, cu trimiterile de rigoare, este grupat alfabetic în *Repertoriul* anexat lucrării. Aici ne vom mărgini să discutăm cuvintele cele mai frecvent atestate în texte, grupându-le pe domenii de vocabular. Scopul nostru nu este, desigur, acela de a trage concluzii de natură generală privind influența limbii latine asupra lexicului grecesc bizantin. Singur, materialul lexical cules din operele istoricilor și cronicarilor bizantini nu poate întemeia convingător asemenea concluzii. Cu atât mai puțin pot fi întemeiate numai pe această bază concluzii valabile privind ponderea influenței lexicale latine în diferite domenii ale vocabularului. Țelul acestui capitol este numai acela de a constata căror anume domenii de vocabular le aparțin cuvintele de origine latină pe care scriitorii bizantini au fost nevoiți să le folosească în operele lor. Vom căuta să precizăm sensul acestor cuvinte, să vedem în ce accepțiune le utilizează scriitorii analizați, în ce măsură reprezintă ele denumiri ale unor realii bizantine ori doar arhaisme. Evident, prin însăși natura ei, istoriografia, ca gen literar, nu era chemată să folosească foarte numeroși termeni tehnici; în schimb ea folosea termeni cu foarte mare putere de circulație, așa încât concluziile noastre pot contribui, într-o anumită măsură, la întemeierea unor încheieri de caracter mai general cu privire la amploarea influenței limbii latine în anumite sectoare ale lexicului grecesc bizantin. Ele trebuie însă formulate cu prudență, așteptând ca studii similare, asupra tuturor genurilor literaturii bizantine să ne permită formularea unor concluzii definitive. Nu ne vom grăbi, așadar, să spunem, asemenea lui VISCIDI, că influența latină s-a manifestat cel mai puternic în domeniul lexicului militar deoarece în acest domeniu romanii erau superiori grecilor, ci ne vom mărgini să constatăm că, în vocabularul istoricilor și cronicarilor bizantini din secolele VI-X, cuvintele de origine latină cele mai frecvent întâlnite sunt, o spunem din capul locului, cele din domeniul terminologiei instituționale. Cauza acestei preponderențe trebuie căutată în natura genului literar de care ne ocupăm, istoriografia, al cărei interes se îndreaptă cu deosebire către viața de stat, iar în cadrul acesteia, cu precădere, către viața aulică și clasa politică bizantină, formată din demnitari, purtători de titluri onorifice și de dregătorii desemnate, în virtutea tradiției romane a Imperiului, în numeroase cazuri, cu termeni de origine latină. Mergând mai departe decât alți cercetători, vom căuta de asemenea să precizăm conținutul și actualitatea sau inactualitatea

cuvintelor respective. Precizăm însă, de la bun început, că nu stă în intenția noastră să întreprindem aici istoria instituțiilor bizantine desemnate cu nume de origine latină. Pentru precizarea conținutului semantic al cuvintelor din acest domeniu, am apelat la lucrările de specialitate care ne-au stat la îndemână. Ceea ce ne interesează în primul rând este valoarea stilistică obiectivă a cuvintelor de care ne ocupăm, caracterul lor de termeni tehnici sau comuni, aflați sau nu în circulație, în limbajul oficial sau în cel popular, în vremea în care scriitorii își elaborează operele.

TERMINOLOGIA INSTITUȚIONALĂ

Până în secolul al VII-lea, Imperiul dispune de sistemul instituțional relativ stabil creat de Constantin cel Mare prin adaptarea sistemului administrativ al lui Dioclețian la noile condiții istorice. Cu începere din vremea lui Iustinian, din secolul al VI-lea, se impune, alături de terminologia instituțională latină, singura încă oficială în toată puterea cuvântului, o terminologie instituțională alternativă, grecească, consacrată prin folosirea ei în documentele de stat redactate în limba greacă. Există, așadar, nu numai „traduceri” neautorizate ale denumirilor principalelor instituții, funcții, demnități, realizate spontan, din motive practice, de oamenii de rând și de funcționarii Imperiului, ci și o variantă cauționată de stat a acestei terminologii. Marile transformări structurale ale Imperiului din secolele al VII-lea – al VIII-lea, inaugurate de reformele lui Heraclius, duc la apariția unui nou sistem instituțional bizantin, sistemul numit al „temelor”, θέμα fiind noua unitate militar-administrativă de bază, așezată sub autoritatea unui στρατηγός, general care exercită atât comanda militară, cât și administrația civilă. În virtutea acestor prefaceri, unele vechi instituții, ale căror denumiri, de multe ori latine, au fost păstrate, capătă un conținut substanțial nou, altele dispar, împreună cu denumirile lor, iar întregul lexic administrativ este puternic elenizat. Limba greacă devenind singura limbă oficială a Imperiului, numeroase instituții ajung să poarte nume pur grecești. Ce-i drept, multe dintre acestea nu sunt decât calcuri ale unor denumiri latine. În orice caz, vocabularul administrativ este de acum înainte de factură predominant grecească. Noul sistem instituțional își găsește forma definitivă în secolele al IX-lea – al X-lea, când este riguros legiferat de împărații din dinastia macedoneană.

Sistemul instituțional constantinian, modificat de Iustinian, este reflectat fidel în operele scriitorilor bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea. Întâlnim la aceștia numeroase cuvinte latine pe care ei le folosesc fie în accepțiunea lor oficială contemporană, când se referă la realitățile vremii lor, fie cu vechile lor sensuri, desprinse din izvoarele folosite, când se referă la trecutul istoric.

Sistemul constantinian era structurat în forma unei piramide ierarhice în vârful căreia se găsea împăratul, monarh de drept divin. Dintre cuvintele latine

referitoare la persoana și atributele sale întâlnim în literatura bizantină termenii ἰμπεράτωρ, IMPERATOR și ἰμπερίουμ, IMPERIUM, care nu au făcut însă carieră pe teren grecesc. Mai frecvent sunt folosiți termenii Καῖσαρ, CAESAR, cu sensul de *nomen* imperial și, mai târziu, ca denumire a asociaților la tron, precum și epitetul Αὐγουστος, AUGUSTUS, păstrat vreme îndelungată, dar concurat de traducerea sa greacă σεβαστός. Începând din vremea domniei lui Heraclius, în uzul oficial biruie denumirea de *basileu*, βασιλεύς, aplicată și mai înainte suveranilor bizantini în limbajul popular și literatură, dar rezervată până atunci, în documentele de stat, marilor regi persani, iar epitetul cel mai important al împăraților este acela de πιστοί, „credincioși” ai lui Hristos în dreaptă credință, ortodoxi. Această evoluție corespunde creșterii rolului Bisericii în stat. Împărătesele sunt numite Αὐγούσται, AUGUSTAE și în secolul X.

Ierarhia administrativă bizantină era dublă, civilă și militară, dar terminologia folosită în ambele similară. Dregătorii purtau, pe lângă denumirile funcțiilor lor, titluri nobiliare și erau cinstiți cu demnități palatine onorifice. Dintre cuvintele latine intrate în limba greacă pentru a desemna rangurile nobiliare, cel mai important este κόμης, COMES, comite, termenul folosit pentru demnitarii de rang superior, împărțiți în mai multe clase. Titlul apare fie singur, fie asociat cu denumirile funcțiilor deținute de comitele respectiv. Dintre celelalte două categorii de *honorati*, senatorii și cavalerii, cei dintâi sunt desemnați prin latinismul σενάτορες, SENATORES, termen, ce-i drept, mai rar, concurat de grecescul συγκλητικοί, care-l traduce și care va învinge, dăinuind în Imperiul bizantin. Titlurile nobiliare specifice ordinului ecvestru sunt traduse în limba greacă prin κράτιστος, EGREGIUS și διασημότατος, PREFECTISSIMUS.

Creat de Constantin, titlul de πατρίκιος, PATRICIUS, „patriciu” este foarte frecvent atestat în istoriografia bizantină. În accepțiunea lui primară, constantiniană, îl întâlnim în mai toate scrierile secolelor VI-VII. Soția unui patriciu, poartă titlul de πατρικία, PATRICIA. Patriciatul, ca instituție, este denumit πατρικιώτης sau πατρικᾶτον. LYDOS și SUDA cunosc etimologia cuvântului și vechea sa istorie. Alături de varianta sa greacă, ἔνδοξος, întâlnim și latinismul ἰλλούστριος, ILLUSTRIS, titlul acordat în secolul al VI-lea diferiților funcționari de rang înalt. În sfârșit, dintre titlurile folosite în acest secol, cel de CONSUL, golit de conținutul său original, desemnează o simplă demnitate onorifică, dar cea mai înaltă; se găsește atestat în forma sa latină, κόνσουλ, numai la LYDOS; era concurat de grecescul ὕπατος, oficializat și care are propria sa istorie pe teren bizantin.

Grupul înalților funcționari din care era alcătuit „guvernul” bizantin constituia, începând din vremea lui Constantin, așa-numitul COMITATUS. Întâlnim în textele istorice analizate denumirile unora dintre membrii acestui important grup: κουβικουλάριοι, CUBICULARII, „șambelanii”, eunuci însărcinați cu misiuni ce priveau serviciul direct al suveranului în cadrul a ceea ce se numea κουδοῦκλιον, CUBICULUM, „casa împăratului”, literal „dormitorul” său. Pe lângă ei îi găsim pe καστρησιανοί, CASTRENSIANI, personal domestic și pe σιλεντιάριοι,

SILENTIARI, aprozii imperiali. Sunt menționați *νοτάριοι*, NOTARII, secretarii consistoriului imperial. CONSISTORIUM, în grecește *κονσιστώριον*, este o creație a lui Dioclețian și a înlocuit vechiul *CONCILIVM PRINCIPIS*. Consistoriul era alcătuit din principalii miniștri, șefi ai marilor servicii, asistați, de la Constantin înainte, de *κόμυτες κονσιστωριανοί*, COMITES CONSISTORIANI, consilieri de stat. Avea atribuții administrative și juridice și a lăsat urme, chiar după dispariția lui, în vocabularul statului bizantin; în CER întâlnim frecvent expresia, *ἴστανται κονσιστώριον*, țin sfat. De asemenea, *Κονσιστώριον* era numele unor săli ale palatului imperial din Constantinopol, în care împăratul primea în audiență, între alții, pe solii străini.

Alți membri ai comitatului sau comitivei întâlniți în textele istorice sunt șefii unor mari servicii speciale ale statului. În primul rând, *μάγιστρος (τῶν) ὀφφικίων*, MAGISTER OFFICIORUM, adevărat șef al tuturor serviciilor oficiale, *ὀφφίκια*, OFFICIA palatine, care are sub autoritatea sa mai multe *σκρινία*, SCRINIA, birouri și care conduce, de asemenea, șolele palatine, *σχόλαι*, SCHOLAE, unitățile de gardă. Între atribuțiile sale se numără grija de serviciul poștei, *CURSUS PUBLICUS*, unde activau *κούρσωρες*, CURSORES și de conducerea poliției formate din agenți, *ἀγέντες*, AGENTES IN REBUS.

Un alt înalt funcționar era cvestorul palatului, cu atribuții mai ales judecătorești, creat de Constantin; în grecește îl întâlnim sub denumirea *κυαίστωρ*, QUAESTOR. LYDOS atrage atenția asupra faptului că el nu trebuie confundat cu *κραισίτωρ*, QUAESITOR, se pare *QUAESITOR URBIS*, creat de Iustinian și care era un asistent al pretorului. Se ocupa între altele de eliberarea atestatelor de funcții, *προδατωρία*, PROBATORIAE.

Doi comiți erau însărcinați cu afacerile financiare: *κόμης λαργιτιώνων*, COMES SACRARUM LARGITIONUM, care se ocupa de cheltuielile publice și *κόμης πριβάτων*, COMES PRIUATARUM, care gestiona patrimoniul privat al împăratului.

Dintre funcționarii inferiori să-i mai amintim pe *κουριώσοι*, CURIOSI, inspecitori poștali, pe *μίνσωρες*, MENSORES, însărcinați cu încartiruirea suitei împăratului în deplasările acestuia, pe *ἀ(δ)μισσιονάλιος*, ADMISSIONALIS, funcționarul care se îngrijea de audiențele imperiale.

Un rol din ce în ce mai însemnat au dobândit în Imperiu, urmare a marii lor intimități cu suveranii, șefii eunucilor cubiculari. Șeful cubicului, marele șambelan, *πραιπόσιτους*, PRAEPOSITUS SACRI CUBICULI este menționat adesea în textele istorice.

Dintre membrii ierarhiei militare este amplu atestat în textele istoriografice, *μάγιστρος*, MAGISTER MILITUM. Erau, de fapt, doi MAGISTRI MILITUM unul al cavaleriei, altul al pedestrimii. Apoi numărul lor a sporit. Una dintre noile variante ale acestei instituții era *MAGISTER MILITUM PRAESENTALIS*, termenul fiind atestat ca latinism și în greacă, *πραισεντάλιος*, dar numai cu atributul său, *MAGISTER* fiind înlocuit curând de *στρατηλάτης*. Subordonații

acestor funcționari militari, DUCES, apar sub numele latin, δοῦκες, destinat unei lungi cariere pe teren bizantin și în neogreacă.

Cunoaștem foarte bine funcționarea și structura prefecturii pretoriului din Constantinopol în vremea lui Iustinian, datorită zelosului ei slujitor LYDOS, deși informațiile pe care el ni le dă sunt calificate de istorici drept adesea confuze. Natural, mai toți termenii legați de această importantă instituție sunt amintiți de LYDOS, ba chiar, unii dintre ei, sunt comentați pe larg. Îi găsim însă și la alți scriitori. Prefectul pretoriului este numit de bizantini ἑπαρχος πραιτωρίου, ἑπαρχος τῶν πραιτωρίων sau, fără calc grecesc, πραιφεκτος πραιτωρίω, PRAEFECTUS PRAETORIO. Prefectura pretoriului *per Orientem*, al cărei funcționar a fost LYDOS, cuprindea un oficiu juridic și unul financiar. În fruntea oficiului juridic stătea un πρίγκιψ, PRINCEPS. Imediat subordonat lui era κορνικουλάριος, CORNICULARIUS, funcție deținută de scriitor însuși. Îi urma în ierarhie ἀδιούτωρ, ADIUTOR, aghiotant al principelui, numit și πριμισκρίνιος, PRIMISCRINIUS, șef de birou, însărcinat cu numirea executorilor hotărârilor judecătorești. Κομμενταρίσιος, COMMENTARIENSIS se numea funcționarul însărcinat cu procesele penale, paza arestațiilor și anchetarea lor, pentru care dispunea de un grup de torționari. Îi urma în grad ἀδ ἄκτις, AB ACTIS, personaj însărcinat cu procesele civile, care se ocupa totodată de procesele verbale juridice, ținând un κοτιδιανόν, COTTIDIANUM, jurnal zilnic de proceduri și un περσοναλίων ἀναγραφή, PERSONALE, registru nominal al litiganților. Κούρα ἐπιστολάρουμ, CURA EPISTOLARUM se numea fiecare dintre funcționarii însărcinați cu corespondența financiară întreținută cu vicarii, βικάριοι, VICARII diocezelor prefecturii. Un ρεγενδάριος, REGENDARIUS se ocupa de evidența poștei, de serviciul registraturii. Fiecare dintre acești funcționari aveau ἀδιουτῶρες, ADIUTORES, asistenți, iar aceștia, la rândul lor, χαρτουλάριοι, CHARTULARII, secretari, desemnați cu un termen latin de origine grecească. Primii 30 de secretari ai oficiului, după vechime, formau grupul de Αὐγουστάλιοι, AUGUSTALES, iar 15 dintre ei erau numiți δεπουτάτοι, DEPUTATI.

În fruntea oficiului financiar al prefecturii stătea un νουμεράριος, NUMERARIUS, sub a cărui autoritate se găseau mai multe σκρίνια, SCRINIA. În Orient erau doi νουμεράριοι. Unul dintre σκρινιάριοι era însărcinat să plătească subvențiile numite ἀννώνα, ANNONA și CAPITUS, καπιτά, către armată. Oficiul comporta existența unor ἀδιουτῶρες, σκρινιάριοι χαρτουλάριοι, precum și a unei categorii specifice de funcționari, τρακτευταί, TRACTATORES, care supra-vegheau strângerea veniturilor.

În afara acestor trepte funcționărești, existau în oficiul prefecturii pretoriului o serie de subordonați, funcționari inferiori dintre care sunt amintiți în textele de care ne ocupăm: ἀπλικιτάριος, ADPLICITARIUS, APPLICITARIUS, și κλαδικουλάριος, CLAUCULARIUS, funcționari subordonați amintitului COMMENTARIENSIS și însărcinați cu paza arestațiilor, κούρσωρες, CURSORES, curieri, νομενκλάτωρες, NOMENCLATORES, πραικῶνες, PRAECONES.

Asemănător oficiului prefecturii pretoriului erau organizate și oficiile provinciale precum și, firește, prefectura urbană a Romei. Cele dintâi dispuneau de o categorie de funcționari cu nume latin *ταβουλάριοι*, TABULARII, așezați în fruntea oficiilor financiare. Funcționarii provinciali erau numiți și COHORTALES, COHORTALINI, termen care are în greacă un ecou îndepărtat la PORPHYROGENNETOS, DE THEM: *κορτελῖνοι*. Era un titlu care le desemna casta, beneficiara unui statut privilegiat. Un alt funcționar atestat cu numele său latin este *σκριβάς*, SCRIBA LIBRARIUS, caracterizat de JONES, 1.601, drept reminiscență arhaică din Roma republicană. În sfârșit mai amintim pe *καγκελλάριοι*, CANCELLARII și *δομέστικοι*, DOMESTICI.

Caracteristica principală a ierarhiei administrative bizantine în secolele al VII-lea – al XI-lea, a doua etapă din evoluția instituțională a Imperiului, o constituie restructurarea raporturilor dintre împărat și funcționarii locali. Potrivit lui BRÉHIER, 102 sqq, se renunță acum la sistemul piramidal al marilor oficii și comandamente care se interpun între împărat și agenții executivi. Dispar șefii marilor departamente, intermediarii între puterea centrală și diferiții funcționari ai statului. Ei sunt înlocuiți de o puzderie de șefi de servicii, subordonați direct suveranului. Este, crede BRÉHIER, 104, o formă de descentralizare, reflex necesar de adaptare a administrației la condițiile schimbate în care se desfășoară acum viața bizantinilor, care a dus și la instituirea temelor, încredințându-se apărarea Imperiului forțelor locale, provinciale.

Sistemul administrativ bizantin din secolele al IX-lea și al X-lea comportă o serie de nume latine de instituții, demnități și funcții. Sunt termeni moșteniți din epoca anterioară, cărora li s-a dat însă adesea un conținut nou. Înlăturarea intermediarilor dintre împărat și serviciile statului, la care ne-am referit, desființarea în fapt a marilor șefi de departamente a fost înfăptuită nu prin suprimarea, ci prin golirea de conținut a dregătoriilor acestora, devenite astfel demnități pur onorifice. În același timp, păstrându-și denumirile, dregătoriile anterior inferioare deținute de subordonații lor au căpătat o importanță sporită, iar ei înșiși o poziție mai înaltă în ierarhia bizantină. În aceste împrejurări, conținutul semantic al unor termeni instituționali bizantini de origine latină se modifică radical. În virtutea aceluiași proces istoric, exterior evoluției lingvistice propriu-zise, apar numeroase derivate grecești ale cuvintelor de origine latină, cu ajutorul unor prefixe, sufixe sau cuvinte din limba greacă. Demonetizarea unei demnități și funcții, cum ar fi, de pildă, aceea de *μάγιστρος*, a dus la apariția mai multor purtători onorifici ai acestui titlu. Pentru a distinge între ei, s-a acordat unora titlul nou creat de *πρωτομάγιστρος*, prim-magistru. În chip similar, sunt create nume noi de demnități prin combinarea celor date în trecut la două sau chiar trei asemenea poziții aulice: *σπαθαροκandidάτος*, *σπαθαροκουβικουλάριος*, termeni obținuți prin compunerea între un cuvânt grec și altul latin: *σπαθάριος* și *κandidάτος*, CANDIDATUS sau *κουβικουλάριος*, CUBICULARIUS. Această evoluție, dictată de rațiuni non lingvistice, este susținută de două tendințe intrinseci specifice

vocabularului grecesc, puse în lumină de MIRAMBEL: tendința spre motivare (MIRAMBEL, 352-355) și tendința spre crearea de cuvinte noi, prin procedeu compunerii lexicale (MIRAMBEL, 368-386).

Vom încerca să prezentăm, în continuare, cuvintele aparținând vocabularului aparatului de stat din secolele al IX-lea – al X-lea, atestate în textele scriitorilor bizantini din domeniul istoriografiei.

Ierarhia bizantină clasică, acum constituită, ca efect al procesului început de Heraclius, pe linia unor tendințe constatate încă din vremea lui Iustinian, comportă, pe de o parte, demnități onorifice, ἀξία sau, mai precis, ἀξία διὰ βραβείων, demnități conferite prin remiterea unor βραβεία, însemne și, pe de alta, ὀφίκια, OFFICIA, funcții sau, mai frecvent, ἀξία διὰ λόγου, titluri conferite numai prin rostirea unor formule, termen tradus de OIKONOMIDES, 282, prin „fonction”, „charge”, „office”. Αξία διὰ βραβείων, în număr de 18 pentru „bărboși” și 8 pentru eunuci erau viagere, în vreme ce ἀξία διὰ λόγου, în număr de peste 60 pentru „bărboși” și 10 pentru eunuci, erau temporare, deținătorii lor putând fi revocați. Acestea din urmă presupuneau din partea deținătorului lor îndeplinirea unor misiuni precise în administrația de stat, civilă și militară, acum reunite într-una singură. În schimb, preeminența în societate și preșanțele în ceremoniile aulice riguros regizate erau dictate de deținerea unei demnități onorifice, un soi de titlu nobiliar personal, în Bizanț neexistând, precum în Occident, o nobilime ereditară. Titularului unei demnități onorifice care deținea, în același timp, o funcție în stat i se acorda un loc în ierarhie potrivit celei dintâi, așadar demnității, nu funcției. În sfârșit, în afara deținătorilor de ἀξία de ambele categorii exista un număr impresionant de funcționari subordonați lor, în unele cazuri denumiți, și aceștia, cu termeni instituționali de origine latină. Practic, în textele de care ne-am ocupat, între care intră, cum arătam, ca element de referință, și tratate despre ceremonial, întâlnim toate denumirile de demnități și funcții specifice noului sistem ierarhic.

„Bărboșii” puteau primi următoarele titluri, ἀξία διὰ βραβείων, cu nume latine: καῖσαρ, CAESAR, cezar, care nu mai este un *nomen* imperial, ci prima demnitate în stat, după împărat, βασιλεύς; cezarul era, de cele mai multe ori, un membru al familiei imperiale și considerat moștenitor al tronului. Este o transformare întâlnită chiar pe teren latin din secolul al IV-lea, dar care este dusă acum până la ultimele ei consecințe. Titlul va dispărea în secolul al XII-lea. Al doilea în rang era νοβελίσσιμος, NOBILISSIMUS, demnitate creată de Constantin cel Mare, dar care își capătă abia acum deplina semnificație. Nu o întâlnim decât în textele ulterioare secolului al VII-lea și dispărea în secolul al XII-lea. Κουροπαλάτης, CURA PALATII, era vechiul conducător al gărzii palatului imperial; termenul desemnează, începând din secolul al IX-lea, o demnitate conferită de preferință membrilor familiei imperiale sau unor suverani străini. Patriciana cu centură, ζωστή πατρικία, PATRICIA, de astădată o femeie, singura excepție în cadrul acestei categorii de „bărboși”, este titlul următor ca rang și e

acordat, firește, unor femei din casa imperială sau din anturajul suveranei. Vechiul μάγιστρος, MAGISTER OFFICIORUM este, cum am amintit, începând din secolul al IX-lea, o simplă demnitate, care va dispărea în secolul al XII-lea. VESTIARIUS a dat în această perioadă pe βέστης, alături de care îl întâlnim și pe πρωτοβέστης, în secolul al XI-lea. La începutul secolului al XII-lea dispăre. Foarte răspândit este titlul de πατρίκιος, PATRICIUS conferit tuturor iluștrilor, *illustres* în vremea lui Iustinian, acum numai reprezentanților de frunte ai clasei senatoriale. Toate aceste denumiri de demnități sunt apanajul celor mai înalți demnitari ai statului bizantin. Toate sunt de origine latină; am omis grecescul ἀνθύπατος, care este un calc după PROCONSUL, dar care reflectă și el persistența moștenirii romane în organizarea statului bizantin.

Dintre demnitățile senatoriale, o altă categorie de titluri onorifice, întâlnim numai două denumite cu latinisme: βεστίτωρ, VESTITOR, legată la origine de VESTIARIUM imperial (ea dispăre în secolul al X-lea) și σιλεντιάριος, SILENTIARIUS, deja întâlnită în altă accepțiune, dispărută și ea în a doua jumătate a secolului al X-lea. Celelalte demnități senatoriale poartă denumiri calchiate după latină: δυσύπατος, BIS CONSUL, ὕπατος, CONSUL și ἀπὸ ἐπάρχων, PRAEFECTURIUS. Toți acești demnitari erau supuși unui πραπίόσιτος, PRAEPOSITUS de ceremonii. Rolul lor era pur decorativ în sensul cel mai propriu al termenului, alcătuind un „senat” de aparat.

A treia categorie de demnități conferite „bărboșilor” erau așa numitele demnități imperiale, la origine funcții în serviciul personal al împăratului. Ele presupuneau venalitate și salarizare, erau cumpărate de deținătorii lor și remunerate de împărat cu ῥόγα, EROGATIO, retribuție. Cu denumiri de origine latină sunt: στρατώρ, STRATOR, „grăjdar” devenit o demnitate în secolul al VII-lea, dispărut la începutul secolului al XI-lea, soția lui se numește στρατόρισσα. Κανδιδάτος, CANDIDATUS, golit de vechiul său sens roman din vremea republicii și a principatului, era numele unui guard imperial din corpul creat în secolul al III-lea. În epoca bizantină de care ne ocupăm, este atestat cu sensul de guard de aparat; termenul dispăre în secolul al XI-lea. Mesagerii imperiali onorifici, nu funcționarii care îndeplineau efectiv sarcina de a transmite mesajele și care erau denumiți la fel, μανδάτωρες, MANDATORES constituie o altă categorie de demnitari imperiali.

Eunucii cubicului imperial, inițial servitorii suveranului, apoi demnitari cu rol adesea hotărâtor în viața statului bizantin, puteau beneficia de acordarea unor titluri concepute special pentru ei. Dintre cele cu denumiri latine sunt atestate la istorici βεστάρχης, compus din βέστης, VESTIS și ἄρχομαι, șeful garderobei imperiale, πριμικήριος, PRIMICERIVS, desemnând pe cel mai mare în grad dintre funcționarii sau demnitarii unui departament, ὀστιάριος, OSTIARIUS, portar, atestat în acest sens din secolul al VII-lea până în secolul al XI-lea, amintitul mai sus σπαθαροκουδικουλάριος, cuvânt compus σπαθάριος, spătar și κουδικουλάριος, CUBICULARIUS, cubicular, sarcini cumulate de deținătorul titlului, dispărut în secolul al VI-lea și reapărut în secolul al IX-lea, pentru a intra

în uitare în secolul al XII-lea, κουδικουλάριος, CUBICULARIUS, transformat în demnitate palatină în secolul al VIII-lea pentru a dispărea în prima jumătate a secolului al XI-lea. Un titlu controversat, în sensul că nu i-a fost definit precis conținutul, este acela de νιπιστάριος, NIPSISTARIUS, termen latin de origine greacă, desemnându-l pe eunucul care prezenta împăratului lighenașul de aur pentru νίψις, spălarea pe mâini și care revine în greaca bizantină însoțit de un sufix latin. Ansamblul eunucilor din palat purta numele de κουδούκλιον, CUBICULUM. De remarcat că toate aceste demnități nu erau întotdeauna desprinse cu totul de funcțiile din care derivaseră, chiar dacă îndeplinirea lor constituia mai degrabă numai un gest ritual din „liturghia imperială”.

Vom prezenta acum, urmându-l pe OIKONOMIDES, care pune în valoare toate cercetările anterioare, principalele funcții, ἀξίαι διὰ λόγου, din administrația civilă și militară bizantină „clasică”, cu denumiri de origine latină menționate de istoriografia bizantină din secolele VI-X.

Eunucii cubicului imperial aveau, între altele, posibilitatea de a îndeplini funcția de πρωτοβεστιάριος, a cărei denumire este rezultatul compunerii cuvântului grec πρῶτος cu termenul de origine latină βεστιάριος, VESTIARIUS. Protovestiarul era succesorul vechiului COMES SACRAE VESTIS, șeful garderobei private a împăratului. Între atribuțiile lui intră și grija pentru „visteria” personală a suveranului și veniturile lui personale. Subordonații săi sunt denumiți colectiv οἱ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου. Exista, în Bizanț, spre deosebire de al împăratului, un βεστιάριον, VESTIARIUM public, al statului. Între cei ce secondau pe vestiarul-șef se număra un πριμικήριος τοῦ βεστιαρίου, PRIMICERIUS al vestiarului, primul său adjutant. Funcționarii acestui oficiu se numeau și βεστιαρίται, cuvânt derivat pe teren bizantin. Surprindem aici o importantă mutație semantică a cuvântului latin VESTIARIUM care ajunge să desemneze visteria, tezaurul. Καστήριος, CASTRENSIS era unul dintre numele acordate șefului serviciului mesei imperiale, altminteri numit ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, însărcinat cu aprovizionarea și ceremonialul ospetelor de la palat. Πιγκέρνης, PINCERNA sau, prin falsă analiză a termenului latin și analogie cu alte cuvinte din vocabularul administrativ, ἐπιγκέρνης, (ἐπί, „peste”, intrând în multe denumiri de tipul celor amintite, precum ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐπὶ τοῦ κουδουκλίου) era paharnicul împăratului. Este atestat din secolul al IX-lea.

Începând din secolele al VII-lea – al VIII-lea, apare în documente o funcție cu nume latin puțin lămurită până astăzi, ῥάκτωρ, RECTOR, atestată până la sfârșitul secolului al XII-lea, acordată și clericilor. La fel de obscură este funcția denumită cu termenul ἀγουστάλιος, AUGUSTALIS pe care OIKONOMIDES, 309, contestându-i orice legătură cu AUGUSTALES din vremea lui Iustinian, îl crede derivat probabil din Αὐγουῦστα, AUGUSTA, titlul împărătesei bizantine, considerând că ar fi vorba, așadar, de un funcționar atașat ei. Toate aceste funcții, alături de altele, cu nume grecești, fac parte dintr-o categorie de însărcinări speciale și izolate, cum le numește FILOTEI, 109, funcții palatine.

Funcționarii civili cunoscuți în această epocă poartă numele de σεκρετικοί, derivat din σέκρετα, SECRETA, cuvânt ce înlocuiește pe σκρίνια, SCRINIA pentru a desemna birourile imperiale. În toate serviciile administrației bizantine există votάριοι, NOTARII, contabili, χαρτουλάριοι, CHARTULARII și καγκελλάριοι, CANCELLARII, secretari și arhivari, μανδάτωρες, MANDATORES, curieri. Pentru a fi distinși de restul colegilor lor, unii dintre ei, mai înalți în rang, capătă denumirea de πρώτοι, primi: πρωτονοτάριος, πρωτομανδάτωρ, πρωτοκαγκελλάριος.

Cancelaria imperială este condusă de un πρωτ(ω)ασηκρήτις, termenul provenind din asocierea, prin compunere, a lui πρώτος, prim și άσηκρήτις, vechiul A SECRETIS, intrat de multă vreme în greaca bizantină și atestat ca atare. În secolele al IX-lea – al X-lea, în serviciul cancelariei imperiale erau mai mulți άσηκρήται, precum și un δεκανός, DECANUS, cu atribuții mai puțin cunoscute. Scriptoriul cancelariei imperiale este condus de un επί τοῦ κανικλείου, termen în care SOPHOCLES a crezut că poate identifica un derivat din CANNICULA, iar DÖLGER-KARAGIANNPOULOS, 62, n. 7, un derivat din κορνίκλ(ε)ιον, adaptare a latines-cului CORNU ATRAMENTARIUM, etimologie, credem, mai puțin probabilă.

Cancelaria imperială emite diferite tipuri de acte, execută operații ale căror denumiri sunt, prin tradiție, de origine latină. Scriitorii atestă diferite tipuri de χρυσοδούλλοι, hrisoave, acte prevăzute cu χρυσή βοῦλλα, BULLA de aur, în general privilegii. Un tip special de acte emise de cancelaria imperială erau așa-numitele σιγίλλια, SIGILLIA, dintre care se cunosc tipul intern, act administrativ și χρυσόδουλλα σιγίλλια, adresate străinilor, servind uneori și ca scrisoare de liberă trecere prin Imperiu. În general, mai ales în perioada bizantină timpurie, diferitele documente de proveniență imperială sunt numite și σάκραι, SACRAE (sc. LITTERAE). O categorie particulară de documente emise de cancelarie sunt κωδικέλλοι, sau κωδίκηλλα, CODICILLI, documente de atestare a numirii unor demnitari în anumite ranguri.

Denumiri latine poartă și anumite funcții din cadrul serviciilor financiare. La începutul secolului al VII-lea, COMES SACRARUM LARGITIONUM este înlocuit de σακελλάριος, SACELLARIUS, cuvânt derivat din σακέλλη, SACCELLUS, săculeț, intrat, la rândul lui, în greacă, atât ca termen tehnic, menit să desemneze tezaurul imperial și patriarhal, cât și ca termen comun, σακέλλιον, deși greaca dispunea de σάκκος. Patriarhul avea, și el, propriul său sacelar. O taxă specială, κομμέρκιον, de 10%, se percepea asupra tuturor vânzărilor de mărfuri, fiind încasată de κομμερκιάριοι, COMMERCIIARI, funcționari specializați din subordinea cancelarului. E locul să amintim că, în greaca bizantină, κομμέρκιον, COMMERCIIUM, înseamnă și comerț, accepțiune în care întâlnim cuvântul la unii dintre istoricii analizați de noi, ca și derivatul său κομμερκεύειν, a face comerț. Scriitorii utilizează și variantele populare κουμμέρκιον, κουμμερκιάριοι, κουμμερκεύειν. O funcție rămasă relativ obscură este aceea de λεγατάριος, LEGATARIUS, probabil funcționar din poliția economică, însărcinat

cu supravegherea îndeplinirii obligațiilor financiare de către negustori și de către militari, după cum face parte din serviciul logothetului general sau al logothetului militar, capii serviciilor financiare din Imperiu, după sacelar. Altă categorie de funcționari din domeniul financiar denumiți cu termeni de origine latină sunt *κουράτορες*, CURATORES, curatorii. Exista un *μέγας κουράτωρ*, marele curator, cunoscut chiar din secolul al VI-lea; termenul latin dispăre în secolul al X-lea. Marele curator se ocupa de administrarea domeniului privat al împăratului. Vasile I Macedoneanul (867-886) a creat un *κουράτωρ τῶν Μαγγάνων*, care se îngrijea de palatul Manganelor. Existau numeroși funcționari denumiți curatori în diferite alte servicii, în capitală și provincii. Calitatea și postul de curator sunt desemnate prin *κουρατωρία*, *κουρατωρίκιον*, CURATORIA.

Justiția, administrată în domeniul competenței lor de toți șefii de servicii, dispunea de un număr de funcționari specializați. Între aceștia, cu denumiri latine, sunt atestați în textele istoriografice *ταβουλάριοι*, TABULARII, subordonați eparhului Orașului, așadar demnitarului din Constantinopol omolog prefectului Romei. Tabularii sunt amplu descriși în CARTEA EPARHULUI unde li se definesc atribuțiile, importante în legislația comercială. Un funcționar foarte important este *κυαίστωρ*, QUAESTOR, fostul cvestor al palatului, care a fost întâlnit și în epoca anterioară și care preia și atribuțiile cvesitorului (*κυαίστωρ*), mai sus amintit. Avea atribuții judecătorești în materie civilă și comercială și era unul dintre redactorii legilor promulgate de împărat. Dintre subordonații săi întâlnim în textele istoriografice pe *σκριβάς*, SCRIBA, reprezentant al cvestorului în chestiunile ce privesc pe minori și *λιβελλήσιος*, LIBELLENSIS.

Caracteristică Bizanțului a fost instituția, moștenită de la Roma, a demelor, facțiunile din Hipodrom, odinioară patru, în perioada bizantină rămase în fapt două, a verzilor, *πράσινοι* și a albaștrilor, *βένετοι*, UENETI. Poporul era grupat în jurul acestor deme care nu aveau numai un rol de suporteri în întrecerile sportive, ci, în lipsa altor instituții reprezentative, jucau și un rol politic, ca organe reprezentative ale poporului. Nu o dată, în istoria Bizanțului, demele s-au răsculat, provocând grave tulburări care au ajuns să pună chiar în primejdie tronul unor împărați. Demele aveau funcții de aparat în diferitele ceremonii oficiale. În afara acestor atribuții, ele puteau îndeplini însă, în momente de cumpănă, funcții militare, de gardă civică; în această calitate au jucat un rol precumpănit în proclamarea și instaurarea lui Heraclius ca împărat, în 610, abandonându-l pe împăratul Phokas, care le ceruse să apere orașul. Au contribuit și la respingerea asediului avarilor, în vremea aceluiași Heraclius. Într-un anumit sens, demele dădeau o formă legală opoziției: în general, albaștrii erau legitimiști, conformiști și se bucurau de favoarea imperială, în vreme ce verzii erau reprezentanții, recunoscuți în anumite limite, ai contestatarilor. Cum Bizanțul nu a cunoscut instituția parlamentului, expresia tendințelor politice ale poporului se făcea auzită, potrivit obiceiului, în Hipodrom, prin deme. Ele se bucurau de anumite privilegii. Dintre funcționarii acestor deme, numiți de împărat și dispunând de un loc propriu în ierarhia

bizantină, poartă nume latinești φακτιονάριοι, FACTIONARII, de fapt vizitii la cursele din Hipodrom și ἄκτουάριος, ACTUARIUS, personajul însărcinat cu remiterea premiilor la curse. Deși restul denumirilor acestui domeniu al ierarhiei sunt pur grecești și reprezintă o creație bizantină, aclamațiile cu care demele salutau în diferite ocazii pe împărat erau rostite, în virtutea tradiției, așa cum vom vedea mai jos, în limba latină. Demele sunt unul din factorii de conservare a tradițiilor romane în Imperiul bizantin. Vechiul lor nume latin φακτίονες, FACTIONES apare în *De ceremoniis* a lui PORPHYROGENNETOS.

Vom înfățișa tot aici și unele funcții militare, întrucât ele își au fixat locul propriu în ierarhia bizantină între celelalte funcții și demnități civile, nu separat. Principiul separării funcțiilor civile de cele militare era, de altfel, în linii mari, abolit în perioada de care ne ocupăm acum.

Dintre denumirile date diferiților oameni din gărzile imperiale, o origine latină s-a atribuit așa-zișilor μαγ(γ)λαδίται, maglaviți, al căror nume ar veni de la ghioaga purtată de ei μαγ(γ)λάδιον, provenind din CLAUAS, măciucă, ghioagă și MANUS, mână. Ei apar în surse la sfârșitul secolului al VIII-lea pentru ca să dispară la sfârșitul secolului al XI-lea. Termenul desemnează mai târziu o demnitate onorifică.

De origine latină sunt denumirile comandanților diferitelor τάγματα, tagme, unități militare din Constantinopol și împrejurimi, așadar, din garnizoana Capitalei. Există patru comandanți superiori: δομέστικος τῶν σχολῶν, DOMESTICUS SCHOLARUM, ridicat din vechiul domestic subordonat magistrului oficiilor, atestat și în textele noastre, în secolul al VII-lea, și devenit acum cel mai de seamă șef militar, loctiitor al împăratului. Al doilea este δομέστικος τῶν ἐξκουδίων, DOMESTICUS EXCUBITORUM, după numele tagmei conduse de el. Excubiții sau excubitorii sunt atestați din vremea lui Leon I și au dat numele lor unui cartier și unei săli din palatul imperial constantinopolitan. Funcția apare în secolul al VIII-lea, domesticul înlocuindu-l pe vechiul κόμης τῶν ἐξκουδίων, COMES al excubițiilor, atestat și el în textele noastre. Al treilea comandant este δρουγγάριος τῆς βίγλης, DRUNGARIUS VIGILIAE, al gărzii sau τοῦ Ἀριθμοῦ, cuvânt ce traduce latinul NUMERUS, atestat însă și ca atare νόμερος. În sfârșit, al patrulea este δομέστικος τῶν ἰκανάτων, creat, o dată cu corpul de oaste respectiv de Nichifor I, în 809, ca unitate de gardă a fiului său. În subordinea acestor ofițeri se găsesc domestici de rang inferior, δομέστικοι, DOMESTICI, κόμητες, COMITES, comiți, κένταρχοι, CENTURIONES, βανδοφόροι, purtători de βάνδα, BANDA, steaguri, λαβαρήσιοι, purtători de λάβαρα, LABARA, alte însemne de origine romană, numiți în forma populară λαδουρήσιοι, de la λάδουρον, δουκενάριοι, DUCENATORES, subofițeri, λεγατάριοι, LEGATARII, mai sus amintiți și ca funcționari cu rosturi fiscale, μανδάτωρες, MANDATORES, mesageri, προτίκτωρες, PROTECTORES, altă categorie de ofițeri inferiori, atestați din secolul al III-lea, δρακονάριοι, DRACONARII și σιγνοφόροι, purtători de σίγνα, SIGNA, stegari, σενάτωρες, în varianta populară σινάτωρες, SENATORES, subofițeri. Tendința de

elenizare a lexicului este marcată, după cum reiese din analiza făcută de OIKONOMIDES taktikonului SCORIALENSIS, prin crearea de noi unități și comandamente desemnate cu termeni pur grecești, uneori chiar antici.

Vechiul NUMERUS, unitate de excubitori, se păstrează ca *νούμερος*, dar și ca *νούμερον*. Atestat la scriitori, în accepțiunea sa inițială, într-o perioadă mai veche, el desemnează, în secolul al X-lea, unități de poliție puse sub ascultarea unui *δομέστικός τῶν νουμέρων*, τὰ Νούμερα fiind și numele unei închisori din Constantinopol. Domesticul, mai înainte drungarul numerilor, era numit și *ὁ νούμερος* sau *νουμεράριος*, NUMERARIUS.

Serviciile legate de grajdurile și hergheliile imperiale erau în grija unor *στράτωρες*, STRATORES, conduși, secolul al VIII-lea, de un *πρωτοστράτωρ*, destinat și el, ca și cubicularii, unei mari cariere în viitor, în virtutea relațiilor sale directe cu împăratul. Situația are analogii în conetabilul occidental, căruia îi corespunde, la Bizanț, un alt funcționar, *κόμης τοῦ σταύλου*, COMES STABULI, comitele grajdului (rom. *comis*), însărcinat cu aprovizionarea în furaje și controlul catârgiilor în timpul campaniilor militare și al deplasărilor împăratului. Existau mai mulți *σταυλοκόμητες* de rang inferior. *Ὀπτιμάτοι*, OPTIMATES nu mai sunt, ca altădată, un corp de elită, ci pur și simplu catârgii sau ofițeri inferiori și subofițeri din tema *τῶν Ὀπτιμάτων*, situată în Bitinia, de unde erau recrutați acești slujitori ai Imperiului. Erau puși sub comanda unui domestic.

Drungar, *δρογγάριος τοῦ πλοῖμου* se numea și comandantul flotei constantinopolitane, asistat, printre alții, de *κόμητες*.

Administrația provincială bizantină de după reforma lui Heraclius cuprinde, ca unitate divizionară fundamentală, tema, *θέμα*, inițial numele unei unități militare deosebite de *τάγμα*, specifică, aceasta din urmă, Capitalei. Strategul temei, *ὁ στρατηγός*, comandantul ei, desemnat cu un termen grecesc, reunește în mâinile sale puterile civile și militare. Tema este împărțită în *τοῦρμαι*, TURMAE, conduse de *τουρμάρχει*, împărțite la rândul lor în *βάνδα*, BANDA, „steaguri” conduse de *κόμητες τῶν βάνδων*, comiți ai „steagurilor”, precum și de *δρογγάριοι*, DRUNGARII de rang inferior. Tot un *κόμης*, zis *τῆς ἐταιρείας*, al heteriei, conducea în provincie unitatea aceasta încă insuficient cunoscută. Vechii *φοιδεράτοι*, FOEDERATI străini, cu al lor COMES, *κόμης τῶν φοιδεράτων*, se regăsesc nu numai în textele mai vechi, dar și în secolul al X-lea, conduși de turmarhi, în provinciile orientale, de unde erau recrutați. Alți oficiali desemnați cu termeni latini sunt *πραιτώρες*, PRAETORES ai temelor, funcționari provinciali instituiți de Iustinian, dar cu atribuții diminuate în secolele următoare. Se cuvine să-i menționăm, de asemenea, măcar în treacăt, pe *ἀνθύπατοι*, PROCONSULES și *ἐπαρχοι*, PRAEFECTI; deși denumirile acestor funcționari civili nu sunt cuvinte împrumutate ca atare din latină, ci calcuri grecești după termeni latini, ele atestă totuși vigoarea tradiției de stat romane în Bizanț.

Am înregistrat în repertoriul nostru toți termenii instituționali latini din vremea Republicii și a Imperiului roman timpuriu folosiți de LYDOS. Nu-i vom

discuta aici, întrucât acești termeni nu sunt decât *Fremdwörter*, „cuvinte străine” atestate în acest fel numai la el și menite să-i demonstreze în fața contemporanilor erudiția latină. Cercetarea felului în care înțelege LYDOS vechile instituții romane, a cunoștințelor sale de istorie romană, a culturii și izvoarelor sale latine, fără îndoială foarte importantă, depășește intențiile prezentei lucrări. Același lucru se poate spune și despre denumirile latine ale vechilor instituții romane, transliterate în caractere grecești și adaptate uneori, mai mult sau mai puțin, sistemului fonologic și morfologic grecesc, pe care le găsim în SUDA, culese din operele scriitorilor elini și bizantini. LYDOS este, de altfel, una din sursele celebrului lexicon.

Trecerea în revistă a termenilor de origine latină din lexicul instituțional bizantin ne permite formularea următoarelor concluzii: în covârșitoarea lor majoritate, acești termeni, întâlniți în operele istoricilor bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea, sunt cuvinte introduse în limba greacă de autoritățile oficiale ale Imperiului, de administrația centrală, treptat elenizată până în vremea lui Heraclius. Toți termenii întâlniți au fost împrumutați din latină până în această epocă, unii dintre ei trecând în vocabularul grecesc chiar din momentul creării lor (terminologie latină iustiniană), alții fiind adoptați mult după apariția lor în Imperiul roman timpuriu. Mutațiile semantice s-au produs pe terenul grecesc bizantin, unde cuvintele nu erau simțite ca străine. Scriitorii bizantini nu introduc ei înșiși în limbă cuvinte latine, rezultatele din contactul lor direct cu texte latine sau cu vorbitori de limbă latină, ci folosesc cuvinte de uz curent. Sunt atestate și forme populare ale cuvintelor, dar predomină variantele culte, livrești sau oficiale. Am putut constata, folosind rezultatele la care au ajuns cercetătorii istoriei instituțiilor bizantine, că latinismele sunt treptat înlocuite de creațiuni lexicale grecești, pe măsura transformării în timp a structurilor statului bizantin și că numeroase cuvinte latine dispar în secolele al XI-lea – al XII-lea o dată cu instituțiile pe care le-au desemnat. Asimilarea cuvintelor latine se vedește în bogata creație de derivate pe teren grecesc bizantin, creație la care însă, firește, scriitorii ca atare nu participă. Din punct de vedere stilistic, acești termeni de origine latină conferă expresiei literare precizie, exactitate, realism, o apropiere de limbajul curent al înaltei societăți bizantine urbane și chiar, în unele cazuri, de limbajul tehnic, specializat, al funcționarilor. Nu poate fi vorba, dat fiind caracterul lor bizantin bine cristalizat, de respingerea eventuală a unor asemenea cuvinte de către scriitori din pricina originii lor străine, neelenice, cum credea VISCIDI. Nu e totuși mai puțin adevărat că persistența acestor latinisme în vocabularul bizantin a fost rezultatul unui act conștient de voință. Prin conservarea acestor termeni instituționali latini, ca și prin păstrarea cu tenacitate a etnonimului *romei*, bizantinii doreau să marcheze originea și identitatea romană a statului lor, menite să-i legitimeze aspirația la conducerea întregii lumi.

VOCABULARUL MILITAR

Cuvintele de origine latină din vocabularul militar bizantin au fost studiate temeinic, mai ales pe baza tratatelor de artă militară, de Haralambie ΜΗΛÆSCU. Lingvistul român s-a ocupat și de comenzile latine folosite în armata bizantină până în secolul al VII-lea, cărora le-a consacrat, întemeindu-se în primul rând pe *Strategikonul* atribuit împăratului MAURICIU (582-602), dar referindu-se și la alți scriitori bizantini, un studiu special. Încercăm să prezentăm aici, orientându-ne și după modul de organizare a materialului adoptat de Haralambie ΜΗΛÆSCU, cuvintele de origine latină din vocabularul militar întâlnite în operele istoricilor din secolele VI-X. O parte din acești termeni au fost evocați mai sus: este vorba de funcțiile și demnitățile acordate în Bizanț, în regimul temelor, unor militari, funcționari în serviciul armatei. Pe aceștia îi vom lăsa deoparte.

Pentru denumirea armatei în general, în textele de care ne-am ocupat, este folosit cuvântul latin ἐξέρκιτος, EXERCITUS, biruit în cele din urmă de grecescul στρατεία. El apare mai ales în textele scriitorilor din secolele al VI-lea – al VIII-lea. Μιλίτια, MILITIA și μίλιτες, MILITES, soldați apar la LYDOS ca termeni erudiți. Destul de frecvent apare la unii scriitori termenul φοσσατον, FOSSATUM, inițial „tabără”, στρατόπεδον, cum îl explică SUDAS, dar care, prin extensiune, capătă sensul de armată, expediție militară. Derivat pe teren bizantin, φοσσατεύω, este folosit cu sensul „a ataca, a porni cu armată împotriva cuiva”, accepțiune des întâlnită la THEOPHANES. Alături de el apare, cu același sens mai larg, dar cu o nuanță în plus, φοσσεύω, „a înconjura, a lua prin asediere, înconjurare”.

Matricolele militare sunt redate prin cuvântul μάτρικες, MATRICES, ματρικια, cu același sens și funcționarul însărcinat cu ele este numit ματρικουλάριος, MATRICULARIUS. Cuvintele le întâlnim însă numai la LYDOS. Amplu atestat este ρόγα, ROGA, la care ne-am mai referit și care denumea salariul militarilor, solda, pentru a-și extinde apoi sfera și asupra rentelor pe care le primeau de la împărați marii demnitari, inițial numite cu un termen, atestat și el, κογγιάρια, CONGIARIA. Acțiunea de a distribui solda este numită cu verbul ρογεύω, EROGO. Dintre termenii care desemnează piese ale echipamentului militar, καμίσιον și derivatul său ὑποκάμισον, CAMISIA, cămașă și σαγίον, SAGUM, o manta scurtă, sunt de asemenea folosite de scriitori. Acești termeni au avut o largă răspândire trecând și în domeniul vocabularului curent al vestimentației. Este atestat și ἀρμιλάσιον, ARMILAUSA, ARMILAUSIA, piesă de îmbrăcăminte care se purta sub platoșă și care s-a extins de asemenea, într-o altă formă, la îmbrăcăminte demnitarilor. Încălțăminte numită καλίγιον, CALIGA are aceeași soartă. Și mai strălucită e aceea a lui CAMPAGUS care dă în greacă bizantină κάμπαγος și καμπάγιον, desemnând până la urmă exclusiv încălțăminte de purpură a împăraților, unul din însemnele autorității monarhice.

LORUM a dat în greacă λῶρος, atestat cu sensul de centură. Forma se explică printr-un latin LORUS, atestat în epoca târzie. Dar și λωρίον există atestat

în literatura bizantină. Cămașa de zale, chiurasa, apar ca împrumuturi din latină: λωρίκιον, LORICA împreună cu derivatele λωρικᾶτους, LORICATUS, îmbrăcat în zale și λωροτόμοι, meșteri care confecționează cămăși de zale, chiurase. O varietate de armură, κλιβάνιον, CLIBANUS, este și ea atestată în DAI. LYDUS dă și forma κηλίβανα și folosește derivatul κηλιβανάριοι, CLIBANARII, soldați îmbrăcați în zale, în armuri. Derivatele erau mult mai numeroase în limba populară și în tratatele de strategie sunt întâlnite frecvent. Ὀκρεάτος, OCREATUS, soldat încălțat cu OCREAE, jambiere este atestat numai la LYDOS. Altă varietate de jambiere, καμπότουδα, nume derivat din CAMPUS și TUBUS este atestată ca fiind în uz la curte, de CER. Casca soldatului este numită κασ(σ)ίς, CASSIS și o găsim alături de diminutivul κασ(σ)ίδιον.

Latin este și numele cortului folosit de militari, bogat atestat în operele de care ne ocupăm; există chiar mai multe denumiri latine ale cortului în uz în greaca bizantină. Cea dintâi este τένδα, TENTORIUM sau, mai precis, *TENDA din care au descins formele romanice ale cuvântului, așadar un împrumut din latina vulgară. O alta este παπυλέων, PAPILIO, cort mai mare. Întâlnim de asemenea κόρτη, COHORS, apoi CURS, CURTIS care a căpătat sensul și mai larg de „curte” a împăratului. Un demnitar special era κόμης τῆς κόρτης, comitele cortului, șef de stat major. Trebuie să amintim tot aici, din nou, pe φοσσᾶτον, FOSSATUM, în accepțiunea sa de „tabără” și pe φόσσα, FOSSA, șanțul din jurul taberei, șanț în general, precum și pe φοσσεύω, verbul derivat din ele, cu sensul „a tăbări”. În unele manuscrise ale *Cronografeii* lui THEOPHANES se întâlnesc formele populare în φουσ-, precursora ale celor din neogreacă. Din terminologia latină a taberei militare bizantine face parte și ἀπληκεύειν, APPLICARE (sc. CASTRA), a fixa tabăra, a tăbări precum și ἄπληκτον, APPLICATUS, tabără, foarte bogat atestate și la scriitori. Sunt folosite și derivatele grecești bizantine ale cuvântului ἀπληκεύω: μεταπληκεύω, a schimba tabăra, a o muta și συναπληκεύω, a se amesteca cu, a face împreună tabără. Întâlnim în textele istoriografice întreaga familie a lui μητᾶτον, METATUM, reședință, loc de cazare. Cuvântul avea la origine operația de măsurare și delimitare prin borne, METAET, a locului unde urma să fie instalată tabăra; de aici METATOR, μητάτωρ, ofițerul însărcinat cu măsurarea și așezarea taberei. Μητατορίκιον și μητατόριον, metatorius sunt încăperi în palat și catedrala Sfintei Sofii, iar adjectivul μητατινός se aplică unor piese de echipament specifice taberei, activității militarilor în campanie. Dar însuși cuvântul κάστρον, CASTRUM apare cu sensul lui CASTRA, tabără și cel de fortăreață, loc întărit. De asemenea diminutivul lui CASTRUM, CASTELLUM a dat în greaca bizantină καστέλλιον și κάστελλος, castel, fortăreață. Alte derivate din acestea sunt καστελλόω-ω, a arma, a echipa militar o corabie și καστέλλωμα, întăritură. CASTRENSIS a dat adjectivul καστρήσιος și substantivul cu aceeași formă, desemnând o categorie de soldați. Alte derivate ale lui κάστρον sunt καστρομαχία, lupta pentru ocuparea sau apărarea unei tabere, a unui castru și καστροκτισία construirea (κτίσις) unui castru. O formă latină, CASTRENSIANUS

își are corespondentul în grecescul καστρισιανός, iar Καστηρσίακον era una dintre încăperile palatului din Constantinopol.

Καβαλλάριος, CABALLARIUS, călăreț, cavalier și καθαλλαρικός, cu același sens sunt, de asemenea, atestați la scriitorii de care ne ocupăm și au intrat și în greaca populară, deși grecii aveau în propria lor limbă cuvântul necesar pentru a exprima aceeași noțiune. La fel καθαλλικεύω, CABALLICARE, a călări, din latina populară și compusul său pe teren bizantin ἀποκαθαλλικεύω, a descăleca. O clădire din cuprinsul palatului constantinopolitan se numea Καβαλλάριον. Dintre cuvintele aparținând vocabularului călăriei, sunt atestate la scriitorii analizați de noi σέλλα, SELLA, șa, împreună cu diminutivul σελλίον și alte derivate: adjectivul σελλάριος, SELLARIUS, cu șa, substantivat τὸ σελλάριον, cal înșăuat, compusul σελλοχάλινον, frâu, zăbală, harnașament. Σέλλα apare însă și cu înțelesul de jilț, sensul vechi al cuvântului latin. Căpăstrul apare sub numele de καπίστριον, CAPISTRUM căruia SUDA îi cunoaște exact etimologia, dar și, diminutivat, καπιστράκιον. Sunt folosite de scriitorii bizantini și cuvintele κεντόν, CENTO, acoperământ sau veșmânt făcut din mai multe bucăți de material textil cusute împreună, cu derivatele sale κέντουκλον, CENTUNCULUS, husă pentru cal, veșmânt făcut din bucăți de material cusute laolaltă și adjectivul κεντουκλείνος.

Terminologia bizantină a armamentului este bogată în termeni de origine latină împrumutați ca atare. Ἄρμα, ἄρματα, ARMA, numele generic al armelor, este destul de des folosit de scriitori. Se întâlnește de asemenea ἄρμαμέντον, ARMAMENTUM și ARMAMENTARIUM, arsenal, și ἄρματούριον, ARMAMENTARIUM, ἄρμάριον, ARMARIUM care a căpătat sensul de „dulap”, ἄρμαστατίων, *ARMISTATIO, trecere în revistă a trupelor, ἄρμᾶτος, ARMATUS, înarmat, ἄρματοῦρα, ARMATURA, antrenament militar, ἄρματοῶ-ῶ, ARMARE, a înarma, ἄρμίγεροι, ARMIGERI, purtători de arme, ἄρμιλούστριον, ARMILUSTRIUM, sărbătoare a lui Ares (cuvânt erudit, la LYDOS), ἄρμοφύλακες, compus pe teren bizantin desemnând o categorie de φύλακες, paznici de arme. Scutul este denumit, în diferitele sale variante, σκοῦτον, SCUTUM, atestat ca și diminutivul σκουτάριον și σκουτέλλιον, SCUTELLUM, acesta din urmă însă cu sensul schimbat, comun, de fârfurie. Βαλτίδιον, BALTEUS desemnează cingătoarea de care atârână sabia. Arcul, ARCUS și săgeata, SAGITTA sunt denumite τόξος și σαγίττα, dar de la cel dintâi s-a păstrat și derivatul ἀρκᾶτος, ARCATUS, înarmat cu arc, iar cel de al doilea termen stă la originea compusului pe teren grecesc σαγιττοβολή, aruncătură de săgeată, etalon de distanță; din aceeași familie face parte σαγιττάριος, SAGITTARIUS, întâlnit însă numai ca termen erudit, la LYDOS. Cuvântul σαγίττα se păstrează în neogreacă. Alt termen bogat reprezentat este λαγκία, LANCEA cu derivatele sale λαγκιάριος, LANCEARIUS și λαγκίδιον, lance mică, singurele întâlnite de noi la scriitori, dar nu și unicele în greaca bizantină. Ἄστα, HASTA, suliiță și ἀστάτος, HASTATUS, soldat înarmat cu suliiță, sunt de asemenea atestate. MATTIARIOS, măciucă, apare într-o unică atestare în CER: τριβούνος τῶν ματτιαρίων. O altă

armă este μέναυλος, UENABULUM, o suliță de vânătoare; în secolele al IV-lea – al VI-lea, cuvântul apare sub forma „corectă” βένανλον.

Alți termeni militari de origine latină privesc diferite acțiuni de luptă. Κοῦρσον, CURSUS era incursiunea rapidă în teritoriul adversarului, iar executarea ei se desemna prin verbul κουρσεύω, CORSO, -ARE. El apare de obicei în sintagma, devenită sub pana istoriografilor bizantini un soi de topos retoric, κουρσεύειν καὶ πραιδεύειν, „a năvăli și a prăda”, al cărei al doilea element provine din PRAEDO. Din familia acestuia din urmă mai întâlnim pe πραιδα, PRAEDA, pradă. CIRCITO apare în greaca bizantină sub forma κερκετεύω, a cerceta, a patrula, a face rondul taberei de luptă. Cei care îndeplinesc această obligație sunt numiți κηκίτωρες, CIRCITORES iar acțiunea κερκέτον, CIRCUITUS.

Termenul de origine greacă, BALLISTA, βαλίστα, desemnând un tip de mașină de război, revine în limba elină, prin latini; mânuitorii balistei se numesc βαλιστάριοι, BALLISTARII, cuvânt pe care LYDOS simte nevoia să-l traducă prin καταπελτισταί. O construcție militară romană era AGGESTUS, întăritură de pământ; cuvântul dă în greaca bizantină ἄγεστα, explicat de PROCOPIU și SUDA.

Alte însemne militare, în afară de mai sus amintitele βάνδα, BANDA, erau βήξιλλον, UEXILLIUM purtat de βηξιλλάριοι, UEXILLARII și care dă numele unei unități de cavalerie βηξιλλατιών, UEXILLATIO, amintite numai de LYDOS. Din familia lui σίγνον, SIGNUM, steag, înseamnă, fac parte σιγνοφόρος, SIGNIFER, stegar și compusul σιγνόχριστον, semnul lui Hristos, crucea. În fine, φλάμμουλα, FLAMMULA, flamura purtată de φλαμμουλάριοι, FLAMMULARII, desemnând alt înseamnă militar de largă răspândire, este bine atestat în toate epocile și a fost păstrat de neogreacă. Pe lângă unitățile militare amintite în paragrafele precedente, întâlnim la istoricii bizantini, ca și la strategiști, δρουγγος, DRUNGUS, termen latin de origine celtică și σκουλκα, SCULCA, SCULTA, de origine germană, desemnând o unitate însărcinată cu operații de infiltrare în teritoriul inamic. Dacă primul termen a dat pe δρουγγάριος, drungar, înaltul ofițer superior pomenit în precedentul subcapitol, al doilea e la originea lui SCULCATOR, σκουλκάτωρ, soldat de infanterie ușoară, ca și a lui PROSCULCATOR, προσκουλκάτωρ.

Bagajele unei armate poartă în greaca bizantină denumirea latină de πετζιμέντα, IMPEDIMENTA sau τοῦλδον, *tultum*, *toltus* din TOLLO, după cum au presupus cercetătorii. Pentru transport, armata folosea mult catârri, μουλάρια, MULARIS, MULA, conduși și îngrijiți de catârgii denumiți μουλίωνες, MULIONES. Pe spinarea catârriilor se așezau samare, σαγμάρια, SAGMARIA; cuvântul, de origine greacă, desemna inițial, în limba latină, un catâr purtător de samar și se reîntoarce acum în limba sa de origine prin latină. Catârrii și alte vite erau însemnați cu fierul roșu pe καπούλα, SCAPULAE, spinare. Este binecunoscută isprava catârgiului care, răsturnându-și samarul, a provocat dezordine în armata lui Comentiolus, în timpul luptelor cu avarii și slavii, în Tracia și a făcut să eșueze un atac prin surprindere al armatei bizantine împotriva acestor barbari. Nu vom comenta aici expresia τόρνα, τόρνα, atestată, în legătură cu acest incident, la THEOPHANES și

THEOPHYLACT SIMOCATTES, care a dat naștere la o bogată literatură, unii cercetători văzând în ea prima mențiune de limbă românească. S-a demonstrat suficient de convingător că nu putem afirma mai mult decât latinitatea expresiei citate, faptul că potrivit textului celui mai vechi, originar, al lui THEOPHYLACT SIMOCATTES catârgiul a fost interpelat în limba „strămoșească” sau „a locului” care înseamnă „limba latină” și că s-a produs o confuzie între expresia comună și comanda militară latină. Este însă semnificativă menținerea expresiei TORNA, toarnă, cu sensul „catârul răstoarnă samarul” la aromâni. Am încercat să demonstrăm în altă parte, analizând pasajul respectiv în contextul *Istoriei* lui THEOPHYLACT SIMOCATTES, că e vorba de populația latinofonă din Tracia, care a furnizat armatei imperiale auxiliari de recrutare locală.

Tot din domeniul vocabularului armatei, vom mai aminti pe φοῦλκον, FURCA, furcă și φοῦρκα, FURCA având și sensul de „spânzurătoare” de unde și verbul φοῦρκίζω, FURCILLO, a spânzura.

Alți termeni militari de origine latină sunt VIGILIA, cu derivatele sale bizantine, ἐσώδιγλον, ἐξώδιγλον, gardă, veghe internă și externă taberei, βουκελλάριοι, BUCCELLARII, categorie de ostași denumiți așa de la βούκελλος, BUCCELLI, pesmeții cu care se hrăneau și care au dat numele lor unei teme bizantine, σαλιβάριον, SALIURIUM, zăbală și σοῦδα, SUDIS, SUDES, palisadă care avea să devină, după unele interpretări, prin metaforă, numele lexiconului din secolul al X-lea, multă vreme numit greșit SUIDAS.

Termenii latini din vocabularul militar grecesc bizantin sunt foarte numeroși. Foarte mulți dintre ei sunt folosiți de scriitorii din secolele al VI-lea – al X-lea. Și aici, ca și în cazul termenilor administrativ-instituționali, scriitorii nu fac decât să utilizeze cuvinte din limbajul bizantin comun, ei nu inovează în materie lexicală, nu ei sunt aceia care împrumută din limba latină termeni militari pentru a-i introduce în limba greacă. Spre deosebire însă de domeniul vocabularului administrativ-instituțional, aici cuvintele de factură și proveniență populară sunt mult mai numeroase. Influența latinei vulgare asupra limbii grecești, mijlocite de armată, a fost foarte puternică. Am putut constata, pe urmele lui H. MIHĂESCU, în câteva cazuri, păstrarea în neogreacă a termenilor militari de origine latină din greaca bizantină, atestați la scriitorii în variante populare. În sfârșit, putem constata prezența în număr mai mare a acestor termeni în tratate cu caracter tehnic și în cronici apropiate de limba vorbită. Adeseori, pe teren bizantin, termenii militari și-au pierdut caracterul tehnic, devenind termeni de civilizație de largă răspândire. E o dovadă a rolului important pe care l-a avut armata ca agent al influenței romane asupra lumii bizantine. Chiar cuvinte de origine greacă revin, încărcate de sensuri noi, din latină în greaca bizantină prin intermediul armatei. Valoarea stilistică obiectivă a cuvintelor latine din domeniul militar este dată, pe de o parte, de caracterul lor tehnic, care imprimă expresiei literare exactitate și tehnicitate, pe de alta, de caracterul lor popular, care îi conferă realism și prospețime.

Nu ne-am oprit, nici în cazul acesta, deși i-am înregistrat în repertoriul nostru, asupra numeroșilor termeni militari latini consemnați ca atare de LYDOS și care se referă la realități romane din vremea Republicii, a Principatului, a Imperiului timpuriu. Motivul este același ca și în cazul termenilor aparținând terminologiei administrativ-instituționale. E vorba, la LYDOS, nu de cuvinte de împrumut, ci de termeni erudiți, adesea simple transcrieri de cuvinte latine (*Fremdwörter*), prin folosirea cărora autorul își demonstrează erudiția latină.

VOCABULARUL LITURGHIEI IMPERIALE

Cultul imperial practicat în Imperiul roman târziu, cult respins categoric de religia creștină și generator de tensiuni între adepții acesteia și autoritățile de stat, nu avea nici o șansă de supraviețuire în Imperiul bizantin. S-a găsit, în schimb, o formulă de conciliere între exigențele religiei creștine și aspirațiile puterii imperiale de a se face cât mai respectată, cât mai puțin vulnerabilă față de adversitatea și criticile venite din partea eventualilor ei opozanți și ale masei cetățenilor. Privit nu ca întruparea lui Dumnezeu, ci doar ca alesul și împuternicitul Lui pe pământ, un „al treisprezecelea apostol”, însărcinat cu gestiunea treburilor seculare, împăratul putea fi obiectul unor gesturi de maximă reverență prin care era cinstit mai mult decât numai propria-i persoană, Hristos însuși, de la care-i purcedea puterea, harisma monarhică. În consecință, au putut fi conservate, în număr foarte mare, elemente ale vechiului cult imperial, travestite în hainele creștinismului. Ceva asemănător se întâmplase, la nivel popular, cu anumite sărbători și practici păgâne tradiționale, pe care Biserica creștină s-a resemnat să le tolereze, despuindu-le însă de sensul lor religios original și atribuindu-le semnificații noi. Fiecare moment din viața împăratului era considerat, într-un fel, sacru, simbolic; el era un prilej de a revela mereu alt aspect al măreției instituției monarhice, al înaltei și complexe ei funcții în lume. Ceremoniile curții, ca și cele ale Bisericii, inspirate nu o dată din ele, erau savant organizate și regizate, ele se desfășurau cu fast și erau încărcate de semnificații ideologice: ritualul încoronării împăraților puna în lumină originea divină a puterii imperiale și funcțiile ei, ceremonialul investirii înalților dregători era menit să scoată în evidență originea împărătească a autorității lor, anumite gesturi, aclamații protocolare și rugăciuni exprimau solidaritatea supușilor cu monarhul și deplina lor reverență față de acesta, iar ceremoniile religioase la care împăratul participa erau astfel concepute încât să dezvăluie participanților locul și rolul lui în Biserica creștină, calitatea lui de susținător, apărător și propagator al ortodoxiei ș.a.m.d. Vasta scenă pe care se desfășura strălucitul spectacol al așa-numitei liturghii imperiale, impresionant și pentru străinii care-l admirau, era întreg orașul Constantinopol, cu Palatul, catedrala Sfintei Sofii, Hipodromul, spațiu privilegiat în care împăratul intra, în chip vădit și public, prin gesturi și schimburi de replici rituale, simbolice, în relație cu Dumnezeu, cu miniștrii săi,

cu poporul. Recuzita complexului ciclu al liturghiei imperiale era constituită din însemne, veșminte, obiecte de podoabă, făclii și arme de paradă. Actori erau împăratul și familia sa, clerul, funcționarii civili și armata, poporul de rând, personalul specializat pentru ceremonii. Drama însăși era constituită din acte simbolice, gesturi rituale, procesiuni urbane, deplasări riguros determinate în spații deschise ori închise, rugăciuni adecvate fiecărui moment, aclamații și chiar discursuri festive, toate armonizate potrivit unui scenariu bine gândit, așternut uneori în scris. Un asemenea scenariu reprezintă întreg tratatul lui Constantin Porfirogenetul *Despre ceremonii* (DE CEREMONIIS), operă al cărei prototip îndepărtat este, cum am amintit, cartea despre ceremonii a lui PETROS MAGISTRUL din vremea lui Iustinian și care se inspiră, la rândul-i, din TAKTIKOANE anterioare și din vechi relatări istorice.

Vocabularul specific liturghiei imperiale este, în bună parte, de origine latină. Să încercăm a-i prezenta elementele esențiale atestate în operele istoricilor și cronicarilor bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea. Ne vom opri numai asupra acelor termeni pe care nu am avut prilejul să-i prezentăm în paginile anterioare.

Una dintre denumirile coroanei împărăteselor este $\mu\omicron\delta\iota\omicron\lambda\omicron\nu$ sau $\mu\omicron\delta\iota\omicron\lambda\omicron\varsigma$, MODIOLUS. Împăratul stă așezat pe $\sigma\acute{\epsilon}\nu\sigma\omicron\varsigma$, $\sigma\acute{\epsilon}\nu\tau\zeta\omicron\varsigma$, SESSUS, jilț, tron, instalat pe un $\pi\omicron\upsilon\lambda\pi\iota\omicron\nu$, PULPITUM, estradă. Deasupra tronului său, când primește audiențe sau prezidează ceremonii, e întins un $\kappa\alpha\mu\eta\lambda\acute{\alpha}\upsilon\kappa\iota\omicron\nu$, CALAMAUCUS, CAMELAUCUS, „baldachin”, inițial „bonetă”, sens păstrat în paralel cu primul și mai târziu. În afara palatului, împăratul, poartă uneori, precum Iustinian într-o celebră statuie, $\tau\omicron\upsilon\phi\alpha$, TUFĂ, panaș. Un veșmânt caracteristic al împăraților este $\delta\epsilon\lambda\mu\alpha\tau\iota\kappa(\iota)\omicron\nu$, DALMATICA.

Cezarul poartă pe cap o coroană specială, $\tau\omicron\ \kappa\alpha\iota\sigma\alpha\rho\iota\kappa\iota\omicron\nu$, cezarica. În ocazii oficiale, demnitarii sunt îmbrăcați în veșmintele specifice rangului lor. A le lepăda temporar sau definitiv se spune în greaca bizantină $\pi\alpha\gamma\alpha\nu\omicron\nu$, verb derivat din PAGANUS. Așa sunt numiți oamenii de rând în comparație cu oficialii din ierarhia imperială. Dar adjectivul se aplică și altor realități pe care le definește ca „simple”, „ordinare”, „obișnuite”: procesiune simplă, duminică obișnuită spre deosebire de cea de sărbătoare, cursă de cai obișnuită, spre deosebire de cea solemnă prilejuită de anumite sărbători. Demnitarii calificați cu acest adjectiv nu exercită funcții efective, $\pi\alpha\gamma\alpha\nu\omicron\iota\ \chi\omega\rho\iota\varsigma\ \omicron\phi\phi\iota\kappa\iota\omicron\nu\ \pi\alpha\tau\rho\iota\kappa\iota\omicron\iota$, patricii fără funcții, iar funcționarii calificați drept $\pi\alpha\gamma\alpha\nu\omicron\iota$ sunt cei lipsiți de titluri nobiliare.

Dintre veșmintele festive purtate de participanții la ceremonii, amintim: $\phi\alpha\iota\nu\omicron\lambda\eta\varsigma$, PAENULA, $\pi\alpha\iota\nu\omicron\lambda\iota\omicron\nu$, PAENULA de alt gen, $\pi\acute{\alpha}\lambda\lambda\iota\omicron\nu$, PALLIUM. Unele haine sunt $\alpha\upsilon\rho\omicron\kappa\lambda\alpha\beta\alpha$ (AURUM, aur și CLAVUS, tiv) sau $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\kappa\lambda\alpha\beta\alpha$, așadar tivite cu o bandă aurită. Pe unele veșminte se găsesc cusute $\tau\alpha\beta\lambda\iota\alpha$, TABULAE de aur, purpură, pătrate de stofă ornamentale. Veșmântul astfel împodobit e numit $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\tau\alpha\beta\lambda\omicron\nu$, dacă TABULA e de aur. De Paște, împăratul poartă o eșarfă, $\lambda\omicron\phi\omicron\varsigma$, LORICA, de preț; o piesă de podoabă identică poartă alți 12 înalți demnitari care,

în jurul său, îi reprezintă pe cei doisprezece apostoli. Se întâlnește și τόγα, TOGA, lipsită însă de valoarea ei străveche romană. O piesă componentă a îmbrăcăminții este φίβλα, FIBULA, agrafă care prinde părți ale veșmântului. Cuvântul a dat și φιδλόω-ῶ, φιδλώνω, FIBLO, „a înțepa”, sens comun, de la „a prinde cu o fibulă”, sensul specializat.

Diferitele personaje angrenate în ceremoniile imperiale poartă felurite tipuri de bastoane și cârje, βακτηρία, BACTERIA, βάκουλα, BACULI, βέργα, βεργίον, VIRGA.

Anumite stofe, βλαττία, BLATTA, sunt atârinate pentru ornamentarea sălilor de ceremonii. Există διβλάττια, τριβλάττια. O masă sau un jilț acoperite cu o asemenea stofă de preț sunt calificate cu adjectivul βλαττόστροφος.

Adunarea prezidată de împărat se numește σιλέντιον, SILENTIUM, în varianta populară care va face carieră – σελέντιον. Cuvântul se explică prin obligativitatea păstrării unei tăceri cvasi-religioase în prezența împăratului. Discursul rostit de împărat însuși în fața demnitarilor săi poartă numele, derivat din acest termen, σιλέντιον, SILENTIUM și-l găsim atestat ca atare și după secolul al X-lea. Adverbul σιλεντιακῶς este folosit de THEOPHANES, pentru a indica faptul că împăratul în persoană s-a adresat mulțimilor, pe lângă verbul διαλέγομαι.

Convoiul solemn imperial, cortegiul care-l însoțește pe suveran în deplasările sale prin capitală, spre Sfânta Sofia, la diferite ocazii festive e numit în formă demotică πρόκενσος, πρόκενσον dar și, mai aproape de originalul latin, πρόκεσος, πρόκεσσον, PROCESSUS de la vechiul PROCESSUS CONSULARIS și e distins riguros de προέλευσις, suita neoficială. Printr-o extindere a sensului, cuvântul a ajuns să desemneze orice deplasare a împăratului pentru a se transporta într-un anumit loc, afară din palat, pentru un timp oarecare. Verbul corespunzător acestui substantiv este προκινσεύειν. Suita împăratului este numită de asemenea ὀψίκιον, OBSEQUIUM, iar verbul ὀψικεύειν este atestat la scriitorii de care ne ocupăm cu cele două sensuri ale sale: „a escorta” și, mai general, ca și în cazul precedent, „a se deplasa în cadrul unei procesiuni”. În cursul manifestărilor ceremoniale, al deplasărilor sale, împăratul își schimbă veșmintele, potrivit unor reguli stricte de etichetă. Schimbarea se numește μουτατόριον, MUTATORIUM, iar încăperile în care ea se săvârșește poartă același nume. Alte nume de acțiuni sunt διριγεύω, DIRIGO, a îndrepta către și, din altă sferă de fapte, δισιγνεύω, DESIGNO, a desemna în funcții.

Adunările imperiale se sfârșesc prin concedierea participanților care primesc îngăduința de a se retrage la casele lor sau în alte părți. Această acțiune poartă numele latin μίσσα, μίνσα, MISSA de la MITTO; verbul e μισσεύω. Din aceeași familie, μίνσος, μίσος, MISSUS desemnează felurile de mâncare trimise pe rând la masa imperială de la bucătăria. Un fel de mâncare esențial este ὀπτόμινσος, friptura, cuvânt compus din MISSUS și ὀπτός, fript, altul este δούλκιον, DULCIS, desertul. La ospete, mesenii se folosesc de μενσάλιον, μεσσάλιον, MENSALIS și μινσούριον, în forma diminutivă μινσουρίκιον, MISSORIUM, șervet, șervetel.

Muzicanții sau maeștrii de ceremonii de rang inferior, βουκάλλιοι, UOCALES, adresează, în diferite momente ale ospățului, după reguli de etichetă bine stabilite, cu glas mare, diferite urări împăratului și mesenilor, unele latine, ca πρᾶνδεῖτε, PRANDITE sau βήθητε Δόμνην ἱμπεράτορες ἦν μοῦλτος ἄννος, VIVITE DOMINI IMPERATORES IN MULTOS ANNOS, „să trăiți întru mulți ani stăpânilor împărați!” și κονσέρβει Δέους ἡμπερίουμ βέστρουμ, CONSERVET DEUS IMPERIUM UESTRUM, „să păzească Dumnezeu împărăția voastră!”

Intrarea funcționarilor și demnitarilor în marile săli de ceremonie se face în ordine, pe grupuri ierarhice, numite βῆλα, UELA, de la βῆλον, UELUM, perdea, probabil din pricina faptului că intrările se făceau printr-o arcadă prevăzută cu o perdea ce se ridică pe rând, pentru fiecare grup de demnitari, anunțată de aprozi. E pomenit și cuvântul de origine latină κορτίνα, CORTINA, cu sensul de perdea. Maestrul de ceremonii strigă, cheamă, κίτεω, CITO și substantivul κίτατιών, CITATIO, pe demnitarii participanți la ceremonii, în anumite momente.

În sfârșit, atât în Hipodrom cât și cu diferite alte prilejuri, împăratul și familia imperială sunt aclamați de popor, de demele din Hipodrom, de alte categorii de demnitari și funcționari. Dintre aceste aclamații, unele erau rostite, prin tradiție, în limba latină.

În greaca bizantină, aclamațiile sunt denumite, cu un cuvânt latin care le indică originea îndepărtată, ἄκτα, ACTA; faptul de a le rosti e desemnat prin derivatul grec ἀκτολογεῖν din care derivă, la rândul-i, substantivul ἀκτολογία, nume colectiv al aclamațiilor rostite sau cântate cu un anumit prilej festiv, faptul rostirii lor. Ἄκτα e concurat de grecescul neaos εὐφημία.

În CER sunt consemnate mai multe serii de aclamații în limba latină, însoțite de indicații cu privire la momentul și ordinea în care trebuie rostite, precum și de glose grecești. CER I 74 reproduce aclamațiile latine rostite de cancelarii cvestorului în biserica Sfintei Sofii din Constantinopol, cu ocazia sărbătorilor de *Crăciun*, *Bobotează*, *Paști*, *Cincizecime*, *Schimbarea la față*. Pentru fiecare sărbătoare există un verset latin, legat de esența sărbătorii și un răspuns, tot în latină, rostit probabil de altă parte a corului, prin care este invocată protecția divină asupra suveranilor. În general, răspunsul este: Κρίστου. Δέους. Νόστερ. Κοῦμ. Σέρβει. Ἡμπερίουμ. Βέστρουμ. Περ. Μουλτουσάννος. ἐτ. βόνους, tradus exact prin Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φυλάξει τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι καὶ καλοῖς (CER 369,12-16). Iată exemple privind primele cântări latine ale cancelariilor cvestorului, cele religioase, însoțite de traducerea lor din CER. La Crăciun: Εἰς τὰ Χριστοῦ γέννα: „Δὲ. Μαρίε. Βέργηνε. Νάτους. ἐτ. Μάγια. δωριεντεκοῦμ. μούνερα. ἄδοράντες”, ἐρμηνεύεται „ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου ἐγεννήθη, καὶ Μάγοι ἐκ ἀνατολῶν μετὰ δώρων προσκυνοῦσιν” (CER 369,9-12). La Bobotează: „Ἰωάννες. ἐν Ἰορδάνε. βαπτίζατ. δόμνηνουμ. σεκούνδουμ. ἴλλουμ. βόκατ. δὲ τὲ βόλο” tradus „Ἰωάννης ἐν Ἰορδάνη βαπτίζει τὸν Κύριον ἀκολούθως αὐτὸν φωνεῖ ὑπὸ σου θέλω βαπτισθῆναι” ἄλλως: ... ἐκ δευτέρου αὐτὸν ἐφώνησε κτλ (CER 369,16-21). În CER I 75 sunt reproduse aclamațiile vocaliilor la mesele

împărătești, indicându-se precis și momentul când trebuie rostite, la ce anume fel de mâncare sau băutură. În sfârșit, în CER I 76 sunt consemnate o serie de aclamații grecești rostite înaintea împăratului dimineața de către armată. Contrar afirmației lui VOGT II 179-180, potrivit căruia nu ar exista în aceste aclamații grecești niciun cuvânt latin, constatăm că există formula $\acute{o} \delta\epsilon\iota\nu\alpha \kappa\alpha\iota \acute{o} \delta\epsilon\iota\nu\alpha \alpha\upsilon\gamma\omicron\upsilon\sigma\tau\omicron\iota, \tau\omicron\upsilon \theta\eta\kappa\alpha\varsigma$, N. ET N. AUGUSTI, TU UINCAS. TU UINCAS, fii învingător, constituie o sintagmă tradițională din aclamațiile romane adresate împăratului, folosită aici fără ca verbul să fie pus în necesarul acord de număr cu subiectul, care este la plural. Textul reprodus în CER atestă o dată mai mult neînțelegerea formulei impuse de tradiție de cei ce o rosteau. În forma ei „clasică” formula este reprodusă de THEOPHANES și CHRON PASCH, după un document din vremea lui Iustinian referitor la răscoala Nika, din 532. Răscoala a început prin atacuri ale demelor împotriva lui Narses, numit și Kalopodion și se intitulează Ἄκτα διὰ Καλοπόδιον. Documentul consemnează strigătele furioase ale mulțumii împotriva lui Narses, în Hipodrom. În schimb, aceeași mulțime îl aclamă pe Iustinian prin formula Ἰουστινιάνε αὔγουστε, τοῦ θικας, IUSTINIANE AUGUSTE TU UINCAS. Ocazional, întâlnim și alte formule latine în ceremonialul curții bizantine.

VOGT II, 178-179 și 179-180 presupune că unele dintre aclamațiile citate în CER au fost introduse în text de Constantin al VII-lea Porfirogenetul însuși (cele de la Sfânta Sofia și de la ospete), iar altele, mai târziu, de un copist. Acesta le-ar fi preluat dintr-un tratat de artă militară. Oricum, e cert că, în secolul al X-lea, majoritatea aclamațiilor erau rostite în limba greacă, chiar dacă ele traduceau un model latin, parțial păstrat. Greșelile de transcriere și chiar micile deformări ale cuvintelor și expresiilor în limba latină dovedesc slaba cunoaștere a acestei limbi de către constantinopolitani. Traducerile exacte au fost preluate, poate, din texte mai vechi. Este, fără îndoială, plauzibilă, în principiu, presupunerea lui Nicolae IORGA că împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul, renumit pentru erudiția sa, stăpâna limba latină.

Termenii latini referitori la liturgia imperială nu sunt foarte numeroși în scrierile istorice propriu-zise. Îi atestă din abundență CER, tratatul de specialitate în materie. Ei conferă expresiei literare – aceasta e valoarea lor stilistică obiectivă – exactitate, tehnicitate, o anumită emfază oficială. Termenii au pătruns în limba greacă de sus în jos, pe cale strict oficială, până în secolul al VI-lea. Cazul cuvintelor și sintagmelor latine din aclamații este grăitor în această privință; izvoarele scrise dovedesc că, încă din vremea lui Iustinian, aclamațiile erau rostite preponderent în limba greacă, iar reminiscențele lexicale latine pe care ele le cuprindeau nu erau nici reproduse, nici înțelese întotdeauna exact.

TERMENI SOCIALI ȘI JURIDICI

Pe cât de numeroși sunt asemenea termeni, foarte tehnici, în textele legislative și în actele oficiale, pe atât de redus e numărul celor întâlniți în scrierile

istoricilor bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea. Motivul frecvenței lor reduse este caracterul foarte specializat al acestei terminologii. Situația nu diferă de cea de astăzi, când, într-o lucrare de istorie generală ori într-o operă literară cu subiect contemporan, nu vom întâlni termeni juridici foarte numeroși, chiar dacă ei sunt foarte des folosiți în acte și în lucrări de specialitate.

Foarte bine reprezentat este termenul φαμίλια, *FAMILIA*, care a lăsat urme și în neogreacă; la THEOPHANES întâlnim și compusul pe teren bizantin συμφάμιλος, „împreună cu întreaga familie”, sens cu care apare și în neogreaca din Epir, după cum arată MEYER. Βέρνακλος, *UERNACULUS*, „sclav public”, apare numai în secolul al VI-lea și e interesant lingvistic pentru că atestă indirect forma latină populară, *UERNACLUS*, care-i stă la bază. Un cuvânt ca ἀγκίλλα, *ANCILLA* este, la LYDOS, un termen strict erudit, alături de multe altele, pentru care îl cităm aici ca exemplu.

Φάλσευμα, „fals, act falsificat”, este un derivat bizantin din φαλσεύω, *FALSO*, atestat de THEOPHANES. Operația de recodificare, ἀνακωδίκευσις, este desemnată cu un cuvânt compus, mixt, greco-latin, în schimb, cuvântul de bază, κώδιξ, *CODEX*, cu sensul de cod de legi este pur latin și de asemenea bine reprezentat. Alt termen juridic este ἕδικτον, *EDICTUM*. Pentru a desemna diferite exonerări ale cetățenilor de unele obligații fiscale scriitorii folosesc cuvintele latine ἰνδουλγεντία, *INDULGENTIA*, ἐξκουσεία, *EXCUSATIO*, scutire de anumite taxe, ἐξκουσᾶτος, *EXCUSATUS*, cel scutit de taxe, ἐξκουσεύω, *EXCUSARE*, a scuti de taxe. Πατριμόνιον, *PATRIMONIUM*, patrimoniu și adjectivul πατριμόνιος, *PATRIMONIALIS* sunt atestate și ele destul de puțin frecvent. Apare și ληγάτον, *LEGATUM*, legat testamentar.

Δηλάτωρ, *DELATOR* și δηλατωρία, *DELATORIA* apar numai în lexiconul SUDA, CER și SCRIPT INC cu referire la trecutul Imperiului.

Mai viguros pare μοῦλτος, *TUMULTUS*, răzmeriță și verbul corespunzător μουλτεύω, a face răzmeriță, atestate în mai multe cronici.

Ar mai fi de amintit aici ἀννῶνα, *ANNONA*, retribuție, alături de ρόγα, *ROGATIO*, cu derivatele ἀννωνάριος, *ANNONARIUS*, care primește annona, ἀννωνεῦομαι, a primi annona și ἀννωνιακός, *ANNONARIUS*, acesta din urmă la LYDOS cu sensul său vechi.

Un compus interesant pe teren bizantin este καταδουκοῦλον, din κατὰ și BUCULA, obraz, cu sensul de „față de om”, folosit cu referire la distribuțiile de bani ocazionate de suirea pe tron a lui Leon VI. Asemănător lui este κατασκουάρην, din κατὰ și SCUTUM, „de fiecare scut”, pe care-l găsim pomenit în același context, dar în vremea lui Iustin al II-lea.

Pe lângă caracterul literar al textelor care nu impune precizie și tehnicitate în exprimarea noțiunilor din sfera dreptului, exista și o tendință spre elenizarea expresiei juridice în Bizanțul secolelor al VI-lea – al X-lea. ZILLIACUS, 109, a întocmit o statistică, potrivit căreia, din 602 termeni juridici de origine latină, existenți în secolul al VI-lea, numai 178 rămân în circulație în

vremea dinastiei macedonene, în secolul al IX-lea. Toți termenii juridici latini pe care i-am întâlnit la scriitorii analizați sunt termeni intrați în limba greacă înainte de secolul al VI-lea, cei mai mulți fiind atestați la scriitorii greci de epocă romană. Derivații lui ANNONA și FAMILIA sunt singurii cu vigoare mai mare.

VOCABULARUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

Pentru a desemna pe conducătorii altor formațiuni politice, bizantinii folosesc o terminologie nuanțată cu multă subtilitate. Caracteristic este faptul că ei refuză sistematic să recunoască titlul de βασιλεύς, împărat, oricărui alt șef de stat. Imperiul nu este în concepția bizantină un stat național, ci o autoritate politică a cărei sferă este în principiu extinsă asupra întregii οἰκουμένη. El este singura autoritate legitimă de acest fel și toate celelalte alcătuirii politice din lume își datorează propria legitimitate recunoașterii lor de către Bizanț, de la care purcede, în principiu, puterea lor. Fiecare șef de stat străin va avea deci un rang corespunzător importanței sale, în ierarhia aulică bizantină. Acest lucru se realizează fie prin acordarea unor titluri nobiliare bizantine șefilor formațiunilor politice străine, fie prin echivalarea titlurilor străine cu cele bizantine. De multe ori, scriitorii bizantini vorbesc despre δομέστικοι sau μάγιστροι ai perșilor, de pildă.

Scriitorii bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea îi desemnează adesea pe principii străini și pe demnitarii lor atât cu termeni latini moșteniți din patrimoniul lexical specializat roman, cât și cu termeni împrumutați din latina medievală, limba de civilizație și cultură a Occidentului. Ῥήξ, REX, este cel mai important. El este acordat multor conducători din Orient și Occident și a provocat, în secolul al IX-lea, cunoscuta dispută între bizantini și occidentali, cei dintâi refuzând să recunoască lui Carol cel Mare titlul de βασιλεύς, împărat al Occidentului, ci numai pe acela de Ῥήξ, rege al francilor. Alături de el, Ῥήγισσα înlocuiește pe REGINA. În neogreacă sunt frecvent folosiți termenii Ῥήξ, Ῥήγας, Ῥήγινα. Regatul este denumit Ῥηγᾶτον, REGNUM, cu un termen păstrat și el în neogreacă.

Dintre termenii desemnând funcții și ranguri occidentale amintim aici pe μαρκήσιος, MARCHENSIS, marchiz, folosit de Constantin al VII-lea Porfirogenetul și care a avut o bogată răspândire în limba neogreacă, πρίγκιψ, PRINCEPS, care dobândește față de sensurile mai vechi sensul nou cu care era folosit în secolul al X-lea în Occident, πρίγκιψ Καπύης, πρίγκιψ Σαλερνοῦ, πρίγκιψ Ῥώμης, precum și pe δοῦξ, DUX, duce. Πριγκιπᾶτον, PRINCIPATUS, principat, și δουκᾶτον, DUCATUS, ducat, sunt denumiri pe care Constantin al VII-lea Porfirogenetul le aplică generic și unor formațiuni din Orient.

Φοίδερα, FOEDERA, tratat de alianță apare numai la Procopiu, dar φοιδεράτοι, FOEDERATI, federați se întâlnește la mai mulți scriitori. El va fi înlocuit în Bizanț prin εταιρεία, iar COMES FOEDERATUM prin ἐτεριάρχης,

eteriarh, conducătorul unităților de aliați străini, adesea colonizați pe teritoriul Bizanțului. Este semnificativ în acest sens că SUDA restrânge sensul cuvântului la aliații sciți, nume sub care bizantinii desemnau, arhaizând, popoare barbare din nordul Dunării, colonizate pe teritoriul Imperiului și folosite în serviciul acestuia, mai cu seamă pe plan militar, așa cum s-a întâmplat cu unele triburi de pecenegi, uzi sau cumani. Categoriile politice și instituțiile Romei antice dăinuie astfel în Imperiul bizantin chiar și sub terminologia elenizată de mai târziu.

Latină este, în parte, și terminologia diplomației. Τρακτεύω, TRACTO, a trata și τρακταῖστής, TRACTATOR, apt pentru tratative, cel ce tratează sunt întâlnite în secolele al VI-lea – al X-lea. Alți termeni din aceeași familie sunt τρακταῖζω, TRACTO, a trata, τρακτᾶτον, TRACTATUS, tratat. Alături de ele apar πάκτον, PACTUM cu dublu sens: „pact, tratat de pace” și „impozit, tribut datorat prin convenția de pace încheiată”. Cel dintâi sens este exprimat și de verbul πακτεύω, PACISCOR, a face tratat, pact, iar cel de al doilea mai ales de verbul πακτόω-ῶ, a determina să plătească tribut, ambele derivate din πάκτον, pe teren grecesc. Din aceeași familie întâlnim pe πακτιότης, supus, tributar, cuvânt înlocuit în relatarea paralelă a aceluiași eveniment de alt scriitor prin ὑπὸ πάκτον ὄν, „care e supus la tribut, la plata tributului”. În sfârșit, πακτιότης, cu același sens de „tributar” se întâlnește în secolul al X-lea ca adjectiv, derivat tot din πάκτον. Bizantinii cunosc și originea acestor cuvinte: PROCOPIU explică pe πακᾶτοι, PACATI și πάκεν, PACEM, PAX, dar folosește pentru PACTUM, în mod curent grecescul σπονδαί, termen ce concurează puternic pe cel dintâi încă de acum, din secolul al VI-lea. Ostatecul e denumit tot cu un cuvânt latin de bizantini în unele scrieri de caracter istoriografic: ὄψις, OBSES.

În perioada secolelor al VI-lea – al X-lea, terminologia bizantină a relațiilor internaționale mai este, așadar, încă puternic marcată de influența limbii latine; scriitorii recurg adesea la latinisme nu numai pentru a desemna realități din lumea occidentală, care folosește latina ca limbă oficială de stat, ecleziastică și de cultură, ci și pentru a denumi acțiuni, instituții și acte publice bizantine de politică externă. Unele dintre aceste cuvinte se dovedesc foarte viguroase, producând destul de numeroase derivate pe teren grecesc. Sunt termeni de uz curent, exacti și, unii dintre ei, populari.

VOCABULARUL BISERICII

Limba greacă a fost dintru început limba de cult a Bisericii răsăritene. Ea fusese, în zorii creștinismului, singura limbă întrebuințată de credincioșii noii religii, cei mai mulți orientali, pentru care greaca era principala limbă de cultură și de comunicare, dacă nu întotdeauna în viața lor privată, în orice caz în cea publică. Primele scrieri creștine au fost elaborate în această limbă și în greacă au fost formulate principiile de bază ale doctrinei creștine, teologia și filosofia creștină. Ostilitatea statului roman față de noua credință a întărit atașamentul

creștinilor față de greacă. Dar, după edictul de la Milan (313), când, prin Constantin cel Mare, statul roman își schimbă fundamental atitudinea față de religia creștină, încetând să o combată, pentru a se alia în cele din urmă cu ea, Biserica își leagă destinul de acela al Imperiului roman și, prin aceasta, soarta latinei însăși este asociată destinului ei (LAFOSCADE, 127). Numeroși înalți prelați de origine orientală, greci sau elenizați, cunosc limba latină, traduc din latinește și apără statutul privilegiat al acestei limbi în cadrul statului. Atanasie al Alexandriei merge atât de departe încât socotește că ignorarea latinei e un păcat egal cu acela al lipsei de pietate și există în culegerile de apoftegme ale Părinților Bisericii cel puțin o anecdotă care demonstrează buna sa credință în această privință: înaltul prelat știa, evident, latinește (LAFOSCADE, 128). Totuși, în raporturile cu statul, Biserica răsăriteană are nevoie de intermediari, de traducători, așa cum se vede din actele diferitelor sinoade ecumenice care au formulat, în primele secole ale erei creștine, dogmele fundamentale ale ortodoxiei. La nivel de masă și chiar la nivelul elitelor cultivate din Orient, latina nu reușește să se impună, iar greaca e apreciată ca instrumentul cel mai subtil pentru definirea credinței, pentru teologie. În cele din urmă, Biserica bizantină își identifică destinul cu acela al limbii grecești, iar după schisma cea mare din secolul al XI-lea, epitetul „latin” dobândește pentru multă vreme conotații ostile, de dispreț și neîncredere, în spiritul clericilor și credincioșilor „greci”, cum îi numesc occidentalii, „ortodocși” cum se consideră ei înșiși. Deosebirea de limbă devine semnul unei deosebiri de confesiune, de credință, un factor de dezbinare a lumii creștine, inițial perfect unitare.

Nu numai doctrina, dar și ierarhia, organizarea primitivă a Bisericii, instrumentarul cultului religios, ceremoniile religioase au fost întru început concepute, desemnate și definite în grecește. Din acest motiv, chiar și occidentalii, latinii, au împrumutat din limba greacă nenumărate cuvinte referitoare la aceste domenii, pe care le-au adaptat latinei. Totuși, la rândul ei, greaca a împrumutat chiar și în lexicul bisericesc un număr de latinisme. Dintre ele, întâlnim câteva și la istoricii bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea.

Ἀντιμίσσιον, ἀντιμίσσιον, „antimis”, provenind din MENSA, „masă”, și ἀντί, „în loc de”, desemna inițial un altar portabil, apoi o piesă de pânză brodată care se așează pe altar în mod obligatoriu la săvârșirea slujbei. Păstrat în neogreacă, cuvântul a pătruns și în alte limbi balcanice, printre care și în română. Antimisele poartă, în Bizanț și în lumea ortodoxă în genere, broderii bogate reprezentând crucificarea sau punerea lui Hristos în mormânt, ele sunt unele dintre cele mai reprezentative creații de artă ale lumii bizantine.

Din latinescul MANUALE, derivă bizantinul μανουάλιον care dobândește sensul nou de „sfeșnic portabil în mână la procesiuni”, cu care este atestat din sec. VII.

Δουμνικόλιον, cuvânt neatestat în dicționarele limbii grecești, derivă din latinul DOMINICALE și desemnează șervetul de care se folosea împăratul la împărtășanie.

Mai multe cuvinte din vocabularul Bisericii privesc raporturile acesteia cu statul, în sensul că reprezintă rezultatul integrării ei, ca instituție, în sistemul politic bizantin. Am avut prilejul să ne referim la unii funcționari bisericești desemnați prin termeni de origine latină, uneori aceiași cu care sunt denumiți funcționari laici. Aici vom pomeni pe *καστρίσιος* sau *κανστρίσιος*, CASTRENSIS și pe sacelar, *σακελλάριος*, SACCELARIUS. Patriarhul avea, asemenea împăratului, propriile sale *σέκρετα*, SECRETA, birouri în care activau *νοτάριοι*, NOTARII, și *πρωτονοτάριοι*, prim-notari, de pildă, ca și alți funcționari nesemnalați în operele de care ne ocupăm aici. Un *κιτατόριον*, CITATORIUM, proclamație, consemnat de THEOPHANES și LEO GRAMMATIKOS vestește hotărârea împăratului de a-l muta pe Ghermanos al Cizicului din funcția de mitropolit al acestui oraș pentru a-l înscăuna patriarh în Constantinopol.

Chiliile călugărilor sunt numite în greaca bizantină *κέλλαι*, CELLAE, cu un cuvânt care e bogat reprezentat, el și familia lui, în neogreacă, termen de civilizație intrat, prin intermediul bizantinilor, și în alte limbi, între care româna. Cărțulia care definește succint principiile ortodoxiei poartă numele latin *λίβελλος*, LIBELLUS (sc. *ὀρθοδοξίας*).

Partea mai ridicată față de nivelul naosului dinaintea altarului este numită *σολέα*, SOLEAS, SOLIUM, „prag”, iar cupola boltită a bisericilor, *τροῦλ(λ)ος*, TRULLA, din care derivă adjectivul *τρουλ(λ)ωτός*, păstrate în neogreacă, de unde au trecut și în alte limbi; în neogreacă întâlnim forma *τούρλα*, care a dat alb. TURLE și rom. TURLĂ.

Un termen mai puțin lămurit este *νουδίτισσαι*, atestat la THEOPHANES. Este vorba probabil de NOVITISSAE, adeptele ale lui Novitius, ca și cei numiți de bizantini de obicei *Νοουατιανοί*, *Ναυατιανοί*, NOUATIANI.

Cuvintele de origine latină din terminologia ecleziastică atestate la scriitorii bizantini din secolele al VI-lea – al X-lea privesc, așadar, organizarea și ierarhia Bisericii, arhitectura bisericească, obiectele de cult, ele sunt termeni de civilizație care se găsesc, în parte, și în domeniul laic și reflectă componenta romană a civilizației bizantine în ansamblu. Foarte productivi în neogreacă, în care cei mai mulți s-au păstrat, acești termeni sunt foarte vechi și nu reprezintă inovații ale scriitorilor bizantini, neologisme introduse de ei în limba greacă în urma unui eventual contact cu viața ecleziastică și cultura creștină de expresie latină.

Καρδηνάλιος, CARDINALIS, „cardinal”, întâlnit în textele epocii de care ne ocupăm este unul dintre pușinii termeni de împrumut mai recent din vocabularul latin al catolicismului contemporan autorilor.

CRONOLOGIA

Continuator al Imperiului roman, Imperiul bizantin a moștenit calendarul roman drept unic mijloc pentru organizarea cadrului temporal oficial al vieții omenești din cuprinsul granițelor lui. Principalele elemente ale

terminologiei cronologice romane au pătruns atât în limba greacă vorbită, cât și în greaca textelor oficiale sau literare înainte de mutarea Capitalei la Constantinopol. După acest eveniment, cronologia bizantină, de origine romană, a suferit de-a lungul secolelor nu puține transformări. Cronologia iudaică a influențat esențial, prin elementele păstrate de creștinism, cronologia Imperiului creștin. În ansamblu, cronologia bizantină reprezintă, așadar, o sinteză între elemente romane, iudaice, creștine și grecești.

Sunt romane, general folosite și au fost păstrate până astăzi în neogreacă numele lunilor anului: *ιανουάριος*, IANUARIUS, *φεβρουάριος*, FEBRUARIUS, *μάρτιος*, MARTIUS, *άπρίλιος*, APRILIS, *μαΐος*, MAIUS, *ιούνιος*, IUNIUS, *ιούλιος*, IULIUS, *αύγουστος*, AUGUSTUS, *σεπτέμβριος*, SEPTEMBER, *οκτώβριος*, OCTOBER, *νοέμβριος*, NOUEMBER, *δεκέμβριος*, DECEMBER. Ele sunt, toate, prezente în textele autorilor de care ne-am ocupat, folosite, în felul roman, ca adjective pe lângă *μήν*, MENSIS, „lună” și apoi substantivizate. Sunt folosite de asemenea adjectival pe lângă *νόνας*, NONAE, *εἶδοι*, IDUS și *καλάνδαι*, KALENDAE, repere cronologice păstrate și ele și atestate în operele istoricilor de care ne ocupăm. Cele trei repere cronologice din cadrul fiecărei luni pe care le-am pomenit au fost însă folosite oficial de Imperiu numai până în vremea lui Iustinian. Astfel încât, de cele mai multe ori, după această perioadă, termenii NONAE, IDUS și KALENDAE apar în literatura bizantină ca termeni erudiți, mărturii ale culturii științifice a celor care îi folosesc mai curând ostentativ. Tot ca termeni erudiți apar în operele unor scriitori, ce-i drept foarte puțini, în relatări privitoare mai ales la persoana lui Iulius Caesar, numele lunilor din calendarul roman preiulian, înlocuite de acesta și de urmașul său, Octavianus Augustus, în cadrul reformei calendarului: *μερκεδόνιος*, MERCEDONIUS, *κвинτίλιος*, QUINTILIS, *σεξτίλιος*, SEXTILIS. Sunt pomenite și nume romane populare de luni, cum ar fi *σεμεντίλιος*, SEMENTILIS.

Săptămâna bizantină este organizată după modelul evreiesc, cu modificările introduse de creștini: zilele săptămânii poartă denumirile rangului lor în ordinea numerică, începând însă de duminică, *ἡ πρώτη*, numită și *κυριακή*, ziua Domnului, a cărei denumire grecească stă, firește, la originea celei latine, DOMINICA; singura modificare față de calendarul iudaic este transformarea duminicii în zi de odihnă, în locul sâmbetei, numite însă cu numele evreiesc, *σάββατον*, ziua de sabat. De asemenea, vineri este numită *παρασκευή*, ziua „pregătitoare” a sabatului. Denumirile bizantine ale zilelor săptămânii nu au fost, așadar, influențate de limba latină. Este interesant de amintit în acest context că, dacă slavii au fost puternic influențați de bizantini în elaborarea calendarului și au împrumutat de la ei, de pildă, denumirile lunilor anului și unele denumiri de zile ale săptămânii, toți românii, chiar și cei trăitori în hotarele Imperiului bizantin, în primul rând aromânii, au păstrat în acest domeniu terminologia romană, latină.

Alt element de sorginte romană și latină este indicțiunea, *ἰνδικτος*, *ἰνδικτιών*, INDICTIO. Inițial, indicțiunea era acțiunea de fixare a impozitului anual funciar, ea ajunge să desemneze apoi anul financiar, după care denumește

o perioadă de ani financiari, de la Constantin – cincisprezece, începând de la 1 septembrie 312. Ca mijloc de datare, indicțiunea este amplu folosită în Bizanț, obligatoriu de la Iustinian. O perioadă de cinci ani este numită λοῦστρον, LUSTRUM. Anul bisect, βίσεξτος, BISEXTUS.

Bizantinii au folosit, pe plan local, cronologii diferite. Era alexandrină, de pildă, este diferită de era constantinopolitană. Se folosesc și calendare locale. Toate aceste lucruri nu ne interesează însă aici. Vom aminti numai că scriitorii bizantini, din manie arhaizantă, folosesc adesea, etalându-și ostentativ erudiția, străvechi denumiri atice ale lunilor. Nu este vorba de calendarul atic autentic, ci de un calendar fantezist, de cabinet, de fabricație proprie, convențional.

Elenizarea cronologiei nu se constată decât, parțial, în cazul indicțiunii numite, oficial chiar, și ἐπινέμησις.

VOCABULARUL METROLOGIEI

Sistemul metrologic bizantin a fost și el influențat puternic de sistemul roman în privința măsurilor de lungime, greutate, capacitate, suprafață. Valoarea unităților de măsură în toate aceste sectoare a variat însă de-a lungul secolelor atât în raport cu situația din Imperiul roman, cât și în interiorul epocii bizantine. Cum nu acesta este aspectul care ne interesează aici și pentru care trimitem la excelentul manual datorat lui SCHILBACH, vom enumera numai principalele elemente de metrologie atestate la scriitorii analizați, pe care bizantinii le-au preluat de la romani, desemnându-le cu termeni latini de împrumut.

Ca măsuri de lungime, întâlnim: μίλιον, MILLE, MILIA și, ca termen special, πεδατοῦρα, PEDATURA.

Din domeniul măsurilor de capacitate: μόδιος, MODIUS, pentru lichide și cereale, οὐγγία, UNCIA, κεντηνάριον, CENTENARIUM, pentru cereale. O raritate în PATR CONST este κούμουλος μόδιος, MODIUS CUMULATUS, specific antichității târzii.

Din domeniul măsurilor de greutate: κεντηνάριον, CENTENARIUM.

Din domeniul unităților monetare: φόλλις, FOLLIS, ἀσσάριον, AS, μιλιαρήσιον, MILLIARENSIS, δηνάριον, DENARIUS și νούμ(μ)ος, NUMMUS.

Unii scriitori bizantini folosesc cuvintele μονῆτα, MONETA, cu sensul de „monetărie” și „templu al Monetei” care-l explică pe primul, μονητάριος, MONETARIUS, care ține de monedă, care face monede.

VOCABULARUL NAVIGAȚIEI

Țin de acest domeniu câteva cuvinte folosite de scriitorii secolelor VI-X și anume: ἀγραρίων, ἀγραριώτης, AGRARIENSIS, cu două sensuri: 1) tip de barcă de aparat folosită de împărați, 2) conducătorul acestei ambarcațiuni, cel însărcinat să se îngrijească de aceste nave mici, βάρκα, BARCA, păstrat și în neogreacă,

κλάσσικος, CLASSIARIUS, care ține de flotă și κουμπάριον, CUMBA, alt tip de luntre.

VOCABULARUL TRANSPORTURILOR TERESTRE

Am prezentat unii termeni din acest domeniu în subcapitolul consacrat vocabularului militar. Aici vom evoca pe βασταγή, BASTAGA, operația de transportare a materiilor prime și a produselor manufacturilor imperiale, βέρηδος, UEREDUS, cal de poștă și βερηδάριος, UEREDARIUS, mesager, βουριχά(λ)ια, BURICHALIA, trăsură, căruță trasă de *BURICHUS, cal mic (cuvânt din latina vulgară, interpretat greșit de LYDOS „căruță trasă de boi”), neatestat altminteri, καρ(ρ)οῦχα, CARRUCA, căruța de tip galic și καρ(ρ)ουχαρεῖον, lat. vulg. CARRUCARIUM, „șopron pentru căruță”, în sfârșit λεκτικίον, LECTICA, lectică.

Majoritatea acestor termeni sunt cuvinte din limba vorbită, împrumutate de greacă din latina de toate zilele a locuitorilor Imperiului.

ALȚI TERMENI DE CIVILIZAȚIE

Grupăm în această categorie o serie de cuvinte de origine latină denumind realii specifice acelei civilizații romane care a dat Imperiului un aspect unitar, în pofida diferențelor de limbă dintre locuitorii lui. E vorba, mai ales, de termeni ce denumesc obiecte și lucruri care țin de cultura materială, manifestări ale prezenței stăpânirii romane în aspectul ei civilizator în spațiul bizantin. În marea lor majoritate, ele sunt cuvinte din limba vorbită care s-au păstrat în neogreacă, trecând apoi și în alte limbi balcanice, în urma contactului popoarelor balcanice cu Imperiul bizantin. Termenii prezentați aici mărturisesc despre rolul Bizanțului în Sud-Estul european ca urmaș și purtător al civilizației romane.

Lexicul *urbanismului* este, în chip explicabil, unul dintre cele foarte mult influențate de limba latină, la început în mod deliberat. Constantinopolul a fost din capul locului gândit ca o replică a Romei. Orașul era împărțit în *ῥεγεώνες*, REGIONES, regiuni, cartiere în fruntea fiecăruia aflându-se un *ῥεγεωνάρχης*. Existau într-însul numeroase FORA, sing. FORUM, din care gr. φόρον, φόρος, găsim și termenul ἀντιφόρος, ANTE FORUM. Strada principală din Constantinopol purta numele de Μέση, „de mijloc”, dar și de Ῥηγία, REGIA. Pentru a denumi strada, bizantinii folosesc cuvântul στράτα, STRATA, păstrat și în neogreacă. Pentru aprovizionarea cu apă a orașelor există conducte, ἀκιδούκτος, AQUAEDUCTUS și rezervoare, κι(ν)στέρναι, CISTERNAE. Fiecare dintre ele poartă nume diferite, după „ctitorii” lor sau după cartierele în care se găsesc. Un element caracteristic al urbanismului roman sunt băile; la scriitorii bizantini găsim cuvântul βαλνεαρία, BALNEA. În Constantinopol, după modelul Romei, există de asemenea un κάμπος, CAMPUS, numit τοῦ τριβουναλίου, „al tribunalului”.

unde se adună trupele. Digul este numit μῶλος, MOLES. Palatul dispune de un βιβάριον, UIUARIUM, parc zoologic sau de vânatoare, rezervație.

Și vocabularul *arhitecturii* este bogat în termeni de origine latină. PALATIUM a dat în greaca bizantină παλάτιον, diminutivul παλατίτζιον și adjectivul παλατίνος, PALATINUS, foarte răspândite și păstrate ca atare în neogreacă cu extinderea sensului pentru cel dintâi încă din epoca bizantină, de la Palatul prin excelență, cel situat pe Palatinul constantinopolitan, la orice „palat”. HOSPITIUM, „casă” a dat ὀσπίτιον, păstrat în forma populară σπίτι, „casă”, în neogreacă. Scara e denumită σκάλα, σκαλίον / σκαλία, SCALA, iar treapta scării γραδήλιον, GRADILIS, cele dintâi fiind bogat reprezentate și în neogreacă. Πόρτα, PORTA, „poartă, ușă” este și el extrem de răspândit în Bizanț, desemnând atât fiecare dintre porțile orașului, foarte numeroase, cât și poarta de palat sau casă, ușă; în neogreacă cuvântul este un termen comun foarte uzitat și azi. Din aceeași familie fac parte cuvintele: πόρτικος, PORTICUS, portic, λακαρικά, LAQUEARIA, un anumit gen de ornament arhitectural și ὠάτος, OUATUS, care desemnează o încăpere din Palat de formă ovală.

Dintre termenii referitori la *iluminat* amintim pe κανδηλα, CANDELA, candelă, sursă de lumină, cu derivatele sale grecești κανδηλάπτης, aprinzător de candelă, κανδηλάδρον, πολυκάνδηλον, CANDELABRUM, policandru. Cuvântul este foarte bine păstrat în neogreacă, cu toate derivatele sale.

Denumiri de origine latină poartă unele piese de *mobilier* bizantine. Σκάμνον, SCAMNUM, „scaun” și diminutivul său σκαμνίον, „scăunel”, sunt bine atestate și păstrate până astăzi în neogreacă. Din ἀκκούδιτον, ACCUBITUM, inițial „pat de ospăț”, s-au format verbele ἀκουμίζω, „a se culca, a se întinde”, cu același sens și care sunt foarte bine păstrate în limba neogreacă. EXCUBO, a se culca, a dat ἐξκουδέω.

Legate de *încălzitul* caselor sunt cuvintele din familia lui κάρβων, CARBO, „cărbune”: καρβόνιον, CARBONIUM, „cărbune” și καρβονάριος, CARBONARIUS, „cărbunar”, „vânzător de cărbuni”, de asemenea foarte bine păstrate în neogreacă: κάρβουνον, καρβούνι care ne explică și forma populară a lui καρβουνάριος.

De *alimentație* sunt legate cuvintele de origine latină λάρδος, LAR(ID)UM, slănină, care a dat neogrecescul λάρδι; μάγκιψ, MANCEPS, „brutar” și μαγκίπιον, MANCIPIUM, „brutărie”, păstrate și ele în neogreacă, μακέλλης, μακελλάριος, MACELLARIUS cu derivatul μακελλαρικός, „măcelar”, „de măcelărie”, de unde în neogreacă μάκελλος. O piață din Constantinopol era numită, după porecla împăratului Leon I (457-474), Λεωμακέλλιον, piața lui Λέων ὁ Μακέλλης, a lui Leon Măcelarul; potrivit legendei, acesta ar fi fost, înainte de suirea pe tron, măcelar. Din același domeniu să mai amintim cuvântul μουστων, MUSTUM, „must” și pe βοῦττις, BUTTIS, „butoi”, care servește și ca unitate de măsură locală a capacității. Depozitul de alimente se numește κελλάριον, CELLARIUM iar cel ce se îngrijește de el, κελλάριος, CELLARIUS, „chelar”.

Iată și alți câțiva termeni legați de *îmbrăcăminte și podoabe*, pe lângă cei prezentați în rubrica rezervată vocabularului liturghiei imperiale: *κασοῦλα*, CASULA, diminutivul lui CASA, cu sensul de „cămașă” („chasuble”), *μανίκιον*, MANICA, „mâneacă” și derivatul grecesc *κοντομάνικον*, „cu mâneci scurte”, amplu reprezentate în limba neogreacă, unde găsim familia lui *μάνικα*, *λινάριον*, LINEUS, LINEA, „de in”, *μαντίον*, MANTILE și *μαντίλιον*, cu sensul de „șervet, batistă” cu care s-a păstrat în neogreacă, unde a dat pe *μαντίλι*, trecut și în aromână, unde a dat *măndilă*.

Șervetul, ștergarul de baie era numit de bizantini *λεντία*, LINTIA, iar căldarea folosită în diferite împrejurări *καλδάριον*, CALDARIUM. Băieșul e numit *καλδάριος*, CALDARIUS.

Bogată în cuvinte latine, pe lângă cele care-i desemnează pe oficialii încadrați în ierarhia imperială și pe care le-am prezentat sub rubrica respectivă, este terminologia *curselor de cai din Hipodrom*, urmărite de bizantini cu o pasiune similară celei întâlnite azi la iubitorii meciurilor de fotbal. Cursele erau o instituție națională și imperială, câțiva dintre împărați n-au ezitat să coboare în arenă pentru a se lua la întrecere ca vizitii. Ele erau moștenite din Imperiul roman și de aceea nu e surprinzătoare prezența unor latinisme în terminologia specifică lor. Cursele erau anunțate prin suspendarea în Hipodrom a unei pânze, un soi de stindard, *βήλον*, UELUM, *βηλάρι(ο)ν*, UELARIUM sau *πάνιν*, PANNUS, PANNUM. Multă vreme s-a crezut că UELUM era copertina, *παραπέτασμα*, care-i proteja de soare pe spectatorii din tribune, dar GUILLAND a demonstrat că e vorba de un fanion de semnalizare. Scările hipodromului se numeau *τὰ σκαλία*, SCALAE. Existau, moștenite de la Roma, cum am amintit, patru facțiuni sau deme, *δημοί*: a albaștrilor, *βένετοι*, UENETI, a verzilor, *πράσινοι*, a albilor, *ἀλβάτοι*, ALBATI, *ἄλβον μέρος*, ALBUS și a roșilor, *ρούσσᾶτοι*, *ρούσιον μέρος*, RUSSATI. Ultimele două devin, în Bizanț, simple secțiuni ale celor două dintâi mari facțiuni. Organizarea facțiunilor, ai căror șefi erau considerați oficiali și erau numiți de împărat comporta existența unui personal analog celui din alte servicii ale Imperiului. Demele aveau *νοτάριοι*, NOTARII, „secretari”, *μαίστωρες*, variantă populară a lui *μάγιστροι*, MAGISTRI, ale căror atribuții nu ne sunt foarte clare. Vizitii erau de două categorii: *ἡνίοχοι*, în număr de patru, doi *FACTIONARII* și doi *μικροπανίται*, șefi ai vizitiilor cu toții, reprezentând demele și facțiunile inferioare ale albilor și roșilor. A doua categorie era aceea a bigarilor, conducători de bigae, *βιγάριοι*, BIGARII. Heniochii aveau dreptul să primească din partea împăratului, ca recunoaștere a meritelor lor, un *hrisov*. Sunt numiți atunci „heniochi cu bulă”, *βοῦλλα*, BULLA, iar aceasta e desemnată și prin *ὁ φακτίων*, FACTIO, „facțiunea”, adică premiul facțiunii, cupa ei. Demele dispuneau de propriul lor *βεστίον*, VESTIARIUM, „vestiar”, pentru echipament și ca tezaur. Cursele se desfășurau pe culoare despărțite prin *κάγκελλα*, CANCELLI, „bariere”. Înainte de începerea lor se trăgeau sorți **dintr-o** *ὄρνα*, URNA, „urnă”, sub supravegherea unei comisii de oficiali ai urnei, *ὄφικιάλιοι τῆς κυλίστρας* (*κυλίστρα*, numele grecesc al urnei). Aceștia erau:

σιλεντιάριος, SILENTIARIUS, χαμαιτριβοῦνος, TRIBUNUS, un reprezentant al așa-numitului ἄκτουάριος, ACTUARIUS, șeful curselor imperiale, doi κομδηνογράφοι, heniohi, alți oficiali. Termenul de κομδηνογράφοι, pe care l-am amintit, desemnează doi reprezentanți ai serviciului imperial al poștelor; κομδίνα, COMBINA era numele permisului poștal și se extinde și asupra combinației de la curse, caii de curse fiind asimilați cailor de poștă. „Combinația” aceasta, numită din secolul al IV-lea, cu un sufix grecesc, și κομδίνευμα, COMBINATIO, este ansamblul datelor despre cursa care constituia obiectul tragerii la sorți: așezarea cailor, repartizarea vizitiilor pe trăsurici, repartizarea culoarelor etc. Se făcea o πρόβα, PROBA, „cursă de probă”. Apoi, μαππάριος, MAPPARIUS, aruncând μάππα, MAPPA, dădea semnalul începerii cursei. Caii purtau în jurul gleznelor, καλάθρικα, CALABRICAE, bandaje protectoare. Întâlnim în hipodrom și pe βούρδων, BURDO, „catâr”, căci aveau loc și curse de catâri. Să mai amintim aici și termenul ξυλόκιρκος, CIRCUS de lemn.

O cursă specială avea loc cu ocazia carnavaulului de tradiție romană numit λουπέркаλ, LUPERCALIA. Dintre *sărbătorile romane*, în Bizanț s-a păstrat multă vreme, cu un conținut schimbat, anume ca zi a împăratului, aceea a Brumaliilor, Βρουμάλια, BRUMALIA, despre care, în secolul al X-lea, ni se dau în CER și PHIL detalii ceremoniale. CHRON PASCH transferă conținutul contemporan al Brumaliilor bizantine, sărbători lipsite de sens religios păgân, asupra Ruminaliilor străvechii Rome a lui Romulus⁶. A celebra Brumalia se spune, în grecește, βρουμαλίζειν. Altă sărbătoare romană e Μαΐουμᾶς, MAIUMA, cu verbul desemnând celebrarea ei, μαΐουμίζειν, pe larg comentată de MAL. Lăsăm aici de o parte numele altor sărbători romane, strănse în repertoriul nostru de latinisme, termeni rari și erudiți, neasimilați cu adevărat de greaca bizantină, care nu fac decât să ofere indicii despre întinderea culturii latine a scriitorilor care le folosesc.

CONCLUZII

Majoritatea cuvintelor de origine latină folosite de scriitorii bizantini din secolele VI-X sunt fapte de limbă curentă, de limbă populară sau termeni tehnici proprii limbajului oficial bizantin. Aceste cuvinte aparțin unor sectoare ale vocabularului mai mult sau mai puțin direct legate de diferitele domenii ale vieții de stat: instituții, administrație, armată, drept, societate, relații internaționale, Biserică, calendar și cronologie, metrologie, navigație, transporturi, urbanism, arhitectură, alimentare cu apă și încălzire, alimentație, curse de cai, sărbători și serbări laice. Ele au intrat din latină în limba greacă până în secolele VI-VII, fie pe cale populară, prin împrumuturi făcute din latina vulgară de vorbitorii de greacă, fie pe cale oficială, ca efect al încercării autorității de a-și crea un instrument de expresie grecesc. Acest fenomen s-a petrecut la toate nivelurile

⁶ CHRON PASCH 211, 21- 213, 4, texte citate și mai jos s.v. βρουμάλιον.

societății, atât în mediul aulic și constantinopolitan, cât și în cel provincial. Majoritatea termenilor latini au dispărut fără să lase urme în neogreacă. Este, mai ales, cazul terminologiei instituționale și juridice care se elenizează progresiv, cu deosebire de la sfârșitul secolului al X-lea. În schimb, termenii de civilizație se păstrează în bună parte în limba neogreacă, iar unii dintre ei sunt transmiși și altor limbi din Sud-Estul european, printre care limba română, ca urmare a răspândirii civilizației de tradiție romană a Bizanțului în această zonă. Pătrunderea cuvintelor latine în greaca literară bizantină din secolele VI-X dovedește vigoarea lor, puterea lor de circulație ca termeni bizantini, fie populari, fie oficiali, nicidecum însă influența directă a limbii latine asupra scriitorilor. Această influență încetează, în linii mari, în secolul al VI-lea. Numai parțial și prin intermediul limbii vorbite pătrund, după această dată, în vocabularul bizantin cuvinte latine din uzul cancelariilor de stat și al Bisericii occidentale care au întreținut relații cu Imperiul bizantin. Un fenomen caracteristic este degradarea anumitor cuvinte care, din termeni oficiali, ajung termeni comuni, de mare circulație, cu sens schimbat. Evoluția semantică a termenilor din limbajul administrativ ține de istoria instituțională bizantină. Ea poate fi urmărită concomitent, în latină și în greacă, în perioada diglosiei Imperiului roman constantinopolitan și numai în greacă, după elenizarea lui deplină. Dacă ar fi să le numim pe toate cu un termen adecvat, *cuvintele latine din greaca bizantină reprezintă, pentru epoca la care ne referim, mai curând o moștenire decât un împrumut*. Valoarea lor stilistică obiectivă constă în aceea că ele conferă expresiei literare exactitate, realism, o anumită tehnicitate și, în unele cazuri, prin formele populare folosite de scriitori, o notă de prospețime destul de rară în literatura Bizanțului vremii de care ne ocupăm. Intrarea cuvintelor latine în compuse grecești, apariția unor derivate ale vechilor latinisme pe teren pur bizantin sunt atât rezultatul evoluției realităților denumite de acestea, prefacerilor suferite de civilizația bizantină, cât și efectul unei tendințe spre îmbogățire, motivare și omogenizare caracteristice lexicului grecesc. Cercetarea lor interesează, așadar, deopotrivă istoria generală și lingvistica și reclamă folosirea metodelor specifice ambelor științe.

IV. SCRITORII ȘI CUVINTELE

Vom încerca în cele ce urmează să descriem, să caracterizăm și să explicăm modul subiectiv în care istoricii bizantini din secolele VI-X folosesc în operele lor cuvintele latine înfățișate în capitolul precedent. Din această perspectivă, vom căuta să formulăm câteva concluzii de natură mai generală privind stilul istoriografiei bizantine din această epocă și să caracterizăm stilul individual al unor scriitori cu personalitate artistică accentuată.

RETORICA BIZANTINĂ ȘI NORMELE LIMBII LITERARE

Pentru ca să putem înțelege deplin semnificația literară și culturală a folosirii latinismelor de către scriitorii bizantini, ni se pare necesar să evocăm mai întâi, succint, câteva elemente fundamentale ale esteticii literare bizantine, principalele norme și criterii care guvernează folosirea literară a limbii grecești și evaluarea scrisului literar în secolele VI-X.

Literatura bizantină a moștenit și a dezvoltat, în felul ei, principiile estetice fundamentale și criteriile de apreciere critică a operelor literare promovate de retorica antichității târzii. Literatura greacă din epoca elenistică și, mai ales, cea din epoca dominației romane elaboraseră o teorie clasicizantă despre scrisul literar. În secolul I a. Chr. se crease, prin reacție împotriva asianismului, o nouă doctrină despre *mimesis*, despre limba literară, despre stil. În centrul imitației, concepute, în esență, în spirit aristotelic, nu mai stă realitatea vie, ci literatura clasică, marile modele literare din epoca de aur a antichității. Aceste modele, inventariate cu grijă și clasate minuțios după genul cărora le aparțin, fiecare gen având un stil propriu, furnizau autorilor de tratate de retorică temeiurile preceptelor lor normative privind practica literară. Idealul literar și lingvistic de tip clasic contribuia însă la îndepărtarea scriitorilor de realitatea vieții ca și de limba vorbită, la apariția și proliferarea unei literaturi livrești, scrise într-o limbă pedantă, arhaizantă, cu un lexic prețios, artificială. Aceste tendințe ale reflecției critice antice, promovate și susținute de retori precum Caecilius din Kaleacte⁷, Dionis din Halicarnas⁸ sau autorul necunoscut al *Tratatului despre sublim*⁹ au fost reluate și continuate de autorii care constituiau baza învățământului literar

---

⁷ Născut în Sicilia la Kaleacte, a trăit la Roma unde a fost alături de Dionis din Halicarnas unul din cei mai importanți retori din epoca lui Augustus. Nu se păstrează decât fragmente din operele lui.

⁸ Născut în 60 î. Chr. la Halicarnas, mort după 7 d. Chr. probabil la Roma. Istoric și profesor de retorică. Opera sa principală, *Antichități romane*, descrie istoria Romei de la începuturile ei legendare până la al doilea război punic. Mai avem de la el tratate de retorică și stil, comentarii asupra oratorilor din Atena, în special Demostene, ca și asupra istoricului Tucidide.

⁹ Autorul este necunoscut. Tratat grec de critică literară probabil din sec. I d.Chr. urmărind în special elementele care contribuie la perfecțiunea operei literare. Remarcabilă definirea sublimului drept „ecou al măreției gândurilor”.

bizantin: Hermogene din Tars¹⁰, Aphtonios din Antiohia¹¹, gramatici ca Dyscolos¹² sau Herodian¹³.

Părinții Bisericii creștine, Vasile al Cezareei¹⁴, Grigore al Nazianzului¹⁵, Grigore al Nyssei¹⁶ și Ioan Hrisostomul¹⁷, elevi ai ultimilor retori păgâni, precum vestitul Libanios¹⁸, ei înșiși practicieni ai învățământului retoric, au cauționat tendința clasicizantă din gândirea critică și estetică greacă târzie. Înțelegerea și aprecierea artei literare din unghiul de vedere al retoricii, așadar dintr-o perspectivă formală, era, în ce-i privește, nu numai rezultatul formației lor școlare, ci și un mijloc care le permitea, prin distingerea expresiei artistice de

¹⁰ Cca 160 – 230 d. Chr. Autor de tratate de retorică, el însuși orator. Dintre cele 5 lucrări care ne-au parvenit sub numele lui, numai două sunt autentice: *Asupra problemelor juridice (Peri staseon)* și *Asupra felurilor de stiluri (Peri ideon)* unde discută calitățile care contribuie la succesul unui discurs.

¹¹ Retor a cărui perioadă de înflorire a fost la sfârșitul sec. IV și începutul sec.V. Elev al lui Libanios. Din opera lui vastă s-au păstrat numai un manual de exerciții retorice (*Progymnasmata*) și 40 de fabule.

¹² Apollonios Dyscolos, născut la Alexandria în sec. II d. Chr. Filolog. Din cele 20 de titluri menționate în Suda ca fiind scrise de el se păstrează astăzi numai 4, dintre care o carte de sintaxă.

¹³ Fiul lui Apollonios Dyscolos. Îi sunt atribuite 50 de titluri dar singura lucrare care s-a păstrat în întregime este *Despre stilul special (Peri monerous lexeos)*.

¹⁴ Vasile din Cezareea, numit și Vasile cel Mare, născut la Cezareea în Cappadocia pe la 329, mort în 379 în același loc. Frate cu Grigore din Nyssa, celebru teolog. Din perioada studiilor la Constantinopol și Atena a rămas prieten pentru restul vieții cu Grigore din Nazianz, faimosul teolog trinitarian. Vasile cel Mare este renumit pentru contribuția sa la formarea conceptului de „trinitate” bazat pe principiul „consubstanțialității” (*homoousios*). Vestite sunt de asemeni omiliile lui asupra *Hexaemeron*-ului („Cele șase zile ale Creației”) și scrisorile lui.

¹⁵ Născut cca 329 la Nazianz, mort în 390 în același loc. Episcop al Constantinopolului (380-381) și al Nazianzului (382-384). A avut o mare importanță în formularea teologiei trinitariene. Împreună cu Vasile cel Mare și Grigore din Nyssa au fost numiți „sfînții părinți cappadocieni”. E considerat un sfânt atât în creștinătatea orientală cât și în cea occidentală. Au rămas de la el discursuri, omilii, scrisori și poezii, din care 250 de epigrame formează cartea a 8-a a antologiei cunoscută sub numele de *Anthologia Greaca*.

¹⁶ A trăit aproximativ între 335 și 395. A fost episcop al Nyssei între 372-376 și din 378 până la moarte. Venerat ca sfânt în toată creștinătatea. Foarte importantă influența lui asupra configurării concepției Trinității pe care o definea drept „o esență a trei persoane”, definiție adoptată în 381 de Primul Conciliu din Constantinopol. A lăsat o considerabilă operă exegetică și dogmatică, precum și omilii, predici și numeroase scrisori.

¹⁷ Hrisostomul, în traducere „Gură de Aur”. Născut în Antiohia cca 340-350, mort la Komana în 407. Devenit episcop al Constantinopolului în 398, a luptat contra unor cercuri nefaste de la curtea imperială, culminând cu atacuri fulminante contra împărătesei Eudoxia. În ciuda popularității uriașe de care se bucura, a fost alungat din funcție și exilat în 404 în Armenia unde a murit trei ani mai târziu. Vestit orator, a lăsat o opera imensă, păstrată aproape în întregime. Partea cea mai importantă constă din omilii exegetice asupra Vechiului și Noului Testament, dintre care 90 asupra Evangheliei lui Matei.

¹⁸ Născut în 314 la Antiohia, mort în 393. Orator și profesor de retorică la Atena, Constantinopol și Nicomedia iar din 354 la Antiohia, unde a rămas până la moarte. A pronunțat discursuri în chestiuni judiciare, administrative sau de interes local și, de asemeni, panegirice ale împăraților Iulian și Theodosius.

conținutul de idei, să valorifice în chip critic și selectiv, de pe poziții creștine, moștenirea antichității păgâne. Ei au ajuns să realizeze astfel sinteza dintre credința creștină și cultura elenică pe care le-o datorăm și care a stat la baza învățământului și culturii bizantine. Retorica clasicizantă a contribuit astfel la păstrarea moștenirii clasice a antichității dar, în același timp, ea și-a anexat teritoriul nou apărut al literaturii creștine, cu întreaga-i zestre de tradiții iudeo-elenice, reprezentate, în primul rând, de *Sfintele Scripturi*. Interpretarea și aprecierea estetică a acestora se făcea prin prisma aceleiași concepții clasicizante despre scrisul literar, cu ajutorul acelorași criterii și concepte critice utilizate în exegeza și evaluarea operelor antichității păgâne.

Așa cum reiese din numeroasele tratate de retorică compuse de bizantini și din observațiile de natură teoretică inserate în operele scriitorilor, critica literară bizantină nu a inovat foarte mult în materie. Chiar spiritele superioare care o reprezintă – un Theodor Metochites (1260-1332)¹⁹, de pildă, în secolele XIII-XIV, căruia Hans-Georg BECK²⁰ i-a dedicat o strălucită monografie²¹ – abia dacă reușesc să formuleze, ca principiu stimulativ al activității literare, transformarea imitației servile a antichității clasice, păgâne și a literaturii clasice creștine în emulație creatoare. Dar însăși această emulație este înțeleasă și îngăduită în limitele riguroase ale cadrului clasicizant, excluzându-se adică orice inovație în materie de genuri, orice inspirație salutară din realitatea vieții, orice apel la resursele expresive ale limbii vorbite. Ambiția majoră a scriitorilor bizantini este, cel mult, aceea de a imprima operelor lor, împovărate de erudiție și elaborate într-o atică de cabinet, amprenta stilistică a propriei lor personalități.

S-a crezut multă vreme că imitarea servilă a antichității de către autorii bizantini este numai rezultatul mărginirii lor culturale, maniei arhaizante, vanității de a-și etala erudiția, gustului pentru exprimarea înflorată și elegantă, într-un cuvânt rezultatul educației lor estetice tradiționaliste și clasicizante, favorizate de menținerea neîntreruptă în Imperiul bizantin – spre deosebire de Occident – a contactului cu tradițiile învățământului antic. S-a încercat, de asemenea, explicarea stilului bizantinilor, atât de străin gustului modern, de tradiție renașteristă occidentală, fie prin religiozitatea creștină de care erau animați și care îi îndepărta de realitățile vieții, impunându-le, pe plan literar, imitarea limbii scrierilor Părinților Bisericii, fie prin conformația lor psihologică

---

¹⁹ Polihistor și om politic a cărui carieră a fost legată de împăratul Andronic II Paleologul (1282-1328). A restaurat și împodobit mănăstirea Chora din Constantinopol, unde a și murit. A lăsat comentarii asupra operelor filosofice ale lui Aristotel, discursuri, poeme, o introducere în astronomia lui Ptolemeu, etc.

²⁰ Bizantinist german (1910-1999), profesor la universitatea din München, unde i-a urmat celebrului Franz Dölger. Coeditor al revistei *Byzantinische Zeitschrift*. Printre lucrările lui mai importante sunt *Geschichte der byzantinischen Volksliteratur* (1971) și *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich* (1959).

²¹ Vezi titlul la Referințe.

specifică, dominată de conștiința hipertrofiată a calității lor de unici succesori autentici ai vechilor clasici, creatorii literaturii grecești antice. A fost invocat, ca posibilă explicație a stilului lor și servilismul bizantinilor față de puterea imperială, pe care caută să o fleteze prin folosirea, în sens panegiric, a celor mai înalte și mai elegante forme de expresie moștenite din antichitatea clasică.

Astăzi, asemenea interpretări par naive și simpliste. Cercetările unor specialiști remarcabili, precum Herbert HUNGER²², Paul LEMERLE²³, Hans-Georg BECK, Emanoil KRIARAS²⁴, au deslușit rostul istoric și sensul cultural al retorismului bizantin. El constituie o trăsătură generală a tuturor manifestărilor spirituale ale bizantinilor, *un stil cultural* lesne de regăsit în ceremonialul aulic, în arta plastică codificată retoric, în științele concepute în același mod retoric, erudit și livresc ca și literatura, în gândirea filosofică prea puțin originală, orientată către aspecte formale și chiar în teologia bizantină în care Hans-Georg BECK descoperea un clasicism teologic, retoric și formalist, lipsit de legătură cu autentică viață religioasă personală și comunitară a bizantinilor. Este stilul unei societăți care dorește să ofere lumii și să-și ofere sieși iluzia absolutei statorniciei, a imobilității în formele considerate singurele legitime ale trecutului. Pe de o parte, acest stil este expresia unei societăți prin excelență conservatoare și tradiționaliste, predominant agrare, care nu a ajuns să-și dezvolte în sens modern, asemenea Occidentului, orașele, industriile, comerțul, știința. Pe de altă parte, el este expresia unei ideologii și organizări politice puternic influențate de Orient. Potrivit lor, lumea întregă și societatea bizantină sunt rânduite ierarhic, în trepte care culminează, la nivelul cel mai înalt cu monarhul, întrupare a perfecțiunii și reprezentant al lui Dumnezeu în numele căruia guvernează lumea întregă. Fiecare treaptă are menirea ei, statutul ei juridic și social, rostul ei politic, limbajul adecvat preocupărilor ei, vestimentația convenită, lecturile potrivite. Trecerea de pe o treaptă pe alta este posibilă, dar ea trebuie să urmeze anumite reguli. În toate trebuie să existe o anumită ordine, τάξις și toate trebuie cârmuite cu o anumită chibzuință, οίκονομία. Cultura este, și ea, o inițiere în adevăr, a cărui cunoaștere trebuie dobândită treptat, cu rânduială și chibzuință. La nivelul ei cel mai înalt, expresia adevărului trebuie să rămână inaccesibilă nechemaților. De aceea,

²² Bizantinist austriac (1914-2000), profesor la universitatea din Viena, președinte al Academiei Austriece de Științe. A editat *Catalogul manuscriselor grecești* din Biblioteca Națională Austriacă, 6 vol., de asemenea *Prosopography of the Palaiologan Period*, 12 vol. A inițiat colecția *Corpus Fontium Historiae Byzantinae* (cca 50 volume până acum). Dintre lucrările sale: *Byzantinische Geisteswelt* (1958), *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner* (1978).

²³ Bizantinist francez (1903-1989), profesor la École française d'Athènes, École pratique des Hautes Études, Sorbonne și Collège de France. A fondat Asociația de studii bizantine și a fost primul ei președinte. Lucrări principale: *Histoire de Byzance* (1960), *Actes de Lavra* (1970-1982, 4 vol.), *Le premier humanisme byzantin* (1971).

²⁴ Lexicograf și filolog grec (1906-2014). Profesor de filologie medievală greacă la universitatea din Thesalonica. A conceput și a inițiat un dicționar monumental al limbii grecești medievale între 1100-1669, din care au apărut până acum 20 de volume.

cultura îmbracă stiluri diferite, grade diferite de accesibilitate. Retorismul, scrierea în limbajul antichității, clasicismul sunt mijloacele care închid celor neinițiați accesul la un adevăr pentru care nu sunt pregătiți, rezervându-l celor care prin eforturi corespunzătoare, printr-o anumită nevoie, ᾄσκησης, s-au învrednicit de el. În același timp, retorismul, clasicismul conferă culturii, literaturii o strălucire ce impune respect profanilor, tot așa cum fastul curții bizantine impune admirație și respect barbarilor.

În spiritul acestei concepții, scriitorii bizantini au elaborat anumite norme ale scrisului literar și, pentru a ne mărgini la ceea ce ne interesează aici, anumite criterii de folosire a cuvintelor. Potrivit retoricii antice, în vigoare în Bizanț, alegerea cuvintelor nu este întâmplătoare. Există cuvinte poetice și nepoetice, cuvinte potrivite și nepotrivite fiecărui gen literar, fiecărui nivel stilistic. Bizantinii vor proceda la fel, clasificând cuvintele potrivit capacității acestora de a fi folosite în diferite genuri. Emanoil KRIARAS, care s-a ocupat în chip special de această problemă, trece în revistă diferite atitudini, diferite moduri de alegere a cuvintelor, de categorisire a lor de către oamenii de litere bizantini de-a lungul secolelor. Pentru IOSIF FILOSOFUL, de pildă, autorul unui *Compendiu de retorică* există cuvinte elegante, κομψαὶ λέξεις și cuvinte naturale, φυσικαὶ λέξεις. Cele dintâi sunt potrivite retoricii, cele din urmă filosofiei. METOCHITES condamnă folosirea cuvintelor populare, pe înțelesul tuturor: „*Dacă sunteți atât de îndrăgostiți de claritatea cu orice preț a expresiei populare și la îndemâna gloatei, de ce întârziți a vă amesteca cu toți aceia care cască gura pe la răspântii, transportându-vă în piețele care furnică de lume? Veți întâlni acolo limbajul atât de dorit a cărui înțelegere e lipsită de dificultate!*” replică el celor care-i critică stilul alambicat, greu de înțeles. Iar în altă parte, tot METOCHITES explică de ce preconizează folosirea unui limbaj greu de priceput de neinițiați: „*Pentru oameni bine pregătiți și nu pentru aceia pe care ignoranța îi face să divagheze, fiecare lucru are locul lui: uneori trebuie să fii explicit, alteori e indicat să-ți amplifichi solemn stilul și să-ți sustragi gândirea înțelegerii mulțimii, folosindu-te de ornamentele artistice... Noi urmăm cu asiduitate acest principiu... chiar dacă s-ar întâmpla să crăpați din această cauză de o mie de ori voi, cei lipsiți din naștere de orice dar al criticii, voi cei care n-ați aprofundat nici definițiile, nici legile artei stilului frumos!*”

Modelul după care trebuie să se conducă în alegerea cuvintelor, ca și în tot ceea ce privește stilul și limba, scriitorul bizantin este textul clasic, sunt scriitorii mari ai antichității. NICHIFOR CHOUMNOS²⁵ declară, către sfârșitul secolului al XIII-lea, că piatra de încercare a valorii scriitorilor noi trebuie să fie

²⁵ Om de cultură și om politic (cca 1250-1327). Ajuns șef al cancelariei imperiale în 1295, a fost de facto conducătorul imperiului când împăratul Andronic II Paleologul, dedicat mai mult ascezei, i-a dat lui în grijă treburile imperiului. A lăsat scrieri de retorică, filosofie, teologie, cosmologie, meteorologie, multe rămase nepublicate, precum și scrisori. A murit la mănăstirea Hristos Filantropul din Constantinopol, unde se călugărise.

DEMOSTENE, PLATON, AELIUS ARISTIDE. „*Dacă urmărești salvarea și gloria literaturii, dacă vrei să te consacri cu totul științelor... studiază limba marilor, ilustrațiilor antici pe care nimeni nu i-a depășit. Dacă urmărești succesul, cuvintele trebuie să fie din limba pură atică, construite potrivit acestei reguli și corespunzând în mod adevărat și firesc lucrurilor*”, spune el. Dar alături de antici, în canonul bizantin de autori desăvârșiți intră și scrierile creștine, în primul rând *Scripturile*, lucru care a îmbogățit desigur lexicul bizantin literar și i-a dat o notă de originalitate. Același NICHIFOR CHOUMNOS, într-un pasaj semnificativ, permite scriitorului recursul la „cărțile sfinte” și-i recomandă: „*așa cum vechii greci citează chiar pasaje întregi din poeți, tu poți să citezi la nevoie, uneori chiar cuvânt cu cuvânt, din Scripturi și din sfintele cărți pe care le ai la îndemână*”. Autorii bizantini înșiși, considerați clasici, sunt supuși acestui tratament care ilustrează persistența procedeelelor recomandate de retorica de la sfârșitul antichității în Bizanț și, totodată, îmbogățirea patrimoniului de modele literare.

Caracterizată prin fidelitatea, împinsă uneori până la servilism, față de retorica antichității târzii, retorica bizantină a ajuns deci să elaboreze norme ale limbii literare întemeiate pe autoritatea capodoperelor literaturii clasice antice, dar și a literaturii biblice și patristice. Retorica bizantină înseamnă ceva mai mult decât prelungirea epigonică a retoricii grecești antice. Ea constituie un elaborat propriu Bizanțului, cu rosturi specifice, ce se încadrează într-un stil cultural distinct. Scriitorii bizantini cei mai înzestrați vor reuși să creeze opere originale, modelând limba greacă medievală potrivit normelor retoricii antice, astfel îmbogățite.

LATINISMELE ÎN SCRISUL LITERAR BIZANTIN

În aplicarea practică a principiilor expuse mai sus, scriitorii bizantini **s-au** lovit de problema latinismelor ca problemă de limbă literară. Le puteau folosi? În ce măsură? În ce fel?

Așa cum am văzut mai sus, latinismele erau pentru ei fie fapte de limbă vorbită, vulgarisme, fie termeni oficiali, folosiți de autoritățile Imperiului și Bisericii în documentele emise de ele. Aceste autorități nu puteau în niciun chip evita terminologia latină, specifică limbajului administrativ și juridic bizantin. Stilul documentelor de stat și juridice, scrise tot într-o *koiné* aticizantă, admitea, firește, folosirea cuvintelor latine. Mai mult decât atât, păstrarea cuvintelor latine în anumite sectoare ale vocabularului grecesc bizantin, în terminologia instituțională, în cea juridică, în vocabularul liturghiei imperiale fusese deliberată, ea izvoara din dorința de a păstra nealterată imaginea „romanității” statului bizantin, a *Romaniei*, cum își numeau bizantinii împărăția. Deși se exprimau exclusiv în limbă greacă, ei se pretindeau totuși Ρωμαῖοι, ROMANI, romani, urmași ai vechilor *Quirites*. Literatura era însă tributară retorismului arhaizant elenistic. Modelele ei erau operele clasicii greci din antichitate și cele ale Părinților greci

ai Bisericii, lexicul trebuia să fie, așadar, pur elenic, potrivit normelor stricte ale retoricii clasicizante. În ce termeni aveau să surprindă aticizantii istorici bizantini realitățile „romeice” – așadar romane și de tradiție romană – pe care le evocau? Cum aveau ei înșiși să-și proclame identitatea romană, de care se prevalau cu tot atâta mândrie ca și de calitatea de propagatori ai elenismului creștin?

Problema nu era desigur insolubilă. Existau, chiar în literatura exemplară a antichității eline, modelele, precedentele compromisului celui mai onorabil. În scrierile lor, POLIBIU, PLUTARH, DIONIS DIN HALICARNAS, ARRIAN sau APIAN rezolvaseră aceeași problemă, care li se impusese prin forța împrejurărilor. Propunându-și să scrie despre statul și istoria romană, ei fuseseră siliți să recurgă firește la termeni latini de împrumut. Unii dintre acești scriitori erau buni cunoscători ai limbii latine, folosiseră și chiar traduseră izvoare istorice latine, fără să-și renege elenismul, chiar dacă manifestaseră simpatie și atașament față de Roma. Ei avuseseră răgazul și resursele culturale necesare elaborării unui stil elin al istoriografiei romane. Cele două procedee, calcul lingvistic și împrumutul propriu-zis, coexistau în operele lor, cu predominarea însă a primului procedeu. Dintre calcurile lui Plutarh să amintim, ca exemple, câteva: ἑπαρχος τῆς αὐλῆς, PRAEFECTUS PRAETORIO, τὸ δημόσιον ταμειῶν, AERARIUM, ἐπαρχία, PROUINCIA, νόμος σιτικός, LEX FRUMENTARIA, ἔμβολα, ROSTRA, σημειοφόρος, SIGNIFER, πατέρες συγγεγραμένοι, PATRES CONSCRIPTI, Λύκαια, LUPERCALIA, ὀνοματολόγος, NOMENCLATOR, τὸ Ἄρειον πεδῖον, CAMPUS MARTIUS, ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχήν, DEPONERE MAGISTRATUM, ἐκθειάζειν, CONSECRARE. Iată și câteva exemple de cuvinte de împrumut, culese, de astă dată, din scrierile lui PLUTARH: δικτάτωρ, DICTATOR, δικτατορία, DICTATURA, καῖσαρ, CAESAR, ἀσσάριον, AS, μίλιον, MILIUM, δηνάριον, DENARIUS, πόπουλος, POPULUS, σενάτος, SENATUS, τριβοῦνος, TRIBUNUS, λικτώρες, LICTORES, φουρκίφερ, FURCIFER.

PLUTARH nu era un scriitor excesiv de arhaizant. El folosește totuși, remarcă HAHN, 239 sqq., mai ales cuvintele întrebuințate înaintea lui de POLIBIU și DIONIS din HALICARNAS, iar latinismele la care recurge sunt cele acceptate de multă vreme în scrisul literar grecesc ori frecvent atestate în izvoarele sale documentare grecești (inscripții, papiri). Exista deci, la majoritatea scriitorilor greci, o anumită rezervă față de latinisme, explicabilă nu prin prejudecăți de ordin politic – cei mai mulți erau favorabili statului roman, PLUTARH învață latinește și subliniază importanța cunoașterii limbii latine – ci prin scrupulele stilistice, de ordin estetic, inculcate de formația lor retorică.

O metodă frecvent folosită de scriitorii greci pentru integrarea cuvintelor latine de împrumut în discursul lor este folosirea unor expresii destinate să le introducă, explicându-le originea și justificându-le totodată prezența în text. Ei „traduc” latinismele, însoțindu-le de „glose”, le fac uneori etimologia și, cel mai adesea, se mulțumesc să le califice drept latine, luându-și distanța față de ele și individualizându-le, izolându-le chiar, prin expresii ca: „*așa-numitul de*

romani/latini”, „*aşa-zisul*”, „*pe acesta romanii/latinii îl numesc*”, „*ceea ce romanii/latinii obișnuiesc să numească*”, „*cum îl numesc romanii/latinii*”. Iată câteva exemple, culese din PLUTARH: κέλερας προσηγόρευσεν, ὅπερ ἐστὶ ταχεῖς (NUMA 7), οἱ καλούμενοι κέλερες (ROMULUS 26), ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ἃ πριγκίπια καλοῦσι Ῥωμαῖοι (GALBA 12), τῷ καλουμένῳ ῥήγι σακρώρουμ (QR 63), τῶν ἀγούρων προσαγορευομένων (AEM PAUL 3), τοῖς περιδεραίοις, ἃ βοῦλλας καλοῦσιν (QR 101), λούπας γὰρ ἐκάλουν οἱ Λατῖνοι τὰς λυκαίνας (ROMULUS 4). Prin această modalitate de tratare a latinismelor, scriitorii greci din antichitatea târzie asiguraseră puritatea stilului lor clasicizant, „aticismul” limbii lor – concept, în realitate, foarte larg – și dezvoltaseră o dimensiune nouă a operei istoriografice, aceea a erudiției în materie de limbă latină și civilizație romană, creând un statut stilistic aparte acestei categorii de mesaje literare.

Scriitorii bizantini vor folosi toate aceste procedee ale scriitorilor greci antici pentru a rezolva problema integrării latinismelor în propriile lor texte. Pe de o parte, ei recurg la calcuri, care sunt, mai toate, atât o moștenire a trecutului literar, cât și o realitate a limbii grecești uzuale din epoca bizantină, pe de alta, ei folosesc cuvintele de împrumut pe care le încadrează în operă prin formulele amintite în rândurile precedente. Vom putea deci citi în PROCOPIU: τὴν ἄγεσταν ... οὕτω γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ποιούμενον τῆ Λατίνων φωνῆ ἐκάλουν (BELLA II, 26, 29), ἐτύγγανε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς Ἰωάννην τε τὸν Ῥουφίνιου καὶ Ἰουλιανοῦ τὸν τῶν ἀπορρήτων γραμματέα πρέσβεις παρὰ Χοσρόην στείλας· ἀσηκρήτις καλοῦσι τὸ ἀξίωμα τοῦτο Ῥωμαῖοι (BELLA II, 7, 15); ἔλκει δὲ λίτρας τὸ κεντηνάριον ἑκατόν, ἀφ’ οὗ δὴ καὶ ὠνόμασται. κέντον γὰρ τὰ ἑκατόν καλοῦσι Ῥωμαῖοι (BELLA I, 22, 4); κόμητα τῆς Ἀρμενίας ἐκάλουν καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ἄρχοντα τοῦτον (AED III, 1, 15); πυργοκάστελλον αὐτῶν ἕκαστον εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῆ Λατίνων καλοῦσι φωνῆ (AED II 5, 8); φοιδεράτοι ἐπικληθέντες· οὕτω γὰρ αὐτοὺς τότε Λατίνων φωνῆ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἠσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ Γότθοι. ἀλλ’ ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. φοίδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυνθήκας (BELLA VIII 5, 14); τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι (BELLA IV 2, 1); τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἐν τοῖς παρατάξεσιν εἰωθὸς φέρειν, ὃν δὴ βανδοφόρον καλοῦσι Ῥωμαῖοι (BELLA IV, 10, 4).

„Glosele” la latinisme sunt un element caracteristic comun tuturor istoricilor bizantini din secolele VI-VII. Le întâlnim în repetate rânduri în opera lui THEOPHYLACT SIMOCATTES în care, practic, nu există cuvânt latin care să nu fie însoțit de glose și de alte formule de inserare în text. Le regăsim la AGATHIAS, la MENANDRU PROTECTORUL, dar mai ales la IOAN DIN LYDIA care nu pierde nici un prilej să se lanseze în considerații despre fiecare cuvânt latin care-i vine sub condei pentru a-și arăta erudiția latină.

După secolul al VII-lea însă, procedeul este rar folosit. Îl regăsim, în secolul al X-lea, la CONSTANTIN PORFIROGENETUL, cu o funcție sensibil modificată. În DE THEMATIBUS, scriitorul simte nevoia să explice etimologia

unor nume de teme, a altor termeni, nume comune sau proprii. El este adus de însuși subiectul său, din nevoi precise de comunicare, să folosească amintitul procedeu. Așa, de pildă, în DE THEM VI, 4,6: τὸ θέμα τῶν Βουκελλαρίων οὐκ ἀπὸ τόπου τινὸς τὴν προσηγορίαν ἐκτίσατο, οὔτε μὴν ἀπὸ ἔθνους οὔτω καλούμενον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπακολουθεῖν τοῖς στρατιώταις καὶ τὰς τροφὰς αὐτῶν ἐπιφέρεισθαι – βουκελλάριος γὰρ κατὰ Ῥωμαίων διάλεκτον ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου καλεῖται – ὥστε εἶναι τοὺς στρατιώτας ἐλαφροὺς καὶ ἀβαρεῖς πρὸς τὸν πόλεμον· βουκέλλος γὰρ τὸ κρικελοειδὲς ψωμίον καλεῖται, κελλάριος δὲ ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου. Τὸ γὰρ οἰκεῖον ὄνομα τοῦ ἔθνους καὶ Ἑλληνικόν, Μαρριανδουνοὶ ὀνομάζονται, ἐπεκλήθησαν δὲ Γαλάται. Sau în DE THEM, IV, 1-2: τὸ δὲ θέμα τὸ καλούμενον Ὀψίκιον πᾶσιν ἔχει γνώριμον τὴν προσηγορίαν· ὀψίκιον γὰρ Ῥωμαῖστί λέγεται, ὅπερ σημαίνει τῆ Ἑλλήνων φωνῇ τοὺς προπορευομένους ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως ἐπὶ εὐταξίᾳ καὶ τιμῇ. Ori în DE THEM, XI: Καῖσαρ δὲ ἐπεκλήθη ... ἐκ τῆς ἀνατομῆς τῆς γαστρὸς τῆς μητέρας αὐτοῦ ... τὴν δὲ ἀνατομὴν τζαῖσαι καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Etimologia aceasta a numelui lui Caesar este un loc comun predilect în istoriografia bizantină din toate timpurile.

CONSTANTIN PORFIROGENETUL adaptează, așadar, împrejurărilor din vremea Renașterii macedonene vechiul procedeu stilistic preluat de primii scriitori bizantini de la antici, într-un spirit nou. Îl putem califica „de bun gust” cum e, de altfel, din punct de vedere estetic, întreaga operă a acestui scriitor imperial. Căci, la scriitorii din secolele VI-X, introducerea cuvintelor latine prin formule explicative și însoțirea lor de inutile glose constituie, de cele mai multe ori, o stângăcie stilistică, determinată de pedanterie și de servilismul față de modelul antic. Dacă în cazul unor PLUTARH sau POLIBIU, scriitorii greci antici, procedeu de care ne ocupăm avea o justificare logică, fiind vorba de cuvinte latine, simțite ca străine, în acela al scriitorilor din epoca bizantină, când latinismele aparțineau limbii grecești curente, în care intraseră de multă vreme, el este lipsit de funcția estetică și instructivă reală pe care o avea înainte. Dat fiind că bizantinii se numeau ei înșiși *romei*, Ῥωμαῖοι, ROMANI, romani, precizări ca „romanii spun”, „cum zic romanii”, cu care scriitorii însoțesc cuvintele latine, pot să genereze confuzii și nedumeriri. Unii scriitori bizantini, ca PROCOPIU, LYDOS sau AGATHIAS, evită acest efect nedorit întrebunțând și alte denumiri etnice pentru desemnarea mai exactă a romanilor de care e vorba: οἱ Λατῖνοι, „latinii”, οἱ Ἴταλοί, „cei din Italia”.

Dispariția acestui procedeu stilistic din literatura posterioară secolului al VII-lea se datorează probabil, în bună măsură, nu atât sesizării dizarmoniei produse prin folosirea lui, cât dispariției cunoștințelor de latină în Bizanțul vremii. Glosele apar numai ca locuri comune – cum e etimologia numelui lui CAESAR – transmise din scriitor în scriitor, fără ca nici unul să stăpânească într-adevăr limba latină. Spre deosebire de aceste noi generații de literați, cei din secolul al VI-lea și al VII-lea, cu o formație juridică latină, pe lângă cea retorică elină, aveau suficiente cunoștințe pentru a-și da seama de originea latină a cuvintelor. De altfel, ei le foloseau, probabil, și în forma lor originară, în latinește. LYDOS este, cum

arătam, unul dintre promotorii menținerii limbii latine, pe care o vorbește curent, în administrație.

Nu numai prin glosele la cuvintele de origine latină, nu întotdeauna cu gust folosite, s-a manifestat, în literatura bizantină, spiritul retoric, de imitație stângace a modelului antic. Exemple încă și mai caracteristice ne oferă alte aspecte ale operelor lor. Ernst STEIN atrăgea atenția asupra unuia dintre procedeele stilistice ale lui PROCOPIU pe care dorința de a împrumuta și folosi la rândul-i formule întrebunțate frecvent de TUCIDIDE îl face să sacrifice, de dragul lor, claritatea și chiar exactitatea propriei lui expuneri²⁶. În ce-l privește pe SIMOCATTES, încă și mai retoric decât PROCOPIU, el denumește întotdeauna pe conducătorii provinciilor bizantine, *satrapi*, după modelul lui HERODOT care se referea la guvernatorii provinciali persani. E drept că procedeul, vituperat de bizantinologi, poate fi pus în legătură cu adoptarea concomitentă de către Heraclius, pentru prima dată în mod oficial, a denumirii de *basileu*, după înfrângerea regelui persan, de la care îl preia.

Sistemul gloselor se încadrează așadar în stilul general al istoriografiei bizantine din prima perioadă a evoluției ei, este o rămășiță, epigonic utilizată, a învățământului retoric antic, *paideia* greacă din ultima fază a Imperiului roman. Cei care îl folosesc sunt, mai toți, reprezentanți ai direcției conservatoare din vremea lui Iustinian, partizani ai diglosiei relevate și analizate de Gilbert DAGRON, adepți ai menținerii limbii grecești ca limbă a *paideii* și a latinei ca limbă a *politeii*. Cel mai caracteristic este, fără îndoială, cazul lui IOAN LYDOS, militant îndârjit pentru păstrarea latinei ca limbă de stat, dar și practicant zelos al purismului elenic în scrisul lui literar.

CELE DOUĂ STILURI ALE PROZEI ISTORICE BIZANTINE ȘI LATINISMELE

Datorată lui Karl KRUMBACHER, autorul monumentalei *Istoriei a literaturii bizantine*, operă care inaugurează epoca bizantinologiei moderne, împărțirea convențională a scrierilor istoriografice bizantine în două categorii distincte, *istorii* și *cronici*, a devenit un adevărat *topos* științific. Această împărțire își găsește justificarea în însăși concepția bizantinilor privitoare la scrisul istoric. Ei deosebesc *istoriile*, intitulate *ιστορίαι* de *cronici* sau *cronografe*, numite *χρονικά*, *χρονογραφαί*, pe autorii de *istorii*, *οἱ ἱστορήσαντες*, de autorii de *cronici*, *οἱ χρονογραφήσαντες*. *Istoriile* sunt scrieri care se ocupă de un interval bine determinat de timp, de obicei, de vremea trăită conștient de scriitor, ele sunt elaborate de oameni cultivați, de cele mai multe ori personalități de frunte ale Imperiului, dregători care au participat la evenimentele pe care le povestesc și pe care le înfățișează dintr-un unghi de vedere personal, uneori cu intenții politice.

²⁶ Vezi *supra*, p. 31.

Istoriile sunt scrise într-un stil marcat clasicizant, după modelul marilor istorici din antichitate, ale căror procedee literare, precum discursul sau epistola fictive, sunt folosite deliberat. Uneori istoricii bizantini manifestă evident preferințe pentru un anumit model, alegând, de pildă, între TUCIDIDE, XENOFON, HERODOT sau PLUTARH. *Cronicile* sau *cronografele* sunt scrieri care înfățișează evenimentele istoriei mondiale de la facerea lumii până în zilele scriitorului, dacă acesta apucă să-și termine opera. De cele mai multe ori, proveniența cronicilor este monastică. Ele sunt pătrunse de spirit religios, adesea chiar de fanatism, în lumina deformantă a căruia narează uneori evenimentele mai apropiate sau mai depărtate și acordă, oricum, o atenție deosebită faptelor de ordin religios. Cronicile nu selectează materialul povestirii după criterii obiective; nu atât importanța istorică a evenimentelor, cât, mai ales, caracterul lor neobișnuit, spectaculos, dacă nu chiar senzațional le impune atenției scriitorilor. Ele cumulează, rânduindu-le cronologic, pe ani, relatări, culese din felurite izvoare de același gen, despre cataclisme naturale, miracole, întâmplări bizare, fapte mărețe, întâmplări politice, războaie, lupte celebre, eroi iluștri, lucruri de un tragic sau comic ieșit din comun, construcții de monumente, întemeieri de orașe, hotărâri importante din viața Bisericii, sinoade, caterisiri, canonizări și multe altele. Cronicile sunt scrise într-o limbă mai apropiată, cel puțin prin lexic, de limba de toate zilele. Ele nu-și iau drept model scrierile antice, sunt nu o dată chiar potrivnice clasicismului în care văd ascunsă ispita ereziei „elinești”, a păgânismului. Modelul lor literar sunt *Biblia* și scrierile bisericești. Autorii de cronici își compilează adesea, în propriile lucrări, predecesorii înainte de a le duce mai departe firul povestirii, în vreme ce autorii de istorii își continuă înaintașii ori relatează, în paralel cu alți scriitori contemporani, dintr-un punct de vedere și într-un stil personal, aceleași evenimente.

Unii învățați au susținut că limba cronicilor ar fi greaca populară, limba vorbită curent de bizantini. Cercetările mai recente au demonstrat însă convingător că atât cronicile, cât și istoriile sunt scrise în limba literară bizantină, în acea *koiné* clasicizantă, o limbă artificială, de cultură, deosebită de limba vorbită curent, adică de neogreacă. În a sa *Istorie a literaturii profane bizantine în limba pură*, care reface, în acord cu noile rezultate ale cercetării și într-un spirit personal, vechiul manual al lui Karl KRUMBACHER, Herbert HUNGER califică cronicile drept o „*Trivalliteratur*” bizantină, echivalentul literaturii de „*Sex and Crime*”, din zilele noastre. Este vorba, așadar, de două modalități stilistice ale scrisului istoric – una mai elegantă și mai savantă, cealaltă mai puțin îngrijită, dar mai lesne accesibilă – și nu neapărat de două limbi – cea pură, artificială și cea vorbită, vie. Herbert HUNGER încadrează, din această cauză, cronicile și istoriile într-un capitol unic al istoriei literare bizantine, cel al istoriografiei, urmărindu-le evoluția în timp simultan, nu separat, ca înaintașii săi.

Din punctul de vedere al folosirii latinismelor, care ne interesează aici, este evident că avem a face cu două modalități stilistice diferite ale uneia și

aceleiași literaturi istoriografice, ale uneia și aceleiași limbi literare. Față de uzul literar comun, față de norma ideală a limbii literare, libertatea istoricilor se manifestă prin folosirea, de preferință, a unuia sau altuia dintre modelele eline antice, a prozei ioniene sau a celei atice, cu consecințele lexicale respective, prin cultivarea expresiei obscure, „baroce” sau simple, clare, „clasice”. Libertatea cronicarilor se manifestă prin apropierea lor de limba vorbită, prin apelul la resursele ei, mai ales lexicale. În consecință, istoricii evită, în general, latinismele, în măsură mai mare sau mai mică, fiecare potrivit gustului său, cronicarii, dimpotrivă, le folosesc din abundență. Stilul istoricilor este mai net individualizat, mai divers, mai puternic marcat de preferința pentru diferite modele antice, mai ușor identificabil după criteriile stilistice, acela al cronicarilor este mai omogen, din pricina unicității modelului lor literar-lingvistic – limba literaturii bisericești – și a absenței ambiției literare personale. Latinismele, în măsura în care, ca fapte de limbă vorbită, reflectă apelul la resursele acestora sunt și ele un factor unificator al stilului cronicilor.

Această situație foarte caracteristică poate fi ilustrată printr-un paradox: PROCOPIU, scriitor care vorbește latina, trăitor într-un mediu în care latina e la modă și, mai mult, e limba oficială a Imperiului lui Iustinian, nu folosește, în opera sa de cca 1700 de pagini tipărite, mai mult de 50 de latinisme, pe care, în marea lor majoritate, le caracterizează ca atare, traducându-le în glose. Dintre acestea, câteva sunt cuvinte latine reproduse ca atare în comentarii etimologice. În cele 500 de pagini ale cronicii sale, TEOFAN MĂRTURISITORUL, aristocrat bizantin și călugăr din secolul al IX-lea, care nu cunoaște limba latină, folosește 197 cuvinte latine, inclusiv derivate și compuse bizantine, cu elemente grecești, ale acestor cuvinte. Este vorba evident, de o diferență de stil literar și nu de o evoluție a limbii și, în nici un caz, de o eventuală influență latină ulterioară epocii lui Iustinian. Contemporanul lui PROCOPIU, MALALAS din Antiohia, părintele speciei literare a cronicii universale bizantine, folosește, la rândul său, în 500 de pagini tipărite de cronică, peste 150 de cuvinte latine, inclusiv derivate și compuse cu elemente lexicale grecești. Spre deosebire de PROCOPIU, MALALAS, creatorul noului stil istoriografic al cronicii, nu folosește aproape niciodată glosa în cazul cuvintelor latine de împrumut din greacă, ci numai în cazul latinismelor neasimilate, al celor simțite ca străine. MALALAS cunoaște latina, citește opere latine și citează pasaje din ele, uneori chiar traduce el însuși – sau așa lasă impresia – textele puse în paralel (285, VERGILIUS). El este, ca și TEOFAN, două secole mai târziu, adeptul unei limbi grecești romanizate, impregnate de cuvinte latine folosite firesc, fără ostentație.

După secolul al VII-lea, când cunoștințele de limbă latină ale literaților constantinopolitani devin mai mult decât precare, scriitorii bizantini, istorici sau cronicari, nu mai văd în termenii bizantini de obârșie latină pe care sunt nevoiți să-i întrebuințeze cuvinte de origine negreacă, ci doar cuvinte aparținând vorbirii curente. *Nu latinitatea, ci vulgaritatea lor este particularitatea care le*

definește acum statutul literar. În secolul al X-lea, în scurtul său *Prooimion* la DE CEREMONIIS, CONSTANTIN PORFIROGENETUL ține să precizeze din capul locului că a folosit cuvinte din limba populară, vorbită, pentru ca scrisese sale să fie limpezi și ușor de înțeles, că a dat lucrurilor numele purtat de ele în mod obișnuit: ὡς ἂν δὲ σαφῆ καὶ εὐδιάγνωστα εἶεν τὰ γεγραμμένα, καὶ καθωμιλημένη καὶ ἀπλουστέρα φράσει κεχρήμεθα καὶ λέξεσι ταῖς αὐταῖς καὶ ὀνόμασι τοῖς ἐφ' ἐκάστῳ πράγματι πάλαι προσαρμοσθεῖσι καὶ λεγομένοις. DE CEREMONIIS cuprinde, în cele 807 pagini ale ediției de la Bonn, cca 700 de cuvinte latine, inclusiv derivatele și compusele lor cu elemente lexicale grecești pe teren bizantin, iar frecvența acestora pe fiecare pagină depășește frecvența latinismelor din toate celelalte texte pe care le-am parcurs. Sunt între 10 și 20 de cuvinte latine pe fiecare pagină – există, desigur, termeni care se repetă, specifici fiecărui capitol – o caracteristică generată, desigur, și de caracterul foarte tehnic al acestei opere.

Stilul lui CONSTANTIN PORFIROGENETUL nu se distinge însă numai prin numărul și frecvența cuvintelor latine folosite, ci și prin faptul că multe dintre ele sunt utilizate în forma lor populară, ceea ce duce la apropierea limbii literare scrise de limbajul cotidian. Alături de formele savante, „corecte” corespunzătoare sau chiar în locul lor, apar formele vulgare ἀδμινσιών/ἀδμισσιών, μανδύλιον/μαντύλιον, μίνσα/μίσσα, μινσουράτωρ/μηνσουράτωρ, μίνσος/μίσσος, πρόκεσσος/πρόκεσσος.

CONSTANTIN PORFIROGENETUL este creatorul unui stil propriu în care și scrie toate operele de caracter istoriografic, realiste, sobru structurate și bogate în informații de cea mai mare importanță, stil caracterizat, printre altele, de folosirea unui mare număr de cuvinte de origine „vulgară” din vorbirea curentă, între care termeni de origine latină. El se găsește astfel la originea unei tendințe de „clasicism temperat” în literatura bizantină și a devenit precursorul adepților liniei de mijloc în problema atât de disputată a diglosiei grecești.

Acest nou stil istoriografic, care tinde la atenuarea diferențelor dintre cronici și istorii, cel puțin în privința limbii folosite, își găsește expresia și în alte scrieri aparținând unor contemporani și urmași literari imediați ai lui CONSTANTIN PORFIROGENETUL. Este stilul lui IOSIF GENESIOS, autorul unei istorii consacrate secolului al IX-lea și al continuatorilor lui TEOFAN, desemnați prin numele colectiv THEOPHANES CONTINUATUS. Reacția conservatoare, puristă, se face însă simțită în *Istoria* lui LEON DIACONUL. În dezvoltarea ulterioară a literaturii bizantine, cele două tendințe, puristă și moderată, se vor înfrunța mereu pe terenul istoriografiei savante, dublate de consecvent popularele cronici universale, de obârșie predominant monastică.

Nu trebuie să credem că istoricii puriști elimină cu totul orice latinism din scrierile lor. Parcurgerea textelor ne duce însă la concluzia că, în uzul istoricilor bizantini, cele mai frecvente sunt latinismele strict necesare relatării corecte a evenimentelor, adică: termenii instituționali, termenii din domeniul calendarului (nume de luni), termenii din domeniul metrologiei, din domeniul

militar și unii termeni de civilizație. Pe măsura consolidării civilizației bizantine în forme grecești și a dispariției cunoștințelor de limbă latină, lexicul istoriografiei se fixează; latinismele de uz curent sunt acceptate, fără ca acest fapt să mai fie marcat în chip special. Fixarea lexicului istoriografiei este concomitentă cu aceea a terminologiei instituționale bizantine, desăvârșită în vremea dinastiei macedonene, când Imperiul ajunge la maximă înflorire și stabilitate. Nivelul general al erudiției latine rămâne însă, în secolul al X-lea, scăzut și, cu toate performanțele înregistrate pe alocuri, lexiconul SUDA reflectă această situație.

STILUL ERUDIT AL LUI IOAN DIN LYDIA ȘI LATINISMELE

Expunerea noastră ar rămâne incompletă, dacă nu ne-am opri, foarte pe scurt, și asupra altei variante a stilului istoric, stilul erudit, de anticar, al lui IOAN DIN LYDIA. Cultura latină a lui IOAN DIN LYDIA merită o cercetare aparte. El cunoaște direct operele autorilor romani din vremea Republicii, citește literatura latină a Imperiului, lucrările de drept. Particularitatea stilistică cea mai frapantă a operei lui este prezența a numeroase cuvinte latine, *Fremdwörter*, inserate în text ca atare. La prima vedere, IOAN DIN LYDIA pare să fie unul dintre scriitorii cei mai latinizanți pe care i-a produs Bizanțul. Cum arătam mai sus, această impresie e falsă și cea dintâi lectură atentă a textelor o risipește. Vocabularul grecesc al lui IOAN DIN LYDIA e la fel de bogat sau de sărac în cuvinte latine ca al oricărui dintre scriitorii cultivați contemporani lui. Îndrăznim să afirmăm chiar că nu e mai latinizant decât PROCOPIU, decât protectorul și prietenul său personal PETRU MAGISTRUL ori decât MENANDRU. Este însă mai interesat de trecutul Romei și citează până la sațietate nume latinești de instituții republicane și imperiale, de funcționari, de arme, de categorii de soldați, de material și echipament militar, de veșminte arhaice, de sărbători romane, de animale, păsări și obiecte de tot soiul. De fiecare dată, el le însoțește de traducerea, glosa corespunzătoare, introducându-le în text prin formulele consacrate de uzul autorilor antici asupra cărora am stăruit ceva mai înainte. Numai de câteva ori reproduce cuvinte latine transcrise în caractere latine. Cel mai adesea, el elenizează superficial forma cuvântului, conformându-se și în această privință uzului clasic antic. Traducerile sale din latinește, fragmente și pasaje întregi din juriști, din istorici romani, din comentariile unor filologi, sunt realizate în spiritul purist al tradiției literare eline. IOAN DIN LYDIA nu introduce în asemenea texte mai multe latinisme decât oricare altul dintre contemporanii lui.

Câteva exemple de cuvinte latine citate de IOAN DIN LYDIA alături de care reproducem „glosa”, „traducerea” lui, ne vor ajuta să înțelegem particularitățile stilului acestui scriitor, dar să ne și dăm seama totodată de realitatea faptului că, în secolul în care el trăiește, mulțimea anonimă a cetățenilor romani vorbitori de limbă greacă reușise să creeze, prin asimilarea latinismelor și să impună, prin ponderea lor numerică în limba literară, acel lexic grecesc apt să-l echivaleze, iar

apoi să-l înlocuiască cu totul pe cel latin în uzul oficial al Imperiului. Întâlnim, așadar, cuvinte ca: ἰλλούστριος, λαμπρός, ILLUSTRIS; κουρία, φυλή, CURIA; δεπουτάτος, ἀφορισμένος, DEPUTATUS; ὀφφίκιον, τάγμα, ἐξουσία, OFFICIUM; πρίγκιψ, ὁ προτεύων, πρώτη κεφαλή, PRINCEPS; ρατίων, λογισμός, RATIO; σουβαδιούδα, ὑποδοθηός, SUBADJUVA; χαρτουλάριος, χαρτοφύλαξ, CHARTULARIUS; βάρκα, δρόμων, BARCA; βουριχάλλια, ἄμαξα, BURICHALLIA; βένετοι, σιδηροδάφοι, UENETI; βίριδες, ἀνθηροί (termenul uzual era πράσινοι), UIRIDES; ἰμαγινιφέρης, εἰκονοφόροι, IMAGINIFERI; κεντουρίων, ἑκατοντάρχης, CENTURIO; σαγιττάριοι, SAGITTARII; κέλερ, ταχύς, CELER; λῶρος, ἐπωμῖς, LORUM; σενᾶτος, γερουσία, βουλή, SENATUS; σκοῦτον, ἀσπίς, SCUTUM etc., etc.

Stilul erudit al lui IOAN DIN LYDIA nu are continuatori în perioada de care ne ocupăm; îi stă alături numai întregul lexicon SUDA care se și inspiră, nu o dată, dintr-însul.

Exemplul acestui scriitor ne ajută să înțelegem mai bine esența problemei latinismelor din greaca literară bizantină și sensul politicii lingvistice din vremea lui Iustinian. Reprobabilă pentru bizantinii acestei vremi era nu atât folosirea cuvintelor de origine latină, cât schimbarea funcției culturale a limbii grecești, transformarea ei dintr-o limbă a *paideii* într-o limbă a *politeii*. Latinomania lui IOAN DIN LYDIA în materie de limbă de stat este dublată de purismul său aticizant în materie de limbă greacă literară; e vorba de cele două fețe ale aceluiași temperament excesiv, dogmatic și conservator.

V. CONCLUZII

În istoriografia bizantină din secolele VI-X se conturează, aşadar, două stiluri literare, caracterizate prin două atitudini diferite faţă de latinisme: *stilul purist*, aticizant şi clasicizant, al *istoricilor*, care încearcă deliberat să le excludă, în măsura posibilului, din uzul literar ori să le neutralizeze prin procedee stilistice moştenite de la istoricii greci din epoca romană şi *stilul demoticizant*, vulgarizant, al *cronicarilor*, care le folosesc, spontan şi firesc, din abundenţă. În cele două atitudini faţă de latinisme se manifestă cele două atitudini ale literaţilor bizantini faţă de limba vorbită. Cuvintele de origine latină din greaca bizantină nu sunt, în perioada care ne interesează, neologisme de dată recentă, ci fapte de limbă curentă, vulgarisme de dată veche, dar lipsite de demnitatea literară pe care numai utilizarea lor de către clasicii elini le-ar fi putut-o conferi; din această pricină, ele sunt respinse principial de adepţii stilului purist, dar admise de practicanţii stilului demoticizant. În perioada protobizantină, în secolele VI-VII, scriitorii care stăpânesc, mai mult sau mai puţin, limba latină mai sunt conştienţi încă de originea străină, negreacă, a cuvintelor latine pe care le folosesc şi le tratează ca atare. Totuşi, chiar şi pentru aceşti scriitori bizantini, spre deosebire de scriitorii elini din antichitate, latinismele constituie termeni de uz curent proprii unei civilizaţii comune deopotrivă cetăţenilor de limbă greacă şi cetăţenilor de limbă latină ai Imperiului, termeni de împrumut intraţi, ca atare, de multă vreme, în limba greacă. De aceea procedeul scriitorilor purişti bizantini care evită latinismele sau le tratează ca pe nişte termeni străini e desuet şi epigonic, anacronic şi vicios din punct de vedere estetic. O tendinţă caracterizată prin bun simţ şi măsură se manifestă în opera lui CONSTANTIN AL VII-LEA PORFIROGENETUL care încearcă, prin apropierea limbii literare de limba vorbită, să elaboreze un stil bizantin al prozei istorice greceşti, caracterizat, între altele, şi prin folosirea firească a latinismelor intrate de secole în limba greacă; împăratul scriitor creează astfel precedentul unei orientări stilistice favorabile „vulgarismelor” în genere, care va fi, chiar dacă nu imediat, valorificat de urmaşii săi literari. Fără niciun viitor e, în schimb, *stilul erudit* al lui IOAN DIN LYDIA, ultimul bilingv greco-latin desăvârşit, personalitate de excepţie, reprezentant singular al unei tradiţii în declin şi nu exponentul unei puternice tendinţe literare generale. Eşecul lui este eşecul formulei însăşi de organizare a statului preconizate de Iustinian, semnul ireversibilei transformări a Imperiului dintr-un stat roman de limbă latină şi greacă, într-un stat de tradiţie romană, dar de limbă greacă. Treptat şi selectiv, latinismele din greaca bizantină vor deveni elementele unui stil literar grecesc original, componentă a stilului cultural al Imperiului bizantin, atât de ataşat originilor sale romane.

REFERINȚE

- ADLER, A., *Suidae Lexicon*. Leipzig 1928-1938, vol. 1-5.
- ARNALDI, F., *Latinitatis Italicae medii aevi inde ab a.CDLXXVI usque ad a. MXXXII lexicon imperfectum*. Bruxelles 1939-1964, I-IV.
- BECK, H.G., *Theodor Metochites, die Krise des byzantinischen Weltbildes im 14. Jahrhundert*. München 1952.
- BHG: Halkin, F., *Bibliotheca Hagiographica Graeca*. Bruxelles 1957.
- BRÉHIER, L., *Le monde byzantin*. Paris 1947-1950.
- BURGMANN, L., *Byzantinische Rechtslexika*. Fontes minores II. Ed. D. Simon. Frankfurt 1977, p. 87-146.
- BURY, J. B., *The Imperial Administrative System in the Ninth Century*. London 1911.
- CAMERON, A., „Latin Words in the Greek Inscriptions of Asia Minor”: *American Journal of Philology* 52 (1931), p. 232-262.
- CAVENAILLE, R., „Influence latine sur le vocabulaire grec”: *Chronique d'Égypte* 26 (1951), p. 391-404.
- CAVENAILLE, R., *Le latin d'Égypte et son influence sur le grec*. Liège 1948 (disertație inedită).
- CRUSIUS, Martin, *Turco-Graecia*. Modena 1972 (= 1584).
- DAGRON, Gilbert, „Aux origines de la civilisation byzantine: langue de culture et langue d'état”: *Revue historique* 93 (1969), p. 23-56.
- DARROUZÈS, J., *Épistoliers byzantins du Xe siècle*. Paris 1960.
- DARROUZÈS, J., *Recherches sur les offikia de l'Église byzantine*. Paris 1970.
- DIEHL, Ch., *Étude sur l'administration byzantine dans l'exarchat de Ravenne*. Paris 1888.
- DIEHL, Ch., *Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle*. Paris 1901.
- DIETRICH, K., *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr.* Leipzig 1898.
- DÖLGER, Fr./J. KARAGIANNPOULOS, *Byzantinische Urkundenlehre*. München 1968.
- GARCIA DOMINGO, E., *Latinismos en la koiné (en los documentos epigraficos desde el 212 hasta el 14 d.C.)*. Grammatica y lexico griego-latino, latino-griego. Burgos 1979.
- DUCANGE, Charles Du Fresne sieur, *Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Graecitatis*. Lyon 1688.
- GIGANTE, M., „Significato della cultura latina a Bisanzio”, în: *Actes du XVe Congrès International d'Études Byzantines. Rapports et corapports*. I. Histoire. Athènes 1976.

- GÖTZELER, L., *Animadversiones in Dionysii Halicarnasensis Antiquitates Romanas*. München 1893-1894, I-II.
- GRUMEL, V., *La chronologie*. Paris 1958 (Traité d'études byzantines, 1).
- GUILLAND, R., *Études de topographie de Constantinople byzantine*. Berlin/Amsterdam 1969, I-II.
- GUILLAND, R., *Recherches sur les institutions byzantines*. Berlin 1967.
- GUILLAND, R., *Titres et fonctions de l'Empire byzantin*. London 1976.
- HAHN, L., *Rom und Romanismus im griechisch-römischen Osten*. Leipzig 1906.
- HAHN, L., „Zum Gebrauch der lateinischen Sprache in Konstantinopol”, în: *Festgabe für Martin von Schanz zur 70. Geburtstagsfeier*. Ed. A. Dyroff. Würzburg 1912, p. 173-183.
- HAHN, L., „Zum Sprachkampf im römischen Reich bis auf die Zeit Justinians”, în: *Philologus*. Suppl. Bd. 10. Leipzig 1907, p. 675-718.
- HEMMERDINGER, B., „Les lettres latines à Constantinople jusqu'à Justinien”, în: *Polychordia*. Ed. F. Dölger/ P. Wirth. Amsterdam 1966, p. 174-178.
- HUNGER, H., *Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner*. München 1978, I-II.
- JANIN, R., *Constantinople byzantine*. Paris 1964.
- JONES, A.H.M., *The Later Roman Empire 284-602*. Oxford 1964, I-III.
- KRIARAS, E., „La diglossie des derniers siècles byzantins. Naissance de la littérature néo-hellénique”, în: *Proceedings of the 13th International Congress of Byzantine Studies*, Oxford 5-10 September, 1966. Ed. J. M. Hussey, D. Obolensky, S. Runciman. London: Oxford University Press, 1967, p. 283-300.
- KRIARAS, E., *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδου γραμματείας 1100-1669*. Thessalonike 1968-
- LAFOSCADE, L., „L'influence du latin sur le grec”, în: *Études de philologie néo-grecque. Recherches sur le développement historique du grec*. Ed. I. Psichari. Paris 1892, p. 83-158.
- LAMPE, G.W.H., *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford 1961.
- MAGIE, D., *De Romanorum iuris publici sacrique vocabulis sollemnibus in Graecum sermonem conversis*. Leipzig 1905.
- MAIGNE d'Arnis, W.-H., *Lexicon manuale ad scriptores mediae et infimae Latinitatis*. Paris 1858.
- MEINERSMANN, B., *Die lateinischen Wörter und Namen in den griechischen Papyri*. Leipzig 1927.
- MEYER, G., *Neugriechische Studien III. Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen*. Wien 1895.
- MIHĂESCU, H., „La lingua latina e la lingua greca nell'Impero bizantino”: *Atene e Roma* 18 (1973), p. 144-153.
- MIHĂESCU, H., „La littérature byzantine source de connaissance du latin vulgaire”: *RESEE* 16 (1978), p. 195-215 și 17 (1979), p. 39-60.

- MIHĂESCU, H., „Les éléments latins du *Strategikon* de Maurice et leur écho en néo-grec”: RESEE 6 (1968), p. 481-498; 7 (1969), p. 155-166, 267-280.
- MIHĂILĂ, Gh., „Sintagma lui Matei Vlastaris și începuturile lexicografiei slavo-române (sec. XV-XVII)”, în: Gh. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*. București 1972, p. 261-306.
- MIRAMBEL, A., *La langue grecque moderne*. Paris 1959.
- NIERMEYER, J. E./ C. VAN DE KLEFT, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*. Revised by J. W. J. Burgers. Leiden/Boston 2002, I-II.
- OIKONOMIDES, N., *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Paris 1972.
- PREISIGKE, Fr./ E. KIESSLING, *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden mit Einschluss der griechischen Inschriften, Aufschriften, Ostraka, Mumien-schilder usw. aus Ägypten*. Berlin/ Marburg 1925-1978, vol. I-IV.
- PSALTES, St. B., *Grammatik der griechischen Chroniken*. Göttingen 1913.
- SCHILBACH, E., *Byzantinische Metrologie*. München 1970.
- SICKINGER, Ant., *De linguae Latinae apud Plutarchum et reliquiis et vestigiis*. Freiburg im Breisgau 1883.
- SKOK, P., „Byzance comme centre d’irradiation pour les mots latins des langues balkaniques”: *Byzantion* 6 (1931), p. 371-378.
- SOPHOCLES, E. A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (From B.C. 146 to A.D. 1100)*. New York 1957.
- STEIN, E., *Histoire du Bas-Empire*. Paris 1949-1959, I-II.
- TRIANDAPHYLLIDIS, M. A., *Studien zu den Lehnwörtern der mittelgriechischen Vulgärliteratur*. Marburg I. H. 1909.
- TRIANAPHYLLIDÈS, C.C., „Lexique des mots latins dans Théophile et les Nouvelles de Justinien”, în: J. Psichari (ed.), *Études de philologie néo-grecque. Recherches sur le développement historique du grec*. Paris 1892, p. 159-277.
- ULRICH, J. B., *Über die Latinismen des Dio Cassius*. Progr. Nürnberg 1912.
- VISCIDI, F., *I prestiti latini nel greco antico e bizantino*. Padova 1944.
- VOGT, A.: Constantine VII Porphyrogénète, *Le livre des cérémonies*. Texte établi et traduit par Albert Vogt. Comment. par Albert Vogt. Paris 1939. vol. II.
- WEBER, C. Fr., *De Latine scriptis quae Graeci veteres in linguam suam transtulerunt*. Kassel 1835-1852.
- ZILLIACUS, H., „Das lateinische Lehnwort in der griechischen Hagiographie. Ein Beitrag zur Geschichte der klassizistischen Bestrebungen im X. Jahrhundert”, *Byzantinische Zeitschrift* 37 (1937), p. 302-344.
- ZILLIACUS, H., *Zum Kampf der Weltsprachen im Oströmischen Reich*. Helsingfors 1935.

ABREVIERI

- AGATH: Agathias, *Historiae* in: *Historici Graeci Minores*. Ed. L. Dindorfius. Vol. 2. Menander et Agathias. Leipzig 1871, p. 132-392.
- BEN: „Le *taktikon* du cod. Hierosol. GR 24 dit *taktikon* Benešević”, in: N. Oikonomides, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Paris 1972, p. 243-253.
- CER: Constantinus Porphyrogenitus, *De Cerimoniis Aulae Byzantinae*. Graece et Latine. Ed. Io. Iac. Reiske. Bonn 1829, vol.1-2.
- CHRON BREV: *Anonymi Enarrationes Breves Chronographicae*, in: *Scriptores Originum Constantinopolitarum*. Ed. Th. Preger. Vol.1. Leipzig 1901, p. 19-73.
- CHRON PASCH: *Chronicon Paschale*. Ed. L. Dindorfius. Bonn 1832, vol 1.
- DAI: Constantine Porphyrogenitus, *De administrando imperio*. Greek text edited by Gy. Moravcsik. English Translation by R. J. Jenkins. Budapest 1949.
- DE THEM: Constantino Porfirogenito, *De thematibus*. Introduzione, testo critico, commento a cura di A. Pertusi. Città del Vaticano 1952.
- DOLGER/KARAYANNOPOULOS: F. Dölger/J. Karayannopoulos, *Byzantinē diplōmatikē I. Autokratōrikē engrapha*. Thessalonike 1972.
- EP: *Eparkhikon biblion*. Das Eparchenbuch Leons der Weisen. Ed. J. Koder. Wien 1991.
- EPIST: J. Darrouzès, *Épistoliers byzantins du Xe siècle*. Paris 1960 (Archives de l’Orient Chrétien 6).
- G MON: Georgii Monachi, *Vitae imperatorum recentiorum*, in: THEOPH CONT, p. 761-924.
- G SYNK: Georgius Syncellus, *Chronographia*. Ed. G. Dindorfius. Bonn 1829, vol.1.
- I CAM: Ioannes Cameniata, *De excidio Thessalonicensi*, in: THEOPH CONT, p. 485- 600.
- I EPIPH: Ioannes Epiphaniensis, *Fragmentum* in: *Historici Graeci Minores*. Ed. L. Dindorfius. Vol. 1. Leipzig 1871, p. 375-382.
- I GEN: Iosephus Genesisius, *Regum libri quattuor*. Ed. A. Lesmueller-Werner/ I. Thurn. Berlin/New York 1978 (Corpus Fontium Historiae Byzantinae).
- LEO DIAC: Leo Diaconus Caloensis, *Historiae*. Ed. C. B. Hasius. Bonn 1828, p. 1-178.
- LEO GR: Leo Grammaticus, *Chronographia*. Ed. I. Bekker. Bonn 1842, p. 3-331.
- LYD MAG: *Ioannes Lydus*. Ed. I. Bekker. Bonn 1837, p. 119-272.
- LYD MENS: *Ioannes Lydus*. Ed. I. Bekker. Bonn 1837, p. 3-118.
- LYD OST: *Ioannes Lydus*. Ed. I. Bekker. Bonn 1837, p. 273-382.

- MAL: Ioannes Malalas, *Chronographia*. Ed. I. Thurn. Berlin/ New York 2000.
- MAURIC: Mauricius, *Arta militară*. Ediție critică, traducere și introducere de H. Mihăescu. București 1970.
- MEN: Menander Protector, *Fragments*, în: *Historici Graeci Minores*. Ed. L. Dindorfius. Vol. 2. Menander et Agathias. Leipzig 1871, p. 1-131.
- MOFFATT/TALL: Constantine VII Porphyrogenitus, *The Book of Ceremonies with the Greek Edition of the Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae* (Bonn 1829). Trans. Ann Moffatt & Maxeme Tall. Canberra 2012 (Australian Association for Byzantine Studies)
- PATR CONST: *Patria Constantinoupoleos*, în: *Scriptores originum Constantinopolitanarum*. Ed. Th. Preger. Vol. 2. Leipzig 1903, p. 135-313.
- PHIL: „Le traité de Philothée”, în: N. Oikonomides, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Paris 1972, p. 81-235.
- PROK AED: Procopius Caesariensis, *Opera Omnia*. Ed. J. Haury/ G. Wirth. Vol. 4. *De aedificiis*. München/Leipzig 2001.
- PROK ARC: Procopius Caesariensis, *Opera Omnia*. Ed. J. Haury/ G. Wirth. Vol. 3. *Historia quae dicitur arcana*. München/Leipzig 2001.
- PROK BELLA: Procopius Caesariensis, *Opera Omnia*. Ed. J. Haury/ G. Wirth. Vol. 1 *De bellis libri I-IV*. Vol. 2. *De bellis libri V-VIII*. München/ Leipzig 2001.
- SCOR: „Le taktikon du cod. Scorialensis GR. R-II-11”, în: N. Oikonomides, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Paris 1972, p. 255-277.
- SCRIPT INC: Scriptor incertus, *Historia de Leone Bardae Armenii filio*, în: LEO GR, p. 333-362.
- S SOPH: *Anonymi narratio de aedificatione templi S. Sophiae*, în: *Scriptores originum Constantinopolitanorum*. Ed. Th. Preger. Vol. 2. Leipzig 1903, p. 74-108.
- SUID: *Suidae Lexicon*. Ed. Ada Adler. Leipzig 1928-1938, vol. 1-5.
- SYM MAG: Symeon Magister, *Annales*, în: THEOPH CONT, p. 601-760.
- THEODOR: Theodoretus, *Explanatio in Canticum Cantorum*, în: Migne, *Patrologia graeca*, vol. 81, col. 1-214.
- THEOPH: Theophanes [Confessor], *Chronographia*. Ed. Carolus de Boor. Leipzig 1883. Vol. 1.
- THEOPH CONT: Theophanes Continuatus, *Chronographia*. Ed. I. Bekker. Bonn 1828, p. 3-484.
- THEOPH SIM: Theophylactus *Simocata*, *Historiae*. Ed. Carolus de Boor/ P. Wirth. Stuttgart 1952.
- USP: „Le taktikon du cod. Hierosol. GR 39 dit taktikon Uspenskiij”, în: N. Oikonomides, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*. Paris 1972, p. 47-63.

ALTE ABREVIERI

AC.: accusativus

Ἀναγ.: ἀναγόρευσις „proclamație”

CF.: confer

CORR: corrigit

DIM.: diminutivus

FHG: Fragmenta Historicorum Graecorum. Ed. C. & Th. Muller. Paris 1841-1872, vol. 1-5.

I.E.: id est

INIT.: initium

MS: manuscrisul

MSS: manuscrise(le)

R.E.: Real-Encyclopädie

SBST.: substantivus

SC.: scilicet

SCHOL.: scholium

T. sau TIT.: titulus

TARD.: tardivus

V.: vide

VOC.: vocativus

 **REPERTORIUL LATINISMELOR DIN ISTORIOGRAFIA BIZANTINĂ
(SEC. VI-X)**

Ἀβ ἄκτις ET ἀβάκτις, AB ACTIS: LYD MAG 213,3: ἀβ ἄκτις μὲν ὄνομα τῶ φροντίσματι, σημαίνει δὲ καθ' ἑρμηνείαν τὸν τοῖς ἐπὶ χρήμασι πραττομένοις ἐφεστῶτα, ὡς <ἀ>πιγμέντις τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ ἀσηκρήτις τοὺς ἐπὶ τῶν σηκρήτων ... καὶ ἀσαβάνις τοὺς ἐπὶ τῶν βαλανείων τῆς αὐλῆς 213,9: δύο δὲ καὶ αὐτῶν ὄντων τῶν ἀβ ἄκτις, οὗς κατὰ βαθμὸν ὁ χρόνος ἀπὸ τῶν ταχυγράφων, καθάπερ τοὺς πρὸ αὐτῶν, καλεῖ, ἕξ ἄνδρες ἔραστοὶ καὶ νουνεχέστατοι καὶ σφιγῶντες ἔτι, ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουσταλίων, βοηθοῦσι δῆθεν ἔτι καὶ νῦν τῶ ὀνόματι 263,1: τοῖς τε λεγομένοις κοττιδιανοῖς οἷον ἐφημέροις τοῦ ἀβ ἄκτις

ἄβορίγινας, ABORIGENI: G SYNK 363,10: τοὺς δὲ ἀπὸ Λατίνου Λατίνους, τοὺς καὶ Ἀβορίγινας πρότερον λεγομένους, Ῥωμαίους προσαγορευῆσαι 365,12: πρὸ Λατίνου Ἀβορίγινας ἐκ τῶν παρὰ Λατίνου Ῥωμαίους γενεαχρησάντων πρωτογόνων, οὕτω γὰρ ἐρμηνεύσεται παρὰ Ῥωμαίους ἢ τῶν Ἀβοριγίνων προσηγορία, οὗς αὐτόχθονάς φασιν Ἰταλίας 365,14 (ἀβορείγινας, ἀβορειγίνων B)

ἀγέντες, AGENTES: CER 387,16: μετὰ τοὺς ἀγέντες

ἄγεστα, AGGESTUS: PROK BELLA II, 26,29: προκαλύμματα ἐκ τραγείων τριχῶν, ἃ δὴ καλοῦσι Κιλικία, πάχους τε καὶ μήκους διαρκῶς ἔχοντα, ἀρτήσαντες ἐκ ξύλων μακρῶν ἐπίπροσθεν αἰετὴν ἄγεσταν ἐργαζομένων ἐτίθεντο (οὕτω γὰρ τὸ ποιούμενον τῆ Λατίνων φωνῆ ἐκάλουν Ῥωμαῖοι) SUID: ἄγεστα, πολεμικὸν μηχανήμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων καὶ χροῦ ἐγειρόμενον

ἀγκίλιον, ANCILE: LYD MAG 129, 11-12: ἀγκίλιον ... εἶδος ἀσπιδικραρίου 129,15: τῶ ἀγκιλίῳ 129, 19-20: ἀγκίλια δὲ ἐξ Ἑλληνικῆς Αἰολικῆς σημασίας εἴρηται ὡσανεὶ ἀμφίλια· τὰ γὰρ πελτάρια τῶν Ἀμαζόνων τοιαῦτα LYD MENS 44,15: τὰ ἀγκίλια 44,20 72,2: τῶν ἀγκιλίων

ἀγκίλλα, ANGILLA: LYD MAG 129,13: ἀγκίλιον πρὸς τούτοις τοῖς ἀρχαίοις γέγονεν ... εἶδος ἀσπιδισκαρίου ἐξ οὗ καὶ ἀγκίλας τὰς δορικτήτους γυναῖκας ὀνόμασαν. τὴν γὰρ ἀρέσκουσαν αὐτῶ τυχὸν γυναῖκα ὁ στρατιώτης ἔσκεπε τῶ ἀγκιλίῳ ἐπὶ τῆς ἐφόδου, ὡς μὴ βλάπτοιο πρὸς τινος, οἷα φυλαττομένη τῶ σώσαντι ταύτην

ἀγράριον, AGRARIENSIS (CF. AGRARIUS): THEOPH 397,22 τὰ ἀλιευτικὰ ἀγράρια ... ἀγρεύειν ἰχθύας οὐκ ἐκωλύοντο DAI 51,5: μέχρι τῆς βασιλείας Λέοντος, τοῦ αἰοιδίμου καὶ σοφωτάτου βασιλέως, οὐκ ἦν βασιλικὸν δρομώνιον, ἐν ᾧ

εισήρχετο ὁ βασιλεύς, ἀλλ' εἰς ρούσιον ἀγρᾶριον εἰσήρχετο 51,12: ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ ἀγρᾶριου καὶ ἀπὸ τῶν Στενιτῶν πλωίμων 51,17: εἰσήρχετο εἰς ἀγρᾶριον κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον 51,20: Λέων ὁ βασιλεὺς φιλοτιμότερόν πως πρὸς τοὺς μαγίστρους καὶ πατρικίους καὶ οἰκείους συγκλητικὸς διακείμενος καὶ θέλων ἀεὶ τούτοις συγχαίρεσθαι, λογισάμενος μὴ ἐπαρκεῖν εἰς ὑποδοχὴν πλειόνων ἀρχόντων τὸ ἀγρᾶριον, ἐποίησεν δρομώνιον, καὶ δὴ ἀπαύστως εἰσήρχετο ἐν αὐτῷ, ὅπου δ' ἂν ἐβούλετο ἀπελθεῖν 51,28: κατὰ τύπον γὰρ ἐν τῷ ἀγρᾶρίῳ οὐδεὶς ἕτερος εἰσήρχετο μετὰ τοῦ βασιλέως, εἰ μὴ ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλης... 51,47,49,51: οὗτος δὲ ὁ πρωτοσπαθᾶριος τῆς φιάλης ἐπεκράτει καὶ εἶχεν ὑπ' αὐτὸν πάντας τοὺς ἐλάτας τῶν βασιλικῶν ἀγρᾶρίων, ρουσιῶν τε καὶ μαύρων, ἄνευ τῶν ἀγρᾶρίων τῆς ἀγούστης· τὰ γὰρ ἀγρᾶρια τῆς ἀγούστης, τὰ τε ρούσια καὶ μαῦρα, ἐπεκράτει καὶ ἐξουσίαζεν ὁ τῆς τραπέζης τῆς ἀγούστης 51,54: ὁ ... πρωτοσπαθᾶριος τῆς φιάλης καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ καθ' ἑκάστην δείλην ἀπὸ παλαιοῦ τύπου κατήρχετο καὶ ἐκαθέζετο ἐν τῇ φιάλῃ ... καὶ τὰς ἀναμεταξὺ δίκας τῶν ἐλατῶν τῶν τε ἀγρᾶρίων καὶ τῶν δρομωνίων, τῶν παρ' αὐτοῦ ἐξουσιαζομένων, ἔκρινεν καὶ κατὰ τὸ δίκαιον ἐδίκαζεν τε καὶ ἐδιοῖκει 51,63,65,67: πάντες οἱ τῶν δρομωνίων ἐλάται καὶ οἱ τῶν τοῦ βασιλέως ἀγρᾶρίων, τῶν τε ρουσιῶν καὶ τῶν μαύρων, ὑπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὴν ἐφορείαν ὑπῆρχον τοῦ πρωτοσπαθαρίου τῆς φιάλης. τὰ δὲ τῆς ἀγούστης ἀγρᾶρια, τὰ τε ρούσια καὶ μαῦρα, ὑπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὴν ἐφορείαν ὑπῆρχον τοῦ τῆς τραπέζης τῆς ἀγούστης, δηλονότι τὸν λόγον τῶν ἀγρᾶρίων τούτων ποιούντος τοῦ τῆς τραπέζης οὐχὶ πρὸς τὴν ἀγούστην, ἀλλὰ πρὸς τὸν βασιλέα 51,75: ἐπὶ Βασιλείου, τοῦ φιλοχρίστου δεσπότη ἀνῆξαν ἀπὸ τοῦ πλωίμου, καὶ γεγόνασιν πρωτελάται τοῦ ἀγρᾶριου τοῦ βασιλέως 51,102: τὰ δὲ ἀγούστιατικὰ ἀγρᾶρια ... ἐπεκράτει ὁ τῆς τραπέζης τῆς ἀγούστης 51,108: τὸν Μιχαὴλ ... πρωτελάτην τῷ τότε καιρῷ τοῦ δρομωνίου τυγχάνοντα, δευτεροελάτην δὲ γεγονότα τοῦ ἀγρᾶριου Βασιλείου, τοῦ φιλοχρίστου δεσπότη 51,178: καὶ τίς ἢ χρεῖα τὸν λαὸν τῶν ἀγρᾶρίων τῆς φιάλης ἐν δυσὶν ἐξουσίαις διαιρεῖσθαι 51,187: δίδοται αὐτῷ καὶ ἡ τῶν ἀγούστιατικῶν ἀγρᾶρίων ἐξουσία 51,188: καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησεν τὸν πρωτοκάραβον τοῦ βασιλικοῦ δρομωνίου ἐπέχειν καὶ ἐξουσίαζειν πάντας τοὺς ἐλάτας τῶν τε δρομωνίων βασιλικῶν τε καὶ ἀγούστιατικῶν ἀγρᾶρίων καὶ εἶναι καὶ πρωτοσπαθᾶριον τῆς φιάλης

ἀγρᾶριώτης (ἀγρᾶριον): DAI 51,181: δύναται γὰρ ὁ τῆς τραπέζης τῆς ἀγούστης τῆ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἀγούστην εὐνοία κρατούμενος, ἐξαπατηῖσαι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κρατούμενους ἀγούστιατικούς ἀγρᾶριώτας, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς τῶν δρομωνίων ἐλάτας, καὶ μελετήσουσιν τινα ἐπανάστασιν κατὰ τῆς βασιλείας σου...

ἀγωνάλια, AGONALIA: LYD MENS 155 (w) (118,2-3 BONN): ἐπετέλουν δὲ καὶ ἑορτὴν λεγομένην Ἀγωνάλια δαφνηφόρῳ καὶ γενάρχη Ἡλίῳ, ὥσπερ Ἀθήνησιν ἢ ἐπὶ τοῖς δαφνηφορίοις τελετῇ (Ἀγῳάλια C)

- ἀδιούτωρ, ADIUTOR: LYD MAG 158,12: ἀδιούτορες ὑποβοηθοί 196,12: οἱ λεγόμενοι ἀδιούτωρες, οἰονεὶ βοηθοί 197,4: κοινῇ μὲν οὖν ἅπασιν τοῖς καταλόγοις ἐκ τῆς βασιλείας ὑποσημειώσεως ἀδιούτωρες, ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς παρατάξεως τὸ πάλαι ταττόμενοι 198,7: τῶν οὖν ἄλλων πάντων ἀδιουτῶρων ὄντων, ὁ ὑπαρχος δι' οἰκείας ὑποσημειώσεως δίδωσι τῷ πρὸς τὴν στρατείαν ἐρχομένῳ εἰς ὃν αὐτὸς ἔλοιτο ταχθῆναι κατάλογον 215,17 – ἀδιούτωρες 228,18: εἰς μὲν ἀδιούτωρας (οἰονεὶ βοηθοῦς) 260,21: ὑπὲρ προβατορίας ἀδιούτωρος
- ἀδμισσιονάλιος, ADMISSIO: CER 239,21,23 252,4-7 265, 16,18 800, 8 802, 17: ἀδμησσιονάλιος 23,8: ἀδμησσιοναλίου 442,10: τοῦ ἀδμησσιοναλίου 269,15 520,5: τὸν ἀδμησσιονάλιον 805,4: τῷ ἀδμησσιοναλίῳ 394,11 498,8: ἀδμισσιονάλιος 404,3,15 405,6: τὸν ἀδμισσιονάλιον 405,15-16: ἀδμισσιονάλιοι 404,18-19 405,15: ἀδμησσιοναλίους
- ἀδμισιών, ADMISSIO: CER 394,18: ὁ κόμης τῶν ἀδμισιόνων 386,25: κόμης τῶν ἀδμησιόνων 386,27 387,3,7,10,11,14: κόμης τῶν ἀδμησιόνων 209,14: κόμης τῶν ἀδμησιόνων 394,2: ὁ πρόξιμος τῶν ἀδμησιόνων
- ἀδωράτωρ, ADORATOR: LYD MAG 158,33: ἀδωράτορες, βετερανοί, τίρωνες 159,1: ἀδωράτωρας οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἀπομάχους καλοῦσιν (ἀδωρέα γὰρ κατ' αὐτοὺς ἢ τοῦ πολέμου λέγεται δόξα, ἀπὸ τῆς ζείας καὶ τῆς τιμῆς τῶν ποτὲ τιμηθέντων αὐτοῖς) ...
- ἀδωρέα, ADOREA: LYD MAG 159,2: V. ἀδωράτωρ - ἀδωρέα ... κατ' αὐτοὺς ἢ τοῦ πολέμου λέγεται δόξα
- AEDILES: LYD MAG 147,14: ὅθεν AEDILES τοὺς ἀγορανόμους ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει καλεῖσθαι, καθὸ τοὺς ναοὺς οἱ Ῥωμαῖοι αἰδῆς καλοῦσιν
- αἰδῆς, AEDES: LYD MAG 147,15: ὅθεν AEDILES τοὺς ἀγορανόμους ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει καλεῖσθαι, καθὸ τοὺς ναοὺς οἱ Ῥωμαῖοι αἰδῆς καλοῦσιν
- ἄκη, ACCEDE: LYD MENS 11,2: ἄκη τὸ πρόσελθε σημαίνει (N. ED.: ἄκηδε s. ἀκῆδε AUT ἄδη)
- ἀκιδούκτος, AQUAEDUCTUS: THEOPH 500,16 SCRIPT INC 337,2: ἐξῆλθεν ἕως τὰκιδούκτου
- ἄκκουβίτον, ACCUBITUM: THEOPH 235,5: τὰ ἐξ ἔθους γινόμενα ἄριστα εἰς τὰ ἰθ' ἀκούβιτα ἔπαυσε καὶ τὴν τούτων ἕξοδον τοῖς πτωχοῖς δέδωκεν 401,11 409,1 443,20 449,33: ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν ἰθ' ἀκούβιτων LEO GR 259,22: ἐν τοῖς δεκαεννέα ἀκούβιτοις 179,18: ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν δεκαεννέα ἀκούβιτων CER 146,11 200,7 213,17 275,16 361,12 362,20: εἰς τὰ ἰθ' ἀκούβιτα 747,6 748,5 749,11-12 750,4 751,5,22-23 753,1 416,13 427,21: εἰς τὸν μέσον ἀκκουβίτον 22,20: τοῦ μεγάλου ἀκκουβίτου τῶν ἰθ' ἀκκουβίτων 25,13 14,23: τοῦ ἀκκουβίτου 146,23: οἱ τοῦ ἄνω ἀκκουβίτου φίλοι 214,6: τοῦ βασιλικοῦ

ἀκουβίτου 753,8: τοῦ ἀκουβίτου τοῦ βασιλέως 146,24: εἰς τοὺς πρώτους ἀκουβίτους 362,23: εἰς τοὺς κάτω ἀκουβίτους 25,15-16: ἐν τῷ ἀκκουβίτῳ 25,12: ἐν τῷ μεγάλῳ ἀκκουβίτῳ 146,18: ἐν τῷ ἀκουβίτῳ 416,11 743,20: τῷ ἀκουβίτῳ 20,13': ἐπὶ τὸ ἐξάερον τῶν δεκαεννέα ἀκκουβίτων 21,5: στιχηδὸν ἐπὶ ἀκκουβίτων ἴστανται 22,17 62,11-12 62,23 187,11: 204,6 (τριβουνάλιον) 204,7 (εἰς τὸν πόρτικα) 214,2 214,6 218,4 218,8 (τρικλίνῳ) 218,19 (πόρτηκα) 221,7 (τρίκλινον) 225,12 (τρικλίνιον) 226,5,19 (πόρτηκα) 228,3 370,16 381,2 (δεῖπνον) 577,15 (εἰς τὰς καμάρας) 589,15 (εἰς τὰς καμάρας) 599,4-5 (τῷ μεγάλῳ τρικλίνῳ) 619,6,8-9 743,19 744,10-11 741,10,13 (ἐκθέσεις) 742,1 (τραπέζῃ) 745,17 747,15: τῶν ἰθ' ἀκουβίτων 749,3,20 750,13-14 751,12 752,13,18 753,16: τῶν ἀκουβίτων (έορτή) 745,5 755,5 756,19 756,2,4,12,21 757,1,2 778,15 800,16 803,3: τῶν ἀκουβίτων 805,12: τῶν ἰθ' ἀκουβίτων

ἀκκούβιτος, V. ἀκκούβιτον

ἄκουα, AQUA: LYD MENS 70.16 (W): ὕδωρ

ἀκουιπήνηρ, EQUIPENSER: LYD MAG 257,16: καὶ ἔλοπα μὲν αὐτὸν Ἀριστοτέλης καὶ πάντες οἱ φυσικοὶ καλοῦσι, καὶ Ἀριστοφάνης δὲ ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν ἐν ἰχθύσι φυσικῶν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀκουιπήνηρα, δι' ἧς αὐτοὶ γεγράφασιν αἰτίας

ἀκουμβίζω, ACCUMBO: CER 136,17 160,16 362,20: ἀκουμβίζει 213,17 146,13 200,7: ἀκουμβίζουσι(v) 47,3 52,5-6 54,17: ἀκουμβίσωσιν 780,19: ἀκουμβίζειν 146,11 273,15 274,18: ἀκουμβίσαι 370,17: ἀκουμβίζοντος 293,12: ἀκουμβίζόντων

ἄκτα, ACTA: MAL 443,20: εὐρέθη τῶν τὰ ἄκτα γραφόντων τῆς αὐτῆς πόλεως, ὅτι ἔκραζον κληδὸνα διδοῦντες εἰς τὸ μετακληθῆναι τὴν αὐτὴν πόλιν THEOPH 181,33: ἀνελθόντα τὰ μέρη ἐν τῷ ἰπτικῷ, ἔκραξαν οἱ τῶν Πρασίνων· ἄκτα διὰ Καλοπόδιον τὸν κουβικουλάριον καὶ σπαθάριον CHRON PASCH 620,6: ἀνελθόντα τὰ μέρη ἐν τῷ ἰπτικῷ ἔκραξαν οἱ δῆμοι τῶν Πρασίνων, ἄκτα διὰ Καλοπόδιον τὸν κουβικουλάριον καὶ σπαθάριον CER 281,6: ἄκτον β' 281,14: ἄκτον γ' 39,11 42,16 45,11 46,22: ἄκτον λέγουσιν 35,12: ἄκτα τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων 41,7: ἄκτα τῶν δύο μερῶν (Ἑορτῆ τῶν φώτων) 43,20: ἄκτα τῆ ἑορτῆ τοῦ ἀγίου πάσχα 47,2: ἄκτα τῆ ἑορτῆ τῆ δευτέρα τῆς διακαινησίμου 52,4: ἄκτα τῆ ἑορτῆ τῆ κυριακῆ τοῦ Ἀντίπασχα 332,1: ἄκτα, ἐπινικίων θριαμβευομένων ἐπὶ τοῦ ἵπποδρομίου 332,20: ἄκτα ἐπὶ μεγιστάνῳ ἀμειρῷ ἐν πολέμῳ ἠττηθέντι καὶ ἀναιρεθέντι 353,17: ἄκτα ἀπὸ νίκης εἰς τὸ αὐτὸ ἵπποδρόμιον 357,19: ἄκτα, ὅτε τρέχουσιν οἱ δρομεῖς τοῦ ἐνὸς μέρους ἀπὸ δρόμου ἀπεκεῖ 358,4: ἄκτα εἰς τὸν ἀπολακτισμὸν τῶν δρομένων 358,18: ἄκτα εἰς τὴν κυλίστραν τῶν πεζῶν 359,1: ἄκτα κάμνοντος τοῦ μαπαρίου εἰς τὸ πεζόν 359,9: ἄκτα, μέλλοντος λαμβάνειν τὰ ἔπαθλα τοῦ συμπερέστου καὶ τοῦ δευτέρου 375,20: ἄκτα ἀδόμενα τῷ ὑπάρχῳ τῆ κυριακῆ τῆς βαιοφόρου

ἀπιόντι ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ῥωμανοῦ 320,4: Ἄκτα ἐπὶ νίκη τῶν ἠνιόχων 686,4: τὰ ἄκτα τῶν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς γενομένων ἐπιγραφῶν 43,14 45,9 46,20 49,12 50,10,16,20,24 51,3,6,10,17,20 52,1: τὰ τῆς εὐφημίας ἄκτα ἄδονται παρά τε τῶν κρακτῶν καὶ τοῦ λαοῦ 326,17: λέγονται τὰ ἄκτα τῆς νίκης τῶν ἠνιόχων 327,9: τὰ γὰρ αὐτὰ ἄκτα καὶ αὐταὶ αἱ εὐφημίαι καὶ ἄλλαι ἅπασαι ἀκολουθίαι φυλάττονται 107,7: λέγει τὰ κατὰ συνήθειαν ἄκτα 168,2: λέγοντες τὰ κατὰ συνήθειαν αὐτοῖς ἄκτα 211,14: ὅτε πληρώσουσιν τὰ μέρη τὰ ἄκτα τῆς ἀναγορεύσεως 216,20: λέγουσιν ἕτερα ἄκτα 252,19: λέγουσιν ἄκτα ἀπὸ φθογγῆς 266,13: οὕτως λέγει ἄκτα ἀπὸ φθογγῆς 279,21: λέγουσιν τὰ ἄκτα 280,11: λέγουσι τὰ ἄκτα 299,17: οἱ Πράσινοι, λέγοντες τὰ ἄκτα αὐτῶν 324,12: οἱ δὲ κούρσωρες... εὐθέως λέγουσι τὰ ἄκτα 326,22: λέγουσι τὰ ἄκτα 330,4: κράζοντος δὲ τοῦ δήμου πρὸς τὸν βασιλέα τὰ ἄκτα τῶν ἐπάθλων τῆς νίκης 331,3: λέγει ὁ δήμος τὰ ἄκτα 337,8: κράζοντος τοῦ δήμου τὰ ἴδια ἄκτα 337,8: οἱ νικῶντες ... λέγουσιν αὐτοῖ τὰ ἄκτα 378,4 379,1: ἀκτολογοῦσιν τὰ ἄκτα 617,20: λέγουσιν οἱ τῶν δήμων ἄκτα 280,7: φθόγγει καὶ ὁ λαὸς ἐκ γ' „ἀνάτειλον” καὶ τὰ ἐξῆς τῶν ἄκτων 281,1 283,18: φθόγγει καὶ ὁ λαὸς ἐκ γ' „πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι” καὶ τὰ ἐξῆς τῶν ἄκτων

ἀκτολογῶ (ACTA, λέγω): CER 48,12 64,3 264,22: ἀκτολογεῖ 42,16 19,4 35,1,5 135,20 198,6 202,2 204,19 211,8 213,12 215,16 231,1 240,8,14 250,8 260,11 287,24 345,12 376,1,16,18 378,5 379,2 379,8 380,5 614,6: ἀκτολογοῦσι(ν) 378,9-10: ἀκτολογῶν 215,23: τὰ μέρη ἀκτολογοῦντα αὐτά 33,11 35,2 291,21: ἀκτολογοῦντες 186,12: ἀκτολογοῦντων 441,16: ἀκτολογοῦμενος 264,20: ἀκτολογομένου 12,17 215,18 769,12 377,7: ἀκτολογεῖν 83,1-2: ἀκτολογοῦντος

ἀκτολογία (ἀκτολογῶ): CER 42,2 44,16 60,17-18 194,1 200,8 205,4 206,16 216,5 222,4 228,20 251,15 265,4 367,13 376,20: ἀκτολογία 201,13-14,17 774,17: τῆς ἀκτολογίας 199,1 201,6 778,7: τὴν ἀκτολογίαν 443,5: αἱ ἀκτολογίαι τῶν μερῶν 52,8 53,6,15 54,19-20 57,4: ἀκτολογία 114,2: τὰς ἀκτολογίας ἐκτελοῦσι

ἀκτουάριος, ACTUARIUS: CER 304,12 316,2 328,13,14,17,20 329,18 330,24 332,17 336,7 341,14 344,11,14 352,4-5 353,3 353,10-11 357,6 366,5 774,4 788,23 799,18 804,15: ὁ ἀκτουάριος 735,18: ὁ σπαθάριος καὶ ἀκτουάριος 312,22 328,20: τῷ ἀκτουαρίῳ 329,17, 362,22 750,19: τὸν ἀκτουάριον CER 758,20: ἀκταρίῳ

ἄλα, ALA: LYD MAG 157,2: ἄλας δὲ (ἀντὶ τοῦ ἴλας) ἀπὸ ἑξακοσίων ἰπέων (N. ED: ἄλλας C)

ἀλβάτος, ALBATUS: LYD MENS 65,20: τριῶν ἀρμάτων, καὶ οὐ τεττάρων, ἀμιλλωμένων ἐπὶ τῆς ἵπποδρομίας, οἱ μὲν ῥουσσάτοι, οἰονεὶ ἐρυθροί, οἱ δὲ ἀλβάτοι, οἰονεὶ λευκοί, οἱ δὲ βίριδες οἰονεὶ ἀνθηροί.

- ἄλβος, ALBUS: MAL 176,1: τὸ Ἄλβον μέρος
- ἄλθειν, ALERE: LYD MENS 83,3: Ἀμάλθειαν δὲ τροφὸν Διός, τὴν τοῦ ἄμα καὶ ἀθρόως καὶ ἐνὶ χρόνῳ τὰ ὄντα τῷ Διὶ αὖξουσιν· ἄλθειν γὰρ τὸ αὖξειν
- ἄλουμεν, ALUMEN: LYD MAG 144,22: ἀλούταν δὲ τὸ ἀπὸ στυπτηρίας δέρμα καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ἄλουμεν κατ' αὐτοὺς ἢ στυπτηρία λέγεται
- ἀλοῦτα, ALUTA: LYD MAG 44,21: ἀλούταν δὲ τὸ ἀπὸ στυπτηρίας δέρμα καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ἄλουμεν κατ' αὐτοὺς ἢ στυπτηρία λέγεται
- ἀμανίκωτος (μανίκιον): THEOPH 441,21
- ἀμάντωρ, AMATOR: CER 679,18-19: ἀμάντωρ (ἀμύντωρ CONIR)
- ἀμισσιονάλιος, ADMISSONALIS: LYD MAG 183,6: ἔνθεν τοῦ πρώτου τῶν λεγομένων σιλεντιαρίων (ἀμισσιονάλιος καλεῖται). V. ἀδμισ-
- ἀνακωδίκηυσις (ἀνά, κῶδιξ): MAL 448,6: ἀνακωδίκηυσις ἐγένετο τῶν παλαιῶν νόμων
- ἀνδ(ρ)αβάται, ANDABATAE: LYD MAG 157,18: ἀνδραβάται, κατάφρακτοι
- ἀνθυπατοπατρικίος (ἀντί, ὕπατος, πατρικίος): CER 485,17: καλεῖ ... τοὺς ἀνθυπατοπατρικίους
- ἀννῶνα, ANNONA: LYD MENS 69,17: οἱ δὲ μάγγιπες, οἷονεὶ τεχνίται τοῦ ἀνδραποδώδους ἄρτου, ἔπεμπον τοῖς ἐν λόγῳ Ῥωμυλίας ἀννῶνας LYD MAG 223,13: περιβαλὼν αὐτίκα μὲν τὸ πρόσταγμα τῶν ἀννωνῶν χερσὶν ἰδίαις ἐπιδίδωσιν εὐχαριστῶν, μετὰ δὲ μυρίους ἐπαίνους πάσης τῆς τάξεως παρούσης ψῆφον ἀνέγνω ἔχουσιν ὧδε CHRON PASCH 540,3: λαμβάνοντα ἀννῶνας καὶ κελλαρικὰ δαψιλῶς THEOPH 150,10 : ἀνόνα SYM MAG 701,9: προσέταξεν λαμβάνειν ἀννῶνας ἐκ τῆς Νέας ἐκκλησίας LEO GRAM 265,20-21: προσέταξεν αὐτὸν λαμβάνειν ἀννῶνας ἐκ τῆς νέας ἐκκλησίας DAI 53,152: δίδομεν ὑμῖν πρὸς ἀποτροφὴν ὑμῶν χιλίας ἀννῶνας 53,155: οἱ δὲ Χερσωνῖται τὰς τοιαύτας εἰληφότες ἀννῶνας, εἰς ἑαυτοὺς καὶ τὰ τούτων τέκνα διαμερίσαντες, τὸν ἀριθμὸν συνεστήσαντο· διὰ τὸ καὶ ἕως τοῦ νῦν τὰ τούτων τέκνα κατὰ τῶν γονέων τῆς στρατείας συμπλήρωσιν ἐν τῷ ἀριθμῷ κατατάσσονται CER 389,17: ὁ δὲ βαλόμενος σοῦπερ νοῦμερος οὐ λαμβάνει ἐκ τοῦ δημοσίου ἀνῶνας, μέχρι οὗ φθάσῃ εἰς βαθμὸν 693,17: ὁ δε κουβικουλάριος θέλων γενέσθαι, εἰ μὲν ἐστὶν εἴτε εἰς τὸ τραπέζιον, εἴτε εἰς τὸ βεστιάριον ... ἐὰν καταλιμπάνῃ τὰς ἀνῶνας αὐτοῦ, δίδει λόγῳ κανισκίου νομίσματα λ' 693,19: εἰ δὲ ἐπιζητεῖ ρόγαν αὐτοῦ αὐξηθῆναι καὶ τὰς ἀνῶνας, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ρόγας καὶ τῶν ἀνονῶν αὐτοῦ ὀφείλει ἀναβιβάζεσθαι καὶ τὸ δόμα 694,23: Περὶ τῶν αἰχμαλώτων Σαρακηνῶν τῶν ἐπὶ θέματι βαπτιζομένων. Χρὴ εἰδέναι, ὅτι ὀφείλουσι λαμβάνειν παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τοῦ θέματος εἰς ἕκαστος αὐτῶν ἀνά νομισμάτων γ', ... καὶ ὑπὲρ σπόρου καὶ ἀνῶνας αὐτῶν ἀνά σίτου μοδίων νδ' PATR CONST 282,13

- άννωνάριος, ANNONARIUS: CER 390,13: χρή δὲ εἰδέναι, ὅτι δύο μόνοι (SC ῥεφερενδάριοι) τοῦ δεσπότη ἀννωνεῦνται καὶ ὁ τῆς αὐγούστης, οἱ γὰρ ἄλλοι πάντες δίχα ἀννωναρίων εἰσίν, ἀλλ' ὡς τριβοῦνοι νοτάριοι πραιτωριανοὶ πουνκτάριοι τὰς ῥόγας λαμβάνουσιν
- άννωνεῦμαι (άννῶνα, ANNONAM ACCIPIO): CER 390,12: χρή δὲ εἰδέναι, ὅτι δύο μόνοι (SC ῥεφερενδάριοι) τοῦ δεσπότη ἀννωνεῦνται καὶ ὁ τῆς αὐγούστης
- άννωνιακός (άννῶνα): LYD MAG 230,21: τοῖς δὲ σκρινιαρίοις προστέθενται καὶ οἱ σίτου στρατιωτικοῦ οἰονεὶ ἀννωνιακοῦ προεστηκότες φροντίσματος
- άντεκήνσωρ, ANTECESSOR: LYD MAG 220, 16: τοὺς λεγομένους πάλαι μὲν άντεκήνσωρας, καθ' ἡμᾶς δὲ άντιγραφεῖς
- άντιδικτάτωρ (άντί, DICTATOR, CF. PRODICTATOR): LYD MAG 151,19: διὰ τὸν ὄγκον τοῦ πολέμου οὐ μόνον δικτάτωρ, ἀλλὰ καὶ άντιδικτάτωρ ἰπάρχης, τε καὶ άνθιπάρχης προεχειρίσθησαν (N. ED.: δικτάτορα, άντιδικτάτορα C)
- άντικονσιστῶριον (άντί, CONSISTORIUM): CER 404,17: δεῖ ... ἀναγαγεῖν τὸν πρέσβην, καὶ καθῖσαι αὐτὸν ἐν τῷ άντικονσιστῶριῳ 407,1-2: χρή δὲ προετοιμασθῆναι αὐτοὺς διὰ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐν τῷ άντικονσιστῶριῳ
- άντικουάριος, ANTIQUARIUS: LYD MENS 12,16: άντικουάριοι οἱ κατὰ Ἑλληνας καλλιγράφοι
- άντιμίσιον (άντί, MENSA): THEOPH 450,16 CER 78,2: ἴστανται ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου, ἔνθα καὶ τὸ βασιλικὸν άντιμίσιον πρόκειται 113,3: ἀπέρχεται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, ἔνθα καὶ τὸ άντιμίσιον 202,21: ἔνθα ἴσταται τὸ άντιμίσιον 218,23: τιθέασιν άντιμίσιον ἐν τῷ τριβουναλίῳ, ἐν ᾧ κεῖνται αἱ χλαμύδες μετὰ τῶν φιβλῶν καὶ τῶν περικεφαλαίων, ἦτοι τὰ λεγόμενα καισαρικά 260,13-14: εἰσέρχεται ἐν τῷ ναῷ εἰς τὰ ἅγια θυρία, ἔνθα πρόκειται τὸ άντιμίσιον 194,6: εἰς τὸν ἄμβωνα (ἐκεῖσε γὰρ ἴσταται άντιμίσιον, ἐν ᾧ ἀπόκειται ἡ τε χλαμὺς καὶ τὰ στέμματα) 227,3: τίθεται άντιμίσιον, ἔνθα κεῖται ἡ τε χλαμὺς καὶ ἡ φίβλα 228,8: προαποτίθεται άντιμίσιον 240,21: ἴσταται τὸ άντιμίσιον 254,11: ἴσταται τὸ άντιμίσιον 208,7: ὀπισθεν τῶν βασιλικῶν σελλίων ἴσταται άντιμίσιον, ἔνθα κεῖται ἡ βασιλικὴ χλαμὺς 208,8-9: καὶ σάντος τοῦ πατριάρχου εἰς τὸ άντιμίσιον, νεύει ὁ βασιλεὺς τῷ πραιποσίτῳ 219,12-13: ἐπίκεινται εἰς τὸ άντιμίσιον 260,16: λαμβάνει τὰς πλάκας ... καὶ τίθησιν αὐτὰς εἰς τὸ άντιμίσιον 261,11: τιθεῖ σπόρτυλον νομίσματα ἰβ' εἰς τὸ άντιμίσιον 219,13: ἔμπροσθεν τοῦ άντιμισίου 227,9: ἔμπροσθεν τοῦ άντιμισίου 66,5: ἐπακουμβίζων τῷ καγκέλλῳ ἐν τῷ άντιμισίῳ 66,24: ἴσταται ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἐν τῷ βασιλικῷ άντιμισίῳ 73,11: προτίθησιν τὰ δῶρα ἐν τῷ βασιλικῷ άντιμισίῳ 88,13: προτιθέασι τὸ τίμιον δῶρον ἐν τῷ άντιμισίῳ τῷ ὄντι ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου ὑπερθεν τῶν βασιλικῶν πυλῶν 113,5: ἴστανται ἐν τῷ άντιμισίῳ τῷ ὄντι ἀπέναντι τῆς πύλης 222,19: τοῦ πατριάρχου ἱσταμένου ἐν τῷ άντιμισίῳ 240,23 241,2, 4: τίθησιν αὐτὰ (SC τὰ κωδικέλλια)

ἐν τῷ ἀντιμισίῳ 254,13: λαμβάνει τὸν κωδῖκελλον ... καὶ τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ ἀντιμισίῳ 254,15-16: τίθει ὁ πατρίκιος τὸ ἀποκόμβιον ἐν τῷ ἀντιμισίῳ 254,17: ὁ δὲ πατριάρχης εἰσέρχεται ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἀπέρχεται ἐν τῷ ἀντιμισίῳ

ἀντιφόρος (ἀντί, φόρος, CF. ANTEFORUM): MAL 397,23: τοῦ ἀντιφόρου CER 165,17: διέρχεται ... διὰ τοῦ ἀντιφόρου, καὶ εἰσέρχεται ἐν τῷ ἐμβόλῳ πλησίον τοῦ λαύσου

ἀπερίλιον ET ἀπρίλιον , APRILIS: LYD MENS 80, 1: οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ἀπρίλιον αὐτὸν ὠσανεὶ ἀπερίλιον (οἶονεὶ ἀνοικτικὸν τοῦ καιροῦ) φασίν

ἀπιγμέντις, APIMENTIS: LYD MAG 213,5: ἀβ ἄκτις μὲν ὄνομα ... ὡς ἀπιγμέντις τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ ἀσηκρήτις τοὺς ἐπὶ τῶν σηκρήτων

ἀπλικεύω ET ἀπληκεύω, APPLICARE (CASTRA): MAL 452,24: ἀπληκεύουσιν οἱ Ῥωμαῖοι 358,19: ἀπληκεύων 452,20: ἔξω τοῦ Δόρας ἀπληκεύουσιν CHRON PASCH 551,20: τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ... ἀπὸ πολλοῦ διαστήματος ἀπληκεύον οὐκ ἔγνω τὰ συμβάντα 587,19-20: καὶ ἐξαίφνης ἐπιρρίψαντες αὐτῷ (SC. τῷ Ἀττίλα), ὡς ἔστιν ἠπληκευμένος πλησίον τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, ἔκοψαν αὐτοῦ χιλιάδας πολλὰς THEOPH 180,27 310,5,7 313,17,20 318,1 319,13 320,10 321,2 322,10 325,1 370,18 374,17 376,18 380,10 387,16 338,21 419,12 433,4 464,1 (ἀπλικεύω HAUDRARO CODD: N. DE BOOR) PATR CONST 215,19 216,9,11

ἀπλικιτάριος, CF. APPLICITUS: LYD MAG 201,3: ἀπλικιτάριοι γε μὴν καὶ κλαβικουλάριοι, ὧν οἱ μὲν τοὺς ῥαβδούχους μόνον τοὺς συλλαμβάνοντας τοὺς ἐγκλημάτων ἔνεκα πιεζομένους, οἱ δὲ τοὺς δεσμὰ περιτιθεμένους αὐτοῖς διασημαίνουσι λειτουργίας, οὐ μὴν στρατείας καὶ βαθμοῦ πέρας ... ὧν εἰσὶ δεικτικοὶ 210,8: ἀπλικιταρίων καὶ κλαβικουλαρίων

ἄπλικτον ET ἄπληκτον, CF. APPLICATUS: CHRON PASCH 729,16: ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου ἡμῶν (SC. Ἡρακλίου) τοῦ πλησίον τοῦ Κανζάκων 733,15: ἐν αὐτῷ τῷ ἀπλήκτῳ τῷ πλησίον τοῦ Κανζάκων 734,3: ἐν αὐτῷ τῷ ἀπλήκτῳ ἡμῶν ἐποιήσαμεν 734,14: ἐκινήσαμεν σὺν θεῷ ἐκ τοῦ ἀπλήκτου ἡμῶν 730, 11: εἰς τὸ ἄπληκτον (N.ED.: ἄπλεκτον) ἡμῶν τὸ πλησίον τοῦ Κανζάκων NIK 217,10: τὸ τῶν πολεμίων ὑπάρχει ἄπληκτον 207,14: ἄπληκτον ... ποιούμενοι 254,5: τὸ ἑαυτῶν ἄπληκτον καταστήσαι 254,14: οὐκ ἐπίμηκες πεποιήκεσαν τὸ ἑαυτῶν ἄπληκτον 198,17: πλησίον γενέσθω τοῦ ἀπλήκτου 198,19: πλησίον τοῦ ἀπλήκτου 199,5: ἐν τῷ τοῦ ἀπλήκτου τόπῳ 208,8: τὴν ἀπὸ τοῦ ἀπλήκτου αὐτῶν ἐν ἐτέρῳ ἀπλήκτῳ μετάβασιν 209,14: σύνεγγυς ὄντα τοῦ ἀπλήκτου τῶν πολεμίων 210,1: ἐν ᾧ μέρει τοῦ ἀπλήκτου αὐτῶν τὰς καμήλους ... ἐξάγουσιν 210,19: τὴν ἐπέλευσιν κατὰ τοῦ ἀπλήκτου ποιήσεται 211,12: ἔνδον τοῦ ἀπλήκτου τῶν πολεμίων 217,11: εἰ μακρότατόν ἐστι τὸ διάστημα τοῦ ἀπλήκτου 218,5: πλησίον τοῦ ἀπλήκτου 220, 14: ἐπιλείπωσιν ἐκ τοῦ ἀπλήκτου 198,22: πλησιάζοντες τῷ ἀπλήκτῳ 206,9: ἐν ἐτέρῳ ἀπλήκτῳ

μετάβασιν 208,8: ἐν ἐτέρῳ ἀπλήκτῳ μετάβασιν 219,12: οὐχ εὐρήσωσιν ἐν τῷ ἀπλήκτῳ τοὺς...ἰππεῖς 220,11: μὴ εἶναι ... ἐν τῷ ἀπλήκτῳ 187,15-16: ἐν οἷς ἄπληκτα τῶν πολεμίων ἀρμόζει γίνεσθαι 191,10: καταλιποῦσιν τὰ τούτων ἄπληκτα 198,5: ἐφ'οἷς προσήκει ἄπληκτα γίνεσθαι 218,3: εὐτρεπίσαι τὰ ἑαυτῶν ἄπληκτα 195,12: ἀπὸ τῶν τούτων ἀπλήκτων 251,5: πρὸ τεσσάρων σταθμῶν τοι ἀπλήκτων 251,13: ὡς ἀπὸ δύο ἀπλήκτων τῆ κλεισούρα πλησιάσωσι 217, ΤΙΤ.: Περὶ τοῦ ἐνεδρεῦσαι κατὰ τῶν λεγομένων μινσουρατόρων ἐν τοῖς ἀπλήκτοις 220,3: ἐν ἄλλοις ἀπλήκτοις 220,8: ἐν τοῖς ὀπισθεν ἀπλήκτοις DAI 44,125: ὅτι τὰ τρία ταῦτα κάστρα, τό τε Χλιὰτ καὶ τὸ Ἀρζές καὶ τὸ Περκρί, εἰ κρατεῖ ὁ βασιλεὺς, Περσικὸν φοσσᾶτον κατὰ Ῥωμανίας ἐξελεθεῖν οὐ δύναται, ἐπειδὴ μέσον τυγχάνουσιν τῆς τε Ῥωμανίας καὶ Ἀρμενίας, καὶ εἰσὶν φραγμός καὶ ἀπλήκτα τῶν φοσσάτων 45,86: καθέζεσθαι ἔχει εἰς τὸ ἀπλήκτον, ὃ παρ' ὑμῶν λάβη (N. ED.: ἄπληκτα, ἀπλήκτον P) DE THEM I,65: τὰ τε τῶν βασιλέων ἄπληκτα διευθετοῦντες καὶ τὰς ὁδοὺς ἐκκαθαίροντες CER 444,2: πρῶτον ἄπληκτον εἰς τὰ Μαλάγινα, δεύτερον τὸ Δορύλειον, τρίτον εἰς τὸ Καβόρκιν, τέταρτον εἰς Κολώνιαν, πέμπτον εἰς Καισάρειαν, ἕκτον εἰς Ἀρμενιakoὺς εἰς τὸν Δαζιμῶνα. 465,7: προεுτρεπίζεται τὸ βασιλικὸν ἄπληκτον 476,9: ἀποφορτώσουσιν εἰς τὸ ἄπληκτον τὰ σαγμαρία 477,19: ὅτε κατάβη ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἄπληκτον ... 483,19: ὅτε ἔλθη (SC. ὁ βασιλεὺς) ἐγγιστα πρὸς τὸ ἄπληκτον ἀπὸ τριῶν μιλίων, προῦπαντῶσι τὰ τε τάγματα ... 485,15: ὅτε καταλάβη ὁ βασιλεὺς τὸ ἄπληκτον, ἐνθα ἡ βασιλικὴ κόρτη ἴσταται ... 485,19: εἰς τὸ ἄπληκτον, εἰ κελεύει ὁ βασιλεὺς, καθὼς πολλάκις Βασίλειος ὁ αἰοίδιμος βασιλεὺς ἐποίησε, δίδωσι τῷ μὲν στρατηγῷ ἰμάτιον ἐρραμένον ... 451,7: ὑπὴντων αὐτῷ οἱ προλαβόντες τῆς τάξεως καὶ τὰ τάγματα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ τοῦ ἀπλήκτου 586,11: ἀπῆλθον ἐν τῷ ἰδίῳ ἀπλήκτῳ 588,14: ἐπῆλθον ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ χρυσιῶνος ἀπλήκτῳ 444,2: Εἰσὶ τὰ ἄπληκτα... 447,2: ἐπέτρεπεν αὐτοῖς ἐγγράφως δοῦναι αὐτῷ τὰ ἄπληκτα καὶ τὰ διαστήματα αὐτῶν, καὶ πόσου λαοῦ ἐστὶν ἡ χώρας αὐτῶν 452,12: οἱ δὲ τὰ ἄπληκτα καὶ τὰς ὁδοὺς τῆς ἡμετέρας γῆς κατέχοντες καὶ γινώσκοντες οἱ μὲν προελάμβανον μετὰ τῆς κόρτης καὶ τῆς ὑπουργίας, οἱ δὲ ἔμπροσθεν τῶν θεμάτων προέτρεχον ὑποδεικνύοντες τοὺς τῶν ποταμῶν πόρους καὶ τὰς εὐθείας ὁδοὺς 481,1-2: προεுτρεπίζειν τὰ βασιλικά ἄπληκτα 444,1: Ὑπόθεσις τῶν βασιλικῶν ταξειδίων καὶ ὑπόμνησις τῶν ἀπλήκτων 477,1-2: ὁ δὲ πρωτονοτάριος λαμβάνει διάταξιν παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τῶν ἀπλήκτων, καὶ ἀποτίθησιν ἐκεῖ τὴν κριθὴν καὶ πᾶσαν ἐτέραν χρεῖαν βασιλικὴν PATR CONST 216,6: ἄπληκτον

ἀποκαβαλικεῶ (ἀπό, καβαλλικεῶ): SYM MAG 613,13: ἀποκαβαλικεῦσας ὁ Κροῦμος ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους

ἀποκουροπαλάτης (ἀπό, κουροπαλάτης): CHRON PASCH 613,17: ἔκγονον Ὀνίνου τοῦ πατρικίου τοῦ ἀπὸ κουροπαλατῶν PATR CONST 184,12 187,6 220,15 227,6

ἀποκρισιαρικός (ἀποκρισιάριος): CER 718,14: ὁ κουράτωρ τοῦ ἀποκρισιαρείου (ἀποκρισιαρικίου CORR. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ 117,16)

ἀποκρισιάριος, APOCRISIARIUS: LEO GR 188,22: ἀποστείλας τοὺς ἀποκρισιαρίους τοὺς διὰ εἰρήνην παραγενομένους ἐπὶ Βουλγαρίαν: CER 594,14: ἐκαθέστησαν ... καὶ ὁ τοῦ Ἀποχαμβδᾶν ἀποκρισιάριος 285,19: εἰ τύχῃσι δὲ καὶ ἀποκρισιάριοι 595,4: εἰσῆλθον οἱ τῶν ἀρχόντων Ῥωσίας ἀποκρισιάριοι καὶ πραγματευταί 597,9,12: καὶ ἔφαγον πάντες οἱ ἀποκρισιάριοι τῶν ἀρχόντων Ῥωσίας καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ συγγενεῖς τῆς ἀρχοντίσεως καὶ οἱ πραγματευταί, καὶ ἔλαβον ὁ μὲν ἀνεπιὸς αὐτῆς μιλ. λ', ...οἱ κ' ἀποκρισιάριοι ἀνὰ μιλ. ιβ' ... 683,9: πῶς ἔχει ὁ Ἀμηρᾶς καὶ ἡ γερουσία Ταρσοῦ (εἰ δὲ ἀπὸ ἄλλης Ἀμηραδίας ἔλθωσιν οἱ τοῦ Ἀμερμουμνῆ ἀποκρισιάριοι, ὀφείλουσιν ὑπὲρ ἐκείνου ἐρωτᾶν τοῦ Ἀμηρᾶ καὶ τῆς γερουσία αὐτοῦ) 597,15: οἱ ζ' ἄνθρωποι τῶν ἀποκρισιαρίων ἀνὰ μιλ. ε' 598,10-11: καὶ ἐδόθη ... τοῖς κβ' ἀποκρισιαρίοις ἀνὰ μιλ. ιβ'

ἀπονοτάριος (ἀπό, NOTARIUS): CHRON PASCH 618,10-11: Πέτρου τοῦ στρατηλάτου τοῦ ἀπὸ νοταρίων τοῦ βασιλέως κατελθόντος

ἀποσελεντιάριος (ἀπό, SILENTIARIUS): PATR CONST 235,23: ἀποσελεντιάριος

ἀπρίλιος, APRILIS: LYD MENS 72,5 74,15 75,3 75,14,19 76,6-7: καλανδῶν Ἀπριλίων 80,12: καλάνδαις Ἀπριλίας 81,1: νωνῶν Ἀπριλίων 76, τ.: Ἀπρίλιος 77,5: τὸν δὲ τέταρτον (Ἀπρίλιον ὀνομάζουσι) 80,1: οἱ δὲ Ῥωμαῖοι Ἀπρίλιον αὐτὸν ὠσανεὶ ἀπερίλιον (οἶνεὶ ἀνοικτικὸν τοῦ καιροῦ φασίν) 80,23: τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Ἀπριλίου LYD OST 302,10: μηνὶ Ἀπριλίῳ 328,23 Ἀπρίλιος G SYNK 8,2: ὀγδόη δὲ τοῦ πρώτου μηνὸς Νισάν, πρώτη δὲ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, καὶ ἕκτη τοῦ παρ' Αἰγυπτίους Φαρμουθί, ὠνόμασεν Ἀδὰμ τὰ ἄγρια θηρία 8,9: τῇ ἕκτη ἡμέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος, ἥτις ἦν κατὰ μὲν Ῥωμαίους Ἀπριλλίου ἕκτη, κατὰ δὲ Αἰγυπτίους Φαρμουθὶ ἑνδεκάτη 11,10: ἕως κγ' Ἀπριλλίου 11,11: Ἀπριλλίου LEO GR 187,18 300,21 314,10 322,18 325,3: Ἀπριλίῳ μηνὶ CHRON PASCH 567, 11: μηνὶ ξανθικῷ πρὸ γ' νωνῶν ἀπριλίων ETC. CER 433,4: τῇ οὖν τετάρτῃ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός ἰδ. ε', μαγίστρου ὄντος Τατιανοῦ

ἀρκαδιακός, ARCADIUS: LEO GR 104,20: ἐποίησεν ἴδιον ἀριθμόν, οὗς Ἀρκαδιακοὺς ἐκάλεσεν

ἀρκάριος, ARCARIUS: CER 720,12: τῷ δὲ ὀρφανοτρόφῳ ὑποτέτακται εἶδη ἀξιομάτων δ', οἷον χαρτουλάριοι τοῦ οἴκου, χαρτουλάριοι τοῦ ὀσίου, ἀρκάριος, κουράτωρες

ἀρκουάριος, ARCUARIUS: LYD MAG 158,15: ἀρκουάριοι, τοξοποιοί

ἀρκύτεις, ARCUITES. ARCITES, ARQUITES: LYD MAG 157,20: ἀρκύτεις καὶ σαγιττάριοι, τοξόται καὶ βελοφόροι

ἄρμα, ARMA: MAL 314,6 394,15: ἐκέλευσεν ἄρμα κατ' αὐτῶν ἐξελθεῖν CHRON PASCH 608,5: ἐκέλευσεν ἄρμα κατ' αὐτῶν ἐξελθεῖν THEOPH 297,26 319,7 369,4: λαβὼν τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ, καὶ ἄρματα ὅσα εἶχεν 376,23: πολλὴν αἰχμαλωσίαν τε καὶ ἵππους καὶ ἄρματα δίχα τῶν ἀναιρεθέντων λαβόντες 431,11: ἔλαβον τὰ ἄρματα αὐτῶν 462,14: πέμψατέ μοι τὰ ἄρματα ὑμῶν 468,6 497,9: Λέων ... εὐδοκίμησε δισχιλίους κατασφάζας καὶ ἵππους καὶ ἄρματα συλλαβόμενος SCRIPT INC 339,7: πάντες γὰρ τὰ ἄρματα καὶ τὰ λωρῖκια ἔρριψαν εἰς τὴν ὁδὸν 339,11: ἐσύναγον τὰ ἄρματα τῶν φευγόντων DAI 32,113: ὧν καὶ τὰς κεφαλὰς καὶ ἄρματα ἐκ τοῦ πολέμου ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων ἐπινίκια (ἔτι γὰρ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ τῶν Βουλγάρων μάχη ἦν) CER 130,12-13: τὸ δὲ βασιλικὸν ἄρμα βαστάζοντες σπαθᾶριοι βασιλικοὶ διοδεύουσιν ... 214,1-2: τὸ δὲ ἄρμα οὐκ ἀκολουθεῖ 288,24: καὶ τὸ ἄρμα ἴσταται ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ἐξαγούσης πύλης ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν τῷ λαυσιακῷ 302,6: τὸ δὲ ἄρμα, ἦγουν τὸ σκουτᾶριον, βαστάζουσι σπαθᾶριοι δύο καθ' ἓνα ἕκαστος αὐτῶν 408,12: καὶ τὸ ἄρμα κρατεῖται 404,6: καὶ δεῖ στήναι αὐτοὺς εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν (SC. οἱ λαβαρήσιοι) μετὰ τοῦ ἄρματος 558,2: οἱ δὲ μαγίστροι ... ὀπισθεν τοῦ ἄρματος μετὰ τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλης 628,15: ἠνοίχθησαν δὲ καὶ αἱ πύλαι τοῦ ἄρματος καὶ εἰσήλθον πάντα τὰ σίγνα καὶ αἱ σχολαὶ καὶ οἱ δῆμοι 392,15: ἐν τῷ ἄρματι, ἔνθα ἴστανται οἱ κανδιδάτοι 422,13: ἐν τῷ κονιστωρίῳ... οὐ μὴν ἐν τῷ ἄρματι 303,10: οἱ τὸ ἄρμα κατέχοντες 232,10: ἔνθα ἴσταται ὁ τῆς καταστάσεως καὶ τὰ ἄρματα καὶ σπαθᾶριοι βαστάζοντες τὰ ὄλα αὐτῶν 505,9: καὶ διελόντες οἱ τῶν τάξεων ἴδια καὶ χωρὶς κατὰ τάξιν τοὺς δεσμίους, τὰ λάφυρα, τὰ ἄρματα, ἐθριάμβευσαν μέσον τῆς πόλεως 613,1: ἄγουσιν ... οἱ ταξεῶται τὰ σκύλα καὶ λάφυρα καὶ ἄρματα καὶ τὰ δόρατα μετὰ τῶν φλαμούλλων 613,5: ἐν πρώτοις πλησίον τοῦ καμπτοῦ τὰ ἄρματα, ὀπισθεν δὲ τῶν ἀρμάτων τὰ σκύλα καὶ λάφυρα 613,10: καὶ εἰ ἔστιν λαὸς πολὺς οἱ δέσμοι καὶ πολλὰ τὰ τε σκύλα καὶ λάφυρα καὶ ἄρματα ... 614,9: ἀποκινῶσιν πρῶτον μὲν τὰ ἄρματα, ἔπειτα τὰ σκύλα καὶ λάφυρα 615,13: καὶ ἄρματα καὶ τὰ δόρατα μετὰ τῶν φλαμούλλων αἴρονται παρὰ τῶν ταξεωτῶν, καὶ εἰσκομίζονται 614,15: τὰ δὲ σκύλα καὶ λάφυρα καὶ ἄρματα τιθῶσιν οἱ ταξεῶται ἐπὶ διφθερῶν καὶ κυλικίων πρὸς τὸ μὴ μολυνθῆναι, εἴτε ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ, εἴτε ἀπὸ τοῦ πηλοῦ 499,18-19: καὶ διεπέρασαν ἀπὸ Ἱερείας ἐκεῖσε τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐμφανεῖς τῶν αἰχμαλώτων Ἀγαρηνῶν καὶ τὰ ἐξαίρετα τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου, φλαμούλων τε καὶ ἀρμάτων ... 613,21: καὶ λαφύρων καὶ ἀρμάτων PATR CONST 149,18: ἄρματα

ἀρμαμέντον, ARMAMENTUM: THEOPH 274,24: καὶ ἔστησεν ἐν τῷ μεσιαύλῳ τὴν ἰδίαν στήλην, καὶ ἀπέθετο ἐκεῖ τὸ ἀρμαμέντον 297,17: Θεόδωρος γὰρ ὁ ἑπαρχὸς Καππαδόκης καὶ Ἐλπίδιος, ὁ ἐπάνω τοῦ ἀρμαμέντου, καὶ ἕτεροι διάφοροι βουλὴν ἐποίησαν ἀνελεῖν ἐπὶ ἵπποδρομίῳ τὸν Φωκᾶν 397,3: Ἰζίδ ... ἔχων καὶ αὐτὸς κατήνας τξ' ἀρμαμέντον τε καὶ δαπάνας 440,5: κοινώσας ἀρμαμέντον LEO GR 146,2: ὁ δὲ αὐτὸς Φωκᾶς ἀρμαμέντον τὸ ὄν πλησίον τῶν

παλατίων τῆς Μαγναύρας, στήσας ἐν μέσῳ αὐτοῦ καὶ κίονα κτιστόν, καὶ τὴν στήλην αὐτοῦ ἐπάνωθεν 188,8-9: τὸν δὲ ναὸν τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου ἄρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν CER 674,3-4: 673,21 674,6: Ἰωακείμ πρωτοσπαθάριος καὶ ἄρχων τοῦ ἄρμαμέντου 676,15: ἀπὸ τοῦ κάτω ἄρμαμέντου (κατεπάνω τοῦ ἄρματος REISKE, CORREXIT OIKONOMIDES, τὸ κάτω ἄρμαμέντου, „Ἀρχεῖον Πόντου” 26,1964, p. 193-196) 736,5: ὁ σπαθάριος καὶ ἄρχων τοῦ ἄρμαμέντου (ἄρμέντου REISKE, ἄρμαμέντου OIKONOMIDES, 155,2) 788,21: πριμικήριος ἢ ὀστιάριος ἀνὰ ζ´ ὡσαύτως ὁ ἄρχων τοῦ ἄρμαμέντου PATR CONST 217,3-4 265,8

ἄρμάριον, ARMARIUM: EPIST 1,21: ἄρμάριον

ἄρμαστατιῶν, ARMA, STATIO: CHRON PASCH 7 18,20: ἐπιζητήσαντος τοῦ αὐτοῦ ἐνδοξοτάτου Ἀθανασίου πρότερον ἐθέλειν θεωρῆσαι τὸν ἐν τῇ πόλει ὄντα στρατόν, ἄρμαστατιῶνος γενομένης ηὔρεθησαν τῶν ἐνδημούντων ἐν τῇ πόλει καβαλλαρίων περὶ τὰς ιβ´ καὶ πρὸς χιλιάδας

ἄρμαῖτος, ARMATUS: CER 394,15: ἄρμάτοι δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλέως οὐκ εἰσέρχονται διὰ τὸ μὴ εἶναι βαρβάρους τοὺς πρεσβευτάς 405,1: χρῆ δὲ τὸν μάγιστρον ἐτοιμάσαι κανδιδάτους ARMATUS (CF. REISKE, II, 401-402) 405,13-14: ἐπάγει ἄρμάτους 406,2: λαμβάνει τοὺς ἄρμάτους κανδιδάτους 407,20: καὶ κιττεύει ὁ μάγιστρος „STRANFER” (SC. TRANSFER) καὶ λαμβάνει τοὺς ἄρμάτους κανδιδάτους ὁ δικουρίων, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ μικρὸν κονσιστόριον

ἄρματοῦρα, ARMATURA: LYD MAG 158,6: ἄρματοῦρα πρίμα, ὄπλομελέτη πρώτη 158,7: ἄρματοῦρα σημισσάλια, ὄπλομελέτη μείζων

ἄρματούριον, CF. ARMAMENTARIUM: LEO GR 170,18-19: εἰς τὸ ἄρματούριον τῶν Πρασίνων ἐτύφλωσαν CER 313,15 334,6-7: ἀνέρχονται εἰς τὸ ἄρματούριον 334,1: οἱ δὲ ἡνιόχοι ... μένουσιν ἐν τῷ ἄρματουρίῳ 344,23: ἀνάγουσιν αὐτὰ (SC. τὰ ἐπάθλια) μέσον τοῦ ἰππικοῦ ἐν τῷ ἄρματουρίῳ τῶν νικητῶν ἰππόχων

ἄρματόω-ᾶ, ARMARE: THEOPH 433,11: ὁ δὲ βασιλεὺς ... ἐθριάμβευσε ταύτην ἐπὶ τῆς πόλεως, ἄρματωμένους σὺν τῷ στρατῷ εἰσελθῶν

ἄρμελαύσιον, ARMILAUSA, ARMILAUSIA: CER 670,10: Ἔστιν ἡ ἐξόπλοσις δρόμονος α´ ... σχοινία διάφορα, καρφία, ἄρμελαύσια

ἄρμίγερροι, ARMIGERI: LYD MAG 157,27: ἄρμίγερροι, ὄπλοφόροι 157,26: βραχιάτοι ἦτοι ἄρμιλλιγέροι, ψελιοφόροι

ἄρμιλούστριον, ARMILUSTRUM: LYD MENS 67,18: θεραπεύεται δὲ ὁ Ἄρης ἤχοις ὄπλων καὶ σάλπιγξι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ τὴν πρώτην ἐορτὴν ἐπετέλουν οἱ Ῥωμαῖοι, καλοῦντες αὐτὴν ἄρμιλούστριον, οἶονεὶ καθαρμὸν ὄπλων, μὴ χείματος, μὴ ἐτέρας τινὸς περιστάσεως εἰργούσης τὴν κίνησιν τῶν ὄπλων ἐπὶ τῷ τοῦ Ἄρεος πεδίῳ

ἀρμοφύλακες (ARMA, φύλακες): CER 719,21: τῷ δὲ πρωτοστράτορι ὑποτέτακται εἶδη ἀξιωματῶν γ', οἷον στρατῶρες, ἀρμοφύλακες καὶ σταβλοκόμητες (ἀρμοφύλακες; ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ, 121,31) 805,19: οἱ διατρέχοντες τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου „β', οἱ θυρωροὶ τῆς θερμάστρας „β', οἱ θυρωροὶ τοῦ ἵπποδρομίου β', οἱ κορτινάριοι α', μιλ. ζ' 801,4: οἱ βασιλικοὶ ἀρμοφύλακες β' ... (ἀρμοφύλακες ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ, 229 N.)

ἀρόγευτος (ἀ-, ρόγα): THEOPH 480,3: τὸν δὲ στρατὸν ἅπαντα ἀρόγευτον εἶασεν ἄρουλα, ARULA: CER 401,14: εὐτρεπίσαι ... καὶ στρώματα καὶ κλιβάνια καὶ ἀρούλλας καὶ τραπέζας καὶ ὀπέρας 402,2: τὰς δὲ ἀρούλλας οἱ τῶν φαβρικών παρέχουσιν

ἀσαβάνις, A SABANIS: LYD MAG 213,7-8: καὶ ἀσαβάνις τοὺς ἐπὶ τῶν βάλανείων τῆς αὐλῆς, V. ἀβάκτις

ἀσηκρητεῖον (ἀσηκρητίς): LEO GR 236,1: εἰς τὰ Ἀσηκρητία CER 519,7-8: ἀνοίγουσιν τὰ τε ἀσηκρητεῖα 520,7: ὁ δὲ ἀπερχόμενος εἰς τὰ ἀσηκρητεῖα 693,9: ὁ εἰς τὰ ἀσηκρητεῖα μέλλων γενέσθαι, ἐὰν λαμβάνει ρόγαν νομίσματα λ', ὀφείλει διδόναι λίτρας ιβ' 87,18 89,6: διὰ τῶν παλαιῶν ἀσηκρητειῶν διέρχεται 575,12: οἱ ἀσηκρητῆται καὶ οἱ νοτάριοι τῶν ἀσηκρητειῶν καὶ λοιποὶ σεκρετικοὶ ἐφόρεσαν τὰ ἑαυτῶν καμίσια καὶ σαγία ἀληθινά 693,13: ὁ δὲ νοτάριος τῶν ἀσηκρητειῶν ὁ θέλων γενέσθαι, ἐὰν λαμβάνει ρόγαν νομίσματα κ', ὀφείλει δοῦναι λίτρας η'

ἀσηκρήτις ET ἀσεκρητίς, A SECRETIS: PROK BELLA II,7, 15: ἐτύγχανε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς Ἰωάννην τε τὸν Ῥουφίνου καὶ Ἰουλιανὸν τὸν τῶν ἀπορρήτων γραμματεῖα πρέσβεις παρὰ Χοσρόην στείλας. ἀσηκρήτις καλοῦσι τὸ ἀξίωμα τοῦτο Ῥωμαῖοι MAL 494,8-9: Ζηνοδώρου ἀσεκρητίς LYD MAG 204,10: οὐπω γὰρ ἦν τὸ τῶν ἄρτι παραφυνέντων ἀσηκρήτις ὄνομα 213,5: ἀσηκρήτις τοὺς ἐπὶ τῶν σηκρητῶν (οὐδὲ γὰρ ἀδσηκρήτις κατὰ τοὺς ἰδιώτας, ἐξ ἀγνοίας μετὰ τοῦ δέλτα στοιχείου τῆς προθέσεως ἐπιβαλλομένης) 221,2: ἔνθεν ὥσπερ ἀναπτερωθεὶς ἐπὶ τοὺς λεγόμενους ἀσηκρήτις τῆς αὐλῆς ἠπειγόμεν CHRON PASCH 730,14: ἀπὸ τινος ἀδσηκρητίς Περσῶν, ἔχοντος ὄνομα Χοσδάη 733,16-17: Φαῖακ ὁ ἀδσηκρητίς ὁ καὶ Ῥασνᾶν (ἀσηκρητίς P) 734,5: τὸν Φαῖακ τὸν ἀσηκρητίς τὸν καὶ Ῥασνᾶν THEOPH 289.11: Θεόδωρον τὸν ἀσηκρητήν 419,14: Ἀθανάσιον τὸν ἀσηκρητήν 441,9: ἀσηκρητίς ἦν σὺν αὐτῷ βαστάζων τόμον χάρτου, ἐν ᾧ ἦν γεγραμμένα τὰ τούτου αἴτια 441,14: ὁ ἀσηκρητίς 458,17: Ταράσιον τὸν ἀσηκρητήν 481,20-21: ἐχειροτονήθη Νικηφόρος, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης, ἀπὸ ἀσηκρητῶν ψήφῳ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερέων, πρὸς δὲ καὶ τῶν βασιλέων I GEN 20,21: περὶ τῶν ἀσηκρητειῶν χῶρον τοῦ βασιλέως G MON 832,9-832,11: Λέων ὁ Κάστωρ καὶ ἀσηκρητίς 833,7: Κάστωρ ἀσηκρητίς 863,12: Συμεὼν ἀσηκρητίς 875,6-7: Νικήτας δὲ ἀσηκρητίς 877,1: διερευνησάμενοι περὶ Νικήτα ἀσηκρητίου SYM MAG 679,17: τόμον ἀναγνοὺς διὰ Κάστορος ἀσηκρητίς ἔχοντα οὕτως 680,4:

τὸν τόμον ἀναγνοῦς Κάστωρ ὁ ἀσηκρήτις 719,4: Νικήτας δὲ ἀσηκρήτις, ὁ μετὰ ταῦτα πρωτονοτάριος γεγωνῶς 728,4: Λέων ὁ Φοκάς ... ἀνελάβετο εἶναι σὺν αὐτῷ τὸν τε παρακοιμώμενον Κωνσταντῖνον καὶ Κωνσταντῖνον ἀσηκρήτις τοῦ Μαλελίας LEO GR 195,11: Ταράσιος ὁ ἀπὸ ἀσηκρήτις 246,6: Λέων ὁ Κάστωρ καὶ ἀσηκρήτις 246,8 247,4: Κάστωρ ὁ ἀσηκρήτις 289,9: Νικήτας δὲ ἀσηκρήτις ὁ μετὰ ταῦτα πρωτονοτάριος γεγωνῶς 291,4: Νικήτα ἀσηκρήτις 301,10: Κωνσταντῖνον ἀσηκρήτις τὸν Μαλελίας THEOPH CONT 161,20: τὴν τῶν ἀσηκρήτων ... τιμὴν 170,8-9: τὸ τῶν ἀσηκρήτων ... καταγώγιον 368,12: Συμεὼν ἀσηκρήτις 382,13 384,15: Νικήτα ἀσηκρήτις 446,14: Γρηγόριον ἀσηκρήτιν 470,15-16: Θεοφύλακτον ἀσηκρήτιν τὸν λεγόμενον Ματζίτζικον EPIST II 3,4 III 40,7 IX 47 T.: ἀσηκρήτις DAI 50,174: τοῦ πρωτοσπαθαρίου Εὐσταθίου καὶ ἀσηκρήτις CER 665,5: ἀσηκρήτις 155,8: ἀσηκρήτη 546,10: πρῶτος ἀσηκρήτις 193,15 246,20 546,7 575,12 719,22-23 733,1 734,1 736,19: ἀσηκρήται 237,15: οἱ ἀσηκρήται οἱ μὴ ὄντες ὕπατοι 735,5: οἱ σπαθάριοι καὶ ἀσηκρήται 737,2: ἀσηκρήται ἄπρατοι 25,3 546,2 742,19 752,1 769,7: ἀσηκρήτας 20,8 246,19 249,2-3 608,10 758,1 767,10: ἀσηκρητῶν 30,14-15: τῶν ἀσηκρητῶν χρυσοτρικλινιτῶν SUID I 538,9: 418 Γραμματεὺς, ὁ νοτάριος. τὸν τῶν ἀπορρήτων γραμματέα· ἀσηκρήτις καλοῦσι τὸ ἀξίωμα Ῥωμαῖοι. κληρωτοὶ δὲ ἦσαν τὸν ἀριθμὸν τρεῖς, γράφοντες τὰ δημόσια. οὐδενὸς δὲ ἦσαν οἱ γραμματεῖς οὗτοι κύριοι ἀλλ' ἢ τοῦ γράφειν καὶ ἀναγῶναι. (CF. PROK BELLA 2,7,15)

ἀσσάριον, AS, ASSARIUS: CHRON PASCH 218,16: Νουμμάς Πομπήλιος κογγιάριον ἔδωκεν ἐν Ῥώμῃ ἀσσάρια ξύλινα καὶ ὀστράκινα SUID I 378,11: 4126 Ἀσσάρια: οἱ ὀβολοί. Νούμμας ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγωνῶς, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ πεποιημένα πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρεῖαν πληροῦντων· ἄπερ ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νουμμία, ὡς φησὶ Τραγκύλιος (CF. IO ANT FR 33, FHG 4,553; GELYER IUL AFRIC 2,380)

ἄστα, HASTA: THEOPH 366,14: ἐπὶ ὑψηλῆς ἄστας ἀντί φλαμούλου προάγειν κρεμάσαντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὥρμησαν (οἱ Ἄραβες)

ἀστάτος, HASTATUS: LYD MAG 158,8: ἀστάτοι, δορυφόροι

Ἀτελλάνη, ATELLANA: LYD MAG 152,17: ἡ μέντοι κωμῳδία τέμνεται εἰς ἐπτὰ, εἰς παλλιιάταν τογάταν Ἀτελλάνην ...152,19-20: Ἀτελλάνη δὲ ἐστὶν ἡ τῶν λεγομένων ἐξοδιαρίων, ταβερναρία δὲ ἡ σκηνωτὴ ἢ θεατρικὴ κωμῳδία ...

ἀτραβα(τ)τικά, ATRABATTICA: LYD MAG 134,9: λατικλαβίας αὐτὰς ὠνόμαζον, τὰς δὲ χλαμύδας ἀτραβατικὰς ἐκ τοῦ χρώματος, ὅτι τὸ φαιὸν κατ' αὐτοῦς ἄτρον προσαγορεύεται

ἀτρικλίνης, A TRICLINIO: I GEN 31,11: τοῦ τὴν ἐπιστάσιαν ἔχοντος τῶν εἰς τράπεζαν κεκλήμενων, ὃν ἀτρικλίνην φημίζουσι CER 702,8: βασιλικῷ πρωτοσπαθαρίου καὶ ἀτρικλίνου

ἄτρος, ATER, ATRA, ATRUM: LYD MAG 134,9: τὸ φαιὸν κατ' αὐτοὺς ἄτρον προσαγορεύεται, CF. ἀτραβαττικά PATR CONST 158,2: ἄς ἐκάλουν ἀτραβατικὰς ἢ ἀπὸ τοῦ χρώματος - τὸ γὰρ μέλαν ἄτρον ἐκάλουν - ἢ ὅτι μετὰ τὰς τραβέας ταύταις εἰώθασιν χρῆσθαι

ἀττένδερε, ATTENDERE: LYD MAG 131,14: ἀττένδερε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ φιλονεικεῖν λέγουσιν, CF. ἀττηνσίων

ἀττηνσίων, ATTENTIO: LYD MAG 121,6: διὰ τί τὴν βασιλικὴν ὑποζύγιον βασταγὴν ἀττηνσίωνα καλοῦσιν 131,8: καὶ τὰς λεγομένας δὲ ἀττηνσίωνας πρὸς θεραπείαν τῶν ῥηγῶν ἐπινοηθῆναι στοχάζομαι ... ὥσπερ νοκτούρνους πρὸς ἐπιπλα καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς κοῖτόν ἐστι χρήσιμα. Κικέρων γὰρ ὁ πολὺς ἐν τοῖς κατὰ Βέρρου μέμνηται τουτουῖ τοῦ ὀνόματος. ἀττήνσους τοὺς οἰκιακοὺς ὑπηρέτας τῶν ῥηγῶν ὀνόμαζον ἀπὸ τοῦ προσανέχειν καὶ πειθαρχεῖν· ἀττένδερε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ φιλονεικεῖν λέγουσιν

ἀττήνσοι, ATTENTI: LYD MAG 131,12: ἀττήνσους τοὺς οἰκιακοὺς ὑπηρέτας τῶν ῥηγῶν ὀνόμαζον, CF. ἀττηνσίων

αὐγούριον, AUGURIUM: LYD MENS 101,13: Αὐγούριον δὲ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν πάτριον σημασίαν καλοῦσιν τὸν καθιερούμενον καὶ θεῶν αὐγούριον προαγόμενον εἰς μαρτυρίαν

Αὐγούστα ET Αὐγούστα ET Αὔγουστα AUGUSTA: MAL 357,2,15,17 423,9 441,9 407,9,10 484,5: ἡ Αὐγούστα (Αὐγούστα OX.) 321,11 355,11 356,13-14 372,20 388,9 393,16 422,11 430,9 444,22: τῆς Αὐγούστας 357,1,4 440,10: τῆ Αὐγούστα 341,3 356,4 357,7: τὴν Αὐγούσταν THEOPH SIM 47,5 CHRON PASCH 578,11: τῆς ... Αὐγούστας (Αὐγούστης P) 580,5: ἡ Αὐγούστα κτλ. THEOPH 178,6: ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ αὐγούστα 186,8: Θεοδώρα, ἡ εὐσεβεστάτη αὐγούστα 200,7 216.12 242,22 249,27 249,31 268,4 271,30 281,14 (Σοφία ἡ) 281,20 299,11 300,9,13 400,15 494,2 500,16: ἡ αὐγούστα 107,13 113,19 115,30 175,11 225,26 492,24: τῆς αὐγούστης 99,24 500,9: τῆ αὐγούστη 100,7 107,8,10 121,3 128,32 165,3 170,29 185,3,16 241,30 249,25 250,4 289,25 300,26 367,20 443,29 470,3: τὴν Αὐγούσταν 129,11: Βερίνα αὐγούστα τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι καὶ φιλοχρίστοις λαοῖς χαῖρεν 249,28: καὶ ἔκραξαν τὰ μέρη· “Ἀναστασία αὐγούστα, τούβικας. ...” 281,19: αἱ δὲ αὐγούσται ... 101,6: ταῖς αὐγούσταις SCRIPT INC 341,10: Προκοπίαν τὴν Αὐγούσταν 337,1: τῆς Αὐγούστης I GEN 21,8: ἡ Αὐγούστα Θεοδοσία SYM MAG 702,18 722,3 731,1 757,18 758,6 : ἡ Αὐγούστα 626,2 627,21 629,9 654,21 691,18 703,19-20 712,6: τῆς Αὐγούστης 655,4 712,4 712,7 725,3: τῆ Αὐγούστη 709,5 726,5: τὴν Αὐγούσταν LEO GR 107,7 147,13 229,21

270,14 292,23 298,3 303,16: ἡ Αὐγούστα 105,4 124,13 137,10-11 201,1 215,10 216,1 228,1 235,20 257,6 274,5 283,11 293,7: τῆς Αὐγούστης 106,20 137,10 254,8 283,10,12 296,11: τῆ Αὐγούστη 107,2: Αὐγούστην 137,8,15 143,11 229,5-6 236,4 279,12 298,15-16: Αὐγούσταν THEOPH CONT 89,6: Αὐγούστα 361,13 386,9 392,3 397,10 458,17,19-20 466,19 471,13 473,9: ἡ Αὐγοῦστα 76,10 88,15 103,14 148,12 153,10 364,16 387,1: τῆς Αὐγούστης 89,16 375,12,15 336,16 390,14 458,16: τῆ Αὐγούστη 392,15 469,3: τὴν Αὐγούσταν DAI 51,49,50,51,65,67,68,103,176,180: τῆς αὐγούστης (ἀγραρία, ὁ τῆς τραπέζης) 51,180: τὴν αὐγοῦσταν LEO DIAC 84,4: ἡ Αὐγούστα 50,11,13 85,10 87,1 104,19-20 123,4: τῆς Αὐγούστης 86,9: Αὐγούσταν 98,19 99,5: τὴν Αὐγοῦσταν EPIST VII 26T. PATR CONST 181,11 230,2 232,17 κλπ. CER 67,3,9 176,24 198,11-12,13 200,11,12 203,9,10 204,3,20,23 208,18 209,10 210,10,17 211,4,9,22 212,1,4,7,10,12,13,14,17-18 213,23 214,4 215,11,15-16,17,19,22 416,7-8 418,16,20 421,16,17 504,4,9 603,4 618,7 630,6,8,8 681,6 682,6: ἡ αὐγούστα 67,12,13 201,3 202,21 203,7 204,2 205,4,7,13 207,14 208,21 209,4,6,9,12 210,5,8 214,9-10,13,16 216,3 418,19 419,5,13 227,23 276,22,23 390,11,12 425,2 426,4 596,10,17 601,7 606,23-607,1 618,1 618,9 623,15 624,17 642,20 698,3 711,11 782,20 786,4-5 725,16,18: τῆς αὐγούστης 419,6 420,13 421,5: τῆς αὐγούστας (πολλὰ τὰ ἔτη ...) 198,4,10 208,24 279,18 282,7 421,21-22 504,16 619,1: τῆ αὐγούστη 67,24 200,8,10 203,2 204,22 208,13 212,3 418,6 433,18 603,8-9 618,16 623,23 624,28 629,21: τὴν αὐγούσταν 212,12,12 418,17 419,6,14 420,16 425,11-12: αὐγούστα (VOC.) 36,8 37,3 196,2 222,14 281,12,13,15-16 295,6,9 316,6-7 320,22 354,10 356,1 368,14: αὐγοῦσται (τῶν Ῥωμαίων) 36,10 37,5 38,21 42,7 44,22 45,12 60,25-61,1 47,12 48,19-20 195,16 196,8,12 207,3,8 216,10 222,16 223,19 253,1 266,20 279,6 280,2 282,14 315,15 316,10 321,1 328,7 331,10-11,18 333,5 350,7,21-22 356,4,20 359,17 369,17 377,11: ταῖς αὐγούσταις 47,19-20 48,24 197,18 217,12 282,19 315,5 315,19 377,14 380,7-8 630,1 617,21: τὰς αὐγούστας

Αὐγουσταῖον, AUGUSTEUM: THEOPH 181,29: καὶ ἐκαύθη... τὸ Αὐγουσταῖον (Αὐγουστέον CODD.) PATR CONST 158,5: ἐν τῷ [αὐ]γουστίωνι ἤγουν τῷ ὀμοπωλείῳ CER 415,1 408,16 416,9: τῷ αὐγουσταίῳ 421,17: τὸν αὐγουσταῖον V. αὐγουστεύς

αὐγουστάλιος, AUGUSTALIS: LYD MAG 168,18: Αὐγουσταλίους ἐξ αὐτοῦ καλέσας αὐτούς 199,14 202,10 204,9: τὸ τάγμα τῶν Αὐγουσταλίων 204,14,18: τῷ δὲ συστήματι τῶν εἰρημένων τριάκοντα ἀνδρῶν τὴν τῶν Αὐγουσταλίων ὁ νόμος ἔθετο προσηγορίαν, οὐ καινὴν οὐδὲ πρόσφατον, τὴν δὲ τοῦ πρώτου τῶν βασιλέων ὀνομασίαν ἀνακαλεσάμενος, ὡς πολλάκις ἔφαμεν, ὃς πρῶτος τὴν ἐπαρχότητα συστήσάμενος τῶν πραιτωρίων τοὺς ὑπ' αὐτῆ τελούντας Αὐγουσταλίους ἐκ τῆς οἰκείας προσηγορίας καλεῖσθαι διώρισεν 210,4: δύο

τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ... τυγχανόντων κομμενταρισίων, οὗς ὁ χρόνος ἐκ τῶν ταχυγράφων ἔφερε τῆς φροντίδος, ἕξ καὶ αὐτοῖς, καθάπερ τοῖς πρὸ αὐτῶν, ὑπέτρεχον βοηθοί, ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουσταλίων προσλαμβανόμενοι, ἄνδρες ἀστεμφεῖς καὶ νόμῳ πρέπουσαν αὐστηρίαν ἀνατείνοντες, παρ' οἷς ἐτύγχανεν ἡ πᾶσα δύναμις τῆς ἀρχῆς 213,11-12: δύο δὲ καὶ αὐτῶν ὄντων τῶν ἀβ ἄκτις, οὗς κατὰ βαθμὸν ὁ χρόνος ἀπὸ τῶν ταχυγράφων, καθάπερ τοὺς πρὸ αὐτῶν καλεῖ, ἕξ ἄνδρες ἐραστοὶ καὶ νουνεχέστατοι καὶ σφριγῶντες ἔτι, ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουσταλίων, βοηθοῦσι δῆθεν ἔτι καὶ νῦν τῷ ὀνόματι 228,19: τὸ δὲ Αὐγουσταλίων ὄνομα πριάμενοι τιμίως, ἄχρι Λέοντος ὡσεὶ μηδὲ στρατευόμενοι ὅσον πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς τάξεως ἐνομίσθησαν 229,20: μηδένα εἰς τὸ τοῦ λεγομένου καγκελλαρίου λειτούργημα ἢ μόνους τοὺς εὐδοκιμοῦντας ἐκ τῶν Αὐγουσταλίων καὶ ταχυγράφων παριέναι 243,14: παραδίδωσιν ἐκ τῶν λεγομένων Αὐγουσταλίων οἱ μάλιστα τοῖς λόγοις ἐνέπρεπον MAL 224,12-13: ἔδωκεν ἀξίαν αὐγουσταλίου 434,11-12: διὰ Λικινίου, αὐγουσταλίου Ἀλεξανδρείας 280,17: κατὰ Αἰγυπτίων τυραννησάντων καὶ φονευσάντων τὸν αὐγουστάλιον Δείναρχον 401,21-22: οἱ δῆμοι Ἀλεξανδρείας τῆς μεγάλης ἐστασίασαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν αὐγουστάλιον αὐτῶν Θεοδόσιον ὀνόματι EPIST V 11T. CER 388,3: Τοῦ αὐτοῦ Πέτρου. Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν, ὅτε γένηται αὐγουστάλιος ἢ ἀνθύπατος 338,5: καὶ τὸν αὐγουστάλιον Ἀλεξανδρείας ἔπαυσεν SCOR 271,28: ὁ αὐγουστάλιος

Αὐγουστεύς, AUGUSTEUS: THEOPH 400,3 444,23 494,2: ἐν τῷ τρικλίῳ τοῦ Αὐγουστεῶς 184,21: ἐνεπύρισαν ... τὸ ἕνατον τοῦ Αὐγουστεῶς 300,27: εἰς τὸν Αὐγουστεά LEO GR 129,3: ἔστησε δὲ καὶ τὸν κίονα τὸν ἐπιλεγόμενον Αὐγουστεά 227,4: ἔπεσε ἡ χρυσοῦ τοῦφα Ἰουστινιανοῦ τοῦ λεγομένου Αὐγουστεῶς CER 21,3,7 63,19 69,16 70,3 71,12-13 72,13,16 128,3 129,6-7 136,9 140,18 142,4 143,11,15 147,12 159,15 163,7 174,19 176,16 180,21 181,7 192,3 205,1,6 209,23 214,7,23 231,19 234,16 263,20 264,4 304,8-9 304,20 309,23 347,24 360,16 364,19 573,12,14 578,15 584,13,14-15,18,19 595,9,18,19: αὐγουστεῶς 97,18 136,7 140,22 146,5-6 168,9 202,6,18 207,20 208,5,15 211,22 212,10,11 214,4-5,15 265,7 270,5,13 620,11: τῶν αὐγουστεά 629,17,20: τῷ αὐγουστεά

αὐγουστεῶν, V. Αὐγουσταῖον: CER 14,7: εἰς τὸν Αὐγουστεῶνα 33,17,18 132,8: τοῦ αὐγουστιῶνος

αὐγουστιακός,-ή,-όν, CF. AUGUSTALIS: THEOPH CONT 257,7: τὰς βασιλικὰς τε καὶ αὐγουστιακὰς στολὰς 173,12: στολὰς δὲ τινὰς βασιλικὰς καὶ αὐγουστιακὰς CER 296,4: τοῦ αὐγουστιακοῦ κλητωρίου 581,3: τὸ αὐγουστιακὸν ἡπλησίον 581,4: τὸ αὐγουστιακὸν μανδίον 583,7: πρὸς τὸν αὐγουστιακὸν στάβλον 580,19: βασιλικὰ καὶ αὐγουστιακὰ χλανίδια 582,12: τὰ αὐγουστιακὰ στηθοκαράκαλα 582,15: τὰ δύο αὐγουστιακὰ κατασειστά 582,15: τὰ δύο

αύγουστιακά πνικτάρια 287,25 291,22: λέγουσι δὲ καὶ αύγουστιακά 432,18: δίδουαι ... πρὸς πέντε νομίματα καὶ λίτραν ἀργύρου ὑπὲρ αύγουστιακῶν

αύγουστιατικός (αύγουστιακός): DAI 51,102: τὰ αύγουστιατικά ἀγράρια 51,181: τοὺς αύγουστιατικούς ἀγραριώτας 51,187: τῶν αύγουστιατικῶν ἀγραρίων 51,190: τῶν τε δρομωνίων βασιλικῶν τε καὶ αύγουστιατικῶν ἀγραρίων CER 423,20: δίδουαι αύγουστιατικά ἀνὰ νομισμάτων ε' καὶ λίτραν ἀργύρου

αύγουστος, AUGUSTUS: MAL 301,18-19: Φλωριανὸς Αὐγούστος 303,5-6: Νουμεριανὸς Αὐγούστος 304,3: Καρίνος Αὐγούστος 197,12: τῆς βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος τοῦ καὶ Ὀκταβιανοῦ Σεβαστοῦ ἱμπεράτορος 218,2: τὸν Αὐγούστον Ὀκταουϊανόν 218,3: τὸν Ἀντώνιον τὸν τοῦ Αὐγούστου γαμβρόν κλπ. CHRON PASCH 580,16: Ἰνδ.θ'. ιη'. ὑπ. Θεοδοσίου Αὐγούστου τὸ ιβ' καὶ Οὐαλεντιανοῦ νέου Αὐγούστου τὸ β' 581,12: τῆς Θεοδοσίου νέου Αὐγούστου βασιλείας 584,1: εἰσηλθεν Θεοδόσιος ὁ Αὐγούστος ἐν Κωνσταντινουπόλει κτλ. THEOPH 21,11: τῆς Κωνσταντίνου τοῦ Αὐγούστου βασιλείας 40,15: Κωνσταντίος ὁ Αὐγούστος 55,1: Οὐαλεντιανὸς ὁ Αὐγούστος 65,29: Γρατιανὸς ὁ Αὐγούστος κτλ. 182,1: Ἰουστινιανὸς αύγουστε 185,15: Ἰουστινιανὸς αύγουστε G SYNK 307,5 389,18-19 412,5-6: Αὐγούστου Καίσαρος THEOPH CONT 420,8-9: Νικόπολις δὲ ἐπωνόμασαι κατὰ τὸ ἐπώνυμον τῆς νίκης, ἦν Αὐγούστος Σεβαστὸς κατὰ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας εἰργάσατο καὶ τὴν Αἰγυπτίων ἀρχὴν τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέκλινεν CER 412,9,12 412,5,17 423,22 424,4,14,15,19 425,5,13 430,4,9: αὐτοκράτωρ καῖσαρ αύγουστος 435,3: αύγουστον 411,9,19-20 412,1 424,12 425,11 429,10 430,2,8 432,13 431,21 439,18 630,5,6-7,7: αύγουστε 423,17: AUGUSTE, σεβαστέ 318,7 372,3: „Ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα αύγουστοι, τοῦμβηκας” 686,19: ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα πιστοὶ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ αὐτοκράτορες αύγουστοι μεγάλοι βασιλεῖς Ῥωμαίων τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ εὐγενεστάτῳ καὶ περιβλέπτῳ ὁ δεῖνα πρωτοσυμβούλῳ καὶ διατάκτορι τῶν Ἀγαρηνῶν 687,1: Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, πιστοὶ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ αὐτοκράτορες αύγουστοι μεγάλοι βασιλεῖς Ῥωμαίων, πρὸς ὁ δεῖνα τῶν περιφανέστατον πρῶτον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας καὶ πνευματικὸν ἡμῶν τέκνον 687,7: Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, πιστοὶ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ αὐτοκράτορες αύγουστοι βασιλεῖς Ῥωμαίων, πρὸς ὁ δεῖνα τὸν: περιφανέστατον ἄρχοντα τῶν ἀρχόντων 689,16: Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, πιστοὶ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ αὐτοκράτορες αύγουστοι μεγάλοι βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων, πρὸς τὸν ἐνδοξότατον καὶ εὐγενέστατον ἐξουσιαστήν τῶν Μουσουλημιτῶν 689,23: Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, ἐν Χριστῷ εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες μεγάλοι ὑψηλοὶ αύγουστοι βασιλεῖς Ῥωμαίων, πρὸς τὸν ἡγαπημένον ἡμῶν φίλον τὸν εὐγενέστατον Ἀμηρᾶν Αἰγύπτου 691,17: Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, πιστοὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ, ὑψηλοὶ αύγουστοι αὐτοκράτορες μεγάλοι βασιλεῖς Ῥωμαίων, τῷ ἡγαπημένῳ, πεποθημένῳ καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ ὁ δεῖνα τῷ εὐγενεστάτῳ περιβλέπτῳ ῥηγὶ Φραγγίας 252,16 266,12: ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα

τῶν εὐσεβεστάτων αὐγουστῶν πολλὰ τὰ ἔτη 295,13-14: οἱ κρακταὶ „καὶ τῶν αὐγουστῶν” 372,19: ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τῶν εὐσεβεστάτων αὐγουστῶν πολλὰ τὰ ἔτη 686,17: ἀπὸ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τῶν πίστων αὐτοκρατόρων αὐγούστων μεγάλων βασιλέων Ῥωμαίων

Αὐγουστος, AUGUSTUS MENSIS: PASSIM CHRON PASCH 617,9: μηνὶ λῶω, κατὰ Ῥωμαίους αὐγούστου πρώτη 563,6: Ὀκτάβιος Αὐγουστος Σεβαστὸς ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ σεξτίλιος μὴν Αὐγουστος προσηγορεύθη διὰ τὸ ἐν αὐτῷ Σεβαστὸν ἀναγορευθῆναι MAL 187,20: καὶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ὄνομα αὐγουστον τὸν ἕκτον ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τὸν πρὸ τοῦ αὐγούστου μηνὸς ἐκάλεσεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Ἰουλίου Καίσαρος SUID III 283,16: 730 Λῶος: ὄνομα μηνὸς παρὰ Μακεδόσιν. ὁ Αὐγουστος

αὐξιλιάριος, AUXILIARIS: LYD MAG 157,30: αὐξιλιάριοι, ὑπασπισταὶ 198,1-2: οὐσῶν δέκα μόνων τῶν πασῶν λεγιῶνων ἀνέκαθεν, ἔξωθεν ἰππικῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ αὐξιλιαρίας καὶ κοορταλίας καὶ τουρμαλίας καὶ τῶν λοιπῶν δυνάμεων, εἶτα δὲ καὶ ξενικῆς

αὐρίγαμμος (AURUM, γάμμα): LYD MAG 169,14: παραγώδαις αὐριγάμμοις, ἀντὶ τοῦ χιτῶσι χρυσοῖς γαμματίσκοις ἀναλελογχωμένοις, ἀπὸ τῆς περὶ τοὺς πόδας ὡς καὶ τελευτῆς τοῦ ἐσθήματος ἐξ ἑκατέρων τῶν πλαγίων εἰς γάμμα στοιχεῖον διαζωγραφοῦσι χρυσῷ τὸν χιτῶνα

αὐριγάριον, AURIGARIUS: CER 330,19,22,24: Ὁ δὲ βασιλεὺς κελεύει δοθῆναι αὐριγάριον τὸ λεγομένον δημόσιον καὶ κασσίδιον ἀργυροῦν σεμνὸν καὶ τὸ ζωστόν. κατερχομένου δὲ τοῦ ἄκτουαρίου καὶ ὀψικευομένου ὑπὸ πάντων τῶν κουρσῶρων, δηλονότι τριῶν κουρσῶρων, βασταζόντων, τοῦ μὲν τὸ αὐριγάριον, ὅπερ ἐστὶ τὸ δημόσιον ... τοῦ δὲ τὸ ζωστόν. εἶτα ἐπίδιδει ὁ ἄκτουάριος τὸ μὲν αὐριγάριον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

αὐρόκλαβον, AUROCLAUUS: CER 423,2: ἐφόρεσεν στιχάριν διβητήσιν αὐρόκλαβον καὶ ζωνάριν καὶ τουβία καὶ καμπάγια βασιλικά (SC. Ἀναστάσιος) 577,3-4: ἔστησαν πάντα τὰ χρυσᾶ αὐρόκλαβα καὶ σενδῆς καὶ λοιπὰ βασιλικά φλάμουλλα

βαγεύω, UAGOR: DAI 51,61: εἰς τὴν ἰδίαν δουλείαν βαγεύοντα

βαγινάριος, UAGINARIUS: LYD MAG 158,14: βαγινάριοι, θηκοποιοί

βαῖνε, BENE: CER 212,12-13: βαῖνε, βαῖνε

βάκ(υ)λον, BACULUS, BACULUM: MAL 186,24 THEOPH 236,15: ἐδιώχθησαν μετὰ βάκλων

βακτηρία, BACTERIUM : CER 29,9: τὰς βακτηρίας

Βακχανάλια, BACCHANALIA: LYD MENS 74,9: ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῶν Βακχαναλίων Δημόκριτος δύεσθαι τοὺς ἰχθύας λέγει, ὁ δὲ Βάρρων ἀνεμομαχίαν ἔσεσθαι παραδίδωσιν

βαλλιστάριος, BALLISTARIUS: LYD MAG 158,19: βαλλιστάριοι, καταπελισταί
DAI 53,152: ἔφη αὐτοῖς: „καὶ δίδομεν ὑμῖν πρὸς ἀποστροφὴν ὑμῶν χιλίας
ἀννῶνας, ἐφ’ ᾧ τε εἶναι ὑμᾶς βαλλισταρίους ...”

βαλλίστρα, BALLISTA: DAI 53,151: ὁ βασιλεὺς ἔφη ... „παρέχομεν ὑμῖν καθ’
ἕκαστον ἔτος νεῦρόν τε καὶ κάρναβον, σίδηρόν τε καὶ ἔλαιον ὑπὲρ
κατασκευῆς τῶν βαλλιστρῶν ὑμῶν, καὶ δίδομεν ὑμῖν πρὸς ἀποτροφὴν ὑμῶν
χιλίας ἀννῶνας, ἐφ’ ᾧ τε εἶναι ὑμᾶς βαλλισταρίους.”

βαλνιάρια, BALNEUM: CER 422,15: διὰ τῆς βαλνιαρίας 699,13: μετὰ τὴν θύραν
τῶν χειρῶν τῆς βαλνιαρίας 699,21: διὰ τῆς βαλνιαρίας 701,12: ὑποστρέψαι
διὰ τῆς βαλνιαρίας

βάλτεος, BALTEUS, BALTEUM: LYD MAG 179,11: φίβουλαν αὐτὴν πατρίως οἱ
Ῥωμαῖοι καὶ βάλτεον τὸν ζωστήρα λέγουσι

βαλτίδιον (βάλτεος): CER 233,5: λαμβάνων καὶ τὸ βαλτίδιον 233,8 235,15:
ζώννυσιν αὐτὸν τὸ βαλτίδιον 235,13: λαμβάνει τὸ βαλτίδιον 585,6-7:
ἐφόρεσαν τὰ ἑαυτῶν μαγιστράτα στιχάρια καὶ βαλτίδια καὶ χλανίδια κατὰ
τὸν τύπον τοῦ πάσχα 233,2-3: παρέχει τοῖς δεσπόταις τὸ στιχάριον καὶ τὸ
βαλτίδιον

βάνδον, BANDUM: PROK. BELLA IV 2,1: τὸ σημεῖον, ὃ δὲ βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι
MAL 461,11: στρατηλάτης Περσῶν Ἐξαράθ ὀνόματι μετὰ Περσικῆς βοήθειας,
ἔχων μετ’ ἑαυτοῦ καὶ βάνδον βασιλικόν, ὥρμησεν ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκά. 464,3: οἱ
δὲ Φρύγες ἑωρακότες τὸν ἔξαρχον ἑαυτῶν πεσόντα καὶ τὸ βάνδον αὐτοῦ ὑπὸ
Περσῶν συλληφθέντα εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν 464,11: Βελισάριος δὲ ...λαβὼν
μεθ’ ἑαυτοῦ τὸ ἴδιον βάνδον ἀνήλθεν ἐν πλοίῳ 468,21: ἔκοψαν ἐκ τῶν
Περσῶν χιλιάδας δύο ... ἀφειλάμενοι ἐξ αὐτῶν καὶ βάνδα CHRON PASCH
701,18: ἐκαύθη δὲ κατ’ αὐτὸν καὶ τὸ Βένετον βάνδον THEOPH 181,5: καὶ
ἀπώλεσαν αὐτοὺς ἐπάραντες καὶ τὸ βάνδον αὐτῶν 214,9: στρέψας τὸ βάνδον
εἰς τὸ στρατόπεδον ἤλαυνεν 260, 10: οἱ δὲ ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ ὑπήντησαν
αὐτῷ μετὰ τῶν βάνδων ἀπὸ δύο σημείων τοῦ στρατοπέδου 261,13: οἱ δὲ
Ῥωμαῖοι ἐκπέμπουσι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐκ τῶν Περσικῶν λαφύρων πολλὰ
καὶ τοὺς ζωγηθέντας ἅπαντας σὺν τοῖς βάνδοις 318,5: εὔρε βάνδον τῶν
Περσῶν, καὶ φονεύσας αὐτοῦ τὸν κόμητα ἤνεγκεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ
σπαθὴν αὐτοῦ ὀλόχρυσον 319,5: ἐπῆραν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Περσῶν βάνδα
κη’ χωρὶς τῶν κλασθέντων 322,2: εὔρον δὲ οἱ λαοὶ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ
παλατίῳ αὐτοῦ ἐν τῷ Δασταγερδ τριακόσια βάνδα Ῥωμαίων ἅπερ ἐν διαφόροις
χρόνοις ἔλαβον 411,6: τοῦτον ... μετὰ τῆς ἀρμοζούσης βασιλικῆς τιμῆς καὶ
στρατευμάτων καὶ βάνδων ... εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκπέμπει DAI 50,94,97,99: ἐπὶ
Λέοντος, τοῦ φιλοχρίστου δεσπότη, ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν Βουκελλαρίων εἰς
τὸ Καππαδοκῶν θέμα μετετέθησαν ταῦτα τὰ βάνδα, ἧτοι ἡ τοποτηρησία
Βάρετας, ἡ τοποτηρησία Βαλβαδῶνας, ἡ τοποτηρησία Ἄσπονας καὶ ἡ
τοποτηρησία Ἀκαρκούς, καὶ ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν εἰς τὸ

Καππαδοκῶν θέμα μετετέθησαν ταῦτα τὰ βάνδα, ἤτοι ἡ τοποτηρησία τῆς Εὐδοκιάδος, ἡ τοποτηρησία τοῦ Ἁγίου Ἀγαπητοῦ, ἡ τοποτηρησία Ἀφραζείας, καὶ ἐγένοντο ταῦτα τὰ ἑπτὰ βάνδα, ἤτοι τὰ τῶν Βουκελλαρίων τέσσαρα καὶ τρία τῶν Ἀνατολικῶν, τοῦρμα μία, ἡ νῦν τὰ Κόμματα λεγομένη 50,103,106,109: ἐπὶ Λέοντος ... ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν Βουκελλαρίων εἰς τὸ θέμα Χαρσιανοῦ μετετέθησαν ταῦτα τὰ βάνδα, ἤτοι ἡ τοποτηρησία τοῦ Μυριοκεφάλου, ἡ τοποτηρησία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἡ τοποτηρησία Βερνιουπόλεως, καὶ ἐγένοντο τοῦρμα ἡ νῦν Σανιάνα λεγομένη. Καὶ ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν Ἀρμενιάκων εἰς τὸ τοῦ Χαρσιανοῦ θέμα μετετέθησαν ταῦτα τὰ βάνδα, ἤτοι ἡ τοῦ Κωμοδρόμου τοποτηρησία, ἡ τοποτηρησία Τάβιας, καὶ εἰς τὴν τοῦρμα του Χαρσιανοῦ τὴν εἰρημένην προσετέθησαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Καππαδοκῶν εἰς τὸ τοῦ Χαρσιανοῦ θέμα ταῦτα τὰ βάνδα μετετέθησαν, ἤτοι ἡ τοῦρμα Κασῆς ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἡ τοποτηρησία Νύσσης μετὰ τῆς Καισαρείας CER 663,15: ἀπὸ τοῦ βάνδου τῆς τοῦρμας τῶν Θεοδοσιακῶν κόμης α', προάγεται δ'... 663,18: ἀπὸ τοῦ βάνδου τοῦ μεράρχου ὁμοίως ζ' 641,13: Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. Σκῆπτρα ιβ' ... βάνδα η' 11,22 194,16 205,13,18 502,10 738,20 716,14: βάνδων 494,9: ἵνα ἐνὶ ἐκάστῳ βάντῳ ἔχωσι τὸν κομοδρόμον αὐτῶν 494,10: καὶ κατὰ βάντων ἔχωσι πρὸς ἓνα ἀσκὸν Βόειον SUID I 452,31: 94 Βάνδον: οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ

βανδοφόρος (βάνδον, φέρω): PROK BELLA IV 10, 4: ὁ δὲ ἕτερος τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἐν ταῖς παρατάξεσιν εἰωθῶς φέρειν, ὃν δὴ βανδοφόρον καλοῦσι Ῥωμαῖοι CER 718,8 719,1: βανδοφόροι 737,22: βανδοφόροι τοῦ ἀριθμοῦ 737,23: βανδοφόροι τῶν ἱκανάτων 747,9: βανδοφόρων 746,19: βανδοφόρους

βαπτίζατ, BAPTIZAT: CER 369,16

βαρβάτοι, BARBATI: CER 62,20 148,7 149,10 152,18: πρωτοσπαθάριοι βαρβάτοι 180,12 297,20: ἄρχοντες βαρβάτοι 302,5 303,9 543,21 552,17 723,2: βαρβάτοι 709,23 725,20: τοῖς βαρβάτοις 72,10 129,15-16 298,9 302,8,10,14-15: πρωτοσπαθαρίων βαρβάτων 584,5 625,22: βαρβάτων 787,21: βαρβάτου

βάρκα, BARCA: LYD MAG 180, 11: βάρκας αὐτὰς ἀντὶ τοῦ δρόμωνας πατρίως ἐκάλεσαν οἱ παλαιότεροι, καὶ κήλοκας οἷον ταχινάς ...

βασταγή, BASTAGA: LYD MAG 121,6: διὰ τὴν βασιλικὴν ὑποζύγιον βασταγὴν ἀττηνσίωνα καλοῦσι 131,9: καὶ τὰς λεγομένας δὲ ἀττηνσίωνας πρὸς θεραπείαν τῶν ῥηγῶν ἐπινοηθῆναι στοχάζομαι, πρὸς βασταγὴν καὶ φορὰν τῶν ἀναγκαίων, ὥσπερ νοκτούρνους πρὸς ἐπιπλα καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς κοῖτόν ἐστι χρήσιμα

βεμβράνον, V. μεμβράνον

βένετος, UENETUS: LYD MENS 43,10: ἀνέκειντο ... οἱ βένετοι Κρόνω ἢ Ποσειδῶνι 43,10-11: βένετοι δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀδρίαν Ἐνετῶν τοιαύταις

ἐσθῆσι χρωμένων 43,12: βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλαῖνον χρῶμα προσαγορεύουσι 43,15: ἀνέκειντο ... βένετοι Ἦρα 43,16: οἱ δὲ φασι ... βένετον δὲ τὸ φθινόπωρον 65,23: ὕστερον δὲ καὶ τὸ βένετον. βενέτους δὲ αὐτοὺς ἐπιχωρίως καλοῦσι σιδηροβάφους 66,2 66,4: οἱ Γάλλοι ... καὶ Βενέτους αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐσθημάτων ὠνόμαζον, καὶ Βενετίαν τὴν χώραν, διὰ τὸ μηδένα ποτὲ κατ' ἐκείνην εὐπορῆσαι στολῆς MAL 175,22-23: τῆ δὲ θαλάσση, ὃ ἐστὶ τοῖς ὕδασι. τὸ Βένετον μέρος, ὡς κυανόν ... 176,5: τὸ δὲ Βένετον [μέρος] ἐκάλεσεν ἐκ τοῦ εἶναι ὑπὸ τὴν Ῥώμην ἐπαρχίαν μεγάλην χώραν λεγομένην Βενετζίαν, ἥστινος μητρόπολις ἐστὶν Ἀκυλῖα, κάκειθεν ἐξέρχεται τὰ κυανά, τουτέστι τὰ Βενετζία βάμματα τῶν ἱματίων 176,10: τῷ Βενετῷ μέρει ... προσεκόλλησε συμμίζας τὸ Ρούσιον μέρος ... 244,19 257,21 298,6 312,10 351,9 368,13 386,20 393,10 397,13 416,3 416,22: κατὰ τῶν δημοκρατούντων Βενέτων 416,22-417,1: ἡ δημοκρατία τοῦ Βενέτου μέρους 425,8 473,13 474,10 476,4 488,11 490,22,23 491,2 492,7-8 CHRON PASCH 208,16: καὶ ἐπέθηκεν ὁ Ῥῶμος τοῖς αὐτοῖς τέτρασι στοιχείοις τὰ ὀνόματα ταῦτα, τῆ γῆ τὸ Πράσινον μέρος ... τῆ δὲ θαλάσση, τουτέστιν τοῖς ὕδασι, τὸ Βένετον μέρος, ὡς κυανόν, ... 626,6 κτλ. G MON 799,2: χρώματι δὲ τῷ βενετῷ 835,7: ἱπεύσας βένετος SYM MAG 681,16 LEO GR 132,14 221,7 249,6 THEOPH CONT 336,15: τοῦ τῶν βενέτων μέρους CER 190,23: στέμματα βένετα 348,1-2 355,15 357,11,17: Βένετε (V.) 201,7-8 281,9 314,15,17 325,8 331,7 349,8 357,15 376,10 377,21-22 427,18 428,17 322,21: Βένετοι 322,21 349,3: Βενέτοις 271,21 311,8,12 315,9 322,15 336,19 351,6,8 351,10-11 353,14 355,10 357,14 581,19,21 586,23 587,1: βένετον 240,15 265,22-266,1 272,20 307,5 313,2 316,24 324,4 336,19 338,1 339,2 352,8 352,10,23 571,6 588,18 539,5,17 590,3 613,4,13 614,14-15: τοῦ Βενέτου 214,22 215,15 242,17 250,6 254,1,5 265,21 267,24 279,1 289,12,15 293,16-17 219,10,11 300,13 301,9-10,12 315,16 322,12 323,5,6 326,11 328,1,24 341,13 348,19-20 354,19 356,13 358,15 359,4 360,4 375,22 376,18 377,8,12 378,15 381,9 332,11 384,12 536,7,11 589,3 590,9 633,16 714,9 715,21 729,11 732,8 749,9 786,17-18 798,13 798,19,20 799,2 (χαρτουλᾶριος) 799,3 (φακτιονᾶριος) 799,5 (ποιητής) 799,6 (μελιστής) 799,7 (ἐπιστάται) 799,8 (κράκται) 799,9 (σημειωταί) 799,10 (μανδάτορες) 799,11 (βηλᾶριοι) 799,12 (θεωρηταί) 799,13 (διασημειωταί) 799,14 (ὄργανον) 800,2 (μαγγανᾶριοι) 803,18 803,18,20,21 804,1,3,4,5,6,7,8,10,11,12,19: Βενέτων 322,16 329,8 327,17-18 354,12 356,7 358,10 359,13: βενέτους 316,3 318,8 271,21: ὁ Βένετος

βενεφικιάλιος, BENEFICIARIUS: LYD MAG 157,24: βενεφικιάλιοι, οἱ ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν βετεράνων τεταγμένοι

βενεφίκιον, BENEFICIUM: CER 389,10: τῷ σκρινίῳ τοῦ βενεφικίου τοῦ λατερκούλου

βέντος, UENTUS: PROK BELLA IV 15,4: βέντος γὰρ ἄνεμον τῆ Λατίνων φωνῆ, δύναται

βεραιδαρικός, V. βερηδαρικός

βερηδαρικός, UEREDUS: LYD MENS 12,11: βήλωξ ὄξυς, ὃς καὶ βεραιδαρικός ἔτι καὶ νῦν λέγεται.

βέρηδος, UEREDUS: LYD MENS 12,12: βεραιδους δὲ Ἰταλοῖς εἶναι δοκεῖ τοὺς ὑποζυγίους ἵππους ὅπερ ἐστὶν ἔλκειν τὸ ὄχημα (CF. βερηδαρικός) 12,15: οἱ γὰρ βεραιδους τοὺς ραίδας ἐκτὸς λέγοντες σφόδρα πλανῶνται LYD MAG 200,2: σιγγουλαρίους δὲ τοὺς εἰρημένους καλεῖσθαι συμβέβηκεν ἐκ τοῦ ἐνὶ βεραιδῶ χρωμένους (ἦγουν ἐνὸς δηλονότι παρίππου) ἐπὶ τὰς ἐπαρχίας ὁρμᾶν 254,18: βεραιδους αὐτοὺς οἱ κρατοῦντες ὠνόμασαν, καὶ τὴν αἰτίαν ἐν τοῖς περὶ μνηῶν ἴσμεν ἀποθεμένοι PROK BELLA II 20,20: ἵπποις τοῖς δημόσιος ὀχούμενος, οὓς δὴ βερέδους καλεῖν νενομίκασιν, ἅτε οὐ στράτευμα ζῦν αὐτῶ ἔχων, τάχει πολλῶ ἐς Εὐφρατησίαν ἀφίκετο ... CHRON PASCH 600,8: ἐκεῖθεν ἔφυγεν βερέδοις (βερένδοις R) NIK 212,4,7

βερηδάριος, UEREDARIUS: PROK AED V 3,3: τῶν βερεδαρίων καλουμένων PROK BELLA III 16,12: τῶν ἐς τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ἀεὶ στελλομένων οὓς δὴ βερεδαρίους καλοῦσι THEOPH 191,9: συνελήφθη δὲ καὶ ὁ τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ποιῶν βεριδάριος

βέργα, UIRGA: CER 23,4 138,16,26 139,5 563,1,12: ὁ ὀστιάριος ὁ τὴν χρυσοῦν βέργαν κατέχων 383,15: ταῖς βέργαις τὰ σκουτάρια τύπτοντες, V. βεργίον

βεργίον (βέργα): CER 92,23: νεύει τῶ ὀστιαρίῳ, κάκεῖνος ἐξέρχεται κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βεργίον χρυσοῦν διάλιθον 131,2,3: καὶ λαβῶν ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πραιποσίτου τὸ βεργίον ἐπιδίδωσι τῶ σκρίβωνι· εἶτα λαβῶν τὸ βεργίον, ἀπέρχεται ... 172,3: ὀστιάριος ... ἐξέρχεται, κρατῶν βεργίον χρυσοῦν διάλιθον 231,12: ὁ βασιλεὺς λαμβάνων ἐν τῶ ἰδίῳ τὸν μέλλοντα γενέσθαι κουροπαλάτην, ἐπαίρει βεργίον ἐξ ἐνὸς τῶν βασιλικῶν ὀστιαρίων, καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῶ 390,2: αὐτὴ (SC. ἡ δέσποινα) δὲ λαμβάνουσα τὸ βεργίον τὸ χρυσοῦν παρὰ τοῦ ὀστιαρίου, ἐπιδίδωσιν τῶ σιλεντιαρίῳ 634,19: ὀστιάριος βαστάζων βεργίον 389,6: ἐπιδίδωσιν ὁ ὀστιάριος τῶ δεσπότη τὸ χρυσοῦν βεργίον 210,2-3: ὀστιάριος μετὰ βεργίου 67,14: μετὰ δύο ὀστιαρίων βαστάζοντων βεργία 81,17: μετὰ καὶ σιλεντιαρίων πεζῶν ... βαστάζοντες καὶ βεργία χρυσοῦν διάλιθα 100,1: σκρίβωνες καὶ μανδάτορες βαστάζοντες τὰ βεργία αὐτῶν 100,3: σιλεντιάριοι τέσσαρες, βαστάζοντες χρυσοῦν διάλιθα βεργία 142,22: οἱ δὲ ὀστιάριοι ... βαστάζοντες καὶ τὰ βεργία αὐτῶν 167,24: σιλεντιάριοι τέσσαρες βαστάζοντες βεργία χρυσοῦν διάλιθα 230,17: δύο σιλεντιάριοι βαστάζοντες βεργία 231,6 245,5 285,2 296,16,21 381,14,20 574,18: βεργία (AC.) 202,11 229,11 382,4 384,10-11 247,3 258,21 262,23: βεργίων

βέργηνε, UIRGINE: CER 369,9

βέρνακλος, UERNACULUS: MAL 186,24: κελεύσας τοῖς βερνάκλοις LYD MENS 65,13: βέρνακλον τὸν δημόσιον οἰκέτην οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν LYD MAG 155,16: αὐτοὶ οἱ δήμαρχοι μαχαίρας διεζώννυντο, δημοσίους δὲ οἰκέτας πρὸς ὑπηρεσίαν εἶχον, οὓς ἐκάλουν βερνάκλους· σημαίνει δὲ τοῦνομα τοὺς οἰκογενεῖς οἰκέτας SUID IV 710,26-711,5: 184 Φεβρουάριος ... τῶν ὑπηρετούντων τῷ δημάρχῳ τῶν καλουμένων βερνάκλων

βερουτάριος, UERUTUM: LYD MAG 158,17: βερουτάριοι, δισκοβόλοι

βεστιάριον, UESTIARIUM: G MON 843,20: ἐν τῷ βεστιάρῳ 887;4: Ἀνδρέας πριμικήριος τοῦ βασιλικῷ βεστιαρίου SYM MAG 692,1: ἐν τῷ βεστιάρῳ LEO GR 257,15-16 (G MON 843,20) 300,18 (G MON 887,4) THEOPH CONT 336,11: εἰς βεστιάριον 394,15-16: Ἀνδρέας πριμικήριος τοῦ βασιλικῷ βεστιαρίου PATR CONST 145,2: ἀνήγειρεν ... καὶ τὸ Βεστιάριον EPIST V 4T.: Εὐθύμιος πατρικίος ἀνθύπατος καὶ ἐπὶ [τοῦ βεστιαρίου] DE THEM I 38: ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιάρῳ CER 364,5 693.6.16 698,3: εἰς τὸ οἰκειακὸν βεστιάριον 269,7: τοῦ χωσβαΐτου τοῦ βεστιαρίου 461,1: ὁ τοῦ βεστιαρίου 461,7-8 676,18: τὸ σέκρετον τοῦ βεστιαρίου 594,6: ὁ τοῦ βεστιαρίου 698,20-21: οἱ τοῦ βεστιαρίου 785,19 786,11: οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ βασιλικῷ βεστιαρίου 738,10: ὁ κένταρχος τοῦ βεστιαρίου 738,17: ὁ λεγατάριος τοῦ βεστιαρίου 694,21 752,6: οἱ νοτάριοι τοῦ βεστιαρίου 735,23: οἱ σπαθάριοι καὶ βασιλικοὶ νοτάριοι τοῦ βεστιαρίου 466,9: ὁ πριμικήριος τοῦ βεστιαρίου 738,18: οἱ χωσβαΐται τοῦ μεγάλου βεστιαρίου 714,3 715,8 719,15 729,2: ὁ χαρτουλάριος τοῦ βεστιαρίου 731,23-24: ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ χαρτουλάριος τοῦ βεστιαρίου 578,17: οἱ σαπωνισταὶ τοῦ βεστιαρίου 463,2-3,7 465,15,17 466,10,11 467,18 472,11 478,9 490,3 519,9 672,2 674,16: τοῦ βασιλικῷ οἰκειακῷ βεστιαρίου 179,16 180,2: ἐν τῷ βεστιάρῳ 582,19 592,5: ἐν τῷ βεστιάρῳ τοῦ Καριανοῦ 789,4: τῶν ἐν τῷ οἰκειακῷ βασιλικῷ βεστιάρῳ καταλεγομένων SUID I 468,32: 247 Βεστιάριον: παρὰ Ῥωμαίοις τόπος ἐνθα ἡ ἀναγκαία ἀπόκειται ἐσθῆς EP XII,2 ὁ σαπονοπράτης ... παρέχεται δὲ πρὸς μὲν τὸν δημόσιον νομίσματα ἕξ καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιάρῳ νομίσματα ἕξ

βεστιαρῖτης (βεστιάριον): CER 578,19: οἱ σαπωνισταὶ βεστιαρῖται

βέστιον, UESTIS: MAL 322,21: ἐκάστου ἄρτου ἀφορίσας οἶνον, κρέα καὶ βέστια, ἀφορίσας πρόσοδον ὑπὲρ αὐτῶν ἐκ τῶν ἰδίων καὶ καλέσας αὐτοὺς πολιτικούς. CER 799,18 804,15: ὁ ἄργυρος τοῦ βεστίου β' 787,2: τὰ βέστια (SC. ὁ τοῦ βεστιαρίου)

βεστιοπράτης (βέστιον, πράττω): EP IV 1,2,7 V,1 VIII,6 IX 1: βεστιοπράται CER 12,20: τὸ τριβουνάλιον κατακοσμοῦσιν οἱ τε βεστιοπράται καὶ ἄργυροπράται

βεστιοπρατικής, -ή, -όν (βεστιοπράτης): EP IV 5: ἐν τῇ βεστιοπρατικῇ ἐπιστήμῃ
IV 6: εἰς βεστιοπρατικὸν ἐργαστήριον

βεστιτόρισα (βεστίτωρ): CER 67,22: βεστιτωρίσας

βεστίτωρ, UESTITOR: THEOPH 226,20: προκένσου δὲ γενομένου ἐν τῷ ἑβδόμῳ
ἀπώλεσαν οἱ βεστίτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως CER 25,17 62,13 69,24
101,6 129,24 136,15 146,9 193,15-16 220,2-3 224,11 227,16 246,18
246,20-21 289,8 292,25 305,16 308,1-2 346,7 362,16 390,15 720,17-18
724,20 737,4 774,3 786,14: κἀνδιδάτοι βεστήτορες 62,12 68,6 69,11
72,15 129,13 135,4 176.14 249,3 290,5,5 361,8 414,7 632,15 708,13
736,12 758,2 767,14 789,10,17: τῶν βεστητόρων 224,11 227.15: τοῖς
βεστήτορσι 149,1 220,2 298,5 300,10 304,14 342,9 543,9 724,14 752,7
759,13-14 769,8: βεστήτορας

βεστομιαρίσια (βέστια καὶ μιλιαρίσια, SOPHOCLES): CER 502, 21: δεδώκασιν
πᾶσιν τοῖς τῆς συγκλήτου βεστομιαρήσια

βεστοσάκρα, SACRA UESTIS: CER 407,9: εἰς τὴν βεστοσάκραν 800,18 803,5
805,13: οἱ τῆς βεστοσάκρας

βεστοσακράνοι (βεστοσάκρα): CER 407,10 422,9: βεστοσακράνοι

βέστρουμ, UESTRUM: CER 369,13,22 370,9,21: βέστρουμ

βετεράνος ET βετερανός, UETERANUS: LYD MAG 157,24: βενερικιάλιοι, οἱ ἐπὶ
θεραπεία τῶν βετερανῶν τεταγμένοι 158,33: ἀδωράτορες, βετερανοί,
τίρωνες 159,3: βετερανοὺς δὲ τοὺς ἐγγεγρακότας τοῖς ὅπλοις καλοῦσιν

βήβητε, UIUITE: CER 371,8

βῆγα, BIGA: CER 344,5: αἱ βῆγαι 344,12 353,6,13: βῆγες 344,15 353,5: τῶν
βηγῶν

βηγάριος, BIGARIUS: CER 329,20 330,9,10 331,20,22 335,20 338,20: βηγάριος
329,14 330,17: τοῦ βηγαρίου 331,14: τῷ βηγαρίῳ 329,19 335,22: τὸν
βηγάριον 312,4,12 337,18 353,7,13 799,11,12 804,9 (Βένετων,
Πρασίνων): βηγάριοι 589,20,20: βιγάριοι 312,3 335,19: βηγαρίων

βηλάριον, UELUM: CER 339,16: τὸ βηλάριον κρέματα 339,18: μείνει τὸ
βηλάριον κρεμάμενον 339,18: εἰ δὲ ἐπαρθῆ τὸ βηλάριον 617,7: δίδεται τὸ
βηλάριον καὶ κρεμμᾶται 607,7: τοῖς μὲν μαγίστροις ἀνὰ μιλ. ρξ', καὶ ἀνὰ
χασδίου βηλαρίου ἐνός 607,10: τοῖς πρωτοσπαθαρίοις ἀνὰ μιλ. ρκ' καὶ ἀνὰ
μολχαμίου βηλαρίου α', εἴτε καὶ ἀβδίου 310,12: κελεύοντες δοθῆναι τὸ
βηλάριον, ἦτοι κρεμάσαι τὸ πάνιον

βῆλον, UELUM: MAL 355,5: ἵνα διὰ τοῦ βήλου θεάσῃται αὐτὴν 380,5: παρασχὼν
τὸ βῆλον τοῦ ἵππικοῦ 474,21: κρεμασθέντος τοῦ ἐξ ἔθους βήλου CHRON
PASCH 578,4: διὰ τοῦ βήλου θεωρήσῃ αὐτὴν ἅμα Παυλίνῳ 601,21: παρασχὼν

τὸ βῆλον τοῦ ἵππικοῦ εὐθέως ἀνελθὼν ἐθεώρησεν THEOPH 423,7: εἰς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἱερὰ ἐνδύματα <καὶ εἰς τὰ βῆλα> σταυρία ἐλαιώδη πλεῖστα S SOPH 107,13: τὸν δὲ ἄμβωνα ... ἐποίησεν αὐτὸν ... στηθέων ἀργυρῶν καὶ βήλων PATR CONST 181,13: ἀπελύοντο τὰ βῆλα εἰς τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι ἢ κατοπτεῦειν τοῦ λαοῦ τινα CER 23,12: κρούει τὸ βῆλον 24,17,22 25,3 62,18 72,17 118,5 121,7 364,2 523,15: κρέματα τὸ βῆλον 79,22 93,3,7 95,20: νύσσει τὸ βῆλον μετὰ τῆς χειρός 90,3: τὸ δὲ τῶν ἀργυρῶν πυλῶν βῆλον αἶρεται ὑπὸ σιλενταρίου 245,10,16 342,14: αἶρει τὸ βῆλον 232,2: τῷ κρατοῦντι τὸ βῆλον τοῦ μαρμαρινοῦ πουλίτου 239,23 252,5 255,17: κρατεῖ τὸ βῆλον 264,10: ἀνοιγῆναι τὸ βῆλον 129,16,19 209,20 243,6 298,16 306,12,19 343,7,11 361,13 529,6: εἰς τὸ βῆλον 243,7: κρούει τὸ βῆλον 192,17: σηκοῦται τὸ βῆλον 305,21: τὸ βῆλον τῆς πύλης ἐκείνης σιλεντάριος ποιεῖ 310,19: κρεμᾶ τὸ βῆλον ἄνω 361,10,15: λαβεῖν τὸ βῆλον 587,11: τὸ δυτικὸν βῆλον 623,5-6 625,7-8: εἰσερχόμενοι τὸ πρὸς δύο βῆλον τοῦ χρυσοτρικλίνου 625,16: εἰς τὸ βῆλον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου 706,6: πρὸς τὸ βῆλον ἐστώτες 61,6,13,14,15,16,22,23: εἰσάγει ὁ πραιπόσιτος βῆλον α', μαγίστρους: ...κτλ. 62,1,1 67,15,15,15,16,17,17,20 92,24: ἐτοιμάσας βῆλον α', μητροπολίτας 93,5,7,22 94,4: εἰσέρχεται βῆλον α' ...κτλ. 138,12,12,13,16,26 139,6 173,8,9,9,10,11,11,12 172,4,16 173,4,5,7 193,9,10,11 202,11: προσκαλεῖται βῆλον α', τοὺς μαγίστρους 203,17,18,19,19,20,20,21,21,23,23-24 218,11: δέχονται βῆλον α' ... 221,16 226,10 229,13-14 235,1,2,2,2-3,3 237,9,9,10,10,11,11,12,14,16 245,11,24 246,16,5 247,4,7,10,11 256,4,5 258,22,22,22 262,23 397,2: γίνεται αὐτοῖς ἴδιον βῆλον, καὶ εἰσέρχονται 595,23-596,1,2,3,4,8: εἰσήχθησαν βῆλα: βῆλον α' ...κτλ. 14,16 23,9,13,24 25,1,6 62,9,19 64,4 78,15 79,21 95,8,23 101,10 119,9 122,13 132,14 135,11 141,18 145,2 145,20 149,5 172,7 232,1 244,6,18 245,8,12.14,18 246,3 247,13 289,6 290,4 293,18 361,19 405,7 406,6 407,3,4 519,6 520,3,11 521,16 523,17 526,4 535,15 536,2 537,19 568,2,4,7 569,14 585,11,12-13 587,11 623,14 624,8 636,6 706,2,7 740,10: τοῦ βήλου 18,20 28,19 61,9 66,11 149,3 173,22 246,8,14 302,21 306,7 343,1 523,20 543,11,14 588,1 740,6 784,8: τῷ βήλῳ 11,19 15,4 24,2,3 25,14 77,20 80,18 101,7 138,2,13 154,7 176,24 183,21,22,23 202,9,13,16 207,21-22 218,11,11 221,1 226,4,11,12 228,1 229,9-10,12,15,17 234,5 235,4 237,2,20,21 256,6 258,15 259,2 262,19,24 262,21 263,1 405,10 568,7 574,2 583,22 587,13 589,6-7,8 591,9,19-20 595,5,23 724,13 734,20: τὰ βῆλα 94,15 101,9 183,20 229,16 237,18 244,15 247,12,22 247,15 249,2 567,20 568,11,23 571,5 573,11,13,16 573,15 (κεντητῶν) 576,19 577,1 595,16,17 618,2: (χρυσοῦφάντων – τοῦ χρυσοτρικλίνου) - τῶν βήλων

βήλωξ, UELOX: LYD MENS 12,11: βήλωξ, ὀξύς, ὃς καὶ βεραιδαρικός ἐτι καὶ νῦν λέγεται

βήναβλον, UENABULUM: MAL 163,3: βασιτάζοντες βήναβλα

βηξιλλάριος, UEXILLARIUS: LYD MAG 157,13: βηξιλλάριοι, δορυφόροι

βηξιλλατίων, UEXILLATIO: LYD MAG 157,2: βηξιλλατίωνας ἀπὸ πεντακοσίων τοξοτῶν ἰπέων 157,6: βηξιλλατίωνες ἀπὸ φ' ἰπέων

βήξιλλον, UEXILLUM: LYD MAG 127,20: βηξίλλα πρὸς τούτοις, οἶονεὶ δόρατα μακρά, ἐξηρημένων ὑφασμάτων 184,3: τί δὴ ποτε περὶ τῶν ἐπισημῶν τῆς ἀρχῆς ὑποσχόμενος εἶπεῖν, μὴ καὶ βηξίλλον καὶ πελέκεων καὶ κλημάτων ἐμνημόνευσας 184,9: ἐγγὺς ὄλην τὴν τῆς ἱππαρχίας μνήμην ἀπήλειψε, μὴ πέλεκυν, μὴ βήξιλλα μηδὲ τὰ λεγόμενα κλήματα καταλιπὼν 184,18: βήξιλλα γὰρ αὐτὸς μόνος ὁ Καῖσαρ ἔχειν τὸ λοιπὸν γνωρίζεται

βῆσ(σ)αλον, BESSALIS: S SOPH 92,2: ἔκαμνον ἐκεῖ μετὰ τῆς πηλοῦ βῆσαλα ἰσόσταθμα καὶ ἰσόμηκα παμμεγέθη σφραγίζοντα οὕτως ... Ὁ δὲ σταθμὸς τῶν δώδεκα βησάλων ἐκείνων ἡμετέρων βησάλων ἐστὶ σταθμὸς ἐνὸς διὰ τὸ εἶναι τὴν πηλὸν ἐκείνην ἐλαφρὰν πάνυ 107,3: ἐποίησεν ... ἰσόσταθμα βῆσαλα DAI 29,246: τὸ τεῖχος τοῦ τοιοῦτου κάστρου οὔτε ἀπὸ βησάλων ἐστὶν ἐκτισμένον, οὔτε ἀπὸ ἐγχορήγου, ἀλλ' ἀπὸ λίθων τετραπεδίκων ... 42,36: καὶ ἐπειδὴ ὁ τόπος λίθους οὐκ εἶχεν πρὸς κτίσιν τοῦ κάστρου ἐπιτηδεύεις, καμινία τινα ποιησάμενος καὶ βῆσσαλον ἐν αὐτοῖς ἐγκαύσας, μετ' αὐτῶν τὴν τοῦ κάστρου κτίσιν ἐποίησατο ... 53,329,331: ἠναγκάσθη ἐκ τοῦ πάτου τοῦ πρὸς τὸν τοῖχον ἀνασπάσαι ἓνα βῆσσαλον πρὸς τὸ τοῦτο ἐπάραι. ... πάλιν ἀπέθετο ἐν τῷ τόπῳ τὸ βῆσσαλον (βῆσαλον P) 53,340-341: ἀπαγαγοῦσα αὐτὴν πρὸς τὸν τοῖχον καὶ εὐφυῶς ἐπάρασα τὸ βῆσσαλον ... (βῆσαλον P) 53,347: ἠναγκάσθη τὸ βῆσσαλον ἀνασπάσαι 53,348: ἀποθέσθαι τὸ βῆσσαλον εὐφυῶς ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ (βῆσαλον P) CER 466,6: βῆσαλα εἰς τὸ καμίνιον, κραββάτια συστελτά

βιάρχος, BIARCHUS: LYD MAG 160,15-184,13 196,6 200,17 215,17

βιβάριον, UIUARIUM: PROK BELLA V 23,14: τοὺς στρατιώτας εὐρῶν ἐν Βιβαρίῳ V 23,16: διὸ καὶ Βιβάριον τοῦτο ὠνόμασαι. οὕτω γὰρ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸν χῶρον οὗ ἂν τῶν ζώων τὰ μὴ χειροθήτη τρέφεσθαι εἴωθεν V 23,18: τὸ τε Βιβάριον διορύσσοντας V 23,19: ἐντὸς Βιβαρίου V 22,10: τοῦ περιβόλου, ἦν Ῥωμαῖοι Βιβάριον καλοῦσι

βίγκας, UINCAS: CHRON PASCH 620,7 623,21 624,6,19 626,7-8: τοῦ βίγκας THEOPH 182,1 185,15: τοῦ βίγκας

βίγλα, UIGILIA: THEOPH 387,23: ἡ δὲ βίγλα γνοῦσα ἐδήλωσεν αὐτῷ ὅτι “πλήθος Σαρακηνῶν κύκλω ἡμῶν ἴστανται καβαλλάριοι” 307,26: συναντῶσι τῇ τοῦ Χοσρόου βίγλα 415,16: κλείσας οὖν τὰς τῶν τειχέων πύλας καὶ βίγλας θέμενος τοὺς φίλους τε Κωνσταντίνου χειρωσάμενος 471,26: δωροδοκήσαντες τοὺς τῆς βίγλας ἔπεισαν αὐτοὺς ψεύσασθαι, ὅτι ἔφυγον οἱ Σαρακηνοῖ 466,5-491,12: δρουγγάριος τῆς βίγλας G MON SYM MAG LEO GR THEOPH CONT: V. δρουγγάριος τῆς βίγλας PATR CONST 187,11: Τὰ δὲ λεγόμενα Κοντάρια, βίγλα ἦν ἐκεῖ μεγάλη ...ἐφυλάττετο ἡ βίγλα τῶν

Βυζάντιων πτοουμένων τούς δυσικούς 188,1: τὰ λεγόμενα Βιγλεντίου ισχυρότατη βίγλα ἦν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ὅτε τὸ Βυζάντιον ἐπόρθει 255,12: δρουγγάριος τῆς βίγλης ΝΙΚ 186T 187,1 188,14 188,16 188,18: ἡ τῶν βιγλῶν λειτουργία 189,1: ἡ τῶν βιγλῶν δουλεία 195,16: βίγλας τε καβαλλαρίων πανταχοῦ ἀποστείλας 197,21 200,9: βίγλας διπλᾶς 212,5-6: ὁ εἰς τὴν βίγλαν ἀποσταλεῖς ἄρχων 222,7 225,10: βίγλας ἐχέτω διπλᾶς 225,16 226,10 CER 800,5: ἡ βίγλα τῆς Δάφνης 805,1: τῆ βίγλη τῆς Δάφνης 447,18: ἀσφαλίσασθαι τὰς βίγλας τοῦ σπούδαζειν μανθάνειν τὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀναφέρειν αὐτά 492,21: διαιτάριοι γὰρ ἐκεῖσε βίγλας ἀεὶ καὶ πάντοτε κρατοῦντες πρὸς τὸ μὴ λαθεῖν αὐτούς 62,20 ETC. v. δρουγγάριος τῆς βίγλης (βίγλας)

βιγλάτωρ (βίγλα): ΝΙΚ 186,17 187,2,15,23 188,8 194,20 209,13,24 222,1 225,13,21 236,6

βικάριος, VICARIUS: MAL 332,10: βικάριος τοῦ ἰδίου ἀριθμοῦ τῶν Πριμοαρμενιακῶν THEOPH 335,15,16-17: Θεόδωρος ὁ βικάριος 427,16 454,18: τοῦ βικαρίου CER 294,14 296,2 719,4,9: βικάριοι 737,17: βικάριοι τῶν τειχέων 737,17: βικάριοι τῶν νουμέρων 772,16: τριβουνοὶ βικάριοι 294,12 295,22: τῶν βικαρίων 426,14 789,21-22: τοῖς βικαρίοις 293,18 753,2-3: βικαρίους SUID I 471,13: Βικάριος παρὰ Ῥωμ. διάδοχος

βικεννάλια, VICENNALIA: CHRON PASCH 525,12: Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβέστατος ... ἔδωκεν ἐν τῇ Ῥωμῇ βικεννάλια πάνυ φαιδρῶς καὶ φιλοτίμως (βικεννάδια RV)

βικηδας, VICINAS: CER 384.17: βικηδας, γειτονεῖαι (PROB. Βικηνας)

βίκτωρ, VICTOR: CER 370,24: λέγει ὁ τέταρτος: „βίκτωρ σῆς σέμπερ”, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον: „τροπαιούχος ἔση αεὶ” 371,4: καὶ εἶθ’ οὕτως λέγει ὁ β΄: “βίκτωρ φατζία σέμπερ”, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον: „νικοποιὸς ἦς πάντοτε” 663,3: οἱ τουρμάρχει τῶν βικτόρων 663,20-21: ὅτι ὁ τουρμάρχεις τῶν βικτόρων διὰ τὸ ἀσθενεῖν αὐτὸν κατελείφθη παρὰ τοῦ δρουγγαρίου τοῦ πλοῖμου εἰς φύλαξιν τῆς παραλίου τοῦ θέματος SUID I 471,17: 286 Βίκτορα

βίνδιξ, VINDEX: MAL 400, 16: ἐποίησεν ἀντ’ αὐτῶν τούς λεγομένους βίνδικας εἰς πᾶσαν πόλιν τῆς Ῥωμανίας CHRON PASCH 626,21: ἐσφάγη καὶ Ἀντίπατρος ὁ βίνδιξ Ἀντιοχείας τῆς Θεουπόλεως LYD MAG 242,10: ἀντὶ τῶν ἀνέκαθεν στηριζόντων τὰ πράγματα βουλευτῶν προχειρίζεται τούς λεγομένους βίνδικας (Ἰταλοῖς θεὸν ἀποκαλεῖν), οἱ παραλαβόντες τούς συντελεῖς οὐδὲν πολεμίων ἦσσαν τὰς πόλεις διέθηκαν

βινεάριοι, UINEARII: LYD MAG 158,21: βινεάριοι, τειχομάχοι

βίριδες, UIRIDES: LYD MENS 65,20: τριῶν ἀρμάτων, καὶ οὐ τεττάρων ... οἱ δὲ βίριδες οἰονεὶ ἀνθηροί: πρασίνοους δὲ αὐτούς νῦν προσαγορεύουσι

βίσεξτος, BISEXTUS: LYD MENS 29,1: ὅτι βίσεξτον λέγεται διὰ τὸ δις πρὸ ἕξ καλανδῶν Μαρτίων ἀριθμεῖν παρὰ τετραετίαν Ῥωμαίους, καὶ ἐν τούτῳ τὸν ζωογονικὸν ἀριθμὸν ἐπιτηροῦντας 34,23 ἂν βίσεξτον ἢ MAL 215,23: ὅστις καὶ τὸ βίσεξτον ἐφηῦρε καὶ νόμους Ῥωμαίους ἔδωκε CHRON PASCH 710,9,10: τοῖς γὰρ φπς' πρόσθετες τὰ βίσεξτα, τοῦτο ἔστιν ῥμζ'. διὰ τὸ νῦν ἐπικεῖσθαι βίσεξτον γίνονται ψλγ'

βίτ, FIT: CER 21,9 69,18 136,10 (λέγει Ῥωμαϊκῆ διαλέκτῳ)

βιτέλλος, UITELLUS: LYD MAG 139,6: ὅτι βιτέλλον (βιτέλλιον C)

βλαττίον (βλάττα: BLATTA): DAI 6,8: λαμβάνοντες παρὰ τῶν Χερσωνιτῶν (SC. οἱ Πατζινακῖται) τὸν προσυμπεφωνημένον μισθὸν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης διακονίας κατὰ τὸ ἀνήκον τῆς δουλείας καὶ τοῦ κόπου αὐτῶν, οἷον βλαττία, πράνδια, χαρέρια, σημέντα, πέπεριν ... CER 573,2: ἔσωθεν τῆς χαλκῆς πύλης οὐδὲν ἀπὸ βλαττίου ἢ ἀπλώματος ἢ σενδῆς γέγονεν ἐξόπλισις 473,18: τὰ μὲν βλαττία τὰ τε ἀράφια καὶ τὰ ἐρραμμένα ἐν σκευαρίοις ὀφείλουσι βασταάζεσθαι 572,2: ὁ τρίκλιнос τῶν κανδιδάτων ἐξωπλίσθη ... ἀπὸ βλαττίων σκαραμαγγίων μεγάλων 572,15: τὸ τριβουνάλιον ἐξώπλισεν ὁ ὑπαρχος ... ἀπὸ βλαττίων ἀπλωμάτων 572,21 573,6,11,16-595,13: βλαττίων EP IV 3 VIII 11 IX 6

βλαττόστρωτος (βλάττα, στρώννυμι): CER 521,12: ἐν τῷ ... βλαττοστρώτῳ καθέζεται σελλίῳ

βοάριος, BOARIUS: G SYNK 323,5: ἐν φόρῳ τῷ λεγομένῳ βοαρίῳ

βοκάλιος ET βουκάλιος, UOCALIS: CHRON PASCH 159,4: ἐχόντων διάφορα ὄργανα, τοῦ μὲν κύμβαλα ... τοὺς δὲ ῥδοὺς τοὺς λεγομένους βοκαλίους 159,17: τοῖς λεγομένοις ῥδοῖς ἦτοι βοκαλίους CER 20,14: ἴστανται δύο βοκαλίοι, τὰ συνήθη τῆς ἐορτῆς λέγοντες τοῖς δέσποταις 370,15,20: οε': Ἐκθεσις τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν βουκαλίων ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν ἰθ' ἀκουβίτων ... λέγουσιν οἱ πέντε βουκαλίοι: „κονσέρβει Δέους ἡμπερίουμ βέστρουμ” ... 371,8: λέγουσιν οἱ βουκαλίοι: „βήβητε Δόμηνη ἡμπεράτορες, ἦν μοῦλτος ἄννος” 742,10-11 743,22 751,3: βουκαλίων

βόκατ, UOCAT: CER 369,17: „Ἰωάννης. ἐν Ἰορδάνε. βαπτίζατ. δόμηνουμ. σεκούνδουμ. ἴλλουμ. βόκατ δὲ τὲ βόλο.” ἐρμηνεύεται: „Ἰωάννης ἐν Ἰορδάνη βαπτίζει τὸν Κύριον· ἀκολούθως αὐτὸν φωνεῖ: ὑπὸ σου θέλω βαπτισθῆναι”

βόλο, UOLO: CER 369,17: „βόκατ δε τε βολο.” ἐρμηνεύεται: ... φωνεῖ ὑπὸ σου θέλω [βαπτισθῆναι]

βολουπτάτων, UOLUPTAS: LYD MENS 65,17: φροντίς δὲ ἦν αὐτοῖς τῆς ἵπποδρομίας, ὡς ἐπιτελοῖτο προσηκόντως· καὶ διὰ τοῦτο τριβοῦνος ἔτι καὶ νῦν ἡγεῖται τῶν βολουπτάτων (ἀντὶ τοῦ τῶν τέρψεων) (βολουπτάτων V)

βόνα ἀμόρε, BONO AMORE, BONUM AMOREM: CER 382,16: βόνα ἀμόρε. Καλὴ ἀγάπη

βόνα ὥρα, BONA HORA: CER 384,21: βόνα ὥρα, καλή ὥρα

βόνας, BONAS: CER 384,16: βόνας. καλαί

βόνος, BONOS: CER 369,14,23 370,10: „...σέρβετ. ἡμπέριουμ. βέστρουμ. πέρ. μούλτος. ἄννος. ἐτ. βόνος.”

βόνω, BONO: CER 371,2: „βόνω Δόμνω σέμπερ” ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· “τῷ καλῷ Κυρίῳ ἡ τιμὴ πάντοτε”

βότον, UOTUM: LYD MENS 57,3: Μετ’ αὐτήν βότα πούβλικα ὡσανεὶ δημόσια εὐχαί CER 190,16-17 359,19 360,1 362,7: ἡμέρα τοῦ βότου 324,7: ἡμέρα τῶν βοτῶν

βούβαλος, BUBALUS: AGATH 146,24: βουβάλους, οἶμαι, τόδε τὸ γένος καλοῦσι

βουκελλάριος, BUCCELLARIS: G MON 825,2: Νάσαρ τῶν βουκελλαρίων LEO GR 238,22: Νάσαρ τῶν Βουκελλαρίων THEOPH CONT 463,2: τοῦ στρατηγοῦ τῶν βουκελαρίων καὶ τοῦ ὄψικίου καὶ τοῦ Θρακῆση DE THEM VI 4: βουκελλάριος γὰρ κατὰ Ῥωμαίων διάλεκτον ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου καλεῖται CER 460,9: βουκελλάριος 713,6-7 714,18 727,15: στρατηγὸς τῶν βουκελλαρίων (USP 49,5 PHIL 101,10 105,2 137,25 BEN 247,3 SCOR 265,4)

βούκελλος, BUCCELLA: DE THEM VI 6: βούκελλος γὰρ τὸ κρικελοειδὲς ψωμίον καλεῖται, κελλάριος δὲ ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου, V. βουκελλάριος

βουκινάτωρ, BUCINATOR: LYD MAG 157,16: βουκινάτορες, σαλπισταὶ ἰππέων THEOPH 345,20 346,10: Βουκινάτορος (υἱός, υἱοί)

βούκινον, BUCINUM: CER 476,13-14: ὅτε δώσει τὸ βούκινον SUID IV 755,7: 651 Φωνασκεῖν: εὐφωσίαν ἀσκεῖν. Καὶ Φωνασκικόν, βούκινον (CF. PLUT. TI. GRACCH 2)

βούλλα ET βοῦλλα, BULLA: LYD MAG 167,15: τὴν λεγομένην παρὰ Ῥωμαίοις βοῦλλαν οἶονεὶ ψῆφον CER 686,14,23 687,5,17 688,2,8,23 689,13,18,19,21 690,2,16,21 691,2,5,13,14,24: βούλλα 328,12,17 335,4,12,17 343,23: τὴν βοῦλλαν 459,17: τὴν βοῦλλαν 686,13: αἱ βούλλαι EP IV 4, VI 4, VIII 9, XII 9, XIII 2, XVI 6

βουλλῶ (βούλλα): THEOPH 439,3: ἀποστείλας ἐβούλλωσε τὸ πατριαρχεῖον (ἐβούλλωσεν E M., ἐβούλωσεν Z)

βούλλωσις (βοῦλλα): CER 459,19: γίνεται ἡ αὐτὴ ἔκθεσις καὶ βούλλωσις

βούρδων, BURDO: MAL 178,16: πρῶτον ἵπποδρόμιον ἐπιτελέσαι αὐτοῖς τὸν Ῥῶμον εἰς βούρδωνας CHRON PASCH 211,7: ἕτεροι δὲ ἱστορικοὶ συνεγράψαντο τὸ πρῶτον ἵπποδρομιον ἐπιτελεσθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς βουρδῶνας

- βουριχάλλια, BURICHALLIA: LYD MAG 135,11: βουριχάλλια δὲ τὰς ἀμάξας ἐκ τῶν βοῶν ἐκάλουν CHRON PASCH 572,21: βασταζόντων τὰ αὐτὰ λείψανα ἐν γλωσσοκόμοις δυσὶν Ἀττικοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Μωσέως ἐπισκόπου Ἀνταράδου Φοινίκης, καθεζομένων αὐτῶν ἐν βουριχαλίαις
- βοῦττις, BUTTIS: MAL 314,17: καὶ πλήθους θεωροῦντος ἔβαλον αὐτὸν εἰς βοῦττιν μεγάλην βαλανείου γέμουσαν ὕδατος χλιαροῦ, καταγελῶντες τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος καὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος CHRON PASCH 513,5: ἔβαλον αὐτὸν οἱ ἄλλοι μῆμοι εἰς βοῦττιν μεγάλην βάλανείου γέμουσαν ὕδατος χλιαροῦ, καταπαίζοντες τοῦ δόγματος τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος 513,8,10: καὶ ἀνελθὼν ἐκ τοῦ βουττίου, φορέσας ἱμάτια λευκά, οὐκέτι ἠνέσχετο θεατρίσαι, λέγων ὅτι Χριστιανός εἰμι· εἶδον γὰρ δόξαν σοβερὰν εἰς τὸ βοῦττιν, καὶ χριστιανὸς ἀποθνήσκω (βουττίον P) EP XIII, 1: βουττία MAL 315,1: εἶδον γὰρ δύναμιν θεοῦ φοβερὰν ἐν τῷ βαπτίζεσθαι με ἐν τῷ βουττίῳ καὶ χριστιανὸς ἀποθνήσκω
- βραττεολᾶτος, BRACTEOLA, BRACTEATUS: LYD MAG 169,22: πρὸς δὲ τὸ πέρασ τῆς ποδῆρουσ ὄσας γραμμαῖς τετραγώνοις, διόλου χρυσῷ κοσμουμέναις ... βραττεολάταις καὶ γεμμάταις καὶ λαγκιολάταις
- βραχιάλιον, BRACHIALE: CHRON PASCH 719,15,16: καὶ περὶ ἐσπέραν ἔστησεν ὀλίγα μαγανικὰ καὶ χελώνας ἀπὸ Βραχιαλίου καὶ ἕως Βραχιαλίου
- βραχιάτος, BRACHIALIS: LYD MAG 157,26: βραχιάτοι ἦτοι ἀρμιλλιγέροι, ψελιοφόροι
- βρουμάλιον, BRUMALIS,-E: MAL 180,12: καλέσας καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρίστου ῥωμαῖστὶ βρουμάλιουμ, καθὼς ὁ σοφώτατος Λικίνιος ὁ Ῥωμαίων χρονογράφος ἐξέθετο LYD MENS 158: τοῖς Βρουμαλίαις 174: κατὰ τὸ ἀληθές τῶν καταχθόνιων δαιμόνων εἰσὶν ἑορταὶ τὰ Βρουμάλια CHRON PASCH 211,21: ὁ Ῥῶμος ἐπενόησεν τὰ λεγόμενα Βρουμάλια, εἰρηκῶς, φησίν, ἀναγκαῖον εἶναι τρέφειν τὸν κατὰ καιρὸν βασιλέα τὴν ἑαυτοῦ σύγκλητον πᾶσαν καὶ τοὺς ἐν ἀξίαις καὶ πάσας τὰς ἔνδον τοῦ Παλατίου οὐσας στρατιάς ὡς ἐντίμους ἐν τῷ καιρῷ τοῦ χειμῶνος, ὅτε τὰ πολεμικὰ ἔνδοσιν ἔχει, καὶ ἤρξατο πρῶτους καλεῖν καὶ τρέφειν τοὺς ἀπὸ τοῦ α ἔχοντας τὸ ὄνομα, καὶ λοιπὸν ἀκολούθως ἕως τοῦ ω, κελεύσας καὶ τὴν ἑαυτοῦ σύγκλητον θρέψαι τῷ αὐτῷ σχήματι ... 212,10: καὶ κατέσχευεν τὸ ἔθος τῶν Βρουμαλίων παρὰ τῆ Ῥωμαίων πολιτεία ἕως τοῦ νῦν 213,3: ὅθεν καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις τοῖς λεγομένοις φιλικοῖς ἕκαστος τῶν συνερχομένων εἰς τὸ συμπόσιον τὸ ἴδιον βρῶμα καὶ πόμα μεθ' ἑαυτοῦ κομίζει, καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ πάντα παρατίθεται, καὶ ἐσθίουσι κρατοῦντες τὸ ἀρχαῖον ἔθος. Τούτου οὖν χάριν ἐπενόησεν τοῦτο ὁ αὐτὸς Ῥῶμος πρὸς τὸ ἐξιλεώσασθαι τὴν ὕβριν ἑαυτοῦ, καλέσας καὶ τὸ ὄνομα τῆς κλήσεως αὐτοῦ ῥωμαῖστὶ Βρουμάλια, ὃ ἐστὶν τραφῆναι ἐκ τῶν ἀλλοτρίων καθὼς ὁ σοφώτατος Λικίνιος Ῥωμαῖος ιστοριογράφος ἐξέθετο THEOPH CONT 456,21: τὴν δὲ δεξίωσιν τοῦ βρουμαλίου τοῦ πορφυρογεννήτου δεῖ ἐξειπεῖν CER 601,6-7,7:

εἰς τὸ βρουμάλιον 782,13 600,13,15.16-17 601,13 603,9
604,5,12,14,15,17 606,5: τοῦ βρουμαλίου 602,9 605,9 606,22 607,3: τῷ
βρουμαλίῳ 782,15-16: τὰ Βρουμάλια 606,9,21 607,2-3 786,21: τῶν
βρουμαλίων 783,8: τοῖς βρουμαλίοις (PHIL 223,26,28 225,10 229,17)

βρουμαλίζειν (βρουμάλια): CER. 606,13: βρουμαλίζειν

βροῦτα, BRUTA: LYD MAG 145,19: τελευτήσαντος δὲ τὸν βίον τοῦ Βρούτου
δημοσίῳ πένθει ἐτίμησαν τὸν νεκρὸν, καὶ βρούτας τὰς σφῶν γυναῖκας
ὠνόμασαν ἐξ αὐτοῦ διὰ τὴν σωφροσύνην LYD MENS 65,11: καὶ Βρούτας
ἐαυτὰς ἡξίουσαν ὀνομάζεσθαι πρὸς τιμὴν Βρούτου

βρούτιδες, BRUTAE: CHRON PASCH 210,4: ἐξεφώνησε (SC. Ῥῶμος) νόμον ὥστε
λαμβάνειν τοὺς στρατιώτας πρὸς γάμον παρθένους, ἃς ἐκάλησαν βρούτιδας

βροῦτος, BRUTUS: LYD MAG 143,22: βροῦτον γὰρ τὸν μωρὸν ἐπεχωρίαζον
Ἴταλοι τὸ πάλαι ἀπὸ τῆς βαρύτητος τῶν φρενῶν

γάρβουλα, GARBULA: LYD MAG 130,4: ὑποδήματα τοῖς ποσίν, ἅπερ Ἑλληνας
μὲν ἀρβύλας Ῥωμαῖοι δὲ γάρβουλα καὶ κρηπίδας ὀνομάζουσιν

γαυδέντες, GAUDENTES: CER 384,13: γαυδέντες. Χαίρεσθε 386,5: γαυζέντες. τὰ
εὐπρεπῆ. Ῥωμ.

γαυδίῳ, GAUDIO: CER 371,14: ἦν γαυδίῳ

γαύζας, GAUDEO: CER 384,15: γαύζας. Χαίρεσθε 385,19: γαύζας. ὁ εὐπρεπῆς.
Ῥωμ.

γεμμάτος, GEMMATUS: LYD MAG 169,22: γεμμάταις, CF. βραττεολάτος

γλέβα, GLEBA: LYD MAG 146,20: ὅθεν τὸ γλέβης προσέλαβον ὄνομα, ὅτι γλέβαν
τὴν λείαν γῆν, ἀντὶ τοῦ τὴν κάρπιμον, οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι

γλόβα, GLUBA: LYD MAG 130, 15: κοσμοῦντες αὐτῶν τοὺς λεγομένους
ποδεῶνας, καὶ γλόβας αὐτοῦς ὀνομάζοντες οἰονεὶ δοράς, ὅτι γλοβᾶρε τὸ
ἐκδεῖραι Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν

γλοβᾶρε, GLUBERE: LYD MAG 130,15: ὅτι γλοβᾶρε τὸ ἐκδεῖραι Ῥωμαίοις ἔθος
καλεῖν

γουννάριοι, GUNNA: THEOPH CONT 420,16

γουστειῶν, GUSTUS: PATR CONST 158,5: ἐν τῷ <αὐ>γουστίῳ ἡγουν ἐν
ὀψοπωλείῳ 158,10: ἐπωνόμασε τὸν τόπον Αὐγουστίωνα, πρότερον
Γουστίωνα λεγόμενον ἡγουν ὀψοπωλεῖον 159,7: τὸ πρῶην οὔσαν γουστειῶν
ἡγουν ὀψοπωλεῖον

γραδήλιον, GRADILIS: CER 232,21: γραδήλιν 232,22: γραδήλιον 233,11 235,9
546,8,19: εἰς τὸ πρῶτον, τρίτον κτλ. Γραδήλιον 546,6: τοῦ γραδηλίου 63,6,9
69,10 73,4,6,7-8 74,13,17-19,24 101,23 102,7,13 105,5 157,24 158,3

164,16 165,2 167,18 185,15 218,20 219,4 226,17 226,23 289,22
628,14: τὰ γραδήλια 98,3 100,12 102,12 155,5 197,11,14-15 201,6 213,7
232,17 235,8 545,5 546,3 547,12: τῶν γραδηλίων

δε, DE: CER 369,9: δέ

δεκανός, DECANUS: LYD MENS 11,1: δεκανοί οἱ ῥαβδοῦχοι κατὰ Ῥωμαίους CER
246,21: ὁ δεκανός 711,23: νοτάριοι βασιλικοί, ὁ δεκανός 479,7-8: τοῦ δεκανοῦ
81,22-23 230,24 239,19 252,2 397,19 800,4: οἱ δεκανοί 801,15 806,2: οἱ
δεκανοί τοῦ πατριάρχου 804,21: τοῖς δεκανοῖς τοῦ ἵπποδρομίου 236,9-10 250,2
304,10: τῶν δεκανῶν 363,11-12: τοὺς δεκανοὺς (PHIL. 123,4)

δεκέμβριος, DECEMBER: LYD MENS 33,11: Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῆς κε' Δεκεμβρίου
τὴν ἀρχὴν ἐποιοῦντο τοῦ ἔτους ἦτοι τὴν τροπὴν 109,3: καλανδῶν
Δεκεμβρίων 109,11: δεκέμβριος LYD OST 305,5: μηνί Δεκεμβρίῳ 320,5:
δεκέμβριος G SYNK 13,1,4 412,7 SCRIPT INC 352,7 352,11 LEO GR 249,4-5
304,4-5 314,5 318,18 325,16-17 330,16 CER 630,14: τοῦ δεκεμβρίου
μηνός 431,8: καλανδῶν Δεκεμβρίων SUID I 270,14: 3004 Ἀπελλαῖος: ὁ
Δεκέμβριος μὴν. παρὰ Μακεδόσιν ET PASSIM

δεκέμπριμοι, DECEMPRIMI: LYD MAG 157,23: δεκέμπριμοι, δεκάπρωτοι

δεκουρίων, DECURIO: CER 390,20: ὁ δεκουρίων ἀτραβατικὸν φωροῦντα χλανίδιν
397,17,18: ὁ δικουρίων 406,1: εἰσέρχεται ὁ δεκουρίων εἰς τὸ μικρὸν
κονσιστώριον 406,6: κράζει ὁ δικουρίων „LEBA” 407,19,21: ὁ δικουρίων
700,17: ὁ δεκουρίων

δελματίκιον, DALMATICA UESTIS: CER 258,5,7: λαμβάνει ... τὸ δελματίκιον καὶ
τὸ θωράκιον ... καὶ ἐνδύει αὐτὴν τὸ δελματίκιον ...

δέους, DEUS: CER 369,13,22 370,5,9,12,20 371,2,6,9,13 385,6: Δέους, δέους,
Θεός, Θεός· νανα.

δεπουτᾶτος, DEPUTATUS: LYD MAG 19: δεπουτᾶτοι, ἀφορισμένοι 204,8: ὥστε
καὶ πεντεκαίδεκα ἐξ αὐτῶν τῶν πεπανωτέρων πείρα τε καὶ τῷ χρόνῳ
κρειττόνων πρὸς ὑπογραφὴν τοῖς βασιλεῦσιν ἀφορισθῆναι, οὓς ἔτι καὶ νῦν
δεπουτᾶτους καλοῦσιν, οἱ τοῦ τάγματος τῶν Αὐγουσταλίων πρωτεύουσιν
264,13: δεπουτᾶτα

δηλάτωρ, DELATOR: SCRIPT INC 361,19 CER 424,13-18: „τοὺς δηλάτορας ἔξω
βάλε” (ἀναγόρευσις Ἀναστασίου) SUID II 37,14: 397 Δηλάτωρ: ὁ
κατήγορος. καὶ δηλάτωρες

δηλατωρία, DELATORIUS, A, UM: SUID II 535,20: 220 Εἰσαγγελία: δηλατωρία II
37,17: 398 Δηλατωρία: αἱ τῆς καταστάσεως τοῦ δημοσίου φόρου ἀποδείξεις
παρὰ Ῥωμαίους, αἱ εἰσαγγελίαι II 37,15,17: 397 Δηλάτωρ: ὁ κατήγορος. καὶ
δηλάτωρες. ὅτι Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων τὸ τῆς δηλατωρίας πάθος
τιμωρεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔργοις

- δηληγατίων, DELEGATIO: SUID II 37,31: 401 Δηληγατίων: κατά Ῥωμαίους ἡ ἔκταγή τοῦ σιτοπομπείου, καὶ ἡ ἀννονῶν μετακομιδὴ
- δηληγάτωρ, DELEGATUS: MAL 319,9: ἀλλὰ κατά πόλεμον κινούμενον δηληγάτωρ ἐκάθητο ἐν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας 319,10: ὅτε ἐπαύθη ὁ πόλεμος ἐκουφίζετο ὁ δηληγάτωρ
- δηνάριον, DENARIUS: THEODOR 212,26-29: Καὶ τοῖς ἐργασαμένοις δὲ εἰς τὸν ἀμπελῶνα, τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης, ἐκέλευσεν ὁ οἰκοδεσπότης ἀνὰ δηνάριον δοθῆναι.
- δηριγεύω, DIRIGO V. Διριγεύω
- διαιτάριος, DIAETARIUS: LYD MAG 215,21: καὶ διαιταρίων ἐν ἐτέροις μὲν τάγμασιν τῆς τάξεως καταλεγόμενων, λειτουργίαν δὲ πληροῦντων 202,3: διαιτάριοι πρὸς τούτοις καὶ θηκοφόροι καὶ πραϊκῶνες λειτουργίας μὲν ἀναδέχονται, ἐν δὲ ἐτέροις τάγμασιν ἀναφέρονται
- διβέρσιον, DIUERSIO: CER 336,5: Περὶ διβερσίου 336,6,9: τό διβέρσιον (γενέσθαι, ποιῆσαι) 337,10-11: διὰ καιρὸν διβερσίου
- διβλάττια (βλάττια, δύο): CER 465,15: πιλωτὰ διβλάττια 469,17-18,18 470,5,8,18 471,6 486,2,7-8: διβλαττίων EP VIII,4: διβλάττια
- δίε, DIE: CER 370, 2: „... ἐτ σεπούλτους ἐτ τέρξια δίε ῥεσουρρέξιτ”. ἐρμηνεύεται „...τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη”
- δικανικός (δεκανός): LYD MAG 213,16: ὑπουργούντων αὐτοῖς τῶν νομενκλατῶρων, οὓς ἀναφωνήτας καὶ συναγωγεῖς πάλαι μὲν τῶν συγκλητικῶν νῦν δὲ τῶν δικανικῶν ῥητόρων εἶναι προειρήκαμεν
- δικτατούρα, DICTATURA: LYD MAG 121,16: πέμπτη προαγωγή, ἡ καλουμένη δικτατούρα, καὶ τί σημαίνει τὸ ὄνομα 150,11-12: ἀπέθετο τὴν δικτατούραν
- δικτάτωρ, DICTATOR: LYD MAG 121,17: πόσοι τε γεγόνασιν οἱ πάντες δικτάτωρες 131,21-22: οἱ τε ῥῆγες οἱ τε δικτάτωρες 145,6: ἀπὸ Σερανοῦ τοῦ δικτάτωρος 148,1: τὸν καλούμενον προστήσασθαι δικτάτωρα 148,6: τὸν καλούμενον δικτάτωρα (ἀντὶ τοῦ μεσοβασιλεία) προστήσασθαι, ἐξ καὶ μόνοις μησί τοῦ κράτους αὐτῷ περιγραφόμενου 148,8: ἀρμόδιον εἶναι μοι δοκεῖ ἐρμηνεῦσαι τοῖς Ἑλλησι τὸ δικτάτωρος ὄνομα 148,16: ὁ δικτάτωρ 148,17: χειροτονοῦσι τοῖνυν δικτάτωρα πρῶτον οἱ Ῥωμαῖοι Τίτον Μάρκιον 149,1: πάντα δὲ τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα παρῆν τῷ δικτάτωρι στεφάνου χωρὶς, οἱ τε δυσκαίδεκα πελέκει, πορφύρα καὶ σέλλα καὶ δόρατα, καὶ ὅσοις ἐπισήμοις οἱ ῥῆγες ἐγνωρίζοντο 149,13: πλέον δὲ ἐξ μηνῶν οὐδεὶς τῶν δικτατῶρων τοῦ κράτους τῆς μοναρχίας ἀντελάβετο, ἀλλὰ καὶ πολλῶ ἔλαττον, καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν 149,15: τῶν δικτατῶρων 149,17 149,19 150,10,13,15,19,22 151,18: δικτάτωρ (ἀνηγορεύθη) 151,18: ἀντιδικτάτωρ 151,22: τούτων καὶ μόνων τῶν δικτατῶρων ἦτοι μεσοβασιλέων μνήμην ἀναφέρει ἡ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία SUID II

98,30: 1111 Δικτάτωρ: ὁ διπλασίαν τὴν ἀρχὴν ἔχων. ὃς παρὰ Ῥωμαίους
 δυσύπαθος καλεῖται. ἀρχὴ δ' ἦν πρόσκαιρος, οὐ διὰ βίου, καὶ ἀνεύθυνος, ἢ ὁ
 μονάρχης πάντων κρατῶν MAL 214,8 215,8-9,21 216,18: Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ
 δικτάτωρ 214,2 216,7-8 287,3: τοῦ Καίσαρος Ἰουλίου τοῦ δικτάτορος
 CHRON PASCH 317,7: Σκιπίων Ἀφρικανὸς Ῥωμαίων δικτάτωρ 353,19
 354,7,17 355,3: Καῖσαρ Ἰούλιος δικτάτωρ G SYNK 451,5 472,3 477,19
 491,3 LEO GR 54,3: δικτάτωρ ἐκλήθη, ὃ ἐστὶ μονάρχης

δικτατωρία, DICTATURA: LEO GR 54,4: δικτατωρία δέ ἐστὶν ἀρχὴ ἀνευθύνης
 SUID II 98,29: 1110 Δικτατωρεία: ἀρχὴ ἀνευθύνης

διπουνδῖος, DIPONDIIUM: LYD MENS 109,12: οἱ διπουνδῖοι, οἷονεὶ νεοστράτευτοι,
 οὓς καὶ τίρωνας ἀπὸ τοῦ στρατεύεσθαι δι' ἔνδειαν τροφῆς Ἴταλοὶ καλοῦσι
 109,13-14: διπουνδῖους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουσαν ἀπὸ τῶν ἄρτι παραγγελλόντων ἐν
 στρατείᾳ 109,15: οὐ γὰρ ... διπουνδῖους αὐτοὺς ἐκάλουσαν ἐκ τοῦ δύο μόνους
 νομίμασιν ἀρκουμένους ὑπομένειν στρατεύεσθαι 109,16-17: διπουνδῖον
 γὰρ τὸ διώβολον Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν

διρεκτιῶν, DIRECTIO: CER 414,10: ὡς ἐν Μαρτίῳ πᾶσα ἡ διρεκτιῶν γίνεται

διριγεύω, DIRIGO: MAL 322,10: εἰσιέναι ... τὴν αὐτὴν στήλην διριγευομένην ὑπὸ
 τῶν στρατιωτῶν CHRON PASCH 530,5: τὴν αὐτὴν τοῦ ξοάνου στήλην
 διριγευομένην ὑπὸ τῶν στρατευμάτων CER 167,22: διριγεύει 81,24 123,6 ἢ
 100,2 251,5,6 548,24: διριγεύουσι 129,22 309,24 414,19: διριγεύεται
 506,9: διριγεύσαν 99,21,24: διριγεύοντες 62,21 63,10,16 65,11,23
 66,1,22 69,13 70,1 72,6,9,15 73,14-15 74,10 75,17 77,17 78,13 80,16
 82,18 84,10 86,14,22-23 87,9-10 87,14,17 88,22 89,4,8 89.13 99,11-12
 100,4,16 101,14,20-21 103,15,21,24 104,15-16,23 102,5 105,4 107,9
 109,15,19-20 110,8,14,21 111,13,18 112,9,20 125,6,10,22 129,1 133,9
 134,17 136,18 143,8 147,15 149,8,16 154,13 155,12 157,8,21 163,7,19
 164,10 165,16 168,18-19 174,8,18,21-22 175,5 176,15 177,7-8
 180,15,18 181,5-6,13,19 185,12 186,2 250,1,5 263,18 285,2,23
 286,10,19-20 288,20 290,6,14 292,17 296,16-17,19 297,11 298,2 300,15
 405,3 415,23 425,14 431,14-15 κτλ. κτλ.: διριγευόμενος 73,2 285,3
 κτλ.: διριγευομένου 101,9: διριγευόμενον 501,19 κτλ.: διριγευόμενοι
 75.14 87,12: διριγεύειν SUID II 50,10: 488 Διριγευόμενος: ὀψικευόμενος.
 ἔστι δὲ ἡ λέξις Ῥωμαϊκῆ.

δισιγνατεύω, DESIGNO: MAL 182,3: ψηφισάμενοι ἐν πρώτοις καὶ
 δισιγνατεύσαντες ὑπάτους δύο 412,10: Ἰουστίνος βασιλεὺς ἐδισιγνατεύσεν
 ὑπατον στρατηλάτην πραισέντου Βιταλιανόν

διστράλια, DEXTRALIA: CER 73,1-2 81,9 99,5-6,25 143,15,16 214,1 286,22
 290,22-23 302,19 309,7 347,9 361,24 576,16

δομεστικῶν (δομέστικος): SYM MAG 755,13: τοῦ δομεστικῶν ἀποκινεῖ
 THEOPH CONT 459,15: τοῦ δομεστικῶν ἀποκινεῖ CER 729,14: ἐν μόνῃ τῇ

τῶν πατρικίων ἀξία τὰ στρατηγάτα ἢ τὰ δομεστικάτα ἢ τὰ ὀφφίκια προσελάβοντο (PHIL, 141,19)

δομεστίκισσα (δομέστικος): CER 67, 21-22: δομεστικίσας τῶν ταγμάτων 203,21: βῆλον ζ', σκριβώνισσαι, δομεστίκισσαι

δομέστικος, DOMESTICUS: PROK BELLA III 4,7: ὁ δὲ τῶν ἀπορρήτων Ἄσπαρι ἔφη κοινῶς εἶναι· δομέστικον δὲ τοῦτον τῆ σφετέρᾳ γλώσση καλοῦσι Ῥωμαῖοι BELLA III 11,5: Σολόμων, ὃς τὴν Βελισαρίου ἐπετρόπευε στρατηγίαν (δομέστικον τοῦτον καλοῦσι Ῥωμαῖοι) PROK HIST ARC 24,24: οἱ δὴ δομέστικοί τε καὶ προτίκτωρες ἐπικαλοῦνται ... 26,28: δομέστικοι MAL 333,8-9 352,12 439,8: κόμης τῶν δομεστίκων 410,11: ἀνεῖλεν ... Θεόκριτον τὸν κόμητα τὸν τοῦ αὐτοῦ Ἀμαντίου δομέστικον CHRON PASCH 612,1-2: ἀνεῖλε ... καὶ Θεόκριτον κόμητα τὸν τοῦ ρηθέντος Ἀμαντίου δομέστικον 714,7: Ἀνιανοῦ δομεστίκου τοῦ μαγίστρου 551,14 575,7: κόμης δομεστίκων THEOPH SIM VIII,13,2: ὁ Πραϊσεντῖνος ὁ τὰς τοῦ Πέτρου πεπιστευμένος φροντίδας, ὃν δομέστικον εἰώθασιν οἱ Ῥωμαῖοι ἀποκαλεῖν THEOPH 104,21: ὁ δὲ (SC. Μαρκιανός) ἀπελθὼν προσκολλᾶται Ἀρδαβουρίῳ καὶ Ἄσπαρι τοῖς στρατηγοῖς Ἀρειανοῖς οὖσιν ... καὶ δομέστικος αὐτῶν γεγινώς ... 104,28: καὶ γινούς εἶναι αὐτὸν δομέστικον τοῦ Ἄσπαρος 388,22: τῆ δὲ ἐπαύριον πέμπει τὸν δομέστικον τῶν στρατόρων αὐτοῦ 419,15: ἀποστείλας Ἀθανάσιον τὸν ἀσηκρήτην καὶ Ἀρτανάσδον, τὸν δομέστικον αὐτοῦ 454,18: Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ βικαρίου σπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν ἐκσκουβιτόρων 456,10: πέμψασα Ἀντώνιον τὸν δομέστικον σὺν τοῖς τάγμασι 456,16: Ἀντωνίου δομεστίκου 491,11: ὁ τε τοῦ ἐκσκουβίτου δομέστικος 492,6: Στέφανος πατρικίος καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν (492,11 492,22,29 493,1: δομέστικος) 476,7 474,10: Νικήτα, δομεστίκου τῶν σχολῶν 474,14: Νικήταν, τὸν πατρικίον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν 438,11: Στρατήγιος σπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν ἐκσκουβίτων 442,26: Ἀντωνίου πατρικίου καὶ δομεστίκου τῶν σχολῶν 470,30: Βαρδάνιον, τὸν πατρικίον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν SCRIPT INC 339,20-21: ὁ μέγας δομέστικος G MON 798,14 802,10 824,6 847,10,12,14,16 849,9 850,5,14,17,23 854,4-5 855,11 867,9 874,19 881,4,15,22 882,22-883,1 883,4 885,7 889,2,20 892,6,7 896,13 907,19 915,13 917,4 921,14: δομέστικος τῶν σχολῶν SYM MAG 634,11 658,10 660,11 665,4 710,18-19 718,15 726,9 732,11 734,11 753,3 755,11-12 757,23 759,20: δομέστικος τῶν σχολῶν 699,10: δομέστικος τῶν ἱκανάτων 756,2: δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων 758,1: δομέστικος τῆς δύσεως 636,10 701,1 723,19-20 730,9 755,14 758,11,20,23: δομέστικος LEO GR 109,19: δομέστικοι ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως 118,12: δομέστικος τῆς ἀνατολῆς 223,3 261,5,7 263,21 264,8,12,17 267,23 295,8,15-16 296,18 302,18 305,10 323,21 325,1: δομέστικος 261,9: δομέστικος τῶν ἱκανάτων 220,18-19 237,8 238,2-3 261,2 263,3 269,7 281,11 294,17-18 296,14 298,21 303,15 305,11 308,20 318,7 328,19: δομέστικος τῶν σχολῶν THEOPH CONT 199,2 205,10

229,2 236,19 354,17 358,15 359,23 372,16 381,15 388,22 390,16-17
 392,20 397,8 400,4 404,8 415,10 416,1 416,6,15 424,22 425,12 426,3
 427,5,13 428,4,20 436,7 441,19 (ἀπο-) 443,6 445,20-21 459,13 472,3
 473,18 475,13 481,2: δομέστικος τῶν σχολῶν 472,7: δομέστικος τῆς
 δύσεως 462,22: δομέστικος τῶν Ἐξκουβίτων 479,15: δομέστικος τῆς Ἐφῶς
 426,20: δομεστίκου τῶν ἱκανάτων 167,6-7: Πετρωνᾶς, τὴν τοῦ δομεστίκου
 ἀρχὴν διοικῶν 183,16 272,16 355,3 355,6 359,7 359,17 360,9 389,9
 396,13 400,2 415,22 426,14 429,10 429,15 459,16 474,9 475,20-21
 476,16: δομέστικος LEO DIAC 7,12: Νικήσορον τὸν Φωκᾶν, τοῖς μαγίστροις
 ἐνδιαπρέποντα καὶ τῶν τῆς Ἀνατολῆς στρατευμάτων κατάρχοντα
 (Δομέστικον τῶν σχολῶν Ῥωμαῖοι ἀρχὴν τὴν τοιαύτην ἐπιφημίζουσιν)...
 46,6 56,1-2 123,13 170,3: Δομέστικος τῶν Σχολῶν 44,9: Δομέστικος τῆς
 Ἀνατολῆς 49,6: Δομέστικος Ἀνατολῆς καὶ Μάγιστρος 18,12: Λέοντα τὸν
 Φωκᾶν, ὁμαίμονα τοῦ Νικηφόρου τελοῦντα, καὶ τῶν τῆς Εὐρώπης
 στρατιωτικῶν καταλόγων κατάρχοντα (Δομέστικον δύσεως Ῥωμαῖοι τὴν
 τοιαύτην ἀρχὴν ὀνομάζουσι) 29,6: ὁ δὲ τὴν τοῦ Δομεστίκου τιμὴν καὶ αὐθις
 ὑποζωσάμενος PATR CONST 243,2: Νικολάου δομεστίκου τῆς ἀνατολῆς καὶ
 πατρικίου 243,5: ὁ δομέστικος DAI 43,43: πρωτοσπαθᾶριος καὶ δομέστικος
 τῆς ὑπουργίας 44,33 45,51 46,128 50,151 51,32 51,43: δομέστικος τῶν
 σχολῶν DE THEM V,4: δομέστικον μόνον ἀγορευόμενον V,11: διὸ οὐδὲ εἰς
 θέματος τάξιν λελόγισται, οὐδὲ στρατηγὸς ὁ τούτου ἄρχων κατονομάζεται,
 ἀλλὰ δομέστικος, ὁ ὑπὸ χεῖρα ὧν στρατηγοῦ καὶ τὴν ἀξίαν καταδεέστερος
 CER 295,3: δομεστίκῳ 756,18 756,20,21: τὸν δομέστικον 124,24-125,1
 131,14 134,8 152,6 173,20 180,21-181,1 193,15 209,21 367,10-11
 390,17 716,18 497,21: δομέστικοι 66,12 72,4-5 125,7 128,20 236,8
 391,4 397,7 422,6 527,16,20 700,3,4 725,21: δομεστίκων 72,9 287,9
 287,20 291,17 (τοῖς τέσσαρσι δομεστίκοις τῶν ταγμάτων) 748,21 772,12:
 δομεστίκοις 247,10 258,23 299,14 707,18 714,13 715,8 755,17 756,15:
 τοὺς δομεστίκους 23,6 20,21 709,9-10,15,24 714,10 716,2-3 718,16
 788,18: τῶν βασιλικῶν 763,5: οἱ δομέστικοι τῶν γραμμάτων 800,10 802,19
 805,6: ὁ δομέστικος τῆς δάφνης 51,20 56,6-7 105,18 111,7-8 130,24
 295,20-21 589,2 605,13-19 713,11 715,9 717,4 727,22 728,1 731,1-2
 732,142 745,21 770,14: δομέστικος τῶν ἐκσκουβίτων (ἐξσκουβίτων,
 ἐξκουβιτόρων) (USP 49,21 51,15 53,28 PHIL 101,18 105,28 111,24 139,5
 143,24 147,11 173,9 207,11 BEN 247,16 SCOR 265,16,17 271,18) 662,14
 482,20 486,3 6662,20 663,5 667,9 669,7 716,13 737,1: δομέστικοι τῶν
 θεμάτων (USP 63,4 PHIL 109,23 157,1) 719,14: δομέστικος τῆς θυμέλης
 (PHIL 121,14) 61,17 605,19 713,26 715,10 718,21 728,21 731,19 747,3
 771,23: δομέστικος τῶν ἱκανάτων (USP 53,2 PHIL 103,6 105,30 119,1
 139,31 145,19 175,4 209,5 BEN 249,20 SCOR 271,1) 61,18 109,11
 713,26 714,1 715,11 719,2 728,22 731,20 752,20: δομέστικος τῶν
 νομῆρων (USP 53,7 55,10 PHIL 103,7 105,31 119,21 141,1 145,20 183,7
 209,16 BEN 249,21 SCOR 271,3) 61,18 460,14 474,15 476,1 714,1 715,10

719,5 728,23 731,21: δομέστικος τῶν ὀπτιμάτων (USP 53,8 55,11 PHIL 103,8 107,1 119,21 141,21 145,21 BEN 249,22 SCOR 271,4) 800,9 802,18 805,5: δομέστικος τοῦ παλατίου 237,12: δομέστικοι σεκόρων 12,11 13,17 19,15 20,4 32,15 35,17 37,8 40,1,19 49,9 50,19 51,23-24 55,20 56,8 57,2 62,1 82,21 105,15 108,6 110,24 131,9,23 131,15 132,4,13 132,2 141,21 168,12,16-17 293,20 294,11 301,8-9 433,11 434,8 445,2 460,12 485,16 494,15 525,17 526,12,18-19 526,12,18-19 527,3,7,11 536,8,8-9 588,19 598,18 599,12 605,18 599,5,7 606,2,3 610,8,15 613,14 647,23 643,15 713,4 715.9 716,16 727,11 729,19 730,20 736,21 739,12 744,20-21 745,10,21 769,20 784,10 788,15-16: δομέστικος τῶν σχολῶν (USP 47,15 PHIL 101,6 105,27 111,6 137,21 141,23 143,21 147,9 171,16 173,8 205,24 225,31 233,1 BEN 245,30 SCOR 263,23,24) 61,19 589,1 715,11-12 719,7: δομέστικος τῶν τειχέων, τοῦ τείχους (USP 55,12 PHIL 107,2 119,28 209,16 V. κόμης) 663,17: δομέστικος τοῦ τουρμάρχου 801,13 806,8: δομέστικος τῶν ὑποδιακόνων 448,9 463,9,13,14 464,5,10-11,19 477,16-17 491,8 736,3 789,1: δομέστικος τῆς ὑπουργίας (USP 61,11 PHIL 153,28 233,10) 568,9: δομέστικος τῶν χρυσοτρικλινιτῶν 11,25: δομέστικος τῶν τοῦ κοιαιστῶρος καγκελλαρίων 748,14: οἱ δύο δομέστικοι μεγάλοι τῆς ἐκκλησίας (PHIL 177,11,17 187,7,10,11,22,25,26,28 193,16,18) SUID II 126,3: 1350 Δομέστικοι οἱ τῶν Ῥωμαίων ἱππεῖς. ἡ κατὰ Ῥωμαίους οἰκειακοὶ στρατιῶται

Δόμηνι, DOMINI: CER 73,16 110,24 149,20 154,21 158,2 159,11 371,8,15 369,16-17: δόμηνουμ

δομινάτιων, DOMINATIO: LYD MAG 125,23-126,1: Ῥωμαῖοις ἔθος DOMINOS τοὺς τυραννήσαντας ἀποκαλεῖν, ὡς δὴ Σύλλαν καὶ Μάριον, καὶ δομινάτιωνα τὴν τυραννίδα

DOMINUS: LYD MAG 125,22: Ῥωμαῖοις ἔθος DOMINOS τοὺς τυραννήσαντας ἀποκαλεῖν. ὡς δὴ Σύλλαν καὶ Μάριον, καὶ δομινάτιωνα τὴν τυραννίδα

δουκάτον, DUCATUS: DE THEM I 60: ὑπὸ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν γενόμενοι, εἰς ἐπαρχίας διηρέθησαν καὶ ἡγεμονίας καὶ δουκάτα καὶ τοὺς καλουμένους κονσιλιαρίους, τουτέστι βουλευτάς DAI 28,47,49: ἦν δὲ τῷ τότε καιρῷ τὸ δουκάτον (δουκάτον P) εἰς τόπον λεγομένον Τζιβιτάνουβα, ὅπερ ἐρμηνεύεται “νεόκαστρον”. Διὰ δὲ τὸ εἶναι τὸ προειρημένον νησίον πλησίον τῆς ξηρᾶς κοινῇ βουλῇ μετέθηκαν τὸ δουκάτον (δουκάτον 1) εἰς ἕτερον νησίον, ἐν ᾧ καὶ νῦν ἔστιν σήμερον, διὰ τὸ εἶναι μήκοθεν τῆς ξηρᾶς, ὅσον βλέπει τις ἄνδρα ἵπῳ ἐφεζόμενον 50,88: ἡ Καλαβρίας στρατηγίς δουκάτον (δουκάτον P) ἦν τὸ παλαιὸν τῆς στρατηγίδος Σικελίας

δοικηνάριος, DUCENARIUS: LYD MAG 160,16: δοικηνάριος 196,5: Ἡ τοίνυν τῷ ἱπάρχῳ πειθαρχήσασα τάξις ποτὲ ἐν ὄπλοις μὲν ἦν ἅπασα, ὀνόματα δὲ αὐτῇ καθ’ ὀμαλοῦ προμῶται, ὅπερ ὄνομα εἰς τεσσάρων τέμνεται καταλόγους, εἰς δοικηνάριους, εἰς κεντουρίωνας, εἰς βιάρχους 200,16: τελευταῖοι πάντων οἱ

τὸ πρὶν πρωτεύοντες οἷα τὴν τοῦ ἱπάρχου κατ' ἀρχὰς πληροῦντες
θεραπείαν, δουκηνάριοι καὶ βίαρχοι καὶ κεντηνάριοι καὶ κεντουρίωνες
208,19: πλῆθος δὲ δουκηναρίων ὑπουργεῖ τῷ τῶν πριμισκρινίων βήματι
210,10-11: δουκηναρίων δὲ στίφος θέμενοι καὶ χωρὶς αὐθεντίας τοῦ νόμου
ἤρκουν πρὸς σωφρονισμόν ἀμαρτάνουσιν 215,16-17: δουκηνάριοι

δουκικός (δοῦξ): CER 400,2: οἱ δουκικοί

δουκινιάτωρες, DUCENATORES: CER 752,9 718,8 719,1-2 738,4 (τοῦ ἀριθμοῦ)
738,4 (τῶν ἱκανάτων): δουκινιάτωρες 746,20: δουκινιάτορας 747,10:
δουκινιάτων (PHIL 181,29 115,31 159,22 173,29: τοῦ ἀριθμοῦ 119,9
159,23 175,10 τῶν ἱκανάτων)

δούλκιον, DULCIS: CER 114,3: εἰσέλθη τὸ δούλκιον 160,22: δούλκιον ἐποίει ὁ
κύριος Θεοφύλακτος ὁ πατριάρχης 597,17,19: μετὰ δὲ τὸ ἀναστῆναι τὸν
βασιλέα ἀπὸ τοῦ κλητωρίου ἐγένετο δούλκιον ἐν τῷ ἀριστητηρίῳ, καὶ ἔστη ἡ
χρυσὴ μικρὰ τράπεζα ἢ ἐν τῷ πενταπυργίῳ ἰσταμένη, καὶ ἐτέθη ἐν αὐτῇ
δούλκιον διὰ χειμευτῶν καὶ διαλίθων σκουτελλίων 160,24: οἱ δεσπότη
ἀπήλαυνον τοῦ δουλκίου μετὰ τῶν μαγίστρων καὶ τῶν πραιποσίτων καὶ
λοιπῶν 602,10: τοῦ δὲ δουλκίου εἰς ερχομένου 751,8: ἐν τῷ καιρῷ τοῦ
μίνσου τῶν δουλκίων 755,15: τὸν καιρὸν τοῦ μίνσου τῶν λεγομένων
δουλκίων 756,14: ἐν τῷ καιρῷ τῶν δουλκίων 758,11: μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ
μίνσου τῶν δουλκίων (PHIL 181,7 187,21 189,26 203,35)

δουμνικάλιον, DOMINICALE: CER 134,20: κρατοῦσι δύο ὀστιάριοι δουμνικάλιον
ἠπλωμένον 134,24-25: ὑφαπλοῦσιν οἱ ὀστιάριοι τὸ δουμνικάλιον ὑποκάτω

δοῦξ, DUX: PROK BELLA I 17,46: οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων,
οὓς δοῦκας καλοῦσιν PROK AED II 6,9: στρατιωτικῶν δὲ καταλόγων ἄρχοντα
τῆδε καταστησάμενος, ὃν δοῦκα καλοῦσι III 1,28: τὸ μὲν τῶν σατραπῶν
ὄνομα ἐξήλασεν ἐνθένδε εὐθύς, δοῦκας δὲ τοὺς καλουμένους δύο τοῖς ἔθνεσιν
ἐπέστησε τούτοις III 2,1: τὸν ἐν τοῖς Ἀρμενίων ἔθνεσιν ἄρχοντα, ὃν δοῦκα
καλοῦσιν, ἐν πόλει Μαρτυροπόλει καλουμένη ἰδρύσατο III 3,8: τὸν ἕτερον
δοῦκα III 3,14: τοῦτο τείχει ἐχυρωτάτῳ περιβαλὼν φρούριόν τε ἀμαχώτατον
ἐξεργάσατο ... οἷς δὴ ἄρχοντα ἐς αἰεὶ ἐφεστάναι διώρισεν, ὄνπερ δοῦκα
Ῥωμαῖοι τῆ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ III 6,17: ἄρχοντα κατεστήσατο, ὃν δοῦκα
καλοῦσιν MAL 299,7: φονεύσασα καὶ τὸν δοῦκα Ῥωμαίων Τρασσόν 308,19:
προχειρισάμενος καὶ δοῦκας κατὰ ἐκαρχίαν ἐνδοτέρῳ τῶν κάστρων
καθέζεσθαι 373,4: Δαμονικός ὁ ἀπὸ δουκῶν 382,15: ὁ δοῦξ Παλαιστίνης
426,4: τὸν δοῦκα Ἐμίσης 429,29: οὐκ εἶχεν ἢ... Ἀρμενία στρατηλάτην, ἀλλὰ
δοῦκας καὶ ἄρχοντας καὶ κόμητας 430,4: τῶν Ἀρμενίων τῶν δουκῶν καὶ τῶν
κομήτων καὶ τοὺς ὑπάτους αὐτῶν 434,19 447,15: δοῦξ Παλαιστίνης 435,2
435,6: δοῦξ Φοινίκης 441,22: δοῦξ Φοινίκης 446,14,16,19,20 447,19 463,23
469,1 453,9 462,2,10 447,18 435,10 461,17 441,20 (ὁ ἀπὸ δουκῶν) 445,16
CHRON PASCH 549,12 604,3 κτλ. G MON 794,16: δοῦξ τῆς Σικελίας 852,6: ὁ

Λογγιβαρδίας ἑξαρχος καὶ δούξ SYM MAG: 725,5 742,3: Δούξ τῶν σχολῶν 759,7: δούξ 630,15: δούξ Σικελίας LEO GR 81,13: δούξ Μυσίας 288,20: δούξ τῶν σχολῶν 216,16-17: στρατηλάτης καὶ δούξ Σικελίας 266,1: δούξ 289,11 290, 3,7 291,15 296,18: δούξ THEOPH 175,7: οὐ γὰρ εἶχεν ἡ Ἀρμενία στρατηλάτην, ἀλλὰ δοῦκας καὶ κόμητας 174,15: κελεύσας τοῦ καθέξεσθαι ἐν αὐτῇ τὸν δοῦκα 51,14: Ἀρτέμιός τε, ὁ δούξ τῆς κατ' Αἴγυπτον διοικήσεως 179,15 158,22: ὁ δούξ Παλαιστίνης 179,19: οἱ δοῦκες τῆς Φοινίκης καὶ Αραβίας καὶ Μεσοποταμίας 128,7: δοῦκας ποιεῖν 158,28: τῷ δουκί 455,31: Νικηφόρον τὸν δοῦκα S SOPH 75,17: ἔγραψε δὲ καὶ τοὺς στρατηγούς καὶ τοπάρχας καὶ σατράπας καὶ δοῦκας καὶ πάντας τοὺς ὄντας ἀρχηγέτας ... THEOPH CONT 356,14 371,21 372,14 DE THEM PRAEF 7: λεγεῶνες ... ὑπὸ δοῦκα καὶ ἡγεμόνα τυγχάνουσαι πολλάκις δε καὶ πραιπόσιτον DAI 27,60: δούξ Νεαπόλεως 27,77: δούξ Βενετίας 27,94 28,45,46: δούξ Βενετίας CER 679,2: Οἷς ὀφείλει ὁ βασιλεὺς ὀνόμασι τιμᾶν τοῖς μεγιστᾶσι καὶ πρώτοις τῶν ἐθνῶν ... ῥῆξ, πρίγκιψ, δούξ, συγκλητικός ... 690,4: εἰς τὸν δοῦκα Βενετίας 690,5: εἰς τὸν δοῦκα τῆς Νεαπόλεως (USP 53,4: δούξ Χαλδίας 57,14: δούξ Καλαβρίας SCOR 263,28,29,30,33,34: ὁ δούξ Ἀντιοχείας· ὁ δούξ Μεσοποταμίας· ὁ δούξ Χαλδίας· ... ὁ δούξ Θεσσαλονίκης· ὁ δούξ Ἀδριανουπόλεως) LEO DIAC 59,8: τῆ τοῦ Δουκὸς τιμῆ 96,9: τὴν τοῦ Δουκὸς ἀξίαν 112,2 112,8 117,24: τῷ Δουκί Βάρδα 113,1: ὁ Δούξ

δρακονάριος, DRACONARIUS: LYD MAG 158,11: δρακονάριοι, δρακοντοφόροι CER 717,6: δρακονάριοι 758,21-22 767,15: δρακοναρίων 599,16 752,8-9 746,4-5: δρακοναρίους

δρουγγαρία (δρουγγάριος): CER 67,18: ἡ δρουγγαρία τῆς βίγλης

δρουγγάριος, DRUNGARIUS: CHRON PASCH 731,5-6: Θεόδοτον τὸν μεγαλοπρεπέστατον δρουγγάριον G MON 805,18 854,18 864,3 882,6-7,13 883,9 884,8-9 893,22: δρουγγάριος 793,19 822,14-15 835,8 842,20-21 854,21 856,9 859,5 879,9-10 890,8 921,19: δρουγγάριος τῆς βίγλης 854,3-4 862,19 897,19: δρουγγάριος τοῦ πλωΐμου 860,22 882,3-4 893,13: δρουγγάριος τῶν πλωΐμων I GEN 106,20: ὁ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς βίγλης ὑπερασπίζων ἦν βασιλεῖ Κωνσταντῖνος δρουγγάριος 118,22 81,19: δρουγγάριος τοῦ ἀριθμοῦ ἦτοι τῆς βασιλικῆς βίγλης SYM MAG 708,6,1 724,16,20 726,2 628,2 639,3 648,15,18: δρουγγάριος 627,22 647,20 601,17 722,12 731,7 753,6-7: δρουγγάριος τῆς βίγλης 707,11 724,13 733,5 735,11-12 757,10: δρουγγάριος τῶν πλωΐμων LEO GR 216,2 236,12 249,8 256,17 270,8 273,3 329,2: δρουγγάριος τῆς βίγλης 166,12 267,22 274,18 276,19 295,19 306,14-15 309,21: δρουγγάριος τῶν πλωΐμων 224,22 268,14,18 296,5,22 278,6 304,1 307,1: δρουγγάριος THEOPH CONT 150,10 206,17: δρουγγάριος τῆς βίγλης 151,8: δρουγγάριον EPIST II 31,4: δρουγγάριος τῆς βίγλης LEO DIAC 95,22 147,5-6: πλωΐμου Δρουγγάριον 123,15 123,24: δρουγγάριος τῶν πλωΐμων 147,18: Δρουγγάριος DAI 51,110 29,97,99

46,50,53-54 46,65 46,77 51,30 51,75 51,85 51,87,96: δρουγγάριος τοῦ πλωίμου 51,29: δρουγγάριος τῆς βίγλης CER 62,20 82,12 149,11 381,14-15 442,5 452,17 481,6,17-18 482,7 489,9,14-15 494,19 543,21 545,7-8 605,20-21 728,17 731,14: δρουγγάριος τῆς βίγλης 523,13 551,10 560,16 558,2 713.23: δρουγγαρίου τῆς βίγλης 489,4 490,17 741,22 746,11-12 771,22-23: δρουγγαρίω τῆς βίγλης 523,21-22 525,10 598,20 599,1,9 746,14 784,12: τὸν δρουγγάριον τῆς βίγλης 715,10 718,6: δρουγγάριος τοῦ ἀριθμοῦ 716,13: δρουγγάριος τῶν βάνδων 737,4-5: δρουγγάριοι τῶν θεμάτων 738,21: δρουγγάριοι τῶν πεζῶν 381,8-9 460,12 545,9 613,16 663,19,22 676,5,15 715,22-23 : δρουγγάριος τοῦ πλοίμου 525,18 527,11 558,2-3 579,1 610,10 676,18 677,14,18 713,24 718.9 728,18 731,16-17 750, 1: δρουγγάριος τῶν πλοίων 474.10 489,5,17,21 524,2 525,12: δρουγγάριος 484,11 743.11: δρουγγαρίου 48,2-3,4 490,18 524,10-11: δρουγγάριον 662,15,21 666,19-20 669,9: δρουγγάριοι 656,11,14 667,10: δρουγγαρίων

δρουγγαροκόμητες (δρουγγάριοι καὶ κόμητες, SOPHOKLES): CER 482,19 663,6,6: δρουγγαροκόμητες 622,11: δρουγγαροκομήτων 494,9: δρουγγαροκόμητας

δρουγγος, DRUNGUS: THEOPH 217,27: ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι, δύο ρήγες μετὰ πλήθους Βουλγάρων καὶ δρούγγου, εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ Μυσίαν DE THEM V 3: εἰς γὰρ δουλείαν μόνην προσεῖληπται, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ οἰκτρότατον καὶ μήτε τούρμαις μήτε δρούγγοις τιμημένον, ἀλλ' ἢ τὸν τούτου κρατοῦντα, δομέστικον μόνον ἀγορευόμενον CER 737,5-6: δρούγγους (PHIL 157,10: δρόγγος)

εἰδοί, IDUS: LYD MENS 33,22: οἱ γὰρ φυσικοί, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, Δία μὲν τὸν ἥλιον Ἴηραν δὲ τὴν σελήνην ἐνόμιζον εἶναι, καὶ τὴν μὲν νεομηνίαν ταύτη τὰς δὲ εἰδοὺς (τουτέστι τὴν μεσομηνίαν) Διὶ ἤγουν ἡλίω ἀνέφερον, πληνιλούνιον τὰς εἰδοὺς καλοῦντες οἰονεὶ πληροσέληνον 34,2: τὸ δὲ τῶν εἰδῶν ὄνομα παρὰ μὲν τοῖς πολιτικοῖς ἐκ τοῦ εἶδους τῆς σελένης, παρὰ δὲ τοῖς ἱερεῦσιν ἀπὸ θυσίας τρόπου εὐρίσκομεν εἰσηνηγεμένον (τὴν δὲ μεσομηνίαν εἰδοῦς ἐκάλουσαν ἀπὸ τοῦ εἶδους τῆς σελένης, ἢ ἀπὸ θυσίας τινός, ἥτις εἰδουλις ὠνομάζετο V.) 34,7,14,14,15,16,16: εἰδῶν 34,16 37,18 44,12: εἰδοῦς 64,6: εἰδοῖς Φεβρουαρίαις 71,14: εἰδοῖς Μαρτίαις 95,5: εἰδῶν τοῦ μηνός 106,6: εἰδῶν Σεπτεμβρίων 108,5: πρὸ μιᾶς εἰδῶν Ὀκτωβρίων 113,19: εἰδῶν Νοεμβρίων THEOPH 70,32: πρὸ ε' ἰδῶν Ἰουνίου 114,6: πρὸ ε' ἰδῶν Μαΐων κτλ. κτλ.

ἐκσκεπτάριος, EXCEPTARIUS, EXCEPTO: LYD MAG 208,1: τοὺς λεγομένους ἐκσκεπταρίους (οἰονεὶ ὑποδέκτας τοῦ σίτου)

ἐκσκουβίτωρ, V. ἐξσκουβίτωρ

ἐνόρδιος, ORDO: THEOPH 364,7: παρέλυσε δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Βουλγάρων παγιωθεῖσαν εἰρήνην διαταράξας τοὺς ὑπὸ τοῦ οἰκείου πατρὸς ἐνορδίνους

γεγονότας τύπους, και κελεύει περᾶσαι ἐπὶ τὴν Θράκην τὰ καβαλλαρικά θέματα

ἐξ, EX: MAL 261,9: ἐπιγράφας ἐν αὐτῷ “Ἐξ πραίδα Ἰουδαία”

ἐξέρκίτος, EXERCITUS: MAL 394,1: ὑπήντησαν ἀλλήλοις τὰ ἐξέρκετα 399,11: ἀνεχώρησαν τὰ ἐξέρκετα καὶ ὁ στρατὸς ὅλος Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν 445,16: καταπιστευθεὶς Βελισάριος τὰ ἐξέρκετα καὶ τοὺς δοῦκας εἰς τὴν κατὰ Περσῶν μάχην CHRON PASCH 566,5: ἀνηρέθη Ῥουφῖνος ἑπαρχος πραιτωρίων ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ὑπὸ τοῦ ἐξερκέτου 592,18: ἐπήρθη Λέων ὁ μέγας βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ἐξερκέτου (d.Chr. 457) THEOPH 233,25: ἐκέλευσε κοπήναι δένδρα καὶ σύρεσθαι ὄπισθεν τοῦ ἐξερκέτου αὐτῶν (ἐχερκετοῦ CEM) 239,5: ἀπέστειλε πρὸς βοήθειαν τῆς Ἀφρικῆς Μαρκιανόν, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ καὶ στρατηλάτην, μετὰ ἐξερκέτου πρὸς τὸ εἰρηνεῦσαι τοὺς Μαύρους (ἐκερκετοῦ CEM) SUID II 308,4: 1648 Ἐξέρκετον: κατὰ Ῥωμαίους τὸ στρατόπεδον CER 425,2: σὺ ἔγειρον ἐξέρκίτον (SC. Αναστάσιε) 419,19-20 421,12: τῶν γενναιοτάτων ἐξερκίτων 427,3: ἐξερκίτω

ἐξκουβεύω, EXCUBO: CER 392,19: ἔνθα οἱ κανδιδάτοι καὶ ἐξκουβεύουσιν καὶ ἴστανται

ἐξκούβιτον (ἐξκούβιτωρ): LEO GR 295,2: ἦρχον δὲ τοῦ μὲν τάγματος τοῦ Ἐξκούβιτου Ἰωάννης ὁ Γράψων PATR CONST 144,12-13: ἔκτισέ τε τὰ παλάτια ἀπὸ τε τῆς Χαλκῆς καὶ τῶν Ἐξκούβιτων καὶ τῶν Σχολῶν CER 428,5: εἰς τὸ ἐξκούβιτον 599,18,19: πρωτομανδάτωρ τοῦ ἐξκούβιτου 669,3: δύο ταγμάτων τοῦ τε ἐξκούβιτου καὶ τῶν ἱκανάτων 737,20: ὁ πρωτομανδάτωρ τοῦ ἐξκούβιτου 770,19: τῶν μικρῶν ἀρχόντων τοῦ ἐξκούβιτου 127,22 146,4 260,8 484,14 608,18: τὰ ἐξκούβιτα 35,9-10 63,17 69,6 73,17 84,13 130,15,19 135,24: διὰ τῶν ἐξκούβιτων 144,23 155,14 159,10 163,20 181,20 250,5 264,20 547,16: διὰ τῶν ἐξκούβιτων 84,11-12 99,13 107,11 130,22: ἡ μεγάλη πύλη τῶν ἐξκούβιτων 20,8: ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐξκούβιτοις πάλιν εὐφημοῦσι

ἐξκούβιτος (ἐξκούβιτωρ): G MON 875,21 881,10: τοῦ τάγματος τῶν ἐξκούβιτων I GEN 12,16: τῆ πατρικίῳ καὶ ἐξκούβιτου τιμῇ, διεσέμνυνεν 19,12: τὸ τῶν ἐξκούβιτων σύνταγμα 81,13: τῷ τῶν ἐξκούβιτων τάγματι SYM MAG 610,1: ἐξκούβιτον ἐτίμησεν 724,2: τὸ τάγμα τῶν ἐξκούβιτων 756,3: δομέστικος τῶν ἐξκούβιτων LEO GR 210,5: τὴν τοῦ ἐξκούβιτων τάγματος ἀρχὴν διέπων 289,23: μέχρι τῶν Ἐξκούβιτων παρεγένετο THEOPH CONT 383,3-4: μέχρι τῶν Ἐξκούβιτων παρεγένετο 389,4: ἦρχον δὲ τοῦ τάγματος Ἐξκούβιτων Ἰωάννης ὁ Γράψων 462,22: τὸν πατρίκιον καὶ δομέστικον τῶν Ἐξκούβιτων Πόθον τὸν Ἀργυρόν DE THEM XII 13-14: ἦν γὰρ ἐξάρχων τοῦ βασιλικοῦ τάγματος τῶν καλουμένων ἐξκούβιτων CER 460, 13 494,18 536,14 598,19: ἐξκούβιτος 13,11-12 19,19-20 32,11-12 36,14 40,8 50,13-14 51,5 55,23 56,22 106,12 108,8: ὁ δημοκράτης τῶν Πρασίνων ἡγουν ὁ ἐξκούβιτος 56,7 105,18 111,8

130,24: 131,1: δομέστικος τῶν ἐκσκουβίτων 295,21 589,2: δομέστικος τῶν ἐξσκουβίτων 713,11 745,22 770,14: δομέστικος τῶν ἐξσκουβίτων 193,12: ὁ τῶν ἐξσκουβίτων τῶν ἱκανάτων καὶ τῶν νομῆρων 604,9: οἱ τῶν ἐξσκουβίτων 599,15: ὁ τοποτηρητῆς τῶν ἐξσκουβίτων 735,20: ὁ σπαθάριος καὶ χαρτουλάριος τῶν ἐξσκουβίτων 736,20: οἱ στρατῶρες, σκριβῶνες τῶν ἐξσκουβίτων 737,18: οἱ δρακονάριοι τῶν ἐξσκουβίτων 737,24: σκευοφόροι τῶν ἐξσκουβίτων 738,1: σιγνοφόροι τῶν ἐξσκουβίτων 738,3: σινάτῶρες τῶν ἐξσκουβίτων 738,11: λεγατάριοι τῶν ἐξσκουβίτων 746,3: ἄρχοντες τοῦ τάγματος τῶν ἐξσκουβίτων 759,18: τὸν χαρτουλάριον τῶν ἐξσκουβίτων 11,6 11,23 572,12 579,4: τρίκλιнос τῶν ἐξσκουβίτων

ἐξσκουβίτωρ, EXCUBITOR: LYD MENS PRAEF. 121,4: ἀπὸ Αἰνείου παρέλαβεν ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς οὕτω στέλλεσθαι ὡς ἔτι καὶ νῦν οἱ καλούμενοι ἐκσκουβίτωρες LYD MAG 130,20: παρὰ μόνοις τοῖς τοῦ παλατίου φύλαξι (λέγονται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ἐκσκουβίτωρες οἰονεὶ φύλακες ἄγρυπνοι, οὓς πρῶτος μετὰ Ῥωμύλον Τιβέριος Καῖσαρ ἐξεῦρε 134,2: ὁ Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς πρῶτος τοὺς λεγομένους ἐκσκουβίτωρας τῶν παρεξόδων τοῦ παλατίου φύλακας προστησάμενος τριακοσίους μόνοις ἐστράτευσεν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα PROK BELLA IV 12,17: ὃς τῶν ἐξσκουβιτῶρων ἠγεῖτο (οὕτω γὰρ τοὺς φύλακας Ῥωμαῖοι καλοῦσι) I EPIPH 381,12: κόμητα δὲ τοῦτον ἐξσκουβιτῶρων Ῥωμαῖοι καλοῦσιν MAL 394,20: τῶν ἐξσκουβιτῶρων 371,23 394,16-17 410,4

410,5 491,9 495,4: κόμης ἐξσκουβιτῶρων 483,11-12: τοῖς ἐξσκουβιτορσιν 474,13: ἐξσκουβίτορας CHRON PASCH 700,11: ἀπὸ ἐνὸς ἐξσκουβίτωρος 666,11 608,10: ἐξσκουβίτωρες 608,6 626,13 611,15,16: ἐξσκουβιτῶρων 703,10-11,11 695,4: κόμης ἐξσκουβιτῶρων THEOPH 135,2 270,5 461,20: ἐκσκουβιτῶρων 225,31 288,14 474,24: ἐκσκουβίτορας 454,18: δομέστικος τῶν ἐκσκουβιτῶρων (τοῦ ἐκσκουβίτου CORR. DE BOOR IN INDICE) 235,33 247,1-2 247,29 272,21 292,2-3 294,12: κόμης τῶν ἐκσκουβιτῶρων LEO GR 123,7-8 134,24-135,1: κόμης τῶν ἐξσκουβιτῶρων PATR CONST 233,6: Μαυρικίου τοῦ βασιλέως ἔτι ὄντος πατρικίου καὶ ἐξσκουβίτορος CER 666,9: ὁ ἐκξουβίτωρ 427,14 428,1,6 738,12: οἱ ἐξσκουβίτορες 426,8 426,10: κόμης ἐξσκουβιτῶρων 426,15 427,11 728,1 731,1-2 734,8: τῶν ἐξσκουβιτῶρων (USP 53,28 PHIL 159,35 ἐξκούβιτος: USP 49,21 51,15 57,6 PHIL 101,18 105,28 111,24 139,5 143,24 147,11 151,3 153,19 155,27 159,4,7,14,17,21,38 173,9,13 191,18 207,11,15 225,31 BEN 267,16 SCOR 265,16,17 271,18 273,23) SUID II 322,13: 1859 Ἐξσκουβίτωρ

ἐξκουσᾶτος, EXCUSATUS: CER 488,19: ὁ δὲ ἐπὶ τῆς τραπέζης ὀφείλει ἔχειν ἐξκουσσάτους ἐκ τοῦ θέματος τοῦ ὀψικίου ... μετὰ καὶ δικτύων, ἵνα κρατῶσιν ὀψάρια εἰς τοὺς ποταμοὺς τῆς ἐρήμου

ἐξκουσεῖα, EXCUSATIO: EPIST V 5,22

ἐξκουσ(σ)εύω, EXCUSARE: MAL 356,19-20: ἐκ τοῦ ποδὸς ἀπρόιτον μείναι καὶ ἐξσκουσεῦσαι CHRON PASCH 584,8: ἐξκουσεῦσαι CER 698,12: ἐκ τούτων πάντων τῶν προειρημένων μὴ στρατεύεσθαι, εἶχέν τις παλαιὰν στρατείαν, μέχρις ἂν ζῆ τὸ καταταγὲν πρόσωπον, οἰονδήποτε τῶν προειρημένων ἀφικίων, ὀφείλει διαμένειν ἐξσκουσεύομενος ὁ τοιοῦτος οἶκος, τελευτήσαντος δὲ τοῦ προσώπου, ὀφείλει ὀρθοῦσθαι ἢ στρατεία εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον τοῦ στρατιωτικοῦ λογοθεσίου

ἐξοδιάριος, EXODIARIUS: LYD MAG 152,20: Ἀτελλάνη δέ ... ἢ τῶν λεγομένων ἐξοδιάρων (SC. κωμωδία)

ἐξπεδίτοι, EXPEDITI: LYD MAG 158, 29: ἐξπεδίτοι, εὐζωνοί, γυμνοί, ἔτοιμοι πρὸς μάχην

ἐξπέδιτον, EXPEDITUS: MAL 98, 22: ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐκεῖ ἐπὶ πάντων ὁ Ἀγαμέμνων ἐκ τοῦ ἐξπεδίτου 364,6: ἔπεμψεν αὐτὸν μετὰ ἐξπεδίτου πολεμήσαι 373,5: στρατηλάτης ἐξπεδίτου 309,6: κελεύσας τῷ ἐξπεδίτῳ 364,7: εἰ ἔχει τὸ ἐξπεδίτον σου ὄλον ἄνδρα δυνάμενον μονομαχῆσαι 336,8: εἰς τὸ διασῶσαι αὐτὸν καὶ τὰ ἐξπέδιτα αὐτοῦ ἐκ τῆς Περσικῆς χώρας καὶ παραλαβεῖν CHRON PASCH 618,12: λαβόντος τὰ ἐξπέδιτα παρ' αὐτῶν SUID II, 322,3: 1857 Ἐξπέδιτα: τὰ στρατιωτικὰ πλήθη, τῶν ἐξπεδίτων ταλαιπορούντων τῷ μήκει τοῦ χρόνου· τέταρτος ψὰρ ἐνιαυτὸς ἐτύγγανεν ὧν CER 435,10: ὄχοντο εἰς τὸ ἐξπεδίτον 495,1 496,10: ἐὰν ἀπὸ ἐξπεδίτου ἔρχεται ἢ μακρᾶς ὁδοπορίας...

ἐξτίλλιος, SEXTILIS: MAL 186,3 186,21: τῷ μηνὶ τῷ ἐξτιλλίῳ

ἐξώβιγλον ET ἐξωβίγλιον (ἔξω, βίγλα): NIK 202,4 225,10 226,2: τὰ ἐξώβιγλα ἀποστελλέτω CER 490,4,6 :θεωρεῖ τὰς πεδητούρας καὶ τὰ ἐξωβίγλια, καὶ ἂν εὖρη τινὰς τῶν ἀρχόντων ἀμελοῦντας ἐκ τῶν μενόντων εἰς τὴν πεδητούραν καὶ εἰς τὰ ἐξωβίγλια ... τύπτει αὐτοὺς ἰσχυρῶς...

ἐπακουμβίζω (ἐπί, ἀκουμβίζω): CER 66,4: 74,18 92,5 164,17: ἐπακουμβίζων τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ καγκέλλου

ἐπιγέρνης (ἐπί, PINCERNA): CER 70,22: ὁ ἐπιγέρνης, V. πιγέρνης

ἐπιλώρικον (ἐπί, λωρίκιον): CER 669,15...670,3: ἔστιν ἢ ἐξόπλισις δρόμονος α'... ἐπιλώρικα ν'· καμελαύκια ν', V. λωρίκιον

ἐπισηκρητεύω (ἐπί, σήκρητον): LYD MAG 220,20: οὐ μόνον ἐπλήρουν τὰς εἰρημένας λειτουργίας ἐπὶ τοῦ σκρινίου, ἀλλὰ μὴν ἐπισηκρήτεον παρὰ τοῖς ταχυγράφοις ἔτι καὶ ἐβοήθουν ἑτέροις ἐν τῷ τεμένει τῆς δίκης ταχυγραφοῦσιν, ὃ καλεῖται σήκρητον (ED.: LEGO ἐπεσηκρήτεον)

ἐπιστολάρουμ, EPISTULARUM: LYD MAG 198,19: κοῦρα ἐπιστολάρουμ Ποντικῆς δύο 198,22: τοῦς καλουμένους κοῦρα ἐπιστολάρουμ 199,4: ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς

διοικήσεσιν ἐκεῖναις κοῦρα ἐπιστολάρουμ 215,11: οἱ τῶν διοικήσεων κοῦρα ἐπιστολάρουμ

ἐπουλαί, EPULAE: LYD MENS 11,19: ἐπούλας γὰρ τὰς εὐωχίας Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν

ἐπουλαρία, EPULARIS: LYD MENS 11,18: ἰστέον δὲ Ῥωμαίοις τὸ κανοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἱερῶν σατούραν, ἐπὶ δὲ τῶν εὐωχιῶν ἐπουλαρίαν, ἣν ἀπαλαρίαν οἱ πολλοὶ ἐξ ἀγνοίας προσαγορεύουσιν· ἐπούλας γὰρ τὰς εὐωχίας Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν

ἐρημόκαστρον (ἐρημος, κάστρον – CASTRUM): DAI 27,62 29,290 30,111 35,11 37,159

ἐσαίουτα, HEUS, ADIUUA: CER 358, 1: Ἴκτα, ὅτε τρέχουσιν οἱ δρομεῖς τοῦ ἐνόσ μέρους ἀπὸ δρόμου ἀπεκεῖ ... ὁ λαὸς [λέγει] “ἐσαίουτα”

ἐστ, EST: CER 370, 1: κοῦμ κρουκηφίζους ἐστ ἐτ σεπούλτους ...

ἐσώβιγλα (ἔσω, βίγλα – UIGILIA): NIK 225,10-11: βίγλας ἐχέτω διπλᾶς, ἐξώβιγλα καὶ ἐσώβιγλα

ἥδικτον, EDICTUM: MAL 216,14 495,6 (ἴδικτον MSS) CHRON PASCH 636,12 693,6: ἥδικτου THEOPH 61,8 241,1 330,22: ἴδικτον 61,11: ἐν τῷ ἰδίκτω

ἰὰμ ἔρα, IAM ERA: DAI 29,273: τὸ κάστρον τῶν Διαδώρων καλεῖται τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ “ἰὰμ ἔρα”, ὅπερ ἐρμηνεύεται “ἀπάρτι ἦτον”· δηλονότι ὅτε ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη προεκτισμένον ἦν τὸ τοιοῦτον κάστρον (N. ED.: ἰὰμ ἔρα v. Me ἡμερὰ P: · ἰὰμ ἔρατ MEURSIUS Ba Be)

ἰάνικλον, IANICULUM: G SYNK 364,10-11: κτίσαι... Αἰνεῖαν δὲ τὴν μετὰ ταῦτα κληθεῖσαν Ἰάνικλον εἰς ὄνομα τοῦ πατρός...

ἰανουάριος, IANUARIUS: LYD MENS 9,13 38,13 39,16: ὅτι τρεῖς ἀρχὰς ἤγον Ῥωμαῖοι τοῦ ἐνιαυτοῦ, μίαν μὲν ἱερατικὴν, κατὰ τὸν Ἰανουάριον, αὐξανούσης ἤδη τῆς ἡμέρας 50, T 50,13 52,20: ὁ γε μὴν Δημόφιλος πρῶτον αὐτὸν βούλεται οἴκους καὶ πυλεῶνας κατασκευάσαι, καὶ ἀπὸ τῆς ἰανούας (θύρας) Ἰανουαρίου ὀνομασθῆναι 56,14: νωνῶν Ἰανουαρίων 94,19 109,8 LYD OST 301,9: μηνὶ Ἰανουαρίῳ 322,1: Ἰανουάριος LYD MAG 148,20: κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα G SYNK 10,9 13,5,7 40,18 398,6-7 SYM MAG 746,6: τοῦ Ἰανουαρίου μηνός THEOPH CONT 20,12: μηνὶ Ἰανουαρίῳ 20, 16: τοῦ Ἰανουαρίου μηνός CER 628,23: τῇ πρώτῃ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός

ἰάνουα, IANUA: V. ἰανουάριος

ἴδικτον, V. ἥδικτον

ἰδιοκάβαλλος (ἴδιος, CABALLUS): DAI 53,506: ὁδὸν ἰδιοκαβάλλου ἡμέρας μιᾶς

ἰδοί, V. εἰδοί

ιλλούστριος, ILLUSTRIS: MAL 207,14 (Ιλλούστριον) 416,13: τῆ ἀξία ὦν
 ιλλούστριος 444,4: ἀξίας ιλλουστρίων LYD MAG 250,4: ἐπὶ τοὺς λεγομένους
 ιλλουστρίους ἀνελθῶν CHRON PASCH 696,9: Πατρικίς ιλλούστριος 696,12:
 Ἄνδρέας ... Ἐλπίδις ιλλούστριος THEOPH 185,31: καὶ ἄλλων ἠ΄ πατρικίων
 καὶ ιλλουστρίων καὶ ὑπατικῶν δημευθέντων DE THEM II,11 8,12: Ἡσύχιος ὁ
 Ἰλλούστριος CER 394,6: ἡ ἄλλην ἔχων ιλλουστρίαν ἀρχὴν 398,16: ἓνα
 ἄρχοντα ιλλούστριον ἢ σιλεντιάριον ἢ τριβοῦνον ἢ καὶ ἓνα τῶν ἐπισήμων
 387,13: ἐπιδίδωσιν ὁ βασιλεὺς κωδικέλλιν ιλλουστρίου [τῷ κόμητι τῶν
 ἀδμησιόνων] (P. MAG) 387,16: πρὸ πάντων τῶν ὄνοραρίων ιλλουστρίων
 (P. MAG) 628,14: πάντες οἱ ἀπὸ ὑπάτων καὶ ἕως τῶν ιλλουστρίων (ὅπως
 Ἡράκλειος...) PATR CONST 226,4: ἐποίησεν αὐτὸν Ἰλλούστρον

ιμαγινεφέρης, IMAGINIFERI: LYD MAG 158,4: ιμαγινεφέρης, εἰκονοφόροι

IMPERARE: LYD MAG 124,5: IMPERARE γὰρ τὸ ἐπιτάττειν παρ' Ἰταλοῖς λέγεται,
 ἔνθεν ἱμπεράτωρ

ἱμπεράτωρ, IMPERATOR: LYD MAG 124,6 (V. IMPERARE) 124,8-9: ὅτι δὲ
 βασιλείας οὐκ ἔστι σημαντικὸν τὸ αὐτοκράτορος ἢ Καίσαρος ὄνομα, δῆλον
 ἀντικρὺς τῷ καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ μετ' ἐκείνους τοὺς Καίσαρας τὸ τῶν
 λεγομένων ἱμπεράτορων ἀξίωμα τῆς ἐπωνυμίας λαβεῖν (ED. LEGO
 ἱμπεράτωρ F) 197,10-11: ὕπαρχος ἢ ὁ Καῖσαρ. τὸ δὲ ἱμπεράτωρ
 ἐπώνυμον κοινὸν ἦν αὐτοῖς, ὡς ἔφην· οὐδὲ γὰρ μόνων τῶν βασιλέων ἐστίν,
 ἀλλ' ἀπολύτως τοῦ αὐτοκράτους διοικεῖν εἰληχότος τὸν πόλεμον MAL 197,13
 428,9: Αὐγούστου καὶ Ὀκταβιανοῦ ἱμπεράτορος 225,15: ἱμπεράτωρ, ὅπερ
 ἐστὶν αὐτοκράτωρ CHRON PASCH 364,13: Αὐγουστος Καῖσαρ Ὀκταυιανός,
 τροπαιοῦχος, σεβαστός, κραταιός, ἱμπεράτωρ, ὅπερ ἐστὶν αὐτοκράτωρ CER
 371,8: „βῆβητε, Δόμηνη ἱμπεράτορες, ἦν μούλτος ἄννος ...” 371,9,14

ἱμπερίουμ, IMPERIUM: CER 369,13,22 370,9,20: „κονσέρβετ Δέους ἱμπερίουμ
 βέστρουμ ...”

ἰνδικτιών, INDICTIO: PASSIM LYD MENS 39,20: κατὰ τὴν πρώτην τοῦ
 Σεπτεμβρίου, ἦν ἡμεῖς μὲν ἐπινέμησιν αὐτοὶ δὲ ἰνδικτιῶνα καλοῦσιν 105,19:
 τὸν τῆς λεγομένης ἰνδικτιῶνος κύκλον ἐκ προοιμίων τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς
 ἀριθμεῖσθαι εἰσήγαγεν

ἰνδικτος (ἰνδικτιῶν): CHRON PASCH 355,17 LEO DIAC 5,23 48,5-6 93,6

Ἰνδολίμιτον (Ἰνδός, λίμιτον – LIMES): MAL 308,9

ἰνδουλγεντία, INDULGENTIA: MAL 293,15: ἰνδουλγεντίας αὐτοῖς παρασχὼν
 ἐδέξατο αὐτοῦς 309,12: ἔδωκεν ἰνδουλγεντίας THEOPH 236,15: ἵνα παράσχη
 τοῖς Πρασίνοις ἰνδουλγεντίας

ἰνστρουμεντάριος, INSTRUMENTARIUS: LYD MAG 212,12: συνῆπτο σχεδὸν τῷ
 σκρινίῳ τῶν κομένων ὁ καλούμενος ἰνστρουμεντάριος (ἀντὶ τοῦ χαρτορύλαξ

τῶν ἀρχείων τοῦ δικαστηρίου) εἰς τὸ ὑπογράφειν καὶ πληροῦν τὰς ψήφους 212,19 214,4

ἰνστρουμέντον, INSTRUMENTUM: LYD MAG 229,4: ὡς ἐν τοῖς ἀρχαῖς τοῦ δημοσίου ἰνστρουμέντου ἡῦρον ἱστορημένον

ιοῦβα, IUBA: LYD MAG 127,19: δόρατα ἐπιμήκη ... ἀκροξιφίδας μὲν οὐκ ἔχοντα, ἠωρημένας δὲ λοφιάς· καλοῦσι δὲ αὐτὰς οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἰοῦβας, οἱ δὲ βάρβαροι τούφας, βραχύ τι παραφθαρείσης τῆς λέξεως

Ἰούλιος, IULIUS: PASSIM LYD MENS 94 TIT. 15 LYD OST 303,12: Μηνὶ Ἰουλίῳ· ὅτι μὲν ὁ μὴν Κουῖντίλιος οὗτος τὸ πρὶν ὠνομάζετο, πρὸς δὲ τιμῆς Ἰουλίου Καίσαρος εἰς ταύτην μετετέθη τὴν προσηγορίαν SUID IV 20,10: 186 Πάνεμος: ὄνομα μηνός, ὁ Ἰούλιος παρὰ Μακεδόσιν CHRON PASCH 356,6: Ἀντόνιος ὁ ὕπατος ἐνηφίστατο ἰούλιον μῆνα λέγεσθαι τὸν κυντίλιον διὰ τὸ αὐτὸν ἐν αὐτῷ γεγενῆσθαι (SC. IULIUS CAESAR)

Ἰούνιος, IUNIUS: PASSIM LYD MENS 92,10: καλένδαις Ἰουνίαις ἑορτὴ Ἦρας 92,19: ὁ δὲ Ἰούνιος μὴν ἀνεπιτήδειος πρὸς γάμους 93,4: τῆ πρὸ πέντε εἰδῶν Ἰουνίων ἑορτὴ τῆς Ἑστίας CHRON PASCH 696,6: μηνὶ δαισίῳ, κατὰ Ῥωμαίους ἰουνίῳ, ἡμέρα ζ' (AN. 605)

ἰουνίωρ, IUNIOR: CHRON PASCH 502,18: καλέσαντες τὴν σχολὴν τοῦ παρ' αὐτῶν συστάντος τάγματος εἰς τὸ ἐπώνυμον Φιλίππου τοῦ πατρὸς Ἰουνιώρων

καβαλλαρικός (καβαλλάριος): LEO GR 171,3: ὃς προεβάλλετο στρατηγὸς εἰς τὰ καβαλλαρικὰ θέματα καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ λογιωτάτους καὶ ἰκανωτάτους DAI 31,71: ἡ βαπτισμένη Χρωβατία ἐκβάλλει καβαλλαρικὸν ἕως τῶν ξ' χιλιάδων, πεζικὸν δὲ ... 31,79: ἠλάττωται καὶ τὸ καβαλλαρικὸν καὶ τὸ πεζικὸν 31,82 31,85 DE THEM 11,36: προαπέστειλε στρατὸν καβαλλαρικὸν καὶ πλοῖα ρ' 11,39: οἱ δὲ ... ἀμφοτέρω ἐνωθέντες τῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντι στρατῷ καβαλλαρικῷ καὶ πλωίμῳ CER 193,14-15: καβαλαρικοῦ κανδιδάτοι 695,14: ὁ καβαλλαρικὸς στρατιώτης 656,6 666,1: διὰ τοῦ καβαλλαρικοῦ [ρόγα] 658,5-6: ἐξόπλισιν καβαλλαρικὴν 652,7: καβαλλαρικοί 652,3,8,12: διὰ τῶν καβαλλαρικῶν τῶν ὀφειλόντων ταξιδεῦσαι εἰς τὸ πλόϊμον 660,18-19 664,5 670,5-6 (ἀπὸ τῶν καβαλλαρικῶν θεμάτων καὶ ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν)

καβαλλάριος, CABALLARIUS: CHRON PASCH 725,16: ἔμειναν ... νοτοφύλακες καβαλλάριοι εἰς τὰ περὶ τὸ τεῖχος THEOPH SIM 233,4: ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς καβαλλάριους 212,24: καὶ τῶν καβαλλαρίων ΝΙΚ 187,6 195,17 227,20 CER 254,24-255,1 581,2-3,5: καβαλλάριος 485,10: περιπατοῦσι καβαλλάριοι δύο κανδιδάτοι ... 483,2: οἱ δὲ στρατιῶται πάντες ἴστανται καβαλλάριοι 241,9-10: καβαλλάριοι 661,6: καβαλλάριοι ἄνδρες 656,3 658,3: καβαλλάριοι (SC. ἄνδρες) 274,4: ἀκολουθοῦντων καβαλλαρίων τοῦ δευτερεύοντος καὶ τοῦ γειτονιάρχου καὶ τοῦ νοταρίου 667,12-13: διὰ τῆς ρόγας τῶν προειρημένων

πάντων πλοΐμων, πεζῶν καὶ καβαλλαρίων 2) PATR CONST 145,2: ἀνήγειρεν (SC. CONSTANTINUS) καὶ τὸν Καβαλλάρην CER 275,15 616,22-23 557,10

καβαλλικεύω, CABALLUS: SCRIPT INC 343,20 SYM MAG 613,19 DAI 15,10: οὐ καβαλλικεύουσι δὲ ἵππους, ἀλλὰ καμήλους CER 254,21 268,9,15 270,23 271,3: καβαλ(λ)ικεύει 32,4: καβαλλικεύουσι 488,12: καβαλλικεύουσι 377,6: καβαλλικεύοντος 188,24: καβαλλικεύοντες 379,7 483,12: καβαλ(λ)ικεύσαι 438,11: καβαλλικεύσας SCRIPT INC 343,13: ἀποκαβαλλικεύσας ὁ Κροῦμος

καγκελλάριος, CANCELLARIUS: LYD MAG 205,10 229,16-17,19,21 230,9, 15,16 CER 11,25 20,10 269,3-4 369,7 718,2: καγκελλάριοι (PHIL 115,11) 717,11 750,9-10: καγκελλάριοι τοῦ πλοΐμου (PHIL 113,21 179,15) 717,19-20: καγκελλάριοι τοῦ γενικοῦ (PHIL 115,4) 719,14: καγκελλάριοι τῆς σακέλλης (PHIL 121,13) 738,21: καγκελλάριοι τῶν σεκρέτων (PHIL 161,19)

καγκελλοθυρίς (κάγκελλος, θυρίς): S SOPH 76,2: ὅπως εὐρωσι κίονάς τε καὶ συστεμάτια στήθεά τε καὶ ἀβάκια καὶ καγκελλοθυρίδια

κάγκελλος ET κάγκελλον, CANCELLUS, CANCELLI: LYD MAG 230,6,8: κάγκελλον αὐτὸ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν ὑποκοριστικῶς ἀντὶ τοῦ δικτύδιον, ὅτι πρωτοτύπως κάσσης αὐτοὶ τὰ δίκτυα λέγουσιν, ὑποκοριστικῶς δὲ καγκέλλους MAL 255,19: ἔχει πέριξ κάγκελλον λίθινον LEO GR 175,1: τῶν ἱερῶν καγκέλων τοῦ θυσιαστηρίου ἀψάμενος S SOPH 80, 11: καθέζεσθαι τοῦτον ἐν τοῖς καγκέλλοις (καγγέλλοις RD) μέσον PATR CONST 145,17: καὶ ἀνεπλήρωσεν... καὶ τὸ ἄνω τῶν καγκέλλων CER 14,2-3 164,17 287,1,10 415,9 504,10 546,17 573,6 579,18 583,9 608,19: τοῦ καγκέλλου 66,5 74,18 418,14 418,22 378,8: τῷ καγκέλλῳ 32,14 51,24 211,10: εἰς τὸ κάγκελ(λ)ον 339,16-17,19: τὰ κάγκελλα 283,5 τῶν καγκέλλων 302,24: τοῖς καγκέλλοις 310,19 312,8,10,11 330,16,23-24 334,1 336,13 357,12-13: τὰ (AC) κάγκελλα

καῖσαρ, CAESAR: 1) MEN 16,16: Ἰουστινιανός κ.16,23,26 78,24 78,27 79,6: Τιβέριος κ. 80,14,26,30 81,17 82,31 83,10,13 83,22: Τιβέριος κ. 83,27 84,7,13 86,4: τῷ Καίσαρι Ῥωμαίων 86.6: ἐς τῶν Καيسάρων ἀναβεβηκός κράτος 91,9,15 93,15,19-20 94,7,19 95,13 97,5,11,13,17,21,28-29 98,15-16,20 99,8-9,29,32 100,25,30 101,3,5 102,12,17 111,11 121,24: τῆς Καίσαρος ἐπιβάντα τύχης THEOPH CONT 387,21: Ἀδριανὸς δὲ Καῖσαρ LYD MAG 123,23-124,1: τὸ γὰρ τῶν Καيسάρων ἡγουν αὐτοκρατόρων ἐπάνυμον οὐδὲ βασιλείας, ἀλλ' οὐδὲ τυραννίδος ἐστὶ σημαντικόν, αὐταρχίας δὲ μᾶλλον καὶ αὐθεντίας τοῦ διοικεῖν τοὺς ἐξανισταμένους κατὰ τῶν κοινῶν θορύβους ἐπὶ τὸ κάλλιον 124,10: ἢ τῶν Καيسάρων ἀρχή 124,19: ἐφυλάχθη οὖν παρὰ Ῥωμαίοις ἢ τοιαύτη τῶν Καيسάρων εὐταξία ἄχρι Διοκλητιανοῦ, ὃς πρῶτος στέφανον ἐκ λίθου τιμίας συγκείμενον τῇ κεφαλῇ περιθείς ... 125,17: κρεῖττον δὲ βασιλείας τὸ Καίσαρος ἀξίωμα, ὅτι καὶ δοῦναι βασιλέας πάλαι τοῖς ἔθνεσιν ἐπ' ἐξουσίας εἶχε 167,15-16: τῆς Καίσαρος ἡξιοῦντο προσηγορίας 167,20: ὅθεν ἔτι καὶ νῦν τοῖς εἰς βασιλείαν προαγομένοις οὐ πρότερον τὰ ταύτης

ἐπιτίθεται σύμβολα, πρὶν στρεπτόν τῷ τραχήλῳ περιτιθέντες αὐτῷ οἱ ἐν τέλει τῆς στρατιᾶς ἄξιον εἶναι τῆς βασιλείας ἀποφήνωσι, Καίσαρα δεικνύντες αὐτὸν καθάπερ τὸν νέον Καίσαρα καὶ τῆς τοῦ πρώτου Καίσαρος ἄξιον τιμῆς τε καὶ προσηγορίας 168,4: τὸ Καίσαρος ἐπώνυμον 124,14-18: τὸ γὰρ Καίσαρος ὄνομα γένους ἐστὶ δεικτικὸν ἀπὸ τοῦ πρώτου Καίσαρος, ὥσπερ Φαβίων καὶ Κορνηλίων ... τούτου πρότερον παρὰ βαρβάροις ἠύρημένου· Αἰγύπτιοι μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ πρώτου Φαραῶνος τοὺς σφῶν βασιλείας ἐπεφήμιζον Φαραῶνας, καὶ Πτολεμαίους ἀπὸ τοῦ πρώτου 130,21: Τιβέριος κ. 170,23: Ὀκταβιανὸς κ. CER 395,20 „Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ εὐτυχῆς Λέων νικητῆς ἀεισέβαστος εἶπεν...” 411,23 412,5,17: “Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ (Λέων)...” 423,22 424,4,14,18 425,5: αὐτοκράτωρ Καῖσαρ αὐγουστος (Ἀναγόρευσις Ἀναστασίου) 429,17 430,4,9: αὐτοκράτωρ Καῖσαρ αὐγουστος (Ἰουστῖνος) SUID III 85,21: 1199 Καῖσαρ: οὕτως ὀνομάζονται οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ μὴ γεννηθέντος, τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ θ’ μηνί, ταύτην ἀνατεμόντες ἐξέβαλον αὐτὸν καὶ οὕτως ἐκάλεσαν· κατὰ γὰρ τὴν Ῥωμαίων γλῶσσαν Καῖσαρ ἀνατομὴ λέγεται 2) I EPIRH 381,14: Τιβέριον υἱὸν ἀνειπῶν τῆς βασιλείας κοινωὸν αἰρεῖται, καίσαρα τοῦτον ἀναγορεύσας 381,19 382,9 MAL 306,15: ἐποίησε καίσαρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μαξιμιανόν 306,19 308,6,21 325,12 326,14 338,9 376,1 382,8 379,11-12 381,15,18,20 382,2,5,8 THEOPH 7,2 8,5 9,8 11,5 12,2,10 15,5-6 17,22 20,11-12,21,25 29,28,31435,8 40, 16 41,1 44,17 45,7 85,1 116,20 117,14 121,2 124,23 125,7,9,11 247,29 248,17 249,5 250,2 252,4 301,18 444,2 450,19,24 454,21,29,15 468,9 THEOPH SIM 132,12 134,13 G SYNK 31,17 G MON 821,14 824,10,15 826,3 827,11,14 828,10,12,15 829,4,5,8,9,14 830,2,6,7,8,9,15,22 831,2,5,6, 832,12 833,10,11 864,9 890,13 911,8-9: Βάρδας ὁ κ. I GEN 90,21 91,3 97,10 98,1 100,13 101,16 102,7 103,5,12 104,5,6,16,21 105,11,14,16,19,21 106,6,7,8-9,10,15 SYM MAG 657,12 665,8,11 667,7 668,2 671,11 675,4,11,20,21 676,3,6,8,9,12,13,15,16-17,20 677,2,7,16 678,3,9,10,14,15,18 679,18 680,7 693,17 708,11: Βάρδας ὁ καῖσαρ 731,11: τιμᾶται Ῥωμανὸς τῆ τοῦ καίσαρος ἀξία LEO GR 82,2: Κωνσταντῖον καὶ Γαλλέριον προβάλλονται Καίσαρας 83,10 92,18: ἐβασίλευσεν ἔτη ... καῖσαρ δὲ γέγονεν ἔτη .... 91,7-8: προχειρισάμενος καίσαρα 135,3: καίσαρα ἀηγόρευσε 136,6 138,7: ἀμφοτέρους ποιήσας Καίσαρας 188,12-13: προεβάλετο Καίσαρας 191,4,15 192,21-193,1 193,3 235,10 238,7,11 240,3 241,13 243,2,10 246,9 278,13 241,16 242,5,13,14-15,17,22: Βάρδας 304,4: τῆ τοῦ Καίσαρος ἀξία THEOPH CONT 184,16 204,8 205,6,7,10,21 206,2 210,6 224,22 226,9 229,5,10,19 230,5 232,8,19,20 234,11,13,15 235,1,10,18,19 236,3,5,22 237,5 238,4 239,22 369,17 370,6 397,22 419,23 LEO DIAC 49,4: εἰς τὴν τοῦ κ. τιμὴν προεβίβασε 61,22 83,16 116,8 ΝΙΚ 185,2: Βάρδας ὁ μακαρίτης κ. CER 223,8 224,2 226,7 228,3 229,4 431,5,15 505,14 627,15 628,6 726,20: καῖσαρ 217,19 (χειροτονία) 218,14,16 220,23 221,13 222,4 223,23 224,5,22 225,5,8-9,10,12 227,23

(εὐτυχεστάτου) 228,11 229,1,2 432,10 443,7 457,16 627,13 (ἄξια) 628,1,8-9,13 648,6,8 711,22: καίσαρος 223,19-20 224,15 443,10: καίσαρι 218,5 224,13 225,1 431,7 432,4,6 443,13-14: τὸν καίσαρα 630,9: καῖσαρ (VOC) 219,16,17 220,15 221,8 221,21 222,1 227,11,12 228,218: καίσαρες 221,5,6-7 226,20: καισάρων 220,7,19-20: τοὺς καίσαρας 3) ETYM. V. 1) ET LYD MENS 95,15: λέγεται Γάϊον Ῥουτίλιον (πρόγονος οὗτος παλαιὸς τῷ Καίσαρι) ἐν αὐτῇ τῇ παρατάξει μαχόμενον τοσαύτη δύναμει ἐπαφεῖναι τὸ δόρυ κατὰ τοῦ Μαυρουσίου ὥστε τὸν ἐλέφαντα, ὃ ἐπωχεῖτο ὁ πολέμιος, καταβαλεῖν, κάκειθεν τὴν Καίσαρος ἐπωνυμίαν λαβεῖν, ἐπεὶ παρὰ Φοίνιξιν ὁ ἐλέφας τὸ ζῶον καῖσαρ λέγεται CHRON PASCH 354,2: καῖσαρ γὰρ λέγεται ῥωμαῖστί ἡ ἀνατομή, V.ET καισάρης

καισάρης, CAESARIES: LYD MENS 95,18-19: τὴν δὲ κόμην πατρίως οἱ Ῥωμαῖοι καισάριεν προσαγορεύουσι, καὶ φησιν ὡς διὰ τὸ ἐξ αὐτῆς κάλλος Καῖσαρ προσηγορεύετο

καισαρίκιος (2) καῖσαρ): THEOPH 444,4: προεβάλετο καίσαρας ἐν τῷ αὐτῷ τριβουναλίῳ ... τοῦ βασιλέως ἐπιθέντος αὐτοῖς τὰς τε χλαίνας καὶ τὰ καισαρίκια περικεφάλαια CER 500,9: διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καισαρίκιον 224,24: τὸν στέφανον, ἦτοι τὸ καισαρίκιον 522,8: τὸν στέφανον τὸ λεγόμενον καισαρίκιον 634,17: στέφανον ... ὅπερ καισαρίκιον λέγεται 581,5 581,8: τὸ σαγίον τὸ λεγόμενον καισαρίκιον 219,1: αἱ χλαμύδες μετὰ τῶν φιβλῶν καὶ τῶν περικεφαλαίων, ἦτοι τὰ λεγόμενα καισαρίκια 219,11-12: τὰ γὰρ χλανίδια καὶ τὰ φιβλία ἐπάνω τῶν χλανιδίων καὶ τὰ καισαρίκια εἰς πλάγια τῶν χλανιδίων 220,17 221,21-22 222,9: τὰ καισαρίκια (ἦ τε χλαμὺς καὶ ὁ στέφανος, ἦγουν τὰ καισαρίκια)

καλάβρικα (τά), CALABRICA, AE: CER 340,3: λύοντες τὴν οὐρὰν αὐτοῦ καὶ τὰ καλάβρικα ἐκ τῶν ποδῶν αὐτοῦ

καλάνδαι, KALENDAE: PASSIM LYD MENS 32,2,3: πρώτη τοίνυν τοῦ μηνὸς ἑορτῆ ἐστὶν ἡ λεγομένη παρὰ μὲν Ῥωμαίοις καλάνδαι, παρὰ δὲ Ἑλληνισιν νομηνία. καλάνδας δὲ αὐτὰς οἱ παλαιοὶ προσηγόρευσαν ἐξ Ἑλληνικῆς σημασίας, ἀπὸ τοῦ καλεῖν τὸν ἀρχιερέα τὴν βουλήν ἐν τῇ λεγομένη Καλαβρᾷ βασιλικῇ, καὶ σημαίνειν εἴτε χρῆ κατὰ τὴν πεμπταίαν εἴτε κατὰ τὴν διχότομον τῆς σελένης ἐπιτελέσαι τὴν τῶν νωνῶν ἑορτήν, ἐξ ἧς τὴν μεσομηνίαν ἐπετήρουν 33,18: ἔτι γὰρ καὶ νῦν τῷ Ἑλληνικῷ κάππα τὰς καλάνδας γράφουσιν οἱ Ῥωμαῖοι 33,19: αἱ καλάνδαι Ἦρας ἑορτῆ ἐτύγχανον, τουτέστι σελένης 34,11: τὴν νομηνίαν ἔλεγον καλάνδας 58,19: κ. φεβρουαρίων 64,9: κ. μαρτίων 91,3: καλένδαις μαΐαις 107,2: καλάνδαις ὀκτωβρίαις 109,3: καλανδῶν δεκεμβρίων CHRON PASCH 551,18: μηνὶ τῷ αὐτῷ δαισίῳ πρὸς ζ' καλανδῶν ἰουλίω 565,7: μηνὶ λῶφ καλανδαῖς ἀυγούσταις 563,1: μηνὶ ἀδυναίῳ, πρὸς ιδ' καλανδῶν φεβρουαρίων THEOPH 70,27: πρὸς ιβ' καλανδῶν ἀυγούστου CER 392,11:

- κ. μαίων SUID III 478,22: 489 Νόνναι: τοῦ μηνός. αἱ εὐθὺς μετὰ τὰς καλάνδας, ἤγουν μετὰ τὴν πρώτην τῆς νομηνιας, δευτέρα δηλαδὴ τοῦ μηνός
καλδάριον, CALDARIUM: CER 670, 17 671,14 675,18: καλδάρια
καλδάριος, CALDARIUS: CER 800,18 803,5-6 805,14: οἱ βασιλικοὶ λοῦσται α', οἱ καλδάριοι μιλ. β'
καλίγιον, CALIGA: CER 264,17: ὑποδύει αὐτὸν καὶ τὸ καλίγιον
καλλίκλιον, CALICULUS: LYD MAG 180,4: ἕτερον δὲ ἐξ ἀργυρίου βαθὺ πρὸς ὑποδοχὴν κοινοῦ μέλανος ἐξυπηρετεῖται τῷ δίκαστηρίῳ (καλλίκλιον αὐτό, οἰονεὶ κρυθίσκον, ἀπὸ τοῦ κάλυκος καλεῖσθαι νόμος)...
- καμηλαύκιον, CAMELAUCUS (-UM), CALAMAUCUS (-UM): LYD MENS FRG. INC. 12, p. 181 MSCH: ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα κατασκευὴ σπυρίδος, ἀντὶ πύλου τῆ κεφαλῆ ἐπιτιθεμένη, καλεῖται δὲ παρ' Ἰταλοῖς καμέλα ἐξ οὗ καὶ καμελαύκια THEOPH 128,3: ἐφόρει καμελαύκιον (καμηλαύκιν, καμελαύκιν, καμελαύκην, καμαλαύκιν MSS) 228,22: τὸν Τότιλαν ἔσφαξε ... καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἤμαγμένα σὺν τῷ διαλίθῳ καμηλαυκίῳ αὐτοῦ ἔπεμψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει 444,13: τοὺς πώγωνας αὐτῶν ξυρισθῆναι καὶ γενέσθαι καμηλαύκια πήγεος μιᾶς ἡμισυ DAI 13,29: αἱ τοιαῦται στολαὶ καὶ τὰ στέμματα, ἃ παρ' ὑμῶν καμελαύκια ὀνομάζονται (VARR ἡμῶν) οὔτε παρὰ ἀνθρώπου κατασκευάσθησαν ... ἀλλὰ ... ἠνίκα ὁ Θεὸς βασιλέα ἐποίησεν Κωνσταντῖνον ἐκεῖνον τὸν μέγαν ... δι' ἀγγέλου αὐτῷ τὰς τοιαύτας στολὰς ἐξαπέστειλεν καὶ τὰ στέμματα, ἅπερ ὑμεῖς (ἡμῶν MSS) καμελαύκια λέγετε (λέγεται MSS) CER 573,9 578,13 584,11-12 595,7 628,6,9: καμελαύκιον 11,2: καμελαυκίου 181,15: τῷ καμελαυκίῳ 670,3: καμελαύκια SUID III 24,7: 281 κ. Ῥωμαίων ἢ λέξις IV 131,16
- καμίσι(ο)ν, CAMISIA, CAMISA: CHRON PASCH 721,16: λαβεῖν ... σάγιν καὶ κάμισιν CER 24,18: καμησίων 99,4-5: καμινσίων ETC. (PHIL 95,18 125,23 127,2 167,7 187,3,23 201,27 203,2 205,15 207,31 209,24)
- καμπάγιον ET κάμπαγος, CAMPAGUS: LYD MAG PRAEF. 121,11: περὶ τῶν λεγομένων καμπαγίων LYD MAG 134,22: κάμπαγον αὐτὸ καλοῦσιν ἐκ τῆς ἐπὶ τὸν κάμπον, οἰονεὶ τὸ πεδῖον, χρείας ἔτι καὶ νῦν 135,3: τουτονὶ τὸν κάμπαγον Θούσκων γενέσθαι τὸ πρὶν ὁ Λέπιδος ἐν τῷ περὶ ἱερέων φησὶ MAL 322,11: μετὰ ... καμπαγίων CHRON PASCH 530,6: ὑπὸ τῶν στρατευμάτων μετὰ χλανιδίων καὶ καμπαγίων CER 742,18: καλεῖν ... τὴν ὑπὸ καμπάγιον σύγλητον πᾶσαν 752,1 757,19: εὐτρεπίζειν εἰς συνεστίασιν τῶν βασιλέων φίλους τοὺς ὑπὸ καμπάγιον ἅπαντας 759,10: ἐκ τῶν συγκλητικῶν, τοὺς ὑπὸ κ. πάντας 769,23 773,14 777,23-24 779,10 780,2 781,4-5: ὑπὸ κ. (ὑπὸ καμπάγιν PHIL 169,3 181,22 189,15 191,15 205,27 211,5,25 217,23 219,20 221,2,27) 227,8 414,8 742,9: καμπάγια 275,18 639,15 743,14 751,21 752,11: καμπαγίων (PHIL 167,17 169,19 181,19,31) NB. CER 414,8: βάλλει καμπαῖα

κάμπος, CAMPUS: LYD MAG 134,23 v. καμπάγιον MAL 173,3 καλοῦντες τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως Μάρτις ἐν κάμπῳ CHRON PASCH 205,17 (= MAL) THEOPH 44,23: ἐν τῷ Τριβουναλίῳ κάμπῳ 93,8 109,27 121,2 229,14 291,3: ἐν τῷ Κάμπῳ 322,10: ἐν κάμπῳ ἠπλήκευεν 376,18 376,20 (ὡς πρόβατα): ἐπὶ τοὺς κάμπους 418,26: εἰς κάμπον λεγόμενον Γάρις 433,5: εἰς τὸν κάμπον Ἀγγιάλου SCRIPT INC 338,11 LEO GR 110,1: ἐν τῇ λιτῇ τοῦ κάμπου 140,9 144,10 206,21: ἐν τῷ κ. τοῦ τριβουναλίου DAI 29,47: πραιδεύειν τοὺς Ῥωμάνους, τοὺς εἰς τοὺς κάμπους CER 434,7 410,8 PATR CONST 150, 10 (τοῦ Τριβουναλίου)

κανδήλα, CANDELA: MAL 267,6 285,4: κανδήλων CHRON PASCH 546,17: κανδήλας ἐνέπηξαν PATR CONST 168,7 CER 581,16 SUID III,25,11: 302 Κανδήλα: παρὰ τὸ καίειν δῆλα

κανδηλάπτης (κανδήλα, ἄπτω): CER 724,4,5

κандидаτικιον (κандидаτος): CER 575,18 578,3 535,4 640,18: κандидаτικά 593,11: τῶν κандидаτικίων (ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΕΣ 90, N.30: CORR. σπαθαροκандидаτικίων)

κандидаτίссa (κандидаτος, CF. CANDIDATA) CER 67,21 203,20 596,5

κандидаτος ET κандидаτος, CANDIDATUS: MAL 327,15:κандидаτοι χριστιανοί LYD MAG 139,20 142,8 (CF. ULP DIGEST 1 TIT. 13) 142,13: κандидаτοι 142,10: κандидаτους δὲ τοὺς λευχείμονας Ῥωμαίους ἔθος καλεῖν CHRON PASCH 501,13 502,19: Γορδιανὸς Αὐγουστος ἐποίησεν ἀριθμὸν τῶν λεγομένων κандидаτων, ἐπάρας αὐτοὺς κατ' ἐπιλογὴν, ὡς τελείουσιν καὶ εὐσθενεῖς καὶ μεγάλης ὄντας θέας, ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν λεγομένων σχολαρίων, καλέσας τὴν σχολὴν τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὸ ἴδιον ἐπώνυμον σενιάρων· οὗτοί εἰσιν οἱ τῆς ἕκτης σχολῆς. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἅμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ Φιλίππῳ ἀριθμὸν συνεστήσαντο τῶν λεγομένων κандидаτων, ἐπάραντες κατ' ἐπιλογὴν νεανίσκους ἄνδρας ἀπὸ τῶν σχολαρίων, καλέσαντες τὴν σχολὴν τοῦ παρ' αὐτῶν συστάντος τάγματος εἰς τὸ ἐπώνυμον Φιλίππου τοῦ πατρὸς Ἰουνιάρων· οὗτοί εἰσιν οἱ τῆς ἑβδόμης σχολῆς 621,19-20 624,21-22 627 696,11 THEOPH 438,16: Θεοφύλακτος κандидаτος CER 392,14-15 428,3-4 692,7-8: κандидаτος 392,7: κандидаτου 392,5: κандидаτω 391,14 392,18: κандидаτον 81,20 87,11 99,6 99,26 193,14(καβαλαρικοῦ),17(πεζοί) 209,20-21 391,9 392,15,18 426,12 485,9 578,6 593,10 699,12 700,1 718,17-18 737,3 (βασιλικοὶ τοῦ ἵπποδρόμου) 785,15 786,2-3,8,14: κандидаτοι 787,7: κандидаτοις 11,7 32,19 (τρικλίνου) 197,10-11 213,6-7 (τρίκλινον) 234,5,13,20 (μάκρων) 236,3 239,19 252,2 260,8 265,14 391,13 392,10 411,14 547,15 571,20 572,1-2 575,17 577,18 578,9,12,21 585,3 595,7 632,15-16 708,19 736,12 767,14 768,4 789,10,16-17: τῶν κандидаτων 426,19: κандидаτοις 61,23 (βασιλικούς) 202,12-13 237,11(σεκόρων) 229,14 247,7 258,23 394,12-13 405,1 (ARMATUS) 406,2 ET 407,20 (ἀρμάτους κ.)

760,10 770,5 784,22: τοὺς κανδιδάτους (PHIL 91,7 155,15 193,8 203,12,23 207,3 227,7,23 229,2,8,24 233,17,24 117,23: κ. τοῦ ἵπποδρόμου) USP 61,29 63,8:κ. πεζῶν)

κανίκλειον ET κανίκλειος, CANNICULA (SOPHOCLES): I GEN 23,20: τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ καλάμου ἐγκεχειριστο πρόνοιαν, δι' οὗ κανίκλιος ἐδοξάζετο 80,14: καὶ τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς τοῦ κανικλίου ἐνδαιτήμασιν ἀγείρεσθαι διεθεσμοθέτησεν, κάκεισε πρὸς ἀλλήλους γυμνάζειν τὰ περὶ ὀρθοδοξίας προβλήματα τε καὶ δόγματα 83,17: καὶ ὁ πατρίκιος καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου Θεόκτιστος. SYM MAG 712,4 730,1: ἐπὶ τοῦ κανικλείου 757,17: εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τὸν λεγόμενον Κανικλείου THEOPH CONT 148, 11: ὁ Θεόκτιστος ὁ εὐνοῦχος, τηνικαῦτα κανίκλειος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου τυγχάνων 171,4: ὁ Βάρδας τὴν τοῦ κανικλείου φροντίδα καὶ τιμὴν εἰς ἑαυτὸν ἀνελάμβανεν 202,10: ὁ Θεόκτιστος ὁ κανίκλειος 375,12 471,12-13 EPIST III 13T. CER 710,18 714,4 716,1-2 719,18-19 729,3 731,24 798,12-13 802,8-9 803,12-13: ὁ (χαρτουλάριος) τοῦ κανικλείου (PHIL 95,8,12 103,12 109,5 121,27 141,6 145,25 SCOR 271,11 USP 53,13 BEN 249,26) 798,16-17 802,11 803,17: ὁ σκευάζων τὸ κανίκλειον 710, 14: κανικλείος (τῷ κανικλείῳ)

καστήρισιος, V. καστήρισιος

κάπερε, CAPERE: LYD MAG 156,20: οὕτω δὲ τοὺς ἀπὸ ράβδων κοφίνους ἐκάλεσαν, ἀπὸ τοῦ κάπερε οἶνει χωρεῖν, V. κάπιτα

καπίστριον, CAPISTRUM: CER 460,5 462,19 480,2 SUID III 28,27: 340 καπίστριον: ἡ τοῦ ἵππου φορβεία. κάπους γὰρ Ῥωμαϊκῶς ἢ κεφαλή· καὶ ἐξ αὐτοῦ καπίστριον

καπιστράκιον, (DIM καπίστριον): CER 341,5

κάπιτα, CAPITA: LYD MAG 156,19: τὸ δημόσιον καὶ ὑπὲρ ἵππου δαπάνης τὰ λεγόμενα καπιτά· οὕτω δὲ τοὺς ἀπὸ ράβδων κοφίνους ἐκάλεσαν, ἀπὸ τοῦ κάπερε οἶνει χωρεῖν. ἔνθεν ὑποκοριστικῶς τὰ λεγόμενα καπιτούλια πατρίως οἱ Ῥωμαῖοι ὀνομάζουσι 121,22

καπιτούλια, V. κάπιτα

καπούλα, SCAPULAE: CER 459,17: σφραγίζονται τὰ τετρακόσια εἰς τὰ δύο μέρη τῆς καπούλας βασιλικὴν βοῦλλαν

καπούλιον, CAPULUS(-UM): PATR CONST 184,20: στήλη λιθινὴ Ἐλευθερίου ἀσηκρήτου, φέρουσα ἐπὶ ὤμων καπούλιον καὶ πτύον ἐν τῇ χειρὶ

καπούλιον, CAPULUM: CER 670, 17 671,14 675,18: καλδάρια, καπούλια, πτυάρια (IN ἐξόπλισις δρόμονος)

καπτάτε, CAPTATE: CER 73,16 110,23 154,21 158,2 159,11 149,20: „καπτάτε Δόμηγι”

- καρβόνιον, CARBO: CER 674,4: καὶ ὑπὲρ ἀγορᾶς καρβονίου
- καρβουνάρια, CARBONARIUS: PATR CONST 234,8: τὰ Καρβουνάρια ἔκτισεν
- κάρβων, CARBO: SUID II 166,21: 144 Αἶθρανος: τὸ γυναικεῖον ὑποπόδιον, ἐν ᾧ ὡς δι' ὀπῆς αὐτῶν θερμαίνονται τοῖς κάρβωσιν
- καρδηνάλιος, CARDINALIS: CER 739,14: ἐτιμήθησαν δὲ οἱ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντες διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου δεσπότη, οἷον ὁ ἐπίσκοπος Νικόλαος καὶ καρδηνάλιος Ἰωάννης ...
- καρμεντία, CARMENTIS: V. κάρμινα
- κάρμινα, CARMINA (CARMEN): LYD MENS 180,20-21 (WÜNSCH, FRG. INCERT.): ὅτι κάρμινα παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται τὰ ἔπη καὶ καρμεντία ἢ μαντεῖα
- καρ(ρ)οῦχα, CARRUCA: CHRON PASCH 571,7 588,8,9 S SOPH 79,3 CER 414,10,14-15,18-19 416,17
- καρ(ρ)ουχαρεῖον, CARRUCARIUS,-A,-UM: MAL 345,19: τὸν δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ναὸν ἐποίησε ταβλοπαρόχιον ... τὸν δὲ τῆς Ἀφροδίτης ναὸν ἐποίησε καρουχαρεῖον τοῦ ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων (SC. THEODOSIUS)
- κάσος, CASA: MAL 104,3: ὀρίσας... τοὺς δὲ δυοκαίδεκα κάσους τὸν ζῶδιακὸν ἀριθμὸν
- κασοῦλα, CASULA: PROK BELLA IV,26,26: Ἀρεόβινδος δὲ ... ἰμάτιον ἀμπεχόμενος οὔτε στρατηγῶ, οὔτε ἄλλω στρατευομένῳ ἀνδρὶ ἐπιτηδείως ἔχον, ἀλλὰ δούλῳ ἢ ἰδιώτῃ παντάπασι πρέπον· κασοῦλαν αὐτὸ τῇ Λατίνων φωνῇ καλοῦσι Ῥωμαῖοι.
- κάσσης, CASSES: LYD MAG 230,7: κάγκελλον αὐτὸ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν ὑποκοριστικῶς ἀντὶ τοῦ δικτύδιον, ὅτι πρωτοτύπως κάσσης αὐτοὶ τὰ δίκτυα λέγουσιν, ὑποκοριστικῶς δὲ καγκέλλους
- κασ(σ)ίς, CASSIS,-IDIS, CASSIDA,-AE: MAL 202, 17 (DINDORF = 153,19 THURN): ἐποίησεν δὲ ὁ αὐτὸς Σέλευκος πρὸ τῆς πόλεως πέραν τοῦ ποταμοῦ ἄλλο ἄγαλμα κεφαλῆς ἵππου καὶ κασίδα κεχρυσωμένην πλησίον CER 505,16: ὁ δὲ καῖσαρ ἐφόρεσεν χρυσοῦν κλιβάνιον ... βαλὼν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ κασίδα σὺν περικεφαλαίᾳ χρυσεῇ
- κασ(σ)ίδιον, DIM. κασ(σ)ίς: DAI 53,219: κασιδίον CER 330,19,23 331,1 338,14 338,20-339,1 339,9 340,7,9: κασιδίον 338,14,19: κασιδίου 353,16: ἰων 669,17-18 670,8,9: κασίδια
- καστέλλιον, CASTELLUM: MAL 386,7-8 387,3 388,18 389,7 393,19-20 469,7,8,16,17-18 470,2-3,14 CHRON PASCH 560,16 699,21 (καστέλλιν) 728,21 732,18,22 THEOPH 127,8,16 128,32: καστέλλιν 297,14 131,8 129,24: καστελλίου 396,2 448,19: καστελλίῳ 132,14 320,8 382,8: καστελλίσις 344,4: τὴν πολίγνην τῆς νήσου, τὸν Κάστελλον G MON 894,2

896,17 SYM MAG 733,13 LEO GR 307,4 309,1 189,18 (καστέλλιον) DE THEM IX,5: παρέδωκαν τὰ καστέλλια DAI 27,96: καὶ ἐμπόρια εἰσὶ καὶ καστέλλια 30,95: τὰ καστέλλια τοῦ Δυρραχίου 53,28: τὰ τῆς Μαιώτιδος καστέλλια παραλαβεῖν 53,29: τῶν πλησιοχώρων καστελλίων ἄνδρας 53,41,105: τὰ τῆς Μαιώτιδος καστέλλια PATR CONST 222,17-18 265,13 (καστέλλιν)

κάστελλος, CASTELLUM: PROK AED II 5,9: καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῆ Λατίνων καλοῦσι φωνῆ

καστελλόω-ῶ (κάστελλος): THEOPH 298,16: πλοῖα καστελλωμένα PATR CONST 265,16: ἐκαστέλλωσεν τὸ τεῖχος

καστέλλωμα (καστελλόω-ῶ): CER 672,5: καστελόματα

καστηρησίακον (καστηρήσιος): CER 211,21: ἀπέρχονται ἐπὶ τοὺς ἐλεφαντίνους πυλῶνας τοῦ καστηρησιάκου

καστηρήσιος, CASTRENSIS: CHRON PASCH 514,16: ὁ καστηρήσιος ἄρτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Διοκλητιανοῦ ἐδωρήθη SBST.: CHRON PASCH 703,7: Συνέτου καστηρησίου EPIST III 33,46T.: κανστηρίσιος CER 742,11 744,6,9,15 748,3: καστηρησίου 750,22: καστηρησίω 755,3-4 28,4 548,7: καστηρησίου 801,7: κανστρένσιος 805,22: καστρενσίω (PHIL 167,19 171,1,4,9 177,1 179,28 185,25)

καστροκτισία (κάστρον, κτίσις): THEOPH UITA II,30,23

καστρομαχία (κάστρον, μάχομαι): THEOPH 379,19: πρὸς καστρομαχίαν κριόν CER 467,7: ἕτερα ἁρμόδια ... πρὸς πολέμους καὶ καστρομαχίας

καστρισιανός, CASTRENSIANUS, CASTRIANUS – CASTRENSIS: MAL 430,5: τοὺς ὑπάτους αὐτῶν πρόην μὲν ὄντας καστρισιανούς στρατιώτας

κάστρον, CASTRUM: 1) MAL 303,1: εἰτείχισε ἐν τῷ λιμίτῳ κάστρον 308,17 ἔκτισε εἰς τὰ λίμιτα κάστρα 308,20 329,6,12,13 330,6 380,14 (τὸ κ. Λίμνας) 380,13 435,15 444,20,23 461,20 465,21 466,4, 10 469,13 477,18 (τὰ κάστρα τὰ παραληφθέντα ὑπὸ Περσῶν) LYD MAG 193,22: ὅθεν ὁ Κωνσταντῖνος οὐδαμοῦ πρὸ τῆς ἐπ' αὐτῆ κονσεκρατίωνος... Ῥώμην νέαν δείκνυται καλῶν, κάστρα δὲ καὶ αὐτὴν ἴσα ταῖς ἄλλαις τῶν χωρῶν CHRON PASCH 602,5,7,8 THEOPH 163,16,25 179,26 359,18 370,12 372,24 376,16,24 377,21,30 378,1,21 379,12 382,29 387,29,8 393,28 394,5,9,21,14,12,24,28 395,19 407,2 409,25 411,11 420,14 429,26 433,21 445,17,23 447,9 451,20,22 452,8,8 453,21 456,22 465,8 467,8,28 469,12,16,20 482,5 482,18,19 496,3 SCRIPT INC 339,9,17 344,19,21,22 345,3,6,8,15,19 G MON 805,10,12 821,11 849,22 852,16 855,17,18-19 860,3 867,6 889,9 SYM MAG 614,13,19,20,24 615,2,5,6,13,17 630,20 695,2,14 696,9 701,18 702,8 759,11 760,8 LEO GR 192,8 224,14,15-16 235,7 263,15 266,11 269,14,16 274,1 281,8 303,3 THEOPH CONT 277,20 278,6 279,2 290,19 292,18 293,19 295,5,15 296,16

297,2,22 298,8 (κ. Εὐρίπου),10,12 305,20 313,10 320,18 396,20 415,13,15-16,19 420,3 426,24 427,3-4 428,10,11 454,5-6 476,4,9,10,12 477,10-11,12 478,17 481,7,11 DAI 7,6 (κ. Χερσῶνος) 9,6 (ἀπὸ τὸ κάστρον τὴν Μλινίσκαν), 8 (εἰς τὸ κάστρον τὸ Κιοάβα), 21 (τὸ Βιτετζέβη, ὅπερ ἐστὶ πακτιωτικὸν κάστρον τῶν Ῥῶς) 26,13 (εἰς τὸ κ. Πλαζέντα),19 (εἰς Βερῶναν, εἰς τὸ κάστρον),21 27,38,40,42,43,44,50,64,73,76,79,80,85,91,92,93 28,9 (τῆς Φραγγίας κάστρων) 29,8,11,26,29,46,49,61,86 (τὰ Δελματίας κ.), 91, 92, 93, 100, 101, 110, 112, 114, 115, 118, 138, 153, 175, 190, 197, 200, 217, 223, 224, 225, 227, 230, 235, 236, 237, 242, 245, 246, 251, 253, 255, 256, 258 (τὸ κάστρον τὸ Τετραγούθριν νησίον ἐστὶ μικρόν), 260, 261, 263, 266, 268, 272, 274, 275, 287, 293 30,18 (ὑπῆρχε δὲ τὸ κάστρον τὸ τοιοῦτον κάστρον (SALONA) κεφαλὴ πάσης τῆς Δελματίας), 19,51 (οἱ τοῦ κ.), 98,121 (τὰ κ.τῶν Ῥωμαίων), 132,133,134,135,136,138 31,29,30,55,68 32,76,149 33,13,20 κλπ.κλπ. 35) 36 37 40 42 44 45 46 49 50 53 DE THEM X,1 10,36 11,23,31-34,40 CER 492,9,13 446,5 (ὄχυρά καὶ ἀνόχυρα κάστρα),11-12 447,13 453,13 661,12 662,2 696,5 738,20 (οἱ παραφύλακες τῶν κάστρων ἄπρατοι) (PHIL 161,15) ΝΙΚ 196,13 197,9,9 213,8 215,8 216,6 (εἰς ὄχυρώματα εἴτε κάστρον ἀποστέλλειν) 217,5 (ὄχυρώματα καὶ κ.), 19,21 226,7 231,1,4,7,10 241,16 (τὸ κ. Μισθείας) 242,1 (τοῦ τε κ. καὶ τῆς λοιπῆς χώρας) 241,6 244,5 245,ΤΙΤ.(περὶ πολιορκίας κάστρου), 12,14 246,5,8,11,22 247,13,24 248,4,8,12-13 SUID IV 21,17: 202, Πάνιον: ὄνομα τόπου. ἔνθα καὶ κάστρον παρὰ αἰγιαλῶ, ὃ λέγεται Πάνιον ... IV,764, 16: 743 φρούριον: κάστρον...) CASTRA: LYD MAG 171,6: ἐπὶ δὲ τῶν κάστρων (οὔτω δὲ τὰς ἐν πολέμῳ παρεμβολὰς Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν) πραιφεκτος πραιτωρίῳ οἰοῖναι προεστηκῶς τοῦ πραιτωρίου SUID III 40,11: 471 Κάστρον: κατὰ Ῥωμαίους παρεμβολὴ ἀσφαλῆς IV 50,12: 545 Παρεμβολή: σκηνή, κάστρον, στρατόπεδον

καταβουκοῦλον (κατά, BUCCULA): CER 412,13-14: (Ἀναγόρευσις Λέοντος βασιλέως) „λίτραν ἀργύρου καταβουκοῦλον δώσω” 425,7: καταβουκοῦλον (Ἀναγόρευσις Ἀναστασίου)

κατασκουτάρην (κατά, σκουτάρην): CER 429,12: (Ἀναγόρευσις βασιλέως Ἰουστίνου) „ὑπέσχετο αὐτοῖς κατασκουτάρην πέντε νομίσματα καὶ λίτραν ἀργύρου”

καταστολαρία, LYD MAG 153,1: πλανιπεδαρία ἢ καταστολαρία

κέλερ, CELER: LYD MAG 180, 12, v. κήλοξ

κελέριοι, CELERES: LYD MAG 128,14: Πάτερνος ὁ Ῥωμαῖος φησὶν: „προστέθεικε δὲ καὶ τριακοσίους ἰππότας ταῖς δυνάμεσι, Κελερίῳ τινὶ οὔτω καλουμένῳ τὴν φροντίδα τούτων παραδούς: ταύτη συνεκδοχικῶς ἅπας ὁ στρατὸς κελέριοι τότε προσηγορεύθησαν CF. R.E. 48,2

κέλλα, CELLA: THEOPH CONT 465,3,14,20: κέλλας τῶν ἱερῶν πατέρων S SOPH 100,16: δέδωκε τῷ κλήρῳ κέλλας (κελλία MSS)

κελλάριος, CELLARIUS: DE THEM VI 6: κελλάριος δὲ ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου καλεῖται CER 463,10 464,11-12,19-20 477,17: ὁ οἰκειακὸς βασιλικὸς κελλάριος 476,17 479,19

κελλάριον, CELLARIUM: CER 462,5,17-18: εἰς τὸ κελλάριον τὸ βασιλικόν

κελλίον (κέλλα): LEO GR 270,12 272,13,17 CER 261,12

κένσωρ ET κήνσωρ, CENSOR: LYD MAG 152,8: τοὺς λεγόμενους παρ' αὐτοῖς κήνσωρας, οἱ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας ἀπεγράφοντο, διὰ τὰς ἐν πολέμῳ δαπάνας 152,11: τοὺς κήνσωρας Ἑλληνας τιμητὰς καθ' ἑρμηνείαν ἐκάλεσαν 155,2,5,8,9 CHRON PASCH 531,17-18: Δαλματίου τοῦ κήνσωρος SCOR 271,9 SUID III 110,6: 1524 κήνσωρ: τιμητής

κεντάρχισσα (κένταρχος): CER 203,24

κένταρχος (CENTUM, ἀρχή): THEOPH 287,7: προβάλλονται ἕξαρχον Φωκῶν τὸν κένταρχον CER 599,21 718,7-5, 746,19 753,23 797,15 764,7: κεντάρχους (PHIL 115,27 157,28 173,28 183,31 199,5 209,8) 738,20: κ. τῶν βάνδων (PHIL 161,16) 719,16 738,10: κ. τοῦ βεστιαρίου (PHIL 121,18 159,32) 719,1 737,15: κ. τοῦ ἀριθμοῦ 737,16: κ. τῶν ἱκανάτων (PHIL 119,7 157,29) 719,7: κ. (τῶν ὀπιμάτων) (PHIL 119,26) 718,11 750,7: κ. τῶν πλοΐματος (PHIL 117,7 179,12) 717,3 κ. τῶν στρατηγιῶν τῶν ἐν πλοΐμοις (PHIL 111,22) 716,14 κ. τῶν σπαθαρίων (PHIL 111,1) 738,18: κ. τῶν στρατηγιῶν τῶν θεματικῶν (PHIL 161,13)

κεντηνάριον, CENTENARIUM: PROK HIST ARC 1,33 19,8 11,12 19,7 28,5 BELLA I 22,3,4 II 3,7 5,29 6,25 8,4 10,24 32,2,34 26,39 III 6,2 V 2,26 VIII 15,3 15,3,5,17,17 MAL 267,17 279,19 406,2 417,19 422,2 424,10,13 433,15 282,9 (ἔκτισεν ... ἐν Ἀντιόχεια τῇ μεγάλῃ τὸ δημόσιον τὸ λεγόμενον Κεντηνάριον) MEN 100,31 THEOPH 115,28 172,11 173,8 179,6 400,21: κεντηνάρια THEOPH CONT 96,7 172,3 173,10 190,16 253,6,10,13,16 255,18 256,5 429,19-28 440,3 S SOPH 84,4 101,5,7 SYM MAG 659,4,20 660,1 LEO GR 108,15 LEO DIAC 79,1 63,11 DAI 51,203 52,15 CER 33,19: κουβι-κουλάριος, ἐπώμιον φόρτωμα τὸ κεντηνάριον φέρων 34,3 471,11 473,3: κεντηνάρια 654,10-11 655,3,14 656,1,2-3,12-13 661,13 667.20 669,5: κεντηνάρια PATR CONST 147,7 149,11: κεντηνάρια 264,6,7: εἰς δὲ τὸ Κεντηνάριν τὸν πύργον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος κεντηνάριν ἐξωδίασεν EP IV,4

κεντηνάριος, CENTENARIUS: LYD MAG 200,17: δουκηνάριοι καὶ βίαρχοι, καὶ κεντενάριοι καὶ κεντουρίωνες 215.17 v. Κέντον

κέντον, CENTUM: PROK BELLA I 22,4: ἔλκει δὲ λίτρας τὸ κεντηνάριον ἑκατόν, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ὠνόμαστα. κέντον γὰρ τὰ ἑκατόν καλοῦσι Ῥωμαῖοι

κέντουκλον, CENTUNCULUS – CENTO: CER 460,3: σαγμάρια ἔχοντα ἐνδύματα ἐν ταῖς στρατοῦραις κέντουκλα μετὰ σωμαρίων φορτομάτων 670,17: βυρσάρια, κέντουκλα, σκαφίδια 671,11: κέντουκλα κατὰ περίσσειαν 675,10 353,15 (φοροῦσι δὲ οἱ βηγάριοι ἱμάτια ... ἔχοντα ὡσπερ πτερὰ, ἀπὸ κεντούκλων ἔρραμένα) SUID IV 131,15,17: 1599 Πιλία: τὰ κέντουκλα 1601 Πίλος: τὸ κέντουκλον

κεντουκλείνος (κέντουκλαν): CER 353,16: οἱ βηγάριοι ... φοροῦσι καμελαύκια κεντουκλείνα 487,5-6: ὁ δὲ μινσουράτωρ ἔχει πλωτὰ κεντουκλείνα ἐνδεδυμένα λινοβένετα

κεντών, CENTO: SUID III 95,13: 1337 κεντών, κεντῶνος: Ῥωμαῖστί. καὶ κεντώνιον

κεντουρίων ET κεντυρίων, CENTURIO: LYD MAG 128,4: Πάτερνος ὁ Ῥωμαῖος ἐν πρώτῃ τακτικῶν αὐτοῖς ῥήμασιν καθ' ἑρμηνείαν ταῦτα φησίν: „ὁ Ῥωμύλος δὲ κουρίωνας ... τοὺς αὐτοὺς καὶ κεντουρίωνας τῶν πεζικῶν ταγμάτων ὀνομάσας...” 128,7: (Πάτερνος ὁ Ῥωμαῖος ... φησίν) „... τρισχιλίων γὰρ ὄντων πεζῶν ἀσπίδωτων, ἐκάστης ἑκατοντάδος ἡγεμόνα προῦθηκεν, ὃν Ἕλληνες μὲν ἑκατόνταρχον Ῥωμαῖοι δὲ κεντουρίωνα καλοῦσιν, ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἑκατοντάρχους λ” 160,16 196,6 200,17 (κεντουρίωνες) CHRON PASCH 481,7: τοῦ κεντυρίωνος τὴν τῶν ἐπισυναχθέντων Ἰουδαίων καὶ ἔθνικῶν φιλονεικίαν θεασαμένου τεθεῖς ὑπ' αὐτῶν ἐν μέσῳ ἐκάη ζῶν LEO GR 143,12: οὗτος ὁ Φωκάς ἦν κεντυρίων τῆ τάξει DE THEM PRAEF 26: καὶ κεντουρίωνας τοὺς ἑκατοντάρχους ἔλεγον CER 717,10 750,9: κεντουρίωνα (PHIL 113,4)

κερκετεῦω (κέρκετον, CIRCITO): CER 481,6 489,21 481,17

κέρκετον, CIRCITOR, CIRCUITUS: CER 474,11: εἰς τὸ κέρκετον λαμβάνει ἔν 481,5: Περὶ τῶν κερκέτων

κηλίβανα, CLIBANUS: LYD MAG 158,25: κλιβανάριοι, ὀλοσίδηροι: κηλίβανα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰ σιδηρὰ καλύμματα καλοῦσιν, ἀντὶ τοῦ κηλάμινα

κήλοξ, CELOX: LYD MAG 180,12: κήλοκας οἶον ταχινάς, ὅτι κέλερ κατ' αὐτοὺς ὁ ταχὺς λέγεται

κῆνσος, CENSUS: LYD MAG 194,8,9: μάγιστρον τοῦ κῆνσου ἐπιφημίσας, οἶονεῖ ἄρχοντα τῶν ἀρχετύπων συμβολαίων, ὅτι κῆνσος μὲν τὴν ἀπογραφὴν τῶν ἀρχείων, ῥέγεστα δὲ λέγουσι SUID III 110,4: Ε 1523 Κῆνσος: οὕτω τῶ ἐπιχωρίῳ γλώσσει Ῥωμαῖοι τὴν ἐξέτασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πλήθους προσαγορεύουσιν

κηνσουάλις, CENSUALIS: LYD MAG 194,10-11: καὶ σκρίβαν μὲν ἐκεῖνον (ἀντὶ τοῦ ὑπογραφέα), κηνσουάλις δὲ τούτῳ (ἀντὶ τοῦ ἀρχαιοφύλακα) ὑπηρετεῖσθαι διώρισε

κηνσουάλια, CENSUALIA: LYD MAG 264,11

κῆνσωρ, V. κένσωρ

κι(ν)στερνοειδής (κι(ν)στέρνη, είδος): PATR CONST 231,5: τὸ δὲ τεῖχος ὑποκάτω ἦν κοῦφον κινστερνοειδές

κιρκίτωρ, CIRCITOR: LYD MAG 158,31: κιρκίτορες, οἱ περὶ τοὺς μαχομένους περιούντες καὶ χορηγοῦντες ὄπλα, μήπω ἐπιστάμενοι μάχεσθαι V· κέρκετον

κιστέρνα, CISTERNA: PROK AED IV 4: ἐν φρουρίῳ Κώμη κιστάρνα MAL 399,17 423,5 437,1 477,2: ἔκτισε κι(ν)στέρνας 482,2: ἔστρωσε τὸ μενίαυλον τῆς βασιλικῆς κιστέρνης CHRON PASCH 578,10 698,21: τῆς κιστέρνης 593,7 619,2 629,3: τὴν κιστέρναν THEOPH 176,27: κιστέρναν μεγάλην ἐποίησεν 423,26: κιστέρνας ἀνύδρους καὶ λάκκους ... διασκαφῆναι 150,27: κιστέρνας ὑδάτων ἐποίησεν THEOPH CONT 88,7-8 338,13: κιστέρνης 168,16: τὴν κιστέρναν τοῦ Ἄσπαρος G MON 803,5: κιστέρνης SYM MAG 637,2: κιστέρνης LEO GR 119,11: τῆς κιστέρνης 222,19: τῆ κιστέρνη τοῦ Ἄσπαρος CHRON BREV 67,20: ἡ βασιλικὴ κιστέρνη 72,20: τῆ Ἀετίου κιστέρνη (κηστέρνη MS P) NIK 245,18: κιστέρνα

κιτατίων, CITATIO: CER 405,14: τὴν κιτατίονα 405,22 394,19: κιτατίονος

κιτατόρι(ο)ν, CITATORIUM: THEOPH 384,22: μετετέθη Γερμανὸς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κυζίκου εἰς Κωνσταντινουπόλιν· ἐφ' ἧ καὶ κιτατόριν μεταθεσίμου τὸ ὑποτεταγμένον ἐκπεφώνηται... CER 404,18: δοῦναι δὲ τοὺς χαρτουλαρίους καὶ ἐρμηνευτὰς κιτατόριν τοῦ μαγίστρου τοῖς ἀδμισσιοναλίοις LEO GR 171,14: κιτατόριον μεταθεσίμου ἐκπεφώνηται (CF. THEOPH)

κιτεύω, CITO: CER 405,11: κιτεύει ... ὁ μάγιστρος οὕτως „κληθῆτω Ἰέσδεκος ὁ πρέσβης Χοσρόου τοῦ βασιλέως Περσῶν” 407,19: κιττεύει ὁ μάγιστρος STRANSFER

κλαβικουλάριος, CLAUICULARIUS: LYD MAG 201,4 210, 8

κλάβιον, CLAUUS: MAL 457,17: φορῶν ... κλαβία ἀνὰ πέντε THEOPH 244,23: ἐφόρει (SC· ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθιοπῶν)... ἐν τοῖς βραχίουσιν ἀνὰ πέντε κλαβίων

κλᾶβος, CLAUUS: LYD MENS 12,9 κλαβουλάριος ὄχηματικός· κλάβον γὰρ τὸν οἶακα καλοῦσιν (CF. CLABULARE, CLABULA)

κλαβουλάριος, CLABULARIUS, CLABULARIS: LYD MENS 12,9, v. κλᾶβος

κλασσικός, CLASSICUS: LYD MAG 141,22: κατεσκευάσθη στόλος καὶ προεβλήθησαν οἱ καλούμενοι κλασσικοί (οἶονεὶ ναυάρχαι) ...

κλιβάνιον, CLIBANUS: DAI 15,12: οὐκ ἐνδύονται θώρακας, οὔτε κλιβάνια 51,83: δοὺς αὐτοῖς ... κλιβάνια κάλλιστα

κλιβανάριος, CLIBANARIUS: LYD MAG 158,25, v. κηλίβανα

κλίενς, CLIENS: LYD MAG 136,5: τοὺς δὲ οἰκειουμένους αὐτοῖς κλιέντες ἀντὶ τοῦ κολιέντης κατ' ἀντίστοιχον πατρίως ἐκάλουν

κλιπεᾶτος, CLIPEATUS: LYD MAG 128,11: καὶ μικρὸν ὕστερον εἰρήσεται, τί μὲν ἔστι κλιπεᾶτος, τί δὲ σκουτάτος στρατιώτης

κλίπεος, CLIPEUS: LYD MENS 121,3: τὰς ἀσπίδας σκουῖτα καὶ κλίπεα καὶ πάρμας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι 128,19 129,3: κλίπεον δὲ Ῥωμαῖοι τὸν θυρεὸν καλοῦσι, ἀπὸ τοῦ κλέπτειν καὶ καλύπτειν τὸν ἐπιφερόμενον αὐτόν CF. ISID OR. 18,12,1 QUOD CLEPET I.E. CELET

κλοπία, CLUPEA: LYD MENS 36,4: ἐν Ἀράρει δὲ τῷ ποταμῷ τῆς Κελτικῆς τίκεται ἰχθὺς (κλοπίαν αὐτὸν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσιν) ὃς αὐξομένης τῆς σελένης λευκὸς γίνεται, μειουμένης μελαίνεται

κολιέντης, COLENTES: LYD MAG 136,6, V. κλίενς

COLLEGIATI: LYD MAG 162,17: βοῶντες τῇ πατρίῳ Ῥωμαίων φωνῇ OMNES COLLEGIATI, οἷον εἰπεῖν „πάντες ἐταῖροι συνδράμετε”

κολλήγιον, COLLEGIUM: LYD MAG 162,12: Παῦλος ὁ νομοθέτης ... οὕτως „...κολλήγιον (ἀντὶ τοῦ σύστημα)...” (CF. PAULUS DIGEST, 1, TIT. 15 – FAMILIA PUBLICA NON COLLEGIUM)

κολόβιον, COLOBIUM, COLOBUM: I GEN 7,2: ἐκδιδύσκεται τὴν ἐστῆτα ἦν ἐπεβέβλητο, ἔνδυσιν ῥοδοειδέσι χροιαῖς ἀετίζουσιν, ἦν κολόβιον τῇ ἐγχωρίῳ ῥήσει προσονομάζουσιν CER 374,4 188,8: κολώβια 561,20 563,15

κομβέντος, CONUENTUS: LYD MENS 11,22: ἐδόκει μὲν μηκέτι ἐπ’ ἀγορᾶς ἀλλ’ ἐν τῷ παλατίῳ τὴν βουλὴν συνάγεσθαι (τὴν δὲ τοιαύτην σύνοδον κομβέντον ἔθος Ῥωμαῖοις καλεῖν ἀντὶ τοῦ συνέλευσιν) MAL 102,6: συναχθέντες ἐν κομβέντῳ 183,22: ἐν κομβεντίῳ εἰσελθόντος 371,22: ἐφόνευσεν ... τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν κομβέντῳ 438,23-439,1: γενομένου σιλεντίου κομβέντου 494,12-13: ποιήσας σιλέντιον κόμβεντον CHRON PASCH 596,20: ἐφόνευσεν ... τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν κομβέντῳ (AN. 467) THEOPH 433,18: κομβέντον ποιήσαντες οἱ Βούλγαροι 170,9: ἐκέλευσεν κομβέντον γενέσθαι 170,12: κελεύσας καὶ πάντας τοὺς Μανιχαίους... παραγενέσθαι ἐν τῷ κομβέντῳ

κομέντον (κομβέντον, κομβέντος): CER 422,11: ὄψὲ ἐδόθη τὰ μανδάτα σιλέντιον καὶ κομέντον 433,5: ἐκέλευσε σιλέντιον καὶ κομέντον

κομεντιανός (κομέντον, CONUENTUS: OIKONOMIDES 314): CER 717,19 (PHIL 115,2): τῷ δὲ λογοθέτῃ τοῦ γενικοῦ ὑποτέτακται ... κομεντιανός πρωτοκαγκελλάριος, καγκελλάριοι

κομετᾶτος, V. κομιτᾶτος

κόμης, COMES: LYD MAG 173,1: οἱ μὲν γὰρ λεγόμενοι στρατηλάται τὴν τῶν κομήτων ἔχουσιν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ μόνην τιμὴν. ταύτη καὶ κομητιανὸς τοὺς δευτεροστρατηλατιανὸς ἢ παλαιότης οἶδε. κόμητας δὲ (173,1) τοὺς φίλους καὶ συνεκδήμους Ἰταλοὶ λέγουσι, καὶ κομιτάτον ἀπλῶς τὴν βασιλείῳ συνοδίαν 177,1: ὑπὸ τοῖς τότε καλουμένοις κόμησιν ἢ στρατηγοῖς 198,11

- 234 MAL 326,4 330,5 336,17 350,2 370,6 390,5 350,2 370,6 396,2
410,11 422,2 441,23: ἄξια κόμητος 483,17: κόμης πραιτώρ CHRON PASCH
612,1: ἄξια κόμητος THEOPH 50,16 76,30 134,26 173,3 181,9: κόμης
298,27: κόμης Ἀβύδου 165,25: κ. Ἀμαντίου 151,23 165,6: κόμης
Πραισέντου DE THEM PRAEF 26: κόμητας τοὺς νυνὶ στρατηγούς CER 82,14
131,8,11 202,12 209,20 229,14 258,23 306,14 343,6 387,18: „κόμητες”
498,1: τριβοῦνοι καὶ κόμητες 701,13
- κόμης τῶν ἀδμη(ν)σιόνων: CER 209,14 386,25,27 337,2,11,12,14 394,18
  - κόμης ἀνατολῆς: MAL 319,1,8 389,18 392,12 393,3 396,13 397,5,17,18
498,3 416,8 417,9 424,1,3 425,11 468,7 LYD MAG 217,3 CHRON PASCH
593,18 THEOPH 173,21 174,12 235,13 296,22
  - κόμητες τοῦ ἀριθμοῦ: CER 230,22 494,20 599,21 718,11 737,6 746,18-19
753,23 764,6-7 772,2 (PHIL 115,26 157,14 173,28 183,30 199,4 209,8
USP 63,21)
  - κόμης Ἀρμενίας: PROK AED III 1,15: τὸ λοιπὸν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἄρχοντα
τοῖς Ἀρμενίοις ἀεὶ καθίστη ὄντινά ποτε καὶ ὀπηνίκα ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἶη.
κόμητά τε Ἀρμενίας ἐκάλουν καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ἄρχοντα τοῦτον MAL 429,19
430,4 THEOPH 175,7
  - κόμητες τῶν βάνδων (ἀνατολικῶν): CER 716,14 (PHIL 109,24)
  - κόμητες δομεστίκων: MAL 333,1 352,12 410,11 439,8 CHRON PASCH
551,13 575,7 CER 416,13 422,6 (προτηκτόρων καὶ δομεστίκων)
  - κόμητες δρουγγαρίων: CER 666,20: οἱ δρουγγάριοι καὶ κόμητες εἰς δουλείαν
αὐτῶν (τῶν Θρακησίων)
  - κόμης ἐξκουβιτόρων: I. EPIPH 381,12: κόμητα δὲ τοῦτον ἐξκουβιτόρων
Ῥωμαῖοι καλοῦσιν MAL 410, 5 491,9 495,4 CHRON PASCH 611,16 695,4
703,10,11 THEOPH 247,1,28 272,21 292,2 294,12 LEO GR 123,7 134,24
CER 426,8,10
  - κόμητες τῆς ἐταιρείας: CER 716,14 718,11 (PHIL 111,2 117,8)
  - κόμητες τῶν θεμάτων: CER 656,11,14,15 662,15 (τῶν θεματικῶν πλοίμων)
636,16 737,6 (PHIL 109,24 157,11)
  - κόμητες τῶν ἱκανάτων: CER 193,17 (τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἱκ.) 494,20 719,1
737,9 747,8-9 772,2 (ἀπὸ τε κομήτων καὶ κεντάρχων τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν
ἱκανάτων)
  - κόμης τοῦ βασιλικοῦ ἵπποστασίου: THEOPH CONT 76,15, v. κ. τοῦ σταύλου
  - κόμητες κονσιτωριανοί: CER 388,7 338,9 (E PETRO) 495,11 495,14 (κ.
συστατήριοι)

- κόμητες τῆς κόρτης: I GEN 10,13 THEOPH CONT 9,11 12,11-12 CER 482,19 486,2 489,3,17,20 490,1 662,13,19 663,5 687,8 669,7 716,12 735,7,8-9 (οἱ σπαθάριοι καὶ κ.τ.λ. τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων) 735,12 (τῶν θεμάτων τῆς δύσεως) (PHIL 109,20 153,4,6,10 USP 59,3,10 61,26 63,19)
- κόμης τῆς λαμίας: CER 717,18 (PHIL 113,35)
- κόμης λαργιτιῶνων: MAL 400,17 LYD MAG 191,13: κόμητα γὰρ λαργιτιῶνων (Ἰταλοὶ λέγουσι ἀντὶ τοῦ προεστῶτα τῶν τῆς βασιλείας θησαυρῶν) CHRON PASCH 571,10 696,11 THEOPH 186,10-11 297,20 CER 394,5 397,12: κ. τῶν λαργιτιῶνων
- κόμης τῶν ματτιαρίων: CER 411,4 (Ἀναγόρευσις Λέοντος) – Λέων κόμης ὧν καὶ τριβοῦνος τῶν ματτιαρίων
- κόμητες τῶν Μαλαγίνων: CER 476,10-11 479,5
- κόμητες τῶν ὀπτιμάτων: CER 477,12 737,12 (PHIL 119,25 157,22)
- κόμητες τῶν ὀρρίων (HORREORUM): CER 701,1,8
- κόμης τοῦ ὄγαρίου: CHRON PASCH 715,20
- κόμης τοῦ Ὀψικίου: THEOPH 380,30 383,12 400,30 413,30 438,13 470,30 473,29 G MON 818,12 825,5 803,22 833,15 SYM MAG 637,23 638,1 LEO GR 223,4,5 247,13 DE THEM IV 4: οὐδὲ στρατηγὸς χρηματίζει ὁ τοῦ Ὀψικίου ἡγούμενος, ἀλλὰ κόμης καὶ ὀνομασίαν καὶ τὴν προσωνομίαν προσαγορεύεται CER 713,6 714,17 727,14 (USP 49,4 PHIL 101,9 105,1 137,24 BEN 247,2)
- κόμητες τοῦ πλοῖμου: CER 193,18 718,11 (τῶν πλοῖμων) 737,8 (τοῦ πλοῖματος) 750,6 (PHIL 117,6 157,14 179,12 USP 63,26)
- κόμης τῶν πριβάτων: LYD MAG 191,14: κόμητα τῶν πριβάτων (ἀντὶ τοῦ τῶν ἰδία πωσ τοῖς βασιλεύσι προσηκόντων) CER 401,17 413,19
- κόμητες τῶν σεκόρων (LEICHIUS EX CONIECTURA TER σακρῶν, SEMEL σεκρέτων RESCRIPSIT, UTRUMQUE IURE IMPROBANTE REISKIO, II, 269-270) σχολῶν PROPOSUIT VOGT, II, 57-59): CER 235,3 237,10 (τοὺς κόμητας τῶν σεκόρων ... τοὺς κανδιδάτους σεκόρων ... τοὺς δομεστικούς σεκόρων)
- κόμης τοῦ σταύλου: THEOPH 246,14: κ. τῶν βασιλικῶν σταύλων G MON 803,21 890,6 921,17: κ. τοῦ στάβλου SYM MAG 731,5: κ. τοῦ στάβλου 637,21-22 LEO GR 223,3 303,21 328,22: κ. τοῦ σταύλου THEOPH CONT 397,15 436,12: κ. τοῦ στάβλου CER 81,18 82,25 448,15 459,5,9 (τοῦ κόμητος τοῦ στάβλου, τῶν τεσσάρων κομήτων) 459,14 461,13 462,2,2 474,14 475,19 476,4,5 477,4,11,13,15 478,16 479,19 480,14 488,17 490,9 568,14 (σταύλου) 584,2 714,6 715,24 719,23 729,5 732,3 (USP 53,20 PHIL 103,16 107,28 123,5 141,9 145,30 BEN 249,30 SCOR 271,16): κ. τοῦ στάβλου (τοῦ σταύλου)

- κόμης στενῶν τῆς Ποντικῆς θαλάσσης: MAL 432,14
  - κόμητες τῶν σχολῶν: THEOPH 138,10 235,21 CER 61,23 193,14 247,4 386,25 387,18 392,1 391,12 416,16 415,15 494,16-17 524,20 599,4,7 700,18 716,17 735,8 742,21 745,9 767,11 798,15 802,10-11 803,14 (USP 61,25 PHIL 111,9 153,5 169,6 171,25 203,9)
  - κόμης τῶν τειχέων SIVE τοῦ τείχους: SYM MAG 655,11: ὁ τῶν νομῆρων τότε καὶ τοῦ τείχους κόμης ὧν CER 714,2 731,21 728,24 752,20 (PHIL 103,9 141,3 145,22 183,8 USP 53,9 BEN 249,23 SCOR 271,5)
  - κόμητες ὑδάτων: CER 717,17 (PHIL 113,31)
  - κόμης φοιδεράτων: MAL 493,14 364,13 (Ἀρεόβινδος) THEOPH 157,11 237,16 251,27 LEO GR 108,17
  - κόμητες ALIARUM GENTIUM: THEOPH 318,6 325,12 326,7: κόμητες Περσῶν CER 661,15: κόμητας ζ' τοῦ ῥηγὸς Ἰταλίας ἐπὶ Ῥωμανοῦ δεσπότη 661,17: μαρκησίου καὶ κόμητος τοῦ ῥηγὸς Ἰταλίας
  - κόμητες τῶν ἀγγελῶν: CER 718,21 (PHIL 117,30)
- κομήτισσα (κόμης, COMITISA): CER 203,20: κομήτισσαι 67,22-23: κομητίσας τοῦ ἀριθμοῦ 67,23: κ. τῶν ἰκανάτων 203,22: κομήτισσα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰκανάτων 203,23: τριβούνισσαι κομήτισσα πλοίμων 67,21: κομητίσας τῶν σχολῶν
- κομητιανός (κόμης): LYD MAG 172,21 v. κόμης INIT., v. Κομητιανός
- κομιτατήσιος, COMITATENSIS: LYD MAG 264,17-18: κομιτατησίων
- κομμενταρίσιος, COMMENTARIENSIS: LYD MAG 198,16-17: κομμενταρίσιοι δύο (οὕτω δὲ τοὺς ἐπὶ τῶν ὑπομνηματογράφων πραττομένων ὁ νόμος καλεῖ) 201,8: κομμενταρίσιοις, οὓς ὑπομνηματογράφους ἢ τάξεις Ῥωμαίων ὠνόμασεν 203,7 210,2 210,14-15,17,20 211,6,12 212,1 MAL 492,1
- κομμερκεύω (κομμέρκιον): THEOPH CONT 357,19: τὴν μετὰ Βουλγάρων πραγματείαν ἐν τῇ πόλει ἐν Θεσσαλονίκῃ μετέστησαν, κακῶς κουμμερκεύοντες τοὺς Βουλγάρους LEO GR 267,3: κακῶς τοὺς Βουλγάρους διοικοῦντες ἐν τῷ κουμμερκεύειν G MON 853,9: κακῶς ... ἐν τῷ κουμμερκεύειν
- κομμερκιάριος, COMMERCARIUS: CHRON PASCH 721,7: Θεόδωρος ὁ ἐνδοξότατος κομμερκιάριος 726,4 MAL 396,14: προηγάγετο κόμητα ἀνατολῆς τὸν ἀπὸ κομμερκιάρων Προκόπιον τὸν Ἄντιοχέα DAI 43,176 τοῦ πρωτοσπαθαρίου Μιχαήλ, τοῦ ποτε γεγονότος κομμερκιάρου Χαλδίας
- κομμέρκιον, COMMERCIIUM: THEOPH 469,30-31: κατελθὼν εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς τὸν Θεολόγον εὐξάμενος τὸ κομμέρκιν τοῦ πανηγυρίου, ρ' λιτρῶν χρυσίων ὄν, ἐκούφισε πρὸς θεραπείαν τοῦ ἀγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου CER 697,2: ὁ στρατηγὸς Χαλδίας λλ.ι' ὡς λαμβάνων ἀπὸ τοῦ κουμμερκίου

έτέρας λλ.ι' 697,4: ὁ στρατηγὸς Μεσοποταμίας λλ.ο' διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸν ὄλον τὸ κουμέρκιον DAI 46,45: τὸ κάστρον τὸ Ἀρδανούτζιν ... ἔχει δὲ καὶ κουμέρκιον ἐκ τῶν τοιούτων πραγματειῶν ἄπειρον

κομπάριον (κουμβάριον): DE THEM 11,19: στόλος λς' κομπαρίων

κομπλητίων, COMPLETIO: LYD MAG 202,1: τῷ σκρινίῳ τῶν σουβαδιουβῶν καὶ ταῖς κομπλητίωσι τῶν ἐντυχιῶν (οἶονεὶ πληρώσεσι)

κόνδερε, CONDERE: LYD MAG 143,12: κονσίλια .. ἀπὸ τοῦ κόνδερε οἶονεὶ τοῦ κρύπτειν

κονσεκρατίων, CONSECRATIO: LYD MAG 193,20: οὐδαμοῦ πρὸ τῆς ἐπ' αὐτῇ κονσεκρατίωνος (οὐτῶ δὲ τὴν ἀποθέωσιν Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσι) Ῥώμην νέαν δείκνυται καλεῖν

κονσέρβη, CONSERVET: CER 370,20

κονσιλάριος, CONSULARIS: DE THEM I 60: εἰς ἐπαρχίας διηρέθησαν καὶ ἡγεμονίας καὶ δουκάτα καὶ τοὺς καλουμένους κονσιλαρίους, τουτέστι βουλευτάς XV 1: ἐπαρχία Κύπρου τῆς νήσου ὑπὸ κονσιλάριον, τουτέστι βουλευτήν 1,17,19,48 2,33 9,1,4

κονσίλιον, CONSILIUM: LYD MAG 143,11: κονσίλια τὰ βουλευμάτα καὶ μυστικὰ σκέμματα λέγεται παρ' ἐκείνοις, ἀπὸ τοῦ κόνδερε οἶονεὶ τοῦ κρύπτειν, καὶ κόνσουλ ὁ κρυψίνους, ἀπὸ τοῦ προνοεῖν καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν κοινῶν σκεπτόμενον ἀγρυπνεῖν

κονσιστωριανοί, CONSISTORIANI: CER V. κόμητες κονσιστωριανοί

κονσιστώριον, CONSISTORIUM: 1) τὸ Κονσιστώριον, τὸ μέγα Κονσιστώριον, τὸ θερινὸν Κονσιστώριον: CER 11,4-5 20,5 63,6 69,9 73,4,11 84,14 97,17,22 (μ.) 98,1 107,13 127,22-23 130,7,16 136,1 140,22 142,8 143,19 146,5 159,12 163,14 168,21 181,14 183,6 192,8-9 (μ.),9 197,12-13 204,2 207,18 209,20 210,12 211,17 215,9-10,21 232,15 (μ.) 234,4,8,10,14,13 235,5 237,24 239,16 242,1 243,3,23 251,22 250,4 262,2 263,15 264,1,15 269,18,19 270,18 386,28 387,19 391,1 395,12-13 397,1 398,8 (0.) 404,14 405,4(μ.),8(μ.θ.),9 406,11 416,1 422,7,12-13 608,8-9(μ.),13 699,20 800,8 ET 802,18: διαιτάριοι τοῦ κονσιστωρίου 2) τὸ μικρὸν Κονσιστώριον, τὸ ἔνδον Κ., τὸ χειμερινὸν Κ.: CER 144,11 (ἔνδον) 233,6-7 235,14 265,12: χ. 398,7 406,1-2 407,21: μικρὸν Κ. 3) CER 218,18 226,19 230,16 232,12 237,7 257,17 260,24 261,21: ἴστανται κονσιστώριον 416,22: κ. 523,17: στήναι κ.

κονσκριπτοι, CONSCRIPTI: LYD MAG 121,9: 133,16,17: μετὰ δὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν Λατίνων CONSCRIPTOS αὐτοὺς ἐπονομάσας οἶονεὶ συγγεγραμμένους, ὅθεν PATRES CONSCRIPTI οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες ἔτι καὶ νῦν χρηματίζουσι

- κονσουάλια, CONSUALIA: LYD MAG 143,14: κονσουάλια τὰ ἵπποδρόμια καλοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι ἵππειον γὰρ ὁ μῦθος τὸν Ποσειδῶνα λέγει
- Κόνσος, CONSUS: LYD MAG 143,8: Κόνσος αὐτοῖς ὁ Ποσειδῶν
- κόνσουλ, CONSUL: LYD MAG 143,13: κόνσουλ ὁ κρυψίνους V. κονσίλιον
- κοντομάνικον (κοντός, MANICA): CER 294,15 296,2-3 575,5,15 578,20 590,2,7: κοντομάνικα 641,8,10 641,11,12: κοντομανίκια 778,3: κοντομανίκιον
- κοορτάλιος, COHORTALIS: LYD MAG 198,2: ἔξωθεν ἵπικῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ κοορταλίας καὶ ἀξιλιαρίας καὶ τουρμαλίας καὶ τῶν λοιπῶν δυνάμεων, εἶτα δὲ καὶ ξενικῆς
- κοόρτης, COHORS: LYD MAG 157,1: σπείρας μὲν ἀπὸ τριακοσίων ἀσπιδιωτῶν, ἃς καλοῦσι κοόρτης, ἄλλας δὲ ... ἀπὸ ἑξακοσίων ἰπέων
- κόρνιξ, CORNICEN: LYD MAG 157,17: κόρνικες, κεραῦλαι
- κορνικουλάριος, CORNICULARIUS: LYD MAG 197,8: ὁ πρωτεύων τοῦ παντὸς καταλόγου ἔτι καὶ νῦν κορνικουλάριος ἀναφέρεται, ἀντὶ τοῦ κεραίτης ἢ πρόμαχος 198,3-4,10-11,15 199,15 202,11 207,5 216,3,10,16 217,9-10,12,15 218,13
- κορτελῖνος, COHORTALINUS (CORTALINUS), COHORTALIS: DE THEM V10: ἔστι δε ὀνομασία τῶν ἀτίμων ἴσην ὕβριν φέρουσα τῶν παρὰ Ῥωμαίοις καλουμένων κορτελίνων
- κόρτη, COHORS, COHORTIS, TARD. CURS, CURTIS (CORTE): THEOPH 462,12: ἐξῆλθε πᾶσα ἡ βασιλικὴ ὑπουργία καὶ ἡ κόρτη ἕως τῶν Μαλαγίνων 468.7: ἐπῆραν δὲ καὶ τὸ τοῦλδον χρήματά τε καὶ ἵππους καὶ τὴν κόρτην μετὰ πάσης τῆς βασιλικῆς ὑπουργίας G MON 830,18: τὴν κ. τοῦ βασιλέως. SYM MAG 678,21: πρὸς τὴν κ. τοῦ βασιλέως. LEO GR 244,20: πρὸς τὴν κόρτην τοῦ βασιλέως THEOPH CONT 236,2: τῆς τοῦ βασιλέως αὐλαίας ἦτοι κόρτης ἐπὶ χθαμαλοῦ καὶ ἐπιπέδου ταθείσης τόπου PATR CONST 174,4: ὁ δὲ κύκλος τοῦ Φόρου ἐστὶν τὸ ἴσον τῆς ποδεᾶς τῆς κόρτης τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐν ᾧ αὐτὴν ἐκεῖσε ἔπηξεν, ὅτε ἀνῆλθεν ἀπὸ Ῥώμης 174,7: γύροθεν τῆς κ. 149,18: ἔκτισε καὶ τὰ Ἀρματίου δι' ᾧν ἔπηξεν τὴν κόρτην αὐτοῦ CER 485,16: ἐνθα ἡ βασιλικὴ ἴσταται κόρτη 489,7: ὅτε ἀποβάλλῃ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς ἐρήμους, οὔτε ἡ κόρτη προλαμβάνει 466,2 480,20 486,13 488,6 (βασιλικὴν) 489,19 (θεῖναι) 504,21: κόρτην 452,14: προελάμβανον μετὰ τῆς κόρτης καὶ τῆς ὑπουργίας 465,1: διὰ τοῦ μινσουράτωρος, ἡγουν τῆς βασιλικῆς κόρτης, σαγμάρια ν' 478.8 481,10: κόρτης 465,3: χρή ἐπιφέρεσθαι τὸν μινσουράτωρα δύο κόρτας καὶ ἀνάδιπλα τὰς βασιλικὰς τέντας V. κόμης τῆς κόρτης
- κορτίνα, CORTINA: CER 68,19 99,18,20 107,10 152,14 168,15 210,8,16 239,21 252,4 265,15 270,21-22 451,8

- κορτινάριος (= κορτελίνος, COHORTALINUS): CER 487,21 489,20 801,3 805,19 489,20: παραλαμβάνει ὁ δρουγγάριος τοὺς κόμητας τῆς κόρτης τῶν θεμάτων, καὶ ἔχει αὐτοὺς εἰς παραμονὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὸ θεῖναι τὴν κόρτην καὶ εἰς τὸ ρίψαι μετὰ τῶν κορτιναρίων
- κοτιδιανός, COTIDIANUS: LYD MAG 213,20: πάντα ... ἀναφαίνεσθαι ἐπὶ τῶν λεγομένων ῥεγέστων ἢ κοτιδιανῶν ἀντὶ τοῦ ἐφημέρων 214,3 220,7 262,23 τοῖς τε λεγομένοις κοτιδιανοῖς οἷον ἐφημέροις τοῦ ἄβ ἄκτις
- κοτρίγα, QUADRIGA: MAL 307,7: μὴ ἀπιέναι ἐν Κοτρίγαις καὶ στεφανοῦσθαι ἐν τῷ Ἀργυρῷ ποταμῷ
- κουβικουλαράτον (κουβικουλάρις): CER 694,1: ὁ ἀπὸ κουβικουλαράτου μέλλων γενέσθαι σπαθαροκουβικουλάριος ὀφείλει δοῦναι λίτρας δ´.
- κουβικουλαρέα, CUBICULARIA: DAI 53,321,419,429,430,439,417 (MSS, EDD: κουβικουλαρία) CER 622,19,22 623,16: κουβικουλαραίαν 711,13: τὰς κουβουκλαρέας (PHIL 97,5) MAL 95,12 THEOPH 470,2
- κουβικουλάριος, CUBICULARIUS: MAL 246,1 290,21 332,22 343,5-6 354,19 361,4,10-11 363,4 368,5-6 408,19 410,10 441,10 469,17 476,3 480,14 481,13 484,22 486,15 MEN 16,25 CHRON PASCH 626,4: κουβικουλάριος 493,8 703,6-7: κουβικουλαρίου 610,16 611,20 620,6: κουβικουλάριον 551,4: κουβικουλάριοι 432,20 577,17: κουβικουλαρίων THEOPH 127,25 181,34 185,14 205,27 227,18 228,19 243,32 233,8 344,1 349,4 351,6,27 375,27 κλπ. THEOPH CONT 307,2 362,17 S SOPH 85,7 91,18 (σπαθοκουβουλάριον MS VIND 129) CHRON BREV 35,3 56,9 G MON 858,1-2 863,8 SYM MAG 644,15,21,23 LEO GR 133,4 137,16-17 271,21-22 277,9 CER 33,18 91,15 270,10 287,1-2 291,5 299,24 485,2 693,14-15,16-17,21,23: κουβικουλάριος 34,3 270,3 361,10 624,21: κουβικουλαρίου 132,1-2 149,4 245,16 288,12 292,8 299,23: τῷ κουβικουλαρίῳ 91,6 140,8-9 625,2,15 626,5: τὸν κουβικουλάριον 23,16 69,17 80,18-19 82,11-12 92,14 96,18 99,4 101,8 125,6 147,14 148,3,23 154,9 153,11,15 169,1 183,19-20 184,7 208,21 237,5-6 244,12 255,14 260,19 161,6-7 262,13 290,11,13 298,12 302,9 303,12-13 418,11 428,18 498,13 552,16 575,1 625,17 630,3 734,21 (τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος) 734,21-22 (τοῦ κουβουκλείου) 734,22 (τοῦ πατριάρχου) 785,14: οἱ κουβικουλάριοι 21,8 32,21 68,4 69,19 95,14,16 103,2 152,14 260,4 269,2 272,8 273,11 302,12,15-16 428,9 554,8-9 723,15: τῶν κουβικουλαρίων 623,1-2 625,3-4: τοὺς κουβικουλαρίους (PHIL 127,1 129,23 151,19 205,2 227,6,21 USP 57,20)
- κουβουκλεισίατον (κουβουκλείσιος): CER 637,9: δῆλον ἀπὸ τῆς Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως ἀσφαλείας, ἣν ἐποίησεν πρὸς Σέργιον τὸν πατριάρχην, οὕτως αὐταῖς λέξεσιν περιέχουσιν: „τὸν μέντοι γε πραιπόσιτον Θωμᾶν τοῦ ὑμῶν

σεβασμίου κουβουκλεισιάτου τρίτο στήσομεν τῆ τιμῆ ἀπὸ τοῦ ἡμῶν πραιποσίτου, μέχρις ἂν τὴν τοῦ διακόνου ἀξίαν διέπη”

κουβουκλείσιος, V. Κουβουκλήσιος

κουβουκλήσιος, CUBICULARIUS: I CAM 487 TIT: Ἰωάννου κληρικοῦ καὶ κουβουκλεισίου τοῦ Καμενιάτου 600,4: Ἰωάννου τοῦ Καμενιάτου καὶ κουβουκλεισίου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Θεσσαλονίκης EPIST III 46,3: κουβουκλείσιος CER 95,11 621,13-14 637,4 734,22 (κουβικουλάριοι) (PHIL 151,21 BEN 251,13,15,28 253,1)

κουβούκλιον ET κουβούκλειον, CUBICULUM: MAL 35,1 86,5 239,12 440,11 355,4: ἐν κουβουκλείῳ CHRON PASCH 69,15: ἐν κουβουκλείῳ 578,4: ἐν κουβουκλίῳ S SOPH 89,10,23: κουβούκλιον G MON 859,10: κουβουκλίῳ LEO GR 273,9: ἐν τῷ κουβουκλείῳ SUID III 136,13: 1813 κλισία: τὰ κουβούκλεια CER 140,24 141,1: τὸ κουβούκλειον (οἱ κουβικουλάριοι) 138,8,8-9 140,13 170,3 171,7 171,4-5,14 180,10 183,23 301,6 416,3 485,1 560,12 595,22: τὸ κουβούκλειον 600,14,16,20 16,16,24 21,4,9,11(οἱ τοῦ κ.),15, 21,22 22,2,20-21 23,1 25,25-26,1 25,16 29,2 30,14: τοῦ κουβουκλείου, κτλ. κτλ. (USP 51,20 PHIL 87,2,21 95,3 97,2 99,7 127,13 145,338 149,11 151,20 179,22 197,9 217,3 231,1 BEN 249,8)

κούβουκλος, CUBICULUM: PATR CONST 225,9: κτίσας τὸν ἕνα κούβουκλον

κουμούλιον, CUMULATUM: CHRON BREV 28,6: τοῦτο τὸ κουμούλιον μόνιον νομοθετήσαντος CER 311,17: ὁ θεσσάριος λαμβάνει ... κριθῆς ταγάρια γ' κουμουλάτα καὶ χορταρίου δέματα γ' PATR CONST 179,7: ὠρίσθη δὲ τὸ μόνιον κούμουλον

κούμουλος, V. κουμούλιον

κοῦρα, CURA: LYD MAG 198,19: κοῦρα ἐπιστολάρουμ Ποντικῆς δύο 198,22: πασῶν τῶν διοικήσεων ἐχουσῶν τοὺς καλουμένους κοῦρα ἐπιστολάρουμ 193,3: ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς διοικήσεσιν ἐκείναις κοῦρα ἐπιστολάρουμ 215,11: οἱ τῶν διοικήσεων κοῦρα ἐπιστολάρουμ

κουράτωρ, CURATOR: MAL 439,19 440,3,4 490,13-14 (ἀπὸ ἐπάρχων καὶ κουράτωρ τοῦ δεσποτικοῦ οἴκου τῶν Πλακιδίας) 493,6 AGATH 284 CHRON PASCH 694,9: ἀπὸ ἐπάρχων γενόμενος πραιτωρίων καὶ λογοθέτης καὶ κουράτωρ τῶν Ὀρμίσδου 696,9-10: κουράτορος γενομένου τῶν Ὀρμίσδου 700,15: Φῶτις ὁ κουράτωρ τῶν Πλακιδίας THEOPH 80,10,16: Θεοδόσιον μικρότατον ὄντα ... Ἀρκάδιος ὁ πατήρ ... βασιλέα αὐτὸν ἀναγορεύσας κουράτορα αὐτοῦ κατὰ διαθήκας κατέστησεν Ἰσδιγέρδην, τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα ... Ἀρκαδίου κοιμηθέντος κάμὲ κουράτορα τοῦ παιδὸς καταστήσαντος ... 116,7: Ἄσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος, Ἀρειανοὶ ὄντες καὶ εἰς βασιλείαν ἐλθεῖν διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενοι, κουράτορα αὐτῶν ὄντα Λέοντα βασιλέα πεποιήκασιν 261,3: κουράτορα τῶν βασιλικῶν οἴκων 237,2: κ. τῶν

Πλακιδίας 235,2 237,3: κ. τῶν Μαρίνης 235,3: τῶν Ἀντιόχων 235,33: κ. τῶν Καισαρίου 238,8: κ. Βελισαρίου 237,18 420,8 G MON 809,8 889,18: κ. τῶν μαγγάνων LEO GR 303,12: κ. τῶν μαγγάνων THEOPH CONT 397,6: κ. τῶν μαγγάνων PATR CONST 250,6 CER 61,21 461,1 714,7 715,19 720,4,10 729,4,8,10 732,4: ὁ μέγας κουράτωρ (USP 53,22,25 PHIL 103,19 107,17 123,11,22 141,12 145,32 BEN 249,33 SCOR 271,19) 720,9 729,9 732,5: κ. τῶν μαγγάνων (PHIL 103,18 107,18 123,21 141,13 147,1 BEN 249,34 SCOR 271,20) 718,14: κ. τοῦ ἀποκρισιαρείου (PHIL 117,16) 719,17: κουράτορες τοῦ βεστιαρίου (PHIL 121,23) 788,21-22: κ. τοῦ κτήματος (PHIL 233,7) 720,6: κουράτωρες τῶν κτημάτων (PHIL 123,15) 720, 13: κ. τοῦ ὀρφανοτρόφου (PHIL 123,27) 720,6: κουράτωρες τῶν παλατίων (PHIL 123,14) 374,10: κουράτωρ

κουρατωρία, CURATORIA: THEOPH 487,2: τὴν βασιλικὴν κουρατορίαν αἶρεσθαι G MON: 908, 5-6: εἰς κουρατωρίαν ἀποκαταστήσας ὁ βασιλεὺς SYM MAG: 645,19-20 742,6-7: κουρατωρία LEO GR 318,11: εἰς κουρατωρίαν ἀποκαταστήσας ὁ βασιλεὺς (τὴν Μελιτινὴν) THEOPH CONT 416,23: ταύτην τὴν Μελιτινὴν εἰς κουρατωρίαν ἀποκαταστήσας ὁ βασιλεὺς CER 462,7: ἐκ τῆς κουρατωρείας τῶν Τρυχίνων 464,6-7: τῶν βασιλικῶν κουρατωρειῶν 717,18: ὁ ἐπὶ τῆς κουρατωρίας [τῶν βασιλικῶν οἰκῶν] 736,2: ὁ σπαθάριος καὶ ἐπὶ τῆς κουρατωρίας τῶν βασιλικῶν οἰκῶν (USP 61,10 PHIL 113,34 153,27)

κουρατωρῖκιον (κουράτωρ): CER 735,25: τοῦ μεγάλου κουρατορῖκιου (PHIL 153,25) 461,3: οἱ δύο πρωτονοτάριοι τῶν δύο κουρατωρῖκιων 463,19: τὰ δύο κουρατωρῖκια PATR CONST 250,4-5: τὸ Κουρατωρῖκιον ἐκτίσθη ἐν τοῖς χρόνοις Βηρίνης

κουρία, CURIA: LYD MAG 133,13: τῶν κουριῶν (ἀντὶ τοῦ φυλῶν) 133,18: ἐτέρας δὲ τριάκοντα κουρίας ... ἐκ τοῦ Σαβίνων ἔθνους

κουριῶν, CURIO: LYD MAG 128,3: Πάτερνος ὁ Ῥωμαῖος ἐν πρώτῃ τακτικῶν αὐτοῖς ῥήμασι καθ' ἑρμηνείαν ταῦτα φησίν· „ὁ Ρωμύλος δὲ κουριῶνας τῶν ἱερῶν φροντιστὰς προεστήσατο, τοὺς αὐτοὺς καὶ κεντουριῶνας τῶν πεζικῶν ταγμάτων ὀνομάσας”

κουριῶσος, CURIOSUS: LYD MAG 176,15: καὶ κουριῶσος ὀνομάσθη ἀντὶ τοῦ περιέργος, καὶ οὐκ αὐτὸς μόνος ἀλλὰ καὶ πάντες ὅσοι κὰν ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς δημοσίοις ἐφεστήκασιν ἵπποις 234,6 LYD MENS 12,5: οἱ φρουμεντάριοι καὶ κουριῶσοι προσηγορεύοντο οἷον σιτῶναι καὶ περιέργοι· καὶ οἱ μὲν σιτῶναι τῆς εὐθηνίας τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἀντεῖχοντο, οἱ δὲ περιέργοι ἠγοῦντο τοῦ δημοσίου δρόμου 234,6

κουροπαλάτης, CURA PALATII: MAL 491,20 CHRON PASCH 613,17 694,6 THEOPH 234,12 239,14 241,5 243,12-13 292,25 395,12 413,30 492,9,22,30 493,21 THEOPH CONT 3,9 5,7 11,22 176,3 402,12 G MON 821,8 824,2 894,15 LEO DIAC 49,7 64,2 95,5-6 96,8 112,2 114,1,12-13,16-17 145,10,20 146,10

147,1,7-8,13,14,23 SYM MAG 607,4 657,8-9 658,23 730,22 733,20 759,24
LEO GR 130,18-19 182,4-5 205,14 206,3 237,21 307,10-11 PATR CONST
237,13 DAI 43,39,48,111 (κουροπαλάτου),130: τὸν κουροπαλάτην Ἰβηρίας
45,2 (οἱ Ἰβηρες ἤγουν οἱ τοῦ κουροπαλάτου) 35,70,79,99,106,119,156,165
(τῷ κουροπαλάτῃ),172 46, 25, 27, 36, 37, 46, 80, 83, 84, 85, 89, 90, 129, 147,
148, 154, 164,165 CER 229,13 687,19 700,17 711,22 726,20: κουροπαλάτης
229,9,10 386,26 711,14: τοῦ κουροπαλάτου 226,10 231,12 687,16,18: τὸν
κουροπαλάτην 387,18: τὰς κουροπαλάτας (USP 47,6 [κουροπελάτης MSS]
PHIL 97,7,15 [κωροπαλάτης] 137,2 BEN 245,1 SCOR 263,6)

κουροπαλατίκιν (κουροπαλάτης): DAI 46,88: ἐξαιτούμενον τὸ κουροπαλατίκιν ἢ
τὸ μαγιστρᾶτον ... διὰ τὸ ποιῆσαι τὸν Κουρκένιον κουροπαλάτην ἀπέρχεται
ἐκεῖσε

κουρσεύω, CORSO: THEOPH 316,26: κουρσεύων καὶ πραιδεύων τὰ περατικά,
25μέρη 383,27: ἐκούρσευσε Μασαλμᾶς τὴν Ῥωμανίαν 388,26-27: τί οὐ
κουρσεύομεν 392,11: κουρσεύομεν καὶ ἀφανίζομεν τὴν χώραν αὐτῶν G
MON 821,12 LEO GR 235,8: σποράδην καὶ κατ' ὀλίγους κουρσεύοντες NIK
221,20: τοὺς κουρσεύοντας DAI 1,27

κοῦρσον, CURSUS: THEOPH 325,10: ἀπέστειλε ... Μεζέζιον τὸν στρατηγὸν εἰς
κοῦρσον 380,13: ἀποστέλλει ... τὸν Ἡλίαν μετὰ κούρσου 452,11: μὴ
σκορπίσαι κοῦρσα 453,24: κούρσω 463,15: ἐξήλθε κοῦρσον τῶν Ἀράβων
κατὰ Ῥωμανίας 469,28: πολεμήσας μεθ' ἑνὸς κούρσου αὐτῶν ἐν τόπῳ
ἐπιλεγομένῳ Ἀνοῦσαν 473,25 473,28 481,10 482,7 (ἀπέστειλε δὲ κοῦρσον
χιλιάδας ξ') 503,22 THEOPH CONT 268,11: κούρσον ... ἀπέστειλεν 476,7:
πρὸς κοῦρσον ἐχώρει 479,18 ἐλάσαι κοῦρσα καὶ αἰχμαλωτίσαι καὶ
πραιδεύσαι NIK 194,12: τὰ τῶν πολεμίων κοῦρσα τὰ λεγόμενα μονόκουρσα
ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας ἐξερχόμεναν, πεζῶν ἄνευ 195,13: τοῦ κούρσου τῶν
πολεμίων τὴν ἄφιξιν ἀναμανθάνων 199,15-16,23 200, TIT.: περὶ τῆς
κινήσεως τοῦ κούρσου, καὶ ἀκολουθήσεως 200,10,12,15,19 201,1 205,
TIT., 17 209,7: τὸ κοῦρσον ἀπεκδεχόμενοι 209,11 212,1,5,7,10,16,17 217,7
218,16,21 219,4,6,13 221,22 222,7 223,10,17 224,5 226,17 227,5-
6,14,16 229,14 235, 13 251,10

κούρσωρ, CURSOR: LYD MAG 201,2: κούρσωρες γάρ, οἰονεὶ ταχυδρόμοι, τὴν τῆς
στρατείας ἀπαλλαγὴν ἐπὶ τῆς αὐλῆς εὐρίσκουσιν LEO GR 134,4: ἓνα τὸν
κουρσῶρων ἀποστεύλας CER 312,22 804,15-16: κούρσωρ 328,15,18
329,17: κούρσωρος 81,22 230,23 324,10 326,20 363,17 418,14 419,1
799,19: κούρσωρες 328,15 330,21, 22 640,8: κουρσῶρων 304,10 363,7,9-
10: κούρσωρας SUID III 168,1: 2194 κουρσῶρες: οἱ διατρέχοντες· κοῦρε γὰρ
τὸ τρέχε III 166,28: 2178 κοῦρε: Ῥωμαῖστί τρέχε· ἔνθεν καὶ κουρσῶρες

κουσπάτορες, CUSPATORES: LYD MAG 158,1 V. κοῦσπος

κοῦσπος, CUSPUS,-I: LYD MAG 158,1: κουσπάτορες, φυλακισταί· κού(σ)πους γάρ Ῥωμαῖοι τὰς ξυλοπέδας καλοῦσιν ὡσανεὶ κουστώδης ποδῶν, οἰονεὶ ποδοκάκας καὶ ποδοφύλακας SUID IV 155,6: 1847 ποδοκάκη: ξύλον, ᾧ ἐν εἰρκτῇ τοὺς πόδας ἐμβάλλοντες συνέχουσιν· ὁ παρὰ Ῥωμαίοις κοῦσπος καλεῖται

κουστωδία, CUSTODIA: I CAM 557,14: ἄλλη τινὶ κουστωδία βαρβάρων εὐτυχόντες κατὰ τὴν προαυλαίαν οἱ μεθ' ἡμῶν βάρβαροι

κουστωδιάριος, CUSTODIARIUS: CER 310,18: ὁ κουστωδιάριος κρεμᾷ τὸ βῆλον ἄνω

κούστωσ , CUSTOS: LYD MAG 158,2: v. κοῦσπος

κραβατταρία, GRABATUS, GRABATARIUS: CHRON PASCH 696,14: Ἐλπίδις ἰλλούστριος. οὗτος ἐγλωσσοτομήθη, καὶ ἐπήρθη αὐτοῦ τὰ δ' ἄκρα, καὶ εἰς κραβατταρίαν ἐπόμπευσεν καὶ κατηνέχθη πρὸς θάλασσαν CF. κράβαττος

κράσσοσ, CRASSUS: LYD MAG 138,19: κράσσοσ γάρ ὁ παχὺς τὸ σῶμα κατὰ φύσιν παρ' Ἰταλοῖς τοῖς ἀρχαιοτέροις εἴρηται

κρηπίδα, CREPIDA: LYD MAG 130,4: καὶ ὑποδήματα τοῖς ποσίν, ἅπερ Ἑλληνας μὲν ἀρβύλας Ῥωμαῖοι δὲ γάρβουλα καὶ κρηπίδας ὀνομάζουσιν

κρηπιδάτα, CREPIDATA: LYD MAG 152,14,15

κρινῖτοσ, CRINITUS: LYD MENS 60, 17: Κρινῖτον δὲ αὐτὸν (TRAIANUS) οἰονεὶ εὐπλόκαμον τοῖς Ῥωμαίοις ἐδόκει καλεῖν διὰ τὴν περὶ τὰς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τρίχας σπουδήν

Κρίστωσ, CRISTUS: CER 369,12,21-22 370,5,8-9,12

κρουκηφίζωσ, CRUCIFIXUS: CER 370,1: „κρουκηφίζωσ ἐστ ἐτ σεπούλτωσ ... ”

κραισίτωρ, QUAESITOR: LYD MAG 121,14 140,5 140,8 (κραισίτωρ δὲ ὁ τιμωρὸσ (τὸ μὲν γάρ ... τὸ δὲ τρισύλλαβον)) 140,12 142,2 193,15 (τὸν λεγόμενον κραισίτωρα, ἀντὶ τοῦ τῶν βιωτικῶν ἐγκλημάτων ἐρευνάδα σεμνότατον 265,6 PROK HIST ARC 20,11 20,9 (κραισίτωρ)

κραιστιονάριωσ, QUAESTIONARIUS: LYD MAG 140,13: κραιστιοναρίωσ τοὺσ τῶν ποινῶν ὑπηρέτασ Ῥωμαῖοι ἐγνωσαν καλεῖν

κραιστίωσ, QUAESTIO: LYD MAG 140,13: κραιστίωσ τὰσ τιμωρίασ

κραιστορίκιον, QUAESTORICIUS: PATR CONST 256,9: τὰ δὲ παλάτια τοῦ Ἰππικοῦ καὶ τοῦ Κραιστορικόου ὁ μέγασ Κωνσταντίνωσ ἀνήγειρεν (τοῦ κραιστορίου τοῦ ἰππικοῦ MS C, τοῦ κραιστοροσ HB)

κραιστωσ, QUAESTUS: LYD MAG 140,17: κραιστωσ ὁ πόροσ παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖται

κuaίστωρ ET κοιαίστωρ, QUAESTOR: LYD MAG 121,13-14 139,16,21 139,14 140,3 (ὁ νομικὸς Οὐλπιανὸς ἐν τῷ DE OFFICIO QUAESTORIS (ἀντὶ τοῦ περὶ κuaίστωρος) διαλέγεται) 140,4-5,6 (κuaίστωρ τοίνυν ὁ ζητητῆς, ἀπὸ τοῦ QUAERERE οἷον ἐρευνάν· οἱ γὰρ παρ' Ἑλλησιν ἐρευνάδες παρὰ Ῥωμαίοις κuaίστωρες ὠνομάσθησαν) 140,15 141,8 (Γάϊος ... ὁ νομικὸς ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ παρ' αὐτοῦ AD LEGEM XII TABULARUM ... ταῦτά φησιν· „ὡς δὲ τὸ γαζοφυλάκιον τοῦ δήμου εἰς ἐπίδοσιν ἦλθε, προεχειρίσθησαν κuaίστωρες ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ φροντίδος, ἀπὸ τῆς περιποιήσεως καὶ φυλακῆς τῶν χρημάτων οὕτως ὠνομασθέντες”) (SED POMP DIGEST I TIT. 22 UERBA CAIO TRIBUIT LYDOS) 141,12: „κuaίστορες παρρικίδιοι” ὅσανεὶ κριταὶ καὶ δικασταὶ τῶν πολίτας ἀνελόντων 142,1,2,5,7 146,4 215,1 MEN 77,7: κοιαίστωρ MAL 287,9 475,5 449,5 494,8,22: κοιαίστωρ 370,13: κοιαίστωρος 479,20 I GEN 21,9: κοιαίστωρ LEO GR 115,6 216,9 246,6 268,3,6: κοιαίστωρ CHRON PASCH 621,6: κuaίστορος 626,10,11: κuaίστορα 595,7: κuaεστόριος THEOPH SIM 39,13: τοῦτον ἐπιχωρίῳ Ῥωμαῖοι φωνῆ ἀποκαλοῦσι κuaίστορα S SOPH 79,10 89,3 92,1: κuaίστωρ THEOPH 41,14 115,9 168,5 180,17 382,18-19 476,11 483,25: κuaίστωρ THEOPH CONT 444,8: κοιαίστωρ G MON 794,1-2,9 854,7,9 PATR CONST 267,15: κuaίστωρ CER 240,3-4 246,9 418,9 429,14 460,18 733,9: κuaίστωρ 715,14 723,15-16 731,12: κuaεστόρ 713,21 735,14 738,7-8: κuaίστωρος 725,21 752,4: κuaεστόρος 717,20: κuaεστόρι 61,15-16: κuaίστωρα 784,12: κuaεστορα 732,16: κuaεστόρων (USP 51,2,24 PHIL 101,35 107,6 115,5 139,1 139,23 145,10 147,14 149,3 143,12 159,28 181,25 225,32 BEN 249,10 SCOR 269,27)

κuaιστώριον, QUAESTORIUM: CER 313,19: ἐν τῷ μεγάλῳ τρικλίῳ τοῦ κuaιστωρίου

κuaερῆλα, QUERELA: LYD MAG 141,1: ὅτι QUEROR μέμφομαι, ῥήματι κοινῷ, πάθος ἅμα καὶ ἐνέργειαν παραδηλοῦντι, λέγουσι, καὶ κuaεριμονίας καὶ κuaερῆλας τὰς μέμψεις

κuaεριμονία, QUERIMONIA: LYD MAG 141,1, V. κuaερῆλα

QUEROR: LYD MAG 141,1, V. κuaερῆλα

κuaικεννάλια, QUINQUENALIA: CHRON PASCH 569,21: ἐπετελέσθη κuaϊκεννάλια Θεοδοσίου νέου Αὐγούστου ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὶ αὐδυναίῳ πρὸ γ' ἰδῶν ἰανουαρίων

κuaιντίλιος, QUINTILIS: LYD MENS 94,18: ἀπὸ γὰρ τοῦ Μαρτίου (ἐκεῖνος δὲ ἦν ὁ παρὰ Ῥωμύλου τεθεῖς εἰς ἀρχὴν τοῦ πολιτικοῦ ἐνιαυτοῦ) πέμπτος ἐστίν, ὅθεν καὶ Κuaιντίλιος τὸ πρὶν ὠνομάζετο 95,3 101,5 LYD OST 303,12: Κuaϊντίλιος CHRON PASCH 356,7: ἰούλιον μῆνα λέγεσθαι τὸν κuaιντίλιον LEO GR 54,5: μετωνομάσται δὲ ὁ ἐπονομαζόμενος Κuaιντίλιος μῆν Ἰούλιος

CUSTOS URBIS: LYD MAG 150,7: ὁ γε μὴν ὑπαρχος τὴν πόλιν ἐφύλαττε C.U.
προσαγορευόμενος ὡσανεὶ φύλαξ τῆς πόλεως

κωδικέλλια, V. κωδίκελλος

κωδίκελλον, V. κωδίκελλος

κωδίκελλος, CODICILLUS: LYD MAG 198,13: τῶν λεγομένων κωδικίλλων (ἀντὶ τοῦ δέλτων) ἐπίδοσιν 200,20: ἐκ τῆς αὐλῆς προσφερομένων κωδικίλλων MAL 384,1: τὰ κωδικίλλια ... ἐδέχετο (κωδικιάλλια MS OX) CHRON BREV 59,4: ἕως βασιλείας Κωνσταντίνου ὕπατοι κωδικέλλους ἐν τῷ Φόρφ ἐλάμβανον (κωδικέλλους P) CER 242,16: κωδικέλλιον 387,13: κωδικέλλιν 238,11,15,18 239,11,13 240,22 241,1,10,12-13 242,5,10 243,16: τὰ κωδικέλλια 387,7,9 388,6: τὰ κωδικέλλια 262,8: κωδικελλίων 710,14,16 729,17-18 730,3,9: τοῦ κωδικέλλου 251,19 254,12,14,15 255,1-2: τὸν κωδίκελλον 259,16263,6 722,11-12: κωδικελλῶν 710,6 722,17: κωδικέλλοις 730,15: τοὺς κωδικέλλους (USP 51,10 PHIL 93,23 95,8,11 127,26 129,5 141,22,29 143,3,15 BEN 245, 23,26)

κωδικίλλιον, V. κωδίκελλος

κῶδιξ, CODEX: LYD MAG 217,5: ἐν τῷ πάλαι Θεοδοσιανῷ κῶδικι MAL 408,14: βασιτάζων κῶδικα γεγραμμένον 408,15: ἀναπτύξας τοῦ κωδικός φύλλα πέντε CHRON PASCH 610, 12,12-13 619,8 (Ἰουστινιανὸς κῶδιξ) 633,19 (Ἰουστ. Κ.) THEOPH 163,32: ἄνδρα φοβερὸν βασιτάζοντα κῶδικα 376,3: ἐκώλυσε γράφεσθαι Ἑλληνιστὶ τοὺς δημοσίους τῶν λογοθεσιῶν κῶδικας, ἀλλ' ἐν Ἀραβίοις αὐτὰ παρασημαίνεσθαι THEOPH CONT 261,14: τοὺς τῶν ἀπαιτήσεων κῶδικας SYM MAG 627,8: τοὺς Πέρσας ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς κῶδιξιν ἀνεγράψατο LEO GR 120,9: κατέχοντα κῶδικα γεγραμμένον CER 712,17: ἐκ δὲ τῶν ... ἀξιωματῶν αἱ μὲν πέντε ἀξίαι τῇ συγκλήτῳ ἀρμόζονται ... αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι ἐν τοῖς βασιλικοῖς κατατάττονται κῶδιξιν 807,16: ἐν κῶδιξιν ἔχοντες τὰς τάξεις κατ' ὄνομα [αἱ πολιτικαὶ τάξεις τοῦ ἵπποδρομίου] (PHIL 99,17: βασιλικοὶ κῶδικες) SUID II 621,34,39 622,35 623,35: κῶδιξ 624,6,11: κῶδιξ III 169,15: 2215 κῶδιξ, κῶδικος

κωνσιστόριον, CONSISTORIUM: SUID 175,27: 2282 κωνσιστόριον: παρὰ Ῥωμαίοις οὕτω λέγεται τὸ συνέδριον καὶ τὸ σύστημα, ἔνθα περὶ τῶν ἐπιγόντων βουλευόνται (2050 κωνσιστόριον) V. κωνσιστόριον

λάβαρων, LABARUM: CER 411,8: λάβαρα 410, 11: τῶν λαβάρων 210,25 211,13-14 218,21 575,19 641,2: λάβουρα 205,12 502,10: λαβούρων

λαβαρήσιοι (λάβαρων): CER 408,12: λαβαρήσιοι 404,4: λαβαρησίων 718,8: λαβουρίσιοι 737,24: λαβουρήσιοι τοῦ ἀριθμοῦ 746,19: λαβουρησίους (PHIL 115,29 159,15 173,29: λαβουρήσιοι)

λαβουρήσιοι V. λαβαρήσιοι

- λαγκιάριος, LANCEARIUS: LYD MAG 157,22: λαγκιάριοι, κοντοβόλοι MAL 330,3-4: ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λαγκιαρίων καὶ ματτιαρίων CER 423,8: λαγκιαρίων 429,4: καμπιδούκτωρ τῶν λαγκιαρίων
- λαγκία, LANCEA: CER 411,17: τὴν λαγκίαν
- λαγκίδι(ο)ν (λαγκία): MAL 458,2: ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰνδῶν βαστάζων σκουτάρην ... καὶ δύο λαγκίδια καὶ αὐτὰ κεχρυσωμένα κατέχων ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ THEOPH 244,31: καὶ δύο λαγκίδια χρυσᾶ (λαγκήδια MSS) CER 429,9: ἐκράτησε λαγκίδην καὶ σκουτάρην (Ἰουστίνου ἀναγόρευσις)
- λαγκιολᾶτος, LANCEOLATUS: LYD MAG 169,22: λαγκιολάταις, ἀντὶ τοῦ χρυσοπετάλοις καὶ διαλίθοις καὶ λογχωταῖς CF. βρακτεολάτος
- Λαιμομακέλλιον, V. Λεομακέλλιον
- λακαρικά, LAQUEARIA: S SOPH 93,2: κατεχρύσωσε ... καὶ τὰ λακαρικά
- λαμία, LAMINA: CER 717,18-19: ὁ κόμης τῆς λαμίας (PHIL 113,35)
- λαργιτιών, LARGITIO: LYD MAG 191,13: κόμητα γὰρ λαργιτιώνων (Ἴταλοι λέγουσιν ἀντὶ τοῦ προεστῶτα τῶν τῆς βασιλείας θησαυρῶν) V. κόμης λαργιτιώνων
- λαργούς, POTIUS λαργούμ, LARGUS,-A-UM: MEN 91,22-23: λαργούς οἱ Λατῖνοι τὸ δαφιλὲς ὀνομάζουσιν
- λάρδος, LAR(I)DUM: THEOPH 230,24: οἴνου μὲν γὰρ καὶ λάρδου καὶ παντοίου εἶδους εὐθηνία ἦν
- λατέρκουλον, LATERCULUM: CER 389,10-11: ἐν τῷ σκρινίῳ τοῦ βενεφικίου τοῦ λατερκούλου
- λαυράτον, V. λαυρεᾶτον
- λαυρεᾶτον, LAUREATUM: THEOPH 294,15.16: οἱ δὲ δήμαρχοι τῶν δύο μερῶν ἐν τοῖς τετρακίοσι σὺν τῶν βασιλικῶν λαυράτων ἔστησαν Πρίσκου καὶ Δομεντζίας λαυράτα CER 393,5 395,11,17: λαυρεάτα
- λατικλάβιος, LATICLAUIUS: LYD MAG 134,8: λατικλαβίας αὐτὰς ὀνόμαζον...
- λέβα, LEUA: LEUO: CER 239,24-240,1 240,4,5 252,6 306,7,14,19 343,2,11 394,18 406,6 (LEBA): „λέβα..”
- λεγατάριος, LEGATARIUS: CER 753,3: λεγαταρίους 738,11: οἱ μανδάτορες καὶ λεγατάριοι τοῦ ἀριθμοῦ (PHIL 159,34) 719,16 738,17: ὁ λεγατάριος τοῦ βεστιαρίου (PHIL 121,19 161,11) 738,10-11: οἱ μανδάτωρες καὶ λεγατάριοι τῶν ἐξσκουβίτων (PHIL 159,33) 750,8: τὸν λεγατάριον τοῦ πραιποσίτου (τοῦ πραιτωρίου PHIL 179,14) 718,5: λεγατάριοι τοῦ στρατιωτικοῦ (PHIL 115,17)
- λεγεών, LEGIO: LYD MAG 133,22-134,1: καὶ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὁ Μάριος ὕστερον διεφύλαξε, τὰς λεγομένας λεγεῶνας οἰονεὶ λογάδας διατυπῶν

- 157,3,8 197,19 198,1 227,9 (λεγιώνων) LEO DIAC 82,3: μετά λεγεῶνος γενναιοτάτων στρατιωτῶν LEO GR 70,15: τοὺς ἐπὶ τῆς Μελιτινῆς οὕτω λεγομένης λεγεῶνος Χριστιανοὺς ὄντας 70,19: λεγεῶνα DE THEM PRAEF 5: ἡ λεγεῶν ἡ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων 4: ἀλλὰ πρόην καὶ κατ' ἀρχὰς τάγματά τινα καὶ λεγεῶνες ὑπῆρχον ἀναγεγραμμένοι κατ' ἔθνος EPIST II 50,15 SUID III 242,20: 222 λεγεῶν: παρὰ Ῥωμαίοις ἐξακισχίλιοι στρατιῶται
- λεκτικίον, LECTICA: MAL 366,21-22: εἰσῆλθε λεκτικίῳ LEO GR 109,5: ἐν λεκτικίῳ
- λέντιον, LINTEUM: CER 554,6: καὶ ἀποδύομενοι περιβάλλονται τὰ χρυσᾶ τούτων λέντια, καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον λουῖσμα 555,15: καὶ μετὰ τὸ λουῖσασθαι ἐξέρχονται εἰς τὸν ἐξώτερον μικρὸν θόλον, καὶ ἀλλάσσοντες τὰ τούτων λέντια περιβάλλονται ἕτερα χρυσοῦφανα
- Λεομακέλλιον (Λέων, μακέλλιον, μάκελλον: MACELLUM): CHRON PASCH 567,12-13: ἐσφάγησαν Γίθοι πολλοὶ ἐν τῷ Λεομεκελλίῳ (Λαιμομακελλίῳ DINDORF), cf. Λεομάκελλον, Λεομακέλλιν, Λεομάκελον JANIN 379-380
- Λεομακέλλης, Λέων ὁ Μακέλλης, MACELLARIUS: CER 606,16-17 LEX LYD MAG 141,5-6: Γάϊος ὁ νομικὸς ἐν τῷ ... AD LEGEM XII TABULARUM (οἶον εἰς τὸν νόμον τῶν δυοκαίδεκαδέλτου) ... φησίν
- ληγατάριος, LEGATARIUS: EPIST VII 12,12 21,12 SUID III 260,13: 403, v. ληγάτος, λεγάτον
- ληγατεύω, LEGO: SUID II 246,6: 829: ἐληγάτευσεν: κατὰ Ῥωμαίους ἀπένειμεν III 260,14: 403
- ληγάτον ET λεγάτον, LEGATUM: MAL 440,2: τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντα ληγάτα 440,8: ἀπελθε, ἀποπλήρωσον πάντας τοὺς δανειστὰς αὐτοῦ καὶ τὰ ληγάτα τὰ ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθέντα THEOPH CONT 204,21: καὶ λεγάτα ὡς τοῦ βίου ἤδη γενόμενος ἔξω ἐπέδωκεν SUID III 260,13: 403 ληγατάριος: εἶδος ἄρχοντος παρὰ Ῥωμαίοις. καὶ ληγάτον, τὸ ἐς διαθήκαις λιμπανόμενον παρὰ Ῥωμαίοις. καὶ ἐληγάτευσεν, ἀπένειμε
- ληγάτος, LEGATUS: LYD MAG 151,6: ληγάτοι οἶονεὶ ὑποστράτηγοι 170,20: δι' ὑποστρατήγων τῶν παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένων ληγάτων 197,15: οἱ πραιτώρες ἢ ληγάτοι (ἀντὶ τοῦ στρατηγοὶ καὶ πρεσβευταί)
- λιβελλάριον, LIBELLARIS,-E (OPUS): LIBELLUS: CER 12,13 64,2 83,9,13,10-20,25 105,16,20-21 106,1,6 131,23 168,5,8 240,9 250,11,13 253,2 260,10 267,7 293,20 411,22 412,19 423,18 429,11-12,13: λιβελλάριον 19,5 83,10 132,10 230,25 284,19 285,10-11 296,13 297,5,8: λιβελλάρια 297,9: λιβελλαρίων
- λιβελλήσιος, LIBELLENSIS: CER 418,21: λιβελλησίων 718,1: λιβελίσσιος 423,19: λιβελλησίῳ 429,14: λιβελλησίων 395,3: λιβελλησίους (PHIL 115,9)
- λίβελλος, LIBELLUS: CHRON PASCH 574,20: ὡσανεὶ λίβελλον αὐτῷ προσφερόν THEOPH 23,2 30,4 (λιβέλλους) 54,8 (λίβελλον) 331,15 (λίβελλον): λίβελλος

ὀρθοδοξίας 57,11: ὑπὲρ τοῦ ὁμοουσίου λέβελλον ἐπέδωκαν 68,30: λιβέλλους ἐπέδωκαν 409,16: Γρηγόριος δὲ, ὁ ἱερὸς πρόεδρος Ῥώμης, Ἀναστάσιον ἅμα τοῖς λιβέλλοις ἀπεκήρυξεν LEO DIAC 86,2,6-7: λέγεται δὲ ... κληρικόν τίνα τῆς βασιλείου αὐλῆς λίβελλον ἀναδοῦναι τῷ βασιλεῖ, ἐν ᾧ ταῦτα ἐγγράπτο ....τὸν λίβελλον ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς ...

EPIST VII 5,21,34: λιβέλλους ἐπιιδόντες (RENUNTIATIONIS HERETICO-RUM)

λιβύρνα, LIBURNA: LYD MAG 237: ναυσὶ μακραῖς, ἅς καλοῦσι λιβύρνας

λιγατοῦρα, LIGATURA: CER 412,22: δίδωσιν αὐτοῖς λιγατούρας [Ἀναγόρευσις Λέοντος] SCHOL πρεσβευτικός REISKE IN COMM

λιμβός, LIMBUS: LYD MAG 169,12: ἐν δὲ ταῖς εὐωχίαις λιμβοῖς (πορφυροῖ δέ εἰσι τρίβωνες, ποδήρεις, μαιανδρίαίς γραμμαῖς, ἐπὶ τῶν ὤμων χρυσοῖς τουβαλαμέντοις οἰοῖται σωληνωτοῖς ὑφάσμασι διαλάμποντες)

λιμενάριον, LIMINARIUS: CHRON PASCH 324 α

λιμιτάνεος, LIMITANEUS: PROK HIST ARC 24,12: οἱ Ῥωμαίων βεβασιλευκότες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, [καὶ] κατὰ τὴν ἐφάν μάλιστα μοῖραν ταύτη τὰς ἐφόδους Περσῶν τε καὶ Σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὗσπερ λιμιταναίους ἐκάλουν MAL 308,19: ἔκτισεν ... κάστρα ... τάξας ἐν αὐτοῖς στρατιώτας λιμιτανέους 426,3: μετὰ τῶν λιμιτανέων SUID III 272,7: 549 Λιμιταναῖοι: οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὀρίων τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ κατὰ τὴν ἐφάν μάλιστα μοῖραν, ταύτη τὰς ἐφόδους Περσῶν τε καὶ Σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὗσπερ λιμιταναίους ἐκάλουν....

λιμίτατος, LIMITATUS: SUID III 272,7: 549 Λιμιταναῖοι ... λιμίτατος ἀγρός ἐστι κατὰ Ῥωμαίους ὁ ἀπὸ πολεμίων ληφθεῖς

λίμιτον, LIMES: MAL 30,23: ἐπολέμουν ἐπὶ τὸ λίμιτον 139,9: εἰς τὸ Σαρακηνικὸν λίμιτον 143,12 206,12 231,1 296,5 (διὰ τοῦ λιμίτου Χαλκίδος) 297,2 302,22 (ἐτείχισε ἐν τῷ λιμίτῳ κάστρον) 308,17,22 426,1 434,21 (εἰς τὸ ἐνδοτέρου λίμιτον) 445,6 (διὰ τοῦ ἐξωτέρου λιμίτου ἔφυγον) 463,7 THEOPH 174,14: εἰς τὸ λίμιτον τὸ ἐξώτερον 178,15: διὰ τοῦ ἐξωτέρου λιμίτου 179,17 CHRON PASCH 77,9 504,18: λίμιτον

λινάριον, LINARIUS, LINEA: CER 677,10: ἀντὶ λιναρίου χιλιάδων ζ´ 658,13: περὶ τοῦ ἐτοιμασθῆναι λινάριον λόγῳ τῶν προπύρων καὶ καλαφατήσεως χιλιάδας ι´ 673,5: λινάριον λίτραι χιλιάδες η´

λινοβένετος (λινοῦς, βένετος): CER 465,17-18 487,6: πιλωτὰ λινοβένετα

λινοῦς, LINEUS, LINEA: CER 721,6: ἡ τῶν νηυσιαρίων ἀξία ... ἦς βραβεῖον, καμίσιον λινοῦν ὑποβλαττωμένον σχήματι φιαλίου (PHIL 125,23)

- λιτιγάτωρ, LITIGATOR: LYD MAG 205,13: τῷ λιτιγάτωρι (οἶονεὶ δίκης ἔνεκα παραφυλάττοντι)
- λίτουον, LITUUS: LYD MENS 85,7: αὐτός τε ἱερατικὴν σάλπιγγα ἀναλαβὼν (λίτουον δ' αὐτὴν πατριῶς Ῥωμαίοις ἔθος καλεῖν, ἀπὸ τῆς λιτῆς) ...
- λογγίνος, LONGINUS: DE THEM PRAEF 25: λογγίνους γὰρ ἔλεγον τοὺς χιλιάρχους CF. PERTUSI 113, BHG 988-990: LONGINUS CENTURIO
- λόγγος, LONGUS: I GEN 116,14: λόγγη γὰρ παρὰ Λογγιβάρβοις τὸ μέγα, βάρβα δὲ τὸ γένειον
- LOCO: CER 701,14
- λοῦκος, LUCUS: LYD MENS 4,6: Λουκανίαν τὴν ἀλσωδεστάτην· τὸ γὰρ ἄλσος κατὰ στέρησιν λοῦκον οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι, παρὰ τὸ ἀφεγγές, ὡς ἄξυλον τὴν ὕλην
- λουπέρκαλ, LUPERCALIA: CER 364,8: περὶ τοῦ μακελλαρικοῦ ἵπποδρομίου τοῦ λεγομένου λουπέρκαλ (λουπερκ MS: λουπέρκαλ REISKE, λουπέρκαλ, λουπερκαλίου, λουπερκαλίων VOGT II, 172-173)
- λουπέρκοι, LUPERCI: LYD MENS 62,2: Ἀνύσιος δὲ ἐν τῷ περὶ μηνῶν Φεβρουῶν τὸν καταχθόνιον εἶναι τῇ Θούσκων φωνῇ λέγει, καὶ θεραπεύεσθαι πρὸς τῶν Λουπερκῶν ὑπὲρ ἐπιδόσεως τῶν καρπῶν
- λουπῖνον, LUPINUS: THEOPH 419,27: ὥστε πραθῆναι τὸν μόδιον τῆς κριθῆς νομισμάτων ἰβ' ... τοῦ δὲ κέγκρου καὶ τοῦ λουπίνου νομισμάτων ἠ'
- λοῦστρον, LUSTRUM: LYD MENS 39,21: εἰς τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς λοῦστρον τουτέστιν εἰς τὴν πενταετηρίδα
- λωρικᾶτος, LORICATUS: THEOPH 185,7: λωρικάτοι 387,22: λωρικάτους Σαρακηνοὺς 396,5: ἐχόντων ἀνὰ ρ' λωρικᾶτων πρὸς τὸ ταῦτα φυλάττειν
- λωρίκιον, LORICA: THEOPH 319,7-16: ἐπῆραν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τῶν Περσῶν βάνδα κη' ... καὶ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς ἔλαβον τὰ λωρίκια αὐτῶν ... καὶ τὸ λωρίκιον αὐτοῦ ὀλόχρυσον ἔλαβον 387,15: οἱ Ἀγαρηνοί, φορέσαντες τὰ λωρίκια καὶ τὰ κατάφρακτα αὐτῶν SCRIPT INC 339,8 CER 458,12: λωρίκιον 670,8 669,17 670,9 669,16: λωρίκια ψιλὰ ... κοινὰ
- λωρίον, LORUM: MAL 89,7 CER 576,4: οἱ τῆς μεγάλης ἐταιρείας Μακεδόνες ... φοροῦντες σπαθία ζωστικά καὶ ἀργυρᾶ μετὰ καὶ λωρίων διαχρυσῶν καὶ ἀργυρῶν
- λῶρος, LORUM: LYD MAG 166,18: λῶρος ἄνωθεν· οὕτω δὲ τὴν χρυσήλατον ἐπωμίδα Ῥωμαίοις ἀρέσκει καλεῖν THEOPH 378,10: ἐξάγκωνα δήσαντες καὶ εἰς χελανδίου λῶρους προσδήσαντες (E CONIECTURA DE BOOR) CER 62,12 65,9 68,6 69,25 258,18-259,9 259,10 264,17 265,13 268,5 577,16-17: τὸν λῶρον 641,8: λῶροι χρυσοῦφανται 641,9,9: τῶν λῶρων 722,19 766,6: τοῖς

λώροις 187,21,22 221,20,21 574,7,15 591,3,6 629,9 637,15,18 638,18
766,20: τοὺς λώρους EP XIV,1: λῶρον

λωροτόμοι (λῶρος, τέμνω): EP XIV: περὶ τῶν λωροτόμων

μάγγιψ, V. μάγκιψ

μαγγίπιον, V. μαγκίπιον

μαγγλάβιον, μαγκλάβιον, MANUS, CLAVUS (SOPHOCLES): G MON 834,24: ἔτυψε
μαγγλάβια 804,13: τοῖς προσήκουσι μαγγλαβίοις LEO GR 223,16:
μαγγλαίοις DAI 51,61: ἡνίκα παρὰ τὸ δέον εὕρισκέν τινα ἢ ἐργαζόμενον ἢ
τινα ἀδικοῦντα ἢ εἰς τὴν ἰδίαν δουλείαν βαγεύοντα, τοῦτον διὰ μαγγλαβίων
σφοδρῶν ἐπεξήρχετο CER 20,25-21,1 25,23-24 77,18-19 123,5 127,2
136,19 148,9 152,18 174,24 175,3 546,12 548,20 562,15 732,19 736,10
785,10: οἱ τοῦ μαγ(γ)λαβίου 524,3: τὸ μαγλάβιον (USP 57,21 63,9 PHIL
147,19 155,23 227,18)

μαγ(γ)λαβίτης (μαγ(γ)λάβιον): G MON 831,16-17 LEO GR 245,14 DAI 46,51,140,
144 51,73,130: προτοσπαθάριος καὶ μαγλαβίτης CER 519,7: μαγλαβίτου
82,12-13 520,5 554,1 556,14 557,17 560,18 576,1 733,21 735,2-3
785,15-16 786,8: οἱ μαγλαβίται 22,21 72,10-11 88,22-23 147,16
309,6,25-26 347,8 518,16 520,3 545,18 548,18-19 551,17 553,18 562,21
567,4 789,3: μαγλαβιτῶν 607,13: μαγλαβίταις 576,2 753,22 764,6 765,4
784,19: τοὺς μαγλαβίτας (PHIL 149,18 151,27 183,30 199,4,22 227,4
233,11 SCOR 273,31)

μαγίστερ, MAGISTER: SUID III 304,21: 8 Μαγίστερ: διδάσκαλε III 305,14-16:
Μαγίστερ: διδάσκαλε

μαγιστέριον, MAGISTERIUM: LYD MAG 176,6: τῆς ἐκ τῶν ὄπλων ἰσχύος
ἀφαιρεῖται τὴν ἀρχὴν, εἶτα τῆς τῶν λεγομένων φαβρικῶν ... καὶ πάσης ἐτέρας
δι' ὧν τὸ λεγόμενον συνέστη μαγιστέριον 233,19: μαγιστήριον

μαγιστέριος, MAGIST(E)R(I)ALIS: THEOPH SIM 75,9: ἐντεῦθεν καὶ Θεόδωρος, ὄν
Ζητουνόμιον ἀπεκάλουν Βυζάντιοι, ὁ καὶ τὴν παρὰ Ῥωμαίοις μαγιστερίαν
διανύσας ἀρχὴν, ἕκαθεν τὸ γένος ἐφέρετο (SC. Σολαχῶν) 141, 17: Θεόδωρον
τε τῆ μαγιστερία ἀρχῆ παρὰ Ῥωμαίοις τιμώμενόν τε καὶ γεραιρόμενον SUID
III 305,14-15,15-16: 16 Μαγίστερ διδάσκαλε. προβάλλεται δὲ καὶ Θεόδωρον
τῆ μαγιστερία ἀρχῆ, παρὰ Ῥωμαίοις τιμώμενόν τε καὶ γεραιρόμενον. τῆ
μαγιστερία ἀρχῆ

μαγιστράτον, MAGISTRATUS: DAI 46,52: δεδωκῶς αὐτῷ καὶ ἰμάτιον μαγιστράτου
πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸν Κουρκένιον τὸν Ἴβηρα μάγιστρον 46,88: ἐξαιτούμενον
τὸ κουροπαλατίκιν ἢ τὸ μαγιστράτον 46,122: ἀπεδέξατο τὸ μαγιστράτον καὶ
εὐφήμησεν τὸν βασιλέα

μαγιστράτος (μάγιστρος): CER 585,6: τὰ μαγιστράτα στιχάρια

μαγιστριανός, MAGISTRIANUS: LYD MAG 190,3 199,23 207,3 217,7-8: τῶν
μαγιστριανῶν MAL 374,9,17: μαγιστριανοῦ 459,21: μαγιστριανόν 471,12:
μαγιστριανοῦ THEOPH 156,1 244,16 286,10 363,12 LEO GR 141,24:
μαγιστριανός DAI 22,15,17 CER 400,16-17 498,3 398,17 SUID III 305,17:
17 Μαγιστριανός: ὁ κανστρίσιος Ουράνιος ὁ καθωσιωμένος μαγιστριανός
γράμματα ἀποδέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ

μαγίστριον, MAGISTERIUM: THEOPH 137,7: παύει τὸν Λογγῖνον τοῦ μαγιστρίου,
V. μαγιστέριον

μαγίστρισα, MAGISTRA: CER 67,15: μαγιστρίσας 596,1: μαγίστρισαι

μάγιστρος, MAGISTER: PASSIM LYD MAG 12,4: πάντων δὲ σχεδὸν ἐναλλαγέντων
διέμεινε τὸ τοῦ λεγομένου μάγιστρο φρόντισμα 189,3: τὸ γὰρ μάγιστρος
ὄφρικίων ὄνομα οὐδὲν ἦττον ἡγούμενον τῶν αὐλικῶν καταλόγων σημαίνει
... ἐν οἷς ἢ τε ἱππικὴ καὶ ἢ πεζομάχος δύναμις τῆς βασιλείας θεωρεῖται, εἰς
μυρίους συναγομένη πολεμιστὰς 189,11: καὶ ὅστις μὲν οὖν ὠνομάσθη τὴν
ἀρχὴν μάγιστρος, οὐκ ἔχω λέγειν τῆς ἱστορίας σιγῶσης 194,7: τὸν μὲν
Κωνσταντιανὸν τὸν δὲ μάγιστρον τοῦ κήνσου ἐπιφημίσας, οἷονεὶ ἄρχοντα
τῶν ἀρχετύπων συμβολαίων PROK BELLA I,8,2: καὶ τῶν ἐν παλατίῳ
ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ (μάγιστρον τὴν ἀρχὴν καλεῖν Ῥωμαῖοι
νενομίκασιν) I,11,25: Μεβόδης, (PERSA) τὴν τοῦ μάγιστρο ἔχων ἀρχὴν ...
PROK HIST ARC 25,3: οἱ τῆ τοῦ μάγιστρο καλουμένου ἀρχῆ ὑπουργοῦσι
MEN 16,29: καὶ ὁ λεγόμενος παρὰ Ῥωμαίοις μάγιστρος 108,1: τῷ παρὰ
Πέρσαις μάγιστρῳ MAL 329,20: Ἀνατόλιον μ. 355,16: Οὐαλέριον μ. κλπ.
κλπ. THEOPH SIM 151,4: Ὀρμίσδας ... αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου
προεστῆσατο Φεροχάνην τὸν Πέρσον: τὸ ὄνομα τὴν τοῦ μάγιστρο ἀξίαν τῆ
Ῥωμαϊκῆ ἐνσημαίνεται γλώττῃ CHRON PASCH, S SOPH, THEOPH, THEOPH
CONT, SCRIPT INC, I GEN, LEO DIAC, SYM MAG, LEO GR, THEOD DIAC, DAI,
PATR CONST, EPIST CER (USP PHIL BEN SCOR), SUID (SINE DEFINITIONE)

μαγίστωρ, V. μαίστωρ

μαγκέλλοι, V. μάκελ, μακελάριος

μαγκίπιον, MANCIPIUM: CHRON PASCH 629,2: ἔκτισε δὲ ἔνδον τοῦ παλατίου
μαγκίπια καὶ ὄρια εἰς τὸ ἀποτίθεσθαι σῖτον THEOPH 74,3: καὶ τὰ γινόμενα ἐν
τοῖς μαγκιπίοις ἄτοπα κατὰ τῶν ἐμπιπτόντων ξένων καὶ ἀποκλειομένων ἕως
γῆρους ἐν τοῖς μύλωσιν 234,23: οἱ δῆμοι ἤρπασαν τοὺς ἄρτους αἰφνίδιον ἐκ
τῶν ἀρτοποιῶν καὶ μαγκιπίων, καὶ ... οὐχ εὐρίσκετο ἄρτος ἐν πάσῃ τῇ πόλει
EP XVIII T., 3: Περὶ τῶν ἀρτοποιῶν καὶ μαγκίπων ... Οἱ ἀρτοποιοὶ ἐχέτωσαν
τὰ τούτων μαγκίπια (μαγγίπια MS) SUID I 369,27: 4050 Ἀρτοποιεῖον: τὸ
μαγκυπεῖον, ἐν ᾧ οἱ ἄρτοι γίνονται

μάγκιψ, MANCEPS: LYD MAG 200,4: μεθ' οὗς μάγκιπες, οἱ τοῦ δημόδου καὶ
ἀνδραποδώδου ἄρτου δημιουργοὶ LYD MENS 69,16: οἱ δὲ μάγγιπες, οἷονεὶ

τεχνῖται τοῦ ἀνδραποδώδους ἄρτου, ἔπεμπον τοῖς ἐν λόγῳ Ῥωμυλίας ἀννώνας EP XVIII T.: Περὶ τῶν ἀρτοποιῶν καὶ μαγκίπων (μαγγίπων MS)

μαῖος, MAIUS: LYD MENS 7,13: καλανδῶν Μαΐου 35,2: Μάιος 87,16: Μάιον δὲ μῆνα ἐκ τῆς ἐκείνων τιμῆς ὠνόμασαν, πατρίως καλοῦντες τὴν τιμῆν. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Μαΐας τῆς Ἄτλαντος τῆς Ἑρμοῦ ἀξιοῦντες ὀνομασθῆναι τὸν Μάιον πρὸς ἕτερον βλέποντες οὕτω φασίν, ἀλλὰ μὴν καὶ διὰ τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα ἱερωθῆναι λέγεται κλπ. G SYNK 8,12,18 11,12,14 14,3 SUID I 368,11: 4031 Ἀρτεμῖσιος: παρὰ Μακεδόσιν ὁ Μάιος CHRON PASCH 726,16: μηνὶ ἀρτεμισίῳ κατὰ Ῥωμαίους μάϊῳ CER 776,9: τοῦ Μαΐου μηνός 392,11: τῶν καλανδῶν Μαΐων

μαῖουμᾶς, MAIUMA,-AE: LYD MENS 91,7: μαῖουμίζειν τὸ ἐορτάζειν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ μαῖουμᾶν MAL 285,2: ὁμοίως δὲ καὶ εἰς λόγον σκηνικῆς ἐορτῆς νυκτερινῆς ἐπιτελουμένης κατὰ ἔτη γ', τῶν λεγομένων Ὀργίων, ὅπερ ἐστὶ μυστηρίων Διονύσου καὶ Ἀφροδίτης, τουτέστι τοῦ λεγομένου Μαῖουμᾶ διὰ τὸ ἐν τῷ μαίῳ τῷ καὶ ἀρτεμισίῳ μηνὶ ἐπιτελεῖσθαι τὴν αὐτὴν ἐορτὴν, ἀφώρισε (SC. Κόμμοδος) φανεράν χρυσίου ποσότητα λόγῳ λαμπάδων καὶ κανδήλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν προχωρούντων ἐπὶ τὴν πανήγυριν τῶν λ' ἡμέρων τερπνῶν παννυχίδων. περὶ ἧς νυκτερινῆς ἐορτῆς μέμνηται Βεργίλιος ὁ σοφώτατος Ῥωμαίων ποιητῆς ἐν τῷ δ' αὐτοῦ λόγῳ, τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώσσῃ ἐκθέμενος ταῦτα: τριετηρικὰ Βάκχῳ ὄργια νοκτούρνους κουὲ βοκάτ κλάμωρε Κιθαιρών· ὅ ἐστι τῇ Ἑλληνίδι γλώσσῃ τῷ τριετηρικῷ ἔτει, ὅτε ὁ Διόνυσος <καλεῖ> ἐν νυκτὶ τῇ φωνῇ τὴν ἐορτὴν τῶν ὄργιων ἐν τῷ Κιθαιρωνίῳ ὄρει. THEOPH 451,26: ὁ δὲ βασιλεὺς (SC. Λέων) ποιήσας Μαῖουμᾶν ἐν Σοφianaῖς ἐκάθισεν ἐπὶ σένζου μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐθριάμβευσαν οἱ στρατηγοὶ τὰ εἰνίκια SUID III 308,31: 47 Μαῖουμᾶς: πανήγυρις ἦγετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάιον μῆνα

μαῖουμίζειν, V. μαῖουμᾶς

μαῖστωρ, MAGISTER: S SOPH 91,3: μαῖστωρ 82,13,15: ὑπῆρχον δὲ τεχνῖται μαῖστωρες ἑκατόν ... οἱ μὲν πεντήκοντα μαῖστωρες μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν τὸ δεξιὸν μέρος ἠκοδόμουν, οἱ δὲ ἕτεροι πεντήκοντα ὁμοίως τὸ εὐώνυμον μέρος THEOPH 184,3: καὶ εὐθὺς συνέβη γενέσθαι ὑπὸ τινων μαῖστώρων πρόφασιν δημοτικῆς ταραχῆς τρόπῳ τοιῶδε: PATR CONST 284,12: τὸ δὲ εἰρημένον μαῖστωρα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸν Ἰγνάτιον CF. DARROUZÈS 574, R 34) CER 27,8,10 272,18 355,6 381,9,16: μαῖστωρ τοῦ μέρους τῶν Πρασίνων SIVE τῶν Βενέτων 27,10 33,22-23 73,20 98,8 181,24-25 311,22 333,11 383,3,8, 13,18,21 384,2: οἱ ... μαῖστωρες 383,14: τῶν μαῖστώρων 339,23: τοὺς μαῖστωρας 383,16: τοὺς τῶν δύο μερῶν μαῖστωρας

μάκελ, MACELLARIUS: LEO GR 113,11: μάκελ δὲ λέγεται Ῥωμαῖστί ὁ φονεὺς

μακελάριος, MACELLARIUS: EP XV TIT., 1-3,6: μακελαρίων, μακελάριοι

μακελλαρικός (μακελάριος): CER 364,8: μακελλαρικοῦ ἵπποδρομίου 367,13: εἰς τὸ μακελλαρικὸν ἵπποδρόμιον V. λουπέркаλ

μακρόκενσον (πρόκενσος): DAI 51,37: εἰς μακρόκενσα ἀπήει ὁ ... βασιλεὺς, οἷον εἰς Νικομήδειαν, εἰς τὸν Ὀλυμπον ...

μανδᾶτον, MANDATUM: MAL 108,10: ἀπέλευσαν κατὰ τὰ ἴδια μανδᾶτα πρῶτον εἰς τὴν Αὐλίδα χώραν 178,4: δοὺς ὁ Ῥῶμος μανδᾶτα λάθρα 352,3: ἐπεμψεν αὐτοῖς μανδᾶτα 474,12: δεδωκότες ἑαυτοῖς μανδᾶτα ἐκ τοῦ λέγειν “Νίκα” 475,14: προσεφώνησεν ... μανδᾶτα CHRON PASCH 210,17: δεδωκὼς μανδᾶτα λάθρα THEOPH 243,5: ἔπεμψεν μανδᾶτα 249,26 447,10: ἐδέξατο μανδᾶτον ὁ βασιλεὺς ἀπὸ Βουλγαρίας ἐκ τῶν κρυπτῶν φίλων αὐτοῦ ΝΙΚ 223,15 225,9,25 CER 388,4 393,18 396,17 404,1 404,4 449,7 557,5 615,18 617,9 620,20 657,11 660,12 699,9: μανδᾶτα (μανδᾶτα δίδοται) 390,5 399,4: μανδᾶτων

μανδάτωρ, MANDATOR: THEOPH 182,3: 183,26 (Ἄκτα διὰ Καλοπόδιον) CER 81,20-21 87,12 99,6,26 193,16 301,1 490,2 632,15 667,15 692,7 699,5 507,17 708,16 718,18 736,12 737,4 770,5: βασιλικοὶ μανδάτωρες 789,10 789,17: μανδατόρων (USP 63,7 PHIL 91,3 117,24 155,15 157,6 207,3 227,8,23 233,17,24) CER 718,9 738,11: μανδάτορες 578,10: μανδάτωρες 746,20: μανδάτορας ... τὸν ἀριθμὸν (PHIL 115,32 159,34 173,29 PHIL 121,26: μ. τοῦ βεστιαρίου) 718,15: μ. τοῦ δρόμου (PHIL 117,18) 717,7 746,20: τῶν ἐξκουβίτων (PHIL 113,7 159,33 173,15) 716,19: τῶν θεμάτων (PHIL 111,5) 719,2 747,10: τῶν ἱκανάτων (PHIL 119,11 175,10) 719,4-5 738,16 753,3: μ. τῶν νουμέρων (PHIL 119,19 183,12) 718,11-12 750, 10: τοῦ πλοίου (PHIL 117,9 179,15) 698,18: τῶν σεκρέτων πάντων 718,5: τοῦ στρατιωτικοῦ (PHIL 115,20) 738,5 745,11-12: τῶν σχολῶν (PHIL 111,17 159,24 171,27) 719,9 738,16-17: τῶν τειχέων (PHIL 121,1 161,10 183,12) 804,8: Βενέτων 804,8: Πρασίνων

μανδατόρισσαι (μανδάτωρ): CER 203,22: βασιλικαὶ μανδατόρισσαι

μανδίλιον, MANTELE, MANTILE,-IS, MANTELUM,-LIUM: CER 465,11: μεσάλια καὶ μανδίλια τὰ ἀρκοῦντα τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ SUID IV 802,8: 254 χειρόμακτρον: ὁ παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖται μανδήλιον V. μαντίλιον

μανδίον, V. μαντίον

μάνικα, MANICAE: LYD MAG 134,11: περιχερίδας ἔχοντες (μάνικας αὐτὰς ἐκεῖνοι λέγουσι, τοὺς δὲ τοιοῦτους χιτῶνας παραγαύδας τὸ πλῆθος οἶδεν ὀνομάζειν)

μανικᾶτος, MANICATUS: CER 473,9: ἱμάτια ... μανιακάτα

μανικέλ(λ)ιον, MANICELLA: CER 505,14-15: ὁ δὲ καῖσαρ ἐφόρεσεν χρυσοῦν κλιβάνιον σὺν μανικελίων καὶ ποδοπέλλων καὶ αὐτῶν χρυσῶν

μανίκιον, MANICAE: THEOPH 391,1: πάντες οἱ πολεμεῖν βουλόμενοι τὰ μανίκια τῆς δεξιᾶς αὐτῶν χειρὸς κατέβαψαν DAI 37,56: τὰ γὰρ ἱμάτια αὐτῶν (SC. τῶν

Πατζινάκων) εἰσιν κόντουρα μέχρι γονάτων καὶ τὰ μανίκια ἀπὸ τῶν βραχιόνων ἀποκεκομμένα, ὡς δῆθεν ἐκ τούτου δεικνύντες, ὅτι ἀπὸ τῶν ἰδίων καὶ ὁμοφύλων ἀπεκόπησαν (SC. τῶν Οὐζῶν)

μανίπλοι, MANIPLI: LYD MAG 128,3: Πάτερος ὁ Ῥωμαῖος ... φησὶν ... ὡς εἶναι τοὺς πάντας ἑκατοντάρχους λ'. καὶ τοσοῦτους δὲ μανιπλοῦς, οἰοεὶ σημειοφόρους

μανουάλιον, MANUALE: S SOPH 101,5,7: ἐποίησε καὶ μανουάλια δύο ὀλόχρυσα διὰ λίθων σὺν μεγίστοις μαργαριταρίοις, ἃ καὶ ἀπετιμήθησαν χρυσοῦ κεντηνάρια ε'. καὶ ἕτερα μανουάλια β' ὀλόκρυα γλυπτὰ παμμεγέθη (μενάλια, μανάλια MSS) CER 75,3: ἄπτε κηροῦς ὁ βασιλεὺς, καὶ προσκυνεῖ τὸν τίμιον σταυρόν, καὶ προσκυνήσας ἐπιδίδωσι τοὺς κηροῦς τῷ πραιποσίτῳ, κάκεϊνος τῷ τῆς καταστάσεως, καὶ πήγγυσιν αὐτοὺς ὁ τῆς καταστάσεως ἐν τοῖς τῆς λιτῆς μανουαλίοις 75,12 165,6,16: πήγγυσιν αὐτὰ ἐν τοῖς μανουαλίοις τῆς λιτῆς

μαντίλιον, MANTILE: THEOPH 470,13: ὁ δὲ βασιλεὺς βαλὼν καβαλλίνας ἀλόγου εἰς μανδήλιον ἔπεμψεν αὐτῷ (μανδήλιον, μανδήλην, μανδεῖλιν) LEO GR 199,6 V. μανδίλιον

μαντίον, MANTELLUM,-I: LYD MAG 178,20: ὁ δὲ μανδύης γλαμύδος εἰδὸς ἐστὶ, τὸ παρὰ τῷ πλήθει μαντίον λεγόμενον, μὴ πλέον ἄχρι γονάτων ἐξ ὧμων ἠρτημένον MAL 421,20: εἰσηλθεν ἐν ἐκκλησίᾳ μετὰ πορφύρου μαντίου (THURN μανδύου) κλαίων (Ιουστίνος) CER 495,8: ὁ μὲν τριβοῦνος πραισεντάλιος ... ἀπαντᾷ μετὰ μαντίου, ἦτοι σαγίου, ρουσέου εὐθὺς μετὰ τὸ κατάβα τοῦ Ῥηγίου 529,11: ἐπιδίδει αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τὸ χρυσοπερίκλειστον μαντίον, καὶ περιβάλλεται αὐτὸ παρὰ τοῦ πραιποσίτου 529,16: καὶ τὸ μαντίον καὶ τὸ μαφόριον ὁ πραιπόσιτος ἐπιδίδει τὸν βασιλέα 581,4: ὁ τάων, τὸ αὐγουστιακὸν μανδίον τοῦ διαιταρικού

μαξιλάριος, MAXILLARIS: CER 352,16 799,20 804,17

μαξιλάριον, MAXILLARIS,-E: CER 672,7-8: μαξιλάρια

μαξιλλοπλουμάκιον, MAXILLA, PLUMACIUM: LYD MAG 251,20

μάππα, MAPPA: LYD MAG 145,2: καὶ ἐκμαγεῖον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀπὸ λίνου λευκόν, τὰ ἐπίσημα τῶν ὑπάτων ἦν (μάππαν καὶ φακιόλην ἐπιχωρίως ὠνόμασαν, ὅτι φακίης κατ' αὐτοὺς ἢ ὄψις λέγεται) MAL 412,13: μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ μάππαν ἐσφάγη ὁ αὐτὸς Βιταλιανὸς ἐν τῷ παλατίῳ

μαππάριος, MAPPARIUS: CHRON PASCH 701,9: ἐκαύθη εἰς τὸν Βοῦν καὶ ὁ μαππάριος καὶ ὁ ταξεώτης τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως CER 359,1: Ἄκτα κάμνοντος τοῦ μαππαρίου εἰς τὸ πεζόν 359,7: καὶ ὅταν ὑψώσει τὰς χεῖρας ὁ μαππάριος ...

Μαρίε, MARIA: CER 369,9: Δε Μαρίε βέργινε ...

- μαρκήσιος, MARCHENSIS: DAI 26,42: ἦλθον ἀπὸ Βεργώνιαν τρεῖς μαρκήσιοι πρὸς Πάπιαν τοῦ ἐκδιῶξαι τοὺς κρατοῦντας ... CER 661,17: λόγῳ τοῦ κόμητος καὶ μαρκησίου τοῦ αὐτοῦ ῥηγὸς (SC. Ἰταλίας) τοῦ πλησιάζοντος τὸ θέμα Λαγοβαρδίας
- μάρσιππον, MARSUPIUM, MARSII: PATR CONST 155,17: ὄθεν καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἰστώσι (SC. τοῦ Ἑρμοῦ) βαστάζοντα μάρσιππον
- μάρτιος, MARTIUS: LYD MENS 7,18: Ἀρχὴν δὲ ἐνιαυτοῦ δίδωσι Ῥωμύλος τὸν Μάρτιον μῆνα πρὸς τιμὴν Ἄρεος 77,19: τὸν Ἄρεος μῆνα (οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ Μάρτιος) 109,8: ὄθεν καὶ ζεφυρίτης ὁ Μάρτιος, ὥσπερ ... σεμεντίλιος ὁ Ὀκτώβριος ἀπὸ τοῦ σπόρου 64,9: καλανδῶν Μαρτίων 70,3: νωνῶν Μαρτίων 71,12: νόναις Μαρτίαις κτλ. κτλ. CHRON PASCH 205,15: καλέσας καὶ τῶν μῆνα μάρτιον, πρῶην λεγόμενον πρῖμον, ὅπερ ἐρμηνεύεται Ἄρεως 699,9: μηνὶ δύστρω, κατὰ Ῥωμαίους μαρτίῳ κ'... SUID II 154,12: 1705 Δύστρος: ὁ Μάρτιος μῆν . παρὰ Μακεδόσιν
- μαστρομίλης, MAGISTER MILITUM: DAI 27,69: μαστρομίλης ἐρμηνεύεται τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ „κατεπάνω τοῦ στρατοῦ” (μαστρομήλης MS P) CER 690,23 SCHOL. AD 690,5: δοῦξ Νεαπόλεως μαστρομίλης καλεῖται
- ματρίκιον, MATRIX: LYD MENS 11,4: τὰ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὀνόματα ἐπὶ σανίδος ἀπεγράφετο· λέγεται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ματρίκιον τὸ πλατὺ καὶ παχὺ ξύλον NIK 189,5: ἐν ματρικίοις ἀπογράφεσθαι SUID III 337,9: 287 Ματρίκιον
- ματρικουλάριος, MATRICULARIUS: LYD MAG 260,12: τὸ λεγομένῳ ματρικουλαρίῳ (ἀντὶ τοῦ τῶν καταλόγων φύλακι) 261,13: ματρικουλαρίων
- μάτριξ, MATRIX: LYD MAG 196,9: μάτρικες (ἀντὶ τοῦ ἀπογραφῆ τῶν καταλόγων) 228,13: ὡς αἱ παλαιαὶ διδάσκουσα μάτρικες
- ματρῶνα, MATRONA: LYD MENS 40,6: ματρῶνας, τουτέστι τὰς εὐγενίδας 64,9-10: αἱ δὲ σόφρονες γυναῖκες (ματρῶνας δὲ αὐτὰς οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, οἱ δὲ Ἑλληνες οἰκοδεσποίνας) τοσοῦτον τῆς αἰδοῦς ἐφρόντιζον ...
- ματρωνίκιον, MATRONICIUM: LYD MENS 64,13: ἀλλὰ καὶ τόπους τινὰς ἡσυχίους ἐν τοῖς βαλανείοις ἔξω τοῦ πλήθους ἑαυταῖς ἀφορίζειν, οὗς ἔτι καὶ νῦν ματρωνίκα καλοῦσιν
- ματτιάριος, MATTIARI: CER 411,4: τριβοῦνος τῶν ματτιαρίων
- μέμβρανον, MEMBRANA: LYD MENS 11,14: τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς μέμβρανα 11,15: ἔτι καὶ νῦν Ῥωμαῖοι μέμβρανα Περγαμηνὰ καλοῦσιν CF. EPIST IX 36,36: μεμβράδες
- μεμοριάλιος, MEMORIALIS: LYD MAG 219,1-2: ἐπὶ τοὺς μεμοριαλίους τῆς αὐλῆς συνεῖδον ἐλθεῖν 260,20: τοῖς μεμοριαλίοις
- μενάλιον, μενουάλιον: EPIST I 1,30

μεναυλον, UENABULUM: THEOPH 221,3: ὡς κυνηγετοῦντες ... πελέκυάς τε βαστάζοντες καὶ μεναύλους DAI 26,33: δέδωκεν αὐτῷ μετὰ μεναύλου εἰς τὸν πόδα CER 669,20: ἐξόπλησις δρόμονος α' .. λογχοδρέπανα κ'. μεναύλια ρ'. ρικτάρια ρ'. τοξαρέας Ῥωμαίας ...

μενσάλιον ET μεσσάλιον, MENSALIS, MENSALIS: SYM MAG 661,8: ἀντὶ μεσσαλίου τῷ σκάμῳ ἐπέθετο τὸ σαβάνον αὐτῆς CER 465,10: μεσάλια καὶ μανδύλια τὰ ἀρκοῦντα τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ

μενσουράτωρ, MENSURATOR: I GEN 125,22: μηνσουράτωρ V. μινσουράτωρ

μένσωρ ET μήνσωρ, MENSOR: LYD MAG 457,14: μήνσορες, προμέτραι

μεσοσκούτελλον (MENSA, σκουτέλλιον): CER 582,17-13,22: ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ κοσμήτῃ τοῦ αὐτοῦ χρυσοτρικλίνου εἰς τοὺς ἐκεῖσε δαυγίτας ἐκρεμάσθησαν μινσούρια καὶ μεσοσκούτελλα ἀργυρᾶ μεγάλα ἀνάγλυφα ἐκ τῶν ἐναποκειμένων ἐν τῷ βεστιαρίῳ τοῦ Καριανοῦ ...

μεταπλικεύω (μετὰ, ἀπληκεύω): NIK 200,7 225,20 225,21

μητατινός (μητᾶτον): CER 462,8-9 λαμβάνει τὰ σ' σαγματοπασμαγάδια προσάπαξ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ φοσσάτου τὰ μητατινά

μητᾶτον, METATUM: THEOPH 72,21: ἐταράχθη ἡ πόλις διὰ τὰ μητᾶτα τοῦ στρατοῦ MAL 347,18: διὰ μιτᾶτα ταράξαντος τὴν πόλιν CER 158,1: ἐπὶ τὸ μητᾶτον ἀπὸ τοῦ τριγώνου (CF. VOGT I 163) 393,10: εἰσαγαγεῖν ἕκαστον εἰς τὸ ἴδιον μητᾶτον 393,12: καταλύουσιν ἐν τοῖς μητᾶτοις αὐτῶν 401,5: ἐτοιμάσαι μητᾶτα 401,12: προετοιμασθῆναι τὸ μητᾶτον αὐτοῦ (DE LEGATIONIBUS) 458,19: τῷ τῶν ἀγγελῶν λογοθέτῃ προστάσσει τοῦ δικαίαν διανομὴν τε καὶ ἐκθεσιν μετὰ φόβου θεοῦ ποιεῖσθαι καὶ πάσης εὐσεβείας καὶ ἀληθείας τοῖς τῆς Ἀσίας καὶ Φρυγίας μητᾶτοις κατὰ τὴν ἰσχύν τε καὶ δύναμιν ἐνὸς ἐκάστου μητᾶτου (20) 461,16: ὁμοῦ τὸ πᾶν διὰ τῶν ἀμφοτέρων, τῶν τε μητᾶτων τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν καὶ τῶν ξεναλίων, μολάρια φπε' 658,7: ἵνα λάβωσιν ἀπὸ τῶν μητᾶτων ἄλογα 718,20: διοικηταὶ τῶν μητᾶτων (PHIL 117,29)

μητατωρίκιον (μητατόριον): CER 109,23: διὰ τοῦ μητατωρικού, εἰσέρχεται ἐν τῷ κοιτῶνι 548,17: ἀνέρχονται μυστικῶς διὰ τοῦ ἐκεῖσε μητατωρικού ... εἰς τὰ κατηχούμενα 553,6: ἔξω τοῦ μητατωρικού ἀπέρχονται

μητατόριον, METATORIUS: S SOPH 104,1: καὶ Μητατόριον, ὅπερ ἐκεῖσε ἀνήγειρεν κοιτῶνα ὠραῖον διάχρυσον (μητατόρια R, κοιτατόριον Z) THEOPH CONT 376,4-5: ἐν τῷ μητατορίῳ ἔρριψαν 376,6 G MON 865,12 869,18-19 LEO GR 284,4: μιτατόριον CER 260,20 620,13 553,8 440,1: εἰς τὸ μητατόριον 155,21 158,24 160,3 160,8 167,2 κτλ. κτλ.

μητᾶτωρ, METATOR: LYD MAG 157,19: μητᾶτορες, χωρομέτραι

μιλιαρήσιον, MILIARENSIS: PASSIM LYD MENS 56,18: τὰ παρ' αὐτοῖς καλούμενα μιλιαρίσια 56,21: καὶ μιλιαρίσια ἀπὸ τῆς μιλιτίας οἰονεὶ τῆς στρατιᾶς

ὠνομάσθησαν. ὁ δὲ Δαρδάνιος ἐν τῷ περὶ σταθμῶν χιλίων ὀβολῶν λέγει πάλαι γενέσθαι τὸ μιλιαρίσιον, καὶ ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν ὀβολῶν οὕτως ὀνομασθῆναι MAL 432,10: μιλιαρίσια THEOPH SIM 214,27: τετρακισχιλίων τριακοσίων στατήρων μιλιαρίσιων 215,21: τὰ δὲ λοιπὰ μιλιαρίσια εἶναι τοῦ ἁγίου σου οἴκου (μηλιαρίσια V) S SOPH 84,4: μιλιαρίσια ἀργυρᾶ καθ' ἐκάστην ἐκομίζοντο ἐκ τοῦ παλατίου 86,1 97,12,14 THEOPH 303,3: χαράξας νομίσματά τε καὶ μιλιαρίσια πάμπολλα (μιλιαρήσια, μηλιαρήσια MSS) 412,19: ἀπαιτοῦσιν εἰς τὸν κανόνα κατὰ ὀλοκοτίνιν μιλιαρίσιν

μιλιάριον, MIL(L)IARIUM: LYD MENS 84,17: τοὺς γε μὴν σταθμοὺς μιλιάρια πατρίως ἐκάλουν ἀπὸ τῆς χιλιάδος τῶν βημάτων. ὅθεν καὶ μίλιτες οἱ στρατιῶται παρ' αὐτοῖς

μίλιον, MILLE, MILIA, MIL(L)IARIUM: PASSIM MAL 136,13: ἀπὸ μιλίων δύο τῆς θαλάσσης 202,10: ἀπὸ μιλίων δύο τῆς πόλεως Ἀντιοχείας THEOPH 387,16: ἠπλήκυσεν ἀπὸ ἡμίσεως μιλίου τοῦ φασάτου αὐτῶν 388,21: πορευθεὶς μίλια δέκα ἠπλήκυσεν 2) CHRON BREV 41,19,20: ἐν τῷ ὧρῳ Μιλίῳ Ἡλίου CER 32,5 63,8 74,44 84,6 106,21,24 156,6 164,13 168,1 185,16 270,23 376, 436,2 452,4 502,13,13 506,17 579,20

μίλιτες, MILITES: LYD MENS 84,18,20: ὅθεν καὶ μίλιτες οἱ στρατιῶται παρ' αὐτοῖς· χιλίους γὰρ ὑπασπιστάς ὁ Ῥωμύλος μόνους ἔταξε καὶ μίλιτας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκάλεσεν οἷον χιλίους, τὸ πρὶν σαβέλλιτας προσαγορευομένους V. μιλιάριον

μιλιτία, MILITIA: LYD MENS 56,21-22 v. Μιλιαρήσιον

μινσουράκιον (μινσούριον): CER 472,8: μινσουράκια ὀλόχρυσα β', ὀρθομίλια ὀλόχρυσα δύο

μινσουράτωρ, MENSURATOR: NIK 217,τ.: Περὶ τοῦ ἐνεδρεῦσαι κατὰ τῶν λεγομένων μινσουρατόρων 218,3: οἱ δὲ προτρέχοντες τοῦ λαοῦ τῶν πολεμίων καταλαβεῖν τὸν τόπον πρὸς τὸ εὐτρεπίσαι τὰ ἑαυτῶν ἄπληκτα ... οὓς μινσουράτορας εἴθισται Ῥωμαίοις καλεῖν, καὶ ἀσχολουμένων ἐν αὐτοῖς, ἐξελθέτωσαν κατ' αὐτῶν οἱ παρὰ σοῦ ἐν τῷ πρώτῳ λόχῳ πλησίον τοῦ ἀπλήκτου CER 244,17 245,15 465,1,5,8,13 467,4,17 487,5 788,21 (PHIL 233,7 SCOR 273,8)

μινσούριον, MISSORIUM: DE THEM I 37: ἐγένετο ... στρατηλάτης ... οὗτινός εἰσι τὰ ἀργυρᾶ μινσούρια τὰ ἀνάγλυφα, ἅπερ κεῖνται ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ, ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε CER 582,17,21 586,12 587,12 588,8

μίσσα ET μίνσα, MISSA ET DISMISSIO (MITTO, MISSUM): CHRON PASCH 624,2: ἔδωκεν εὐθέως μίσσας τοῖς τοῦ παλατίου, καὶ λέγει τοῖς συγκλητικοῖς, Ἀπέλθατε, ἕκαστος φυλάξει τὸν οἶκον αὐτοῦ (AN. 532) CER 95,1 97,3,16 90,13 (γίνονται) 124,18 159,17 161,16 160,8 175,24 177,16 183,10 205,3 (δίδονται) 263,3 293,4(γίνονται),10(δίδονται) 388,9 416,4 425,21 521,1

521,3 521,4 (ποίησον μίνσας),7(ποιῆσαι μ.) 525,9 550,10 616,22 (ἐδόθησαν μίνσαι) 701,16-17: μίνσαι (PHIL 181,17) 627,1 751,18

μισσεύω (μίσσα): THEOPH 237,20: ὡς κάθηται ἐν τῷ τρικλίνῳ ἐσπέρας πρὸ τοῦ μισεῦσαι, εἰσπηδήσαντες σφάζωσιν αὐτόν (μισεῦσαι, μισησεῦσαι MSS μισσεῦσαι)

μίσσοις ET μίνσος, MISSUS: 1) CER 96,1,2,4 585,14 748,1 (ἐν τῷ δευτέρῳ μίνσῳ τῆς τραπέζης) 748,12 (προσέχειν τὸν τοῦ ὀπτομίνσου μίνσον) 751,8 (μίνσου τῶν δουλικίων) 755,15 758,11 760,13 767,22 767,17: μίνσος 371,18: μίσσος (PHIL 163,17 165,1 177,9 181,6 187,5 189,26 193,11 203,19,35: μίνσος)

μοδίολον ET μοδιόλος, MODIOLUS,-UM: THEOPH CONT 18,16: Βάρκα, οὕτω δὴ τὸ τοῦ Λέοντος καλέσασα γύναιον, τῇ κεφαλῇ ἐπίθοιτο τὸ μοδίολον I GEN 6,14: ἐὰν ἡ τοῦ τυράννου σύζυγος Λέοντος περιβάλοιτο τὸν μοδίολον CER 414,17: προσφέρει δὲ αὐτῷ ... μοδίολον χρυσοῦν (τῷ Λέοντι) 432,15: προσήγαγον αὐτῷ (SC. τῷ Λέοντι τῷ μικρῷ) μοδίολον (ἦτοι στέφανον) χρυσοῦν κατὰ τὸ ἔθος

μόδιος ET μόδιον, MODIUS, MODIUM: PASSIM THEOPH 29,19: λιμὸς ἐγένετο ... ὥστε ...γενέσθαι δὲ τὸν μόδιον τοῦ σίτου ὑ' ἀργυρίων 29.23: ἡ δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησία ἐλάμβανε σίτου μόδιους τρισμυρίους ἑξακισχιλίους κτλ. SUID IV 329.22: 149 Σάτα: μέτρον Ἑβραϊκὸν δηλοῖ δὲ μόδιον ὑπερπεληρωμένον, ὡς εἶναι μόδιον ἓνα καὶ ἡμισυν CHRON BREV 27,10-13: Ὠρεῖω, ὃ τίνες καλοῦσι Μόδιον· ἦν δὲ κακούμενον ὠρολόγιον, ἔνθα νῦν ἴστανται κίονες καὶ ἀγῖς πρὸς τὸν οἶκον τὸν νῦν λεγόμενον Κρατεροῦ· ἔνθα ἴστανται καὶ μόδιος χαλκοῦς 28,6: τοῦτο τὸ κουμούλιον μόδιον νομοθετήσαντος ... ἐν τῷ καταγωγίῳ Μοδίῳ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἀπώλεσεν PATR CONST 179,1,2,3,7,8,10: Περὶ τοῦ Μοδίου καὶ τῶν χειρῶν. Ὅτι τὸ λεγόμενον Μόδιον ὠρολογεῖον ἦν, ἡγουν τὸ ἕξαμον τοῦ Μοδίου ... Ὠρίσθη δὲ τὸ μόδιον κούμουλον πιπράσκεθαι· εἰς δὲ τῶν ἐμπόρων πέπρακέ τι τὸ μόδιον ῥῆγλον· γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐχειροκόπησεν αὐτοῦ τὰς δύο χεῖρας καὶ ἔστησεν ὀρθᾶσθαι, ὁμοίως καὶ τὸ μόδιον· ἐχρημάτισεν δὲ ὠρολογεῖον 202,17 SUID III 616,16: 177 Ὠρεῖον: τὸ ταμείον... CF. CHRON BREV 27,10-13 CER 83,23,24 106,15,17: Μόδιον 480,16 695,3: μοδίω

μονῆτα, MONETA: THEOPH 23,18: καὶ μονήταν ὡς βασιλίδι ἀπένειμεν 365,14-15: δεχθῆναι τὴν αὐτοῦ μονήταν (μονήταν MSS) MAL 308,1-2,2-3: ἔκτισεν δὲ (SC. Διοκλητιανός) καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ Μόνηταν, ὥστε χαράσσεσθαι ἐκεῖ νομίσματα· ἦν γὰρ ἡ αὐτὴ Μόνητα ἀπὸ σεισμοῦ καταστραφεῖσα· καὶ ἀνενεώθη. CER 105,24: καὶ τῆς πολιτικῆς τὸ μέρος τῶν Πρασίνων δέχονται τὸν βασιλέα ἐν τῇ μονήτῃ ... SUID III 408,24: 1220 Μονήτα: ἡ Ἥρα παρὰ Ῥωμαίοις ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. Ῥωμαῖοι δεηθέντες χρημάτων ἐν τῷ πρὸς Πύρρον καὶ Ταραντίνους πολέμῳ ἠῤῥξαντο τῇ Ἥρᾳ· τὴν δὲ χρῆσαι αὐτοῖς, εἰ τῶν ὀπλῶν ἀνθέξονται μετὰ δικαιοσύνης, χρήματα αὐτοῖς μὴ ἐπιλείπειν. τύχοντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι τῆς

αίτησεως ἐτίμησαν Ἦραν Μονήταν, τουτέστι σύμβουλον, τὸ νόμισμα ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς ὀρίσαντες χαράτεσθαι.

μονητάριος, MONETARIUS: MAL 301,2: ἐστασίασαν οἱ λεγόμενοι Μονετάριοι Ἀντιοχείας (Μονιτάριοι MS O) ἐπὶ αὐτοῦ (SC. τοῦ Αὐρελιανοῦ) CER 422,9-10: οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ μονητάριοι τὰ συνήθη ἔπραξαν (Ἀναγόρευσις Ἀναστ.) SUID 408,32: 1223 Μονιτάριοι: οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνίται· οἱ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διέφθειραν τὸ νόμισμα καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα Φηλικήσιμον ἀνελόντες ἐμφύλιον ἐγείρουσι πόλεμον ... CF. EUTROP 159

μονόπορτον (μόνος, πόρτα): CHRON PASCH 626,16-17: ὄρμησαν ... διὰ τοῦ μονοπόρτου τοῦ δεσποτικοῦ καθίσματος εἰς τὸ πέλμα

μουλικός (μουλίων): THEOPH 426,24: ὡς φασιν, ἀνήλθε ζῶον μουλικόν

μουλίων, MULIO: CER 700,15

μουλτίων „μουλτος”: I GEN 35,8 V. μουλτος

μουλτος, μουλτεύω: TUMULTUS: THEOPH CONT 240,9: μουλτον ἐξ ἀπονοίς ἔγνωσαν συνιστᾶν 438,18: εἰς μουλτον ῥινοτομηθεὶς 479,14: μουλτον μελετήσαι 622: μουλτεῶ SCRIPT INC 340,9: μουλτεύσαντες THEOPH 474,16-17: εἰποῦσα μουλτων καὶ στάσεων φροντιστὴν αὐτὸν εἶναι καὶ ἑαυτῷ προξενοῦντα ταχίστην ἀπώλειαν

μούλτος, MULTOS: CER 69,21 136,12 371,2,9 369,14,23 370,10: μούλτος, ἄννος. 21,12: μουλτουσάνοι 369,1: τοὺς μουλτουσάννος

μούνερα, MUNUS,-ERIS: CER 369,10: κοῦμ. μούνερα. ἀδοράντες ...

μούστον, MUSTUS, MUSTUM: THEOPH 53,7: ὕδρια πεπληρωμένη ὕδατος ἐν οἰκίᾳ ἀγροικίδος τινὸς Χριστιανῆς μετεβλήθη εἰς οἶνον βράζοντα μούστον κατὰ τὴν δειλινὴν ὥραν

μουτατάριον, MUTATORIUM: CER 412,19-20: εἰσέρχεται εἰς τὸ μουτατάριον 413,20 414,7-8 413,9-10,13 (ἐν τῷ μουτατωρίῳ) 425,16,19 415,3: ἐν δὲ τῷ νάρθηκι γίνεται μουτατάριον, καὶ ἀποτίθεται τὸν στέφανον

μωλάριον, MULARIS, MULA: CER 460, 11, 13, 15, 17, 18 461, 1, 2, 3, 4, 5, 6 480,4-5,10: μωλάριον 458,22 459,5,6,7,12 460,7,8,9,10,12,13,15,18 461,6,7,8, 10,11,15,17 475,18 479,15,21: μωλαρία 465,10 461,9: τῶν μωλαρίων

μῶλος, MOLES: THEOPH 295,8: τὴν δὲ Κωνσταντῖναν σὺν ταῖς τρισὶ θυγατράσιν ἐν τῷ μῶλῳ Εὐτροπίου ... ξίφει ἀπέτεμεν (CHRON PASCH 696,19 THEOPH SIM 305,2-3 [VIII,11,2]: εἰς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα) THEOPH 436,17: ὄν ἐν τῷ μῶλῳ τοῦ ἀγίου Θωμᾶ χειροκοπήσαντες

μώντεμ, MONTEM: CER 370,11

- νάβα, NAUIS, NAUIA: SUID III 432,4: 2 Νάβα: παρὰ Ῥωμαίοις τὸ πορθμεῖον. φαίνεται δὲ ἐν πολλοῖς μὴ διεστῶσα τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἢ Ῥωμαϊκῆ· ναῦς γὰρ καὶ νάβα ἐγγύς
- νάτους, NATUS: CER 369,9
- ναύκλα, NAUCULA: CER 669,21: ἐξόπλισις δρόμονος α' ... ναύκλας μετὰ χειροτοξοβολίστρων καὶ κόρδων μεταξοτῶν κ'
- νε, NE: LYD MAG 154,9: τὸν σκορπίον οἱ Ῥωμαῖοι πατριῶς νέπαν καλοῦσιν οἶονεὶ ἄποδα, κατὰ στέρησιν (τὴν γὰρ νε συλλαβὴν στερητικῶ τρόπῳ λαμβάνουσι Ῥωμαῖοι, ὥσπερ Ἑλληνες νήλιπος, νήχυτος, νήγρετος, νήδυμος), ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν συμβαίνοντος τῷ θηρίῳ
- νεόκαστρον (νέον, κάστρον): CASTRUM: DAI 27,41: Τζιβιτανόβα, τουτέστιν νεόκαστρον 28,48: Τζιβιτάνουβα, ὅπερ ἐρμηνεύεται „νεόκαστρον”
- νέπας, NEPA: LYD MAG 154,8 V. νε
- νέπετα, NEPETA: LYD MAG 154,19: ὄθεν καὶ νέπεταν τὴν καλαμίνθην Ῥωμαῖοι καλοῦσιν
- νέπως, NEPOS: LYD MAG 121,20: διὰ τί ... καλοῦσιν ... νέπωτας 154,1,2,4,5: τίτλος δὲ ἦτοι προγραφὴ τῷ νόμῳ DE NEPOTIBUS, οἶονεὶ ἢ σημασία τοῦ ὀνόματος τουτέστι παρὰ Ῥωμαίοις (νέπωτας γὰρ καὶ τοὺς ἐγγόνους καὶ τοὺς ἀσώτους ὁμώνυμος καλοῦσιν), ἤρρεσεν ἐμοὶ διὰ βραχέων τὴν διαφορὰν εἰπεῖν. νέπως (ὁ νέος παῖς) ἐξ Ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας ὁ ἔγγονος λέγεται, ὡς καλῶς ὁ Φιλόξενος εἶπεν. νέπως δὲ καὶ ὁ ἄσωτος, ὅπερ καὶ αὐτὸς τροπικῶς...
- νερίνη, NERIO: LYD MENS 75,22: τιμαὶ Ἄρεος καὶ Νερίνης, θεᾶς οὕτω τῇ Σαβίνων γλῶσση προσαγορευομένης, ἣν ἠξίουσιν εἶναι τὴν Ἀθηνᾶν ἢ καὶ Ἀφροδίτην· νερίνη γὰρ ἢ ἀνδρία ἐστὶ, καὶ νέρωνας τοὺς ἀνδρείους οἱ Σαβῖνοι καλοῦσιν 75,20 76,4
- νέρων, NERO: LYD MENS 75,22 76,1 V. νερίνη
- νηνία, NENIA: LYD MAG 146,1: λέγεται δὲ παρ' αὐτοῖς τὸ ἐπιτάφιον νηνία, ἐξ Ἑλληνικῆς μᾶλλον ἐτυμολογίας, ὅτι νήτην τὴν ἐσχάτην τῶν ἐν κιθάρα χορδῶν Ἑλληνες καλοῦσιν
- νόβος, NOUUS: LYD MAG 181,9: ἢ τῶν λεγομένων νόβων ἀναλωμάτων ἀφορμὴ καὶ στένωσις τῶν ἀναγκαίων
- νοέμβριος, NOUEMBER: PASSIM LYD MENS 108,7: τῇ πρὸ δεκαπέντε καλανδῶν Νοεμβρίων 108,15: τῇ πρὸ μιᾶς καλανδῶν Νοεμβρίων ὁ Βάρρων τὴν λύραν ἅμα ἠλίῳ ἀνίσχειν λέγει 108,18: Κίγκιος ἐν τῷ περὶ τῶν ἐορτῶν λέγει τὸν Νοέμβριον παρὰ τοῖς παλαιοῖς Μερκηδῖνον ὀνομασθῆναι 109,1: Νοέμβριος δὲ ὕστερον ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ· ἕννατος γὰρ ἐκ τοῦ Μαρτίου κτλ. SUID

Π 113,3: 1202 Δίος: ὄνομα μηνὸς παρὰ Μακεδόσιν, ὁ Νοέμβριος, ὁ νέος δὲ καὶ ὁ ἐνδοξος ...

νοκτούρνος, NOCTURNUS: LYD MAG 131,10: ὡσπερ νοκτούρνους πρὸς ἐπιπλα καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς κοῖτόν ἐστι χρήσιμα ... ἐπινοηθῆναι στοχάζομαι

νομενκλάτωρ, NOMENCLATOR: LYD MAG 201,9-10: οἱ νομενκλάτωρες 201,12: οἱ δὲ ν., ὡς φησιν ὁ Αἰμίλιος ἐν τῷ ὑπομνήματι τῶν Σαλλουστίου ἱστοριῶν, ὀνομασταὶ καὶ ἀναφωνῆται τῶν τογάτων (ἀντι τοῦ τῶν δικολόγων) εἰσὶν 213: τῶν νομενκλατῶρων, οὓς ἀναφωνήτας καὶ συναγωγεῖς πάλοι μὲν τῶν συγκλητικῶν νῦν δὲ τῶν δικανικῶν ῥητόρων εἶναι προειρήκαμεν

νόνναι, V. νῶναι

νόστερ, NOSTER: CER 369,13,22 370,5,9,13

νότα V. νοτάριος

νοτάριος, NOTARIUS: MAL 86,2: ἐν οἷς χρόνοις ἦσαν ὁ Δαίδαλος καὶ ὁ Ἴκαρος, θρυλουμένοι ἕνεκεν τῆς Πασιφάης, γυναικὸς τοῦ Μίνωος βασιλέως καὶ τοῦ Ταύρου τοῦ νοταρίου αὐτῆς· ἐξ οὗ ἔτεκεν μοιχευθεῖσα υἱὸν τὸν κληθέντα Μινώταυρον, μεσάσαντος τῇ μοιχείᾳ τῆς πορνείας τοῦ Δαίδαλου καὶ τοῦ Ἴκαρου 87,4: ἐβασίλευσε τῆς Κρήτης ὁ Μινώταυρος, ὁ Πασιφάης υἱὸς καὶ Ταύρου τοῦ νοταρίου αὐτῆς 449,13: Πρίσκοι, ὁ ἀπὸ νοταρίων τοῦ αὐτοῦ βασιλέως (SC. Ἰουστινιανοῦ) CHRON PASCH 618,11: Πέτρου τοῦ στρατηλάτου τοῦ ἀπὸ νοταρίων τοῦ βασιλέως 703,15: ὄντος ἐπάρχου πόλεως Θεοδώρου τοῦ ἀπὸ νοταρίων τῆς βασιλικῆς THEOPH 100,18 174,25 186,15 376,6 445,29 455,24 THEOPH CONT 397,11: νοταρίου τῆς ὑπουργίας 400,12: βασιλικῶν νοταρίων τοῦ εἰδικοῦ 400,9: ἐμνησθῆ δὲ τότε διὰ Θεοκλήτου νοταρίου τῆς ὑπουργίας ἢ κατὰ Ῥωμανοῦ βασιλέως ἐπιβουλή G MON 869,17 890,1 892,13,16 SYM MAG 712,19: νοταρίου ὄντος τοῦ Σαμωνᾶ EPIST III 30T. VII 38,10 (πατριαρχικὸς ν.) II 12,25 (ν. τοῦ χαρτοφύλακος) SUID III 480,4: 505 Νοτάριος: ὁ γραμματεὺς, νότα γὰρ τὰ γράμματα. Ῥωμαῖστί ὁ ὑπογραφεὺς CER 20,18 25,3-4 546,7 575,11 608,10 736,14 742,20 784.23 787,1-2 (PHIL 155,17 169,4 227,8,24 229,19): βασιλικοὶ νοτάριοι 719,23 737,3: ν. τῶν ἀσηκρητιῶν (PHIL 123,3 157,4) 694,21 719,16 735,22 752,5-6: τοῦ βεστιαρίου (USP 61,17 PHIL 121,17 153,22 181,26 SCOR 277,2: ν. τοῦ βεστιαρίου) 735,24: τῶν ἀρκλῶν τοῦ γενικοῦ (PHIL 153,24) 477,5-6 594,7 694,17 720,2-3 735,23 752,6: τοῦ εἰδικοῦ (USP 61,8 PHIL 123,7 153,23 181,26) 660,4 720,6 (PHIL 123,13 153,25) 720,15 738,14 26,21 27,3 33,22 73,20 98,8 111,5 163,23 181,24 271,5,7,11 272,16-17: τῶν μερῶν 717,14: τοῦ σακελλαρίου (PHIL 113,25) 694,21 719,11 735,21 752,5 25,3-4: τῶν σεκρέτων (USP 61,16 PHIL 121,5 153,21 181,26) 390,14: νοτάριοι τριβοῦνοι πραιτωριανοὶ πογκτάριοι (DE ῥεφερενδάριοι)

- νουβίτισσα, NOUITIUS (SOPHOCLES): THEOPH 452,30: γυναῖκες δὲ ἐνίκησαν αὐτοῦ τὴν μανίαν χάριτι Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ αὐταὶ νουβίτισσαι, ἢ τοῦ ἀρχιδιάκονος Ἐμέσης, καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡσαίου, πολλὰ βασανισθεῖσαι καὶ μὴ ὑπείξασαι τῇ ἀσεβείᾳ
- νουμεράριος, NUMERARIUS: CER 252,5,7 265,16-17,18-19 239,22,23,24 240,2-3 701,2,9 800,4: νουμεράριος
- νουμέριος, NUMERIUS: THEOPH 219,16: τοὺς δὲ αἰχμαλώτους τῶν Βουλγάρων ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν καὶ εἰς Λαζικήν, καὶ κατετάγησαν ἐν τοῖς νουμερίοις ἀριθμοῖς
- νούμερον, NUMERUS: V. νούμερος
- νούμερος, NUMERUS: CHRON PASCH 549,7: τριβοῦνος τότε ὦν τάγματος κορνούτων οὕτω λεγομένῳ νουμέρῳ THEOPH 51,9: Κορνούτων λεγομένων νουμέρου 104,3: μετὰ τοῦ ἰδίου νουμέρου ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ Περσῶν ἀπήει THEOPH CONT 175,18: τὸν νούμερον συνεπαγομένη 2) τὰ νούμερα: SYM MAG 655,11 CER 109,11 193,12 263,4 (πάντα) 524,21 604,8: ἄρχοντες τῶν νουμέρων 734,13 789,19: τοποτηρητῆς τῶν ν. V. δομέστικος, μανδάτωρ, πρωτομανδάτωρ, τριβοῦνος, χαρτουλάριος 3) τὰ Νούμερα: THEOPH CONT 175,20: πρὸς τοὺς ἐν τοῖς δεσμοτηρίοις κατεχόμενους τῆς τε Χαλκῆς καὶ τοῦ Πραιτωρίου καὶ τῶν Νουμέρων PATR CONST 144,16: ἔκτισε ... καὶ τὰ νῦν ὀνομαζόμενα Νούμερα 218,14: τὰ μὲν Νούμερα ... ἔκτισεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος CER 579,194) ὁ νούμερος I.E. ὁ νουμεράριος: CER 293,16 294,11 460,14 588,18 698,21 389,16 (ὁ σοῦπερ νούμερος βαλόμενος) SUID IV 418,1: 933 σπεῖραι: πλήθη στρατευμάτων, φάλαγγες, νούμερα, λεγεῶν ...
- νουμ(μ)ίον, NUMMUS: CHRON BREV 31,17: νουμία 52,25: εἰς εὐρεθείᾳ ἐν χαραγαῖς νουμίων τὸ τοιοῦτον ὑπόδειγμα EP III,4,6 IX,5 X,4 SUID I 378,15: 4126 Ἀσσάρια: οἱ ὀβολοί. Νούμμας ... ἅπερ ὀνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νουμμία ὡς φησι Τραγκύλιος
- νοῦμμος, NUMMUS: LYD MENS 9,19: καὶ νόμισμα πρῶτος ἐχάραξεν ὡς ἐξ αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν νουμὸν οἶονεὶ Νουμανὸν τὸν ὀβολὸν καλεῖσθαι SUID III 477,17: 478 Νόμος: ὁ κιθαρωδικὸς τρόπος τῆς μελωδίας, ἁρμονίαν ἔχων ταύτην καὶ ῥυθμὸν ὠρισμένον. ἦσαν δὲ ἑπτὰ οἱ ὑπὸ Τερπάνδρου, ὧν εἷς ὄρθιος, τετράδιος, ὀξύς. Δωριεῖς δὲ ἐπὶ νομίσματος χρῶνται τῇ λέξει, καὶ Ῥωμαῖοι παρατρέψαντες νοῦμμον λέγουσιν...
- νωβελίσσιμος, NOBILISSIMUS: THEOPH 444,5-6 450,1,19 454,21-22: νοβελίσσιμος LEO GR 188,13-14 191,3-4,4-5,15 193,3: νοβελίσσιμος CER 225,15: ἐπὶ χειροτονία νωβελήσιμου 226,14 227,2,7,11,12,18,24 228,2,5,12,18,20,21-22 630,9 (νωβελήσιμε) 711,18-19 712,3 726,20 (USP 47,5 PHIL 97,12 99,3 137,1)

νώναι, NONAE: LYD MENS 32,19: πεμπταίας τὰς νόνας ἐσήμαινε 34,6 ἀπὸ δὲ τῶν νωνῶν καὶ αὐτῶν ἕως τῶν εἰδῶν καὶ αὐτῶν μόνας ἑννέα μέσας παρετηρήσαντο, ὅτι οἰκειοτάτος καὶ προσφυῆς ὁ ἑννέα ἀριθμὸς τῆ σελήνη κτλ.κτλ. CHRON PASCH 570, 17: μηνὶ πανέμφῳ πρὸ γ' νωνῶν ἰουλίῳν THEOPH 84,8: πρὸ δ' νῶνων Σεπτεμβρίῳν 112,27: νόναις Ἰουλίαις SUID III 478,22: 489 Νόνναι: τοῦ μηνός. αἱ εὐθὺς μετὰ τὰς καλάνδας, ἤγουν μετὰ τὴν πρώτην τῆς νομηνίας, δευτέρα δηλαδὴ τοῦ μηνός. μεθ' ἧς νόνας αἱ εἰδοί. δοκοῦσι δὲ παρ' αὐτὰς γενέσθαι αἱ ἀνόνναι, ὡς οἶον αἱ ἀνὰ τὰς νόνας διδόμεναι. ἰστέον δὲ ὡς ἔστι καὶ Νόννος κύριον, Πανοπολίτης, ἐξ Αἰγύπτου, λογιώτατος· ὁ καὶ τὸν παρθένον Θεολόγον παραφράσας δι' ἐπῶν...

Ξυλοκερκῆται (ξύλον, κέρκετον): CHRON PASCH 568,16-17: ἐκάη ἡ μεγάλη ἐκκλησία σὺν τῷ σενάτῳ ἀπὸ τῶν κρατούντων αὐτῆς τῶν λεγομένων Ξυλοκερκετῶν

ξυλόκαστρον (ξύλον, κάστρον): CER 677,2: περόνια σιδηρᾶ μεγάλα τοῦ ξυλοκάστρου ἰβ'

ξυλόκιρκος (ξύλον, κίρκος - CIRCUS): CHRON PASCH 323 D

ὄβατίων, OUATIO: LYD MENS 53,3: τὸν δὲ τοιοῦτον τρόπον τῆς πομπῆς πατρίως ὄβατίωνα ἐκάλουν ἐκ τῆς τῶν προβάτων θυσίας

ὄκρεάτος, OCREATUS: LYD MAG 158,5: ὄκρεάτοι πεζοί, σιδήρῳ τὰς κνήμας περιπεφραγμένοι

ὀκτώβριος, OCTOBER: PASSIM LYD MENS 109,9: σεμεντίλιος ὁ Ὀκτώβριος ἀπὸ τοῦ σπόρου, ὡς ἡ παλαιότερη παραδέδωκεν 106,14: καλανδῶν Ὀκτωβρίῳν 107,6: νωνῶν Ὀκτωβρίῳν 107,20: νόναις Ὀκτωβρίαις LYD OST 304,14: μηνὶ Ὀκτωβρίῳ CHRON PASCH 697,6: μηνὶ ὑπερβερεταίῳ, κατὰ Ῥωμαίους ὀκτωβρίῳ κθ', ἡμέρᾳ ζ' SUID IV 651,7: 239 Ὑπερβερεταῖος: κατὰ Μακεδόνας, ὄνομα μηνός. ὁ Ὀκτώβριος

ὀμόκηνησον (ὀμός, κῆνησον): LYD MAG 264,12: ὀμόκηνησα

ὄνοράριος, HONORARIUS: CER 387,16: πρὸ πάντων τῶν ὄνοραρίῳν ἰλλουστρίῳν (PETR MAG)

ὄπεραι, OPERAE: OPERA: THEOPH 367,17: ὅστις ἀνηλεῶς τοὺς μὲν ὄπερας αἰκίζειν οὐκ ἤρκεῖτο 440,22: ἤγαγεν ἀπὸ μὲν Ἀσίας ... οἰκοδόμους ,α καὶ χρίστας σ' ... ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς Θράκης ὄπερας ,ε καὶ κεραμοποιούς σ' (SC. ὁ Κωνσταντῖνος ε') (ὄπερας, ὄπερας MSS) CER 401,15: εὐτρεπίσαι ἐν αὐτῷ (SC. τῷ μητάτῳ τοῦ Περσῶν πρεσβευτοῦ) κραββάτια καὶ στρώμματα καὶ κλιβάνια καὶ ἀρούλλας καὶ τράπεζας καὶ ὄπερας, ὥστε ὑδροφορεῖν καὶ τὰς ἄλλας ῥυπαρὰς ὑπηρεσίας ὑπουργεῖν 402,4: ἀπονέμονται δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ ἐπάρχου καὶ ὄπερες ἐκ τῶν καπηλείων

ὀπικίζω, OPICUS: LYD MENS 6,21: ἐν πόλει Ἰταλίας λεγομένη Λαυρεντία, ἦν καὶ Ὀπικὴν φασιν ὀνομασθῆναί ποτε, ἐξ ἧς καὶ ὀπικίζειν καὶ (ὡς τὸ πλῆθος) ὀφικίζειν τὸ βαρβαρίζειν Ἰταλοὶ λέγουσιν

ὀπίματα, OPTIMATES: THEOPH 447,21: τοῖς τάγμασι τοὺς ὀπιμάτους ἐποίησεν 473,30: τοῖς ὀπιμάτοις πολλὴν κοπὴν εἰς αὐτοὺς ἐποίησεν DE THEM V 8: ὅσοι γὰρ ἐν ταῖς Σχολαῖς καὶ τοῖς Ἰκανάτοις καὶ τοῖς λοιποῖς τάγμασιν ἐστρατεύοντο εἰς ὑπηρεσίαν, εἷς ἕκαστος αὐτῶν ὀπίματον ἐκέκτητο CER 474,16: ἵνα εὐρεθῆ μετὰ πάντων τῶν ὀπιμάτων εἰς Πύλας 474,17: παρέχει κατὰ σαγμάριον ὀπιμάτων 476,1: καὶ κατὰ σαγμάριον ὀφείλει παρέχειν ὁ τῶν ὀπιμάτων δομέστικος ὀπιμάτων, ἐν καταγραφῇ ποιούμενος τό, τε ὄνομα καὶ τὸ χωρίον 476,3: καὶ εἰ μὲν ἀπόληται, ζημιούται αὐτὸ ὀπιμάτος 476,6: ἵνα οἱ ὀπιμάτοι σύρωσι τὰ σαγμάρια 478,1: ἐπαίρουσιν ... οἱ ὀπιμάτοι τὰ παρίπια τῶν ὑπουργῶν, καὶ ἀπάγουσιν εἰς τὴν βοσκὴν πρὸς τὸν χαρτουλάριον τῶν Μαλαγίνων. 478,4-5: τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πᾶσαι αἱ φορτωσῖαι καὶ πάντες οἱ κομπινευθέντες βασιλικά ἄλογα, ἤγουν κατὰ σαγμάριον ὀπιμάτος, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται 487,8: οἱ δὲ ὀγδοήκοντα ὀπιμάτοι σύρουσι τὰ σαγμάρια τὰ βασιλικά, καὶ οἱ κ' ἀκολουθοῦσιν εἰς διόρθωσιν τῶν σαγμαρίων [σαγματῶν MOFFATT/TALL] V. κόμης, δομέστ.

ὀπίων, OPTIO: LYD MAG 157,12: ὀπίωνες, αἶρετοὶ ἢ γραμματεῖς PROK BELLA III 17,1: ὅς οἱ ἐπεμελεῖτο τῆς περὶ τὴν οἰκίαν δαπάνης· ὀπίωνα τοῦτον καλοῦσι Ῥωμαῖοι 20,12: Γέζων ἦν τις ἐν τοῖς στρατιώταις πεζὸς τοῦ καταλόγου ὀπίων, εἰς ὃν αὐτὸς ἀνεγέγραπτο· οὕτω γὰρ τὸν τῶν συντάξεων χορηγὸν καλοῦσι Ῥωμαῖοι THEOPH 206,18: εἷς τῶν στρατιωτῶν τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, ὀπίων ὢν, Γένζων ὀνόματι, εἴτε θυμῷ χρώμενος, εἴτε ... ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀνέβαινε μόνος CER 401,6: τὸν ὀπίωνα τῶν βαρβάρων [τοῦ Περσῶν πρεσβευτοῦ] 402,13: πέμπει δὲ αὐτῷ καὶ ξένια διὰ τοῦ ὀπίονος 718,5: ὀπίονες [τοῦ στρατιωτικοῦ] 738,6: ὀπίονες τῶν ταγμάτων (PHIL 115,18 159,26)

ὀπτόμισος (ὀπτός, μίνσος: MISSUS): CER 293,14: ἐπιτελεῖται ἡ συνήθης τάξις τοῦ κλητωρίου, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀπτομίνσου ἐξέρχονται οἱ ἀρτοκλῖναι, καὶ εἰσάγουσι τοὺς ὀφείλοντας χορεῦσαι ἐν τῷ σαξίμῳ 371,17: εἰς τὸ ὀπτόμισον λέγει ὁ α' (SC. βουκάλιος): “εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ ἀπολαύετε, δεσπότη”. κατὰ μίσσον δὲ ... 748,12: προσέχειν τὸν τοῦ ὀπτομίνσου μίνσον

ὀργανάριος, ORGANARIUS: CER 14,1: ὀργανάριοι

ὀρδινάριος, ORDINARIUS: LYD MAG 157,10: ὀρδινάριοι, ταξίαρχοι MAL 345,5: δοὺς δίκαια μητροπόλεως καὶ ἄρχοντα ὀρδινάριον Ἐμέζτη τῇ πόλει CHRON PASCH 623,7: καὶ ὁ οἶκος Συμμάχου τοῦ ἀπὸ ὑπάτων ὀρδινάριων ... ἐκαύθη (AN. 532) THEOPH 145,20: ὑπάτου γεγονότος ὀρδιναρίου (SC. Ἀρεοβίνδου) (AN. 496)

ὄρδινος, ORDO: CER 338,6: καὶ κατὰ τὸν ὄρδινον τοῦ λαχμοῦ ἐπαίρει ὁ πρῶτος οἶον θέλει (Βερεμαρίδων)

ὄρκιόλιον, URCEOLUS: S SOPH 99,10: ἐποίησε δὲ καὶ σκεύη ὀλόχρυσσα, τῶν δώδεκα ἑορτῶν ἄλλα καὶ ἄλλα, ἀπὸ τε εὐαγγελίων ἱερῶν, χερνιβοξέστων, ὀρκιολίων

ὄρνα, URNA: CER 312,15,17 313,1,11-12 341,19 343,20-21 352,8 352,92 522,9 500,7 528,19

ὄρνατούριον ET ὄρνατόριον, ORNAMENTUM: THEOPH 383,16: καὶ εἰσδραμὼν Ροῦφος εἰς τὸ παλάτιον εὔρε τὸν Φιλιππικὸν μεσημβρίζοντα, καὶ ἀρπάσας αὐτὸν ἀνήνεγκεν εἰς τὸ ὄρνατόριον τῶν Πρασίνων κάκει ἐτύφλωσεν, μηδενὸς διεγνωκότος CER 312,5: ἔρχονται εἰς τὸ ὄρνατόριον 352,14: ἀπέρχονται εἰς τὰ ὄρνατούρια

ὄρνεμένος (ὄρνα „LIMBUS”), ORNAMENTUM, ORNATURA: CER 255,8: οἱ δὲ πραιπόσιτοι λαμπρύνουσιν ἀνὰ ἱματίων ἐρραμένων ἀπὸ τριβλαττίων ὄρνεμένων β΄

ὄσπίτιον, HOSPITIUM: MAL 345,20: κτίσας πέριξ ὄσπήτια DAI 42,24: ἐρμηνεύεται δὲ παρὰ αὐτοῖς τὸ Σάρκελ “ἄσπρον ὄσπίτιον”, ὅπερ ἐκτίσθη παρὰ σπαθαροκανιδάτου Πετρωνᾶ, τοῦ ἐπονομαζομένου Καματηροῦ, τὸν βασιλέα Θεόφιλον πρὸς τὸ κτισθῆναι αὐτοῖς τὸ κάστρον τοῦτο τῶν Χαζάρων αἰτησαμένων (ἄσπρον ὄσπίτιον: λευκὸν οἶκημα THEOPH CONT 122,21-22: Σάρκελ ... ὅπερ ἐρμηνεύεται Λευκὸν οἶκημα) SUID III 111 569,28: 705 Ὅσπήτιον: τὸ οἶκημα IV 618,9: 62 οἰκία: τὸ ὄσπήτιον

ὄστία, OSTIUM: SUID III 570,11: Δ 712 Ὅστία: παρὰ Ῥωμαίοις ἡ θύρα. καὶ ἐξ αὐτοῦ ὄστιάριος διὰ τοῦ ο μικροῦ III 627,19: 246 Ὅστία, ἡ θύρα παρὰ Ῥωμαίοις, ὅθεν καὶ ὄστιάριος τὸ ἀξίωμα, διὰ τοῦ ο μικροῦ

ὄστιαράτον (ὄστιάριος): CER 694,11: ἀπὸ τὸ ὄστιαράτον

ὄστιαρίκιος (ὄστιάριος): CER 640,6: ῥαβδία ὄστιαρίκια 800,12 802,22 805,8: οἱ διαιτάριοι τοῦ ὄστιαρκίου

ὄστιάριος, OSTIARIUS: S SOPH 79,3: Ἀντίοχος ὄστιάριος 78,9: οἶκος Ἀντιόχου ὄστιαρίου ἐνούχου DAI 50,223: παρακοιμώμενος γέγονεν Σχολαστικός ὄτιάριος EPIST VII 27,3 I 1,7 ὄστιαριοι (τοῦ πατριάρχου) SUID III 570,9: Δ 711 Ὅστιάριος: εἶδος ἀξιώματος. οἶμαι δὲ διὰ τοῦ ω μεγάλου ὄστιάριος: παρὰ τὸ ὠθεῖν III 570,11 III 627,19: 246 v. Ὅστία CER 23,3,8,11 κτλ.

ὄστιαροπριμικήριοι (ὄστιάριος, πριμικήριος): CER 71,21: ὄστιαροπριμικήριοι

οὐαί, UAE: G MON 800,5 831,15: οὐαί σοι, οὐαί σοι LEO GR 245,12: οὐαί σοι, οὐαί σοι SYM MAG 679,10: οὐαί σοι

οὐγκία ET οὐγγία, UNCIA: PROK HIST ARC 25,21: τὴν οὐγκίαν EP VI,9 VII,2:
οὐγγίαν μίαν, οὐγγίαν μόνην

ουϊκάριος, UICARIUS: CHRON PASCH 549,19: ἐμαρτύρησεν δὲ καὶ ἐν Δοροστόλῳ
τῆς κατὰ τὴν Θράκην Σκυθίας Αἰμιλιανός, ἀπὸ στρατιωτῶν πυρὶ παραδοθεὶς
ὑπὸ Καπετωλίνου ουϊκαρίου V. βικάριος

οὐρβανός, URBANUS: LYD MENS 10,15: ὄν πάλαι πραίτωρα οὐρβανὸν ἔλεγον
LYD MAG 151,13: πραίτωρ ἕτερος προεχειρίσθη, ὁ λεγόμενος οὐρβανός ἀντὶ
τοῦ πολιτικός 171,15: πραίτωρα οὐρβανὸν τὸ πρὶν προσαγορευόμενον
193,22 194,14: τοῦ οὐρβανοῦ πραίτωρος

URBS: LYD MAG 150,7: CUSTOS URBIS προσαγορευόμενος ὡσανεὶ φύλαξ τῆς
πόλεως

ὄφφικιάλιος, OFFICIALIS: G MON 857,9: διεβλήθησαν δὲ τῷ βασιλεῖ Λέοντι ὁ τε
Μουσικὸς καὶ ὁ Σταυράκιος ὡς ὅτι παρὰ τῶν στρατηγῶν καὶ ὄφφικιαλίων
λαμβάνοντες δῶρα καὶ μεσιτεύοντες πρὸς τὸν βασιλεοπάτορα CER 526,3
710,10 723,1 785,8 798,8: ὄφφικιάλιος 723,5: ὄφφικιάλιον 13,5 20,22
123,9 124,6 170,18 255,5-6 312,9 313,3 373,20 374,17 472,19 490,23
521,21 522,3 523,12 541,18 542,13 551,12,20 553,12,13 558,1 562,13-
14 563,2 575,6 600,12 602,6 603,16 605,2 618,21 715,12 733,9-10,14
763,10 774,2 777,12-13 780,2 788,14,18 800,1 804,18: ὄφφικιαλίοι
32,1-2 115,23 460,16 603,12 641,14-15 740,12 757,20 766,17-18 767,9
773,14 777,22 779,9,22 781,3 784,15: ὄφφικιαλίων 115,7 776,19-20:
ὄφφικιαλίοις 24,23 485,18 525,19 543,13 741,18 742,3 749,19,21-750,1
752,19 753,21 754,16 758,18-19 759,11-12 760,9 762,19 763,18-19
764,5 767,3 769,6-7 765,2-3 774,14 784,9: ὄφφικιαλίους 596,2 618,13:
πρωτοσπαθαρεῖαι ὄφφικιαλαῖαι SUID III 596,24: Δ 1003 ὄφφικιάλιος:
Ρωμαϊκὴ λέξις

ὄφφικίζειν, V. ὄππικίζειν

ὄφφικιον, OFFICIUM: LYD MAG 140,2: Οὐλιανός ἐν τῷ DE OFFICIO QUAESTORIS
(ἀντὶ τοῦ περὶ κυαιστωρός) 159,10: Ἰουλιανός ὁ βασιλεὺς ἐν τοῖς DE OFFICIO
LEGATI ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ περὶ στρατηγίας 189,3: τὸ γὰρ μάγιστρος τῶν ὄφφικίων
ὄνομα οὐδὲν ἦττον σημαίνει ἡγούμενον τῶν αὐλικῶν καταλόγων 246,4:
μάγιστρος [τῶν ὄφφικίων] THEOPH 377,29: παντός ὄφφικίου SYM MAG 694,11
EPIST II 67,4: (βαθμίδες καὶ κλίμακες) τῶν ὄφφικίων VII 40,14 VII 2,73
(συνήθεια τοῦ ὄφφικίου) (πατρ.) CHRON BREV 49,14: τοῦ ὄφφικίου DAI 51,46:
ὅτι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν βασιλικὸν ὄφφικιον ἦν τῷ πρωτοσπαθαρίῳ τῆς φιάλης
CER 140,24 710,12 722,22 727,3: τὸ ὄφφικιον 710,12 730,1 743,15: τοῦ
ὄφφικίου 727,9 730,5,18: τῷ ὄφφικίῳ 66,13 128,12 134,8 152,6 173,21
246,10 360,23-24 692,12 698,17 707,19-20 712,10 716,8 723,2 730,7
730,14,17 731,8,11 732,21 733,15: ὄφφικια 20,18 698,12 699,5 712,9

730,6,8 732,21 733,11,22 743,5: τῶν ὀφικίων 692,5 722,21 729,13,16
734,19 736,10 739,1: τοῖς ὀφικίοις

ὄψης, OBSES: DAI 7,5,6: ἀποστέλλειν εἰς Πατζίνακίαν καὶ ἐπιζητεῖν ὄψιδας παρ' αὐτῶν καὶ διασώστας, καὶ ἐρχομένων αὐτῶν, τοὺς μὲν ὄψιδας εἰς τὸ κάστρον Χερσῶνος κρατουμένους καταλιμπάνειν 7,10 (ὄψιδες) 8,13,14 45,142: δοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄψιδα 1,21: ἀναλαμβάνεσθαι ἐκεῖθεν ὀμήρους, ἦτοι ὄψιδας (ὄψηδας MS P) V. ὄψις

ὀψικεύω (ὀψίκιον): CHRON BREV 56,10: μετὰ κηρῶν λευκῶν ὀψικεύσαντες PATR CONST 222,1: ὀψικέουν αὐτὸν εἰς τὰ πρόκενσα CER 239,12 253,16 255,1 267,16 357,10 378,7 495,10: ὀψικεύει 16,22 142,23-24 204,14 210,22 214,1,2-3 215,6,7 230,17-18 357,14 495,12,13 496,9: ὀψικεύουσιν 590,11: ὀψικέυσεν 591,7: ὀψικέυσαν 65,16 126,4 133,18 270,10: ὀψικέων 210,16 212,5-6 213,1,5 215,12,13-14,21 219,3 232,14 241,14 254,1 255,3 262,13-14 264,19 270,18 361,18,21 367,17 421,16 552,1: ὀψικεύοντες 363,1-2: ὀψικεόντων 590,15: ὀψικεύειν 192,1-2 225,20 590,12: ὀψικεῦσαι 236,7 270,24: ὀψικεύεται 130,19 133,17 230,20 231,7,4-5 235,1 243,24-25 251,17,18,21 252,3,8 254,22 265,14,20 268,16 269,1 328,14-15 413,12 441,14 442,4 539,8-9,16 540,9 549,17,20-21 550,7 270,2 21 271,3 272,7-8 273,10 274,12: ὀψικευόμενος 330,21: ὀψικευομένου 202,19 204,8 205,1 210,10-11 260,4: ὀψικευομένη 379,6 205,7,14: ὀψικευομένης 16,17 22,20 25,25 98,13 146,17 234,17 239,15,20 240,6-7 241,8-9 242,19: ὀψικευόμενοι 197,5 201,22: ὀψικευομένων 590,5: ὀψικευθέντων SUID II 50,10: 488 Δηριγευόμενος: ὀψικευόμενος. ἔστι δὲ ἡ λέξις Ῥωμαϊκὴ

ὀψίκιον, OBSEQUIUM, OBSEQUIA: DE THEM IV 2: ὀψίκιον γὰρ Ῥωμαῖστί λέγεται, ὅπερ σημαίνει τῇ Ἑλλήνων φωνῇ τοὺς προπορευομένους ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως ἐπὶ εὐταξίᾳ καὶ τιμῇ CER 242,7: καὶ διαμερίζεται τὸ ὀψίκιον 215,20: ἡ ἀκολουθία τοῦ ὀψικίου τῆς συγκλήτου

ὄψις, OBSES: THEOPH 393,6: δίδομεν ὑμῖν ὄψιδας τὰ τέκνα ἡμῶν 394,18: λάβε τὸ τέκνον μου ὄψιδα

ὀψώνιον, OPSONIUM: G SYNK 461,12: καὶ πᾶσι τοῖς φρουροῦσι τὴν πόλιν ἔγραψε δοῦναι αὐτοῖς κλήρους καὶ ὀψώνια EPIST II 50,21: ὀψώνια στρατιωτικά

παγανός, PAGANUS: LEO DIAC 37,22: τῶν ἀξιωματῶν τε παγανοῖ CER 739,1: εἰ δὲ ... τινὲς ἔχοιεν ἀξίας τὰς διὰ βραβείου διδομένας, ἕκαστος ... τῇ ἀξίᾳ τοῦ ὀμοτίμου τὸν βαθμὸν προτιμάσθω. εἰ δὲ παγανοὶ πέλοιεν, ἐν μόνοις τοῖς ὀφικίοις τιμάσθωσαν κατὰ τὴν ἤδη ἐκτεθεῖσαν τάξιν κλητωρευόμενοι 181,5: τὸ παγανὸν διβητήσιον 548,23: τὴν ἡμέραν ταύτην παγανὴν 334,12 366,3-4: ἱππικὸν παγανόν 367,10: ἱπποδρόμιον παγανόν 234,2 261,13 557,2 566,6: κυριακὴ παγανὴ 730,6: πατρίκιοι παγανοὶ 740,12 764,1 769,15 770,9,22 774,6 772,8 782,10: προέλευσις παγανὴ 736,15: ὕπατοι παγανοὶ τῆς

συγκλήτου 190,17: χλανίδια παγανά (PHIL 141,31 155,19 161,25 165,6 197,29 205,20 207,7 209,12 223,21)

παγανόω-ῶ (παγανός): LEO DIAC 37,22: τοὺς ἄλλους ... τῶν ἀξιομάτων τε παγανοῖ, καὶ εἰς ὑπερορίαν ἐκπέμπει

παινόλιον ET πενόλιον ET πελώνιον, PAENULA: CHRON PASCH 574,22: ὥστε τὸ πενόλιον αὐτοῦ καὶ τὴν τόγαν τρηθῆναι CER 264,16: ὑπαλλάσσει τὴν τοῦ ὑπάρχου στολήν, ἦγουν τὸ καμήσιον καὶ τὸ πελώνιον καὶ τὸν λῶρον, καὶ ὑποδύει αὐτὸν τὸ καλίγιον 268,9: οἱ ταξιαῖοι μετὰ τῶν πελωνίων αὐτῶν

πακᾶτοι, PACATI: PROK AED VI 3,11: Πακᾶτοι δὲ οὗτοι, τανῦν οἱ Μαυρούσιοι ἐπικαλοῦνται, ἐπεὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀεὶ σπονδὰς ἔχουσι. πάκεν γὰρ τὴν εἰρήνην τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ SUID II 533,21: 190 Εἰρηναῖος, ὁ καὶ Πάκατος κληθεὶς τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ, μαθητῆς Ἡλιοδώρου τοῦ μετρικοῦ, γραμματικός, Ἀλεξανδρεὺς

πάκεν, PACEM: V. πακᾶτοι PROK AED VI 3,11

πακτεῦω (πάκτον): CHRON PASCH 726,7: τὴν ἐξουσίαν εἶχον τοῦ λαλῆσαι καὶ πακτεῦσαι μετὰ σοῦ

πακτιώτης (πάκτον): DAI 9,9: οἱ δὲ Σκλάβοι, οἱ πακτιῶται αὐτῶν, οἱ Κριβηταιηνοὶ λεγόμενοι ... κόπτουσι τὰ μονόξυλα ἐν τῷ χειμῶνος καίρῳ 9,109: καὶ τῶν Σεβερινωῶν καὶ λοιπῶν Σκλάβων, οἵτινες εἰσιν πακτιῶται τῶν Ῥως (THEOPH 359,17: ἐπτὰ γενεὰς ὑπὸ πάκτον ὄντας)

πακτιωτικός (πακτιώτης): DAI 9,21: κατέρχονται εἰς τὸ Βιτετζέβη, ὅπερ ἐστὶ πακτιωτικὸν κάστρον τῶν Ῥως ...

πάκτον, PACTUM: MAL 232,15 271,5 292,22 298,12 317,17-18 326,5 335,13 335,17 337,7 338,11,17 364,9,18 466,22 471,13 477,5-6,14 338,17 455,20 471,19 456,8: πάκτα εἰρήνης 308,12: πάκτων εἰρήνης γενομένων 415,20: λαλεῖν περὶ πάκτων εἰρήνης 454,13,15: δεξάμενος τὰ γράμματα τῶν πάκτων καὶ ἀναγνοὺς 477,20: ἐν τοῖς πάκτοις CHRON PASCH 616,7: λαλεῖν ... περὶ πάκτων εἰρήνης ἤτοι φιλίας 723,13: ὁ Χαγανὸς μεθ' ἡμῶν πάκτα πεποιηκῶς THEOPH 181,11,20,22 239,19 253,13 302,20 338,14: πάκτα εἰρήνης G MON 907,8: εἰρηνικὰς σπονδὰς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι πάκτα παρέχοντες CER 400,9: κατὰ τὰ πάκτα ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐπάρχου πραιτωρίων 2) CHRON PASCH 720, 12: οὐ διέλιπεν προτρέπων αὐτὸν λαβεῖν μὴ μόνον τὰ πάκτα αὐτοῦ S SOPH 101,14: εἰς δὲ τὸν ἄμβωνα ἐξωδίασε χρόνου πάκτον, ὅπερ ἐλάμβανεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου μόνης, κεντηνάρια τξέ' 101,16,102: πάκτα γὰρ ἐλάμβανε μέχρι χίλια κεντηνάρια: ὁ γὰρ μέγας Κωνσταντῖνος ἐτύπωσεν πάκτα λαμβάνειν ἀπὸ Σαρβάρου Περσῶν βασιλέως καὶ ἐτέρων πολλῶν THEOPH 292,13: τὰ π. ἐπαυξήσας 300,23: λαμβάνειν π. 304,14: τῶν Σαρακηνῶν ὑπὸ πάκτων ὄντων τῶν Περσῶν 355,14: ἐτήσια τῷ βασιλεῖ παρέχειν π. 355,23: ἐτήσιου πάκτου 359,17: ὑπὸ πάκτων ὄντας 359,20 429,26 470,11,13 THEOPH CONT 454,5:

πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς πάκτα διδόναι CHRON BREV 28,14: ἀρπαγῆναι εἰς πάκτον διὰ τὸ καὶ αὐτὴν εἶναι ἀργυρᾶν 51,10: ἐδόθη Πέρσαις εἰς πάκτον ... ἀντὶ σταθμῶν χιλίων χρυσοῦ 40,8: πάκτα οὐκ ὀλίγα ἐκεῖσε ἐδόθησαν 41,16 SCRIPT INC 342,13: ἤρξατο ζητεῖν πάκτα χρυσοῦ καὶ ἱματισμῶν πολλὸν ἀριθμὸν SYM MAG 612,15: πάκτα χρυσοῦ PATR CONST 147,7: ἀναλαβόμενοι καὶ πάκτα κεντηνάρια τξε' LEO GR 199,5: τέλεσόν μοι πάκτα 199,7: ἀπέστειλα πάκτα 206,15: Κροῦμος ... ἔγραψε περὶ εἰρήνης, ἐπιζητῶν καὶ πολλὰ πάκτα DAI 21,14 27,18 28,39,40 30,133 31,65 32,57 43,128 44,33,39,44,59,63, 87,89,112 50,2,5,48,49,51,63,67,69,82 53,78,80,82 CER 684,9: πάκτα ἀποστέλλοντες πρὸς τὸν βασιλέα

πακτώ-ω (πάκτον 2): DAI 44,123: καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καὶ ἐδουλώθησαν καὶ ἐπακτώθησαν καὶ ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων τῶν Ῥωμαίων

πάκτωσις (πάκτον): EPIST VI 12,10

παλαιόκαστρον (παλαιός, κάστρον): DAI 37,64: ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν παλαιοκάστρον κτίσμασιν εὐρίσκονται καὶ ἐκκλησιῶν γνωρίσματά τινα καὶ σταυροὶ λαξευτοὶ εἰς λίθους πορίνους

παλατῖνος, PALATINUS: MAL 322,20: οὐστῖνας ἄρτους ἐκάλεσε παλατῖνους διὰ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ ῥογεύεσθαι THEOPH CONT 177,3-4: ζωγρεία λαβεῖν ... καὶ Σηῶν τὸν παλατῖνον 426,19: παλατῖνου πάνυ πλουσίου υἱοῦ Ἰωάννου δομεστίκου τῶν ἰκανάτων PATR CONST 139,7: ἄρτους ἡμερησίους, ὀνομάσας αὐτοὺς παλατῖνους ὡς ἐκ τοῦ παλατίου χορηγομένους

παλάτιον, PALATIUM: PASSIM PROK BELLA I 8,2: καὶ τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ MAL 168,6: ὅστις οἶκος ἐκλήθη τό Παλλάντιν 168,6-7: ἀπὸ τότε ἐκλήθη τὰ βασιλικὰ κατοικητήρια παλλάντιον ἐκ τοῦ Πάλλοντος 171,7: τὸ λεγόμενον Παλλάντιον 95,15-16: οἱ φυλάττοντες τὸ παλάτιον Μενελάου στρατιῶται κτλ. κτλ. LYD MENS 9,20: τὴν βασιλέων οἰκίαν ἢ καλεῖται παλάτιον LYD MAG 171,5: ἐπὶ μὲν τῆς Ῥώμης, ἐφ' ἧς καὶ μόνης τὴν αὐλὴν παλάτιον καλεῖσθαι νόμος κτλ. CHRON PASCH 700,3: εἰς τὸ παλάτιν τῆς πόλεως 210,22: ἀπολυθεὶς ἀπὸ τοῦ Παλατίου ὁ στρατὸς ὤμησεν ἐν τῷ Ἰππικῷ 218,7: οἱ φυλάσσοντες τὸ παλάτιον 528,6: παλάτιον μέγα ποιήσας πλησίον τοῦ αὐτοῦ Ἰππικοῦ κτλ. DAI 29,102: ὁ Σολδανὸς κτίσας ἐκεῖσε παλάτια 29,237: ὅτι τοῦ Ἀσπάλαθου κάστρον, ὅπερ ἐρμηνεύεται „παλάτιον μικρόν”, ὁ βασιλεὺς Διοκλητιανὸς τοῦτο ἔκτισεν 29,239: εἶχεν δὲ αὐτὸ ὡς ἴδιον οἶκον, καὶ αὐλὴν οἰκοδομήσας ἔνδοθεν καὶ παλάτια ἐξ ὧν τὰ πλείονα κατελύθησαν

παλατίτζιον (παλάτιον): PATR CONST 265,4: ἔκτισε δὲ ἐκεῖσε καὶ παλάτια μικρὰ καὶ περκαλλῆ· διὰ ταῦτα οὖν ἐκλήθησαν παλατίτζια (SOLUM MS E)

παλλιᾶτος, PALLIATUS: LYD MAG 152,17,18: παλλιᾶτα

πάλλιον, PALLIUM: THEOPH 420,21: μνησικάκος καὶ ἄσπλαγχος βασιλεὺς προσέταξεν ἀπελθεῖν τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ... καὶ ἀνασκάμει αὐτοῦ τὰ ὀστᾶ καὶ

ἐν τῷ ἰδίῳ παλλίῳ βαστάσαι καὶ εἰς τὰ λεγόμενα Πελαγίου μνήματα ... ῥίψαι 444,18: εἰσῆλθεν Εἰρήνη ἐξ Ἀθηνῶν ... δρομώνων καὶ χελανδίων πλειστῶν ἐστολισμένων σηρικοῖς παλλίοις CER 40,21: καὶ ἐξέρχεται ὁ πρεσβευτῆς ... καὶ εἰσέρχεται βαστάζων, αὐτὸς μὲν ἢ πάλιν ἢ κοσμίδιν ἢ ὀτιδῆποτε, ἐάν ἐστιν τίμιον

πᾶλος, PALUS,-I: THEOPH 488,27: ταῦρον γὰρ ἐν τινι λάκκῳ ἐν σιδηρῷ πάλῳ ἐκ τῶν κεράτων προσδήσας εἰς γῆν νενευκότα (σιδηροπάλῳ MSS)

παλουδαμέντον, PALUDAMENTUM: LYD MAG 169,8: ἐπὶ δὲ τῶν πολέμων παλουδαμέντοις (αἱ δὲ εἰσι δίπλακες ἀπὸ κόκκου, πρωτείας μετάξης κλωστής, χρυσῆ περόνη λιθοκολλήτῳ ἀναρπαζόμενα τοῖς ὤμοις· ἡμεῖς μὲν φίβουλαν ὡς Ἴταλοὶ καλοῦμεν, κορνοκόπιον δὲ ἰδίᾳ πως ἐν τοῖς βασιλείοις ἔτι καὶ νῦν λέγουσιν

παλούδι(ο)ν, PALUS,-UDIS: MAURIC 4,3,11

παπυλεῶν ET παπιλεῶν, PAPILIO,-ONIS: MAL 101,21 114,2 160,2 307,20 332,7-8,20,23 333, 2-3 338,8,10 333,11-12 CHRON PASCH 500,12,14 551,2 THEOPH 220,24: τὸν παπυλεῶνα ἐπήξατο 322,9: τοὺς παπυλεῶνας τοῦ Χοσρόου καὶ τοὺς ἐμβόλους, οὓς ἔστενεν, ὅτε ἐν κάμπῳ ἠπλήκευεν, πάντα κατέκαυσαν CER 413,1,4,7,8: ἀπῆλθε πεζεύων εἰς τὸν παπιλεῶνα, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ὄντος ἐκεῖ τοῦ ἐπισκόπου· ὁ γὰρ ἐπίσκοπος καὶ ὁ κλῆρος αὐτοῦ προέλαβεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν· πρεσβύτεροι δὲ εὐρίσκονται ἐν τῷ παπιλιῶνι (ἢ δὲ τοῦ παπιλιῶνος προσηγορία Ῥωμαϊκὴ ἐστὶ PAPILI. ὁ γὰρ λέγεται, ὁ καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες ψυχάριον τὸ πετάμενον περὶ τὰς κράμβας καὶ τὰ λοιπὰ λάχανα· ἐπειδὴ οὖν τὰ παραπετάσματα τοῦ παπιλεῶνος ἔοικεν τοῖς πτεροῖς τοῦ ζωφίου τούτου, διὰ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι παπιλιῶνα αὐτὸν καλοῦσιν)

παραγᾶδης, PARAGAUDIS, PARAGAUDA: LYD MAG 134,13: ἀρχαῖος ὅμως χιτῶν ὁ παραγᾶδης, Πέρσαις καὶ Σαυρομάταις ἐπίσημος, ὡς Διογενιανῶ τῷ λεξικογράφῳ εἴρηται 134,12: τοὺς δὲ τοιοῦτους χιτῶνας παραγᾶδας τὸ πλῆθος οἶδεν ὀνομάζειν 179,1: παραγᾶδης V. παραγᾶδα CHRON PASCH 614,3: στιχᾶριν ἄσπρον παραγᾶδιν, καὶ αὐτὸ ἔχον χρυσᾶ πλουμμία βασιλικά

παραγᾶδα, PARAGAUDA: LYD MAG 134,10: καὶ παραγᾶδαι, χιτῶνες λογχωτοὶ 169,14: παραγᾶδαις αὐριγάμοις 179,1: τοιαύτη μὲν ἢ χλαμύς, παραγᾶδης δὲ χιτῶν καταπόρφυρος, καὶ ζωστήρ ἐκ φοινικοῦ δέρματος

παραγᾶδιον, PARAGAUDA: CER 142,21: οἱ δὲ ὀστιᾶριοι φοροῦσι τὰ παραγᾶβδια αὐτῶν

Παραμοκάστελλον (κάστελλος): THEOPH CONT 278,23: τὸ τε Ψιλοκάστελλον καὶ τὸ Παραμοκάστελλον ἐξεπόρθησαν

παραπληκεῦ (παρὰ, ἀπληκεῦ): NIK 254,19

- παράτον, PARATUM: SUID I 241,1: 2701 Ἀντιπαράτωρα: ἀντικόσμησις, ἢ ἄλλη εὐπρέπεια. παράτον γὰρ ἢ παρασκευὴ παρὰ Ῥωμαίοις
- παράτους, PARATUS: CER 699,17-18: καὶ ὅταν ἴδῃ ὁ σιλεντιάριος, ὅτι πάντα ἔτοιμά εἰσι, καὶ λάβῃ τὸ PARATUS, εἰσέρχονται κατὰ τὸ ἔθος οἱ πατρικιοὶ. εἶτα...
- παρατοῦρα, PARATURA: LYD MAG 127,3: ἡ μέντοι τραβαία μόνου τοῦ ῥηγὸς ἐτύγχανε παρατοῦρα, οἶονεὶ στολὴ ἐπίσημος 179,20: τοιαύτη μὲν τῆς ἀρχῆς ἢ παρ' αὐτοῖς καλουμένη παρατοῦρα, ἀντὶ τοῦ στολῆ· ὄχημα δὲ ὅποιον ἴσμεν, καὶ θῆκαι
- παραφοσεύω (παρὰ, φοσεύω): CHRON PASCH 510,8-9: παραφωσεύσαντες οἱ Πέρσαι ἔλαβον αὐτὸν αἰχμάλωτον THEOPH 337,8: κάκειϊσε παρὰ τὸν Βαρδανήσιον ποταμὸν παραφωσατεύει (CORRIG παραφωσεύει BOOR IN ADD CORRIG CUM PLERISQUE CODD) MAL 469,13: παρεφόσευσεν τῷ κάστρῳ φυλάττων τὴν ἄνοδον αὐτοῦ
- παρέντης, PARENTES: LYD MAG 141,14: παρρικίδας δὲ Ῥωμαῖοι ὁμονύμως τούς τε γονέων τούς τε πολιτῶν φονέας ἀποκαλοῦσι, παρέντης ἐκατέρους προσαγορεύοντες
- πάρμα, PARMA: LYD MAG 121,3: διὰ τί τὰς ἀσπίδας σκοῦτα καὶ κλίπεα καὶ πάρμας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι, καὶ τίς ἡ διαφορὰ τούτων 129,11: ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος ἀσπίδος βραχυτέρας, ἃς πεζομαχεῖν οἱ ὑπὲρ Ἰστρὸν οὐκ ἰσχύοντες ἐπὶ τῶν ἵππων κομίζουσι (πάρμαν αὐτὴν Ἴταλοι καλοῦσιν), ὡσεὶ πέλτας οἱ Σκύθαι
- παρρικίδας, PARRICIDA: LYD MAG 141,12 141,13 v. παρέντης
- πάτρης, PATRES: LYD MAG 121,9 133,17: μετὰ δὲ τὴν ἀρπαγὴν τῶν Σαβίνων CONSCRIPTOS αὐτοὺς ἐπονομάσας οἶονεὶ συγγεγραμμένους, ὅθεν PATRES CONSCRIPTI οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες ἔτι καὶ νῦν χρηματίζουσι 121, 9: πάτρης κονσκρίπτους αὐτοὺς ἢ ἀρχαιότης ἐκάλεσε
- πατρικᾶτον, PATRICIATUS: THEOPH CONT 469,14: πατρικάτα καὶ πρωτοσπαθαράτα τιμήσας
- πατρικία, PATRICIA: DAI 43,159: τὴν πατρικίαν, τὴν τούτου γυναῖκα καθέζεσθαι CER 258,17 259,5-6 726,21: ζωστὴ πατρικία 257,10 711,6: τῆς ζωστῆς πατρικίας 241,13: τῆ πατρικία 784,3: τὴν πατρικίαν 203,18 210,9 212,3 214,9,12 260,23 261,6 596,2: πατρικιαὶ 67,15,16 214,14: πατρικίας
- πατρικίος, PATRICIUS: PASSIM LYD MENS 86,6: πολλῶν δὲ ξένων συνελθόντων ἐν αὐτῇ (SC. Ῥώμη) οἱ τοῦ Ῥωμύλου λογάδες τὴν ἡμίσειαν τῆς ἑαυτῶν κτήσεως τοῖς ἐπήλυσι παρεχώρησαν, οἰκῆσαι τὴν Ῥώμην αὐτοὺς πείσαντες· οὐς ὁ Ῥωμύλος πατρικίους πρώτους ἀνηγόρευσε διὰ τὸ εὐπατρίδας γενέσθαι καὶ τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν τοῖς ξένοις ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπιδοῦναι LYD MAG 133,15: Δῆλον ἀντικρὺς ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν γέροντας ἐκ πασῶν τῶν κουριῶν (ἀντὶ τοῦ

φυλῶν) ἐπιλέξασθαι τὸν Ῥωμύλον πρὸς διάσκεψιν τῶν κοινῶν, οὓς αὐτὸς μὲν πατέρας Ἴταλοὶ δὲ πατρικίους ἐκάλεσαν ἀντὶ τοῦ εὐπατρίδας κτλ. PROK BELLA IV 6,22: Φάρας γράφει πρὸς Γελμέρα ... „ἢ οὐ καὶ ἡμεῖς ἐξ εὐπατρίδων γεγονότες βασιλεῖ νῦν ὑπηρετεῖν ἀρχοῦμεν καὶ μὴν λέγουσιν Ἰουστινιανῶ βασιλεῖ βουλομένῳ εἶναι ἕς τε βουλὴν ἀνάγραπτόν σε ποιήσασθαι, τιμῆς μεταλαχόντα τῆς ἀνωτάτω, ἣν δὲ πατρικίων καλοῦσι, καὶ χώρα πολλῆ τε καὶ ἀγαθῆ καὶ χρήμασι μεγάλοις δωρήσασθαι IV 16,1: Γερμανὸν τὸν ἀνεψιὸν τὸν αὐτοῦ, ἄνδρα πατρικίον, ἕς Λιβύην ... ἐπεμψε κτλ. THEOPH SIM 141,16: Ἰωάννην καὶ Πέτρον, ἐν τῇ κορυφαίᾳ τῆς συγλήτου βουλῆς τελοῦντας ἀξία (πατρικιοὶ δ' ἄρα ὄντες ἐτύγχανον) 129,24: Μαρκιανὸν στρατηγόν, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν πατρικίων ὄντα, περιβλεπτον ἄνδρα 57,21-22: οἱ ταῖς κορυφαῖς τῶν ἀξιομάτων περιλαμπόμενοι, οὓς καὶ γονεῖς ἀποκαλεῖν βασιλεὺς οὐκ ἀπηξίωσεν ἀντὶ σπορᾶς ὥσπερ καταβαλομένους τὴν εὐνοίαν SUID I 538,16: 420 Γραμματεῖον: διδασκαλεῖον ... τὴν τῶν πατρικίων τιμὴν δωρούμενα IV 341,10: 231 Σεννάτορες: ... πατρικίους τε αὐτοὺς ἐκ μεταφορᾶς τῶν πατέρων ἐκάλεσε

πατρικίτης, PATRICIATUS: I GEN 55,2 57,10 115,9 DAI 43,73: εἰσηλθεν καὶ ὁ Ἀπογάνεμ πρὸς τὸν μακάριον βασιλέα, καὶ προεβιβάσθη παρ' αὐτοῦ εἰς πατρικιότητα CER 241,24: ἡ προβολὴ τῆς πατρικιότητος 507,17-18: μέχρι τῆς κυριωνύμου πατρικιότητος 722,11: ἡ τῶν λαμπροτάτων πραιποσίτων ἀξία, ἧς βραβεῖον, πλάκες πατρικιότητος 787,21: ἀναγομένου δὲ εὐνούχου ἢ βαρβάτου εἰς πατρικιότητα

πατριμόνιον, PATRIMONIUM: PROK HIST ARC 22,12: οἱ δὴ ἀμφὶ τε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ πριβᾶτα καλούμενα τό τε πατριμόνιον ἐπιτελεῖν αἰεὶ τὴν ὑπουργίαν εἰώθασιν (πατριμόνιον CODD, πατριμόνιον KRASENINKOV) PROK BELLA V 4,1: τὴν βασιλείου οἰκίαν αὐτήν, ἣν δὲ πατριμόνιον Ῥωμαῖοι καλεῖν νενομίκασι V 6,26: τὰ μὲν χωρία τῆς βασιλέως οἰκίας, ἣν πατριμόνιον καλοῦσι, Θευδάτῳ νεῖμαι (πατριμόνιον CODD, πατριμόνιον DINDORF) THEOPH 410,11: τὰ δὲ λεγόμενα πατριμόνια τῶν ἀγίων καὶ κορυφαίων ἀποστόλων τῶν ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ τιμωμένων, ταῖς ἐκκλησίαις ἐκπαλαί τελούμενα χρυσίου τάλαντα τρία ἡμισυ τῷ δημοσίῳ λόγῳ τελεῖσθαι προσέταξεν

πατριμόνιος, PATRIMONIALIS: LYD MAG 191,19: ὥσπερ ὁ λεγόμενος πατριμόνιος, ἀντὶ τοῦ φύλαξ τῆς ἰδίᾳ πῶς ἀνηκούσης τῷ βασιλεῖ καὶ τυχὸν ἐκ προγόνων περιουσίας, ὃν καὶ αὐτὸν οὐ πρὶν ἀριθμούμενον Ἀναστάσιος ὁ πάντα ἔμφρων ἀνεστήσατο

πάτρων, PATRONUS: MAL 363,7: ἦν γὰρ πάτρων καὶ προστάτης τῶν Πρασίνων 368,8: πάτρωνα τῶν Πρασίνων 395,4-5: πάτρων τοῦ Πρασίνων μέρους

πεδάνεος, PEDANEUS: LYD MAG 201,19: οἱ τὰς δίκας λέγοντες ἐπὶ τοὺς πεδανέους (ἀντὶ τοῦ χαμαιδικαστᾶς)

- πεδατοῦρα, PEDATURA: MAL 351,8: τοὺς τῆς πεδατοῦρας στρατιώτας τοὺς κατέναντι τοῦ καθίσματος θεωροῦντας μετέστησεν ἐπὶ τὸ Βένετον μέρος CER 318,11: εἰ δὲ ἔχει ὁ Πράσινος τὴν προτίμησιν, λέγουσιν οἱ τούτου κράκται: „οἱ τῶν πεδατουρῶν, ἐγείρεσθε: τοὺς δεσπότας εὐξώμεθα.” 490,5-6: καὶ ἂν εὖρη τινὰς τῶν ἀρχόντων ἀμελοῦντας ἐκ τῶν μενόντων εἰς τὴν πεδητούραν καὶ εἰς τὰ ἐξωβίγλια ... τύπτει αὐτοὺς ἰσχυρῶς 490,4: θεωρεῖ τὰς πεδητούρας καὶ τὰ ἐξωβίγλια 482,8-9: παρὰ τῶν πεδητούρων δεσμεῖται
- πέδιλον, PEDULIS,-E: EP XIV 2 CER 638,16: μετὰ καὶ χρυσωμένων πεδίων
- πεκουνία, PECUNIA: LYD MAG 137,8: ὅθεν καὶ πεκουνίαν κατ’ αὐτοὺς τὰ χρήματα καλοῦσι
- πελώνιον, V. παινόλιον
- πενώλιον, V. παινόλιον
- περγαμηνά, PERGAMENA (SC. CHARTA): LYD MENS 11,14: δέρματα γὰρ τὰ ἐκ προβάτων ἀποξέσας εἰς λεπτὸν ἔστειλε τοῖς Ῥωμαίοις τὰ λεγόμενα παρ’ αὐτοῖς μεμβράνα. εἰς μνήμην δὲ τοῦ ἀποστείλαντος ἔτι καὶ νῦν Ῥωμαῖοι τὰ μεμβράνα Περγαμηνὰ καλοῦσιν
- περεγρῖνος, PEREGRINUS: LYD MAG 151,14: πραίτωρ ἕτερος προεχειρίσθη, ὁ λεγόμενος οὐρβανὸς ... καὶ ὁ λεγόμενος περεγρῖνος οἶονεὶ ξενοδόκης
- περσονάλιος, PERSONALIS: LYD MAG 214,11-12: ἡ δὲ τῶν λεγομένων περσοναλίων ἀναγραφή παντὸς ἐπαίνου κρείττων δικαίως ἐνομίζετο 214,19: εἰσαχθέντος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ λεγομένου περσοναλίου ἔστη διάγνωσις κατ’ οὐδὲν ἐνδέουσα
- πετζιμέντα, IMPEDIMENTA: DAI 9,56: ρίπτοντες αὐτὰ [μονόζυλα] εἰς τὸν ποταμὸν καὶ τὰ πετζιμέντα αὐτῶν ἐμβλησκόμενοι, εἰσέρχονται, καὶ αὐθις ἐναποπλέουσιν CER 474,3: κανδηλαὶ χαλκαῖ εἰς τὰ βασιλικά πετζιμέντα δύο
- πιγκέρνης, PINCERNA: LEO GR 330, 14: τὸν δὲ πρωτοσπαθάριον Γεώργιον καὶ πινκέρνην καὶ Θωμᾶν πριμικήριον δεῖρας V. ἐπιγκέρνης SUID IV 625,1: 138 Οἰνοχοεῖ: κερνᾶ καὶ Οἰνοχόος, πιγκέρνης ...
- πιλάριος, PILARIUS: LYD MAG 158,16: πιλάριοι, ἀκοντισταί
- πλακοῦντα, PLACENTA: LYD MENS 54,11: πλακοῦντας δὲ Ῥωμαῖοι τὰ ἐκ μέλιτος πόπανα καλοῦσι διὰ τὸ ἐν Πλακεντία τῇ πόλει τῆς Ἰταλίας πρῶτον ἐξ Ἑλλήνων, ἢ μάλλον ἐκ Σαμίων, τὴν τοιαύτην ἐδωδὴν παρελθεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως λέγεσθαι ὡς Ταραντῖνα ἀπὸ Τάραντος καὶ Κανουβικὰ ἀπὸ Κανούβου καὶ Κοπτὰ ἀπὸ Κοπτοῦ (ED: πλακέντας ?)
- πλανιπεδαρία, PLANIPES: LYD MAG 152,21: πλανιπεδαρία ἢ καταστολαρία
- πληνιλούνιον, PLENILUNIUM: LYD MENS 34,1: πληνιλούνιον τὰς εἰδοὺς καλοῦντες οἶονεὶ πληροσέληνον

πλουμμίον, PLUMA: CHRON PASCH 614,3: ἔχον χρυσᾶ πλουμμία βασιλικά MAL 413,16: ἔχον χρυσᾶ πλουμμία βασιλικά THEOPH 168,26: καὶ στιχάριν ἄσπρον ἔχον πλουμμία χρυσᾶ καὶ εἰκόνα τοῦ βασιλέως CF. PLUMATILE

πολυκάνδηλον (πολύς, κανδήλα): THEOPH 303,2: ἔλαβε καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πολυκάνδηλά τε καὶ ἕτερα σκεύη ὑπουργικά G MON 791,2,5 861,12 873,4 SYM MAG 625,14: τὸ πολυκάνδηλον τὸ ἐν τῇ σφαγῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος ξίφει διακοπέν 704,14 LEO GR 214,10,13 275,11 287,10: πολυκάνδηλον ἄρας τὸ ἱππικὸν ἐστόλισεν καὶ τοῖς ζώδοις φωταψίαν ἐποίησεν CER 499,13-14 572,1 κτλ.

πόνος ET πόντην, PONS: LYD MENS 42,3: πόντην γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν γέφυραν καλοῦσιν PROK AED IV 6,16: πεποιήται δὲ Τραϊανὸς τότε καὶ φρούρια δύο τοῦ ποταμοῦ ἐφ' ἑκάτερα, καὶ αὐτοῖν Θεοδώραν μὲν ἐπωνόμασαν τὸ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπειρῶ, Πόντες δὲ τὸ ἐπὶ Δακίας ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐκλήθη, πόντην γὰρ τὴν γέφυραν Ῥωμαῖοι τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ

ποντίλιος, PONTILIS: LYD MENS 42,4: πόντην γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν γέφυραν καλοῦσι, καὶ ποντίλια τὰ γεφύρια ξύλα

ποντίφεξ, PONTIFEX: LYD MENS 41,21: ὅτι ποντίφικες οἱ ἀρχιερεῖς παρὰ Ῥωμαίοις ἐλέγοντο, καθάπερ ἐν Ἀθήναις τὸ πάλαι γεφυραῖοι πάντες οἱ περὶ τὰ πάτρια ἱερὰ ἐξηγητὰ καὶ ἀρχιερεῖς (διοικητὰ τῶν ὄλων) ὠνομάζοντο, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γέφυρας τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ ἱερατεῦειν τῷ Παλλαδίῳ ... 95,1 LYD MAG 169,3: ποντίφεξ (ἀντὶ τοῦ ἀρχιερεὺς γεφυραῖος) 147,11: ποντίφικας (ἀντὶ τοῦ ἀρχιερεῖς νεωκόρους) SUID IV 172,18: 2047 Ποντίφιξ: ὁ μέγας παρὰ Ῥωμαίοις ἱερεὺς, ὃν Νουμᾶς ὁ Ῥωμαίων νομοθέτης κατέστησεν, ἠνίκα βιαίῳ ῥεύματι φερόμενος ὁ Θύβρις τὸ πρεσβύτατον ζεῦγμα ἐλάμβανεν. Εὐχὰς οὗτος πρὸς τῷ ποταμῷ μειλικτηρίους ποιησάμενος, μὴ διαξῆναι τὴν γέφυραν, ἔπεισε τὸν ποταμὸν ἡσυχῇ καὶ εὐτάκτως ἀνασχέσθαι τοῦ πράγματος. καὶ τοὺς λεγομένους Ποντίφικας καὶ Φλαμινίους τοῖς ἱερεῦσιν ἐπέστησε

ποντιφικάλιος, PONTIFICALIS: LYD MENS 62,6: ἀλλά μὲν καὶ φεβρουᾶρε τὸ καθᾶραι τὰ ποντιφικάλια βιβλία καλεῖ...

πόπανα, POPANA: LYD MENS 51,22: παρὰ Θούσκοις οὐρανὸν λέγεσθαι καὶ ἔφορον πάσης πράξεως, καὶ Ποπάνωνα διὰ τὸ ἐν ταῖς καλάνδαις ἀναφέρεσθαι πόπανα (CIT. VARRO DE REB. DIV. 14)

πόρτα, PORTA: PASSIM

πορτάριος, PORTARIUS: MAL 184,22: φονεῦσαι τοὺς πορταρίους 402,19 CER 719,5,10: πορτάριοι (PHIL 119,20 121,2)

πόρτικος ET πόρτιξ(-ηξ), PORTICUS: CHRON PASCH 621,19: ἐκαύθη μετὰ τοῦ πορτίκου τῶν σχολαρίων καὶ τῶν προτηκτόρων καὶ κανδιδάτων THEOPH 184,20: ἐνεπύρισαν ... καὶ τὸν πόρτικον τῶν προτικτόρων THEOPH CONT

147,1: πόρτιξ CER 573,32: πόρτηξ τοῦ αὐγουστέως 62,22 209,23 584,13 595,9 622,12: τοῦ πόρτηκος 22,16 219,3 544,21 580,4 605,13 619,8: τῷ πόρτηκι 26,1 204,7 205,2 209,19 211,7 214,7 218,18-19 226,4,18-19 526,22: τὸν πόρτικα 542,18 (πόρτικα) 578,15 619,6: πόρτηκα 422,17: πορτίκου 226,21 (πορτήκω) 408,15-16 418,1 422,16 427,5: τῷ πορτήκω

πούβλικος, PUBLICUS: LYD MENS 57,3: μετ' αὐτὴν βοτὰ πούβλικα ὡσανεὶ δημόσιαι εὐχαί

πούερας, PUEROS: CER 405,1: χρῆ δὲ τὸν μάγιστρον ἐτοιμάσαι κανδιδάτους ARMATUS καὶ πούερας εὐσχήμους τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτοῖς

πούλιτον, PULPITUM, PULPITUS: MAL 387,13: διὰ τῶν πουλιτῶν (MSS O) CHRON PASCH 625,18: ἀνήλθεν διὰ τοῦ λεγομένου Κοχλίου εἰς τὰ λεγόμενα Πούλιτα, ὄπισθεν τοῦ καθίσματος τοῦ Ἰππικοῦ, εἰς τὸν Τρίκλινον τὸν ἔχοντα τὰς χαλκᾶς θύρας THEOPH 185,9-10: ἀνήλθεν ἐπὶ τὰ λεγόμενα Πούλιτα ὄπισθεν τοῦ καθίσματος τοῦ ἵπποδρομίου... CER 63,11 73,9 131,4-5 134,22,24 243,4 595,12: πούλιτον 11,2 130,2 144,3,14 215,4 232,2-3 303,5 506,17-18 574,4: πουλίτου 302,22: πουλίτω 391,16: τὰ πούλιτα 303,15: πουλίτοις

πουνκτάριοι, PUNCTARII: CER 390,14

πραῖδα, PRAEDA: MAL 108,19: μερισάμενοι τὴν πραῖδαν 260,22: ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς πραΐδας 261,9: Ἔκτισε δὲ καὶ τὸ θεάτρον Δάφνης ἐπιγράψας ἐν αὐτῷ „Ἐξ πραΐδα Ἰουδαία” 261,14: ἐκ τῆς αὐτῆς Ἰουδαϊκῆς πραΐδας 297,4 312,22: λαβόντες πολλὴν πραῖδαν 438,7 445,6 447,10 451,13 463,4 473,2,4 CHRON PASCH 462,9: Οὐεσπασιανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς πραΐδας ἔκτισεν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς Συρίας ... 462,20: ἔκτισε δὲ καὶ τὸ θεάτρον Δάφνης ἐπιγράψας ἐν αὐτῷ EX PRAEDA IUDAEAΕ (ἐκ τῆς πραΐδας τῶν Ἰουδαίων MSS) THEOPH 190,20: πρὸς πραῖδαν ἐχώρει 178,14: λαβόντες τὴν πρ. 218,7 273,7 286,18 451,20 (ἐξῆλθεν εἰς πραῖδαν) THEOPH CONT 416,17 462,21 463,5 (λαβόντες τὴν πραῖδαν καὶ αἰχμαλωσίαν) DAI 29,21,35 30,30 45,135 (μεγάλῃν πραῖδαν καὶ αἰχμαλωσίαν εἰς αὐτὸ ἠργάσαντο) 50,8: πραΐδας καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ κλοπὰς ἐργαζόμενοι SYM MAG 756,1,6 SUID III 256,27: Σ 356: πραΐδας ἀπὸ πολεμίων IV 191,16: 2234 πραῖδα.

πραιδεύω, PRAEDO, PRAEDOR: MAL 30,21: καὶ πραιδεύσας [τὴν πόλιν] ἔλαβεν αἰχμαλωτοὺς ... πολλοὺς 100,12,23 102,7,10 185,21 270,3 (ἐπραιδεύσε χώρας) 270,5 296,6,7-8,11 298,8 300,6 (ἐπραιδεύσε καὶ ἔκαυσε τὰ ἀνατολικά μέρη) 312,14-15 347,9 349,15 363,17 (ἐπραιδεύσαν καὶ ἔστρεψαν τὴν χώραν) 366,3 372,1 396,9 402,22 406,11,14,15,17 407,11,14 438,2 445,2-3 462,3 472,16-17 (πραιδεύοντες ἐπὶ τὴν Ἀρμενίων χώραν) 490,8,9 496,5 (φονεύσαντες καὶ πραιδεύσαντες) CHRON PASCH 597,7 713,6-7: ἐπραιδεύσαν THEOPH 29,18: πάντα πραιδεύοντας ἀρπάζειν καὶ ἀναχωρεῖν 76,24: ἐκέλευσε πραιδεῦσαι καὶ λυπῆσαι τοὺς εἰς αὐτὸν ἀμαρτήσαντας

160,16: ἦλθε πραιδεύων ἕως τοῦ Βυζαντίου 178,9: ἐπραιδεύσε τὴν Συρίαν 239,3 270,29 272,12 316,26-27 389,9,16 393,14 THEOPH CONT 415,17: καταπολεμήσας καὶ πραιδεύσας 479,18: ἐλάσαι κοῦρσα καὶ αἰχμαλωτίσαι καὶ πραιδεύσαι τὴν Ῥωμαϊκὴν γῆν SCRIPT INC 342,13: πραιδεύσας DAI 2,3: πραιδεύουσι τὴν Ῥωσίαν 5,12: ἐκ τοῦ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν ... πραιδευθῆναι 10,6: ταῦτα πραιδεύειν 13,10: μεγάλως πραιδεύειν 29,47: πραιδεύειν τοὺς Ῥωμάνους 31,86: πραιδευόμενοι παρὰ τῶν Φράγγων καὶ Τούρκων 44,32: πραιδευθῆναι καὶ ἀφανισθῆναι καὶ τὰς χώρας αὐτῶν παρὰ τοῦ δομestίκοι τῶν σχολῶν 45,60,95,132,137,168 53,95 SYM MAG 612,14 LEO GR 105,9 118,21 172,15-16: οἱ δὲ πλώμοι πραιδεύσαντες μεγίστην εἰργάσαντο ἄλωσιν, μηδενὸς φεισάμενοι

πραίκων, PRAECO: LYD MAG 202,4: διαιτάριοι πρὸς τούτοις καὶ θηκοφόροι καὶ πραίκωνες λειτουργίας μὲν ἀναδέχονται, ἐν δὲ ἑτέροις τάγμασιν ἀναφέρονται

πραιπόσιτος, PRAEPOSITUS: MAL 340,5,9,17,21: Ῥοδανὸς πρ. 361,2 408,19-20 (Ἀμάντιον τὸν κουβικουλάριον καὶ π.) 410,9 340,11 (τῷ αὐτῷ πραιποσίτῳ) 361,12 (τοὺς ἀπὸ πραιποσίτων παλατίου) THEOPH SIM 182,23: εὐνοῦχον εἰς τὴν βασιλικὴν δορυφορίαν συντεταγμένον αὐτῷ τὸν κορυφαιότατον, ὃν πραιπόσιτον εἶθισται Ῥωμαίοις ἀποκαλεῖν, ἀνὰ τὴν Μαρτύρων πόλιν ἐξέπεμψε ... CHRON PASCH 610,17 611,20: πραιπόσιτον THEOPH 96,18 98,33,35 99,2,13 116,5 164,3 165,24,26 233,8 246,17 THEOPH CONT 170,4 426,12 (ἐτιμήθη πατρίκιος καὶ π.) 445,7 466,14 469,18 (π. καὶ δρουγγάριον τῶν πλωίμων) DE THEM PRAEF 8: λεγεῶνες ... ὑπὸ δοῦκα καὶ ἡγεμόνα τυγχάνουσαι πολλάκις δὲ καὶ πραιπόσιτον SUID II 695,9: 145 Θεοδόσιος, βασιλεὺς Ῥωμαίων ... Ἀντίοχον τὸν πραιπόσιτον ἐν τοῖς πρεσβυτέροις κατέταξεν IV 68,9,11 IV 191,18.19: 2236 Πραιπόσιτος: εἶδος ἀξιώματος 2237 Πραιπόσιτος: ζῆται ἐν τῷ Σαλούστιος CER PASSIM 289,7: πραιπόσιτος 291,24: πραιποσίτου 296,11-12: πραιποσίτῳ 637,8: πραιπόσιτον 255,5: πραιπόσιτοι 798,4: τῶν πραιποσίτων 285,9: τοῖς πραιποσίτοις 787,4: τοὺς πραιποσίτους

πραισεντάλιος, PRAESENTALIS: CER 392,7: ὁ λαμβάνων τὸ μανιάκιν τοῦ κandiδάτου πάντως καὶ πραισεντάλιος γίνεται 495,6-7: ὁ τριβοῦνος πραισεντάλιος

πραισεντεύω (πραισέντον): MAL 176,3: πραισεντεύειν γὰρ λέγεται τὸ παραμένειν CHRON PASCH 209,1: πραισεντεύειν γὰρ λέγεται τὸ παραμένειν, διότι ἡ χλωδῆς γῆ διὰ παντὸς ἵσταται σὺν τοῖς ἄλσεσι

πραισέντον, PRAESENS: MAL 375,16 378,9 379,5 381,16,19 383 386,13-14 393,15 398,20,21 411,16 412,11 429,21 465,9: στρατηλάτη πραισέντου CHRON PASCH 208,20: ἐκάλεσε δὲ τὸ Πράσινον μέρος Πραισέντον, ὃ ἐστὶν Ῥωμαϊκὴ λέξις, ἣτις ἐρμηνεύεται ἐμπαράμονον. πραισεντεύειν γὰρ ... (V. πραισεντεύω) 601,2,7-8: στρατηλάτην τοῦ πραισέντου THEOPH SIM 52,25:

διά τοι τοῦτο καὶ στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος αὐθις χειροτονηθεὶς (SC. Κομεντίολος) ἀποστέλλεται καὶ Ῥωμαϊκαῖς ἀξίαις λαμπρύνεται τὴν τε τοῦ πραισέντου τὴν παρὰ Ῥωμαίους λεγομένην ἔνοπλον ἡγεμονίας τιμὴν ἀποφέρειται THEOPH 165,6: Βιταλιανὸς ... καὶ ὕπατον ἀναγορευθῆναι καὶ κόμητα Πραισέντου παρρησίαν τε ἔχειν (Πρεσέντου, Περσέντου, Περσεντοῦ MSS) CER 700,1-2: οἱ τριβοῦνοι τοῦ πραισέντου

πραίτεκστον, PRAETEXTUS: CER 629,4: Ἡράκλειος ὁ δεσπότης καὶ υἱὸς αὐτοῦ, φορῶν πραίτεκστον (πραΐσεκστον MS)

πρατεξτάτα, PRAETEXTA: LYD MAG 152,15,16: ὁ δὲ μῦθος τέμνεται εἰς δύο, εἰς κρηπιδάταν καὶ πρατεξτάταν, ὧν ἡ μὲν κρηπιδάτα Ἑλληνικὰς ἔχει ὑποθέσεις ἡ δὲ πρατεξτάτα Ῥωμαϊκάς

πρατούρα, PRAETURA: SUID IV 191,20: 2239 Πραιτούρα.

πραίτωρ, PRAETOR: PROK HIST ARC 20,9: καὶ αὐταῖν (SC. ἀρχαῖν) τὴν ἐτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπέστησεν, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεῖς πραίτωρα δῆ<μων> (CF. JUST NOV 13, CAP 1: καὶ τῇ μὲν ἡμετέρα φωνῇ PRAETORES PLEBIS προσαγορευέσθωσαν, τῇ δὲ Ἑλλάδι ταύτῃ καὶ κοινῇ πραίτωρες δῆμων) MAL 479,19: ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ πραίτωρ 483,17: [ὄντος κόμητος] πραίτωρος τοῦ ἐπικλῆν Διπουνδιαρίστου LYD MENS 10,15: πραίτωρα οὐρβανόν 11,7 LYD MAG 121,24: πραίτωρες 142,4: τοῖς πραίτωρσιν 151,6: πρ. οἰονεὶ στρατηγὸς 151,13: πραίτωρ ἕτερος ... ὁ λεγόμενος οὐρβανὸς ἀντὶ τοῦ πολιτικός, καὶ ὁ λεγόμενος περεγρῖνος οἰονεὶ ξενοδόκης 151,16-17 156,7,10,11 160,17-18 (ὀκτὼ πραίτωρες), 21 171,15 193,12 194,4,6,14 197,15 265,5: πραίτωρὰς τε καὶ κυαισίτωρας THEOPH 69,12: τὴν τοῦ πραίτωρος ἀρχὴν τότε διέποντα SUID IV 191,21,23: 2239 Πραίτωρ: μετὰ τοὺς χιλιάρχους αὐθις ἐπὶ τοὺς ὑπάτους ἐπανῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πρῶτος στρατηγὸς ἀπεδείχθη Φρούριος Κάμιλλος, ὃν πραίτωρα τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ οἱ Ῥωμαῖοι ὠνόμασαν, ἡγουν στρατηγόν LEO DIAC 65,6 95,22

πρατωριανός, PRAETORIANUS: LYD MAG 157,21: πρατωριανοί, στρατηγικοί 171,17,18: τῶν πρατωριανῶν σπειρῶν... ταγμάτων 171,20-172,2: τὸν ὕπαρχον τῆς αὐλῆς ... ἀλλὰ μὴν καὶ κατὰ τὸν πληθυντικὸν καλῶς ὠνομασμένον (οὐ μόνον γὰρ λέγεται πραίφεκτος πρατωρίου) οἰονεὶ ἡγεμόνα τῶν πρατωριανῶν, ὑπακουομένου ταγμάτων ἢ σπειρῶν ἢ στρατευμάτων ἢ δυνάμεων CER 390,14: τριβοῦνοι νοτάριοι πρατωριανοὶ πουνκτάριοι

πρατώριος, PRAETORIUS: PROK HIST ARC 21,1: τοῦ τῶν πρατωρίων ἐπάρχου BELLA VI 22,24 29,30: ὕπαρχος τῶν πρ. VII 6,9: τῶν Ἰταλίας πρατωρίων ἐπαρχον Μαξιμίον LYD MAG 121,7-8,25 132,3 176,12 184,7 187,11 216,12 234,2: ἐπαρχος πρατωρίων 132,17 171,12 178,10 252,6: ἐπαρχος πρατωρίων 132,17 178,4 183,22-185,1 204,17 219,11-12 235,16: ἐπαρχότης τῶν πρατωρίων CER 61,15 388,12 394,8 395,5-6 396,11 400,9

700,9: ἑπαρχος τῶν πραιτωρίων SUID IV 342,15: 246 Σέργιος ... ὕπαρχος τῶν πραιτωρίων γεροντός MAL 318,9 319,3-4 323,6 329,20 337,15 345,20 346,6 355,15-16 361,14 370,12,16 384,1 390,13-14 392,11 393,23 411,9 465,17-18 477,9: ἑπαρχος πραιτωρίων CHRON PASCH 530,15 566,4 569,15 579,3 588,7,8 694,9 709,9: ἑπαρχος πραιτωρίων THEOPH 96,34 115,11 129,30 166,5 297,19: ἑπαρχος πραιτωρίων

πραιτώριον, PRAETORIUM: MAL 318,20: ἔξω τοῦ πραιτωρίων 319,2: ποιήσας αὐτῷ πραιτώριον τὸ ἱερὸν τῶν Μουσῶν 338,23 393,1 397,17 400,12 (πρ. τῶν ἐπάρχων) 417,13 (πρ. τοῦ στρατηλάτου) 474,14 474,17 487,16-17 LYD MAG 171,8,8: πραιφέκτος πραιτωρίῳ οἶονεὶ προεστηκῶς τοῦ πραιτωρίου 171,9: τὸ γὰρ στρατηγικὸν ἐπὶ ξένης κατάλυμα πραιτώριον ἐκείνοις ἔδοξεν ὀνομάζειν 171,20: τὸν ὕπαρχον τῆς αὐλῆς, ἣν καὶ πραιτώριον πολλαχοῦ καλουμένην 172,1: πραιφέκτος πραιτωρίου THEOPH SIM 283,22: ὃς τῆς τῶν ἐφῶν πόλεων φορολογίας τὴν ἐπιστάσιαν ἐπέκτητο· τοῦτον πραιτωρίων ἑπαρχον ἀποκαλοῦσι Ῥωμαῖοι 300,22: ὃν ἑπαρχον πραιτωρίων εἰώθασιν ὀνομάζειν Ῥωμαῖοι CHRON PASCH 571,5: ἐκάη τὸ πραιτώριον Μοναξίου ἐπάρχου πόλεως 622,7,11 695,6-7: ἐκαύθη ἡ μέση ἀπὸ τῶν Λαύσου καὶ τὸ πραιτῶριν τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως 695,10 THEOPH 74,24: ἄντικρυς τοῦ πραιτωρίου 155,14: ἐν τῷ πραιτωρίῳ 172,5: τοῦ πραιτωρίου τοῦ στρατηλάτου 184,12: εἰς τὸ π. 230,9 239,9-10 267,31 297,2 369,5 437,4 453,17 455,1 467,27 THEOPH CONT 175,20: τοῦ Πραιτωρίου καὶ τῶν Νουμέρων 303,2 372,23 (τοῦ πραιτωρίου Σαρακηνῶν) 430,15 470,10 470,17 (λογοθέτην τοῦ πραιτωρίου ἐποίησεν) G MON 807,8 808,5 834,22-23 867,18 DAI 21,114: ἐν τῷ βασιλικῷ πραιτωρίῳ 27,58: ἡ δὲ Νεάπολις ἦν ἀρχαῖον πραιτώριον τῶν κατερχομένων πατρικίων SYM MAG 641,12,17 711,1 681,7-8 LEO GR 145,23 226,11,16 248,21 281,21 PATR CONST 218,9: τὸ δὲ νῦν πραιτώριον οἶκος ἦν πατρικίας χήρας τοῦνομα Μαρκίας CER 51,8 56,17 268,10 376,18 592,12 609,18: ἐν τῷ π. 13,6 106,21 265,15 274,3 306,11 (ὑπαρχος) 61,5 495,14-15 (φύλαρχοι) 592,9 615,11 717,9 743,2 750,5 767,16 772,13: πραιτορίου (USP 59,23 PHIL 113,10 153,9 169,8 179,11,14 203,14 209,17)

πραιφέκτος, PRAEFECTUS: LYD MAG 171,7: πραιφέκτος πραιτωρίῳ 171,18: πραιφέκτον τῶν πραιτωριανῶν ταγμάτων καὶ φαλάγγων ἡγεμόνα 171,22: 172,1: πραιφέκτος πραιτωρίου

πρανδεῖτε, PRANDITE: CER 371,14-15

πρασινодίβλαττα (πράσινος, βλαττίον, βλάττα): EP VIII,1

πρασινοτριβλαττον (πράσινος, βλαττίον, βλάττα): CER 442,2

πριβάτος, PRIVATUS: PROK HIST ARC 22,12: ἡμαρτάνετο δὲ τοιοῦτο κὰν τῆ τοῦ μαγίστρου καλουμένου ἀρχῆς κὰν τοῖς Παλατίνοις, οἱ δὲ ἄμφι τε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ πριβάτα καλούμενα τό τε πατριμῶνιον ἐπιτελεῖν ἀεὶ τὴν

ὑπουργίαν εἰώθασιν LYD MAG 191,14: κόμητα πριβάτων (ἀντί τοῦ τῶν ἰδία πως τοῖς βασιλεύσιν προσηκόντων) SUID IV 195,3: 2278 πριβάτων. Ῥωμαία ἢ λέξις CER: V. κόμης τῶν πριβάτων

πριβατωρία ET προβατωρία, PROBATORIA: LYD MAG 196,19: νῦν δὲ τὸ πλήθος αὐτάς ἐξ ἀμαθοῦς μαντείας, τάληθές παραδηλούσης, πριβατωρίας καλεῖ, αὐτόθεν τῶν ἰδιώτου τύχην εἰσαγούσης

πριβιλήγιον, PRIULEGIUM: LYD MENS 10,23: πριβιλέγια νόμοι τινές ἰδιωτικοὶ ἄλλ' οὐ γενικοί

πρίγκιψ, PRINCEPS: LYD MAG 124,12: ταύτη καὶ πρίγκιπας αὐτοὺς ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι οἰονεὶ πρώτην κεφαλὴν τῆς πάσης πολιτείας 176,11: νόμος ἐτέθη ... τὸν πρῶτον μέντοι τῶν φρουμενταρίων (πρίγκιπα αὐτὸν συμβαίνει σήμερον καλεῖσθαι) παρεῖναι διὰ παντὸς τῷ δικαστηρίῳ τοῦ τῶν πραιτωρίων ὑπάρχου καὶ πολυπραγμονεῖν 184,10: τὸ γὰρ ἐπὶ τοῦ παρόντος τῷ πρίγκιπι κληῖμα φερόμενον οὐδὲν ἕτερον παρὰ τὴν προσηγορίαν διασώζει τῆς ἀρχαιότητος 207,1: ὁ πρίγκιψ, οἷον ὁ πρωτεύων 216,20: τὸν πρίγκιπα τῆς τάξεως τοῦ μαγίστρου 217,7: πρίγκιψ τῶν μαγιστριανῶν 217,11,15-16 218,5,12 THEOPH 160,21: ὁ δὲ Βιταλιανὸς προσέθηκεν, ἵνα καὶ οἱ πρίγκιπες ἐκάστης σχολῆς τοῦτο ὁμόσωσιν DE THEM I 61: Ἦσαν δὲ καὶ τινες αὐτῶν πρίγκιπες, ὡς ἐν τοῖς τῶν ἁγίων μαρτυρίοις διαγράφει (SC. πρίγκιπες τῶν ἐθνῶν μικρᾶς Ἀσίας) CER 679,8-9 ῥήξ, πρίγκιψ, δούξ, συγκλητικός, ἐθνάρχης, τοπάρχης ... (Οἷς ὀφείλει ὁ βασιλεὺς ὀνόμασι τιμᾶν τοῖς μεγιστάσι καὶ πρώτοις τῶν ἐθνῶν) 680,13: ὁ δεῖνα ὁ πρίγκιψ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης 681,2: IDEM 689,14: “Κωνσταντῖνος Ῥωμανὸς ... πρὸς ὁ δεῖνα τὸν ἐνδοξότατον πρίγκιπα Ῥώμης.” 689,12: εἰς τὸν πρίγκιψ Ῥώμης 661,8: Τὰ ἀποσταλέντα τὸν ῥήγα Ἰταλίας ἐπὶ Ῥωμανοῦ δεσπότη, εἰ ἄρα ἐξέλεθαι καὶ καταπολεμήσει τοὺς ἀνταρτὰς πρίγκιπας, τὸν τε Λανδούφον καὶ Ἀτενούλφον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ... 690,4,5: εἰς τὸν πρίγκιπα Καπύας. εἰς τὸν πρίγκιπα Σαλερινοῦ· εἰς τὸν δοῦκα Νεαπόλεως

πριγκιπάτον, PRINCIPATUS: DAI 27,2: Περὶ τοῦ θέματος Λαγουβαρδίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πριγκιπάτων καὶ ἀρχοντιῶν (πριγκιπάτων MS P) 27,53: τὸ δὲ Σαλερινὸν ᾠκίσθη ἐπὶ τοῦ Σικάρδου, ὅτε διεμέρισαν οἱ Λαγούβαρδοι τὰ πριγκιπάτα (πριγκιπάτα MS P)

πριμικέρισσα (πριμικήριος): CER 711,12

πριμικηράτος, PRIMICERIATUS: CER 392,13-14: τῷ πριμικηράτῳ ἐπιβαίνειν

πριμικήριος, PRIMICERIUS: THEOPH 455,20: ἀπέστειλεν Εἰρήνη Κωνσταντῖνον τὸν σακελλάριον καὶ Μάμαλον τὸν πριμικήριον πρὸς Κάρουλον τὸν ῥήγα τῶν Φράγγων ... THEOPH CONT 394,15: Ἀνδρέας πριμικήριος τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου G MON 887,4 923,11 SYM MAG 727,12-13: Ἀνδρέου πριμικήριου τοῦ βασιλικοῦ πρωτοβεστιαρίου 754,7 LEO GR 300,18 330,15 EP I,3-5,10-14,16,21,22,24 CER PASSIM 392,10: πριμικήριος τῶν κληρικών 441,15: τοῦ

πριμικηρίου τοῦ κουβουκλείου 721,9: πριμικηρίω 724,12: πριμικήριον 574,13: πριμικήριοι 442,18: πριμικηρίων ὀστιαρίων 778,16-17: πριμικηρίους 750,17: πριμικηρίους

πριμισκρίνιος, PRIMISCRINIUS: LYD MAG 198,15-16: μετὰ δὲ τὸν κορνικουλάριον πριμισκρίνιοι δύο, οὓς Ἑλληνας πρώτους τῆς τάξεως καλοῦσι 199,16-17 202,9: εἰς τὸ τοῦ πριμισκρίνιου πλήρωμα 203,8 205,18: πριμισκρινίους 206,22: ὁ βοηθὸς τοῦ πριμισκρίνιου 208,19,23 209,21 (οἱ πριμισκρίνιοι) THEOPH 486,2: Θεοδόσιον, πατρίκιον καὶ προμοσκρίνιον, τὸ ἐπίκλην Σαλιβαρᾶν

πριῖμος, PRIMUS, πριῖμα, PRIMA: LYD MAG 158,6: ἀρματοῦρα πριῖμα, ὄπλομελέτη πρώτη MAL 172,23: καλέσας τὸν μῆνα αὐτὸν μάρτιον, τὸν πρῶην λεγόμενον πριῖμον

πριμοσαγιττάριοι, PRIMISAGITTARII: LYD MAG 158,24: πριμοσαγιττάριοι, τοξόται πρῶτοι

πριμοσκουτάριος, PRIMUS SCUTARIUS: LYD MAG 158,22: πριμοσκουτάριοι, ὑπερασπισταί, οἱ νῦν λεγόμενοι προτίκτορες

πρόβα, PROBA: CER 340, 5: Περὶ πρόβας 340,6: Ἠνίοχος φακτιονάριος ἢ μικροπανίτης εἰς πρόβαν αὐτοῦ, ἐὰν ἐκβάλλει τὸ κασσίδιον αὐτοῦ, οὐκ ἔτι ἔχει ἐξουσίαν ἄλλο ζεῦξαι 358,13: εἰς τὰς πρόβας οὐκ ἦν

προβᾶρε, PROBARE: LYD MAG 196,17: προβᾶρε γὰρ τὸ μετὰ δοκιμῆς ἐπιδειξαι τὸ ὑποκείμενον λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι

προβατωρία, PROBATORIA: LYD MAG 196,14: οἱ λεγόμενοι ἀδιούτωρες, οἰονεὶ βοηθοί: καὶ ταύτης μόνης τῆς προσηγορίας μνημονεύουσιν αἱ παρὰ τῶν βασιλέων παρεχόμεναι τοῖς εἰς στρατείαν παριοῦσι προβατωρίαί, οἰονεὶ συστάσεις καὶ ἀποδείξεις 228,17: τὰς λεγομένας προβατορίας 260,19,21 261,3,4 CER 390,19: πάλαι μὲν ἀπὸ προσκυνήσεως μόνης ἦν ἡ στρατεία αὐτῶν· νῦν δὲ προβατωρείαν ποιεῖ ὁ δεσπότης 391,5: λαμβάνει τὴν προβατωρίαν παρὰ τοῦ δεσπότη (SCHOL. 390,19: δοκιμασίαν ἤτοι καλούμενον ἔδιτον) v. πριβατωρία

πρόκεσος ET πρόκεσος, PROCESSUS: MAL 319,22: τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ποιήσαντος πρόκεσσον ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντος ἐν τῷ Βυζαντίῳ 324,6: ἐν προκέσσω 325,3: ἐξῆλθεν εἰς πρόκεσσον 343,2: ποιήσας πρόκεσσον εἰς Ἀδριανούπολιν 348,9 377,11 405,20: ποιεῖν πρόκεσσον 366,16 372,15 CHRON PASCH 527,20: Κωνσταντῖνος ... ποιήσας πρόκεσσα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῷ Βυζαντίῳ 598,18: Λέων ... ἐξῆλθεν πέραν εἰς τὸν ἅγιον Μαμᾶν, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ πρόκεσσον μῆνας ἕξ 600,8: Ζήνων ... ποιήσας πρόκεσσον ἐν Χαλκηδόνι, ἐκεῖθεν ἔφυγεν βερέδοις, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰσαυρίαν, ὡς ἦν βασιλεύς 690,13 700,2: εἰσέρχεται Φωκᾶς ... ἀπὸ τοῦ προκέσσου τοῦ Ἐβδόμου 702,12,17,20 THEOPH 226,19: προκέσσου δὲ

γενομένου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀπώλεσαν οἱ βεστίτορες τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως, ὅπερ μετὰ μῆνας ἡ' εὐρέθη THEOPH CONT 88,1 398,17: ἐποίησεν Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς πρόκενσον ἐν τῷ τριβουναλίῳ G MON 804,19 855,20 862,15 891,8-9 869,9 LEO GR 133,13 223,23 269,17 276,15 283,16 304,22 LEO DIAC 64,22 SYM MAG 702,9 712,11 DAI 51,18: ὅτε δὲ εἰς μακρότερον ἀπήει πρόκενσον, οἷον εἰς τὰ θέρμα τῆς Προύσης 51,40: εἰς τὰ πλησίον πρόκενσα 51,45: ἐπανομένοντες εἰς τὸν ἵπποδρόμιον οὐ συνεξιοῦσι κατὰ τύπον τοῖς βασιλεῦσιν εἰς τὰ πρόκενσα 51,142: ἀπίοντος εἴτε ἐν προκένσῳ, εἴτε ἀλλαχοῦ PATR CONST 222,1: εἰς τὰ πρόκενσα ἤγουν μεταστασίματα CER 188,13 391,11 532,10 565,12 (γίνεται π.) 616,23 629,1 699,9: πρόκενσον 154,15-16 417,1 504,12 506,6 628,22: προκένσου 231,17 232,24 (τῆς ἐκκλησίας) 233,22 493,12 591,14: ἐν προκένσῳ 725,5: πρόκενσα 415,12: τῶν προκέσων 392,16: τοῖς προκένσοις EP IX,7: βασιλικὸς πρόκενσος SUID IV 209,18: 2463 πρόκενσον

προκινσεύειν (πρόκενσος): CER 743,3: προκισσεύειν 753,6: προκινσεύειν

πρόκουρσον, PRAECURSUS: CHRON PASCH 717,10: ἔμεινεν τὸ αὐτὸ πρόκουρσον ἐπὶ τὰ μέρη Μελαντιάδος

προμοσέλλα (πρόμος/πρίμος: PRIMUS, σέλλα): THEOPH 475,27: τοὺς ἵππους καὶ τὴν βασιλικὴν προμοσέλλαν λαβὼν ὑπέστρεψεν (SC. Ἀβιμέλεχ) ἀβλαβῶς (προμοσέλαν MS) CER 480,6 490,13-14: προμοσέλλα 461,15 474,14-15 475,18 477,10 480,13: βασιλικὴν προμοσέλλαν

προμοσκρίνιος, V. πριμισκρίνιος

προμώτης, PROMOTUS: LYD MAG 160, 14: οἱ δὲ ἀνέκαθεν τῷ ἱππάρχῳ ἐπόμενοι προμῶται καθ' ὁμαλοῦ προσηγορεύθησαν, συνεστῶτες εἰς τάγματα τέσσαρα, βιάρχους, δουκηναρίους, κεντουρίωνας 196,8: καὶ ταύτης τῆς προσηγορίας, τῆς τῶν προμωτῶν λέγω, ἔτι καὶ νῦν αἱ λεγόμεναι μάτρικες ... μνήμην ἀναφέρουσιν SUID IV 215,4: 2517 προκόπτων παρὰ Ῥωμαίοις

προσκουλκάτωρ (πρό, σκουλκάτωρ: EXCULCATOR, SCULCATOR): MAL 330, 2-3 προσκουλκάτορας προσέταξεν ἄνδρας γενναίους, CF. PROSCULTO

προτέκτωρ, V. προτίκτωρ

προτίκτωρ ET προτήκτωρ, PROTECTOR: PROK HIST ARC 24,24: εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἐν Παλατίῳ πολὺ ἀξιώτεροι, ἐπεὶ καὶ πλείω τὸ δημόσιον αὐτοῖς χορηγεῖν εἴωθεν ἅτε καὶ μείζω κατατιθεῖσι τοῦ τῆς στρατείας ὀνόματος τὰ τιμήματα, οἳ δὴ δομῆστικοί τε καὶ προτίκτωρες ἐπικαλοῦνται καὶ ἀνέκαθεν ἀμελέτητοί εἰσι πολεμίων ἔργων MEN 115,7,12-13: προτήκτωρ LYD MAG 158,22-23: πριμοσκουτάριοι, ὑπερασπισταί, οἳ νῦν λεγόμενοι προτίκτωρες CHRON PASCH 621,19: τοῦ πορτίκου τῶν σχολαρίων καὶ τῶν προτηκτόρων καὶ κاندιδάτων THEOPH 184,20: ἐνεπύρισαν ... τὸν πόρτικον τῶν προτικτόρων 233,18: παρεφύλαττον τὰς πόρτας πάσας τοῦ τείχους τοῦ Θεοδοσιακοῦ αἱ σχόλαι καὶ

οἱ προτίκτορες καὶ οἱ ἀριθμοὶ καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος CHRON BREV 28,15: ὑπὸ τοῦ Κουρίου προτίκτορος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τῷ β' ἔτει LEO GR 91,15: Ἰοβιανὸς ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεύσας, προτίκτωρ ὢν CER 391, 3,4: „ἀδοράτορ προτέκτορ” 498,8: πρωτίκτωρα 131,14 390,17 497,21 716,18-19 737,16: προτίκτορες 11,20 391,3 422,6 397,7 700,4-5 742,22: προτικτόρων 745,10-11: προτήκτορας SUID III 167,20: 2189 Κουρίου: ὄνομα κύριον, ὃς ἦν προτίκτωρ IV 238,25: 28884 Προτίκτωρ: εἶδος ἀξιώματος Ῥωμαϊκοῦ καὶ φυλάττει

πρωτ(ο)ασηκρήτις (πρῶτος, ἀσηκρήτις): S SOPH 76,9: Πλούταρχος πρωτο-ασηκρήτις καὶ ἐπιστολογράφος Ἰουστινιανοῦ THEOPH 400,30-401,1: Θεόκτιστον πρωτοασηκρήτην ... ἀπέκτεινεν (πρωτοασηκρήτην, πρωτο-ασηκρήτην, πρωτοασηκρήτιν, πρωτοαδσηκρήτην, πρωτοαδσηκρήτιν MSS) 383,18-19: ἐστέφθη Ἀρτέμιος ὁ πρωτοασηκρήτις, μετονομασθεὶς Ἀναστάσιος THEOPH CONT 195,14 198,18 367,4 (πρωτασηκρήτις) 368,13 395,6 G MON 826,13 863,2,12-13 887,18 SYM MAG 668,4 673,13-14 707,21 PATR CONST 144,3: Εὐτυχιανὸς πρωτοασηκρήτης ὁ γραμματικὸς DAI 46,69: ἐδέξατο πιττάκιον τοῦ πατρικίου Συμεών, τοῦ πρωτοασηκρήτις CER 20,17: πρωτο-ασηκρήτης 708,9: πρωτοασηκρήτης 551,8-9 560,15: τοῦ πρωτοασηκρήτου 709,18,19: τῷ πρωτοασηκρήτις 759,12-13: τὸν πρωτοασηκρήτις (USP 53,15 PHIL 89,14 91,17 93,10 κτλ. BEN 249,28 SCOR 271,13) SUID IV 349,20: 304 Σήκρητον. καὶ Πρωτοασηκρήτις.

πρωτοβεστίαριος (πρῶτος, βεστίαριος): G MON 791,2 796,10 821,18-19 830,7 836,9 κτλ. SYM MAG 632,8 702,4 719,1 739,21 741,8 DAI 51,32 EPIST III 1T.: πρωτοβεστίαριος Λέων CER 465,13-14 484,21 601,2-3 605,14 725,15 (τοῦ δεσπότη) 478,11 601,5 603,6: τοῦ πρωτοβεστιαρίου 448,8 786,15-16: τῷ πρώτοβεστιαρίῳ 784,13: τὸν πρωτοβεστίαριον τοῦ δεσπότη

πρωτοβεστιαρία (πρωτοβεστίαριος): CER 711,12 (PHIL 97,4): -ίαν

πρωτοδομέστικος (πρῶτος, δομέστικος): CER 663,10

πρωτοκαγκελλάριος (πρῶτος, καγκελλάριος): THEOPH CONT 442,1 CER 663,9 716,15 717,9 718,1-2,5 719,7,13 738,9 (τοῦ σακελλίου) 738,6-7 (τοῦ γενικοῦ) 738,7 (τοῦ κυαίστωρος) 738,5 (τῶν θεμάτων) 772, 19-20 (τοῦ ἐπάρχου) (PHIL 115,3 159,27 113,13 179,14-15 209,23 κτλ. κτλ.)

πρωτοκούρσωρ (πρῶτος, κούρσωρ): MAL 352,3 THEOPH 294,19: πέμψας δὲ τὸν πρωτοκούρσωρα αὐτοῦ ἡρώτα αὐτοῦς, τίνος ἐπιτρέψαντος τοῦτο πεποίηκαν

πρωτομάγιστρος (πρῶτος, μάγιστρος): I GEN 77,4 CER 781,11 782,22: τοῦ μεγάλου πρωτομαγίστρου (PHIL 223,2 225,2)

πρωτομανδάτωρ (πρῶτος, μανδάτωρ): THEOPH CONT 166,2 401,22 G MON 894,1-2 LEO GR 307,3 CER 663,9 716,15 718,10-11 719,1: πρωτομανδάτωρ 599,19-20: πρωτομανδάτωρος 717,6 719,18: πρωτομανδάτωρες 599,18 (τοῦ

- ἐξκουβίτου) 737,20 (τῶν ἱκανάτων) 738,8 (τῶν νούμερων) 738,8-9 (τῶν τειχέων) 663,16 (τοῦ τουρμάρχου) (PHIL 121,25 113,2 κτλ.)
- πρωτονοτάριος (πρῶτος, νοτάριος): THEOPH CONT 198,19 199,1 382,13 443,15 448,17 (βασιλικῶν πρωτονοταρίων) G MON 875,7 NIK 240,17 CER 20,17 138,22 451,17-18 466,3 κτλ. κτλ. 760,13: πρωτονοτάριον τοῦ πατριάρχου
- πρωτοπατρίκιος (πρῶτος, πατρίκιος): THEOPH 380,29-30: Βαρισβακούριος ὁ πρωτοπατρίκιος
- πρωτοπραιπόσιτος (πρῶτος, πραιπόσιτος): CER 527,6
- πρωτοστράτωρ (πρῶτος, στράτωρ): THEOPH 383,11 438,15 (βασιλικός) CER 81,18 490,8 608,14 610,19 κτλ. (USP 53,14 PHIL 103,13 109,6 121,29 κτλ. BEN 249,27 SCOR 271,12) EP XIV,1
- πτωχομάγιστρος (πτωχός, μάγιστρος): G MON 826,2: ἐξεβλήθη ὁ πτ.
- πυργοκάστελλος (πῦργος, κάστελλος): PROK AED II,5,8: πυργοκάστελλον αὐτῶν ἕκαστον εἶναι <τε> καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῆς Λατίνων καλοῦσι φωνῇ CHRON PASCH 720,2: στήναι ἰβ' πυργοκαστέλλους ὑψηλοῦς 725,3,4: ἤρξατο καταλύειν τοὺς πυργοκαστέλλους οὓς ἐποίησεν, καὶ τῆς νυκτὸς ἔκαυσεν τὸ σουδάτον αὐτοῦ καὶ τοὺς πυργοκαστέλλους
- ράικτωρ, V. ῥέκτωρ
- ῥεγενδάριος, REGENDARIUS: LYD MAG 198,18: ῥ. οἱ τοῦ δημόσιον δρόμον ἰθύνοντες 215,7: ὁ ῥεγενδάριος ἐπὶ τῆς φροντίδος τῶν συνθημάτων τοῦ δημοσίου δρόμου τεταγμένος ἔτι καὶ νῦν λέγεται μὲν, πράττει δὲ οὐδέν, τοῦ μαγίστρου τῆς αὐλῆς τὴν ὅλην ὑφελομένου τοῦ πράγματος ἐξουσίαν
- ῥεγεστα, REGESTA,-ORUM: LYD MAG 213,21: ῥεγεστα δὲ Ῥωμαῖοι τὰς βίβλους αἷς ἐνέγραφον τὰ πραττόμενα συνεῖδον ὀνομάζουσιν, ὅτι ῥήγεστα τὰς πράξεις τοῦ πολιτεύματος εἶναι βούλονται 214,3: ἐξ αὐτῶν γὰρ τῶν ῥεγέστων καὶ κοττιδιανῶν ἡ δύναμις τῶν πεπραγμένων ἐγινώσκετο
- ῥεγεῶν, REGIO: CHRON PASCH 571,8: ἀπὸ τῆς πρώτης ῥεγεῶνος ἕως τῶν Δωμνίνου ἐμβόλων 595,2: ἐκάησαν τῆς πόλεως ἀπὸ θεομησίας ῥεγεῶνες ἢ THEOPH 369,14: πέμψας κατ' ἕκαστον ῥεγεῶνα τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνακράζειν προσέταξεν DAI 53,262: καὶ τέσσαρσι ῥεγεῶσι τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπικρατεῖν ἐν πλάτει καὶ μήκει ἕως κάτω τῶν λεγομένων Σωσῶν 53,282: ἕκαστον ἐν τῇ ἰδίᾳ ῥεγεῶνι καὶ δημοσίᾳ χορεύειν CER 717,9 750,7: κριτὰς τῶν ῥεγεῶνων (PHIL 113,11 179,13)
- ῥέκτωρ ET ῥαίκτωρ, RECTOR: DAI 51,174: ῥέκτωρος γεγονότος 184: πείθει τὸν κακὸν ἐκεῖνον καὶ σκολιὸν ῥέκτωρα (ῥέκτωρος: ῥαίκτωρος ῥαίκτωρα MSS) CER 22,24-23,1 530,5 544,19 716,1 727,5 730,12: ῥαίκτωρ 528,4 713,2: ῥαίκτωρος 528,7,8,13 784,3: ῥαίκτωρα (USP 47,9 PHIL 101,3 109,3 137,12 143,9 225,24 BEN 245,8 SCOR 263,12: ῥαίκτωρ) THEOPH CONT 379,1 380,18

399,5 401,17 406,3 419,15 κτλ.: ραίκτωρ G MON 837,12 872,8 874,1 878,17 891,15 κτλ.: ραίκτωρ SUID IV 287,18: 77 Ραίκτωρος: είδος αξιώματος

ρέτόρνα, RETORNA: RETORNO: THEOPH SIM 100,20 IN APP V. τόρνα

ρέφερενδάριος et ραιφερενδάριος, REFERENDARIUS: PROK HIST ARC 14,11: τοῖς ρεφερενδαρίοις καλουμένοις 17,32 29,28 PROK BELLA II 23,6: ὅς δὴ ἀποκρίσει ταῖς βασιλικαῖς ἐφειστήκει, ἀεὶ τῷ βασιλεῖ τὰς τῶν ἰκετῶν δεήσεις ἀγγέλων, σημαίνων τε αὐτῆς ὅσα ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἶη. ρεφερενδάριον τῇ Λατίνων φωνῇ τὴν τιμὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι MAL 328,12: διὰ ρεφερενδαρίου χριστιανοῦ CHRON PASCH 550,12 THEOPH 180, 14: ἀπὸ ρεφερενδαρίων CER 17,19 29,12 94,8-9 390,7,10 225,17 249,3 621,5-6 805,22 (BEN 251,24 ραιφερενδάριος) SUID IV 287,26: 82 Ραιφερενδάριος: αξίωμα. Ῥωμαϊκόν. ἤγουν ὁ ἀναφορεὺς EPIST VII 22 Φοκάς ὁ ραιφερενδάριος

ρέφουσα, REFUSUS,-A, REFUSORIAE LITTERAE: LYD MAG 264,13

ρήγατον, REGNUM: DAI 26,6: Οὗτος ὁ Κάρουλος ἦν μονοκράτωρ πάντων τῶν ρηγάτων, ἐβασίλευσε δὲ εἰς τὴν μεγάλην Φραγγίαν (ρηγατῶν MS P) 26,25: παραδίδωμέν σοι (SC. τῷ Ροδούλφῳ) τὸ ρηγατον (ρηγάτον MSS) 26,55: ἐκράτησεν τὸ ρηγατον 28,18: Πιπῖνος ὁ ρήξ, ὃς ἤρχε τῆς Παπίας καὶ ἐτέρων ρηγάτων 28,41: τὸ ρηγατον Ἰταλίας, ἦτοι Παπίας (ρηγάτον MS P)

ρήγεστα, RES GESTAE: LYD MAG 213,22 V. ρέγεστα

ρήγεωνάρχης (ρέγεών, ἀρχή): PATR CONST 158,5 SUID I 410,27: 4413 Αὐγουστος ... οἱ ρεγεωνάρχαι καὶ σεβαστοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ Αὐγουστειῳ

ρήγια, REGIA (UIA): CER 230,21: μέχρι τῆς ρηγίας 415,14 388,11 404,7: ρηγίας

ρήγιος, REGIUS: LYD MAG 123,5: τὸ ρήγιον ὄνομα 123,3: ὄνομα δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ὁ Ἰταλοὶ λέγουσι ρήγιον, οἷον τυρανικόν

ρήγισσα (ρήξ, REGINA): MAL 430,20 431,8,15

ρήγλον, REGULARIS,-E: PATR CONST 179,9: εἷς δὲ τῶν ἐμπόρων πέρακέ τινι τὸ μῶδιον ρήγλον

ρήξ, REX: PASSIM PROK BELLA V 1,26: καὶ βασιλέως μὲν τοῦ Ῥωμαίων οὔτε τοῦ σχήματος οὔτε τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεῦσαι ἠξίωσεν (SC. Θεοδέρικος), ἀλλὰ καὶ ρήξ διεβίου καλούμενος (οὕτω γὰρ σφῶν τοὺς ἡγεμόνας καλεῖν οἱ βάρβαροι νενομίκασι), τῶν μέντοι κατηκόων τῶν αὐτοῦ προὔστε ξύμπαντα περιβαλλόμενος ὅσα τῷ φύσει βασιλεῖ ἤρμοσται V 23,3 VI 14,38 MAL 33,6: οἱ κατὰ τόπον βασιλεῖς, ἦτοι ρήγες καὶ τοπάρχαι 209,10: Ἀννιβάλ τις ὀνόματι, ρήξ τῶν Ἄφρων, ἐτυράνησε τὴν Ῥώμην 225,8: Ῥήξ Ῥωμαίων 431,13: ρήξ τῶν Οὐννων DE THEM 11,37: Λοδοῦχον τὸν ρήγα Φραγγίας 11,42: Λοδοῦχος ὁ ρήξ Φραγγίας DAI 26,1: Ἡ γενεαλογία τοῦ περιβλέπτου ρηγὸς Οὔγωνος 26,7: ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (SC. τοῦ Καρούλου) οὐδεὶς τῶν ὑπολοίπων ρηγῶν ἐτόλμησε ρήγα ἑαυτὸν καλέσαι, ἀλλὰ πάντες ὑπῆρχον ὑπόσπονδοι

αὐτοῦ CER 396,9: ῥ. Γόθων 691,19-20: ῥ. Φραγγίας 661,7: ῥ. Ἰταλίας
SUID IV 291,17: 136 Ὶήξ, ῥηγός. ὁ τῶν Φράγκων ἀρχηγός

ῥῖπα, RIPA: PROK AED IV 5,11: διὸ δὴ Ὶπιησίαν καλοῦσι Ὶωμαῖοι τὴν ταύτη
Δακίαν· ῥῖπα γὰρ ἢ ὄχθη τῆ Λατίνων καλεῖται φωνῆ

ῥιπησία, RIPENSIS: V. ῥῖπα

ῥόγα, EROGATIO: PASSIM CHRON PASCH 706,10: βασιλικαὶ ῥόγαί δι' αὐτοῦ
γεγόνασι καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἀρχαιότητος THEOPH 49,8: ῥόγαν διανέμων
157,15: χρυσόν τε εἰς ῥόγας αὐτῶν πεμπόμενον 204,22: τὰς ῥόγας αὐτῶν
παρεῖχεν 263,22: τῶν στρατιωτῶν ῥόγας 335,27: ἐλθόντες οἱ Ἄραβες ...
λαβεῖν τὰς ῥόγας αὐτῶν THEOPH CONT 265,10: τὰς διδομένας τούτοις
φιλοτιμίας καὶ ῥόγας 419,2: οὐ διέλιπεν ἐτησίως ῥόγας NIK 239,4: τὰς
ῥόγας αὐτῶν καὶ σιτηρέσια ἀνελλιπῶς τούτοις λαμβάνειν DAI 43,68: ἐτιμήθη
δὲ καὶ ἐτησίῳ ῥόγα χρυσοῦ μὲν δέκα λίτρας καὶ μυριαρχῶν ἐτέρας δέκα
λίτρας 43,114: δι' ἣν αἰτίαν ὁ Ταρωνίτης μόνος ῥόγας ἀπολαύει βασιλικῆς,
αὐτῶν ἀπάντων λαμβανόντων οὐδέν 43,128: τὴν δὲ ῥόγαν ἢ προῖκα
λαμβάνειν ἡξίου CER 667,20-668,1: ἡ ἀποσταλεῖσα ῥόγα εἰς τὸ Δυρράχιον
667,12: διὰ τῆς ῥόγας τῶν προειρημένων πάντων πλοίμων, πεζῶν καὶ
καβαλλαρίων κτλ. SUID IV 296,21-193 Ὶόγα: ἡ τῶν βασιλέων εὐσέβεια καὶ
φιλοτιμία

ῥογεύω (ῥόγα), EROGO: PASSIM MAL 186,10: ἐρρόγευσε τῷ ἐλθόντι στρατῷ
μετ' αὐτοῦ 404,16: Μαρῖνος ἐρρόγευσε τὸ θεῖον ἄπυρον 476,4-5: ῥογεύσας
αὐτοῖς χρήματα THEOPH 165,27: ὁ πραιπόσιτος τῷ Ἰουστίνῳ δέδωκε
χρήματα ῥογεῦσαι ὅπως Θεόκριτος βασιλεύσει 185,14: ὑπέσυρέ τινος ἐκ τοῦ
Βενέτου μέρους ῥογεύσας χρήματα DAI 7,17: ζητοῦσι παρ' αὐτοῦ
ῥογευθῆναι διὰ τὸν κόπον αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀλόγων αὐτῶν 50,254: ἐποίησεν
αὐτὸν ὁ βασιλεὺς πρωτοσπαθᾶριον, καὶ ἐρογεύθη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ λίτραν
μίαν CER 180,6: ῥογεύει τοὺς γέροντας καὶ λωβοὺς καὶ ὑποστρέφει εἰς τὸ
παλάτιον 415,12: ῥογεύει τοῖς κληρικοῖς (Ἀναγ. Λέοντος) 493,20: τὸ
παλαιὸν τύπος ἦν, τὰ θέματα ῥογεύεσθαι κατὰ τέσσαρα ἔτη 788,8: οἱ τῆς
δύσεως καὶ μὴ ῥογευόμενοι ... παρέχουσιν αὐτοῖς ἀνά νομισμ. ιβ' SUID II
416,31: 3060 Ὶρόγευον: δι' ἐνὸς ρ σεσημειωμένον

Ὶοσάλια, ROSALIA: LYD MENS 132,7 (WÜNSCH): κατὰ τοῦτον τὸν μῆνα καὶ ἡ
ἐορτὴ τῶν Ὶοσαλίῶν παρὰ Ὶωμαῖοις ἐτελεῖτο

ῥούσιον, RUSSEUM: MAL 175,23: τῷ δέ πυρὶ τὸ Ὶούσιον μέρος ὡς ἐρυθρόν
176,11 386,21 393,9

ῥουσσάτοι, RUSSATI: LYD MENS 65,19: ῥουσσάτοι, οἰονεὶ ἐρυθροὶ 65,21: καὶ οἱ
μὲν ῥουσσάτοι ἡξίου τοῦ Ἄρεος εἶναι

ῥωμαῖζω, Ὶωμαῖστί, ROMA: CER 744,7: τοῖς ῥωμαῖζουσιν βουκαλίους

- σαβέλλιτες, SATELLITES: LYD MENS 84,21: μίλιτας ... ἐκάλεσεν οἰονεὶ χιλίους, τὸ πρὶν σαβέλλιτας προσαγορευομένους (σατέλλιτας ROETHERUS)
- σαγήνα, SAGENA: DAI 30,108: αἱ μὲν δύο ζουπαναίαι, ἤγουν ἡ Ῥάστωτζα καὶ ἡ τοῦ Μοκροῦ, πρόσκεινται τῇ θαλάσση, αἵτινες καὶ σαγήνας ἔχουσιν 31,52: οὔτε αἱ σαγήναι τῶν τοιούτων Χρωβάτων, οὔτε αἱ κονδοῦραι ... πρὸς πόλεμον ἀπέρχονται 31,72: ἡ βαπτισμένη Χρωβατία ἐκβάλλει ... σαγήνας μέχρι τῶν π' 31,80,81: ἡλάττωται καὶ ... αἱ σαγήναι ... ἔχει σαγήνας λ' 31,87: σαγήνας κέκτηνται
- σαγίον, SAGUM: CHRON PASCH 721,16: λαβεῖν ... σάγιν καὶ κάμισιν DAI 13,41: τὰ δὲ λοιπὰ ἱμάτια καὶ σαγία βασιλικά τῆς ἱερᾶς ταύτης τραπέζης ἄνωθεν ἐπίκεινται ἐφαπλούμενα CER 213,21 236,5: σαγίον ἀληθινόν 241,6: φοροῦσι σαγία ἀληθινά κτλ. κτλ.
- σαγίττα, SAGITTA: MAL 52,3-4 111,1-2 358,21 424,16 CHRON PASCH 588,1 617,7 THEOPH MS 319,8 (v. σαγιτοβόλων) DAI 9,69: φθάζειν σαγίτταν τοῦ τοξεύοντος ἔνθεν ἐκεῖσε 9,75: πηγνύουσι καὶ σαγίττας γυρόθεν CER 670,1 657,13,18 676,16,17: σαγίτας SUID III 513,9: 102 Ὀϊστός: βέλος, σαγίττα
- σαγιττάριος, SAGITTARIUS: LYD MAG 157,20: ἀρκύτεις καὶ σαγιττάριοι, τοξόται καὶ βελοφόροι
- σαγιτοβολή (σαγίττα, βολή): THEOPH 319,8: ἔμειναν ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ δύο σαγιτοβολῶν (σαγιτῶν, σαγίτων MSS) CER 452,8 453,1 485,7: ἀπὸ δύο ... σαγιτοβόλων
- σαγμάριον, SAGMARIUS: CER 465,1-2: σαγμάρια ν' 466,12 SUID I 318,25: 3526 Ἀποσκευή: ... τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τοῦλδον. τὰ σαγμάρια
- σακελλάριος, SACCELLARIUS: CHRON PASCH 697,13: σακελλάριος τοῦ πατριάρχου 701,4: ὁ ἀπὸ σακελλαρίων THEOPH 337,4,11,25 (βασιλικόν) 333,27 338,2,5 367,15 369,28 455,4 κτλ. 293,27: σακελλάριος ὢν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας CER 61,19 172,16 κτλ. SUID IV 313,4: 34 Σακέλλιον: βαλάντιον. μαρσίπιον. ἐξ' οὗ καὶ σακελλάριος
- σακέλλη, SACCELLUS-SACCULUS: THEOPH CONT 377,11: τῆς πατριαρχικῆς σακέλλης SYM MAG 691,13: ἐποίησεν ... ἐπὶ τῆς βασιλικῆς σακέλλης CER 545,15 593,17 694,21 735,22 750,18 763,6
- σακέλλιον, σακέλλα: SACCELLUS: THEOPH CONT 470,4: ἀπὸ σακελλίου (SC. ἀπὸ σακελλαρίων) CER 61,20: τὸν τοῦ σακελλίου 461,7: τὸ σέκρετον τοῦ σακελλίου SUID IV 313,4 v. σακελλάριος
- σάκρα, SACRA: MAL 310,18: παρεῖχε σάκρας 317,11: σάκρας καταπέμψας 348,3: ἐποίησεν σάκραν 389,1: γράψασα σάκραν κτλ. MEN 15,26: τὰς λεγομένας τῆς Λατίνων διαλέκτῳ σάκρας 15,30: τὴν καλουμένην σάκραν 24,16: αἱ λεγόμεναι σάκραι ἀντεδόθησαν LYD MAG 180,21: Νόμος ἦν (καὶ γὰρ ἄρτι

παρεφθάρη) τοὺς μὲν ἀπὸ ψήφων τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς δίκας λέγοντας μετὰ ἔφεσιν αὐθις ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐμπροθέσμως αὐτὰς κατὰ τὸν ἐκκλητον νόμον ἀναπέμπειν, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτικῶν δικαστηρίων ἀπὸ ψήφων αὐτῶν ἐπὶ τὴν βασιλείαν, κάκεινας μὲν καλεῖσθαι τεμποραλίας ἀντὶ τοῦ ἐμπροθέσμου, ταύτας δὲ σάκρας οἰοεὶ θείας. 181,17: τὸν ὑπαρχον ἀκροάσασθαι τῶν σακρῶν διατυπῶν THEOPH 129,3: ἔγραψεν ἡ δέσποινα Βερίνα σάκραν τοῖς Ἀντιοχεῦσι ... εἰς τὸ δέξασθαι τὸν Λεόντιον βασιλέα 129,5: πρὸς πάντας ... ἄρχοντας ... ἐποίησε σάκρας 129,10: καταλαβουσῶν τῶν σακρῶν τῆς δεσποίνης 161,7 170,21,26 244,16,34 (δεξάμενος τὴν τοῦ βασιλέως σάκραν) 398,17: παραδεδωκῶς αὐτῷ ... καὶ σάκραν πρὸς τὸν λαόν 298,23 485,12

σαλιβάριον, SALIURIUM: THEOPH 26,26: τῶν δὲ ἡλῶν ... τοὺς δὲ ἀνέμιξε τῷ σαλιβαρίῳ τοῦ ἵππου αὐτοῦ

σαπωνισταί, SAPONARI: CER 578,19: φοροῦντες ... οἱ σαπωνισταί βεστιαρίται τὰ ἀτραβητικὰ χλανίδια (EP XII 4,6,9: σαπώνιον, SAPO XII 2,4,6 XIII 1: σαπνοπράται)

σατούρα, SATURA: LYD MENS 11,17-18: Ῥωμαίοις τὸ κανοῦν ἐπὶ μὲν τῶν ἱερῶν σατούραν, ἐπὶ δὲ τῶν εὐωχιῶν ἐπουλαρίαν

σεκρετικοί (σέκρετον): CER 524,14 575,13 714,13 (σεκρετικούς) κτλ.

σέκρετον, SECRETUM: THEOPH SIM 298,25: τὸ βάδισμα μεθίσταται τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένου σεκρέτου THEOPH 228,23-24 297,3 443,23: σέκρητον THEOPH CONT 459,10: καταμηνύεσθαι δι' αὐτῆς τὸν βαηλέα τῶν σεκρέτων καὶ τῶν ἀρχόντων τὰ διοικήματα CER PASSIM SUID IV 336,19

σελεντιάριος, σελέντιον V. σιλ-

σέλλα, SELLA: LYD MAG 145,10 καθέδρα (σέλλαν αὐτὴν ἐκεῖνοι καλοῦσιν) ἐξ ἐλέφαντος ἐφ' ἧ καθήμενον τὸν ὑπατον οἱ πολῖται 149,2 CER 407,3 419,1 431,18: τῆς σέλλης S SOPH 98,14 (K): ἡ δὲ σέλλα τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ὑπερθεν ἴστατο τοῦ ἀγίου φρέατος ἐπάνω τῶν σαλπύγων THEOPH 319,18: καὶ τὸ σκαραμάγγιν αὐτοῦ ἦνεγκαν ... καὶ τὴν σέλλαν αὐτοῦ ὀλόχρυσον SUID V. σελλάριος

σελλάριος, SELLARIUS: CHRON PASCH 731,6: μετὰ νεωτέρων καὶ κ' ἵππων ἀδιστράτων σελλαρίων CER 479,16: ἐστρωμένα σελλάρια 479,21: ταγίζονται δὲ τὰ μὲν παρίππια καὶ τὰ μολάρια διτάγιον τὰ δὲ σελλάρια τριτάγιον 488,15 493,6 551,14 (βασιλικά): τὰ σελλάρια (SBST.) 452,6-7 462,16 476,16 479,3 486,18 (ἐκ τῶν σελ. σταβλοκομήθων) 487,22 491,16: σελλαρίων (SBST.) SUID III 92,19: 1300 Κέλης: ὁ μόνος ἵππος, ὁ γυμνός, ἢ καὶ ὁ σελλάριος.

σένσος, σέντζος, σέντζον, SESSUS: THEOPH 125,4: συνεκάθισε ... ἐν τῷ σένζῳ (σένσῳ MSS) 297,24: κάθηται ἐν τῷ σέντζῳ ἐπὶ ἵπποδρομίας 375,8: τοῦ

ίππικου̅ άγομένου, και αυτου̅ εν τω̅ σένζω̅ καθεζομένου 451,26: ο̅ δε̅ βασιλευ̅ς ποιήσας Μαΐουμ̅αν εν̅ Σοφιαναῖς εκάθισεν̅ επι̅ σένζου̅ μετα̅ του̅ υἱου̅ αυτου̅ CER 229,9 234,7,16,18: σένζον̅ 280,5,8,23 287,1,5,6 288,7 290,3 298,23 299,20 506,19 (πρυσου̅ν): σέντζον̅ 171,22 303,8-9: σένζου̅ 325,2: του̅ σέντζου̅ 237,5 258,20: εν̅ τω̅ σέντζω̅

σήκρητον, V. σέκρετον

σιγγίλλι(ο)ν, SIGILLUM: CHRON PASCH 721, 17: ποιου̅μεν̅ σιγγίλλιν̅ προς̅ τον̅ Σαλβα̅ραν̅ THEOPH 497,24: του̅ς δε̅ ε̅μπορευομένου̅ς ει̅ς εκατε̅ρας̅ χω̅ρας̅ δια̅ σιγγίλλιον̅ και̅ σφραγι̅δων̅ συνιστα̅σθαι̅ DAI 49, 59: δε̅δωκω̅ς̅ περι̅ αυ̅των̅ και̅ σιγγίλλιον̅ εν̅ τη̅ αυ̅τη̅ μητροπο̅λει̅ 49,72: ε̅ποῖησεν̅ δε̅ και̅ σιγγίλλιον̅ Λέων̅ ... λεπτομε̅ρω̅ς̅ περι̅εχον̅ το̅, τι̅ ο̅φείλου̅σιν̅ παρε̅χειν̅ οι̅ αυ̅του̅ ε̅ναπογραφο̅μενοι̅ τω̅ μητροπο̅λιτη̅ (σιγγίλλον̅ MSS)

σίγγον, SIGNUM: MAL 126,5: με̅σον̅ των̅ ἰπέων̅ ὑ̅πηρχε̅ συν̅ τω̅ σίγγω̅ 330,5: βα̅σταζε̅σθαι̅ και̅ τα̅ σίγγα̅ αυ̅του̅ 453,6: λα̅βόντες̅ και̅ σίγγον̅ Περσικόν̅ 475,19: ἀ̅φειλά̅μενοι̅ εκ̅ του̅ παλα̅τιου̅ σίγγα̅ CER 410,12: και̅ των̅ λα̅βα̅ρων̅ και̅ των̅ σίγγων̅ ἐ̅π'̅ ε̅δά̅φους̅ κει̅μένων̅, ἤ̅ρξατο̅ πάντες̅ κρ̅άζειν̅ (Αναγ. Λέοντος) 423,5: και̅ τα̅ς̅ ἄ̅στας̅ και̅ τα̅ σίγγα̅ ἐ̅πι̅ του̅ ε̅δά̅φους̅ εἶ̅χον̅ κεκλι̅μένα̅ (Αναγ. Αναστ.) 423,9: τα̅ σίγγα̅ ὀ̅ρθώθη̅ 431,12: και̅ οι̅ στρα̅τιω̅ται̅ πάντες̅ μετα̅ των̅ σίγγων̅ εν̅ τω̅ στα̅ματι̅ 502,10: λα̅βούρων̅, σίγγων̅ και̅ βάνδων̅ 575,19: λά̅βουρα̅ και̅ σίγγα̅ ε̅στησαν̅ 628,16: εἰ̅ση̅λθον̅ πάντα̅ τα̅ σίγγα̅ και̅ αἰ̅ σχολαῖ̅ και̅ οι̅ δῆ̅μοι̅ 641,2: λά̅βουρα̅ ε̅. σίγγα̅ ἰβ̅. δρακόν̅τια̅ ἰβ̅. βάν̅δα̅ ἠ̅. SUID IV 350,15: 316 Ση̅μαῖ̅α: τα̅ πα̅ρα̅ Ῥω̅μαῖοῖ̅ς̅ λε̅γο̅με̅να̅ σίγγα̅ 2) MAL 316,12 317,6 317,7: τον̅ σίγγον̅ του̅ σταυρου̅ 3) CHRON PASCH 624,10: ἠ̅νεγκαν̅ οι̅ δῆ̅μοι̅ ἀ̅πο̅ του̅ παλα̅τιου̅ Πλακίλλιανων̅ οὕτω̅ λε̅γο̅μένου̅ σίγγα̅ βα̅σιλικ̅α̅ ἀ̅πο̅κει̅με̅να̅ ἐ̅κει̅σε̅, και̅ ε̅βα̅λον̅ ει̅ς̅ την̅ κε̅φαλη̅ν̅ του̅ αυ̅του̅ Ὑ̅πα̅τιου̅, και̅ μα̅νια̅κιον̅ χμυ̅σο̅ν̅ ει̅ς̅ τον̅ τρά̅χη̅λον̅ αυ̅του̅ (AN. 532) 4) CER 481,11,15: λά̅μβάνει̅ σίγγον̅ ἀ̅πο̅ του̅ βα̅σιλε̅ω̅ς̅ μυσ̅τικ̅ω̅ς̅ ... και̅ ὑ̅παλλά̅σει̅ εκ̅ά̅στη̅ς̅ ε̅σ̅πέ̅ρας̅ το̅ σίγγον̅ 482,2,3,6

σιγνοφόρος (σίγγον, φέρω): CER 717,6 738,1 485,5 746,5 758,22

σιγνόχριστον (σίγγον, ΧΡΙΣΤΟΣ: SIGNUM CHRISTI): CHRON PASCH 570,6: ὥ̅στε̅ ... το̅ σιγνόχρισ̅τον̅ του̅ Κα̅πετω̅λιου̅ πε̅σεῖν̅

σιλεντιακῶς (σιλέντιον): THEOPH 497,3: τοῖ̅ς̅ δε̅ λαοῖ̅ς̅ σι̅λε̅ν̅τια̅κ̅ω̅ς̅ ἐ̅πι̅ τῆ̅ς̅ Μα̅гнаυ̅ρας̅ δια̅λε̅χ̅θεις̅ τα̅ τῆ̅ς̅ κα̅τα̅ θε̅ον̅ αυ̅του̅ ε̅υ̅σε̅βο̅υ̅ς̅ γ̅νω̅μης̅ ε̅φ̅αν̅ε̅ρω̅σε̅ δ̅ό̅γμα̅τα̅

σιλεντιάριος, SILENTIARIUS: PROK HIST ARC 26,28: οἱ̅ τε̅ γ̅αρ̅ σι̅λε̅ν̅τι̅α̅ριοῖ̅ κα̅λο̅ύ̅με̅νοι̅ και̅ δο̅μέ̅σ̅τι̅κοῖ̅ και̅ σχολ̅α̅ριοῖ̅ PROK BELLA II 21,2: Ἀ̅δό̅λιον̅ τον̅ Ἀ̅κακί̅ου̅, ἄ̅ν̅δρα̅ Ἀ̅ρ̅με̅νιον̅ γ̅ε̅νο̅ς̅, βα̅σι̅λει̅ μ̅εν̅ αἰ̅ εν̅ πα̅λα̅τι̅ω̅ ... ὑ̅π̅η̅ρε̅το̅ν̅τα̅ (σι̅λε̅ν̅τι̅α̅ρι̅ου̅ς̅ Ῥω̅μαῖοῖ̅ κα̅λο̅υ̅σιν̅ οἱ̅ς̅ ἠ̅ τι̅μη̅ αυ̅τη̅ ἐ̅πι̅κει̅ται̅) II 29,31 AED IV 8,24: σι̅λε̅ν̅τι̅α̅ρι̅ος̅ την̅ ἀ̅ρχ̅ην̅ MAL 390,8,9 392,23: ἀ̅πο̅ σι̅λε̅ν̅τι̅α̅ρι̅ων̅ 420,18:

Θωμᾶς τις σιλεντιάριος 434,20 LYD MENS 12,1-2: σιγῆς δὲ τοῖς πολλοῖς βουλευομένοις δεῖ· διὰ τοῦτο ἐκ τῆς περὶ τὴν σιγὴν σπουδῆς (σιλέντιον δ' αὐτὴν πατριῶς καλοῦσιν) σιλεντιαρίους ἔκριναν ὀνομάζειν αὐτούς LYD MAG 183,5-6 267,7: τοῖς λεγομένοις σιλεντιαρίοις τῆς αὐλῆς THEOPH SIM 302,4: ὁ δὲ Γερμανὸς ἐς βασιλείας καταπεπτωκὼς ἔρωτα, καὶ Θεόδωρον (σιλεντιαρίου δὲ οὗτος στρατεύματι ἐκεκόσμητο) πρὸς τὸν Σέργιου ἔπεμπε ... καὶ ἠξίου ... CHRON PASCH 606,7,9 THEOPH 134,20: Εὐφήμιος ὁ Ἀναστάσιον σιλεντιάριον 134,28,29 135,24 136,4 415,3 CER PASSIM (USP 63,6 PHIL 89,15 99,15 125,11 157,8 169,6 181,27 189,18-19 191,18 203,12 205,13 211,13-14 233,18,25: σελεντιάριος)

σιλεντιάρισα (σιλεντιάριος) : CER 67,22 203,21

σιλέντιον ET σελέντιον, SILENTIUM: LYD MAG 183,2: πάσης τῆς βουλῆς προτρεχούσης ἐν τοῖς λεγομένοις σιλεντίοις MAL 157,5-6 176,20: σελέντιον κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ποιήσας 200,14 211,3: ἐπὶ σελέντιον ἔφη 285,19: ἐποίησε δὲ σελέντιον καὶ σύνοδον Ἀλέξανδρος ἐν Μαγναύρα THEOPH 238,13: ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς σελέντιον 246,14: ἐξαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ σελεντίου 280,16: Φωκᾶς, ὅστις τῷ βασιλεῖ διαλεγόμενος βρυερῶς τούτῳ ἀντέλεγεν ἐν τῷ σελεντίῳ, ὥστε τινὰ τῶν πατρικίων τοῦτον ματζῶσαι καὶ τὸν πάγονα αὐτοῦ τίλαι 408,32: Λέων ὁ δυσσεβῆς σελέντιον κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων ἐκρότησεν ἐν τῷ τριβουναλίῳ τῶν ἰθ' ἀκουβίτων 427,20: σιλέντια καθ' ἐκάστην ποιῶν 450,27 474,26 THEOPH CONT 378,1: ποιήσας σελέντιον ἐν τῇ Μαγναύρα Ἀλέξανδρος

σκάλα, SCALA: PASSIM SUID IV 371,23: 520 Σκάλα: Ῥωμαῖστί ὁ ἀναβολεὺς MAL 466,8: λαβόντες σκάλας προσήγγισαν τῷ τείχει νυκτός THEOPH 434,28: τῇ τῆς Ἀκροπόλεως σκάλα συνέτριψεν αὐτὴν SYM MAG 687,20: ὁ ποῦς αὐτοῦ ἐν τῇ σκάλῃ ἐκρατήθη CER 185,21 (ξύλινη) 365,3 (λιθίνη) κτλ.

Σκαλίον (σκάλα): PATR CONST 278,9: ἀπέφραξε τὰ σκάλια ἀπὸ τοῦ Πρωτοθύρου μέχρι τοῦ Καμελαυκίου CHRON BREV 43,10: ἀπετμήθη εἰς ἓν τῶν σκαλίων τοῦ αὐτοῦ Φόρου CER 91,20 561,4: σκαλία

σκαμνίον (σκάμνον): CER 531,5-6 465,9: σκαμνίον 465,8 466,1: σκαμνία 421,18 427,4-5: σκαμνίων 307,18 584,22: σκαμνίους

σκάμνον, SCAMNUM: G MON 808,5: ἐν σκάμνοις SYM MAG 661,8: τὸ σάβανον αὐτῆς ... ἀντὶ μεσσαλίου τῷ σκάμνῳ ἐπέθετο 751,19: εἰς σκάμνον ἐκάθισαν τὸν Πολύευκτον CER 91,24 127,2 519,5,11 κτλ. 296,14: εἰς τὰ σκάμνα τῶν ὑπάτων CF. 91,24-92,1: σκαμνάλιον

σκοῦλκα, SCULCA, SCULTA: CHRON PASCH 724,8: διαλαθεῖν τὴν σκοῦλκαν ἡμῶν 730,12: ἤνεγκαν πρὸς ἡμᾶς εἰς τὸ ἄπληκτον ἡμῶν ... οἱ τῆς σκοούλκας ἓνα Πέρσην καὶ ἓνα Ἀρμένιον

- σκουλκάτον, SCULTATORIA: CHRON BREV 49,10: ἦν δὲ τὸ σκουλάτον ἐν τῷ Πόντῳ (κουλκάτον, MS P)
- σκουλκαταμεῖον (σκουλκάτον, ταμεῖον): CHRON BREV 49,8: χωνευθῆναι τὸν βουῖν εἰς σκουλκαταμεῖον καὶ εἰς τὸν Πόντον περάσαι ἕνεκεν στρατολογίας (ἦν δὲ τὸ σκουλάτον ἐν τῷ Πόντῳ) σταθμῶν τοῦ ἀργυρίου κδ' διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ χυτόν
- σκουλκάτωρ, SCULTATORES: DAI 53,57: διὰ τῶν σκουλκατόρων ἡμῶν
- σκουτάριον (σκοῦτον): MAL 265,1 458,2: βαστάζων σκουτάριον μικρὸν THEOPH 244,30 DE THEM XIII 20: τὸ σκουτάριον τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἀποκρέματα DAI 38,53 51,83: δούς αὐτοῖς ... σκουτάρια, δόρκας, κλιβάνια 51,118: ἀναλαβόμενοι τὰ σκουτάρια καὶ σπαθία αὐτῶν CER 81,8 99,25 148,15,16 230,22 383, 15 384,11 429,9 (σκουτάρην)
- σκοῦτον, SCUTUM: LYD 121,3 128,19 128,19-20: σκοῦτον τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸ ἰσχυρὸν ἅμα καὶ ἰσχνόν, ὅπερ Ἑλληγες στιπτὸν ὀνομάζουσιν, ἀντὶ τοῦ στιβαρόν CER 640,12,13-14: σκοῦτον
- σκουτέλλιον, SCUTELLA: CER 472,7 582,21 585,18 586,12-13,14 592,10 597,19 598,1: σκουτελλίῳ
- σκριβας, SCRIBA: CER 718,1 LYD MENS 11,7 LYD MAG 194,10 224,22
- σκρινιάριος, SCRINIARIUS: MAL 429,21-430,1 430,1 LYD MAG 210,16 215,15 224,21-22,23: οὐποτε εὐρήσει πρὸ τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας τὸ σκρινιάριον ὄνομα· σκρίνιον μὲν γὰρ καὶ σκριβαν καὶ τὰ τούτων δὴ παράγωγα εὐρήσει, τὸ δὲ σκρινιάριον ἐπώνυμον οὐδαμοῦ 228,9 229,9,14 231,2 239,7 243,6 249,22-250,1 DE THEM I 62: ἦσαν ... καὶ σκρινιάριοι
- σκρινίον, SCRINIUM: LYD MAG 146,22 198,22 199,5 201,22 203,7 CHRON PASCH 622,10: τοῦ αὐτοῦ πραιτωρίου, ὅπου τὰ σκρίνια THEOPH 297,3: καὶ ἔκαυσαν τὸ σέκρητον καὶ τὰ σκρίνια CER 215,5-6 388,10: τὰ σκρίνια 389,3,10 400,8: τῷ σκρινίῳ τῶν βαρβάρων
- σολέα ET σωλέα (σωλαία), SOLEA: THEOPH 441,9: καθίσαι ἐν τῇ σολαία τῆς μεγάλης ἐκκλησίας LEO GR 275,9: πλησίον τῆς σολέας 217,11 PATR CONST 191,13: οἱ κίονες ... σὺν τῶν κεφαλαίων ... καὶ σωλέων CER 151,5-6 158,19 166,10: σωλαία 74,7: σωλέα
- σουδάριον, SUDARIUM: S SOPH 85,12: ἡμφιέννυτο ... σουδάριον ἀμυδρὸν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ
- σοῦδα, SUDIS: THEOPH 491,27: οἱ μὲν τῷ τῆς σοῦδας πυρί, οἱ δὲ τοῖς ξίφεσιν ὄλοντο σὺν αὐτῷ THEOPH CONT 618,3 DAI 42,80 ἐν ᾧ καὶ σοῦδαν οἱ παλαιοὶ ποιησάμενοι διεβίβασαν τὴν θάλασσαν, μέσον ἀποκλείσαντες πᾶσαν τὴν Χερσῶνος γῆν καὶ τῶν κλιμάτων καὶ τῆς Βοσπόρου γῆν, κρατοῦσαν μέχρι ,α μιλίων ἢ καὶ πλειόνων τινῶν 42,83: ἡ αὐτὴ σοῦδα

- σπαθαροκανδιδάτος (σπαθάριος, κανδιδάτος): THEOPH CONT 470,16 I GEN 11,4
DAI 42,25 42,30,39,49 κτλ. κτλ. CER 733,14 734,2 787,6 789,15
- σπαθαροκανδιδάτισσα (σπαθαροκανδιδάτος): CER 67,19 81,6,9
- σπαθαροκουβικουλαράτον (σπαθαροκουβικουλάριος): CER 694,8
- σπαθαροκουβικουλάριος (σπαθάριος, κουβικουλάριος): CER 72,1 81,11-12
148,4-5,23 154,9 625,4 721,14 (PHIL 127,6 149,10,11 227,6,19-20)
- στάβλος ET σταῦλος, STABULUM: V. κόμης τοῦ στάβλου
- σταβλοκόμης (στάβλος, κόμης): CER 478,20 479,1 486,18 490,15 719,21
(PHIL 121,32)
- στράτα, STRATA (UIA): PROK BELLA II 1,7: στράτα γὰρ ἡ ἐστρωμένη ὁδὸς τῆ
Λατίνων καλεῖται φωνῆ II 1,6: Στράτα κέκληται
- στράτωρ, STRATOR: THEOPH 388,22 406,5 450,26 DAI 51,152,156 52,7 CER
81,19,24 193,13-14 787,7 806,4 κτλ. 801,11: στράτωτες τοῦ πατριάρχου
- στρατώρισα (στράτωρ): CER 203,19-20 596,4: στρατώρισαι
- συμφάμιλος (σύν, φάμιλος): THEOPH 378,6-7: πρωτεύοντας τῆς Χερσῶνος
συμφαμίλους δεσμίους πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλαν 429,23: ἤνεγκε
συμφαμίλους ἐκ τῶν νήσων καὶ Ἑλλάδος
- συναπληκεύω (σύν, ἀπληκεύω): NIK 220,4: συνηπλήκευε
- συντουρμάρχης (σύν, τουρμάρχης): THEOPH CONT 82,9: τῶν συντουρμαρχῶν
σωλέα, V. σολέα
- ταβελλίων, TABELLIO: PROK HIST ARC 28,6: ἅπαντα ἐπετέλει τὰ τῶν πολιτῶν
γραμματεῖα, ἕκαστον οἰκειοῖς ἐπισφραγίζων αὐτὸς γράμμασιν, ὄνπερ
ταβελλίωνα καλοῦσι Ῥωμαῖοι
- ταβερνάριος, TABERNARIUS: LYD MAG 152,17: ταβερναρίαν (SC. κωμωδίαν)
- τάβλα, TABULA: MAL 103,12: ὀρίσας τὴν τάβλαν τὸν γήινον κόσμον CHRON
PASCH 19,20: οὐ μόνον ἐν βιβλίοις ἀνεγράψαντο, ἀλλὰ καὶ ἐν τάβλαις ἐν
πλείσταις τῶν ἐκκλησιῶν ἀνατεθείκασιν CER 344,12: ἐν τῇ βασιλικῇ τάβλα
338,13: ἠνίοχος ... ἐὰν ἐμπέση εἰς τὰς τάβλας 338,16 367,4: ἀπὸ πέμπτῆς
τάβλας κατέρχονται
- ταβλίον (τάβλα): MAL 33,16: χλαμύδας ἐχούσας ταβλία ρούσεια 33,19 413,13
CHRON PASCH 614,1: ἔχον ... χρυσοῦν βασιλικὸν τάβλιν THEOPH 168,24:
φορέσας στέφανον καὶ χλανίδα βασιλικὴν ἄσπρην ἔχουσαν ταβλιν χρυσοῦν
CER 142,19 227,5 575,14 710,13: ταβλία τοῦ χλανιδίου
- ταβουλάριος, TABULARIUS: CHRON PASCH 734,9: Εὐστάθιον τὸν
μεγαλοπρεπέστατον ταβουλάριον EP I 1, 3-44, 17-20, 22, 24, 25, 26

τένδα ET τέντα, TENTORIUM: THEOPH 388,27: καὶ ἐκτρέψαντες τὰς τένδας ἀνεχώρησαν (τέντας MSS) G MON 830,6: εἰς τοῦ Καίσαρος τένταν LEO GR 244,8: εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος τένταν CER 499,6: τένται 465,4 466,2 480,20 486,13-14: τὰς (βασιλικὰς) τέντας 434,12: ἐκ τῆς τέντης 499,19: ἐν ταῖς τέντεσιν SUID IV 376,15: 570 Σκηνίτης ... καὶ σκηνὴν ἐπήξατο, τουτέστι τένταν, κατὰ γλῶσσαν IV 26,12: Δ 267 Παπυλαιῶνος: σκηνῆς, ἦτοι τέντας

τζαῖσαι ET τζαῖσιο, CAESIO: DE THEM XI 8: τὴν δὲ ἀνατομὴν τζαῖσαι καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅθεν καὶ Τζαῖσαρ ἐπωνομάσθη διὰ τὴν ἀνατομὴν ὥσπερ εἶπομεν CF. Καῖσαρ

Τζαῖσαρ, V. τζαῖσαι

τόγα, TOGA: MAL 33,13: ὅπερ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι τὸ γαν 450,17: Ἰουστινιανὸς ἐδωρήσατο τοῖς Ἀντιοχεῦσι τὴν ἰδίαν τὸ γαν LYD MAG 121,1 126,20: ὄνομα δὲ τῷ φαινολῇ τόγα οἰονεὶ σκέπασμα, ἀπὸ τοῦ τέγερε κατ' ἀντίστοιχον· οὕτω γὰρ τὸ σκέπειν Ῥωμαῖοι καλοῦσι 127,1 138,1 CHRON PASCH 574,22: ὥστε τὸ πενόλιον αὐτοῦ καὶ τὴν τὸ γαν τρηθῆναι 2) CER 80,14: ἐπιτίθησιν ὁ πραιπόσιτος τὴν τὸ γαν, ἡγουν τὴν τιάναν, ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως τιμίας κεφαλῆς 84,21 629,5: ἐφόρεσαν δὲ τὸ γας ὅτε πατρίκιος Νικήτας καί...

τογάτος, TOGATUS: LYD MAG 152,17: παλλιάταν τογάταν ... 152,19: καὶ παλιάτα μὲν ἐστὶν ἢ Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ἔχουσα κωμωδία, τογάτα δὲ ἢ Ῥωμαϊκὴν ἀρχαίαν 2) LYD MAG 201,14: τογάτους δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς μὴ στρατευομένους καλοῦσι, φαινόλας δὲ περικειμένους καὶ τοῖς λέγουσι τὰς δίκας μισθοῦ συναγορεύοντας

τόρνα, TORNA (TORNARE): THEOPH 258,16: προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθῶσαι τῇ πατρῶα φωνῇ· „τόρνα, τόρνα, φράτερ” 258,18: οἱ δὲ λαοὶ ἀκούσαντες καὶ τοὺς πολεμίους ἐπιστῆναι αὐτοῖς ὑπονοήσαντες εἰς φυγὴν ἐτράπησαν , “τόρνα, τόρνα” μεγίσταις φωναῖς ἀνακράζοντες THEOPH SIM 100,20: μεγίστου δὲ συμπεσόντος τῷ στρατεύματι θρύλου, θροῦς παρ' αὐτῶν πολὺς ἐπανίσταται, παλιννοστεῖν τε ἐβόα πᾶς γεγωνὸς διαπρύσιον, ἐπιχωρίῳ τε γλώττῃ εἰς τοῦπίσω τραπέσθαι ἄλλος ἄλλω προσέταττεν, “τόρνα, τόρνα” μετὰ μεγίστου ταραχῆς φθεγγόμενοι οἷα νυκτομαχίας τινὸς ἐνδημούσης ἀδοκῆτως αὐτοῖς (τόρνα, τόρνα MS V. ῥετόρνα VULG)

τοῦλδον, TULTUM, TOLTUM: TOLLO: THEOPH SIM 75,19: τὴν τε Περσικὴν ὑποσκευὴν ἐχειρώσατο, ἦν σύνηθες Ῥωμαῖοις τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ τοῦλδον ἀποκαλεῖν THEOPH 251,6: παραλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸ τῶν Περσῶν τοῦλδον καὶ τὸ βασιλικὸν σκηνοπήγιον καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν ἐπίδοξον οὐσαν ΝΙΚ 205,13 207,24 208,23 209,2,21-22 226,6,10,11,13-14 CER 486,13: καταλιμπάνει τοῦλδον καὶ τὴν μίαν κόρτην ...

τούρμα, TURMA: LYD MAG 157,7: τούρμαι ἀπὸ φ' τοξοτῶν ἰπέων G MON 793,4,5 DE THEM V,3: μήτε τούρμαις μήτε δροῦγγοις τετιμημένον XVI 14: διήρηται

δὲ τὸ θέμα τῆς Σάμου εἰς τούρμας δύο DAI 46,118 50,83: ἡ Καππαδοκίας στρατηγίς τὸ παλαιὸν τούρμα ἦν τῆς τῶν Ανατολικῶν στρατηγίδος 50,85: ἡ Κεφαλληνίας στρατηγίς, ἦγουν τὰ νησιά, τούρμα ἦν τὸ παλαιὸν τῆς στρατηγίδος Λαγουβαρδίας, ἐπὶ δὲ Λέοντος ... γέγονεν στρατηγίς 50,90,104,107,109,116, κτλ. CER 663,15: ἀπὸ τοῦ βάνδου τῆς τούρμας τῶν Θεοδοσιακῶν

τουρμάλιος, TURMALIS: LYD MAG 198,2: ἔξωθεν ἰππικῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ αὐξιλιαρίας καὶ κοορταλίας καὶ τουρμαλίας ...

τουρμάριος, TURMARIUS: LYD MAG 201,21: τουρμαρίους γὰρ ἔτι φθάσας διαμέμνηται παρόντας τῷ σκρινίῳ τῶν σουβαδιουβῶν καὶ ταῖς κομπλητίωσι τῶν ἐντυχιῶν

τουρμαρχᾶτον (τουρμάρχης): DAI 50,159 τὸ Συμπόσιον ποιήσας αὐτὸ τουρμαρχᾶτον

τουρμάρχης (τούρμα, ἀρχή): THEOPH 325,3: Γεώργιον τὸν τουρμάρχην 378,29: Ἰωάννην τὸν ἔπαρχον καὶ Χριστοφόρον, τουρμάρχην τῶν Θρακησίων 379,8,11 κτλ. 319,1: οἱ τρεῖς τουρμάρχαι τὸν Περσῶν THEOPH CONT 81,17 89,18 177,4 374,11 395,22-23 421,9 G MON 805,17 888,10 912,8 I GEN 12,14 49,14-15 59,17 SYM MAG 639,3 728,19 PATR CONST 257,17: τουρμάρχου DE THEM I 75: οἱ δὲ λεγόμενοι τουρμάρχαι εἰς ὑπουργίαν τῶν στρατηγῶν ἐτάχθησαν DAI 45,81: ἄς ἀποστείλῃ ὁ βασιλεὺς τουρμάρχην ἢ βασιλικόν τινα 45,83,84 46,78 50,146 CER 663,3 (τῶν Θεοδοσιακῶν),20 (τῶν βικτόρων) 664,1 665,18 (τῆς παραλίου) 669,8 (ἐλαττότεροι) 669,6 (προκριτώτεροι) 662,19 (μεγάλοι) 667,9-10 (μικροί)

τουρμάρχισσα (τουρμάρχης): CER 67,19

τοῦφα, TUFA: LYD MAG 121,2 127,19 v. ἰούβα THEOPH CONT 645,11 LEO GR 227,3: ἔπεσεν ἡ χρυσοῦ τοῦφα Ἰουστινιανοῦ τοῦ λεγομένου Αὐγουστέως 27,9 CER 188,10-11: βάλλειν τὰς τιάρας, ἦγουν τὰς τούφας

τραβέα, TRABEA: LYD MENS 10,9: Νουμᾶς ... καλέσας αὐτὴν τὴν στολὴν πατρίως τραβαίαν, ἣν λέγεται πρῶτος ὁ Ἀγαθοκλῆς ὁ Σικελιώτης εὐρεῖν 10,10: τραβαία δὲ εἶρηται ὡσανεὶ τρίβαφος LYD MAG 121,1 126,13,16 (ὁ Ῥωμαίων ποιητής, ἐν βιβλίῳ ἐβδόμῳ τῆς Αἰνηΐδος τὴν Λατίνου διαγράφων βασιλείαν, θρόνον καὶ τραβαίας διαμέμνηται 127,2 PATR CONST 158,2,3: ἢ ὅτι μετὰ τὰς τραβέας ταύταις εἰώθησαν χρῆσθαι· τραβέαι δὲ λέγονται αἱ πολυτελεῖς χλαμύδες SUID IV 580,17: 884 Τραβαῖαι: αἱ πολυτελεῖς χλαμίδες. παρὰ Ῥωμαίοις

τρακταῖζω, TRACTO: MAL 305,3: τὰ τοῦ πολέμου τρακταῖζοντος MEN 16,31: τὰ περὶ τῆς εἰρήνης κοινῶς ἐλάλησαν καὶ ἐτρακταῖσαν 16,27: ἐξουσίαν δέδωκε λαλῆσαι καὶ τρακταῖσαι CHRON PASCH 626, 11: τρακταῖσαντες οἱ ἐν τῷ παλατίῳ ὄντες ἔλαβον τὴν εὐρεθεῖσαν ἔσω βοήθειαν

τρακταῖσθης (τρακταίζω): MAL 314,11: ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς Μάξιμος ... ἦν εὖστηθος, μελάνθριξ ... ὀργίλος, τρακταῖσθης.

τρακτᾶτος, TRACTATUS: MAL 468,17: τρακτάτω φυγῆς χρησάμενοι Ῥωμαῖοι

τρακτεύω, TRACTO: MAL 181,14-15: γνόντος τοῦ Ταρκυνίου τὸ τρακτευθὲν κατ' αὐτοῦ παρὰ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ δήμου 400,12: ἐκ τοῦ τρακτεύειν τὰ δημόσια χαρτία τοῦ πραιτωρίου τῶν ἐπάρχων LYD MAG 213,13: τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις τρακτεύειν (ἀντὶ τοῦ διαψηλαφᾶν) DAI 53,214: κατελθόντων αὐτῶν ... ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς τὴν μονομαχίαν καὶ τρακτευόντων ἑαυτοῦς

τρακτευτής, TRACTATOR: LYD MAG 215,13: οἱ δὲ λεγόμενοι τρακτευταί ... τὴν ὄλην ὑφήρπαζον ἐξουσίαν ... 262,12: οὗς καλοῦσι τρακτεύτας ἀντὶ τοῦ κληματούρχας

τράκτον, TRACTUS: THEOPH CONT 373,3 LEO GR 282,2: ἀποστείλας μετὰ χρυσοβουλίου ἔνδοθεν φατλίου βραχέος τράκτου G MON 867,21

τριβουνάλιον, TRIBUNAL: CHRON PASCH 539,11: ἐν τῷ κάμπῳ τριβουνάλιον ἐφ' ὑψηλοῦ ποιήσας ... ἐδημηγόρει ὁ Κωνσταντίος 562,20: ἐν τῷ τριβουναλίῳ τοῦ Ἐβδόμου 568,6 S SOPH 89,7: εἰς τὸ τριβουνάλιον THEOPH 252,8 291,3 401,10 (τῶν ἰθ' ἀκουβίτων) 409,1 443,29 444,2-3 449,33 502,23 44,23 THEOPH CONT 398,17: ἐποίησε ... πρόκενσον ἐν τῷ τριβουναλίῳ PATR CONST 150,10: εἰς τὸν Κάμπον τοῦ τριβουναλίου 168,1: ἐν τῷ τριβουναλίῳ τοῦ παλατίου Εὐδοκίας 144,15-16: ἔκτισε... τὸ Τριβουνάλιον CER 218,3 312,14

τριβούνισσα (τριβοῦνος): CER 203,23

τριβοῦνος, TRIBUNUS: MAL 337,18: ποιήσας τριβοῦνον ἀριθμοῦ 367,2: Μαρκιανὸν τὸν ἀπὸ τριβούνων 432,3: ἐκάθισεν ἀριθμὸν στρατιωτῶν Ῥωμαίων ἦτοι Ἰταλῶν λεγομένων Ἰσπανῶν, δοὺς αὐτοῖς καὶ τριβοῦνον σὺν αὐτοῖς φυλάττοντα LYD MAG 149,5: τὸν Κελέριον τριβοῦνον τῶν ἰπέων 157,9: τριβοῦνοι, δήμαρχοι LYD MENS 60,21: τριβοῦνος γὰρ ἦν πρότερον ἡγουν φύλαρχος 65,15: ἐπειδὴ εἰς τρεῖς μοίρας ὁ Ῥωμαϊκὸς διήρητο δῆμος, τρίβους ἢ φύλη παρ' αὐτοῖς ὠνομάσθη καὶ τριβοῦνοι οἱ δήμαρχοι 65,17 (V. βολουπτάτων) CHRON PASCH 549,6: Οὐαλεντινιανός, τριβοῦνος τότε ὢν τάγματος κορνούτων 590,1: Μαρκιανὸν τὸν ἀπὸ τριβούνων THEOPH 51,8: τριβοῦνος τότε ὢν τάγματος, Κορνούτων λεγομένων νομέρου 110,19: Λέων ἐβασίλευσε, Θραῖξ τῷ γένει, τριβοῦνος τὴν ἀξίαν 153,20 175,30 176,11 DAI 53,10: βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ ... ἦν δὲ ἔξαρχος τοῦ στρατοῦ Κώνστας τριβοῦνος CER 193,18 293,17 294,12 295,22 294,14 296,1 312,12,21 331,25 390,6,13 398,17 411,4 426,14 427,15 495,6,11 498,1 700,1 (τοῦ πραισέντου) 719,4,9 737,11 (νουμέρων) 737,14 (τῶν τειχέων) 753,2 772,16 (βικάριοι) 789,21

- τριομβυρία, TRIUMVIRATUS: MAL 218,7: τῷ ... ἔτει τῆς τριομβυρίας τοῦ αὐτοῦ Αὐγούστου Ὁκταουϊανοῦ
- τριουμβρατορία, TRIUMVIRATUS: MAL 214,11-12: τῆς τριομβρατορίας CHRON PASCH 354,10-11: διαδεχθεὶς τῆς ὑπατείας ἦτοι τριομβρατορίας κατὰ δοκιμασίαν τοῦ κοινοῦ τῆς συγκλήτου Ῥώμης καὶ Πομπηίου Μάγνου τοῦ αὐτοῦ πενθεροῦ 363,13: δωδεκάτῳ ἔτει τῆς τριομβρατορίας Αὐγούστου Καίσαρος
- τριουμβράτωρ, TRIUMVIR: MAL 214,16: προεβλήθη τριομβράτωρ 218,4: ἐγένοντο οἱ τρεῖς τριομβράτορες 221,15: ἐγένετο (SC. Ὁκταβιανός) τριομβράτωρ CHRON PASCH 354,4: προεβλήθη τριομβράτωρ
- τρισαύγουστος (τρεῖς, Αὐγουστος): THEOPH 182,4,28: τρισαύγουστε 287,13: δέσποτα Ῥωμαίων, τρισαύγουστε
- τροῦλλος, TRULLA, TRUL(L)IUM, TRUL(L)EUM,-EUS: THEOPH 232,28: τοῦ τρούλλου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας 232,34: τοὺς πινσοὺς τοὺς βαστάζοντας τὸν τρούλλον 233,2: τὸν τρούλλον (τροῦλον MSS) 356,12: πίπτει ... καὶ ὁ τρούλλος τῆς ἐκκλησίας Ἐδέσης S SOPH 81,9: τὰ βάθρα τοῦ μεγάλου τρούλου 88,10, 15: τὸν τροῦλον DE THEM XIII, 21: ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ
- τρουλ(λ)ωτός (τροῦλλος): PATR CONST 225,4: τὸν δὲ σταῦλον τὸν τρουλωτόν ἔκτισεν Μιχαὴλ ὁ υἱὸς Θεοφίλου
- ὑπακουμβίζω (ὑπὸ, ἀκουμβίζω): SUID II 586,3: 499 Ἑρειακός: σθενώσας καὶ ὑπακουμβίσας
- ὑποκάμισον (ὑπὸ, καμίσιον): SUID IV 808,7: 320 Χιτών: ἱμάτιον ἀνδρικόν. καὶ χιτωνίσκος χειριδωτός, οἷος πρέπει δούλῳ παιδί. Χιτών οὖν ἐστὶ λεπτὸν ἱμάτιον, ὑποκάμισον CF. 809,26: 336
- φάβρικα, FABRICA: MAL 307,21: ἔκτισε δὲ καὶ φαβρικὰς τρεῖς 307,22: ἔκτισε δὲ καὶ ἐν Ἐδέσῃ φαβρικὰς 307,23: καὶ ἐν Δαμασκῷ ἔκτισε φαβρικὰς 343,3: κτίσαι φαβρίκα LYD MAG 176,4: τῆς τῶν λεγομένων φαβρικῶν οἰονεὶ ὀπλοποιῶν φροντίδος 233,17: τῆς τῶν λεγομένων φαβρικῶν οἰονεὶ ὀπλοποιῶν ἐξουσίας CER 402,3: τὰς δὲ ἀρούλλας οἱ τῶν φαβρικών παρέχουσιν
- φαβρικήσιος, FABRICENSIS: CER 498,3: μαγιστριανοί, φαβρικήσιοι, τάξις τῶν ἐπάρχων καὶ τοῦ ἐπάρχου, ἀργυροπρᾶται καὶ πάντες πραγματευταί
- φαιλόνιον (φαιλώνη): EP I,3
- φαιλώνη, v. φαινόλης
- φαινόλης, PAENULA: THEOPH SIM 255,4: μηδὲν γὰρ τῷ ἱερεῖ ἕτερόν φασι τὸν βασιλέα εὐρεῖν ἢ σκίμποδα ξύλινον καὶ σισύραν ἐξ ἐρίου ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ φαινόλην τε ἀκαλλῆ (φαιλώνην MSS)

φαινόλιον (φαινόλης): V. Παινόλιον ET φελώνιον

φακτιονάριος, FACTIONARIUS: MAL 395,22-396,1: ἀπὸ φακτιοναρίων G MON 799,3-4: τῶν δήμων ἐπιβοώντων „καλῶς ἦλθες, ἀσύγκριτε φακτονάρη” SYM MAG 634,22: φακτωνάρης LEO GR 221,9: φακτονάρης CER 311,14-15 312,17,20 327,12-13,16 328,2,19 329,2,9 330, 11,13 331,24 334,9,13 335,12,15-16 337,17 338,12 340,6 738,13-14 799,3 (Βενέτων), 3 (Πρασίνων) 804,1 (Βενέτων), 1 (Πρασίνων): φακτιονάριος

φακτίων, FACTIO: CER 328,22 329,10: φακτίονος 328,10,11,12,14: φακτίονα

φαλκώνιον, FALCO: DAI 32,55: ἀντέδωκαν αὐτῷ χάριν ξενίων ψυχάρια δύο, φαλκώνια δύο, σκυλία δύο καὶ γούνας ὀγδοήκοντα

φάλσευμα (φαλσεύω): EP I,1: τὰς τῶν φαλσευμάτων γραφάς καὶ τῶν δελεασμάτων παραγραφάς

φαλσεύω, FALSO: THEOPH 324,8: καὶ φαλσεύσας τὴν Χοσρόου ἐπιστολὴν (φαλσώσας, φαλκεύσας, φαλεύσας MSS)

φαμιλία, FAMILIA: LYD MENS 9,22: Ἀδριανὸς ἐκ τῆς Αἰλίων ἐτύγγανε φαμιλίας οἰονεὶ γενεᾶς 60,21: οὐκ εὐγενοῦς τυγγάνων φαμιλίας THEOPH SIM 230,1: ἐπέμψαμεν γὰρ διὰ θαλάσσης πλοῖα καὶ στρατόν, ἵνα ἀνέλθωσιν εἰς τὰς φαμιλίας αὐτῶν καὶ πάσας αἰχμαλωτεύσωσιν (φαμηλίας MSS) CHRON PASCH 720,15: σώσατε ἑαυτοὺς καὶ τὰς φαμιλίας ὑμῶν THEOPH 270,13: πέμπομεν διὰ θαλάσσης πλοῖα καὶ αἰχμαλωτίζομεν τὰς φαμιλίας αὐτῶν 382,29: παρέλαβαν καὶ ἕτερα κάστρα, πλείστων φαμιλῶν καὶ κτηνῶν ἀναριθμητῶν 389,22: ἐξήγαγε τὰς περισσὰς φαμιλίας 389,29: τὰς ἀπορους φ. ἐξήγαγε 394,28: αἱ φαμιλίαι ἀρπάζουσιν 462,15-16: βαλοῦσα τὰς φαμιλίας αὐτῶν ἐν πλοίοις ἐξώρισεν αὐτοὺς τῆς πόλεως NIK 245,3: ἡ καταφυγὴ τῶν γεωργῶν σὺν τῶν φαμιλῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν γέγονεν DAI 27,37: Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Λαγούβαρδοι καὶ πειοθέντες, ἀναλαβόμενοι τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ἦλθον εἰς Βενεβενδόν 29,4: Διοκλητιανὸς ... ἀπὸ τῆς Ῥώμης λαὸν ἀγαγὼν μετὰ τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Δελματίας χώρα τούτους κατεσκίησεν, οἱ καὶ Ῥωμᾶνοι προσηγορεύθησαν διὰ τὸ ἀπὸ Ῥώμης μετοικισθῆναι, καὶ ταύτην μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἐπωνυμίαν ἐναποφέρονται (φαμηλίας MS P) 40,18 49,55 53,16,20 κτλ. PATR CONST 146,17: ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστείλας εἰς Ῥώμην ἀνέλαβετο τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς φαμιλίας αὐτῶν 147,6: καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖσε τὰς φαμιλίας αὐτῶν 147,18,19: εὐρόντες δὲ καὶ τὰς φαμιλίας αὐτῶν ἐξεπλάγησαν· ὀμηλῆσαντων δὲ ἐκάστου αὐτῶν τὰς φαμιλίας αὐτῶν ...

φεβρουάριος, FEBRUARIUS: PASSIM LYD MENS 61,18: τῷ Φεβρουαρίῳ μηνί ἀπὸ Φεβρουάας, θεᾶς οὕτω προσαγορευομένης, τὸ ὄνομα γέγονεν. 62,4: ὁ δὲ Λαβεῶν ἀπὸ τοῦ πένθος λέγει κληθῆναι τὸν Φεβρουάριον· φέβερ γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ πένθος προσαγορεύεται, κατ'αὐτὸν δὲ τοὺς κατοικομένους

ἐτίμων. ἀλλὰ μὲν καὶ φεβρουᾶρε τὸ καθᾶραι τὰ ποντιφικάλια βιβλία καλεῖ, Φέβρον τὸν Πλούτωνα 62,10: οὐ μόνον δὲ Φεβρουάριος ἀλλὰ καὶ Φεβρουάτος λέγεται, διὰ τὸ τὴν τούτου ἔφορον, καὶ Φεβρουάταν καὶ Φεβρουάλεμ, τοῖς ἱεροῖς ἀναφέρεσθαι

φελώνιον (φαινόλη): LEO GR 210,15: οἱ ἱερεῖς μετὰ φελωνίων εἰσηλθόν CER 374,5: ὁ δὲ πατριάρχης ἀπὸ φελωνίου καὶ ὠμοφορίου

φίβλα, FIBULA: MAL 33,6: οἱ κατὰ τόπον βασιλεῖς ... οἱ μὲν περιβόλαια, οἱ δὲ φίβλας χρυσᾶς καὶ μανδύας ἐπενόησαν ἑαυτοῖς, πορφύρεα ἢ ρούσσεια βάπτοντες αὐτὰ ἀπὸ βοτανῶν τινῶν, καὶ ἐφόρου διὰ το γινώσκεσθαι τῷ ἰδίῳ πλήθει, καθὼς Παλαίφατος ὁ σοφώτατος συνεγράψατο CHRON PASCH 79,19: οἱ δὲ φίβλας χρυσᾶς κτλ. LYD MAG 169,10: παλουδαμέντοις (αἱ δὲ εἰσι δίπλακες ἀπὸ κόκκου, πρωτείας μετᾶξης κλωστής, χρυσηῆ περόνη λιθοκολλήτῳ ἀναρπαζόμεναι τοῖς ὄμοις· ἡμεῖς μὲν φίβουλαν ὡς Ἴταλοὶ καλοῦμεν, κορνοκόπιον δὲ ἰδίᾳ πως ἐν τοῖς βασιλείοις ἔτι καὶ νῦν λέγουσιν) 179,11: φίβουλαν αὐτὴν πατρίως οἱ Ῥωμαῖοι καὶ βάλτεον τὸν ζωστήρα λέγουσι CER 218,24 227,4 SUID IV 178,4: 2091 πόρπη: ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φίβλα

φιβλατοῦρα, FIBULATORIUS: DAI 53,142: παρέχομεν ὑμῖν καὶ ἡμεῖς ... καὶ φιβλατούρας καὶ στέφανον χρυσοῦν

φιβλόω-ῶ, FIBULO, FIBLO: MAL 111,2: πέμψας ἐτέραν σαγίτταν τοὺς αὐτοῦ πόδας φιβλοῖ ἐπὶ τὰ σφυρά, καὶ πίπτει ὁ Πάρις 165,2-3: καὶ φιβλωθεὶς ὁ Ἀχελῷος κατηνέχθη ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰς τὰ ρεῖθρα τοῦ ποταμοῦ CER 230,8: λαμβάνουσιν ... τὴν χλαμύδα ... καὶ φιβλοῦσιν αὐτὴν ἰδίαις χερσίν SUID IV 178,6: 2091 ... Πορποῦσθαι, φιβλοῦσθαι

φιβλώνω (φιβλόω): CER 208,24-209,1: περιτιθέασιν οἱ δεσπότες τὴν χλαμύδα τῇ αὐγούστῃ, καὶ φιβλώνουσιν αὐτὴν οἱ αὐτοὶ

φλάμμουλα, v. φλάμμουλον

φλαμμουλάριος, FLAMMULARIUS: LYD MAG 158,27: φλαμμουλάριοι, ὧν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ δόρατος φοινικᾶ ῥάκη ἐξήρτηντο

φλάμμουλον, FLAMMULA: LYD MAG 127,21: βηξίλλα πρὸς τούτοις, οἰονεὶ δόρατα μακρὰ, ἐξηρημένων ὑφασμάτων· φλάμμουλα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ φλογίνου χρώματος καλοῦσι THEOPH 366,14: τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον λόγον λύσαντες καὶ ἐπὶ ὑψηλῆς ἄστας ἀντὶ φλαμούλου προάγειν κρεμάσαντες κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὥρμησαν (οἱ Ἄραβες) 447,17: καὶ ἐπέρασαν τὰ τε φλάμμουλα καὶ ἡ ὑπηρεσία DAI 29,39: ἀναλαβόμενοι τὰ τε ὄπλα αὐτῶν καὶ τὰ φλάμμουλα καὶ τὰ λοιπὰ πολεμικὰ σημεῖα, διαπεράσαντες οἱ ... Σκλάβοι τὸν ποταμόν 29,42 30,44 46,109,114 49,21: κλίνη τὸ φλάμμουλον, ὅπως γινῶσιν τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατηγοῦ 49,22: κατέχειν ὀρθὸν τὸ φλάμμουλον 49,25,27 CER 305,7 499,7,18 502,11 576,22 577,2,4 (φλάμμουλλα) 579,16-17,21 (φλαμούλων)

608,15 609,20 (φλάμουλλα) 611,1 613,1,7,10,22 614,10 615,2-3,6,13(φλαμούλλων) SUID IV 330,15: 156 Σαυνίων: είδος σημαίας, ἢ φλαμούλου

φοῖδερα, FOEDERA: PROK BELLA III 11,3: ἐν δὲ δὴ φοιδεράτοις πρότερον μὲν μόνον βάρβαροι κατελέγοντο, ὅσοι οὐκ ἐπὶ τῷ δοῦλοι εἶναι, ἅτε μὴ πρὸς Ῥωμαίων ἡσσημένοι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ ἐς τὴν πολιτείαν ἀφίκοιντο. φοῖδερα γὰρ τὰς πρὸς τοὺς πολεμίους σπονδὰς καλοῦσι Ῥωμαῖοι VIII 5,14: φοῖδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ζυνθήκας

φοιδερᾶτος, FOEDERATUS: PROK BELLA III 11,2 11,15 19,13 19,14 IV 3,4 7,11 15,50 V 51,2 VII 31,10 33,13 VIII 5,13 MAL 364,13: Ἀρεόβινδόν τινα Γότθον, κόμητα φοιδερᾶτων 493,14 THEOPH 237,26 251,27: κόμης φοιδερᾶτων THEOPH CONT 9,10 10,21 (τουρμάρχης) 33,22 (ἀρχή) 52,10 (ἀρχή): φοιδερᾶτων I GEN 10,12-13 (ἀρχή)(φοιβεράτων MS L) 12,14 (τουρμάρχης): φοιδερᾶτων (φοιβεράτων MS L) LEO GR 108,17: κόμης φοιδερᾶτων SUID IV 769,1: 781 Φοιδερᾶτοι: οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν Σκυθῶν

φόλλις, FOLLIS: PROK HIST ARC 25,12: τῶν γὰρ ἀργυραμοιβῶν πρότερον δέκα καὶ διακοσίους ὀβολοὺς, οὓς φόλλεις καλοῦσιν, ὑπὲρ ἑνὸς στατήρος χρυσοῦ προῖεσθαι τοῖς ζυμβάλλουσιν εἰωθότων, αὐτοὶ ἐπιτεχνώμενοι κέρδη οἰκεῖα ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν μόνους ὑπὲρ τοῦ στατήρος δίδοσθαι τοὺς ὀβολοὺς διετάξαντο

φόρον, FORUM: PASSIM THEOPH CONT LYD

φόρος, FORUM: PASSIM THEOPH CHRON BREV PATR CONST LEO GR EP MAL CHRON PASCH G SYNK

φόσσα, FOSSA: THEOPH 395,20: περιχαρᾶσαντες δὲ τὸ χερσαῖον τεῖχος ὄρυξαν φῶσαν μεγάλην καὶ ἐπάνω αὐτῆς περιτείχισμα στηθαῖον διὰ ξηρολίθου ἐποίησαν (φῶσσα MSS) CHRON BREV 67,17: ἡ λεγομένη Φόσσα (φοῦσσα, φόσσα, φωσάτων MSS) 34,17: Φόσσα

φοσ(σ)ατεῦω (φοσ(σ)ᾶτον): MAL 293,4: καὶ φουσατεύσας παρέλαβεν Λαοδίκειαν, καὶ ἔστρεψεν αὐτήν THEOPH 192,19: χαράκωμα περιβαλὼν ἐφωσάτευσεν (ἐφοσάτευσεν MSS) 462,10: πλασαμένη φουσατεύειν μέλλειν ἐπὶ τὰ ἀνατολικά μέρη ... ἐξῆλθε πᾶσα ἡ βασιλικὴ ὑπουργία καὶ ἡ κόρτη ἕως τῶν Μαλαγίνων (φουσατεύειν, φουσατεύειν MSS) CER 483,18 455,T.: φουσατεύσαι

φοσσατικῶς (φοσσαῖον): THEOPH 370,17-18: φουσατικῶς ἠπλήκυσεν 429,27: ἐξῆλθον φουσατικῶς DAI 30,45: τοὺς ἵππους ἀναβάντες ... ἀπῆραν φουσατικῶς καὶ κατὰ τῆς Σαλῶνος ὄρμησαν NIK 217,6: τῶν δὲ πολεμίων φουσατικῶς τὰς χώρας ἡμῶν δηούντων 235,11: τὰς χώρας ἡμῶν φουσατικῶς πυρπολοῦντες

φοσσάτον, FOSSATUM: MAL 309,2: ποιήσας φασάτα 461,21: ποιήσαντες ἐκεῖ φασάτον 461,22: ἐσκόρπισαν περίξ τοῦ φασάτου τριβόλους σιδηροῦς ἐπὶ πολὺ διάστημα CHRON PASCH 725,1: ὑπέστρεψεν ὁ ἐπικατάρατος Χαγάνος εἰς τὸ φασάτον αὐτοῦ 732,15: πλησίον αὐτῆς τῆς πόλεως ἐστὶν τὸ φασάτον ἡμῶν THEOPH 233,23: ἐποίησε φασάτον (φασάτον, φασσάτον MSS) 319,12: ὑπέστρεψεν εἰς τὸ φασάτον αὐτῶν 325,2: ὅπου ἦν τὸ φασάτον τῶν Περσῶν 387,16: ἀπὸ ἡμίσεως μιλίου τοῦ φασάτου αὐτῶν SYM MAG 721,2 ΝΙΚ 198,11: ἐκ τοῦ φασσάτου ἐξερχομένων πολεμίων 198,14: πλησιάζειν τῷ τῶν ἐχθρῶν φασσάτῳ 199,3: ἔνθεν κάκειθεν τοῦ φασσάτου κτλ. 2) THEOPH 393,10: μετὰ δὲ χρόνον τινὰ φασάτον Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων εἰσελθόντων ἐν Λαζικῇ 500,32: τοῦ βασιλικοῦ φασάτου DAI 11,12: μετὰ φασσάτου ἐπιτίθεσθαι τῇ Χερσῶνι 15,9,9: τὸ τοιοῦτον φασσάτον ἀήττητον καὶ ἀκαταμάχητον γίνεται 30,49,55,85 32,94,111,117 38,25 43,12 44,126,128 46,134,138 (ἐξαγάγωσι τὰ τῆς Περσίας φασσάτα κατὰ Ῥωμανίας) CER 437,6,20 454,2,4-5 458,13 460,1,6 462,2,8 471,9 479,17 493,8 498,14 503,11,14,17 508,1-2 668,20 669,2,4 791,11 ΝΙΚ 189,3 196,1,2,8,17,19 κτλ. SUID IV 336,15: 188 Σέδετον: τὸ φασσάτον 753,14-624 Φασσάτον: τὸ στρατόπεδον

φοσσεύω (φόςσα): MAL 304,2: φοσσεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέλαβον αὐτὸν αἰχμάλωτον 316,8: ἐφοσσεύετο ὑπὸ τῶν βαρβάρων 389,9-10: φοσσευθέντες 465,20-21: φοσσεύσαντες τὸ κάστρον τὸ λεγόμενον Ἀβγαρσάτον 470,7: ἦν ἐκεῖσε φοσσευθεῖς

φοῦλκον, FURCA: THEOPH 318,16: παρετάξατο τρισὶ φούλκοις καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐχώρησεν THEOPH CONT 460,6: τὰ φούλκα τοῦ ἀθέου Χαμβαδᾶ ΝΙΚ 198,13: τὰ φούλκα 204,2 204,6 210,10

φοῦρκα, FURCA: THEOPH 184,6: ἔπεσεν ἐκ τῆς φούρκας THEOPH CONT 303,17 SUID II 80,27: 870 Δίδυμον ξύλον: ἡ παρὰ Ῥωμαίοις φούρκα

φουρκίζω (φούρκα), CF. FURCILLO: MAL 431,12: ἐφούρκισεν αὐτὸν 487,24: τοὺς μὲν ἐφούρκισεν, ἐτέρους δὲ ἀπεκεφάλισεν καὶ ἄλλους ἐδεξιοκόπησε καὶ τινὰς ἐδήμευσε THEOPH 184,5: κρατήσας ὁ ἔπαρχος τρεῖς δημότας τῶν ἀτακτούντων ἐφούρκισεν αὐτούς 230,13: τοὺς μὲν ἐφούρκισεν 352,21 375,4 375,20 412,4 421,25 432,8

φράτερ, FRATER: THEOPH 258,16: „τόρνα, τόρνα, φράτερ” (φράτρε MS)

χαρτουλάριος, CHARTULARIUS: LYD MAG 210,19-20: τὴν τοῦ λεγομένου χαρτουλαρίου τηλικαῦτα χάριν πληρῶν τοῖς κομμενταρισίοις, ὡς Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως ... 212,3: τῶν οἰκείων χαρτουλαρίων παραλαβὸν μεθ' ἑαυτοῦ, ὑπηγόρευε Ῥωμαϊκῶν ὀγκῶν ῥημάτων 213,19 220,3 CHRON PASCH 703,7: Φιλαρέτου κουβικουλαρίου καὶ χαρτουλαρίου CHRON BREV 35,10: ἐκ τῶν Ἰμερίου χαρτουλαρίου 35,16: Ἰμερίῳ τῷ ἐνδόξῳ ... χαρτουλαρίῳ DAI 43,37: Λέων, ὁ ... βασιλεύς, τὸν Σινούτην ἐκεῖνον τὸν εὐνοῦχον ἀπέστειλε,

χαρτουλάριον τηνικαῦτα τοῦ ὀξέως δρόμου τυγχάνοντα, πρὸς τε τὸν ἄρχοντα τοῦ Ταρών ... CER PASSIM EPIST IX 6,57 24,9

χρυσοβούλλιον ET χρυσόβουλλον (χρυσός, BULLA): DAI 43,76: ἔλαβεν ... τὸν τοῦ Βαρβάρου οἶκον χρυσοβουλλίου χωρὶς 43,96: ἐλπίζων δὲ ἀπὸ βασιλικοῦ χρυσοβουλλίου τοῦ μακαριοῦ Λέοντος ἔχειν τὸν ... οἶκον 43,99,148 45,101 (προφασιζόμενος χρυσοβούλλια) 45,118 50,67 50,141: ἔγραψεν διὰ τοῦ χρυσοβούλλου λόγον λαβεῖν ... SYM MAG 711,2: χρυσοβούλλιον 728,6: ποιήσας χρυσόβουλλον 748,23: χρυσόβουλλον ἐδόθη LEO GR 301,13: χρυσοβούλλια ποιήσας ἐνυπόγραφα 316,7-8: χρυσόβουλλον ἐπιφερόμενον 326,4-5 (χρυσοβούλλιον τε λαβεῖν) EPIST III 29,13,15 36,1T. 43,5,14 V 3,4 4,5 5,18 6,2

χρυσοβούλλιος (χρυσοβούλλιον): DAI 43,87: ἔγγραφον δὲ χρυσοβούλλιον δωρεάν τοῦ τοιοῦτου οἴκου πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐποίησεν

χρυσοκλαβάριος (χρυσοκλάβος): THEOPH 469,3: χρυσοκλαβαρίων

χρυσόκλαβος (χρυσός, κλάβος), CLAUUS: CER 82,3-4 99,9 109,7-8 142,10-11 167,9 184,4: χρυσοκλάβον (σκαραμάγγιον)

χρυσοσελλίον (χρυσός, σελλίον): CER 520,21 (SCHOL.)

ῶατος, OUATUS: LEO GR 120,13: ἐν ἐνὶ τῶν κοιτωνίσκων τῷ λεγομένῳ ῶατῳ CER 215,13: τὸ μέρος τοῦ ῶατου 216,1: ἀπέρχονται ὀπισθεν τοῦ ῶατου 545,15: διὰ τῆς σακέλλης καὶ τοῦ ῶατου 567,7 593,16: ἐν τῷ τρικλίνῳ τοῦ τρούλλου, τὸν παρὰ πολλοῖς κακῶς ῶατον λεγόμενον 593,17: ῶατος γὰρ τὸ ἐκεῖσε χαρτοθεσίον τῆς σακέλλης ὀνομάζεται

ῶρατίων, ORATIO: LYD MENS 64,5: ἐν τῇ πρὸς τὸν δῆμον ῶρατίωνι, οἶονεὶ προσφωνήσῃ CER 131,12: ὁ δὲ βασιλεὺς λαβὼν παρὰ τοῦ πραιποσίτου ῶρατίωνα, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ (SC. τῷ κόμητι), ἀπέρχεται καὶ ἴσταται ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ

INDICE

- ἀβ ἄκτις, AB ACTIS, personaj
însărcinat cu procesele civile, care
se ocupa totodată de procesele
verbale juridice, 53
- ἀγέντες, AGENTES IN REBUS, 52
- ἄγεστα, 66
- ἀγκίλλα, ANCILLA, 73
- ἀγράριον, ἀγραριώτης, AGRARIENSIS,
cu două sensuri: 1) tip de barcă de
aparat folosită de împărați, 2)
conducătorul acestei ambarcațiuni,
cel însărcinat să se îngrijească de
aceste nave mici, 79
- ἀδιούτωρ, ADIUTOR, aghiotant al
principelui la praef. praet. sau
primiscrinus, 53
- ἀδιουτώρες, ADIUTORES, asistenți, 53
- ἀδμισιών/ἀδμισσιών, 97
- ἀ(δ)μισσιονάλιος, ADMISSIONALIS,
funcționarul care se îngrijea de
audiențele imperiale, 53
- ἀκιδούκτος, AQUAEDUCTUS, 80
- ἀκκούδιτον, ACCUBITUM, inițial „pat
de ospăț”, 81
- ἀκουμθίζω, „a se culca, a se întinde”,
81
- ἄκτα ε concurat de grecescul
εὐφημίαι, 71
- Ἄκτα διὰ Καλοπόδιον, 72
- ἄκτα, ACTA, 71
- ἀκτολογεῖν, 71
- ἀκτολογία, 71
- ἀκτουάριος, ACTUARIUS, personajul
însărcinat cu remiterea premiilor la
curse, 60
- ἀκτουάριος, ACTUARIUS, șeful
curselor imperiale, 83
- ἀλβᾶτοι, ALBATI, 82
- ἄλβον μέρος, ALBUS, 82
- ἀνακωδίκευσις, 73
- ἀνθύπατοι, PROCONSULES, 61
- ἀνθύπατος, care este un
calc după
PROCONSUL, 56
- ἀνθύπατος, PROCONSUL, 7
- ἀννῶνα, ANNONA, 53
- ἀννῶνα, ANNONA, retribuție, 73
- ἀννωνάριος, ANNONARIUS, 73
- ἀννωνεύομαι, a primi annona, 73
- ἀννωνιακός, ANNONARIUS, 73
- ἀντιμίσιον, ἀντιμίνσιον, provenind
din MENSA, masă, și ἀντί, în loc
de „antimis”, desemna inițial un
altar portabil, apoi o piesă de
pânză brodată care se așează pe
altar în mod obligatoriu la
săvârșirea slujbei, 76
- ἀντιφόρος, ANTE FORUM, 80
- ἀξία, DIGNITAS, 7
- ἀξίαι διὰ βραβείων, 55
- ἀξίαι, 55
- ἀξίαι διὰ λόγου, titluri conferite prin
rostirea unor formule, 55, 57
- ἀπληκεύειν, APPLICARE (sc.
CASTR), a fixa tabăra, a tăbări, 64
- ἀπληκεύω: μεταπληκεύω, a schimba
tabăra, a o muta și συναπληκεύω, a
se amesteca cu, a face împreună
tabără, 64
- ἄπληκτον, APPLICATUS, tabără, 64
- ἀπλικιτάριος, ADPLICITARIUS,
APPLICITARIUS, 53

- ἀπὸ ἐπάρχων, PRAEFECTURIUS, 56
ἀποκαβαλλικεύω, a descăleca, 65
ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχήν, DEPONERE
MAGISTRATUM, 91
ἀπρίλιος, APRILIS, 78
ἀρκᾶτος, 65
ἄρμα, ἄρματα, ARMA, numele generic
al armelor, 65
ἀρμαμέντον, ARMAMENTUM și
ARMAMENTARIUM, arsenal, 65
ἀρμάριον, ARMARIUM **care a căpătat
sensul de „dulap”, 65**
ἀρμαστατίων, *ARMISTATIO, trecere
în revistă a trupelor, 65
ἀρμᾶτος, ARMATUS, înarmat, 65
ἀρματοῦρα, ARMATURA, antrenament
militar, 65
ἀρματοῦριον, ARMAMENTARIUM, 65
ἀρματοῦ-ᾶ, ARMARE, a înarma, 65
ἀρμίγεροι, ARMIGERI, purtători de
arme, 65
ἀρμιλάσιον, ARMILAUUSA,
ARMILAUUSA, 63
ἀρμιλούστριον, ARMILUSTRUM,
sărbătoare a lui Ares **(cuvânt
erudit), 65**
ἀρμοφύλακες, compus pe teren
bizantin desemnând o categorie de
φύλακες, paznici de arme, 65
ἀσηκρήται, 58
ἀσηκρήτις, A SECRETIS, 7
ἀσηκρήτις, vechiul A SECRETIS, 58
ἄσσάριον, AS, 79, 91
ἄστα, HASTA, sulică, 65
ἀστᾶτος, HASTATUS, soldat înarmat
cu sulică, 65
Αὐγοῦστα, AUGUSTA, titlul
împărătesei bizantine, 57
Αὐγούσται, AUGUSTAE, 51
Αὐγουστάριοι, AUGUSTALES secretari
la **praef.praet.**, 53
αὐγουστάλιος, AUGUSTALIS, 57
αὔγουστος, AUGUSTUS, 78
Αὔγουστος, AUGUSTUS, 51
αὐρόκλαδα (AURUM, aur și CLAVUS,
tiv), 69
βάκουλα, BACULI, 70
βακτηρία, BACTERIA, 70
βαλίστα, BALLISTA, 66
βαλιστάριοι, BALLISTARII, 66
βαλνεαρία, BALNEA, 80
βαλτίδιον, BALTEUS **desemnează**
cingătoarea de care atâră sabia, 65
βάνδα, BANDA, 60, 61, 66
βανδοφόροι, purtători de βάνδα,
BANDA, 60
βάρκα, BARCA, **79**
βάρκα, δρόμων, BARCA, 99
βασιλεύς, 34, 51, 55, 74
βασταγή, BASTAGA, operația de
transportare a materiilor prime și a
produselor manufacturilor
imperiale, 80
βέναυλον, UENABULUM, 66
βένετοι, UENETI, 59, **82**
βένετοι, σιδηροδάφοι, UENETI, 99
βένετος, VENETUS, 7
βέργα, βεργίον, VIRGA, 70
βερηδάριος, UEREDARIUS, mesager,
80
βερηδος, UEREDUS, cal de poștă, 80
βέρνακλος, UERNACULUS, „sclav
public”, 73
βεστάρχης, compus din βέστης,
VESTIS și ἄρχομαι, 56
βέστης, UESTIARIUS, 56
βεστιάριον, VESTIARIUM public, al
statului, 57
βεστιαρίται, 57
βεστίον, VESTIARIUM, „vestiar”,
pentru echipament și ca tezaur, la
deme, 82
βεστίτωρ, VESTITOR, 56

- βήθητε Δόμνην ἰμπεράτορες ἦν
μοῦλτος ἄννος, VIVITE DOMINI
IMPERATORES IN MULTOS ANNOS,
71
- βῆλα, UELA, 71
- βηλάρι(ο)v, UELARIUM, steag
hippodrom, 82
- βῆλον, UELUM, perdea, 71
- βήλον, UELUM, steag hippodrom, 82
- βηξιλλάριοι, UEXILLARII, 66
- βηξιλλατιών, UEXILLATIO, 66
- βήξιλλιον, UEXILLIUM, 66
- βιδάριον, UIUARIUM, parc zoologic
sau de vânătoare, rezervație, 81
- βιγάριοι, BIGARII, 82
- βικάριοι, UICARII diocezelor
prefecturii, 53
- βίριδες, ἀνθηροί (termenul uzual era
Πράσινοι), UIRIDES, 99
- βίσεξτος, BISEXTUS, 79
- βλαττία, BLATTA, 70
- βλαττόστρωτος, 70
- βουκάλιοι, UOCALES, 71
- βουκελλάριοι, BUCCELLARII, 67
- βοῦλλα, BULLA, 82
- βούρδων, BURDO, „catâr”, 83
- βουριχά(λ)ια, BURICHALIA, trăsura,
cărută trasă de *BURICHUS, cal
mic, 80
- βουριχάλλια, ἄμαξα, BURICHALLA,
99
- βοῦττις, BUTTIS, „butoi”, 81
- Βρουμάλια, BRUMALIA, 83
- βρουμαλίζειν, 83
- γραδῆλιον, GRADILIS, 81
- δεκανός, DECANUS, 58
- δεκέμβριος, DECEMBER, 78
- δελματίκ(ι)ον, DALMATICA, 69
- δεπουτάτοι, DEPUTAȚI la praef. praet.,
53
- δεπουτάτος, ἀφορισμένος,
DEPUTATUS, 99
- δηλάτωρ, DELATOR, 73
- δηλατωρία, DELATORIA, 73
- δήμαρχος, TRIBUNUS, 7
- δῆμοι, 82
- δηνάριον, DENARIUS, 79, 91
- διασημότατος, PERFECTISSIMUS, 51
- διβλάττια, 70
- δικτατορία, DICTATURA, 91
- δικτάτωρ, DICTATOR, 91
- διριγεύω, DIRIGO, a îndrepta către, 70
- δισιγνεύω, DESIGNO, a desemna în
funcții, 70
- δομέστικοι sau μάγιστροι ai perșilor,
74
- δομέστικοι, DOMESTICI, 60, 74
- δομέστικος τῶν ἐξκουδίτων,
DOMESTICUS EXCUBITORUM, 60
- δομέστικος τῶν ἱκανάτων, 60
- δομέστικος τῶν νουμέρων, 61
- δομέστικος τῶν σχολῶν,
DOMESTICUS SCHOLARUM, 60
- δουκάτον, DUCATUS, ducat, 74
- δουκενάριοι, DUCENATORES,
subofițeri, 60
- δοῦκες, 53
- δούλκιον, DULCIS, desertul, 70
- δουμνικάλιον, cuvânt neatestat în
dicționarele limbii grecești, derivă
din latinul DOMINICALE, 76
- δοῦξ, DUX, duce, 74
- δρακονάριοι, DRACONARII, 60
- δρουγγάριοι, DRUNGARII de rang
inferior, 61
- δρουγγάριος τῆς βίγλης,
DRUNGARIUS VIGILIAE, 60
- δρουγγάριος τοῦ πλοίμου, 61
- δρουγγάριος, drungar, 66
- δρουγγος, DRUNGUS, termen latin de
origine celtică, 66
- δυσύπατος, BIS CONSUL, 56
- εἶδοι, IDUS, 78
- ἐκατοντάρχη, CENTURIO, 7, 99

- ἐκθειάζειν, CONSECRARE, 91
 ἔλκει δὲ λίτρας τὸ κεντηνάριον
 ἑκατόν, ἀφ' οὗ δὴ καὶ ὠνόμασται.
 κέντον γὰρ τὰ ἑκατόν καλοῦσι
 Ῥωμαῖοι (BELLA I, 22, 4), 92
 Ἑλληνας, 8
 ἔμβολα, ROSTRA, 91
 ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ἃ πριγκίπια καλοῦσι
 Ῥωμαῖοι (GALBA 12), 92
 ἐνδοξος, ILLUSTRIS, 51
 ἐξέρκτιος, EXERCITUS, 63
 ἐξκουδέω, 81
 ἐξκουσᾶτος, EXCUSATUS, 73
 ἐξκουσεῖα, EXCUSATIO, 73
 ἐξκουσεύω, EXCUSARE, a scuti de
 taxe, 73
 ἐξώδιγλον, 67
 ἐπαρχία, PROUINCIA, 91
 ἐπαρχοί, PRAEFECTI, 61
 ἐπαρχος πραιτωρίου, ἐπαρχος τῶν
 πραιτωρίων sau πραιφέκτος
 πραιτωρίω, PRAEFECTUS
 PRAETORIO, 53
 ἐπαρχος τῆς ἀλῆς, PRAEFECTUS
 PRAETORIO, 91
 ἐπαρχος, PRAETOR, 7
 ἐπὶ τοῦ κανικλείου, termen în care
 SOPHOKLES a crezut că poate
 identifica un derivat din
 CANNICULA, iar DÖLGER-
 KARAYANNOPOULOS, 62, n. 7, un
 derivat din κορνίκλ(ε)ιον, adaptare
 a lat. CORNU ATRAMENTARIUM,
 etimologie, credem, mai puțin
 probabilă, 58
 ἐπιγέρνης, 57
 ἐπινέμησις, 79
 ἐπωμῖς, LORUM, 99
 ἐσώδιγλον, 67
 ἐταιρεία, 74
 ἐτεριάρχης, etiarh, 74
 ἐτύγχανε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς
 Ἰωάννην τε τὸν Ρουφίνου καὶ
 Ἰουλιανοῦ τὸν τῶν ἀπορρήτων
 γραμματέα πρέσβεις παρὰ
 Χοσρόην στείλας· ἀσηκρήτις
 καλοῦσι τὸ ἀξίωμα τοῦτο Ῥωμαῖοι
 (BELLA II, 7, 15), 92
 ζωστή πατρικία, PATRICIA, 55
 ἡδικτον, EDICTUM, 73
 ἠνίοχοι, 82
 θέμα, 50, 61
 ἰανουάριος, IANUARIUS, 78
 ἰλλούστριος, ILLUSTRIS, 51
 ἰλλούστριος, λαμπρός, ILLUSTRIS, 99
 ἰμαγινιφέρης, εἰκονοφόροι,
 IMAGINIFERI, 99
 ἰμπεράτωρ, IMPERATOR, 51
 ἰμπέριουμ, IMPERIUM, 51
 ἰνδικτος, ἰνδικτιῶν, INDICTIO, 78
 ἰνδουλγεντία, INDULGENTIA, 73
 ἰούλιος, IULIUS, 78
 ἰούνιος, IUNIUS, 78
 Ἰουστινιάνε αὐγουστε, τοῦ δικας,
 IUSTINIANE AUGUSTE TU UINCAS,
 72
 ἴσανται κονσιστώριον, țin sfat, 52
 ἱστορήσαντες, 94
 ἱστορία, 94
 Ἴταλοί, 93
 καθαλλαρικός, 65
 Καβαλλάριον, 65
 καθαλλάριος, CABALLARIUS, 65
 καθαλλικεύω, CABALLICARE, a călări,
 din latina populară, 65
 κάγκελλα, CANCELLI, „bariere” în
 hippodrom, 82
 καγκελλάριοι, CANCELLARII, 54, 58
 καῖσαρ, CAESAR, 91
 Καῖσαρ, CAESAR, 51
 καῖσαρ, CAESAR, cesar, 55
 καισαρικήιον, cesarica, 69

- καλάδρικα, CALABRICAЕ, bandaje
protectoare, 83
- καλάνδαι, KALENDAE, 78
- καλδάριον, CALDARIUM, 82
- καλδάριος, CALDARIUS, 82
- καλίγιον, CALIGA, 63
- καμηλαύκιον, CALAMAUCUS,
CAMELAUCUS, „baldachin”, inițial
„bonetă”, 69
- καμίσιον și derivatul său ὑποκάμισον,
CAMISIA, 63
- κάμπαγος și καμπάγιον, CAMPAGUS,
63
- κάμπος, CAMPUS, numit τοῦ
τριβουναλίου, „al tribunalului”, 80
- καμπότουδα, nume derivat din
CAMPUS și TUBUS, 64
- κανδηῖλα, CANDELA, candelă, sursă de
lumină, 81
- κανδηλάθρον, πολυκάνδηλον,
CANDELABRUM, policandru, 81
- κανδηλάπτης, aprinzător de candelă,
81
- κандιδᾶτος, CANDIDATUS, **golit de
vechiul său sens roman din vremea
republicii și a principatului, era**
numele unui guard imperial din
corpul creat în secolul al III-lea,
54, 56
- καπιστράκιον, 65
- καπίστριον, CAPISTRUM, 65
- καπούλα, SCAPULAE, spinare., 66
- καρ(ρ)οῦχα, CARRUCA, căruța de tip
galic, 80
- καρ(ρ)ουχαρεῖον, lat. vulg.
CARRUCARIUM, „șopron pentru
căruța”, 80
- καρβονάριος, CARBONARIUS,
„cărbunar”, „vânzător de cărbuni”,
81
- καρβόνιον, CARBONIUM, „cărbune”,
81
- καρβουνάριος, 81
- κάρβουνον, καρβούνι, 81
- κάρβων, CARBO, „cărbune”, 81
- καρδηνάλιος, CARDINALIS,
„cardinal”, 77
- κασ(σ)ίδιον, diminutiv, 64
- κασ(σ)ίς, CASSIS, 64
- κασοῦλα, CASULA, 82
- καστέλλιον și κάστελλος, castel,
fortăreață, 64
- καστελλόω-ῶ, a arma, a echipa
militar o corabie, 64
- καστέλλωμα, întăritură, 64
- καστηρσίακον **era** una dintre
încăperile palatului din
Constantinopol, 65
- καστηρσιανοί, CASTRENSIANI, 51
- καστήριος, CASTRENSIS, 64
- καστήριος, CASTRENSIS **era** unul
dintre numele acordate șefului
serviciului mesei imperiale,
altminteri numit ὁ ἐπὶ τῆς
τραπέζης, 57
- καστρισιανός, 65
- καστρίσιος sau κανστρίσιος,
CASTRENSIS, bisericesc, 77
- καστροκτισία construirea (κτίσις)
unui castru, 64
- καστρομαχία, 64
- κάστρον, CASTRUM **apare cu sensul
lui CASTRA, tabără și cel de
fortăreață, loc întărit, 64**
- καταβουκοῦλον, din κατὰ și BUCULA,
obraz, cu sensul de „față de om”,
**folosit cu referire la distribuțiile de
bani ocazionate de suirea pe tron a
lui Leon VI, 73**
- καταπελτισταί, 66
- κατασκουτάριν, din κατὰ și SCUTUM,
„de fiecare scut”, 73
- κέλερ, ταχύς, CELER, 99

κέλερας προσηγόρευσεν, ὅπερ ἐστὶ
ταχεῖς (NUMA 7), 92

κέλλαι, CELLAE, 77

κελλάριον, CELLARIUM, 81

κελλάριος, CELLARIUS, „chelar”, 81

κένταρχοι, CENTURIONES, 60

κεντηνάριον, CENTENARIUM, 79

κεντουκλέϊνος, 65

κέντουκλον, CENTUNCULUS, husă
pentru cal, veșmânt făcut din
bucăți de material cusute laolaltă,
65

κεντούριος, CENTURIO, 7

κεντουρίων, ἑκατοντάρχης,
CENTURIO, 99

κεντών, CENTO, acoperământ sau
veșmânt făcut din mai multe bucăți
de material textil cusute împreună,
65

κερκετεῶ, a cerceta, a patrula, a face
rondul taberei de luptă, 66

κερκέτον, CIRCUITUS, 66

κηλίδανα, 64

κηλίδανάριοι, CLIBANARII, 64

κι(ν)στέρναι, CISTERNAE, 80

κιρκίτωρες, CIRCITORES, 66

κιτατίων, CITATIO, 71

κιτατόριον, CITATORIUM,
proclamație, 77

κιτατόριον, CITATORIUM, proclamați
numire de patriarh, 77

κιτεύω, CITO, 71

κλαδικουλάριος, CLAUICULARIUS, 53

κλάσσικος, CLASSIARIUS, 80

κλιβάνιον, CLIBANUS, 64

κογγιάρια, CONGIARIA, 63

κομδηνογράφοι, 83

κομδηνογράφοι, pe care l-am amintit,
desemnează doi reprezentanți ai
serviciului imperial al poștelor, 83

κομδίνα, COMBINA era numele
permisului poștal și se extinde și
asupra combinației de la curse, 83

κομβίνευμα, COMBINATIO, este
ansamblul datelor despre cursa care
constituia obiectul tragerii la sorti:

asezarea cailor, repartizarea
vizitiilor, etc., 83

κόμης λαργιτιώνων, COMES
SACRARUM LARGITIONUM, 52

κόμης πριβάτων, COMES RERUM
PRIUATARUM, 52

κόμης τῆς κόρτης, comitele cortului,
șef de stat major, 64

κόμης τοῦ σταύλου, COMES STABULI,
comitele grajdului (rom. *comis*),
însărcinat cu aprovizionarea în
furaje și controlul catârghiilor în
timpul campaniilor, 61

κόμης τῶν ἐξκουδίτων, COMES al
excubiților, 60

κόμης τῶν φοιδεράτων, 61

κόμης, COMES, 51

κόμης, zis τῆς ἐταιρείας, al heteriei,
conducea în provincie unitatea
aceasta încă insuficient cunoscută,
61

κόμητα τῆς Ἀρμενίας ἐκάλουν καὶ εἰς
ἐμὲ τὸν ἄρχοντα τοῦτον (AED III, 1,
15), 92

κόμητες αἱ drungarului flotei, 61

κόμητες τῶν βάνδων, comiți ai
„steagurilor”, 61

κόμητες, COMITES, comiți, 60

κόμιτες κονσιτωριανοί, COMITES
CONSISTORIANI, consilieri de stat,
52

κομμενταρίσιος, COMMENTARIENSIS
se numea funcționarul însărcinat
cu procesele penale, paza
arestaților și anchetarea lor, pentru

- care dispunea de un grup de torționari., 53
- κομμερκεύειν, a face comerț, 58
- κομμερκιάριοι, COMMERCIIARI, funcționari specializați din subordinea cancelarului, 58
- κομμέρκιον, 58
- κομμέρκιον, COMMERCIIUM, înseamnă și comerț, 58
- κομψαὶ λέξεις, 89
- κονσέρβειτ Δέους ἡμπέριουμ βέστρουμ, CONSERVET DEUS IMPERIUM UESTRUM, 71
- Κονσιστώριον era numele unor săli ale palatului imperial din Constantinopol, 52
- κονσιστώριον, CONSISTORIUM, CONCILIUM PRINCIPIS, 52
- κόνσουλ, 51
- κοντομάνικον, „cu mâneci scurte”, 82
- κορνίκλ(ε)ιον, adaptare a lat. CORNU ATRAMENTARIUM, 58
- κορνικουλάριος, CORNICULARIUS, 53
- κορτελῖνοι, 54
- κόρτη, COHORS, apoi CURS, CURTIS care a căpătat sensul și mai larg de „curte” a împăratului., 64
- κορτῖνα, CORTINA, cu sensul de perdea, 71
- κοτιδιανόν, COTTIDIANUM, jurnal zilnic de proceduri, 53
- κουδικουλάριοι, CUBICULARII, 51
- κουδικουλάριος, CUBICULARIUS, 54, 56
- κουδούκλιον, CUBICULUM, 51, 57
- κουμμερκεύειν, 58
- κουμμερκιάριοι, 58
- κουμμέρκιον, 58
- κούμουλος μόδιος, MODIUS CUMULATUS, 79
- κουμπάριον, CUMBA, 80
- κούρα ἐπιστολόρουμ, CURA EPISTOLARUM se numea fiecare dintre funcționarii însărcinați cu corespondența financiară, 53
- κουράτωρ τῶν Μαγγάνων, 59
- κουράτωρες, CURATORES, curatorii financiari, 59
- κουρατωρία, 59
- κουρατωρίκιον, 59
- κουρία, φυλή, CURIA, 99
- κουριώσοι, CURIOSI, inspectori poștali, 52
- κουροπαλάτης, CURA PALATII, 55
- κουρσεύειν και πραιδεύειν, „a năvăli și a prăda”, 66
- κουρσεύω, CORSO, -ARE, 66
- κούρσον, CURSUS era incursiunea rapidă în teritoriul adversarului, 66
- κούρσωρες, CURSORES, 52
- κούρσωρες, CURSORES la praef. praet, 53
- κράτιστος, EGREGIUS, 51
- Κρίστους Δέους νόστερ κοῦμ σέρβειτ ἡμπέριουμ βέστρουμ πέρ μουλτουσάννος ἐτ βόνους, tradus exact prin Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φυλάξει τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι καὶ καλοῖς, 71
- κυαισίτωρ, 52
- κυαισίτωρ, QUAESITOR, se pare QUAESTOR URBIS, 52, 59
- κυαίστωρ, QUAESTOR, 52, 59
- κυαίστωρ, QUAESTOR, fostul cvestor al palatului, 59
- κυντίλιος, QUITILIS, 78
- κωδικέλλοι, sau κωδίκηλλα, CODICILLI, documente de atestare a numirii unor demnitari în anumite ranguri, 58
- κώδιξ, CODEX, 73
- λάβαρα, LABARA, 60

- λαβαρήσιοι, purtători de λάβαρα,
LABARA, 60
λαβουρήσιοι, 60
λάβουρον, 60
λαγκία, LANCEA, 65
λαγκιάριος, LANCEARIUS, 65
λαγκίδιον, lance mică, 65
λακαρικά, LAQUEARIA, 81
λάρδι, 81
λάρδος, LAR(1)DUM, slănină, 81
Λατῖνοι, 92, 93
λεγατάριοι, LEGATARI, **mai sus**
amintiți și ca funcționari cu rosturi
fiscale, 60
λεγατάριος, LEGATARIUS, probabil
funcționar din poliția economică,
58
λεγεών, LEGIO, 7
λεκτίκιον, LECTICA, lectică, 80
λεντία, LINTIA, 82
λέξεις, 89
Λεωμακέλλιον, piața lui Λέων ὁ
Μακέλλης, Leon Măcelarul, 81
ληγάτον, LEGATUM, legat
testamentar, 73
λιβελλήσιος, LIBELLENSIS, 59
λίβελλος, LIBELIUS (sc. ὀρθοδοξίας),
77
λικτώρες, LICTORES, 91
λινάριον, LINEUS, LINEA, „de in”, 82
λούπας γὰρ ἐκάλουν οἱ Λατῖνοι τὰς
λυκαίνας (ROMULUS 4), 92
λουπέркаλ, LUPERCALIA, 83
λοῦστρον, LUSTRUM, 79
Λύκαια, LUPERCALIA, 91
λωρικᾶτους, LORICATUS, 64
λωρίκιον, LORICA, 64
λωρίον, 63
λῶρος, 63, 69
λῶρος, ἐπωμίς, LORUM, 99
- μαγ(γ)λάβιον, provenind din CLAUAS,
măciucă, ghioagă și MANUS, mână,
51
μαγ(γ)λαδίται, maglaviți, 51
μάγιστροι, MAGISTRI, 73
μάγιστρος (τῶν) ὀφφικίων,
MAGISTER OFFICIORUM, 43, 47
μάγιστρος, MAGISTER MILITUM, 44
μαγκίπιον, MANCIPIUM, „brutărie”, 72
μάγκιψ, MANCEPS, „brutar”, 72
μαῖος, MAIUS, 70
Μαῖουμάς, MAIUMA, 74
μαῖουμίζειν, 74
μαίστωρες, variantă populară a lui
μάγιστροι, MAGISTRI ai demelor,
73
μακελλαρικός, „măcelar”, „de
măcelărie”, 73
μακέλλης, μακελλάριος,
MACELLARIUS, 73
μάκελλος, 73
μανδάτωρες, MANDATORES onorifici,
49
μανδάτωρες, MANDATORES, curieri,
47
μανδύλιον/μαντίλιον, 88
μανίκιον, MANICA, „mâneacă”, 73
μανουάλιον, MANUALE, 68
μαντίλι, 73
μαντίλιον, **cu sensul de** „șervet,
batistă”, 73
μαντίον, MANTILE, 73
μάππα, MAPPA, dădea semnalul
începerii cursei, 74
μαππάριος, MAPPARIUS, 74
μαρκήσιος, MARCHENSIS, 66
μάρτιος, MARTIUS, 69
μάτρικες, MATRICES, 54
ματρίκια, 54
ματρικουλάριος, MATRICULARIUS, 54
ματτιαρίων, 57
μέγας κουράτωρ, marele curator, 50

- μέναυλος, UENABULUM, 57
 μενσάλιον, μεσσάλιον, MENSALIS, 62
 μερκεδόνιος, MERCEDONIUS, 69
 μέση, de mijloc, 72
 μῆν, MENSIS, 70
 μητᾶτον, METATUM, reședință, loc de
 cazare, 55
 μηταωρίκιον și μητατώριον,
 METATORIUS sunt încăperi în palat
 și catedrala Sfintei Sofii, 55
 μικροπανίται, șefi ai vizitiilor, 73
 μιλιάρησιον, MILLIARENSIS, 70
 μίλιον, MILIUM, 82
 μίλιον, MILLE, MILIA, 70
 μίλιτες, MILITES, 54
 μιλίτια, MILITIA, 54
 μίνσα/μίσσα, 88
 μίνσος, μίσος, MISSUS desemnează
 felurile de mâncare trimise pe rând
 la masa imperială de la bucătărie,
 62
 μίνσος/μίσσος, 88
 μινσουράτωρ/μηνσουράτωρ, 88
 μινσούριον, în forma diminutivată
 μινσουρίκιον, MISSORIUM, șervet,
 șervețel, 62
 μίνσωρες, MENSORES, însărcinați cu
 încartiruirea suitei împăratului în
 deplasările acestuia, 43
 μίσσα, μίνσα, MISSA, 62
 μισσεύω, 62
 μητατινός se aplică unor piese de
 echipament specifice taberei,
 activității militarilor în campanie,
 56
 μοδίολον sau μοδίολος, MODIOLUS,
 60
 μόδιος, modius, 2
 μόδιος, MODIUS, 70
 μονῆτα, MONETA, 71
 μονητάριος, MONETARIUS, 71
 μουλάρια, MULARIS, MULA, 58
 μουλίωνες, MULIONES, 66
 μουλτεύω, a face răzmeriță, 73
 μοῦλτος, TUMULTUS, 73
 μοῦστον, MUSTUM, „must”, 81
 μουτατώριον, MUTATORIUM, 70
 μῶλος, MOLES, 81
 νίψις, 57
 νιψιστάριος, NIPSISTARIUS, 57
 νοέμβριος, NOUEMBER, 78
 νομενκλάτωρες, NOMENCLATORES,
 53
 νόμος σιτικός, LEX FRUMENTARIA, 91
 Νοουατιανοί, Ναουατιανοί,
 NOUATIANI, 77
 νοτάριοι, NOTARII patriarchali, 77
 νοτάριοι, NOTARII, „secretari ai
 demelor”, 82
 νοτάριοι, NOTARII, contabili, 58
 νοτάριοι, NOTARII, secretarii
 consistoriului imperial, 52
 νουδίτισσαι, NOVITISSAE, 77
 νούμ(μ)ος, NUMMUS, 79
 νομεράριοι, 53
 νομεράριος, NUMERARIUS, 61
 νομεράριος, NUMERARIUS la
 prae f. praet., 53
 νούμερον, 61
 νούμερος, dar și ca νούμερον, 61
 νωβελλίσσιμος, NOBILISSIMUS, 55
 νῶναι, NONAE, 78
 ξυλόκιρκος, CIRCUS de lemn, 83
 ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα αὐγουστοί,
 τούμθηκας, ET N. AUGUSTI, TU
 UINCAS. TU UINCAS, fii învingători,
 72
 ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, 57
 ὁ νούμερος sau νομεράριος,
 NUMERARIUS, 61
 ὁ φακτίων, FACTIO, „facțiunea”, adică
 premiul facțiunii, cupa ei, 82
 οἱ ἐπὶ τοῦ βεστιαρίου, 57
 οἱ ἱστορήσαντες, 94

οἱ Ἰταλοί, „cei din Italia”, 93
 οἱ καλούμενοι κέλερες (ROMULUS 26), 92
 οἱ Λατῖνοι, „latinii”, 93
 οἱ χρονογραφήσαντες, 94
 ὀκρεάτος, OCREATUS, 64
 ὀκτώβριος, OCTOBER, 78
 ὀνοματολόγος, NOMENCLATOR, 91
 Ὀπτιμάτοι, OPTIMATES nu mai sunt, ca altădată, un corp de elită, ci pur și simplu catârgii sau ofițeri inferiori și subofițeri din tema τῶν Ὀπτιμάτων, 61
 ὀπτόμινσος, friptura, cuvânt compus din MISSUS și ὀπτός, 70
 ὀρδινατεύειν, ORDINARE, 7
 ὄρνα, URNA, „urnă”, 82
 ὀσπίτιον, 81
 ὀστιάριος, OSTIARIUS, portar, 56
 οὐγγία, UNCIA, 79
 ὀφφίκια, OFFICIA palatine, 52
 ὀφφίκια, OFFICIA, funcții, 55
 ὀφφικιάλιοι τῆς κυλίστρας (κυλίστρα, numele grecesc al urnei), 82
 ὀφφίκιον, τάγμα, ἐξουσία, OFFICIUM, 99
 ὀψικεύειν, a escorta, 70
 ὀψίκιον, OBSEQUIUM, 70
 ὄψις, OBSES, 75
 παγανοί sunt cei lipsiți de titluri nobiliare, 69
 παγανοὶ χωρὶς ὀφφικίων πατρίκιοι, patricii fără funcții, 69
 παγανοῦν, verb derivat din PAGANUS, 69
 παινόλιον, PAENULA de alt gen, 69
 πακάτοι, PACATI, 75
 πάκεν, PACEM, PAX, 75
 πακτεύω, PACISCOR, a face tratat, pact, 75
 πακτιότης, cu același sens de „tributar”, 75

πακτιότης, supus, tributar, 75
 πάκτον, PACTUM cu dublu sens: „pact, tratat de pace” și „impozit, tribut datorat prin convenția de pace încheiată”, 75
 πακτόω-ῶ, a determina să plătească tribut, 75
 παλατῖνος, PALATINUS, 81
 παλατίτζιον, 81
 πάλλιον, PALLIUM, 69
 πάνιν, PANNUS, PANNUM, steag hippodrom, 82
 παπυλεών, PAPILION, 64
 παραπέτασμα, UELLUM, copertină, 82
 παρασκευή, 78
 παρύπατος, CONSUL ALTER., 7
 πατέρες συγγεγραμένοι, PATRES CONSCRIPTI, 81
 πατρικᾶτον, 51
 πατρικία, PATRICIA, 51, 55
 πατρίκιος, PATRICIUS, 51, 56
 πατρικιώτης, 51
 πατριμώνιον, PATRIMONIUM, patrimoniu, 73
 πατριμώνιος, PATRIMONIALIS, 73
 πεδατοῦρα, PEDATURA, 79
 περσοναλίων ἀναγραφή, PERSONALE, registru nominal al litiganților, 53
 πετζιμέντα, IMPEDIMENTA, 66
 πιγκέρνης, PINCERNA, 57
 πιστοί, 51
 πόπουλος, POPULUS, 91
 πόρτα, PORTA, „poartă, ușă”, 81
 πόρτικος, PORTICUS, portic, 81
 πούλιπτον, PULPITUM, estradă, 69
 प्राईκωνες, PRAECONES, 53
 πραιπόσιτος, PRAEPOSITUS de ceremonii, 56
 πραιπόσιτους, PRAEPOSITUS SACRI CUBICULI, 52

- πραισεντάλιος, MAGISTER MILITUM PRAESENTALIS, V.STRATELATES 52
 πραιτόρες, PRAETORES ai temelor, 61
 πρανδεΐτε, PRANDITE, 71
 πράσινοι, 59, 82, 99
 πριγκιπάτον, PRINCIPATUS, principat, 74
 πρίγκιψ Καπύης, πρίγκιψ Σαλερνοῦ, πρίγκιψ Ρώμης, 74
 πρίγκιψ, PRINCEPS, 74
 πρίγκιψ, PRINCEPS la praef.praet., 453
 πρίγκιψ, ὁ προτεῦων, πρώτη κεφαλή, PRINCEPS, 99
 πριμικήριος τοῦ βεστιαρίου, PRIMICERIVS al vestiarului, 57
 πριμικήριος, PRIMICERIVS, desemnând pe cel mai mare în grad dintre funcționarii sau demnitarii unui departament, 56
 πριμισκρίνιος, PRIMISCRINIUS, șef de birou, însărcinat cu numirea executorilor hotărârilor judecătorești. la praef.praet. = adiutor, 53
 πρόδα, PROBA, „cursă de probă”, 83
 προδατωρία, PROBATORIAE, 52
 προέλευσις, suita neoficială, 70
 πρόκενσος, πρόκενσον și πρόκεσσος, πρόκεσσον, PROCESSUS, 70
 πρόκενσος/πρόκεσσος, 97
 προκινσεύειν, 70
 προσκουλκάτωρ, 66
 προτίκτωρες, PROTECTORES, altă categorie de ofițeri inferiori, atestați din sec. III, 60
 πρωτ(ω)ασηκρηΐτις, 58
 πρώτη, numită și κυριακή, 78
 πρωτοδέστης, 56
 πρωτοδεστιάριος, a cărei denumire este rezultatul compunerii cuvântului grec πρῶτος și a celui de origine latină βεστιάριος, VESTIARIUS, 57
 πρωτοκαγκελλάριος, 58
 πρωτομάγιστρος, prim-magistru, 54
 πρωτομανδάτωρ, 58
 πρωτονοτάριοι, prim-notari, 77
 πρωτονοτάριοι, prim-notari patriarchali, 77
 πρωτονοτάριος, 58
 πρωτοστράτωρ, 61
 πυργοκάστελλον αυτῶν ἕκαστον εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῆς Λατίνων καλοῦσι φωνῆ (AED II 5, 8), 92
 ραίκτηρ, RECTOR, 57
 ρατίων, λογισμός, RATIO, 99
 ρεγενδάριος, REGENDARIUS, se ocupa de evidența poștei, de serviciul registraturii, 53
 ρεγεωνάρχης, 80
 ρεγεώνες, REGIONES, regiuni, cartiere, 80
 ρηγάτον, REGNUM, 74
 Ῥηγία, REGIA, 80
 ρήγισσα înlocuieste pe REGINA, 74
 ρήξ, REX, 74
 ρόγα, EROGATIO, retribuție, 56
 ρόγα, ROGA, 63
 ρόγα, ROGATIO, 73
 ρογεύω, EROGO, 63
 ρούσιον μέρος, 82
 ρουσσάτοι, ρούσιον μέρος, RUSSATI, 82
 ρουσσάτον, RUSSEUM, 7
 Ῥωμαῖοι, ROMANI, 8, 11
 Ῥωμανία, ROMANIA, 11
 σάβδατον, 78
 σαγίον, SAGUM, o manta scurtă, 63
 σαγίττα, 65
 σαγιττάριοι, SAGITARI, 99
 σαγιττάριος, SAGITTARIUS, 65

- σαγιττοβολή, aruncătură de săgeată, etalon de distanță, 65
- σαγμάρια, SAGMARIA, 66
- σακελλάριος, SACCELARIUS, bis., 77
- σακελλάριος, SACCELLARIUS, 58
- σακέλλη, SACCELLUS, săculeț, 58
- σακέλιον, 58
- σάκκος, 58
- σάκραι, SACRAE (sc. LITTERAE), 58
- σαλιδάριον, SALIURIUM, zăbală, 67
- σεδαστός, 51
- σέκρετα, SECRETA, 58, 77
- σέκρετα, SECRETA, patriarhale, 69
- σεκρετικοί, derivat din σέκρετα, SECRETA, 58
- σελέντιον, 70
- σέλλα, SELLA, șa, 65
- σελλάριον, cal înșăuat, 65
- σελλάριος, SELLARIUS, cu șa, 65
- σελλίον, 65
- σελλοχάλινον, frâu, zăbală, harnașament, 65
- σεμεντίλιος, SEMENTILIS, 78
- σενάτορες, în varianta populară σινάτωρες, SENATORES, subofițeri, 60
- σενάτορες, SENATORES, 51
- σενάτος, SENATUS, 91, 99
- σενᾶτος, γερουσία, βουλή, SENATUS, 99
- σένσος, σέντζος, SESSUS, jilț, tron, 69
- σεξτίλιος, SEXTILIS, 78
- σεπτέμβριος, SEPTEMBER, 78
- σημειοφόρος, SIGNIFER, 91
- σιγίλλια, SIGILLIA, 58
- σίγνον, SIGNUM, steag, însemn, 66
- σιγνοφόροι, purtători de σίγνα, SIGNA, 60
- σιγνοφόρος, SIGNIFER, stegar, 66
- σιγνόχριστον, semnul lui Χριστός, crucea, 66
- σιλεντιακῶς este atestat de THEOPH, pentru a indica faptul că împăratul în persoană s-a adresat mulțimilor, pe lângă verbul διαλέγομαι, 70
- σιλεντιάριοι, SILENTIARII, aprozi imperiali, 51
- σιλεντιάριος, SILENTIARIUS, 56
- σιλεντιάριος, SILENTIARIUS la deme, 83
- σιλέντιον, SILENTIUM, 70
- σιλέντιον, SILENTIUM, discurs imperial, 70
- σινάτωρες, 60
- σκάλα, σκαλίον / σκαλία, SCALA, 81
- σκαλία, SCALAE, hippodrom, 82
- σκαμνίον, „scăunel”, 81
- σκάμνον, SCAMNUM, „scaun”, 81
- σκοῦλκα, SCULCA, SCULTA, 66
- σκουλάτωρ, 66
- σκουτάριον, 65
- σκουτέλλιον, SCUTELLUM, 65
- σκοῦτον, SCUTUM, 65
- σκοῦτον, ἄσπις, SCUTUM, 99
- σκρίβας, SCRIBA LIBRARIUS, 54
- σκρίβας, SCRIBA, reprezentant al cvestorului în chestiunile ce privesc pe minori, 59
- σκρίνια, SCRINIA, 53
- σκρίνια, SCRINIA, birouri, 52, 58
- σκρινιάριοι, 53
- σολέα, SOLEAS, SOLIUM, prag, 77
- σουβαδιοῦδα, ὑποδοηθός, SUBADJUVA, 99
- σοῦδα, SUDIS, SUDES, palisadă, 67
- σπαθάριος, 56
- σπαθαροκανδιδάτος, 54
- σπαθαροκουδικουλάριος, 54, 56
- σπίτι, 81
- σπονδαί, 75
- σταυλοκόμητες de rang inferior, 61
- στράτα, STRATA, 80
- στρατεία, 63

- στρατηγός, 50, 61
 στρατηλάτης, 52
 στρατόπεδον, 63
 στρατώρ, STRATOR, „grăjdar” **devenit o demnitate în** secolul al VII-lea, 56
 στρατώρες, STRATORES, 61
 στρατώρισα, 56
 συγκλητικοί, 51
 συμφάμιλος, „împreună cu întreaga familie”, 73
 σχόλαι, SCHOLAE, unități de gardă, 52
 τὰ Νούμερα **fiind și** numele unei închisori din Constantinopol, 61
 ταβλία, TABULAE de aur, purpură, pătrate de stofă ornamentale, 69
 ταβουλάριοι, TABULARII subordonați eparhului, 59
 ταβουλάριοι, TABULARII, așezați în fruntea oficiilor financiare, 54
 τάγματα, tagme, 60, 90
 τένδα, TENTORIUM, TENDA, 64
τὴν ἄγεσταν ... οὕτω γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ποιούμενον τῆ Λατίνων φωνῆ ἐκάλουν (BELLA II, 26, 29), 92
 τὸ Ἄρειον πεδῖον, CAMPUS MARTIUS, 91
 τὸ δημόσιον ταμειεῖον, AERARIUM, 91
 τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ, 92
τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι (BELLA IV 2, 1), 92
 τόγα, TOGA, 70
τοῖς περιδεραίοις, ἃ βοῦλλας καλοῦσιν (QR 101), 92
 τόρνα, **τόρνα,** 66
 τοῦ Ἀριθμοῦ, drungarius, 60
 τοῦλδον, *tultum, toltus* din TOLLO, 66
 τοῦρλα, **care a dat alb. TURLE și rom. TURLĂ,** 77
 τοῦρμαι, TURMAE, 61
 τουρμάρχαι, 61
 τοῦφα, TUFA, panaș, 69
 τρακταῖζω, TRACTO, a trata, 75
 τρακταῖστής, TRACTATOR, apt pentru tratative, cel ce tratează, 75
 τρακτᾶτον, TRACTATUS, tratat, 75
 τρακτευταί, TRACTATORES, **care supravegheau strângerea veniturilor.,** 53
 τρακτεύω, TRACTO, a trata, 75
 τριβλάττια, 70
 τριβοῦνος, TRIBUNUS, 65, 91
 τροῦλ(λ)ος, TRULLA, 77
 τρουλ(λ)ωτός, 77
τῶ καλουμένῳ ῥήγι σακρώρουμ (Q R 63), 92
τῶν ἀγούρων προσαγορευομένων (AEM PAUL 3), 92
τῶν Ὀπτιμάτων, 61
 ὑπατος, CONSUL, 7
 ὑπατος, CONSUL, 51, 56
 ὑπὸ πάκτον ὄν, „care e supus la tribut, la plata tributului”, 75
 φαινόλης, PAENULA, 69
 φακτιονάριοι, FACTIONARII, **de fapt vizitii la cursele,** 60
 φακτίονες, FACTIONES, 60
 φάλσευμα, „fals, act falsificat”, 73
 φαλσεύω, FALSO, 73
 φαμίλια, FAMILIA, 73
 φεβρουάριος, FEBRUARIUS, 78
 φίδλα, FIBULA, agrafă care prinde părți ale veșmântului, 70
 φιδλόω-ῶ, φιδλώνω, FIBLO, „a înțepa”, sens comun, de la “a prinde cu o fibulă”, sensul specializat, 70
 φλάμμουλα, FLAMULLA, **flamura,** 66
 φλαμμουλάριοι, FLAMMULARII, 66
 φοῖδερα, FOEDERA, tratat de alianță, 74
 φοιδεράτοι, FOEDERATI străini, 61
 φοιδεράτοι, FOEDERATI, federați, 74

φόλλις, FOLLIS, 79
 φόρον, φόρος, FORA, 80
 φόσσα, FOSSA, șanțul din jurul
 taberei, șanț în general, 64
 φοσσατεύω, 63
 φοσσατόν, FOSSATUM, 63, 64
 φοσσεύω, 63, 64
 φοῦλκον, FURCA, furcă, 67
 φοῦρκα, FURCA **având și** sensul de
 „spânzurătoare”, 67
 φουρκίζω, FURCILLO, a spânzura, 67
 φουρκίφερ, FURCIFER, 91
φυσικαὶ λέξεις, 89
 χαμαιτριβοῦνος, TRIBUNUS la deme,
 83

χαρτουλάριοι, CHARTULARII, 58
 χαρτουλάριοι, CHARTULARII,
 secretari, 53
 χαρτουλάριος, χαρτοφύλαξ,
 CHARTULARIUS, 99
 χρονικά, χρονογραφία, 94
 χρυσή βοῦλλα, BULLA de aur, 58
 χρυσόβουλλα σιγίλλια, adresate
 străinilor, 58
 χρυσοδούλλοι, 58
 χρυσόκλαδα, **așadar** tivite cu o bandă
 aurită, 69
 χρυσόταβλον, **dacă** TABULA **e** de aur,
 69
 ὠάτος, OUATUS, 81

CUPRINS

Notă asupra ediției.....	5
I. Problema.....	7
<i>Influența limbii latine în greaca bizantină. Împrejurări, cauze și semnificații istorice.....</i>	<i>7</i>
<i>Cercetarea latinismelor din greaca bizantină.....</i>	<i>14</i>
<i>Lexicografia.....</i>	<i>14</i>
<i>Cercetarea relațiilor desemnate de latinisme.....</i>	<i>17</i>
<i>Cercetarea lingvistică.....</i>	<i>18</i>
<i>Lucrări de sinteză.....</i>	<i>19</i>
<i>Semnificația istorică a latinismelor din greaca bizantină.....</i>	<i>24</i>
<i>Scopul și metoda lucrării de față.....</i>	<i>27</i>
II. Scriitorii.....	29
Scriitorii secolului al VI-lea.....	30
<i>Procopiu din Cezarea.....</i>	<i>30</i>
<i>Ioan Malalas.....</i>	<i>31</i>
<i>Agathias din Myrina.....</i>	<i>32</i>
<i>Menandru Protectorul.....</i>	<i>32</i>
<i>Ioan din Epiphaneia.....</i>	<i>33</i>
<i>Ioan Laurențiu din Lydia.....</i>	<i>33</i>
Scriitorii secolului al VII-lea.....	35
<i>Theophylact Simocattes.....</i>	<i>35</i>
<i>Cronica Pascală.....</i>	<i>36</i>
<i>Georgios Pisides.....</i>	<i>37</i>
Scriitorii secolului al VIII-lea.....	37
<i>Georgios Synkellos.....</i>	<i>37</i>
Scriitorii secolului al IX-lea.....	38
<i>Scriptor Incertus de Leone Armenio.....</i>	<i>38</i>
<i>Teofan Mărturisitorul.....</i>	<i>38</i>
<i>Georgios Monachos Hamartolos.....</i>	<i>39</i>
Scriitorii secolului al X-lea.....	40
<i>Iosif Genesisios.....</i>	<i>40</i>
<i>Simeon Magistrul.....</i>	<i>40</i>

<i>Ioan Caminiates</i>	41
<i>Constantin al VII-lea Porfirogenetul</i>	41
<i>Theophanes Continuatus</i>	43
<i>Leon Diaconul</i>	44
<i>Scrierile privind istoria Constantinopolului</i>	44
<i>Alte texte din secolele VI-X</i>	45
<i>Concluzii</i>	46
III. Cuvintele	49
<i>Terminologia instituțională</i>	50
<i>Vocabularul militar</i>	63
<i>Vocabularul liturghiei imperiale</i>	68
<i>Termeni sociali și juridici</i>	72
<i>Vocabularul relațiilor internaționale</i>	74
<i>Vocabularul bisericii</i>	75
<i>Cronologia</i>	77
<i>Vocabularul metrologiei</i>	79
<i>Vocabularul navigației</i>	80
<i>Vocabularul transporturilor terestre</i>	80
<i>Alți termeni de civilizație</i>	80
<i>Concluzii</i>	83
IV. Scriitorii și cuvintele	85
<i>Retorica bizantină și normele limbii literare</i>	85
<i>Latinismele în scrisul literar bizantin</i>	90
<i>Cele două stiluri ale prozei istorice bizantine și latinismele</i>	94
<i>Stilul erudit al lui Ioan din Lydia</i>	98
V. Concluzii	101
Referințe.....	102
Abrevieri.....	105
Alte abrevieri.....	107
 Repertoriul latinismelor din istoriografia bizantină (sec. VI-X).....	109
Indice.....	237